

DOKUMENTUMOK AZ

**1918
1919-ES
FORRÁS
DOKU-
MENTUMOK**

**DUNA-TISZA KÖZI
TÖRTÉNETÉHEZ**

DOKUMENTUMOK
AZ 1918/19-ES FORRADALMAK
DUNA-TISZA KÖZI
TÖRTÉNETÉHEZ

A sorozatot szerkeszti:
IVÁNYOSI-SZABÓ TIBOR

A BÁCS-KISKUN MEGYEI LEVÉLTÁR KIADVÁNYAI III.

**DOKUMENTUMOK
AZ 1918/19-ES FORRADALMAK
DUNA-TISZA KÖZI
TÖRTÉNETÉHEZ**

**KECSKEMÉT
1976.**

A dokumentumokat gyűjtötte:
ROMSICS IGNÁC ÉS SZABÓ CSABA

A kötetet szerkesztette, a bevezetést és a jegyzeteket írta:
ROMSICS IGNÁC

Lektorálta:
HAJDU TIBOR

ISBN 963 01 0361 3

Tartalom

Előszó	31
Bevezetés. Romsics Ignác: Duna—Tisza közének társadalmi-politikai viszonyai 1918—19-ben (vázlat)	37

DOKUMENTUMOK

I. AZ I. VILÁGHÁBORÚ SZOCIÁLIS ÉS POLITIKAI KÖVETKEZMÉNYEIHEZ

1. Galícia, 1915—1916. Kis Várdai Antal levelei édesanyjának és feleségének Kiskunhalasra a frontkatonák helyzetéről	87
2. Kiskunfélegyháza—Jánoshalma—Homokmégy, 1916—1917. Népi levelek a hátsországi életkörülmények rosszabbodásáról ...	90
3. Kecskemét, 1917. május 21. A polgármester jelentése a belügyminiszternek a május 15-i asszonytüntetésről, az elégedetlenkedés okairól és az ellátatlanok lecsillapítása érdekében tett intézkedésekről	93
4. Kiskunfélegyháza, 1917. július 1. A Félegyházi Hírlap tudósítása a Károlyi-párt helyi szervezetének gyűléséről: Károlyi Mihály, Holló Lajos, Justh János és Nagy Vince beszéde	98
5. Cegléd, 1917. december 2. Horti Dezső vezércikke a békéről és az orosz forradalom jelentőségéről	104
6. Budapest, 1918. január 7. Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye főispánjának utasítása a kunszentmiklósi járás főszolgabírójának Ráth József jegyző elleni feljelentés tárgyában	106
7. Kecskemét, 1918. január 9. A Kecskeméti Lapok vezércikke az orosz forradalom jelentőségéről és perspektíváiról	107

8. Páhi, 1918. január 10. A képviselőtestület jegyzőkönyve a takarmányrekvirálás felülvizsgálásáról és az éjjeli őrség megszervezéséről (részlet)	108
9. Budapest, 1918. február 5. — 1918. szeptember 13. A Népszava hírei a Szociáldemokrata Párt Duna—Tisza közti szervezeteinek működéséről	110
10. Kecskemét, 1918. február 28. A Törvényhatósági Bizottság jegyzőkönyve a közbiztonság helyzetéről a és Wekerle-kormány támogatásáról (részlet)	112
11. Kiskunmajsa, 1918. március 2. A képviselőtestület jegyzőkönyve a lakosság feszült hangulatának lecsillapításáról, élelmiszer és tűzifa szétosztásáról (részlet)	115
12. Kecskemét, 1918. március 16. A polgármester átírata a városi rendőrkapitányhoz az orosz forradalom magyarországi hatásának megelőzésére tett belügyminiszteri rendelet betartatásáról	116
13. Kecskemét, 1918. március 28. A Törvényhatósági Bizottság jegyzőkönyve a közellátás és közélelmezés terén felmerült nehézségekről és ezek megszüntetéséről (részlet)	118
14. Kalocsa, 1918. április 4. A járási főszolgabíró jelentése a vármegye alispánjának a járás általános helyzetéről	121
15. Kiskunhalas, 1918. április 9. A rendőrkapitány jelentése a vármegye főispánjának az orosz hadifogságból hazatért katonák magatartásáról és a földmunkások egyesületének működéséről .	123
16. Budapest, 1918. április 15. Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye alispánjának kérelme a földművelésügyi miniszterhez „mozgó mezőgazdasági osztagok” szervezése tárgyában	124
17. Kecskemét, 1918. április 26. Rendőrségi jelentés a polgármesternek a belügyminiszter által megnevezett megbízhatatlan kecskeméti személyekről	125
18. Budapest, 1918. május 18. Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye alispáni véghatározata Kerkápoly Zoltán dömsödi vezetőjegyző és társai fegyelmi ügyében	127
19. Kiskunfélegyháza, 1918. május 19. Chernák Béla rendőrkapitány jelentése a vármegye alispánjának a február 24—26-i tömegmozdulásról	132
20. Kecskemét, 1918. június 12. A rendőrkapitány jelentése a polgármesternek a városban tett biztonsági intézkedésekről	138
21. Tolna, 1918. július 4. A tolnai csendőroros őrparancsnokának jelentése a Kalocsai járási Főszolgabírónak orosz hadifoglyok szöktetéséről	139

22. Kiskunfélegyháza, 1918. július 7. A Félegyházi Hírlap tudósítása a Függetlenségi és 48-as Párt helyi szervezetének gyűléséről és Horváth Zoltán képviselőjelölt programjáról	141
23. Kiskunmajsa, 1918. július 20. A képviselőtestület jegyzőkönyve a júliusi zavargásokat lecsendesítő esendőrőrmester kitüntetésre javasolásáról (részlet)	144
24. Kiskőrös, 1918. augusztus 6. A járási főszolgabíró jelentése a vármegye alispánjának a Szovjet-Oroszországból hazatért foglyok magatartásáról	146
25. Budapest, 1918. augusztus 17. Windischgraetz Lajos közlélmzési hivatalt vezető miniszter leirata Kecskemét város polgármesteréhez a terménybeszolgáltatás teljesítése érdekében	147
26. Kiskunmajsa, 1918. augusztus 24. A képviselőtestület jegyzőkönyve a marharekvirálások mérsékléséről és az ellátatlan lakosság élelmezéséről (részlet)	149
27. Cegléd, 1918. szeptember 22. A Czepléd híre a Károlyi Mihály külpolitikai orientációját támogató ceglédi küldöttség budapesti útjáról	152
28. Kalocsa, 1918. szeptember 28. A főszolgabíró körrendelete a községek előjáróságainak vágómarhák beszolgáltatásáról	153
29. Budapest, 1918. október 7. A Budapest vidéki közlélmzési kormánybiztos átirata Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye alispánjához a megyére kivetett gabona kontingens maradéktalan beszolgáltatása tárgyában	154
30. Kiskunfélegyháza, 1918. október 20. A Károlyi-párt helyi szervezetének levele a város munkapárti képviselőjéhez: „ . . . programja-e Önnek még mindig Tisza István ?”	155

II. A POLGÁRI DEMOKRATIKUS FORRADALOM TÖRTÉNETÉHEZ

31. Kecskemét, 1918. október 31. A Törvényhatósági Bizottság jegyzőkönyve: dr. Horváth Mihály és társai indítványa Magyarország területi és állami egységéről, politikai és gazdasági önállóságáról, a demokratikus törvényhozás szükségességéről (részlet)	159
32. Kecskemét, 1918. október 31. A Nemzeti Tanács Előkészítő Bizottságának röplapja a Kecskeméti Nemzeti Tanács megalakítása céljából összehívandó népgyűlés napirendjéről	161

33. Kiskunfélegyháza, 1918. november 1. Távirati jelentés a Kecskeméti Királyi Ügyészségnek az október 30. óta észlelhető zavargásokról	162
34. Cegléd, 1918. november 2. A helyi Nemzeti Tanács táviratban jelenti megalakulását és első intézkedéseit a Magyar Nemzeti Tanácsnak	163
35. Bácsalmás, 1918. november 2. A főszolgabíró táviratban utasítja a kunbajai elöljáróságot, hogy csatlakozzon a Magyar Nemzeti Tanácshoz	164
36. Szabadka, 1918. november 3. A Szabadkai Nemzeti Tanács Vasutas Szindikátusának távirata a Katonatanácshoz és a Vasutas Szindikátushoz a kiskőrösi „zavargások” megszüntetése tárgyában	164
37. Dunapataj, 1918. november 3. A csendőrőrs parancsnokának távirati jelentése a kecskeméti csendőr szárnyak: „... a hangulat az intelligencia és az izraeliták ellen irányul...”	165
38. Kecskemét, 1918. november 3. A Nemzeti Tanács Népjóléti Bizottságának munkaterve	166
39. Kiskunhalas, 1918. november 3. A Munkástanács jegyzőkönyve megalakulásáról	167
40. Kecskemét, 1918. november 4. A Nemzeti Tanács ülésének jegyzőkönyve a testület jogköréről, a Nemzetőrség összetételéről, a hazatérő katonák fogadásáról és a Propaganda Bizottság megalakításáról (részlet)	168
41. Dunavecse, 1918. november 5. A főszolgabíró körtávirati utasítása a községi elöljáróságoknak a rend biztosításáról és a „néptanácsok” működésének befolyásolásáról	169
42. Kiskőrös, 1918. november 5. A járási szolgabíró távirati jelentése a vármegye alispánjának a tanyákon és a falvakban még észlelhető „zavargásokról”	170
43. Kecskemét, 1918. november 6. A Nemzeti Tanács ülésének jegyzőkönyve a testület addigi működéséről, a lakosság és a Nemzetőrség anyagi ellátottságáról	171
44. Peszéradacs, 1918. november 7. A községi jegyző karhatalom kirendelését kéri a járási főszolgabírótól, mert a térség település-szerkezeti viszonyai miatt „polgárórság nem alakítható”	173
45. Hajós, 1918. november 7. Földvály Aurél jegyző távirati jelentése a Kiskőrösi Főszolgabírói Hivatalnak: „A csőcselék pusztít, rabol és gyújtogat”	174
46. Miske, 1918. november 9. A helyi Nemzeti Tanács távirata az	

Országos Propaganda Bizottságnak Magyarország államformájáról	175
47. Ókéske, 1918. november 9. A képviselőtestület jegyzőkönyve a Nemzeti Tanács megalakításáról	175
48. Kiskunfélegyháza, 1918. november 10. A Félegyházi Hírlap tudósítása a helyi Nemzeti Tanács megalakulásáról és tevékenységéről	176
49. Kecskemét, 1918. november. A Szociáldemokrata Párt helyi szervezetének röplapja a Kecskeméti Nemzeti Tanács támogatásáról	184
50. Kiskunfélegyháza, 1918. november 10. Tudósítás a Szociáldemokrata Párt helyi szervezetének gyűléséről	185
51. Tass, 1918. november 11. A helyi Nemzeti Tanács fűtőanyagot kér a dunavecsei főszolgabírótól, mert „... 300 gyermek nem járhat iskolába ...”	187
52. Kalocsa, 1918. november 11. A helyi Nemzeti Tanács a nemzeti tanácsok közigazgatási hatalmát korlátozó rendeletek visszavonását kéri a Magyar Nemzeti Tanácstól	188
53. Kecskemét, 1918. november 12. A Nemzeti Tanács jegyzőkönyve Magyarország államformájáról	189
54. Kalocsa, 1918. november 12. A kalocsai érsek levélben jelenti be maga és papjai csatlakozását a Magyar Nemzeti Tanácshoz ...	190
55. Dunavecse, 1918. november 12. A járási főszolgabíró távirata a 29. pótzászlóalj parancsnokságának a községi nemzetőrsek létszámáról és fegyverzetéről	191
56. Kiskunhalas, 1918. november 13. A helyi Nemzeti Tanács felterjesztése a Magyar Nemzeti Tanácsnak: „Magyarország jövődő államformája a köztársaság legyen.”	192
57. Dunavecse, 1918. november 14. A járási főszolgabíró körtávirata az előljáróságoknak a nemzetőrsek költségeinek fedezéséről ..	193
58. Kocsér, 1918. november 17. A Nemzeti Tanács és az előljáróság a Magyar Nemzeti Tanácshoz intézett feliratában ismerteti véleményét az új Magyarország társadalmi és politikai viszonyairól	194
59. Baja, 1918. november 17. A rendőrkapitányság hirdetménye a város megszállásáról	195
60. Újvidék, 1918. november. Bácska, Bánát és Baranya elszakítását előkészítő röplap	196
61. Kecskemét, 1918. november 19. A tartalékos, népfelkelő és szolgálaton kívüli tisztek gyűlésének határozatai	197
62. Kecskemét, 1918. november 19. A Nemzeti Tanács ülésének	

jegyzőkönyve a tartalékos és szolgálaton kívüli katonatisztek beadványáról	199
63. Kalocsa, 1918. november 19. A főszolgabíró jelentése a vármegye alispánjának a november eleji tömegmozgalmakról és a Kalocsai Nemzeti Tanács intézkedéseiről	201
64. Bácsalmás, 1918. november 19. A képviselőtestület jegyzőkönyve a régi elöljáróság visszaéléseinek kivizsgálásáról és a községi jegyző elbocsátásáról (részlet)	204
65. Dunapataj, 1918. november 19. A Szociáldemokrata Párt helyi szervezete megalakulását jelenti az országos pártvezetőségnek ..	206
66. Kecskemét, 1918. november 19. A szociáldemokrata szakszervezeti csoport kérelme a Nemzeti Tanácshoz a Munkásotthon díjtalan használatának engedélyezéséért	207
67. Felsődabas, 1918. november 23. Az elöljáróság távirata a vármegye alispánjának: „Kérünk 30 mm lisztet . . 100 mm burgonyát kiutalni . . . ellenkező esetben semmiért felelősséget nem vállalhatunk . . .”	208
68. Újvidék, 1918. november 25. Röplap Bánság, Bácska és Baranya elszakadásáról és az újvidéki népgyűlés határozatairól	209
69. Kecskemét, 1918. november 25. A polgármester jelentése a vármegye kormánybiztosának a Nemzetőrség számáról és teendőiről	212
70. Alsódabas, 1918. november 26. A járási főszolgabíró távirata a vármegye alispánjának petróleum kiutalása tárgyában	213
71. Akasztó, 1918. november 26. A képviselőtestület jegyzőkönyve a községi jegyző helyettesítéséről, a nemzetőrök fizetésének biztosításáról és az ellátatlan lakosság lisztszükségletéről (részlet)	213
72. Kiskőrös, 1918. november 26. A szolgabíró jelentése a vármegye főispánjának a jegyzők áthelyezéséről	216
73. Kalocsa, 1918. november 28—29. A képviselőtestület jegyzőkönyve a Nemzeti Tanács közbiztonsági intézkedéseinek költségfedezete, a főjegyző szabadságolása s a közélelmezés biztosítása tárgyában (részlet)	217
74. Budapest, 1918. november vége. Kimutatás a vasúton szállított áruknek a vidéki nemzeti tanácsok által 1918. november 1. és 29. között foganatosított lefoglalásairól (Duna—Tisza közti vonatkozású részlet)	224
75. Dunapataj, 1918. november—december. A helyi Nemzeti Tanácshoz intézett kérelmek tüzelőért, élelmiszerekért és egyéb rendkívüli segélyekért	225

76. Újhartyán, 1918. december 1. Laufer Mátyás levele a Magyar Nemzeti Tanácsnak: „... vajjon a Néptanács kezében van-e a hatalom vagy még a régi elöljáróságok rendelkeznek ...”	228
77. Szakmár, 1918. december 3. A helyi Nemzeti Tanács bejelenti megalakulását a Magyar Nemzeti Tanácsnak	230
78. Jánoshalma, 1918. december 4. A helyi Nemzeti Tanács távirati jelentése a Magyar Nemzeti Tanácsnak: „... újból zendülés van kitörőben ...”	231
79. Kalocsa, 1918. december 7. A helyi Nemzeti Tanács jelentése az Országos Propaganda Bizottságnak a „széles néprétegek” és a „középosztály zömének” politikai véleményéről és hangulatáról	231
80. Dunapataj, 1918. december. A Nemzeti Tanács átírata a Kecskeméti csendőrszárny parancsnokságának a dunapataji csendőrök ellenforradalmi kijelentéseiről	232
81. Kiskunfélegyháza, 1918. december 8. A Félegyházi Hírlap tudósítása a Nemzeti Munkapárt helyi szervezetének újjáalakítási kísérletéről	233
82. Páhi, 1918. december 11. A Nemzeti Tanács elnökének kérelme Kecskemét Nemzeti Tanácsához liszt kiutalásáért	234
83. Zombor, 1918. december 14. Bács-Bodrog vármegye főispánjának rendelete a közigazgatás ideiglenes megszervezéséről	234
84. Újkécske, 1918. december 14. A képviselőtestület jegyzőkönyve a hivatalukba nem járó községi alkalmazottak helyettesítéséről és a polgárőrség megszervezéséről (részlet)	237
85. Dunavecse, 1918. december 15. A képviselőtestület jegyzőkönyve a Nemzetőrség járandóságainak kifizetéséről és polgárőrség felállításától	240
86. Kalocsa, 1918. december 19. A képviselőtestület jegyzőkönyve a helyi Nemzeti Tanács delegáltjainak meghívásáról (részlet)	242
87. Abony, 1918. december 22. Az Abony glosszája a községi tisztviselők felelősségre vonásáról	243
88. Kerekegyháza, 1918. december 23. A képviselőtestület jegyzőkönyve a nélkülözők élelmezéséről és a vagyonos lakosság megadóztatásáról (részlet)	244
89. Kiskunfélegyháza, 1918. december 29. Horváth Zoltán cikke a Függetlenségi és 48-as és a Szociáldemokrata Párt programjáról; a polgárság egy pártba tömörülésének szükségességéről	245
90. Kiskunfélegyháza, 1918. december 30. Dobák István jelentése a Nemzeti Tanácsnak a hazatérő katonák fogadásáról	247

91. Dunapataj, 1918. december 31. A helyi Nemzeti Tanács vezetőjének távirati jelentése a Magyar Nemzeti Tanácsnak új, a köztársaságot támogató eljáráság választása tárgyában	250
92. Kecskemét, 1919. január 2. A Nemzeti Tanács átszervező bizottságának jegyzőkönyve a testület átalakításáról	251
93. Kecskemét, 1919. január 2. Jegyzőkönyv a lakosság rekvirálás ellenes magatartásáról	253
94. Kecskemét, 1919. január 3. A helyi „Földművelő Tanács” Elnökségének kérelme a földművelésügyi miniszterhez a hadisegélyrendelet végrehajtási határidejének meghosszabbítása tárgyában	254
95. Alsódabas, 1919. január 4. Az alsódabasi járás főszolgabírója a vármegye kormánybiztosához intézett jelentésében a földbérleti rendszer kiterjesztésére tesz javaslatot	255
96. Kiskunfélegyháza, 1919. január 5. A Félegyházi Hírlap szerkesztőségi cikke a Függetlenségi és 48-as párt helyi szervezetének pártépítéséről és propagandájáról	256
97. Kecskemét, 1919. január 10. A polgármester felirata a vármegye főispán-kormánybiztosához a Törvényhatósági Bizottság feloszlata és a Néptanács kinevezése tárgyában	259
98. Kiskunhalas, 1919. január. A Munkástanács jegyzőkönyvei a városi tisztviselők erélytelenségéről, valamint a közellátás megjavításának és egy új közigazgatási testület létesítésének a szükségességéről	262
99. Kecskemét, 1919. január 11. A Magyar Alföld tudósítása a Szociáldemokrata Párt helyi szervezetének gyűléséről és programjáról	264
100. Kiskunfélegyháza, 1919. január 12. A Félegyházi Hírlap glosszája az Országos Keresztényszocialista Néppárt helyi szervezetének megalakulási kísérletéről	266
101. Budapest, 1919. január 13. A vármegye Törvényhatósági Bizottsága Magyarország miniszterelnökéhez intézett feliratában tiltakozik Ruzska-Krajna autonómiája ellen	267
102. Kecskemét, 1919. január 10—14. A Nemzeti Tanács ülésének jegyzőkönyve a Törvényhatósági Bizottság feloszlatajának szükségességéről (részlet)	269
103. Újvidék, 1919. január 15. Bánság, Bácska és Baranya Nemzeti Kormányának belügyi osztályának leirata Baja polgármesterének a politikai lapok forgalomba hozatala tárgyában	272
104. Újvidék, 1919. január 21. Bánság, Bácska és Baranya Nemzeti Kormányának belügyi osztályának leirata Baja polgármesterének a meg nem szállt területek hatóságaival való érintkezés tárgyában	273

105. Újvidék, 1919. január 23. Bánság, Bácska és Baranya Nemzeti Kormányának belügyi osztályának körrendelete a magyar kormány 1918. november 25. után kelt rendeleteinek elintézése tárgyában 274
106. Kiskunmajsa, 1919. január 23. A képviselőtestület jegyzőkönyve a gabona beszolgáltatásra vonatkozó miniszteri rendelet végrehajtásáról és a Nemzeti Tanács átiratáról (részlet) 275
107. Budapest, 1919. január 24. A Magyarországi Szociáldemokrata Párt átirata Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye kormánybiztosának: „... a dunavecsei járás főszolgabíróját... kioktatni méltóztatnék, mert az illető... terrorral gátolja a szocialista munkások pártszervezeti működését” 278
108. Kiskunhalas, 1919. január 24. A polgármester jelentése a belügyminiszternek és a vármegye főispán-kormánybiztosának: a városi képviselőtestület újjáalakítására irányuló törekvéseket az előjáróság is támogatja 279
109. Kalocsa, 1919. január 25. A képviselőtestület jegyzőkönyve a Munkástanács megalakulásáról, helységkiutalási kérelméről és delegáltjainak meghívásáról (részlet) 280
110. Kiskunfélegyháza, 1919. január 26. A Félegyházi Közlöny közleménye a helyi Munkástanács megalakulásáról és felhívásáról .. 281
111. Kiskunfélegyháza, 1919. január 26. A Félegyházi Hírlap tudósítása a Szociáldemokrata Párt helyi szervezetének népgyűléséről és a népgyűlésen elfogadott határozatokról 282
112. Kunszentmiklós, 1919. január 27. A helyettes főszolgabíró körrendelete a községi előjáróságoknak a malmokban tárolt gabonakészletek központi kezelése tárgyában 284
113. Kecskemét, 1919. január 27. A polgármester jelentése a vármegye kormánybiztosának a földreform helyi előkészítéséről 284
114. Harta, 1919. január 29. A képviselőtestület jegyzőkönyve a Szociáldemokrata Párt helyi szervezetének átiratáról: „... mandátumáról lemondani nem hajlandó.” (részlet) 287
115. Budapest, 1919. február 1. A Népszava híre a ceglédi polgárság reakciós szárnyának szociáldemokrata ellenes fellépéséről és a ceglédi munkásság tömegsztrájkjáról 288
116. Kiskunmajsa, 1919. február 1. A képviselőtestület jegyzőkönyve a Szociáldemokrata Párt helyi szervezetének határozatáról (részlet) 289
117. Budapest, 1919. február 2. A Népszava tudósítása a homokszentlőrinci Vigyázó-féle uradalom munkásainak határozatáról: „... az összes szervezett alkalmazottak »termelőszövetkezetet« létesítenek...” 290

118. Cegléd, 1919. február 2—4. A Cegléd híre az Országos Kisgazda- és Földművespárt helyi szervezetének megalakulásáról 291
119. Budapest, 1919. február 8. Részlet Pogány Józsefnek az ellenforradalom elleni hatékonyabb fellépést sürgető beszédéből: a kiskunsági mozgalom 292
120. Kiskunhalas, 1919. február 12. A Kiskun-Halás Helyi Értesítője tudósítása a Polgári Radikális Párt helyi szervezetének megalakulásáról 293
121. Budapest, 1919. február 13. Az Új Szó közleménye a kun földbirtokosoknak a Habsburgokkal szembeni anyagi követeléséről, s e mozgalom ellenforradalmi jellegének valótlanságáról 295
122. Kalocsa, 1919. február 13. A főszolgabíró átíratva a Kalocsai Államügyészségnek a büntető perek lefolytatásához szükséges nyomozások késésének okairól 297
123. Solt, 1919. február 16. A Solti Nemzeti Tanács jegyzőkönyve közigazgatási kérdésekről és a Munkástanács bizalmatlansági határozatáról 298
124. Abony, 1919. február 16. „Dr. G.” vezércikke a Munkástanács és a Népjóléti Bizottság megalakulásáról 299
125. Budapest, 1919. február 18. A vármegye kormánybiztosának rendelete Kecskemét polgármesteréhez a Néptanács tagjainak kijelöléséről 300
126. Kalocsa, 1919. február 18. A főszolgabíró jelentése a vármegye főispán-kormánybiztosának az érseki uradalom erdeiben folyó pusztításokról, a kirendelt karhatalmi osztagok magatartásáról és a csendőrség megerősítésének szükségességéről 301
127. Kiskunfélegyháza, 1919. február 19. A Munkástanács kiáltványa a közigazgatási hatalom átvételéről 302
128. Kiskunfélegyháza, 1919. február 21. A város kormánybiztosának és polgármesterhelyettesének felhívása: „... eddigi hatáskörük épségben maradása mellett működnék.” 303
129. Kiskunfélegyháza, 1919. február 21. A Városi Tanács jegyzőkönyve a kinevezendő Néptanács mellé kirendelt kormánybiztos fogadásáról és támogatásáról 304
130. Kecskemét, 1919. február 22. A Magyar Alföld tudósítása a Szociáldemokrata Párt helyi szervezete vezetőségének újraválasztásáról és a polgári pártokhoz való viszonyról 305
131. Kiskunfélegyháza, 1919. február 23. A Félegyházi Hírlap szerkesztőségi cikke a február 18-i tömegmegmozdulásról 307
132. Szabadszállás, 1919. február 23. A községi előljáróság kérelme a

	Földművelésügyi Minisztériumhoz ingyenes népkönyvtár adományozása tárgyában	310
133.	Kiskunfélegyháza, 1919. február 24. A Szociáldemokrata Párt helyi szervezetének kérelme a kormánybiztoshoz a közérdekű párthatározatok foganatosítása tárgyában	311
134.	Kiskunfélegyháza, 1919. február 24. Iványi Sándor kormánybiztos felirata a földművelésügyi miniszterhez a kiskunfélegyházi földmunkás mozgalom lecsendesítése érdekében tervezett munkák pénzügyi feltételeinek biztosítása tárgyában	312
135.	Kecskemét, 1919. február 25. A Nemzeti Tanács ülésének jegyzőkönyve felozlásáról	313
136.	Kecskemét, 1919. február 25. A Néptanács kiadványa ügyrendjének meghatározásáról	314
137.	Kiskunmajsa, 1919. február 26. A képviselőtestület jegyzőkönyve a szociáldemokraták képviselőjének taggá választásáról, a közbiztonság megjavításáról, a jáász-kun redeptus családok képviselőjének kijelöléséről, a közéleti bizottság működéséről, hatósági mérszárzék felállításáról és a nyári zsírszükséglet biztosításáról (részlet)	316
138.	Kecskemét, 1919. február. A Nemzeti Tanács felirata a közoktatásügyi miniszterhez a Református Jogakadémia egyetemi fakultássá fejlesztése tárgyában	322
139.	Budapest, 1919. március 1. A katonatanácsok kormánybiztosának jelentése Ágoston Péter belügyi államtitkárnak a kiskunmajsai zavargásokról	326
140.	Nagykőrös, 1919. március 2. A Nagykőrösi Népújság tudósítása a február 25-i népgyűlésről és az ideiglenes Néptanács kinevezéséről	327
141.	Abony, 1919. március 2. Az Abony híre a Szociáldemokrata Párt helyi szervezetének munkájáról	329
142.	Kiskunhalas, 1919. március 8. A Városi Tanács jegyzőkönyvi határozata a polgármesteri állás betöltéséről és a földmunkások termelőszövetkezet alakításáról	330
143.	Kiskunfélegyháza, 1919. március 9. A Félegyházi Hírlap ismertetése Iványi Sándor intézkedéseiről	331
144.	Kiskunhalas, 1919. március 11. A Kommunista Párt helyi szervezetének kérelme a Városi Tanácshoz előadások tartásához szükséges terem átengedése tárgyában	333
145.	Szabadszállás, 1919. március 12. Kovács Kálmán földbirtokos kérvénye a járási főszolgabíróhoz, munkáshiány miatt földjének	

	műveléséhez szükséges közérő kirendelése tárgyában	334
146.	Kiskunfélegyháza, 1919. március 13. Horváth Imre főhadnagy jelentése Iványi Sándor kormánybiztosnak a járás területén észlelni vélt ellenforradalmi toborzás valótlanságáról	335
147.	Budapest, 1919. március 14. A közélélmezési államtitkár leirata a vármegye alispánjának a ladánybenei birtokos parasztok gabona készleteinek feltárása tárgyában	337
148.	Abony, 1919. március 15. Faragó Zsigmond jelentése az Országos Birtokrendező Tanácsnak a 9/12-es Birtokrendező Bizottság működéséről	338
149.	Kiskunfélegyháza, 1919. március 15. A Járási Munkástanács jegyzőkönyve Endre Zsigmond főszolgabíró eltávolítása és a közigazgatási hatalom átvétele tárgyában	343
150.	Budapest, 1919. március 17. Az alispán felirata az Országos Közélélmezési Hivatalnak: „... a kalocsai járás legtöbb községében idegen karhatalom nélkül nem foganatosítható a gabona feleslegének összegyűjtése”	345
151.	Érsekcsanád, 1919. március 17. A községi előljáróság jegyzőkönyve a földreform helyi realizálásának elhalasztásáról	346
152.	Budapest, 1919. március 18. Az Országos Közélélmezési Hivatal vezető miniszter átirata a Földművelésügyi Minisztériumnak: „... a kunszentmiklósi járásbeli gazdák a tavaszi munkát ellenforradalmi célzattal nem rendezik...”	348
153.	Kiskunhalas, 1919. március 19. A Kiskun-Halasi Helyi Értesítője tudósítása a Kommunista Párt helyi szervezetének gyűléséről	349
154.	Nagykőrös, 1919. március 20. A Szociáldemokrata Párt helyi szervezetének távirati jelentése a párt központi vezetőségének: Kocsér község kigazdái akadályozzák a párt megszervezését ...	350
155.	Kalocsa, 1919. március 21. A Kalocsai Birtokrendező Bizottság, az érseki uradalom tisztviselőinek és a helyi földmunkások és kigazdák képviselőinek jegyzőkönyve a földigénylők igényeinek ideiglenes rendezése tárgyában	350
156.	Kiskunhalas, 1919. március 21. A polgármesterhelyettes feljegyzése a Nemzeti Munkapárt helyi szervezetének feloszlását jóváhagyó belügyminiszteri rendelet továbbításáról	354
157.	Kiskunfélegyháza, 1919. március 23. A Félegyházi Hírlap közleménye a Néptanács tagjainak kinevezéséről és a testület első üléséről	355

III. A TANÁCSKÖZTÁRSASÁG TÖRTÉNETÉHEZ

158. Kecskemét, 1919. március 22. A Direktórium hirdetménye a hatalom átvételéről 357
159. Apostag, 1919. március 23. A Szociáldemokrata Párt helyi szervezetének jegyzőkönyve a Munkás-, Katona- és Földművestanács megválasztásáról 358
160. Kecskemét, 1919. március 25. A Direktórium megbízza Füvessy Rózsa tanítónőt, hogy politikai előadásokat tartson a város elemi leányiskoláiban 360
161. Dunavecse, 1919. március 26. A járási főszolgabíró és a direktórium tagok körlevele a községi eljárásoknak a Direktórium megalakulásáról és hatásköréről 361
162. Kiskunhalas, 1919. március 26. A Munkástanács jegyzőkönyve az Úri Kaszinó, függetlenségi kör és az Ipartestület helyiségeinek lefoglalásáról, valamint a testület és a Direktórium hatásköréről 361
163. Kecskemét, 1919. március 26. A Direktórium átírata Sándor István polgármesternek a „Népbiztosok Tanácsa” és a Direktórium hatásköréről 363
164. Kiskunhalas, 1919. március 26. A katonai állomásparancsnokság átírata a Kiskunhalasi Direktóriumnak a déli demarkációs vonal IV. szakasza védelmének megszervezéséről 365
165. Kisszállás, 1919. március 26. A déli demarkációs vonal kisszállási szakaszparancsnokának átírata a Kiskunhalasi Direktóriumnak Janka-major megszállásáról és az ott levő állatállomány lefoglalásáról 367
166. Kecskemét, 1919. március 26. A Direktórium jelentése a Vörös Hadsereg szervezésének helyi kudarcáról 368
167. Kecskemét, 1919. március 26. A Direktórium megbízza Balázs Istvánt az egészségtelen munkáslakások összeírásával 369
168. Gyón, 1919. március 27. A Munkástanács és a Szociáldemokrata Párt helyi szervezetének levele a Forradalmi Kormányzótanácshoz: „A proletárság a község vezetését milyen módon, milyen szervezettel és milyen hatáskörrel vegye át?” 370
169. Kiskunhalas, 1919. március 27. A Direktórium jegyzőkönyve a közigazgatási hatalom átvételéről, valamint a Városi Tanács és az eljárás hatásköréről 371
170. Kecel, 1919. március 28. Purmiczky propaganda bizottsági tag távirati jelentése a Kiskunhalasi Direktóriumnak: „... ott még ... a régi rezsim van ...” 372

171. Kecskemét, 1919. március 28. A tankerületi tanítógyűlés jegyzőkönyve Nagy Endre és Gaál Gábor előadásáról	373
172. Kecskemét, 1919. március 28. A Direktórium átirata a polgármesternek a pedagógusok tanfolyamának tematikájáról	375
173. Kecskemét, 1919. március 28. A Direktórium ideiglenes rendelete a házi cselédek munkaidejéről és bérezéséről	376
174. Kecskemét, 1919. március 29. A Direktórium rendelete a cukrászsütemények lefoglalásáról és a proletárgyermekek megvendégeléséről	377
175. Kiskunhalas, 1919. március 29. A Direktórium jelentése a Hadügyi Népbiztosságnak a „Bácskai Vörös Ezred” megalakításáról	378
176. Kalocsa, 1919. március 29. A képviselőtestület jegyzőkönyve feloszlataásáról	379
177. Izsák, 1919. március 29. A Munkás-, Katona- és Földművestanács jegyzőkönyve a Direktórium és a községi tisztviselők megválasztásáról	380
178. Szabadszállás, 1919. március 29. Népgyűlési jegyzőkönyv a Munkás-, Katona- és Földművestanács megválasztásáról	382
179. Ordas, 1919. március 30. A Gazdakör jegyzőkönyve: „... az új politikai rendszert helyesli . . . és . . . csatlakozik a magyarországi szocialista párthoz.”	385
180. Kiskunhalas, 1919. március 30. A Direktórium távirati jelentése a Hadügyi Népbiztosságnak a déli demarkációs vonal kiskunhalasi szakasza védelmének megszervezéséről	386
181. Kecskemét, 1919. március 31. A Direktórium megbízza Tóth Lászlót a városban levő műkincsek lefoglalásával és múzeumba szállításával	387
182. Kiskunhalas, 1919. március 31. A Déli Hadsereg Főparancsnokságának távirata a Kiskunhalasi Direktóriumnak élelmiszer begyűjtés tárgyában	388
183. Dunapataj, 1919. március 31. A Munkás-, Katona- és Földművestanács jegyzőkönyve a tanácsi alkalmazottak fizetésének megállapításáról és az egyházi tisztviselők fizetésének a megvonásáról	388
184. Kecskemét, 1919. április 1. A Direktórium utasítása Tóth Lászlónak, hogy „mielőbb hangversenyeket rendezzen a nép számára”	390
185. Kecskemét, 1919. április 1. A Direktórium határozata a Tanácsköztársaság nevében visszaéléseket elkövetők ellen	391
186. Kiskunfélegyháza, 1919. április. A Direktórium távirati jelentése a Vidéki Sajtóosztálynak a helyi lapok megszűnéséről, vala-	

mint a Félegyházi Proletár és az Új Diák megjelenéséről	392
187. Kecskemét, 1919. április 2. A 38. gyalogezred parancsokának röpirata a katonaság élelmezésének biztosításáról	393
188. Kecskemét, 1919. április 3. A Direktórium körrendelete a középiskolai igazgatókhoz az ifjúsági mozgalmak lecsendesítése tárgyában	394
189. Kiskunfélegyháza, 1919. április 3. A Félegyházi Proletár tudósítása a Szocialista Párt környékbeli szervezeteinek megalakulásáról	395
190. Kecskemét, 1919. április 4. A Direktórium felhívása a parasztsághoz a választásokon való széleskörű részvétel érdekében	396
191. Budapest, 1919. április 5. Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye Ideiglenes Direktóriumának jegyzőkönyve a vármegyei cipőüzem készletének lefoglalásáról, a propaganda megindításáról, a direktórium tagok járandóságáról, valamint a Pusztaszentimrei Járási Hivatal vezetője elleni panaszokról	399
192. Ordas, 1919. április 7. Jegyzőkönyvek a helyi tanácsválasztásokról	402
193. Kecskemét, 1919. április 8. A Direktórium jelentése a Belügyi Népbiztosságnak a tanácsválasztások eredményéről	405
194. [Alsódabas, 1919. április első fele.] Gerényi András politikai megbízott jelentése a Belügyi Népbiztosságnak az alsódabasi járás községeiben lezajlott tanácsválasztásokról	405
195. Kecskemét, 1919. április 8. A Direktórium engedélyezi a Diák-szövetség működését és az „Ébredés” című diáklap megjelenését	408
196. Budapest, 1919. április 8. A Hadügyi Népbiztosság rendelete a Duna—Tisza közti katonai alakulatok parancsnoklási viszonyairól	408
197. Kecskemét, 1919. április 9. A Direktórium beszámolója három heti működéséről	410
198. Kiskunfélegyháza, 1919. április 10. A Félegyházi Proletár tudósítása a kiskunmajsai, szanki és szentlászlói tanácsválasztásokról	413
199. Kiskunhalas, 1919. április 11. Az Intéző Bizottság jegyzőkönyve a Direktórium tagjainak megválasztásáról, az Intéző Bizottság munkabeosztásáról és a városi tisztviselők felmentéséről	414
200. Kecskemét, 1919. április 11. A Kecskeméti Munkás-, Katona- és Földművestanács jegyzőkönyve a Kecskeméten szükséges műszaki munkálatokról	416
201. Kalocsa, 1919. április 11. A Kalocsai Forradalmi Törvényszék megalakulásának jegyzőkönyve	419

202.	Kecskemét, 1919. április 11. Az Intéző Bizottság jelentése megválasztásáról és munkarendjéről a Belügyi Népbiztosságnak ...	420
203.	Budapest, 1919. április 11. Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyei nemzetőrség bizalmi testülete végrehajtó bizottsági elnökének a Vörös Őrség Országos Főparancsokságához küldött átirata a „nemzetőrség kebelében működő proletárok erőszakos toborzásáról”	422
204.	Kiskunfélegyháza, 1919. április 12. A Lenin Sport Klub kérelme a Direktóriumhoz sporttelep létesítése tárgyában	425
205.	Izsák, 1919. április 12. A Direktórium távirata a Belügyi Népbiztosságnak: „... itteni főjegyzőt a direktórium ... lakásából kimozdítani kívánja”	426
206.	Kecskemét, 1919. április 13. Buday Dezső vezércikke a teljes szociális egyenlőségről, mint a proletárdiktatúra céljáról	427
207.	Apostag, 1919. április 14. A Munkás-, Katona- és Földművestanács jegyzőkönyve Budapest élelmiszer ellátásáról (részlet) ..	429
208.	Kecskemét, 1919. április 14. Az Intéző Bizottság utasítása a városi hivatalvezetőnek: „... az elvtárs megszólítást használni szíveskedjen”	431
209.	Budapest, 1919. április 15. A Délvidéki Direktórium jelentése a jánoshalmi tanácsválasztásokról és a Direktórium összetételéről	431
210.	Kecel, 1919. április 16. A Munkás-, Katona- és Földművestanács jegyzőkönyve közlegelők létesítéséről, a lakáshiány megszüntetéséről és az Intéző Bizottság fizetésének megállapításáról (részlet)	432
211.	Kiskunfélegyháza, 1919. április 17. A Direktórium hirdetménye a Vörös Hadsereg lóorozásáról	435
212.	Prónayfalva, 1919. április 18. A tanácselnök átirata a Kiskunhalasi Direktóriumnak a közélélezés nehézségeiről	436
213.	Kiskunhalas, 1919. április 19. Hubert Oszkár detektív jelentése a Direktóriumnak a „Bácskai Vörös Ezred” egyik tisztje és Szabó Ferenc jánoshalmi főszámvevő ellenforradalmi magatartásáról	437
214.	Izsák 1919. április 19. A Munkás-, Katona- és Földművestanács jegyzőkönyve, melyben tiltakoznak a megyei Direktórium által elrendelt rekvirálás ellen (részlet)	438
215.	Újkécske, 1919. április 19. A Szocialista Párt helyi szervezetének távirati jelentése a Kiskunfélegyházi Járási Direktóriumnak munkásotthon létesítése tárgyában	439
216.	Jánoshalma, 1919. április 20. A Direktórium távirata a Belügyi Népbiztosságnak, melyben „több ezer szerb röpiratot” kérnek .	440

217. Kiskunfélegyháza, 1919. április 20. Iványi Sándor krisztianista vezércikke a szocialista forradalom nemzetközi győzelméről ...	440
218. Kiskunhalas, 1919. április 20. Hubert Oszkár detektív jelentése a Forradalmi Törvényszéknek Horváth Istvánné ellenforradalmi kijelentéseiről	442
219. Nagykőrös, 1919. április 21. A Direktórium felterjesztése a Pénzügyi Népbiztosságnak a házak szocializálásának helyi indokolatlanságáról	443
220. Kiskunfélegyháza, 1919. április 22. Iványi Sándor politikai megbízott felhívása, melyben a rémhírtérjesztők feljelentésére szólítja fel a lakosságot	444
221. Szentkirály-Kecskemét, 1919. április 23—24. Vértse Gábor jelentése az Intéző Bizottságnak a Kecskemét környéki ellenforradalmárok egyik csoportjának leveréséről	445
222. Újkécske, 1919. április 28. A Munkás-, Katona- és Földművestanács jegyzőkönyve a testület átalakításáról, az iskola bővítéséről, gyermekotthon létesítéséről és május 1. megünnepléséről (részlet)	447
223. Cegléd, 1919. április 29. Szamuely Tibor parancsa Cegléd és környéke hadtápterületté nyilvánításáról	449
224. Kiskunfélegyháza, 1919. április 30. Iványi Sándor jelentése Böhm Vilmos hadserегfőparancsnoknak a Kiskunfélegyházán átvonult terroristák önkényes kivégzéseiről	450
225. Kiskunhalas, 1919. április 30. A városi hivatalvezető jelentése a vármegyei Direktóriumnak: „... mindössze 3 heti gabonamennyiség maradt raktáron.”	452
226. Kiskunhalas, 1919. május 1. A május elsejei népünnepély programja	453
227. Ordas, 1919. május 2. A Munkás-, Katona- és Földművestanács jegyzőkönyve a fővárosi proletárok élmezésének segítéséről (részlet)	454
228. Harta, 1919. május 2. A Munkás-, Katona- és Földművestanács átirata a Kecskeméti Katonai Lónyilvántartó Hivatalnak a rekvirált lovak értékének megtérítése tárgyában	455
229. Kecskemét, 1919. május 4. Sinkó Ervin rendeletei a záróra idejéről, az utcai csoportosulások megtiltásáról, a színház- és mozielőadások szüneteltetéséről és a munka folytatásáról	456
230. Kecel, 1919. május 5. A Munkás-, Katona- és Földművestanács jegyzőkönyve a piaci árak maximálásáról és a Direktórium átalakításáról (részlet)	457

231. Cegléd, 1919. május 6. A Népakarat tudósítása a román támadásról, az ellenforradalom leveréséről, valamint Szolnok és Abony visszafoglalásáról	459
232. Kalocsa, 1919. május 7. Madarász Dezső politikai megbízott jelentése a Földművelésügyi Népbiztosságnak az egyházi vagyon likvidálásáról, az érseki és főkáptalani uradalmak gazdasági helyzetéről és a volt uradalmi munkások bérköveteléseiről	463
233. Császártöltés, 1919. május 7. A Kiskörösi Forradalmi Törvényszék jegyzőkönyve a császártöltési jegyző hatalmaskodásáról és élelmiszerhalmozásáról	473
234. Kiskunhalas, 1919. május 8. Hubert Oszkár detektív jelentése a Direktóriumnak a Prónayfalván észlelt ellenforradalmi megmozdulásról	474
235. Dunapataj, 1919. május 10. Kimutatás az általános iskolás tanulók hiányzásáról május 1. és 11. között	475
236. Kiskunfélegyháza, 1919. május 11. A Direktórium hirdetménye a vallás szabad gyakorlásáról	477
237. Kiskunfélegyháza, 1919. május 11. A Félegyházi Proletár tudósítása a megye termelőszövetkezeti mozgalmáról	478
238. Budapest, 1919. május 13. Balog János jelentése a Belügyi Népbiztosságnak a lajosmizsei lakosság politikai hangulatáról	479
239. Kecskemét, 1919. május 13. Sinkó Ervin utasítja a Kecskeméti Termelő Tanácsot, hogy készítsen tervezetet az élelmiszerek hatósági kezelésbe vételéről	480
240. Kiskunhalas, 1919. május 13. Bundzsák István századparancsnok jelentése az Intéző Bizottságnak a Vörös Órség helyi századának megszervezéséről és szolgálati beosztásáról	481
241. Hajós, 1919. május 14. A helyi Direktórium távirata a Népszava szerkesztőségének a Szocialista Párt nemesnádudvari, sükösdői és érsekcsanádi szervezetének megalakulásáról	482
242. Kecskemét, 1919. május 16. Kohut János asztalosmunkás a rekvirált kerékpárok visszaadását kéri a Hadügyi Népbiztossághoz küldött levelében	483
243. Dunavecse, 1919. május 18. A Járási Intéző Bizottság jegyzőkönyvi kivonata a direktóriumok és a munkástanácsok hatásköréről	484
244. Kecskemét, 1919. május 19. A 2. hadosztály politikai megbízottja táviratban utasítja a kerekegyházi hadügyi politikai megbízottat, hogy a szabálytalankodó katonákkal szemben „a legerélyesebben járjon el”	486

245. Újszász, 1919. május 19. Az újszászi aratómunkások levele a Földművelésügyi Népbiztosságnak a munkalehetőségek hiányáról és a parasztság földéhségéről	486
246. Kalocsa, 1919. május 19. A Direktórium jegyzőkönyve a május 19-i ellenforradalmi tüntetésről	488
247. Kecskemét, 1919. május 20. A Magyar Alföld tudósítása a szentkirályi ellenforradalmárok peréről	490
248. Kecskemét, 1919. május 22. Katz Béla jelentése a Belügyi Népbiztosságnak a tiszai front mentén uralkodó állapotokról	493
249. Budapest, 1919. május 24. Gálócsi Sándor detektív jelentése a kunszentmiklósi járás területén állomásozó katonatisztek politikai magatartásáról	496
250. Kalocsa, 1919. május 25. A Szocialista Párt helyi szervezetének jegyzőkönyve, melyben tiltakoznak a túszzedés ellen és bizalmatlanságukat fejezik ki a Direktórium elnökével és a városparancsnokkal szemben	497
251. Kiskunhalas, 1919. május 27. A Kiskunhalasi Forradalmi Törvényszék detektívjeinek jegyzőkönyve a szegedalsóközponti ellenforradalmárok és a szerb katonaság együttműködéséről ...	498
252. Cegléd, 1919. május 28. Az I. Hadtest parancsnokának átíratva a Dunavecsei Járási Direktóriumnak a vágómarhák katonai felvásárlásáról	500
253. Kecskemét, 1919. május 29. Sinkó Ervin városparancsnok távirata a Pénzügyi Népbiztosságnak Kecskemét aprópénzzel való ellátása érdekében	501
254. Kecskemét, 1919. május 30. A városparancsnokság és a helyi pénzügyintézetek megbízottainak jegyzőkönyve szükségpénzek kibocsátásáról	502
255. Kecskemét, 1919. május 30. Kucsera Lajos paprikakereskedőnek és társainak kérelme a városparancsnokhoz a paprika piaci árának felemeléséért	504
256. Kiskunhalas, 1919. május 31. A Direktórium átíratva a városban állomásozó katonai alakulatok parancsnokaihoz a katonaság által elkövetett jogtalan rekvirálások megszüntetése tárgyában	505
257. Kiskunfélegyháza, 1919. május vége. A Munkástanács III. ügyosztályának kimutatása a Budapestre küldött s a katonaság által elszállított élelmiszerekről	506
258. Kiskunhalas, 1919. május. Virág János politikai nyomozó feljegyzése a lakosság politikai hangulatáról	507

259. Kecskemét, 1919. június eleje. Sinkó Ervin átirata a 2. hadosztály parancsnokságának a városban lezajlott zavargásokról	508
260. Ordas, 1919. június 2. A Munkás-, Katona- és Földművestanács jegyzőkönyve az élelmiszerbegyűjtésről és a lisztbeszolgáltatás megtagadásáról (részlet)	509
261. Pestszentlőrinc, 1919. június 2. A csanád-csongrádi tüzérezred parancsnokságának jelentése a Vörös Őrség Országos Főparancsnokságának az Apostagon észlelt ellenforradalmi hangulatról	510
262. Kecskemét, 1919. június 3. A Járásbíróság dolgozóinak kérelme a városparancsnokhoz kenyerliszt kiutalásáért	512
263. Dömsöd, 1919. június 5. Nagy Imre kérelme a Földművelésügyi Népbiztossághoz 300 kat. hold nagyságú birtokának szocializálás alóli mentesítése tárgyában	513
264. Kerekegyháza, 1919. június 5. A Munkás-, Katona- és Földművestanács jegyzőkönyve a vámgabona és hús kiosztásról (részlet)	514
265. Kiskunfélegyháza, 1919. június 5. Az Intéző Bizottság utasítja a Lakáshivatalt a felállítandó tüdőbeteg kórház épületének kijelölésére és két orvost küld Budapestre a tuberkulózis szakorvosképző tanfolyamra	515
266. Kecskemét, 1919. június 5. Jegyzőkönyv a Művésztelep köztulajdonba vételéről	516
267. Budapest, 1919. június 5. A vármegye kormányzótanácsi bizottságának jelentése a Belügyi Népbiztosságnak a május 26. és június 3. közötti politikai jellegű intézkedésekről	517
268. Kiskunhalas, 1919. június 7. A Munkás-, Katona- és Földművestanács jegyzőkönyve a dolgozók védkötelezettségét elrendelő kormányzótanácsi határozatról (részlet)	519
269. Budapest, 1919. június 9. Részlet Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye Munkás-, Katona- és Földművestanácsa Intéző Bizottságának ülésjegyzőkönyvéből: a művelődésügyi és a közgazdasági osztály beszámolója	521
270. Kalocsa, 1919. június 10. Kimutatás a Kalocsai Forradalmi Törvényszék ügyforgalmáról	526
271. Budapest, 1919. június 11. Részlet Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye Munkás-, Katona- és Földművestanácsának ülésjegyzőkönyvéből: a vármegye gazdasági helyzete	529
272. Kecskemét, 1919. június 12. Sándor István hivatalvezető javaslata a Munkástanács Intéző Bizottságához a nyugdíjasok fizetésrendezéséről	542

273. Kiskunmajsa, 1919. június 14. Az Intéző Bizottság jegyzőkönyve lemondásáról	543
274. Kecskemét, 1919. június 16. A kecskeméti gyógypedagógiai iskola vezetőjének jelentése a Közoktatásügyi Népbiztosságnak egy Kiskunhalason létesítendő gyógypedagógiai iskola ügyében	545
275. Kecskemét, 1919. június 16. A kecskeméti kiskereskedők lefoglalt áruik visszaadását kérik a város Intéző Bizottságától	547
276. Kecskemét, 1919. június 16. Sinkó Ervin kormányzótanácsai biztos és Hajma József pénzügyi megbízott kérelme a Belügyi Népbiztossághoz az állami közalkalmazottak fizetésrendezése tárgyában	548
277. Kecskemét, 1919. június 17. Kecskemét város Intéző Bizottságának kérelme a Papíryanag Elosztó Hivatalhoz „fölvilágosító földműveslap” előállításához szükséges papírrért	549
278. Berényi Pál, Kovács Sándor és Iványi Sándor felszólalásai a Tanácsok Országos Gyűlésének gazdasági és közellátási vitájában	550
279. Cegléd, 1919. június 19. A Népakarat tudósítása a Munkás-, Katona- és Földművestanács rendkívüli üléséről, az Intéző Bizottság lemondásáról és újraválasztásáról	571
280. [Cegléd], 1919. június 20. Az I. Hadtest parancsnokságának távirata a kiskunfélegyházi hadtápállomásnak a katonaság zsír-szükségletének biztosításáról	577
281. Nagykőrös, 1919. június 22. Hajdú János párttitkár cikke az elégedetlenkedés okáról	578
282. Kerekegyháza, 1919. június 23. Özv. Farkas Zoltánné távirati jelentése a Kunszentmiklósi Járási Direktóriumnak a mezőgazdasági napszámosok sztrájkba lépéséről	579
283. Kecskemét, 1919. június 23. A Közélelmezési Hivatal jelentése a kormányzótanácsai biztosnak a város gabonaszükségletéről ...	579
284. [?], 1919. június 23. Az I. Hadtest hadműveleti osztályának távirati jelentése a hadsereg főparancsnokságnak a dunamelléki ellenforradalom elleni koncentrált támadásról	580
285. Apostag, 1919. június 23. A Munkás-, Katona- és Földművestanács jegyzőkönyve a dunamelléki ellenforradalom helyi eseményeiről (részlet)	581
286. Kiskunfélegyháza, 1919. június 24. A Félegyházi Proletár tudósítása a Szocialista Párt helyi szervezetének üléséről (részlet)	584
287. Kiskunfélegyháza, 1919. június 24. A Direktórium hirdetménye: „... elrendeljük az ostromállapotot”	590
288. Szeged, 1919. június 28. A Szegedi Ellenforradalmi Kormány	

Hadügyminisztériumának feljegyzése a dunamelléki ellenforradalomról	591
289. Apostag, 1919. június 28. A Munkás-, Katona- és Földműves-tanács jegyzőkönyve egyik tagjának kizárásáról (részlet)	594
290. Kecskemét, 1919. június 29. A Művelődési Osztály Berkes Ferenc kormányzótanácsi biztoshoz intézett beadványában a tanítók fizetésrendezését kéri	595
291. Dunapataj, 1919. június 30. A Vörös Hadsereg Rögtönítélő Törvényszékének távirata Szamuely Tibornak a Kalocsa környéki községekre kivetett hadisarc egy részének Budapestre szállításáról	596
292. Kiskunhalas, 1919. július 3. A járási mérnökbiztos jelentése a Belügyi Népbiztosságnak Siskó Kálmán politikai megbízott magatartásáról	597
293. Kecskemét, 1919. július 4. Kecskemét város Munkástanácsának felterjesztése a Belügyi Népbiztossághoz csecsemő- és gyermek-kórház létesítése tárgyában	599
294. Budapest, 1919. július 4. A Vörös Hadsereg Rögtönítélő Törvény-széke detektívjeinek jelentése a Duna melléki ellenforradalomról .	600
295. Kecskemét, 1919. július 4. Az I. Hadtest tábori rendész vörösőr ezredparancsnokságának távirata lajostizsei századának az állásait elhagyni készülő 8. számú munkásezred feltartóztatásáról .	602
296. Izsák, 1919. július 6. A Munkás-, Katona- és Földművestanács jegyzőkönyve az iskolák állami kezelésbe vételéről, Budapest gyümölcs- és a község húsellátásáról, valamint a dolgozók védkötelezettségéről (részlet)	602
297. Harta, 1919. július 6. A Munkás-, Katona- és Földművestanács jegyzőkönyve a testület átalakításáról	606
298. Szabadszállás, 1919. július 9. Miklós Imre politikai megbízott jelentése a Belügyi Népbiztosságnak az aratási munkák megkezdéséről és a beszolgáltatásokról	607
299. Kiskunfélegyháza, 1919. július 11. A Félegyházi Proletár híradása elrejtett élelmiszerekről	609
300. Budapest, 1919. július 12. Részlet Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye Munkás-, Katona- és Földművestanácsa Intéző Bizottságának ülésjegyzőkönyvéből: a közgazdasági és a hadügyi osztály vezetőinek beszámolója; a jelentések vitája	610
301. Budapest, 1919. július 14. A Belügyi Népbiztosság leirata Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye kormányzótanácsi biztosának a tájékoztatás és a propaganda fokozásáról	620

302. Kiskunhalas, 1919. július 15. A Munkás-, Katona- és Földműves-tanács Intéző Bizottságának jegyzőkönyve a szükségcséplésről (részlet)	621
303. Budapest, 1919. július 15. A Népgazdasági Tanács Földművelés-ügyi Főosztálya által Réthfalvy Jenő részére a Duna—Tisza közén létesítendő farmgazdaságok szervezése ügyében kiállított megbízólevél	622
304. Nagykőrös, 1919. július 16. A Nagykőrösi Népújság közleménye a Szellemi Termékek Országos Tanácsa helyi fiókjának felállítá-sáról	623
305. Kiskunfélegyháza, 1919. július 16. A Félegyházi Proletár szerkesz-tőségi cikke a július 14-i népgyűlés sikertelenségének okairól ...	624
306. Cegléd, 1919. július 16. Neményi Mátyás cikke az élelmiszer-hiányról és a birtokos parasztság szabotálásáról.	626
307. Kalocsa, 1919. július 17. A 2. hadosztály 3. számú ellátó hivata-lának átíratva a Kalocsai Járási Direktóriumnak a katonaság zsír-és vágómarha-szükségletének biztosítása tárgyában	628
308. Kalocsa, 1919. július 19. Dr. Kovács Mátyás levele a Munkás-, Katona- és Földművestanácsnak a direktórium és intéző bizottsá-gi tagságáról való lemondásának tárgyában	629
309. Újkécske, 1919. július 20. A Munkás-, Katona- és Földműves-tanács jegyzőkönyve a községben érezhető elégedetlenség okai-ról, tanácsstagok lemondásáról és a testület bizottságainak újjá-szervezéséről	632
310. Dunavecse, 1919. július 25. A Dunavecsei Járási Direktórium kör-rendelete a községi direktóriumoknak a rendeletek helyi viszonyoknak megfelelő kezeléséről.	637
311. Nagykőrös, 1919. július 27. A Nagykőrösi Népújság tudósítása a propaganda előadások iránti érdektelenségről	638
312. Szeged. 1919. július 27. Az Ellenforradalmi Kormány Hadügy-minisztériumának átíratva a Belügyminisztériumnak: kimutatás azokról a Kalocsa környéki ellenforradalmárokról, akik karhatal-mi szolgálatra jelentkeztek	639
313. Kiskunfélegyháza, 1919. július 30. Rózsa Ferenc cikke a piaci forgalom megbénulásáról	641

IV. AZ ELLENFORRADALOM HATALOMRAJUTÁSÁHOZ

314. Dunavecse, 1919. augusztus 2. A Járási Direktórium távirata az Ordasi Munkás-, Katona- és Földművestanácsnak az új hadügy-	
---	--

miniszter által életbeléptetett statáriumról	643
315. Kecskemét, 1919. augusztus 2. A Munkás-, Katona- és Földmű- vestanács búcsúfelhívása a város lakosságához	644
316. Nagykőrös, 1919. augusztus 3. A Nagykőrösi Népújság tudósítá- sa a kormányváltóság kihirdetéséről	645
317. Budapest, 1919. augusztus 2—3. A Duna—Tisza közti tudósítók jelentései a Magyar Köztársaság Sajtóosztályának a lakosság hangulatáról (részlet)	647
318. Kiskunfélegyháza, 1919. augusztus 3. A Belügyminisztérium te- lefonutasítása Kiskunfélegyházára a román megszállás esetén ta- núsítandó magatartásról	650
319. Szeged, 1919. augusztus 5—6. A keleti antanthaderő katonai hír- szolgálatának tájékoztatója a Vörös Hadsereg alakulatainak visszavonulásáról és a román csapatok Duna—Tisza közti előnyo- mulásáról	651
320. Kiskunhalas, 1919. augusztus 6. A Városi Tanács jegyzőkönyve a közigazgatási hatalom átvételéről	652
321. Kiskunhalas, 1919. augusztus 6. Kivonatok a Kiskunhalasi Nem- zeti Tanács jegyzőkönyveiből: városi alkalmazottak felmentése, Sóstó visszaadása régi bérlőinek, nyilvános helyiségeket lefoglaló direktóriummi intézkedés hatálytalanítása	654
322. Dunapataj, 1919. augusztus 7. A képviselőtestület jegyzőkönyve a közigazgatási hatalom átvételéről (részlet)	656
323. Szeged, 1919. augusztus 7. Horthy Miklós utasítása az ellenforra- dalmi hadsereg 1. hadosztályának Duna—Tisza közti felvonulá- sáról és magatartásáról	657
324. Kiskunhalas, 1919. augusztus 9. A polgármester hirdetménye a közélelmezés biztosításáról	659
325. Kunszentmiklós, 1919. augusztus 15. A kunszentmiklósi járás „prefectusának” leirata az I. román királyi lovas hadosztály ál- tal megszállt községek előljáróságainak a „közigazgatási teen- dők” ellátásáról és a román katonaság támogatásáról	661
326. Kalocsa, 1919. augusztus 19. A járási főszolgabíró jelentése a vármegye alispánjának a román katonaság intézkedéseiről	662
327. Kecskemét, 1919. augusztus 20. A VI. román királyi hadosztály által megszállt területek főispánjának az új közigazgatási hatá- rokkal, a statisztikai adatszolgáltatással, a közbiztonság és a közélelmezés biztosításával kapcsolatos intézkedéseiről	664
328. Kunszentmiklós, 1919. október 11. A járási főszolgabíró előter-	

jesztése a belügyminiszternek az őszi gazdasági munkák biztosí- tása tárgyában	668
329. Kalocsa, 1919. október 20. A járási főszolgabíró körrendelete a községi előjáróságoknak a román katonaság kivonulása esetén szükséges intézkedésekről	669
330. Budapest, 1919. november 7. A Magyarországi Szociáldemokrata Párt Jogvédő Bizottságának kérelme a Kalocsai Államügyész- séghez 17 jogtalanul letartóztatott kiskőrösi földmunkás szabad- lábra helyezése tárgyában	670
331. Kecskemét, 1919. Tóth László levele menyasszonyához a bebör- tönzött kommunisták hangulatáról	672
332. Csengőd, 1919. november 18. A Budapesti Csendőrkerület Csen- gödi Őrsének jelentése a Kunszentmiklósi Járás Főszolgabírói Hi- vatalának a környéken észlelt „bolseviki agitációról”	673
333. Kecskemét, 1919. november 19. A katonai állomásparancsnokság parancsnokának politikai helyzetjelentése a budapesti kerületi parancsnokságnak	674
334. Budapest, 1919. november 27. A kecskeméti államügyészség ve- zetőjének jelentése a főállamügyésznek a Héjjas-különítmény vé- rengzéséről	677
335. Kiskunfélegyháza, 1919. november 30. Dr. Horváth Zoltán ve- zércikke politikai programjáról	685
336. Kiskunfélegyháza, 1919. december 21. A Félegyházi Hírlap közle- ménye: „... a helybeli munkásság nem állít külön képviselőjelöl- tet...”	687
337. Cegléd, 1919. december 30. Szalkai Mihály gúnyverse az ellen- forradalom jellegéről	688
338. Kecskemét, 1920. január 15. Kecskemét főispán-kormánybizto- sának a kerületi kormánybiztoshoz intézett jelentése a szociálde- mokrata szakszervezetek felbomlásáról	690
339. 1920. január—február. Az 1920-as nemzetgyűlési választások Duna—Tisza közti eredményei	691

FÜGGELÉK

Irodalomjegyzék	693
A felhasznált levéltári fondok (állagok) és sajtótermékek jegyzéke ...	699
Idegen szavak	704

Rövidítések	707
Névmutató	713
Helynévmutató	735
Képmelléklet	745

Előszó

Bár az 1918—19-es magyarországi forradalmaknak könyvtárnyi irodalma van, a téma legnevesebb szakemberei szerint a kor kutatása korántsem tekinthető lezártnak, egyszer s mindenkorra befejezettnek. Többek véleményének idézése helyett hadd utaljunk csak L. Nagy Zsuzsára, aki egyik 1969-es előadásában* csokornyai olyan problémát ismertetett, amelyek még feltárássra, megírásra, pontosításra vagy finomításra várnak. Dokumentumkötetünkkel — népművelő és oktatási segédanyagot is szolgáltató jellege mellett — alapvetően e munkálatokhoz szeretnénk hozzájárulni. Témaválasztásunkat a térség 1918—19-es történetének feltártsági szintje is motiválta. Ritkaság az olyan megye, amely 1969-ig kisebb-nagyobb terjedelemben ne adta volna ki a területére vonatkozó dokumentumokat, ne rendelkezne színvonalas és kevésbé színvonalas tanulmányok sorozatával, sőt néhányuk (Tolna, Pest, Zemplén, Hajdú-Bihar stb.) átfogó monográfiákkal. Bács-Kiskun megye középük tartozik, mert a kimondottan népművelési funkciót ellátó fénykép- és emlékbeszéd-gyűjteményektől, publicisztikai írásoktól eltekintve mint tényleges szellemi eredményre jóformán csak a *Proletártavas* című tanulmánykötetre és legfeljebb a *Kalocsa és Vidéke* című okmányközlésre hivatkozhatunk. De a pontos forrásmegjelölést még ezek szerkesztőinek-íróinak egy némelyike sem tartotta fontosnak.

Úgy véltük, hogy a Bács-Kiskun megyei Levéltár kiadványsorozata céljainak, s a magunk felállította követelményeknek akkor felelhetünk meg leginkább, ha egyrészt a kutatandó földrajzi terület határainak megállapítása szempontjából nem ragaszkodunk mereven a korabeli, s különösen a mai közigazgatási határokhoz, hanem egy viszonylag szerves területet és szerves közösséget vizsgálunk, ahol a választott időszakban hasonló okok hasonló körülmények között hasonló hatásmechanizmusokat váltottak ki.

* L. NAGY Zsuzsa: Az 1918—19-es forradalmak és a helytörténeti kutatás néhány problémája. = *Levéltári Szemle*. 1969/1. (XIX. évf.) 253—266. p.

Másrészről pedig — a megadott területi kötöttségek határain belül — nem egy fond vagy egy közgyűjtemény dokumentumait, hanem az elérhető legteljesebb és legfontosabb irategyüttest adjuk közre.

A Duna és a Tisza mint természetes nyugati és keleti határ mellett déli határként kézenfekvőnek tűnt a demarkációs vonalat alapul venni, amelyen túli területek 1918 november közepétől 1921-ig gyakorlatilag az SHS Királysághoz tartoztak, s ahol nemcsak a proletárdiktatúra kikiáltására nem került sor, hanem már a polgári demokratikus kormányzat törvényei és rendeletei sem érvényesültek, jóllehet formálisan csak katonai megszállásról volt szó. A mai Bács-Kiskun megye déli területeinek vizsgálatáról való lemondásra ösztönzött — ezen túlmenően — az is, hogy Pécs-Baranya-Baja háromszög 1918—1921 közötti történeti problémáit a Gergely—Kőhegyi szerzőpáros két ízben is behatóan vizsgálta, s legutóbbi könyvük függelékeként a legfontosabb dokumentumokat is közölték. Kötetünknek az az 5—6 dokumentuma, amely a szerb megszállással foglalkozik, csupán jelzés kíván lenni. Északi határként egy olyan, a megye mai határától északra húzódó fiktív sávot (Ceglédet a Csepel-sziget középső-felső harmadával összekötő vonal) vettünk alapul, amelytől délre az agrárlakosság túlsúlya, az ipari munkásság csekély száma, a gyári munkásság hiánya, Budapest közvetlen szellemi hatásának szerénysége, s az ezekből következő megkésett és csökkent intenzitású politikai mozgás, míg északra épp az ellenkezője volt jellemző. (Arra természetesen ügyeltünk, hogy az abonyi és az alsódabasi járással, ill. a Cegléddel és Nagykőrössel foglalkozó dokumentumaink — a kötet csekély töredéke — és a Pest megyei Levéltár iratpublikációja között átfedések ne legyenek.)

A teljességre törekvő forrásfeltárást, s a lehető legteljesebb és legfontosabb irategyüttes közlését a kötet célja mellett Bács-Kiskun megye speciális helyzete is szükségessé tette. Bács-Kiskun megye történetileg nézve ugyanis töredék megye. A levéltárában elhelyezett községek és városok anyaga nem teszi lehetővé a kor mindenoldalú megközelítését. Ezért a Bács-Kiskun megyei Levéltár állagai mellett kiterjesztettük az anyaggyűjtést az Országos Levéltár, a Pest megyei Levéltár és a Párttörténeti Intézet Archivuma minden számbajöhető állagára is. Kutattuk a Hadtörténelmi Intézet Levéltárának anyagát, s ahol ez szükségesnek látszott, ahol levéltári dokumentumok nem álltak rendelkezésünkre, a helyi és az országos sajtóból is merítettünk. (Az átnézett fondokat és állagokat, ill. sajtótermékeket külön jegyzékben közöljük.) A legteljesebb iratállomány feltárást, s ennek alapján a terjedelmegszabta legfontosabbnak tűnő dokumentumok közlését szerettük volna elvégezni. Az első világháború második szakasza és az ellenforradalom hatalomra jutása helyi eseményeinek vizsgálatakor lényegében ugyanerre

törekedtünk, természetesen jóval kisebb terjedelemben. Míg a II. és III. fejezetben minden fontos problémakör részletes dokumentálását kívántuk elvégezni, az I. és a IV. fejezet esetében inkább a két forradalommal összefüggő kérdések jelzesszerű bemutatása volt és lehetett csak a célunk.

*

A dokumentumok visszaadásakor archeográfiai szempontból általában a rendkívül eltérő gyakorlatokat egységesíteni igyekvő Szinkovich Márta szabályzattervezetéhez*, ill. a Bács-Kiskun megyei Levéltár korábbi és a későbbiekben is követni óhajtott közösen kialakított gyakorlatához igazodtunk. Minden dokumentumot az irat keletkezésének helye és ideje vezet be, amelyeket legtöbbször a szövegből emeltünk ki, s eredeti helyükön csak a magánleveleknél hagytunk meg. Ha az irat keletkezésének pontos helyét vagy idejét nem tudtuk megállapítani, akkor ezt szögletes zárójelbe tett kérdőjellel jelöltük. Valamennyi címünk szerkesztett, amelyek tartalmazzák az irat szerzőjének (küldőjének) nevét, a címzett megnevezését, az irat tárgyát, valamint fajtáját. A közlésre kiválasztott források visszaadásánál szöveghűsége és teljessége törekedtünk. Külön jelzés nélkül és minden alkalommal csak a géphibákat, a nyilvánvaló elírásokat és a pontuációt javítottuk. Az eredeti helyesírás meghagyását vagy javítását a kibocsátótól tettük függővé; magánszemélyektől származó iratok esetében meghagytuk, tgyébként általában javítottuk. A korra jellemző nyelvi fordulatokon és kiejezéseken azonban sohasem változtattunk. Ha a szövegben értelemzavaró hibát találtunk, szögletes zárójelbe tett kiegészítésekkel, toldalékokkal igyekeztünk a mondatot értelmessé tenni, ill. megjegyeztük: [így]. A szövegeket legenda követi, amely tartalmazza az irat előállításának módját (tintával vagy ceruzával — tehát kézzel — írt, ill. sokszorosított; az ilyen típusú megjelölés elhagyása minden esetben azt jelenti, hogy az iratot géppel írták) és az irat ügyviteli helyét (fogalmazvány, tisztázat, tisztázat másodpéldánya mint eredeti források, ill. hiteles másolat és másolat, ahol utóbbiba eo ipso beleértjük, hogy „nem hiteles” („egyszerű”). Megjegyezzük, hogy tisztázat másodpéldánya alatt azt a géppel írt másod-, harmad-, vagy negyedpéldányt értjük, amelyet — szerintünk — megtévesztő lett volna akár a hagyományos tisztázat, akár az aktaszerű fogalmazvány megnevezésbe szorítani, ill. hogy a táviratok esetében ugyanezt a terminológiát használtuk,

* SZINKOVICH Márta: A szocialista korszak történetére vonatkozó források tudományos közlésének ideiglenes archeográfiai szabályzata. (Tervezet.) Év és hely nélkül. Kézirat. 40 p.

attól függően, hogy a vétel (tisztázat) vagy a leadás (fogalmazvány) alapján közöltük-e.

Az irat előállításának módja és ügyviteli helye után a legenda részeként közöljük az aláírás módját (tintával, ceruzával) vagy hiányát s jegyzőkönyvrészlet(ek) esetén a jegyzőkönyvet aláírók nevét is. Mindezeket gondolatjellel választottuk el a forrásanyag jelzetétől, amely az őrző intézmény nevéből, a fond, állag, ill. mindkettő számából vagy nevéből és az irat eredeti iktatószámából áll. Iktatatlan iratok esetén (a visszakeresés megkönnyítése érdekében néha egyébként is) a pagina- vagy folio-számot adtuk meg. Újságcikkek közlésekor természetesen eltértünk a fenti eljárástól: címben a cikk szerzőjének nevét vagy a lap nevét és a cikk típusát (szerkesztőségi cikk, glossza, tudósítás stb.) és tárgyát, a legendában a cikk címét, s ha tudtuk, a szerzőjének nevét adtuk meg. Már publikált iratok közlésekor pedig a könyv vagy folyóirat bibliográfiai adatait közöltük, s az irat ügyviteli helyét, előállításának módját — ha ez a publikációból kiderült — zárójelbe tettük. Ahol a forrás megkívánta, a legenda után rövid jegyzetet készítettünk. Jegyzeteink részben archeográfiai, szövegkritikai természetűek, szövegváltozatokban található eltérésekre, törlésekre, betoldásokra, lényeges kezelési utasításokra hívjuk fel a figyelmet (konkrét esetben az ábécé azonos kis betűivel jelöljük a szövegben és a jegyzetben), részben magyarázó, kommentár jellegűek, amelyek vonatkozhatnak az ügy elintézésére, lehetnek az irat által ki nem fejtett kérdések megvilágításai, tendenciózus beállítások korrigálásai, figyelemfelhívások a kötet vagy egyéb publikációk hasonló közléseire, vagy egyszerű utalások, helyreigazítások. Ha ezek a megjegyzéseink nem az irat egészére, hanem annak csak egy részletére vonatkoznak, azonos arab számokkal utalunk szöveg közti előfordulásukra.

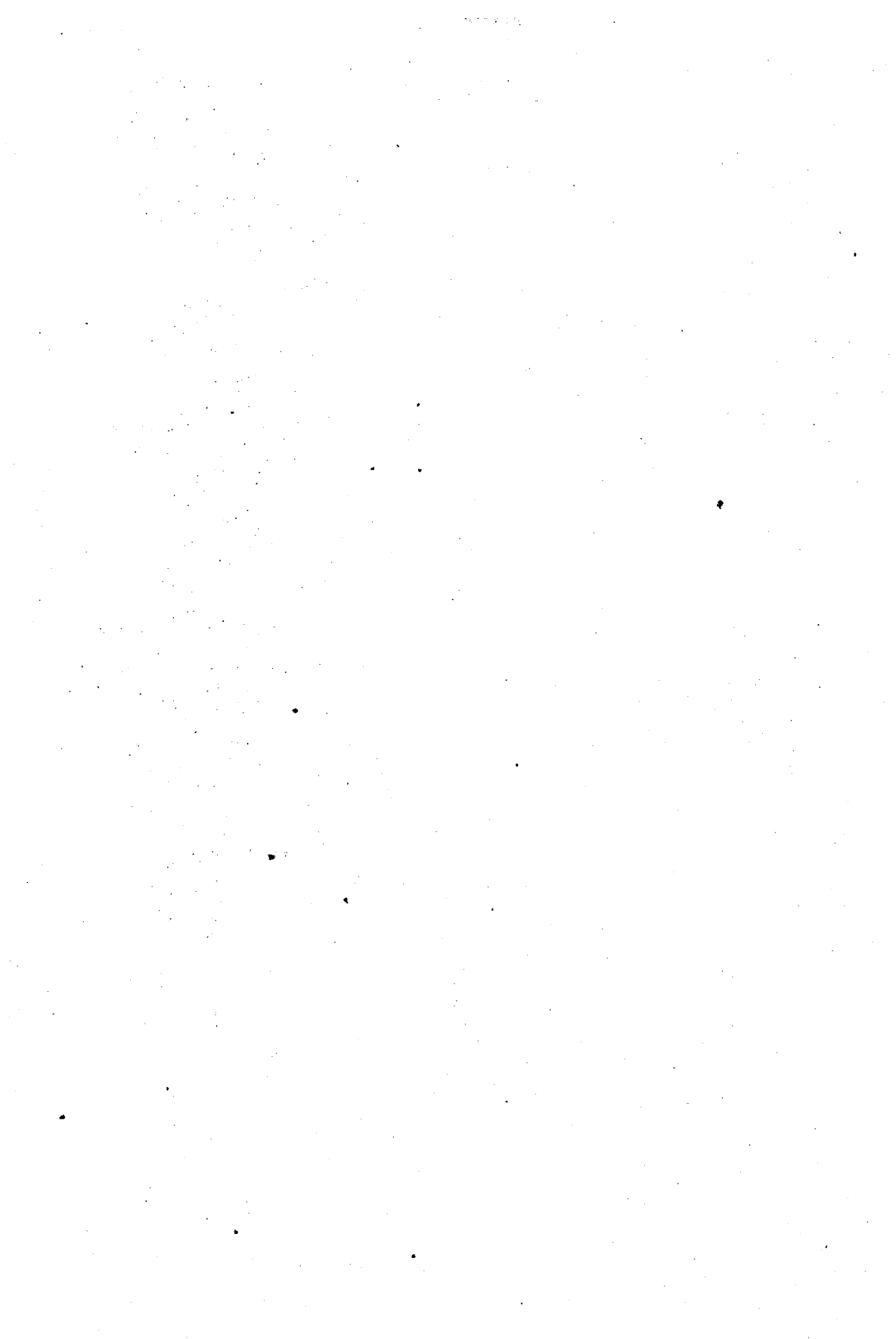
Kötetünket bevezető tanulmánnyal, hely- és névmutatóval, irodalom-, idegenszó- és rövidítésjegyzékkel, valamint fénykép- és plakátmellékekkel láttuk el. A bevezető tanulmány elsősorban kalauz, a 339 dokumentum közötti eligazodást, az összefüggések felismerését kívánja szolgálni. Nagyon is tömör megállapításainak hitele, fedezete nem hivatkozásaiban, hanem a 339 dokumentumban keresendő. (A forradalmak előtti osztályviszonyok és politikai élet tömör jellemzését éppen azért láttuk szükségesnek, mert a dokumentumok ilyen természetű bizonyítóanyaga az időhatárok miatt szegényes. Ennek ismerete nélkül pedig néhány megállapításunk és néhány dokumentum fedezet nélkül maradt volna.) Ugyanakkor egyfajta, a közölt dokumentumokon és az eddigi feltárásokon alapuló olyan, elsősorban az osztályerőviszonyokra, a hatalmi-politikai élet jelenségeire, valamint a két forradalom hatalmi szerveinek összetételére koncentrááló összegzés s egyben munkahipotézis is, amelynek kifejtését, ill. részletes bizonyítását a következő évek

folyamán szeretné a szerző elvégezni. A fénykép- és plakátdokumentációval, valamint a felhasznált irodalom, az idegen szavak és a rövidítések jegyzékével kötetünk népművelési és oktatási célokra való alkalmasságát kívántuk növelni.

*

A nyilvánosság előtt is köszönetet mondunk mindazoknak, akik munkájukkal, véleményükkel segítették a kötet megjelenését. Az anyagfeltárás során mutatott előzékenységükért az Arany János Múzeum (Nagykőrös), a Hadtörténelmi Intézet Levéltára (Budapest), a Katona József Múzeum (Kecskemét), a Kiskun Múzeum (Kiskunfélegyháza) a Kossuth Lajos Múzeum (Cegléd), az Országos Levéltár (Budapest), az Országos Széchenyi Könyvtár (Budapest), a Párttörténelmi Intézet Archivuma és Könyvtára (Budapest), a Pest megyei Levéltár (Budapest), a Thorma János Múzeum (Kiskunhalas), a Türr István Múzeum (Baja) és a Bács-Kiskun megyei Levéltár vezetőinek és munkatársainak, Szabó Csabának nyújtott korábbi ösztönzéséért Gerelyes Edének, tanácsaiért, szempontjaiért lektorunknak, Hajdu Tibornak, s a Bács-Kiskun megyei Levéltár igazgatójának, Iványosi-Szabó Tibornak, akitől a megbízatást kaptuk.

ROMSICS IGNÁC—SZABÓ CSABA

Bevezetés

ROMSICS IGNÁC

DUNA—TISZA KÖZÉNEK TÁRSADALMI-POLITIKAI VISZONYAI 1918—19-BEN (VÁZLAT)

Gazdasági-társadalmi fejlettség szempontjából a XX. század eleji Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyéet előkelő hely illette meg az ország megyéi között. Össznépességének csak alig több mint fele (54,1 %) élt őstermelésből, s 33,8 % a már az ipar-forgalomban talált munkalehetőséget. Magyarország megfelelő arányai ugyanekkor 64,5, ill. 23,6 %-ot tettek ki. Megtévesztő lenne azonban — éppen mert az ország legnagyobb, országrésznyi megyéjéről van szó — a történeti Pest megyét egy átlagosnál fejlettebb, szerves tájegységnek tekinteni. A megye tizenhat járása közül tíznek az arányai ugyanis lényegesen kedvezőtlenebbek, haté lényegesen jobbak az országos átlagoknál. Ha a járások arányait térképre vetítjük szembetűnő, hogy az országos, s különösen a megyei szintnél kevésbé iparosodott, 70—80 %-os(!) agrártúlsúlyú járások zöme a megye déli és középső részein helyezkedett el, s hogy az országos és megyei átlagnál iparosodottabb járás a Bácska északi részén, a Solti síkságon és a Homokhátságon nem volt. A fővárost viszont már 1910-ben a kispesti, biai, pomázi, váci, gödöllői és monori járásokból álló, az országos és megyei átlagszintnél jóval iparosodottabb övezet vette körül. A történeti Pest megye tehát alapvetően már 1910-ben két részre, egy a fővároshoz szorosabban-lazábban kötődő északi ipari övezetre, és egy döntően agrártúlsúlyú déli részre tagolódott. A mezőgazdasági kultúra jellegét és a parasztság mentalitását is figyelembe véve úgy gondoljuk, hogy a két régió közötti választóvonalként leghelyesebb egy Ceglédet a Csepel-sziget középső-felső harmadával összekötő fiktív sávot alapul venni. A Ceglédet Csepel-szigettel összekötő „sáv”-tól délre eső területeket (közigazgatási egységekben gondolkodva az abonyi, alsódabasi, ráckevei, dunavecsei, kalocsai, kiskőrösi, kiskunfélegyházi és kunszentmiklósi járásokat, valamint Cegléd, Nagykőrös, Kiskunfélegyháza, Kiskunhalas rendezett tanácsú és Kecskemét törvényhatósági

jogú városokat) a továbbiakban Dél-Pest megyének, ill. Bács-Bodrog vármegye 1918 novemberétől ide tartozó egy járásnyi északi területét is a fogalomba értve Duna—Tisza közének nevezzük.

Fenti, kötetünk anyagának gyűjtésekor is alapul vett régió összlakossága 1910-ben — Kecskemét nélkül — 493 600 főt tett ki. Az összlakosság jövedelemforrás szerinti részletes megoszlása a következő volt:

Őstermelés	366 615	74,27%
Bányászat és ipar-forgalom	79 078	16,02%
Bányászat	13	0,02%
Ipar	54 509	11,04%
Kereskedelem, hitel	12 023	2,43%
Közlekedés	12 533	2,53%
Közszolg. és szabadfogl.	12 745	2,58%
Külön megh. nélk. napsz.	8 987	1,82%
Házi cseléd	8 843	1,79%
Egyéb (véderő, ismeretlen)	17 332	3,51%

A térség őstermelőinek aránya majdnem elérte a történeti Magyarország néhány legelmaradottabb vármegyéjéét (Kis-Küküllő, Árva, Bihar, Szilágy stb.), ahol ez az arány 80—83% között mozgott, s jóval meghaladta mind az ország (64,5%), mind a mai Magyarország nagyobb tájegységeinek (mai területű Dunántúl: 63,7%), mai Alföld egésze: 49,5%) megfelelő százalékos értékeit. A dualizmus korára jellemző iparosodás és polgárosodás tehát Dél-Pest megyében kisebb mértékben érvényesült az országos átlagnál; a népesség tradicionális foglalkozási viszonyai kevésbé bomlottak fel.

Mindez azonban — erősebben vagy gyengébben hangsúlyozva — az ország jelentős részéről, minden egyes agrárvidékről elmondható. A térség jellemző sajátosságairól többet mond a foglalkozás-szerkezeti főkategóriák foglalkoztatási viszonyok szerinti felbontása. A mezőgazdaságban keresők foglalkoztatási viszony szerinti megoszlása az alábbiak szerint alakult:

önálló birtokos és bérlő	51 985	36,76%
az önállók segítője	30 350	21,46%
tisztviselő	252	0,17%
cseléd	16 847	11,91%
munkás	41 966	29,67%

Ha a jelentéktelen számú és arányú tisztviselőket elhanyagoljuk, s a négy kategóriát tulajdonos-birtokosokra és fizikai munkát végző alkalmazottakra

redukáljuk, 58,22, ill. 41,58%-ot kapunk. A mai Magyarország megyéiből elvont tájegységekkel összehasonlítva kitűnik, hogy a parasztság differenciáltsági foka a térség újabb sajátossága. A birtokos parasztság és a szűkebb értelemben vett agrárproletariátus aránya viszonylag kedvező volt, mert az önállók és segítők, ill. az agrárproletárok aránya Északon 54,3—45,4, az Alföldön 50,2—49,5, Dunántúlon 61,4—38,3, mai területű Magyarország egészén 54,3—45,4%-ot tett ki. A tulajdonos birtokosok és az agrárproletárok arányának szempontjából rokonság mutatkozik Dunántúl és Dél-Pest megye között. A rokonság azonban nem jelent azonosságot. Ugyanis a Dunántúlon 100 kat. h. művelt földre 17,2 fő mezőgazdasági kereső jutott, a mai Bács-Kiskun megye területének minden 100 kat-h.-jára pedig csak 15,9 fő. Ez arra enged következtetni, hogy a Dunántúlon az önállók zömét a birtokos parasztság alsóbb kategóriái adták, a Duna bal partján pedig a közép- és gazdagparasztság is jelentős volt. Következtetésünk összhangban van Molnár Erik számításával, aki az 1930-as statisztikák alapján állapította meg, hogy míg a történeti Pest megye területén minden 100 földműveléssel foglalkozó kereső közül 3, addig a Dunántúlon csak 0,7 tartozott a parasztság 50 és 500 kat. h. közötti birtokkal rendelkezők kategóriájába. (Az országos átlag 1,5 volt.) Az 51 985 főnyi birtokosnak és bérlőnek egyébként

- 2,77%-a (1 445) 100 kat. h.-on felüli
- 35,47%-a (18 583) 10 és 100 kat. h.- közötti
- 59,34%-a (30 849) 10 kat. h. alatti földtulajdonnal vagy földbérlettel rendelkezett,
- 2,13%-a (1 108) pedig az egyéb önállók (majoros, részes földművelő, barom fitenyéztő stb.) kategóriájába tartozott.

Az agrárlakosság túlsúlyának megfelelően alacsony volt a bányászatból és az ipar-forgalomból élők száma és aránya: 79 078 fő, ill. 16,02%. Dél-Pest megye ipar-forgalmi népességének aránya alig érte el a bánya és iparvidékek ilyen foglalkoztatottságú lakossága részesedésének felét, az országos szinthez viszonyított range pedig: 7,58%. A bányászatból, iparból, kereskedelemről, közlekedésből és hiteléletből élő összlakosságnak valamivel több mint kétharmadát az ipari lakosság tette ki. A kereskedelemről, hiteléletből, ill. a közlekedésből élők száma és aránya csaknem azonos volt, bányászatról pedig a Duna—Tisza közén nem beszélhetünk. Az 54 509 iparból élők közel fele, 22 128 fő tartozott a keresők kategóriájába, akik közül a vándor-, házi- és népiparban 605-en dolgoztak, 21 523 fő pedig a tulajdonképpeni iparban talált munkát. A térség újabb jellegadó sajátossága, hogy a tulajdonképpeni iparban dolgozó keresők 47,96%-a önálló volt, s hogy a

segédszemélyzet aránya — leszámítva az osztálytagozódás szempontjából máshová tartozó tisztviselőket és segítőket — alig érte el az 50%-ot. Dél-Pest megye 100 önállójára még 1910-ben is csak 118 segédszemély jutott. Magyarországon — ezzel szemben — 219. A térség valamivel több, mint 20 000 kisiparosa, segítője, előmunkása, segédmunkása, szolgálja és tanonca 12 387 műhelyben és üzemben dolgozott, amelyek — a segédek számát alapul véve — az alábbiak szerint oszlottak meg, ill. viszonyultak Magyarország iparvállalataihoz:

alkalmazottak száma	Dél-Pest megyei vállalatok		Magyarországi vállalatok	
	száma	%-a	száma	%-a
0	8092	65,32	330 975	62,0
1	2401	19,38	98 305	18,4
2	1026	8,28	45 323	8,5
3— 5	663	5,35	39 059	7,3
6—10	152	1,22	10 991	2,1
11—20	40	0,32	4 523	0,9
20 fölött	13	0,10	4 020	0,8

A segéd nélküli és az 1—2 segéddel dolgozó üzemek körülbelüli megfelelése mellett mint különbség szembetűnő, hogy Magyarország vállalatainak 1,7%-a alkalmazott 10-nél több munkást, a Dél-Pest megyei üzemeknek pedig csak 0,42%-a. Ezt az abszolút mértékben kicsiny eltérést az teszi jelentőssé, hogy a magyarországi 20 főnél több embert foglalkoztató üzemek között néhány ezres és sok 100—200 fős nagyüzem is akadt, hiszen az ország ipari munkásainak 52,1%-a ekkor már gyári munkás volt. Dél-Pest megyei viszonylatban éppen ellentétes arányok léteztek. Pontosán megállapítható, hogy a 11 199 főnyi segédszemélyzet 39%-a 1 vagy 2 alkalmazottat foglalkoztató műhelyben dolgozott, s hogy az ún. nagyipari munkásság Duna—Tisza közti százalékos értéke inkább az összes ipari munkás 5%-a alatt, semmint e fölött mozgott. (A 20 főnél több embert alkalmazó 13 ipari üzemnek sem volt ugyanis átlag 30—50 főnél több munkása.)

A modernizációval együtt emelkedő, s bizonyos szempontból a szellemi kultúra fokmérőjének tekinthető közszolgálatú és szabadfoglalkozású értelmiség száma és aránya szintén alacsony volt. A Dél-Pest megyei lakosság 2,58%-át kitevő 12 745 kereső és családtag alig valamivel volt több az országos átlag (3,8%) kétharmadánál.

Az ipari és agrárnépesség közötti átmenetet képviselték a külön megha-

tározás nélküli napszámosok és a házi cselédek. Előbbiek mezőgazdasági munkalehetőség híján gyakran, egy részük rendszeresen az ipar-forgalomban dolgozott — napszámosként, szolgaként vagy segédmunkásként. Sokan vettek részt földmunkákon. Otthonuk azonban falun volt, szezonmunkák idején — aratás-csépléskor, kaszáláskor — lakóhelyükön vállaltak részes munkát, s nagyobb részük gondolkodása is paraszti maradt. Bárhova is soroljuk azonban őket, az össznépeségnek csupán 1,82%-át kitevő arányuk lényegesen ugyanúgy nem módosítja a térség foglalkozás-szerkezeti főarányait, ahogy a többségükben szintén faluról származó, s oda néhány év után vissza is térő házi cselédek 1,79%-os arányának hovatarozása sem.¹

Dél-Pest megye foglalkozásszerkezeti viszonyai mint társadalmi struktúrát befolyásoló tényezők alapján rekonstruálható népességének vázlatos osztályszerkezete.

A Dél-Pest megyei birtokaikon csak alig vagy egyáltalán nem tartózkodó, s így a térség mindennapjait csak közvetve, mint birtokosok befolyásoló arisztokrata „tízezerholdasok” (a gróf Teleki-testvérek — dunavecsei járás, gróf Károlyi László és a Habsburgok — Csepel-sziget és környéke, a Tisza menti birtokkal rendelkező Pallavicini Sándor őrgróf, s uradalmaival szinte az egész megyét behálózó Coburg Fülöp herceg), valamint az érseki városban és környékén monopólhelyzetű kalocsai érsek mint a társadalmi piramis csúcsán elhelyezkedők mellett a hatalmi-politikai hierarchia néhány száz főből álló felső rétegét — vagyonuk, származásuk, rangjuk, iskolai végzettségük vagy mind a négy alapján — a közigazgatási és államvédelmi apparátus vezető beosztású tisztviselői és alkalmazottai, az általában vagyonnal (föld, részvény), megfelelő származással vagy társadalmilag elismert tudással is rendelkező egyéb értelmiségiek, a járadékból élők egy része, a legnagyobb üzem- és üzlettulajdonosok és a kb. tucatnyi úri közép- és kisbirtokos alkották. Több szempontból — életmód, ruházat, társadalmi érintkezés stb. — élesen elváltak az ún. úri középosztály fenti csoportjaitól a középrétegek alsó kategóriái, a kisebb kereskedelmi és ipari üzemek tulajdonosai, az önálló kisiparosok és kiskereskedők, a kistisztviselők és a polgári értelmiség másik része, összefoglalóan: a tulajdonképpeni kispolgárság. A középrétegek eme kategóriái az összlakosságnak mintegy 13—14%-át tették ki.

A térség társadalmának döntő többségét, közel 75%-át a polgárosodott középrétegektől, tehát a szűkebb értelemben vett közép- és kispolgárságtól külső és belső jegyekben elkülönült parasztság alkotta. Az agrárlakosság több mint felét kitevő gazdag-, közép- és kisparasztság egy része (természe-

¹ A térség foglalkozás-szerkezeti viszonyait *A történeti Dél-Pest megye foglalkozás-szerkezeti viszonyai a XX. század elején* című tanulmányunkban (közli: Bács-Kiskun megye múltjából — I. Kecskemét. 1975. 187—209. p.) elemeztük részletesebben. Itteni összegzésünk teljes egészében ezen alapul.

tesen főleg a kisparasztság) ugyan a törpebirtokosokkal és az agrármunkássággal is mutatott — főleg életmódbeli — rokonságot, egészében véve azonban inkább a polgárság egy külön rétegének tekintendők. A birtokos paraszti létben élők, azaz az 5 kat. holdnál nagyobb földtulajdonnal vagy földbérlettel rendelkező keresőknek és családtagjaiknak több mint 200 ezres tömege jelentette a vidék mennyiségileg legszámottevőbb és viszonylag homogén rétegét: az összlakosság 43%-át adták. A kisparaszti, illetve a közép- és gazdagparaszti családok ezen belüli aránya hozzávetőleg 60—40% lehetett.

A parasztság másik alapvető csoportja, az agrárproletariátus a tulajdonosi és a proletár lét közötti átmeneti helyzetben élő 5 kat. hold alatti törpebirtokosokból, a szűkebb értelemben vett mezőgazdasági napszamosokból, a mezőgazdasági cselédekből és ezek családtagjaiból tevődött össze. Együttes számuk valamivel több volt mint 150 ezer, az összlakosság 31%-át tették ki.

A mezőgazdasági és ipari jellegű munkát végző proletárok közötti átmeneti kategóriákat alkotó ún. k.m.n. napszamosok és házi cselédek (valamivel több mint 20 ezer kereső és eltartott) adták az összlakosság 3,5%-át. A katonaság és a véderő egy részét is ideszámítva az egyéb munkás rétegek együttes arányát 4%-ra becsüljük.

Az agrárproletariátus számának kevesebb mint 1/3-át (kb. 43—45 ezer fő, az össznépeség 8—9%-át tette ki az ipari-forgalmi munkásság.

Mindezek alapján a Dél-Pest megyei társadalom vázlatos osztályszerkezete így összegezhető:

<i>Középrétegek</i>		<i>Munkásság</i>	
közép- és kispolgárság	13—14%	ipar-forgalmi munkásság	8—9%
birtokos parasztság	43%	agrárproletariátus (a törpebirtokossággal együtt)	31%
		egyéb	4%
<i>Összesen:</i>	56—57%	<i>Összesen:</i>	43—44%

A térség századvégi és század eleji politikai életét a fentebb leírt foglalkozás-szerkezeti struktúra és osztályszerkezet határozta meg.

Részint a szűkre szabott magyar választójogi rendszer, részint a műveltségi és iskolázottsági viszonyok következtében a régió hivatalos politikai közvéleményének formálói a középrétegek és a birtokos parasztság legfelsőbb csoportjai közül kerültek ki. Részint politikai hagyományaiknak, részint gazdasági-politikai érdekeiknek megfelelően általában liberális függetlenségi párti politikusokat juttattak a parlamentbe. Nagykőrös éveken ke-

resztül Eötvös Károlyt, Kiskunfélegyháza Holló Lajost, Kecskemét Szappanos Istvánt és Hock Jánost, Cegléd Károlyi Mihályt. Az 1892 és 1911 között megválasztott 65 országgyűlési képviselő közül 50 a Függetlenségi Párt különböző árnyalataihoz tartozott, s a Szabadelvű Pártra csak 11 esett.² E rétegek politikai véleményformálása két irányban kezdett módosulni a század végén és a század elején. Egyrészt jelentkezett a politikai antiszemitizmus és a politikai katolicizmus. Előbbi elsősorban Cegléden és Kecskeméten ütötte fel fejét, utóbbi pedig Kalocsán és a kalocsai szállásokon, ahol a propaganda mellett gazdasági eszközök is segítettek térnyerését. Látnyosan hosszan tartó sikert azonban egyik irányzat sem könyvelhetett el magának, egyetlen képviselőt sem tudtak a parlamentbe juttatni.³ Másrészt a városi polgárság, s elsősorban a viszonylag magasabban kvalifikált városi értelmiség körében polgári demokrata, polgári radikális, szociáldemokrata, összefoglalóan a kormánykörök liberálisizmusán túlmutató citoyen-törekvések jelentkeztek. Ez a meglehetősen vékony réteg részint a szervezkedő szociáldemokrata munkásságnak lett organizátora és ideológusa, részint szervezeti keretek nélküli szabadgondolkodó volt, s egyedi állásfoglalásként adta erre vagy arra a jelöltre voksát.⁴

Eltekintve az előbbieken már érintett vékony paraszti rétegtől, a századelső Duna—Tisza közti birtokos parasztjainak nagy tömege politikailag passzív volt, idejét, energiáját anyagi lehetőségeinek biztosítása kötötte le. Igazán jelentős megélnkülése éppen korszakunkra, az első világháború utáni hónapokra esik.

Mutatis mutandis, ez érvényes a törpebirtokosságra és a földmunkásságra is. A lakosság foglalkozás-szerkezeti főarányai önmagukban meghatározói voltak a kimondottan paraszti vidékek politikai viszonyainak. A birtokos parasztságnak az országosnál jelentékenyebb száma és aránya, közelebbről a közép- és gazdagparasztság erőssége ugyanis megnehezítette a földmunkásság ideológiai és politikai önállósodását. A század végén ugyan itt is előfordultak aratósztrájkok, de ezek többnyire megmaradtak az ösztönösség szintjén, minimális béremeléssel, s az esetek többségében katonaság bevetése nélkül lezárultak. Eltekintve a mezővárosoktól, mindenekelőtt Cegléd-től és Kiskunhalastól, ahol a századvégtől kontinuus és szervezett földmunkás-

2 LUGOSSY Endre—PARASZTHY PÁL: *A képviselő ház a jelenben és a múltban. 1892—1911.* Bp. 1906, Athéneum. 129. p.

3 Uo., valamint KUBINSZKY Judit: *Adalékok az 1833. évi antiszemita zavargásokhoz.* = Századok. 1968/1—2. sz. (102. évf.) 158—178. p. és ROMSICS, 1975. 320—322. p. (Megjegyezzük, hogy a gyakrabban hivatkozott publikációk jegyzékét kötetünk végén külön közöljük, ezért ezeknél az írásoknál csak a szerző nevét, a vonatkozó lapszámot és szükség esetén a megjelenés idejét adjuk meg.)

4 Vö. *Az értelmiség Bács-Kiskun megyében.* (Történelmi szociográfia.) I—II. hely nélkül. 1971. 184 p. (Kézirat a Bács-Kiskun megyei Levéltár — továbbiakban: B-KmL. — Helytörténeti Pályázatok Gyűjteményében).

mozgalom alakult ki, a tízes évekre a megélhetési viszonyok relatív javulása következtében az ún. agrárszocialista mozgalmak visszaestek anélkül, hogy a térség nincstelen parasztságának egésze vagy akár nagyobb része ideológiailag és politikailag emancipálódott volna, anélkül, hogy az ún. falusi triumvirátus (jegyző, pap, tanító), illetve a helyi hatalomban ekkorra már bekerülő birtokos parasztság meghatározta uralmi struktúra lényegesen megváltozott volna.⁵

Ami a térség politikai életének igazi nívumaként említhető, az az ipari munkásság kezdődő öntudatra ébredése. A nagyipari munkásság és a tudatos szervezés hiánya miatt az itteni, alapvetően kisipari proletárság erőteljesebb szerveződése a század elején indult. A 90-es években a Szociáldemokrata Párt országos kongresszusain még csak egy-két település (Cegléd, Kiskunhalas, Dömsöd, Dunapataj) képviseltette magát. 1900 után azonban már 15–20, melyek részint a Budapesthez közelebb eső északi települések (Felsődabas, Sári, Kakucs), részint a mezővárosok és a nagyobb falusias mezővárosok (Solt, Kiskunfélegyháza, Kiskőrös, Szabadszállás, Dunavecse, Harta, Kecskemét) közül kerültek ki. A Szociáldemokrata Párt szakszervezeteket favorizáló szervezési koncepciója, s a tulajdon (szőlő, ház, állattartás) elérhetőségének tudata, mely egyik fontos komponense volt a kisipari munkás mentalitásának, együttesen azt eredményezték, hogy a Duna–Tisza közti ipari munkásság új orientációja a lazább szervezetszerű, s inkább kulturális és érdekvédelmi funkciót vállaló és ellátó szakszervezeti csoportok munkájában való részvételként realizálódott. A politikai szervezettség szintjére csak a térség egyetlen városának, Kecskemétnek a munkássága jutott el. A háború kitöréséig ugyanis csak itt alakult folyamatosan dolgozó helyi szervezete a Szociáldemokrata Pártnak. A térség második legnagyobb városának, Ceglédnek a szociáldemokrata hagyományairól már ezt állapította meg Reiner Albert, a proletárdiktatúra időszakának párttitkára: „Amikor itt a helyi szociáldemokrata párt a régmúltban megalakult, nem volt több tagja, mint 3–4 lelkes ember, akiknek később sikerült egy kis osztályharc alapján álló csoportot megalakítani és megvédték az üldöztetések ellenére, a ceglédi munkásmozgalmat. De ez

5 MMTVD. 2. köt. 460–462., 474–475. p.; uo. 4/A. köt. 445. és 619. p.; DOLMÁNYOS István: *Mezőfi és a koalíció*. Bp. 1960, Akadémiai Kiadó. 87 p. 61. p.; KRIZSÁN László: *Az 1919-es tanács hatalom és előzményei Pest megyében*. = Pest megye múltjából. Tanulmányok. Szerk. KELETI Ferenc, LAKATOS Ernő, MAKKAI László. Bp. 1965, Kiadja Pest megye Tanácsa. 459 p. 306. p.; *Magyarország vármegyéi és városai. Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye*. II. köt. Szerk. BOROVSKY Samu. Bp. 1910, Orsz. Mon. Társ. 577 p. 46. p.; KISS József: *Jászkunági agrármozgalmak a kiegyezéstől a millenniumig. (1867–1895)*. Bp. 1968, Akadémiai Kiadó. 144 p. 111–127. p., különösen 112. és 114. p.; NAGY Dezső: *A ceglédi földmunkásmozgalom története 1919-ig*. Bp. 1960, Múz. Közp. Prop. Ir. 146 p., különösen 90–105. p.; LÁNG Mátyás – VORÁK József: *A munkásmozgalom története*. = Kiskunhalas. Helytörténet monográfia. Szerk. JANÓ Ákos. Kiskunhalas. 1965. 396 p. 164–181. p.; ROMSICS, 1975. 321. p.

sem volt szak- és pártélet, minden megtört itt a munkások közömbösségén, amellyel a múltban saját érdekükkel szemben viseltettek. A voltaképeni mozgalom az októberi forradalom után kezdődött . . .”⁶

Duna—Tisza közének mintegy félmillió összlakossága azonban eltérő településföldrajzi viszonyok között, különböző településtípusokban élt. A skála egyik végén helyezkedtek el a Kecskemét, Kiskunfélegyháza, Kiskunhalas stb. környéki tanyák, ill. a Duna mentére jellemző puszták és szállások, amelyeknek lakossága szinte kizárólag agrárnépesség volt. A népesség jelentékeny része élt 1—5 ezres összlakosságú falvakban, melyeknek foglalkozás-szerkezeti viszonyai alig különböztek a tanyákétól, pusztákétól. A térség 72 0—5000 főt számláló településének népességmegoszlása alapján elvonatkoztatott „átlag-falu” összlakosságából 3102 a mezőgazdaságból, 409 pedig ipar-forgalomból élt. Az értelmiség száma 52 főt tett ki. Az ősi parasztvilág sok elemét megőrző 72 faluban és kisközségben, ill. az út- és hírközlési viszonyok miatt a modern élet hatásait alig-alig megérző elzárkózott és magukra hagyatott tanyákon a Duna—Tisza közti össznépesség közel kétharmada (57,33%) élt. A lakosság foglalkozás-szerkezeti főarányainak ez a feudalizmust idéző megoszlása, az út- és hírközlési viszonyok önmagukban meghatározói voltak e települések politikai viszonyainak, hiszen a munkahely és lakóhely egységén alapuló élet, a munka szerkezete és technológiája, s az ezzel együttjáró életformabeli sajátosságok nagymértékben determinálták a tudati állapotokat, megnehezítették az új befogadását, alapul szolgáltak az ideológiai és politikai hamis tudat tartósabb továbbéléséhez.

A kisebb-nagyobb falvakat az óriásfalvak — Gergely András terminológiáját használva — a falusias mezővárosok követték. A 23 5000 főt meghaladó összlakosságú település közül Zagyvarékás, Solt, Izsák, Kecel, Újkécske, Lajosmizse, és Kiskunmajsa őstermelőinek az összlakossághoz viszonyított aránya meghaladta a 80%-ot. Csak a százalékos értékeket tekintve ezek a települések alig különböztek az „átlag-falutól”, ahol az őstermelők aránya 85—87% volt. (Abszolút számokban természetesen kimutatható valamelyes különbség: az ipar-forgalmi lakosság száma 1000, az értelmiségé 100 körül mozgott.) A 23 falusias mezőváros többségében őstermelésből az összlakosság 65—80%-a, ipar-forgalomból 10—20%-a élt. Arányaiban

6 MMTVD. 2. köt. 34., 319., 355., 432. és 589. p.; uo. 3. köt. 15., 80., 120., 193. és 279. p.; Kecskemétre „Régi harcos” cikkét a *Magyar Alföld* 1919. május 1-i számában. Közli: *Kecskemét és Kiskunság 1919 vörös lobogója alatt.* (Szöveggyűjtemény egykori helyi hírlapokból.) Szerk. FENYVESSINÉ GÓHÉR Anna. Kecskemét. 1959. 132 p. 13—19. p. (Kézirat gyanánt.) A Cegléddel kapcsolatos *Népakarat*-idézetet közli NAGY, 58. p. Vö. HELTAI Nándor: *A kecskeméti munkáslapok története.* = Népkutató — honismereti Kör Évkönyve. 1964/65. 61 p. 4. p. (Kézirat gyanánt.)

jelentéktelen volt, de létezett intelligencia. Fenti települések belterületén a Duna—Tisza közti össznépesség 19,42%-a élt.

Mind az összlakosság száma és megoszlása, mint a település külső képe és szerkezete alapján jelentősnek nevezhető különbségek választották el az „átlag-falu”-tól Kiskunhalast és Nagykőröst, különösen pedig Ceglédet és Kiskunfélegyházát. Az ipar-forgalmi össznépesség száma ezekben a településekben már 5 és 10 000 között mozgott, s az értelmiségi lakosság száma is meghaladta — Kiskunhalas kivételével — az 1000-et. Míg a falusias mezővárosokban az ipari munkásság száma sehol sem haladta meg az 500-at (az alacsonyabb rendű relepüléstípusokban, ahol a népesség közel kétharmada élt, ez a réteg effektíve nem is létezett) ebben a négy városban igen. Számuk Cegléden 1692, Kiskunfélegyházán 1547, Nagykőrösön 871, Kiskunhalason 610 volt. A Dél-Pest megyei ipar-forgalmi és értelmiségi lakosságnak egyaránt több mint egyharmada (35,35%, ill. 34,96%) élt ebben a négy városban. S jóllehet ipari munkásság alatt döntően ebben az esetben is kisipari munkásságot kell értenünk (Nagykőrösön 1, Kiskunfélegyházán 5, Cegléden 6 húsz főnél több munkást alkalmazó ipari objektum volt, Kiskunhalason pedig egy sem) a korábban kimutatott egy-két száz nagyipari munkás (ha ilyen környezetben jogosult egyáltalán ezt a megnevezést használni) kizárólag ebbe a négy városba koncentráldott. A paraszt-ság aránya és különösen száma azonban még ezekben a településekben is magas volt, ami ezeknek a városoknak sajátos településszerkezetével, a városias központot körülvevő óriásfalvakkal, ill. a több száz négyzetkilométernyi tanyavilággal magyarázható.

Adataink összehasonlíthatósága kedvéért sem ejtettünk szót eddig a 66 834 fős összlakosságú Kecskemétről, a térség egyetlen törvényhatósági jogú városáról. Népességének foglalkozásszerkezeti főarányai szempontjából Kecskemétet inkább csak mennyiségi, s nem minőségi különbségek választották el a 4 másik mezővárostól. Jelentősebb eltérésként vehető számba az értelmiség és a kereső ipari segédszemélyzet száma (3347, ill. 3541 fő), amelyek mintegy kétszeresei voltak a rendezett tanácsú városokéinak, ill. a húsz 20 főnél több alkalmazottat foglalkoztató ipari vállalat, amely szám majdnem kétszeresét tette ki az összes Dél-Pest megyei „gyár” mennyiségének, s ahol kb. 6—800 ipari munkás dolgozhatott.⁷

Kecskemét és a 4 másik mezőváros belterületén a Dél-Pest megyei össznépesség 23,23%-a élt. Ezek voltak azok a települések, amelyek viszonylag modernebb légkörükkel szigetekként emelkedtek ki a tradicionális parasztvilágból, ahol Nyugat-Európa és Budapest szellemi kohóiból érkező „üze-

7 ROMSICS, 1975/a. 201—206. p.

netek” befogadására egyáltalán képesek voltak. Akár az agrárszocializmust és a szociáldemokráciát, akár a szabadgondolkodó értelmiséget tekintjük, érdemi tevékenységük lényegében erre a 4—5 városra korlátozódott, de legalábbis ebben a 4—5 városban nevezhető jelentősnek. Az élen itt is Kecskemét járt, ahol a Szociáldemokrata Párt helyi szervezetének két ízben is külön hetilapja volt, sőt ahol a progresszív értelmiség elméleti igényű, önálló társadalomtudományi folyóiratot is létrehozott.⁸ A falusias mezővárosok „baloldali radikálisainak” száma egy-két tucat szakszervezeti tag ipari munkásra, Pestet megjárt földmunkásra és egy-két ügyvédre, tanárra korlátozódott, akik — ha környezetüket nem akarták maguk ellen kihívni — nézeteikkel nem igen dicsekedtek.

A falvak, puszták és tanyák népessége pedig szinte semmit sem érzett meg a századelő nagy jelentőségű ideológiai és politikai vitáiból. „... a falu... ugyanolyan, mint hosszú évekkkel ezelőtt volt, nem történt benne változás. Az emberek éltek, dolgoztak, panaszkodtak...; egyesek meghaltak, újak születtek a helyükbe, a világ olyannak látszott, úgy a faluban és a faluból nézve, hogy örökkévaló... Család, családi haragos indulatokkal zavart együvé tartozás... — ez jellemezte a falu életét. A nagyvilágról, az országról alig tudtak a falusiak valamit, politikai érdeklődés nem zavarta őket.” — írta a főváros szellemi forgatagából a századelőn Apostagra visszalátogató író, Nagy Lajos.⁹

*

Az első világháború kirobbanása és különösen elhúzódása a politikai élet legfelsőbb szféráitól a hétköznapiak legapróbb részletéig a társadalom minden rétegének életére hatással volt.

Mindenekelőtt: a felnőtt férfilakosság egyre nagyobb része hagyta el lakóhelyét és masirozott a laktanyákba majd a frontokra, később egyenesen a lövészárkokba. Az újabb és újabb korosztályok behívása következtében a kiskunhalasi férfilakosság 50%-a például már 1916-ban a hadszíntereken harcolt.¹⁰ Ez az arány a későbbiekben tovább nőtt. Páhi község vezető jegyzője jelentette a képviselőtestület 1918. január 10-i ülésén, hogy „... az éjjeli őrségi szolgálat a régebben megalkotott szabályrendelet alapján nem teljesíthető, mert a férfilakosság 3/4 része katonai szolgálatot teljesít...”.¹¹

8 Uő.: „Az Alföld” — Kecskeméten. (Adalék a századelő sajtótörténetéhez) = Forrás. 1975/11. 58—63. p.

9 NAGY Lajos: *A lázadó ember*. = Válogatott Művei. Bp. 1973, Szépirodalmi Könyvkiadó. 1540 p. 227—228. p.

10 SZABÓ, 49. p.

11 8. dok. (Saját kötetünkben közölt iratokra hivatkozva itt és a továbbiakban csak a dokumentumok számát adjuk meg.)

A munkaképes férfiak távolléte az itthoni élet szempontjából munkaerőhiányt jelentett, s a termelékenység csökkenését vonta maga után. A hadifoglyok és a hátszágban állomásozó hazai katonaság munkába állítása enyhített a helyzeten, de megoldani nem tudta. A vármegye területéről beérkezett munkaerőigények egy része már 1916-ban kielégítetlen maradt, a gazdaságok mintegy 2000 embert nélkülöztek.¹² Az állandó munkaerőhiány 1918 tavaszára 3500 főre emelkedett, s az asszonyok és gyermekek által elvégezhetetlen idénymunkákhoz további 4000 (tavaszi kaszálásra), ill. 12 000 (aratás-cséplésre) férfira lett volna szükség.¹³ S tegyük hozzá: a kivезényelt aratóosztagok, a hadifoglyok egy része sem végzett teljes értékű munkát, mert polgári foglalkozásánál fogva a mezőgazdasági munkákhoz nem értett.¹⁴

A felduzzadt hadsereg — másrésztől — jelentett egy olyan egyre növekvő improduktív embertömeget, amelynek élelmezését és egyéb anyagi szükségleteinek a kielégítését a hadvezetés természetesen mindig fontosnak tartotta, s kielégíteni kívánta. S mivel ezt a hagyományos szabad gazdálkodási és kereskedelmi forma egyre kevésbé biztosította, megkezdődött a hadigazdálkodásra való áttérés, amelynek első jeleivel már 1914-től találkozunk.¹⁵ A mezőgazdasági termékek árait előbb maximálták és a terményeket zár alá vették, később — egyre inkább figyelmen kívül hagyva a termelőerők pusztulását és a termelékenység csökkenését — évről évre meghatározott mennyiségek beszolgáltatására kötelezték az egyes közigazgatási egységeket. A meghatározott kontingensek beszolgáltatása 1916-tól nehézségeket okozott, 1918 őszére pedig teljesíthetlenné vált.¹⁶ Ugyanez vonatkozott az állatok rekvirálására is. 1913-as adatokat alapul véve 1917-re Kalocsa marha-, ló-, sertés- és juhállománya mintegy felére csökkent.¹⁷ A kiskunmajsai képviselőtestület jegyzőkönyve szerint kellő számú marha hiányában az 1918-as rekvirálások során már igavonó állatokat vettek igénybe, s a vármegyére kivetett 4337 szarvasmarha összegyűjtése karhatalom igénybevétele mellett is vontatottan haladt.¹⁸

A háború eme alapvető gazdasági velejárói, ill. ezek közvetlen és közvetett következményei a térség valamennyi társadalmi rétegének anyagi helyzetére és életviszonyaira hatással voltak. A középrétegek egyes csoportjai közül — a pénzromlás ellenére is — jövedelemnövekedést jelentett a há-

12 PmL. PPSKK Vm. Alispánjának ir. Mezőgazdasági Munkabizottság ir. 16/1916. sz.

13 16. dok.

14 Lásd erre PmL. PPSKK Vm. Alispánjának ir. Mezőgazdasági Munkabizottság ir. 26/1916. sz.

15 Lásd erre GALÁNTAI, 154—159. p.

16 25. és 29. dok.

17 ROMSICS, 1975. 324. p.

18 26. és 28. dok.

ború a hitelélet vezetőinek, a bankok főrésztulajdonosainak, akik általában a leggazdagabb birtokosok és a legnagyobb ipari üzemek tulajdonosai közül kerültek ki. A pénzügyi intézetek 1918. évi jövedelme közel kétszerese volt az 1914-esnek.¹⁹ Ugyanez vonatkozik a legnagyobb üzem- és üzlettulajdonosokra, a nagy- és középkereskedőkre. Az egyik békeévek életritmusát visszakívánó kiskunhalasi kereskedőcsalád gyermeke antiszemitizmustól mentes panaszáradata után megjegyzi frontra küldött levelében: „Az vigasztal, ha nem is szórakozom, hogy egy kicsit most »aratunk«. Jön a pénz”.²⁰ Nem vonatkozott ugyanez a középrétegek alkalmazotti, részben értelmiségi részére, akik fizetésének emelkedési üteme távolról sem tartott lépést az iparcikkek és élelmiszerek árainak megtöbbszöröződéssel. A vásárlóerő és a rendelések hiánya miatt a kiskereskedők és a kisiparosok nagyobb részére sem. Utóbbiak közül nagyon sokan iparendelőket is visszaadták.²¹ Előnyöket élveztek viszont a piaccal szintén egyoldalú, de az alkalmazotti rétegekhez képest ellenkező előjelű kapcsolatban álló gazdagparasztok, akik egy részét katonának sem hívták be, s a bevonultak is megkülönböztetett elbánásban részesültek.²² A parasztság középső és alsó kategóriái inkább a háború hátrányait érezték, a törpebirtokosok, agrárproletárok és ipari munkások, ill. itthon maradt családtagjaik számára pedig korábbi életszínvonaluk egyértelmű és fokozatos romlását hozta a „négyesztendős pokol”. A kormány hadisegélyek folyósításával, a képviselőtestületek és a városi tanácsok a rekvirálási kontingensek mérséklésére vonatkozó felterjesztésekkel igyekeztek enyhíteni a szociális feszültségeken — természetesen említésre méltó eredmények nélkül.²³

Az életviszonyok változása maga után vonta a világgal, politikával, s különösen a háborúval kapcsolatos vélemények, hangulatok, és érzelmek változását. Szimbólumnak is felfogható, hogy a háborúval nyilvánosan az elsők között szembeforduló Holló Lajos 1915 elején még „az egész ország lakosságának egyé forrásáról”, a „politika kikapcsolásáról” beszél.²⁴

A fennmaradt népi levelekben a győzelembe vetett hit, bizalom, önfeláldozás készsége, helyenként elvakult sovinizmus tükröződik.²⁵ A városok főterein szolgáltatott harcias katonaindulók akkordjaihoz azonban egyre több család gyászzenét asszociált. Az életviszonyok romlása, a családtagok

19 ROMSICS, 1975. 323. p. és SZABÓ, 47. p.

20 TJM. Lt. sz.: LXXI/7246.

21 ROMSICS, 1975. 323—324. p. és SZABÓ, 47—48. p.

22 Uo.

23 8., 11., 13. és 26. dok.

24 *Félegyházi Hírlap*, 1915. február 21. (XXXIII.—XXI. évf. 8. sz.)

25 Lásd erre B-KmL. Kecskemét. Polgármester ir. Sándor István polgármesterhez küldött 1914/15-ös levelek. Vö. „Baky honvéd” verseivel: TJM. Lt. sz.: II/1867.

elvesztése, a frontokról érkező hírek, ill. a lövészárkokban töltött hónapok, a frontszolgálat viszontagságai az itthon maradt lakosság és a katonaság hangulatát egyaránt megváltoztatta. Megindító dokumentuma e hangulatváltozásnak az a félszáz levél, amelyeket Kis Várdai Antal küldözgetett feleségének, szüleinek és testvéreinek Kiskunhalasra. A kezdeti optimizmust és elszántságot már 1915—16-ban a céltalanság, bizonytalanság és elkeseredettség érzése váltotta fel, amely ilyen megfogalmazásokat eredményezett: „... ennek a háborúnak vége soha nem lesz a míg egy magyar élve lesz a világon.”, „... mert úgy láncik hogy előb vagy utob is elkel Pusztulni mindenkinek.” stb.²⁶ Ugyanez tükröződik a megmaradt itthonról küldött levelekben.²⁷

A változás a katonaság esetében frontbarátkozások, az itthoniak esetében éhségtüntetések formájában jelentkezett. A sort a kecskeméti hadbavonultak ellátatlan asszonyai kezdték meg 1917 májusában. Lisztjegyeiket követelve berontottak a városháza folyosóira, majd a polgármester lakásába próbáltak behatolni.²⁸ A május 15-i kecskeméti tömegmegmozdulás viszonylag korai megnyilvánulása volt a háború okozta szociális elégedetlenkedésnek, mert a Duna—Tisza közti éhségtüntetések csak 1918 nyarára váltak gyakoribbá. Kezdődött a február 24—26-i kiskunfélegyházi zavargásokkal, s folytatódott Kiskunmajsán július 15—17-én, Lajosmizsén július 19-én, Kecelen július 30-án, Kiskőrösön július 31-én, végül Cegléden augusztus elején.²⁹ A pusztasorsok felsorolásából is megállapítható, hogy e megmozdulások településszerkezetileg a mezővárosok, kisebb mértékben a falusias mezővárosok jellemzői, ahol — amint ezt korábban megállapítottuk — a földmunkás és ipari proletár feleségek nagyobb, nyomorúságosabb helyzetű és viszonylag bátrabb, felvilágosultabb tömegei éltek együtt, s nem érintik a falvak lakosságát; másrészt, hogy időben az elmúlt évi termés elfogyasztása és az új elosztása közötti hetekre, július—augusztusra esnek. 1918 szeptember—októberében a Duna—Tisza közén nem találkoztunk hasonlókkal. A térség éhségtüntetéseinek kronológiája e mozgalmak belső tartalmából következett. Nevezetesen abból, hogy a felsorolt tüntetések nem rendelkeztek direkt politikai tartalommal. A legjelentősebbnek nevezhető kecskeméti és kiskunfélegyházi tüntetés is az ösztönösség, a pillanatnyi szociális célokért küzdés jegyeit viseli magán, nem hozhatók közös nevezőre a sokkal vontatottabban kibontakozó, s jóval szerényebb intenzitású

26 1. dok.

27 2. dok.

28 3. dok.

29 3., 19. és 23. dok.

politikai mozgalmakkal, ha a kettő közötti objektív rokonság tagadhatatlan is.

A háború és a rendszer politikai kritikájával, melynek első képviselői a Károlyi-párt helyi szervezetei voltak, 1916 nyarától találkozunk. Ennek azonban semmiféle kapcsolata nem volt a fenti tömegmegmozdulásokkal, inkább a városi középrétegek egy, háború sújtotta részének pacifizmusát, mérsékelt reformizmusát fejezte ki.³⁰ A Szociáldemokrata Párt helyi párt- és szakszervezeti csoportjai pedig nem vagy csak ritkán szerveződtek újjá. 1918 októberéig mindössze három-négy Duna—Tisza közti munkásszervezet meg- vagy újjáalakulásáról tudunk. A Szociáldemokrata Párt országos vezetőségének 1917 elejétől megváltozott taktikájának képviselője, a háború és a rendszer szociáldemokrata kritikája azonban a kecskeméti és a kiskunhalasi pártszervezetre, ill. a ceglédi szakszervezeti csoportokra is csak igen-igen kismértékben jellemző: a párt nevéhez fűződő 1918-as spontán vagy szervezett országos akciókba (január 18—21-i tömegsztrájk, április végi választójogi tüntetés, május 1. megünneplése, június végi tömegsztrájk) Kecskemét és Kiskunhalas munkássága egyáltalán nem kapcsolódott be, s a ceglédiek egy része is csak a januári tömegsztrájkban vett részt.³¹

Mindez összhangban van a térség általános politikai hangulatával kapcsolatos 1918 nyári—ősi polgármesteri és főszolgabírói jelentésekkel, melyek gyakran említik az ekkorra már általános békevágyat, az elkeseredést és a szociális elégedetlenkedést, de nincs tudomásuk „lázításról”, a „bolsevik eszmék terjesztéséről”, sőt — Kecskeméten! —: „Ami az egyesületek és munkásmozgalmak ellenőrzését illeti, e tekintetben városunkban eddig egészséges, hazafias és az állami érdekeknek mindenben megfelelő helyzet mutatkozik”.³² Az ország, elsősorban az iparvidékek és Budapest, ill. Duna—Tisza köze politikai viszonyai között mutatkozó különbségek alapvető okai a térség korábban már tárgyalt osztályviszonyaival és politikai életének jellemzőivel, a városi és különösen falusi középrétegek erősségével, a gyári munkásság hiányával, s ezzel összefüggésben a szociáldemokrata és agrárszocialista eszmék átlagosnál kisebb körű elterjedésével magyarázhatók.

Az aratás és a betakarítás befejezése után átmeneti és viszonylagos „szélcsend” jellemezte Duna—Tisza közét. Az újságok szeptemberi és októberi számai alapján senki sem feltételezhette, hogy a tömegelégedetlenkedés és a tömegmozgalom általános lesz, s hogy november elején lesz általános.

30 4., 22., 27. és 30. dok.

31 9. dok.

32 12., 15., 17., 20., és 24. dok.

A szociális és pszichikai alapok megvoltak, de az itteni „zsilipeket” a budapesti események és nem utolsósorban a forradalmon már átesett Budapesten keresztül hazaérkező fegyveres frontkatonák nyitották meg.

*

„... ezt a háborút elvesztettük” — jelentette ki október 17-i parlamenti beszédében Tisza. Megállapítása tükrözte a szembenálló felek erőviszonyait, a központi hatalmak győzelmi illúzióinak végleges szertefoszlását. 23-án a függetlenségek, polgári radikálisok és a szociáldemokraták deklarálták az ország újjászervezését tervező Magyar Nemzeti Tanács megalakítását. Október 28-án a Hadik-kormány kinevezésére készülő József főherceg ellen és a Magyar Nemzeti Tanács mellett tüntető tömeg összeütközött a Lánc-hidat őrző rendőrkordonnal. 29-én — tiltakozásul — félórára leálltak a budapesti gyárak, demonstrációkra került sor Debrecenben, Szegeden, Miskolcon. 30-án este kitört a forradalom.³³

A fővárosi eseményekkel egyetlen Duna—Tisza közti település lakossága sem tartott lépést; aktívan egyelőre az eseményekre is csak Kiskunfélegyháza és Kecskemét reagált. A Károlyi-párt kiskunfélegyházi szervezete október 18-án ugyanis „nyílt levelet” intézett a város július végén megválasztott munkapárti képviselőjéhez, Fazekas Ágoston alispánhoz. A levél többek között felszólította Fazekast, hogy amennyiben nem teszi magáévá a „teljesen önálló és független” Magyarország programját, mondjon le mandátumáról.³⁴

A kecskeméti „függetlenségi pártok és körök” pedig közös gyűlést tartottak október 21-én. A gyűlésre beterveztett, s ott némi módosítással elfogadott határozati javaslat követelte „az egyetlenegy államtól sem függő független Magyarországot”, „Az országos törvényeknek tiszta, demokratikus alapon való fejlesztését, a népuralom és elvei érvényesülését”, a nemzetiségek részére teljes politikai, gazdasági és kulturális egyenjogúságot a demokratizált magyar állam keretében, s — egyebek mellett — az új kormány haladéktalan kinevezését.³⁵ A Törvényhatósági Bizottság elé október 31-én terjesztett javaslat lényegében megegyezett a Károlyi október 22-i parlamenti beszédében ismertetett központi pártprogrammal, bár nem foglalkozott Horvátország jövődő státusával. Október 29-én este diákok felvonulása jelzi, hogy a pesti események híre Duna—Tisza közére is eljutott. Nagyobb horderejű tömegmegmozdulásra azonban Kecskeméten sem

³³ Lásd erre részletesen HAJDU, 1968. 31—58. p.

³⁴ 30. dok.

³⁵ 31. dok.

került sor. Október 30-án délután pártközi értekezlet tanácskozik a városházán, ahol kimondják a Kecskeméti Ideiglenes Nemzeti Tanács megalakítását, s nyomtatványt bocsátanak ki, melyben népgyűlést hirdetnek november elsejére. A népgyűlés feladata: a Magyar Nemzeti Tanács „kecskeméti szervének” megalakítása.³⁶

A térség többi mezővárosában és egyéb településében csak a Károlyi-kormány kinevezése, ill. a Magyar Nemzeti Tanács október 31-i, a vidéki városokat csatlakozásra felszólító táviratának megérkezése után alakultak meg a polgári demokratikus forradalom hatalmi szervei. Kiskunhalason és Kiskunfélegyházán október 31-én, Cegléden, Nagykőrösön és Kalocsán — jóllehet az előkészületek itt is megtörténtek 31-én — november 1-én.³⁷ A falusias mezővárosokban, s különösen a községekben és a falvakban a nemzeti tanácsok megalakulása még tovább, kb. november 10-ig húzódott, s előfordult, hogy november második felében vagy éppen decemberben került rá sor — például a Kalocsa melletti Szakmáron.³⁸ A nemzeti tanácsokban általában valamennyi társadalmi réteg és politikai párt vagy szervezet képviseltette magát (nagy számmal vettek részt benne leszerelt katonák); arányuk és súlyuk tekintetében azonban jelentős eltérések léteztek. Kecskeméten már az első napoktól számottevő erőt jelentettek a szociáldemokraták, Cegléden kb. 1/3-os arányban képviseltették magukat, egyéb helyeken azonban nem igen jutottak szóhoz. A Kiskunhalasi Nemzeti Tanács a polgársággal kiegészített városi tanáccsal volt azonos, nem volt komoly szociáldemokrata szárnya a kiskunfélegyházi, nagykőrösi, kalocsai nemzeti tanácsoknak sem. A tanácsok élén a középrétegek értelmiségi csoportjai közül kikerülő Károlyi-párti politikusok, Kecskeméten dr. Horváth Mihály ügyvéd, országgyűlési képviselő, Cegléden dr. Dobos Sándor ref. főgondnok, Nagykőrösön dr. Kökény Dezső ügyvéd, Kiskunfélegyházán a Holló Lajos mellett politikussá érett dr. Horváth Zoltán ügyvéd álltak. A kalocsai, ill. a kiskunmajsai nemzeti tanácsok vezetői pártkeretekhez korábban nem kötődő demokrata-szociáldemokrata érzelmű polgárok, dr. Valkányi Lajos ügyvéd, ill. dr. Grünsberger Gyula kereskedő lettek. A Dunapataji Nemzeti Tanács elnöke, Bencze József nyugalmazott közigazgatási szakember is most lépett be a Szociáldemokrata Párt frissen alakult helyi szervezetébe. A Kiskunhalasi Nemzeti Tanács elnöke viszont dr. Kolozsvári Kiss István jogot végzett polgármester a későbbi, ún. kunsági

³⁶ 32. dok.

³⁷ 31. dok.; *Iratok Pest megye történetéhez. 1918—1919.*, 46. p. (19. dok.) és *RÁCZ*, 15. p.; *ROMSICS*, 1975. 326. p.; *SZABÓ*, 53. p.

³⁸ 47. és 77. dok.

ellenforradalmi szervezkedés egyik tagja lett.³⁹ A kisebb települések tanácsai gyakran a főszolgabíró vagy a jegyző befolyása alatt álltak;⁴⁰ a Dunapataji Nemzeti Tanács (tevékenységét lásd később) radikalizmusa a hasonló nagyszámú települések között egyedülálló.

A nemzeti tanácsok megalakulásával párhuzamosan, október 31-től kb. november közepéig a térség egészére kiterjedő tömegmozgalom söpört végig a vidéken. Az ezzel kapcsolatos jelentések és táviratok egyértelműen bizonyítják, hogy jellegét, belső tartalmát tekintve e mozgalmak a korábbi éhségtüntetésekkel mutatnak rokonságot. A tüntetők élén hazatért katonák álltak, nagyszámban voltak közöttük asszonyok. A mozgalom dühe a nyomorúságokat okozó intézkedések végrehajtói, a haditerménybiztosok, s különösen a hatalmukkal korábban nem ritkán visszaélő⁴¹ jegyzők ellen irányult. Utóbbiak többsége menekülni kényszerült; 1919. január 10-én a vármegye 45 jegyzői állása még mindig betöltetlen volt.⁴² A tüntetések gyakran fosztogatásokkal, önkényes rekvirálásokkal társultak; néhány haláleset is előfordult.⁴³

A nemzeti tanácsok november eleji legfontosabb és legsürgetőbb feladatuknak e mozgalmak megfékezését tartották, melyre a korábban kompromittálódott, s október végén, november elején fellazult közigazgatási és karhatalmi apparátus képtelen volt. A legtöbb helyen ezért szervezték meg a nemzetőrségeket, zömmel leszerelt katonákból. November első napjaiban alakultak néhány főből, november közepén településenkénti számuk elérte az összlakosság 2—3%-át. Létszámuk falvakban 30—100 fő között mozgott, a falusias mezővárosokban meghaladta a 200 főt.⁴⁴ A kecskeméti Nemzetőrség legmagasabb létszáma 1132 fő volt.⁴⁵ A polgári demokratikus forradalom frissen alakult karhatalmi alakulatai eredményesen léptek fel az október végi és november eleji tömegmozgalommal szemben. A mezővárosokban és a falusias mezővárosokban már november első hetében, kb. 3—4-re megszűntek a lázongások. Az eldugott és nehezebben megközelíthető falvakban és a tanyavilágban ez csak később realizálódott. Kiskőrös környékéről, Peszéradacsról, Hajósról még november 5—7 között is forrongásokról érkeztek hírek.⁴⁶ November közepére azonban, legalábbis a felszínen és látszólag ezekben a helyiségekben is helyreállt a rend. Ettől kezdve a nemzetőrségek

39 Lásd a 37. sz. hivatkozás forrásait.

40 35. és 41. dok.

41 6. és 18. dok.

42 72. dok. és *Iratok Pest megye történetéhez. 1918—1919.*, 109—112. p. (78. dok.)

43 33., 36. és 49. dok.

44 55. dok.

45 69. dok.

46 42., 44. és 45. dok.

száma fokozatosan csökkent, míg nem sor került az eddig a helyi tanácsoktól függő egységek feloszlására, ill. átszervezésükre és központi irányításuk bevezetésére, valamint a díjazás nélküli polgárőrségek felállítására.⁴⁷

A nemzetőrségek felállítása és működtetésük mellett a nemzeti tanácsok egyéb november elején kiadott utasításai, ill. egész tevékenységük a fenti tömegmozgalmak lecsillapítását célozta. Helyesen határozva meg a lázongás jellegét, részint gondoskodtak a lakosság előtt népszerűtlen közigazgatási vezetők felelősségre vonásáról, szükség esetén lemondásukról, részint rövid távú intézkedésekkel és tüneti kezelésként enyhíteni igyekeztek a szociális feszültségeken. Cegléden pl. „... a közönség megnyugtására a polgármester, valamint a közellátást és közrendet intéző tisztviselők, akik a régi rendszer rendeleteinek végrehajtásával a város közönsege egy részének rokonszenvét nem élvezik, beadták lemondásukat.”⁴⁸ Abonyban, ahol erre nem voltak hajlandók, a Nemzeti Tanács végezte el a tisztogatást.⁴⁹ A Kalocsai Nemzeti Tanács felemelte a fejkvótát, s az egész évi liszt- és gabonajárandóságot kiosztotta.⁵⁰ Hasonló intézkedések történtek a legtöbb településben, pl. Kecskeméten, Kiskunfélegyházán, Bácsalmáson, Akasztón, stb.⁵¹ Céljaik realizálása érdekében nem riadtak vissza a tanácsok olyan utólag jogtalanak minősített intézkedésektől sem, mint a vasúton szállított élelmiszerek és egyéb közszükségleti cikkek lefoglalása. A Soltvadkerti Nemzeti Tanács ezt magyarázó mondatai az élet-, tulajdon- és vagyonbiztonságot egyébként fontosnak tartó tanácsok elhatározó motívumaira mutatnak rá: „... a gőzmalom szénhiány miatt a lakosságot liszttel ellátni nem volt képes. A lakosság emiatt zúgolódtott és esetleges zavargás megelőztessék a község elöljárósága... egy kocsi szenet... lefoglalt”⁵².

A Magyar Nemzeti Tanács, az új kormány és a megyei közigazgatás vezetői a tömegmozgalmak lecsillapításával párhuzamosan egyre inkább arra törekedtek, hogy a nemzeti tanácsok közigazgatási hatalmát megszüntessék. A kormány a november közepétől — jóllehet ideiglenes jelleggel — ismét működni kezdő vagy intenzívebben funkcionáló régi közigazgatási apparátusra támaszkodott. A nemzeti tanácsokban és általában a közigazgatási ügyek intézésében ez némi zavart okozott, néhány nemzeti tanács (kecskeméti, dunapataji, kalocsai) erősebb-gyengébb formában tiltakozott. A nemzeti tanácsok nagyobb része azonban írásos ellenvetés nélkül vette

47 84—85. dok.

48 34. dok.

49 87. dok.

50 63. dok.

51 38., 43., 48., 64. és 71. dok.

52 74. dok.

tudomásul a központi irányelveket, s a dunapataji kivétellel valamennyien, a kecskeméti és a kalocsai is, alkalmazkodtak ezekhez.⁵³ A Dunapataji Nemzeti Tanács december végén kimondta feloszlását, s a lakosság január elején zömmel a megszűnt Tanács és a Szociáldemokrata Párt helyi szervezetének tagjai közül új képviselőtestületet és elöljáróságot választott. Bár a választást egyetlen felsőbb fórum sem hagyta jóvá, februárban az új képviselőtestület gyűlt össze a község ügyes-bajos dolgainak szokásos havi megtárgyalására.⁵⁴ Eme egyedülálló dunapataji esettől eltekintve november második felétől a nemzeti tanácsok egyre inkább véleményezői, tanácsadói és ellenőrzési jogkalkényszerültek megelégedni, melyet a városi tanácsokba és a képviselőtestületekbe delegált képviselőik révén gyakoroltak.⁵⁵ E folyamattal párhuzamosan a nemzeti tanácsok tekintélye, s az egyes települések életének irányításában elfoglalt szerepük súlya is csökkent. E tekintetben az egyedüli kivétel talán csak a Kecskeméti Nemzeti Tanács, mely képzett Károlyi-párti és különösen szociáldemokrata tagjai (Buday Dezső, Lőwy Ödön, Bódy János stb.) révén és a testület januári átszervezése alapján a város fontos, talán legfontosabb hatalmi tényezője maradt, s amelynek állásfoglalásait minden fórum respektálta.⁵⁶

A polgári demokratikus kormány alsó fokú közigazgatási szervezeteivel kapcsolatos problémák ilyen módon tehát látszólag és ideiglenesen megoldódtak. Az apparátus életképessége és fennállása azonban — amint ezt később látni fogjuk — gyengébbnek és rövidebb életűnek bizonyult — legalábbis a mezővárosokban — mint azt a kormány gondolta.

Az október végi, november eleji tömegmozgalmak idején az uralkodó osztályok visszavonulása következtében úgy tűnt, hogy az osztályellentétek háttérbe szorulnak. A kalocsai érsek november 12-i levele, amelyben isten áldását kéri az egyházi földtulajdon szekularizációját tervező Magyar Nemzeti Tanács munkájára, pregnánsan tükrözi nemcsak a katolikus felsőpapság, hanem a polgári demokratikus forradalommal szembenálló egyéb erők, a középrétegek konzervatív szárnyának november eleji állásfoglalását is.⁵⁷ Az „osztálybéke” magyarázata kézenfekvő: a vagyonbiztonságot veszélyeztető anarchikus állapotok megszüntetése, mely a nemzeti tanácsok legfőbb november eleji céljai között szerepelt, elsősorban a vagyonos középrétegek érdeke volt. A tömegmozgalmak megszűnése, a polgári demokratikus kormányzat reformprogramjának kibontakozása, a tavaszra tervezett

53 40., 52., 91. és 102. dok.

54 91. dok.; vö. B-KmL. Dunapataj. Közgyűlési jkv. 1919. február.

55 86. és 106. dok.

56 92., 97., és 102. dok.

57 54. dok.

általános és titkos nemzetgyűlési választások előkészületei, az új közigazgatási szervezet megoldatlansága, valamint a tél és tavasz folyamán minden eddiginél súlyosabb közellátási helyzet hatására az „osztálybéke” illúziója gyorsan szertefoszlott. 1919 első hónapjaira a szembenálló társadalmi rétegek polarizációja minden korábbinál élesebb lett, ami heves osztályharcot és pezsgő politikai életet eredményezett.

A konzervatív polgárság, különösen ennek katonatiszti rétege kifogásolta a Károlyi-kormány nemzetiségi politikáját, tehetetlenségnek minősítette a történeti Magyarország peremterületeinek elszakadását tudomásul vevő wilsonismusban bízó álláspontot, s élesen kritizálta az autonóm nemzetiségi területeket kialakító törvénycikkeket. A vármegye Törvényhatósági Bizottságának január 13-i, Ruzska-Krajna autonómiáját biztosító X. néptörvénynyel szembeni állásfoglalása, az „országfelosztás” „ünnepélyes óvása” e csoportok véleményének tekintendő.⁵⁸ Nem volt mentes ellenforradalmi tendenciáktól a kecskeméti katonatisztek egyébként pozitív követeléseket is tartalmazó mozgalma sem. A térség legradikálisabb nemzeti tanácsa gyökeres átalakításának igénye, a nem hadviselt, „elvtelen” tagok, mindenképp a szociáldemokrata Buday és Löwy kiszorítására való törekvés ugyanis az állásszerzés szándéka mellett ilyen tartalmat sejtet:⁵⁹ A földbirtokosokat és a legtehetősebb gazdagparasztokat az agrárreform bejelentése és realizálásának előkészületei⁶⁰ állították szembe az új kormányzattal: nem gondoskodtak a tavaszi munkákról, napszámosokat nem alkalmaztak.⁶¹ A birtokos parasztság és a vagyonos városi lakosság körében a megkezdett rekvirálások keltettek nyugtalanságot.⁶² A begyűjtések korlátozottsága, majd később felüggesztése azonban megóvták a kormányt attól, hogy a közép- és kisparasztság az aktív ellenforradalmi csoportok bázisává váljon. A volt közigazgatási és karhatalmi apparátus általában kiszolgálta a Károlyi- és Berinkei-kormányt, sokuk esetében azonban csak látszólagos és ideiglenes támogatásról volt szó. Csendőrök ellenforradalmi magatartásáról, a helyi Nemzeti Tanács elnökének becsméréseiről érkezett jelentés Dunapatajra,⁶³ a dunavecsei járás főszołgabírója „... a leghetetlenebb terrorral gátolja a szocialista munkások pártszervezeti működését”.⁶⁴ „A régi közigazgatási hatóságok működésének visszaállításával — Kalocsán — ... a középosztály

58 101. dok.

59 61—62. dok.

60 Lásd erre a 113. és a 148. dokumentumot.

61 152. dok.

62 93. és 150. dok.

63 80. dok.

64 107. dok.

zömének reakcionárius hajlandósága megerősödött . . .”⁶⁵ Hasonlóképpen Cegléden, ahol az ellenforradalmi erők országos megélénkülése idején, január végén, február elején a konzervatív polgárság néhány tagja a Nemzeti Tanács szociáldemokrata tagjait inzultáltatta.⁶⁶ A középrétegek konzervatív csoportjainak „séreلمeit” szinte leltárszerűen sorolja fel az egyik kiskunhalasi kereskedő család leányának kéziratos naplója-visszaemlékezése: isten, haza és a trón elárulása, az antantsapatok „tolvajlámpával” történt bevezetése, a „fajmagyar” politikusok kiszorítása a kormányzatból és az „orosz-ágens” zsidók beözönlése, a műveletlen és tudatlan nép farorizálása,⁶⁷ mely megállapítások alatt — magyarra fordítva — az önálló Magyarország megalakulása, a köztársaság kikiáltása, a már minden szempontból értelmetlen háború befejezésének tudomásulvétele, a radikális polgárság és a szociáldemokrata munkásság legfelkészültebb vezetőinek hatalomba kerülése, s végül az általános és titkos választójog, valamint az agrárreform értendő. Ezen ellenforradalmi érzelmű csoportok Duna—Tisza közti viszonylatban sem komolyabb tömegbázisra nem találtak, sem — részben előbbi függvényeként — szervezeti kereteiket nem tudták kiépíteni. A Károlyi-párttól tekintve a korábbi parlamenti pártok helyi szervezetei feloszlottak vagy legalábbis aktívan nem működtek. A felélesztésükre és újjászervezésükre irányuló törekvések rendre kudarcot vallottak.⁶⁸ Illegális ellenforradalmi szervezkedésről egyetlen egyről, az ún. kunságiról tudunk. A szervezkedés csirái még 1918 decemberére nyúlnak vissza, amikor Baký Miklós kunszentmiklósi földbirtokos és mintegy másfél tucat környékbeli társa egy felhívást bocsátottak ki, melyben mint redeptusok 170 millió koronás követelésüket jelentették be a Habsburgokkal szemben. A mozgalomnak ekkor még nem volt határozott ellenforradalmi célja, de a szervezkedők összetétele és a térségből csatlakozók (Foerster Lajos kunszentmiklósi főszolgabíró, a kiskunhalasi Kolozsvári testvérek: polgármester, református lelkész, főhadnagy, a szintén halasi Lőrinczy főjegyző, Endre Zsigmond kiskunfélegyházi főszolgabíró stb.) garantálták, hogy a pesti kapcsolatokkal rendelkező Hefty Richárd főhadnagy bekapcsolódása után az eredeti követelés mint fedőszerv mögött a fővárosi katonatiszti ellenforradalmi csoportokhoz (Festetich, Schuller, Gömbös stb.) csatlakozó és Budapest bekerítését tervező összeesküvéssé váljon. Számottevő tömegbázissal azonban ők sem rendelkeztek; maga Hefty ismeri el utólag, hogy a „ . . . kunszentmiklósi, halasi, félegyházi és fülöpszállási megbízható nemzet- és polgárórség . . . még véde-

65 79. dok.

66 115. dok.

67 TJM. Gyórfi Matild jegyzetei. Lt. sz.: 7265.

68 81., 100. és 156. dok.

kezésre is kevés volt”. A polgári demokratikus kormány megdöntésének programjával pedig a parasztság eredményes fellázítására természetesen nem is gondolhattak.⁶⁹

A polgári demokratikus forradalommal szemben álló erők eltörpültek a forradalmat elfogadó és azt aktívan-passzívan támogató, a kormányt jobbról vagy balról nem alapvető kérdésekben bíráló társadalmi rétegek és politikai csoportok súlya mellett. A századfordulón formálódni kezdő modern progresszió tábora ugyanis ugrásszerűen megnövekedett. A középrétegek nagyobb, nem ellenforradalmi részét a Károlyi-párt helyi szervezetei tömörítették. A térség valamennyi mezővárosában tekintélyes szervezetekkel és a városi közép- és kispolgárságra, valamint a birtokos parasztságra támaszkodó hatalommal rendelkeztek. Hagyományaikhoz híven és társadalmi bázisuk érdekeit kifejezve általában elutasították a Lovászy felkínálta platformot, s a Károlyi képviselte irányvonalat követték.⁷⁰ A közép- és kisparasztság jelentős része (különösen a kisebb településekben) szervezetlen volt, s politikai aktivitása alacsony szinten maradt. Egy harmadik részük — Kalocsán, Kiskőrösön, Cegléden, Kecskeméten és e városok környékén — az Országos Kisgazda- és Földműves Párthoz csatlakozott.⁷¹ Az Országos Polgári Radikális Párttal szimpatizálók (elsősorban a haladó, de nem szociáldemokrata polgári értelmiség) Kecskeméten és Kiskunhalason kísérleték meg a párt helyi szervezeteinek megalakítását — Kecskeméten eredménytelenül, Kiskunhalason sikerrel.⁷² A polgári demokráciát támogatták az ipari munkásságot és az agrárproletariátus egyik, elsősorban városi részét tömörítő szociáldemokrata szervezetek is. A szociáldemokrata munkásság 1919 februárjára a térség legkomolyabb politikai tényezőjévé nőtte ki magát, 1918 végén, 1919 elején minden mezővárosban, a legtöbb falusias mezővárosban és néhány kisebb településben is helyi szervezetei alakultak a pártnak.⁷³ A polgári demokrácia fent részletezett pártjai egységesek voltak az ellenforradalmi táborral, s lényegében a február — márciusban megjelenő kommunistákkal szemben is; az ország belső átalakítását, a kormány reformprogramját illetően a Duna—Tisza közén sem voltak egy véleményen. A centrumnak számító Károlyi-párti és polgári radikális szervezetek általában jó viszonyban voltak a polgári demokrácia táborán belül határozott baloldálnak számító szociáldemokratákkal, s a kisgazdákkal és keresz-

69 119., 121. és 137. dok.; vö. HEFTY, 4—22. p.

70 89. és 96. dok.; *Kecskeméti Polgár*, 1919. február 13. (II. évf. 36. sz.) 1. p.; *Halasi Független Hírlap*, 1919. márc. 1. (IX. évf. 9. sz.) 1. p.

71 118. dok. és *Kiskőrös és Járása*, 1919. jan. 26. (XIII. évf. 4. sz.) *Iratok Pest megye történetéhez. 1918—1919.*, 161. p. (120. dok.); ROMSICS, 1975. 331. p.

72 120. dok.

73 50., 65., 99., 109—111., 133. és 141. dok.

tényszocialistákkal mint jobboldallal is egyetértésre törekedtek. A szociáldemokraták inkább csak a polgári demokratikus centrumot tekintették koalíciós partnernek, s ezt sem fenntartások nélkül. A kecskeméti szociáldemokraták február 16-i rendes évi közgyűlése így határozta meg — a Magyar Alföld tolmácsolásában — a szervezet polgári pártokhoz való viszonyát: „A szociáldemokrata párt Kecskeméten is hajlandó együttműködni a Károlyi-párttal, de csak azon esetben, ha az valóban a Károlyi és Hock által inaugurált politikát követi, s a legélesebben fordul a nem forradalmi sőt forradalom ellenes földműves pártnak és keresztényszocialista pártnak. Ellenkező esetben a párt megszakít minden kooperációt a Károlyi párttal és halad egyedül, nyílegyenesen a maga útján.”⁷⁴ A helyi viszonyok és érdekek, a mandátumszerzésre törekvés, ill. alapvetően a távlati célok közötti különbségek esetenként (pl. Kiskunfélegyházán) a függetlenségiék és a szociáldemokraták közötti harcot is kiélezte. Mindez azonban — amint ezt a Károlyi párt helyi szervezete vezetőjének, dr. Horváth Zoltánnak a programnyilatkozata bizonyítja — nem jelentette a pillanatnyi közös politikai platform tagadását: „Mind a két tábornak a munka és munkás megbecsülését, a közrendet, a demokráciát és a nép jogos kívánalmainak támogatását illetőleg az elvei megegyeznek; de ennek dacára nagy különbség van a két tábor között. A függetlenségi párt, illetve a polgárság s vele én is azt akarjuk, hogy Magyarország, ez a vérrel szerzett és ezer esztendeig vérrel öntözött ország épségben és sértetlenül mindig magyar maradjon, annak minden talpalatnyi földje igazságos elosztással a honfitársaink szorgalmának és munkájának jutalma gyanánt magántulajdon legyen. Ezzel szemben az igazi nemzetközi szocialisták apáink vérével és sírhantjával nem sokat törődnek, nekik ott a hazájuk, ahol jól érzik magukat; végcél gyanánt pedig azt hirdetik, hogy senkinek saját földbirtoka vagy ipari vállalata ne legyen, hanem minden közös tulajdon legyen . . . Jelen cikkemnek nem az a célja, hogy a nemzetközi szociáldemokratáknak, akikkel a forradalmi vívmányok megőrzése, a személy és vagyónbiztonság megóvása céljából egy gyékényen árulunk, kesztyűt dobjak; hanem az a célom, hogy a velem egy nézetten levő polgárságot egy táborba tömörítsem.”⁷⁵

Kétségtelen, hogy mind a reformpolitika tartalmát, mind annak idejét tekintve a legradikálisabb álláspontot a szociáldemokraták foglalták el. Ez részint a központi pártprogramból, részint a tényleges és potenciális párttagság, a térség ipari és agrármunkásainak szociális helyzetéből, s az ebből fakadó politikai hangulatukból következett. A téli hónapok alatt ugyanis

74 130. dok.

75 89. dok.

a nélkülöző lakosság és elsősorban a mezővárosi agrár- és ipari munkásság ellátása minden háborús évnél elviselhetlenebbé vált. A november elején kiosztott élelmiszerek hamar elfogytak: a legszegényebb családok gyakran éheztek. Az élelmiszerek mellett hiány volt az egyéb alapvető közszükségleti cikkekben, tűzifában, szénben, petróleumban, ruhában és cipőben is.⁷⁶ A Dunapataji Nemzeti Tanácshoz intézett másfél száz november—decemberi kérvény és panaszlevél közül közöltek megrendítő dokumentumai a legszegényebb néprétegek szociális helyzetének. „...50 éves vagyok 6 tod magammal 1916-ban bevonultam katonának, azota nem kerestem a családomnak kenyeret, most haza tértem télnek szömbe, nincs se kenyerem, se tüzre valom, se ruházatom. . .”, „...-én Nédo Józsefné itten vagyok 4 magammal és nincsen kenyerem, nincsen tüzre valom, majd meg fagyok gyermekeimmel. . .” stb.⁷⁷ Fokozta a nehézségeket, hogy a téli időszak s a munkaadók által zavarosnak minősített helyzet miatt a leszerelt földmunkásság munkát sem igen talált. Számuk a nemzetőrségek lefegyverzésével és elbocsátásával tovább növekedett⁷⁸, a mezővárosokban ezrekre rúgott.⁷⁹ 1919 februárjától — ráadásul — megszűntek az addig fizetett hadisegélyek.⁸⁰ S bár a békeévekhez képest a városi középrétegek életszínvonala is csökkent, az agrár- és ipari munkássághoz képest a birtokos parasztsággal egyetemben feltűnően jobban éltek, ami a megváltozott helyzetben nemcsak irritálta, hanem mozgósította is a proletár tömegeket. Dühük és elkeseredésük elsősorban a kereskedők és a háborús évekhez képest összetételüket és az ügyintézés mechanizmusát tekintve is alapvetően változatlan közigazgatási apparátus ellen irányult, amely a gazdagok megadóztatásával, s a helyzet radikális javításával csak egy-két helyen kísérletezett, s a vagyonos rétegek ellenállása miatt ott sem mindig sikerrel.⁸¹ Egy-két nem jelentős zendüléstől és mozgolódástól (Kalocsa, Kiskunmajsa, Jánoshalma)⁸² eltekintve az 1918 nyarára emlékeztető több száz főt mozgató és hosszabb ideig tartó szociális tömegmegmozdulásra azonban csak Kiskunfélegyházán került sor. Az árviszonyok miatt feldühödött tömeg február 18-án délután behatolt az egyik ruhakereskedő üzletébe és kifosztotta. A kivezényelt készültség és a fegyvert szerzett tömeg összecsapása az utóbbiak javára dőlt el. Az éjszaka folyamán további rablások fordultak elő, azonban a felfegyverzett szociáldemokrata

76 51., 67., 71., 82. és 137. dok.

77 75. dok.

78 Uo.

79 134. dok.

80 94. dok.

81 88. és 98. dok.

82 78., 137. és 139. dok., valamint ROMSICS, 1975. 329. p.

munkásság és a 19-én reggelre megérkező tengerész különítmény helyre tudta állítani a rendet.⁸³

A mezővárosok elégedetlenkedő tömegeire támaszkodó szociáldemokrata szervezetek eredményesen harcoltak a november folyamán jogaikban megerősített helyi közigazgatás irányításának átalakításáért. Ez a követelésük lényegében a nemzeti tanácsok háttérbe szorítása óta tartott, igazán hevessé azonban csak 1919 elején vált. Kiskunhalason a Munkástanács január 22-i ülésén vetődött fel egy új közigazgatási szerv létesítésének a gondolata, mert „... a képviselőtestület idejét múlta, a néptanács nem a közszellemben működik”.⁸⁴ Január 10-én a szociáldemokrata Bódy János javasolta a Kecskeméti Nemzeti Tanácsnak, hogy „... keresse meg a Nemzeti Tanács a th. bizottságot aziránt, hogy mondja ki feloszlátását”. Bódy javaslatát — hosszas huzavona után — a testület végül magáévá tette.⁸⁵ A kiskunfélegyházi szociáldemokraták január 19-i ülésükön a képviselőtestület azonnali feloszlátását, s a városi tanács hat szociáldemokrata munkással való kiegészítését követelték.⁸⁶ A január 18-án ugyanitt megalakult Munkástanács magának vindikálta a közéletvezetését, s büntetés terhe mellett megtiltotta az élelmiszerek elszállítását.⁸⁷ A szociáldemokraták megnövekedett mezővárosi hatalmára jellemző, hogy maguk a régi közigazgatás vezetői is a munkásszervezet követeléseinek teljesítését kérték a kormánytól és a vármegyétől. A vármegye főispán-kormánybiztosához intézett feliratában Kecskemét polgármestere egyértelműen a Nemzeti Tanács fenti határozata mellett állt ki.⁸⁸ Kiskunhalas polgármestere szintén kijelentette: a városi képviselőtestület újjáalakítására irányuló törekvéseket az előljárási bizottság is támogatja.⁸⁹ S bár Kiskunfélegyháza vezetői elutasították a szociáldemokraták hasonló követelését⁹⁰, a február 18-i megmozdulás idején megmutatkozott, hogy a tömeg megfélemezésére és fékentartására csak a szociáldemokraták képesek: a rendet a Munkástanács felfegyverzett emberei állították helyre.⁹¹ A szociáldemokrata követelések világossá tették a kormány előtt, hogy a közigazgatás átalakítása Budapest után a törvényhatósági és rendezett tanácsú városokban sem halasztható tovább. Az ideiglenes néptanácsokról szóló törvénycikk ezt a felismerést tükrözte. Március 21-ig négy Duna—Tisza közti mezőváros, Kecskemét, Cegléd, Nagykőrös és Kiskunfélegyháza ideig-

83 131. dok.

84 98. dok.

85 102. dok.

86 111. dok.

87 110. dok.

88 97. dok.

89 108. dok.

90 111. dok.

91 131. dok.

lenes néptanácsát nevezték ki. A Kiskunhalasi Ideiglenes Néptanács kinevezését március 21. időszerűtlenné tette. A Duna—Tisza közti ideiglenes néptanácsok tagjainak legkevesebb fele, de inkább kétharmada szociáldemokrata volt.⁹²

A falusias mezővárosokban, ahol a párttagság létszáma jóval alacsonyabb, a szociáldemokrácia hagyományai jóval szerényebbek, s ahol a szociális feszültségek is kisebbek voltak, a munkásszervezetek nem igen álltak elő hasonló követelésekkel, s ha igen (pl. Hartán), a képviselőtestületnek volt bátorsága és ereje ezt visszautasítani.⁹³ Korábban már érintettük, hogy mindössze egyetlen nem rendezett tanácsú város, Dunapataj szociáldemokratái tudták keresztülvinni a képviselőtestület és az előjáróság újraválasztását — még 1919. január első napjaiban.⁹⁴ Egyéb hasonló nagyságrendű településekben meg kellett elégedniük annyival, hogy egy-két tagjuk képviselte érdekeiket a képviselőtestületekben.⁹⁵ A néhány falusi és községi szociáldemokrata szervezet pedig ilyen aspirációkkal sem lépett fel. Mindennek a három településtípus lakosságának korábban hangsúlyozott társadalmi szerkezete és egyes rétegeinek politikai fejlettsége vagy fejletlensége volt az oka.

A mezővárosok szociáldemokrata szervezetei tehát sikerre vitték a közigazgatás átalakításával kapcsolatos elképzelésüket, s a falusi mezővárosok munkástanácsai és pártszervezetei is eredményeket értek el. Mindebből azonban tévedés lenne olyan következtetést levonni, hogy a Szociáldemokrata Párt Duna—Tisza közti szervezeteire a baloldali szociáldemokraták és a párton belül tevékenykedő kommunisták túlsúlya lett volna jellemző, s követeléseik a proletárdiktatúra anticipálását jelentenék. Nyilatkozataik, valamint kritikus helyzetekben ekkor és a későbbiekben mutatott állásfoglalásaik egyértelműen bizonyítják, hogy a párttagság és a vezetők többsége nem március 21-éhez hasonló hatalomátvitelre, nem az ország azonnali szocialista-kommunista jellegű átalakítására gondolt, hanem a polgári demokratikus reformprogram radikális megvalósításáért, a meghirdetett választások eredményes kimenetele feltételeinek biztosításáért harcolt. Láttuk, hogy Kiskunhalason és Kecskeméten is sakk-matt helyzet állt elő. A szociáldemokrata hatalomátvitel mégis elmaradt. A Kiskunhalasi Munkástanács például — jóllehet januártól ígérette a városi vezetés félreállítását — az országos pártközpont intencióinak megfelelően március 21-ig várta a szociáldemokrata többségének remélt ideiglenes néptanács kinevezését.⁹⁶ A feb-

92 125., 140. és 157. dok.; *Iratok Pest megye történetéhez. 1918—1919.*, 161. p. (120. dok.)

93 114. dok.

94 91. dok.

95 116., 123. és 137. dok.

96 98. dok.

ruár 18-i kiskunfélegyházi eseményeken úrrá levő szociáldemokraták 19-én plakátokon közölték: „... a mai naptól kezdve a város ügyeinek vezetését átvesszük”.⁹⁷ Rövidesen kiderült azonban, hogy a város ügyeinek vezetése „... csak a kitört lázongás folytán felbomlott rend helyreállítása végett szükséges intézkedések megtételére vonatkozott, de nem úgy értendő, mintha a hatóságok működésüket megszüntették volna, sőt, ellenkezőleg, tudatjuk a lakossággal, hogy a városi hatóságok és hivatalok jelenleg is, a jövőben is eddigi hatáskörük épségben maradása mellett működnek”. A plakátot dr. Fekete Sándor helyettes polgármester mellett a kiskunfélegyházi születésű, s korábban a budapesti kéményseprők szakszervezeti vezetőjeként és lapjuk szerkesztőjeként tevékenykedő szociáldemokrata Iványi Sándor kormánybiztos írta alá, akit a város munkásainak és munkásvezetőinek kérésére nevezett ki a belügyminiszter.⁹⁸ A Duna—Tisza közti szociáldemokraták álláspontját legtekintélyesebb szervezetük, a kecskeméti így fogalmazta meg: „A nemzetközi szociáldemokrata párt kecskeméti szervezete 1919. évi január 5-én megtartott rendkívüli közgyűlésén egyhangúlag kimondja, hogy az eddig érvényben levő országos párt program alapján áll. Határozott célja a kollektív társadalmi berendezkedés mielőbbi megvalósítása...”. De „Egyelőre célszerűbbnek véli, ha a szociáldemokrata párt törvényhozás útján viszi előre a társadalmat végcéljai felé”.⁹⁹ Állásfoglalásaikból és gyakorlati tevékenységükből nem hiányzott a kommunizmus és kommunista ellenesség sem, ami részben a Duna—Tisza közti munkásság által is mitizált pártegység „megbontásának” a következménye volt. A kiskunfélegyházi szociáldemokraták lapja szerint: „A magyarországi szociálisták előtt szent az emberi munka, szent annak gyümölcse, a tulajdon is. A magyar szocialista a bolsevizmust kivihetetlennek tartja és éppen ezért nem tekinti programjának sem”.¹⁰⁰ A kecskemétiiek közül „... Brachfeld elvtárs ismertette az orosz bolsevik mozgalmat, rámutatott a szocializmussal azonos céljaira, de azonnali megvalósításának a termelésre káros hatásáról is.” „Tóth elvtárs a bolsevizmus tragédiáját az emberek butaságából magyarázta. Új társadalmi rend nem fejlődhet ki, míg létének anyagi okai ki nem fejlődtek a mostani termelési rendben”.¹⁰¹ A kiskőrösi szociáldemokrata vezetők — bár nem mindenben értettek egyet a kiscsárdakkal — még a velük szembeni pártvillongást is elleneztek, mert „Ők semmi esetre sem akarnak bolsevizmust”.¹⁰² Fentiekhez hasonló álláspontot foglaltak el Kiskunhalason

97 127. dok.

98 128. dok.

99 99. dok.

100 *Félegyházi Hírlap*, 1919. jan. 12. (XXXVII—XXV. évf. 2. sz.) 3. old.

101 99. dok.

102 *Kiskőrös és Járása*, 1919. jan. 26. (XIII. évf. 4. sz.) „Népgyűlés”.

is.¹⁰³ Mint már hangsúlyoztuk, ezek az állásfoglalások nemcsak a szociáldemokrata vezetők többségének, hanem a párttagság nagyobb részének a politikai véleményét is tükrözték. A polgári demokráciával mint politikával és államformával, ill. az ezt támogató és „törvényhozással” továbbfejleszteni kívánó szociáldemokrata vezetőkkel szembeni tömegelégedetlenséggel ugyanis nem igen találkozhatunk. Ennek jeleként szoktuk emlegetni a parasztság legalsó rétegeinek vonatkozásában a formaságok bevárása nélküli termelőszövetkezetek alakítását és a földfoglalásokat, a munkások vonatkozásában pedig a pártvezetést megkerülő sztrájkokat és gyárfoglalásokat, röviden: a január—februári ún. második tömegmozgalmat. A Duna—Tisza közén azonban kevés ebbe a kategóriába sorolható esemény történt.

A Tanácsköztársaság kikiáltása előtti hetekben a földfoglalás csak a vármegye északi részében volt jelentős, ott, ahol a budapesti proletariátus forradalmasító hatása a leginkább érződött.¹⁰⁴ Duna—Tisza közén mindössze egyetlen radikális földfoglalásról tudunk. A Szalkszentmártonhoz tartozó Homokszentlőrincen fosztották meg 10 ezer holdas uradalmától a béreseket és az uradalmi intézőség haladó gondolkodású tagjai Farkas Bertalant 1919 januárjában. A kiskunhalasi termelőszövetkezet alakítás nem tekinthető annak, mert a 255 földmunkás szabályos bérleti díjat fizetett a városnak.¹⁰⁵ A parasztság — ha türelmetlenül is — az agrárreform realizálását várta, amelynek előkészületei, a földigénylők összeírásai, területkijelölések, stb. február—márciusban már megkezdődtek. Néhol, pl. Kalocsán a végleges rendezésig ideiglenes bérletekhez jutottak. A régi álmot teljesülése közeli valóságnak tűnt.¹⁰⁶ „Gyár”-foglalás (Duna—Tisza közti viszonylatban a terminus időzőjelbe kívánkozik) egyetlen egy sem történt. Bér és egyéb szociális követelésekkel a munkások és szervezeteik természetesen gyakran előálltak.¹⁰⁷ Ilyen természetű eredményeik nem lebecsülendők, megnövekedett tekintélyüket és hatalmukat bizonyítják, ugyanakkor legfeljebb csak potenciálisan jelenthették a fennálló viszonyok egyes, elsősorban anyagi természetű vonatkozásainak radikális tagadását.

A forradalom továbbfejlesztésére, a különösen a mezővárosi agrár- és ipari munkásság körében észlelhető szociális elégedetlenség radikálisabb politikai kiaknázására, a baloldali szociáldemokraták leválasztására a Kommunista Párt lett volna hivatott, amelynek szervezetei Budapesten, a nagyvárosokban és a főváros közvetlen közelében ugyan már 1918 végére megala-

103 153. dok.

104 SZEMERE Vera: *Az agrárkérdés 1918—1919-ben*. Bp. 1963, Kossuth Könyvkiadó. 272 p. 146. p.

105 117. és 142. dok.

106 95., 113., 145., 148. és 155. dok.

107 98., 124. és 133. dok., valamint ROMSICS, 1975. 333—334. p. és SZABÓ, 57. p.

kultak, a Duna—Tisza közén azonban lassan haladt a pártépítés munkája. Tudunk arról, hogy 1919 márciusában kommunista agitátorok jártak Lajosmizse környékén,¹⁰⁸ hogy egyes kecskeméti szociáldemokratáknak kiépített és rendszeres kapcsolatuk volt budapesti kommunistákkal, s hogy — jelentős mértékben a Kecskeméten többször megforduló Rákosi Mátyás agitációjának eredményeként — a február—márciusi népgyűléseken szembe is szálltak a hivatalos irányvonalat követő szociáldemokrata pártvezérekkel.¹⁰⁹ Egészében véve azonban nem állítható, hogy a térség agrár- és ipari munkáságának körében, főleg a falusias mezővárosokban és a falvakban komolyan ismertté vált volna a forradalom továbbfejlesztésének bolsevista teóriája, s — különösen —, hogy már március 21. előtt számottevő tömegek sorakoztak volna fel eme elgondolás mögé. A mezővárosokban jelentkező nyílt vagy konspiratív szervezkedés csupán Kiskunhalason vezetett a párt helyi szervezetének megalakításához, s a kommunista program ismertetésére és népszerűsítésére hivatott legális kommunista népgyűlések tartásához. A pártalakulás időpontja február 3., a szervezet titkára Hódy Géza szegedi festő, Szovjet-Oroszországból hazatért hadifogoly.¹¹⁰ Kecskeméten szintén volt orosz hadifoglyok (Hajma József, Richter Ármin, Németh László) és a baloldali fordulatra gondolatilag is érett, a KMP pesti központjával és a fiatal baloldali galileistákkal szorosabb kapcsolatban álló jól informált jogtanár, Buday Dezső készültek március 21-re. Valószínű, hogy a szocialista társadalmi rend, konkrétan az orosz forradalom ragyogó perspektíváit felvillantó, a Kecskeméti Lapok-ban közölt aláírás nélküli vezércikk szerzőjében is Budayt tisztelhetjük.¹¹¹

A térség 1919. január—márciusi politikai viszonyainak összegzéseként megállapíthatjuk, hogy

1. A polgári demokratikus forradalmat jobbról bíráló csoportok az aktív fellépésig, a nyílt ellenforradalmi akciókig nem jutottak el. Ennek legfontosabb oka tömegbázisuk szerénysége és szervezetlenségük volt, amelyeken viszont programjuk és céljaik miatt képtelenek voltak változtatni.

2. A polgári demokratikus átalakulás politikai bázisaként felfogható, társadalmi bázisukat és ebből következő programjukat tekintve egyaránt heterogén pártalakulások közül a Szociáldemokrata Párt helyi szervezetei a mezővárosokban a legharcosabb, legmozgékonyabb és látszólag legerősebb hatalmi tényezővé nőttek ki magukat, s a falusias mezővárosok politikai

108 *Iratok Pest megye történetéhez. 1918—1919.*, 176. p. (133. dok.)

109 Uo. 137—138. p. (95. dok.) valamint B-KmL. Tóth László Hagyaték. Visszaemlékezés 1918—19-re és PIA 605. f. II/29. 6.e.

110 144. és 153. dok.; SZABÓ, 61—62. p.

111 KJM. Buday Dezső Hagyatéka. Levelezése Sisa Miklóssal; BÉKEVÁRI, 130. p. Az idézett cikkekre: 7. dok.

életének is fontos tényezői voltak. Az ipari és agrármunkásság szociális elégedetlenkedésére támaszkodva eredményes harcot folytattak a közigazgatás átalakításáért. Harcukat a mezővárosokban teljes, a falusias mezővárosokban részleges siker koronázta. A szocialista forradalom gyors lehetőségét azonban elutasították, az ezzel a programmal jelentkező kommunistákat élesen bírálták. A polgári pártok által tömörített, frissen szervezett (Kisgazdapárt) vagy szervezetlen városi és falusi középrétegek kisebb aktivitást mutattak, számuk azonban jóval felülmúlta a szociáldemokratákat. Alapvető érdekeik veszélyeztetése esetén csupán idő és helyzet kérdése lehetett, hogy egyes rétegek hol és mennyiben válnak az ipari és agrármunkásság számban is jelentős aktív ellenlábasává.

3. A baloldali szociáldemokraták szervezeti leválasztódása csak Kiskunhalason történt meg, a KMP-nek csak itt alakult helyi szervezete. Az eddig feltárt források szerint titkos kommunista sejtek is csak Kecskeméten működtek. Mindezek miatt a szocialista forradalom győzelmének híre meglepte, váratlanul érte, a kisebb településekben pedig felkészületlenül találta a itteni munkásságot és vezetőit.

*

„Mint derült égből a villámcsapás, úgy ért bennünket . . . a »Mindenkihez« c. kiáltvány” — emlékezik vissza Nagy Tamás, a lajosmizsei szociáldemokrata pártszervezet titkára, az alsódabasi járás Intéző Bizottságának vezetője a Berinkei-kormányának a Vix-jegyzék átadását követő lemondására és a fuzionált szociáldemokratákból és kommunistákból alakult Forradalmi Kormányzótanács hatalomátvételére.¹¹² Bizonyos, hogy a mezővárosok, elsősorban Kecskemét és Kiskunhalas vonatkozásában Nagy Tamás megállapítása alatt inkább váratlanság és nem felkészületlenség értendő. A térség egészét tekintve azonban a proletárdiktatúra első két hetének eseményei, mindenekelőtt a munkás-, katona- és paraszttanácsok megalakulásának körülményei és vontatottsága igazolják megállapítását.

Kecskeméten és Kiskunhalas kivételével a térség rendezett tanácsú városaiban már március 22-én megalakultak a szocialista forradalom hatalmi szervei. Kiskunhalason március 24-ig a szociáldemokrata Munkástanács működött ilyen minőségben. A falusias mezővárosokban és a városokhoz közel fekvő községekben általában 23—24-én került sor hatalomátvételre, a kisebb, tájékozatlanabb és felkészületlenebb településekben (pl. Gyón Kiskőrös környéke, Szank stb.) azonban március végéig, április elejéig

112 SÁPI, 194. p.

elhúzódott a Tanácsköztársaság helyi szerveinek megalakulása. Ezekben a településekben sem a belügyi népbiztos március 26-i határozott és egyértelmű utasítása („... elrendeljük, hogy a községi előjáróságok és képviselőtestületek működésüket haladéktalanul szüntessék be.”), sem a városokból kirajzó politikai megbízottak tevékenysége nem volt felesleges. A mezővárosok többségében (Kecskemét, Kiskunhalas, Cegléd) a hazatért orosz hadifoglyok és a baloldali szociáldemokraták kisebb-nagyobb csoportjai a budapesti események hallatán azonnal és maguk mondták ki a hatalomátvételt, a tanácsszerveket szintén maguk közül választották. Kiskunfélegyházán és általában a falusias mezővárosokban (pl. Izsák, Szabadszállás) népgyűléseket hívtak össze, amelyeken nyílt vagy titkos szavazással, ill. közfelkiáltással a megjelentek választották meg a tanácsok és a direktóriumok tagjait. A falvak jó részében pedig a városokból kirajzó politikai megbízottak agitációjára volt szükség ahhoz, hogy a régi közigazgatást újjal váltsák fel. A tanácsszervek összetételéről nincs pontos képünk. Tudjuk, hogy a mezővárosok tanácsaiban az agrár- és ipari munkásság szociáldemokrata vezetői és tagtársai révén döntő túlsúlyban képviseltette magát. Ugyanakkor részleges adatok alapján úgy látjuk, hogy a kisebb településekben a birtokos parasztság exponenseit, s néhol a papot és a jegyzőt is beválasztották a tanácsokba és direktóriumokba. Hatáskör szempontjából a tanácsok a képviselőtestületek, a direktóriumok az előjáróságok jogutódjai lettek. Érvényesült egy olyan tendencia is (pl. Kecskeméten, Kiskunhalason, Kalocsán stb.) hogy a direktóriumok csak a politikai irányításra tartottak igényt, s a mindennapi közigazgatás apró-cseprő teendőit — természetesen ellenőrzés mellett — hivatalnokokként és hivatalvezetőként (jegyző és polgármester) a régi előjárók intézték. A volt közigazgatási ügyosztályok ellenőrzésére és politikai irányítására a háromtagú kecskeméti Direktóriumnak 15 tagú szakreferens gárdája volt, amelyet népbiztosok tanácsának neveztek.¹¹³

Március végén, április elején — lényegében a régi karhatalmi alakulatok (nemzetőrség, csendőrség, rendőrség) átvételével — megszerveződtek a vörös őrségek, a rendszer fegyveres támaszai.¹¹⁴

Egy-két nappal a forradalom győzelme után kezdődött meg a Vörös Hadsereg toborzása is. Bár a térség ifjúmunkásai, diákjai, régebb óta szervezett munkásai, munkanélküli agrárproletárjai, s különösen a bácskai menekültek közül szép számmal jelentkezték a Tanácsköztársaság védelmére, a lakosság túlnyomó többségét kitevő parasztság (beleértve az agrár-

113 158., 159., 161., 162—163., 169—170., 176—178. dok., valamint *Iratok Pest megye történetéhez. 1918—1919.* 189—191. p. és 197. p. (140. és 146. dok.)

114 203. és 240. dok.

proletariátus egy részét is), s az ipari munkásság másik része passzív maradt. A kecskeméti Direktórium március 26-án jelentette, hogy: „A Vörös Hadsereg szervezése abszolút kudarccal végződött”. Csuka Béla politikai megbízott április 6-i jelentése szerint pedig a kiskőrösi járásban: „... a sorozás csekély eredménnyel folyik”. Sinkó Ervinnek, akit a forradalom első napjaiban Duna—Tisza közti agitációs körútra küldött a Kormányzótanács, általános benyomása volt ez.¹¹⁵ A parasztság passzivitása és a frissen szervezett szociáldemokrata munkásság egy része áldozatvállalási készségének alacsony foka egyelőre ugyan nem okozott problémát, de súlyosbodó nehézségek, válságos helyzetek idejére nem sok jót ígért.

A tanácsrendszer kiépülését és a Vörös Hadsereg szervezését ellenforradalmi erők sehol sem próbálták megakadályozni. Általában: március végén, április első napjaiban mind a polgári demokratikus átalakulást ellenző, mind a proletárdiktatúra időszakában e csoportok tömegbázisává váló rétegek némák voltak. Mindössze a Cegléd melletti Mikebudáról tudjuk, hogy a Kisgazdapárt tavasszal megszervezett helyi szervezetének vezetősége „... a forradalmi kormányzótanáccsal szemben... ellenaktiót kezdett”.¹¹⁶ Igaz, a vonatkozó időszakban a városi középrétegeket vagy a birtokos parasztságot sújtó vagy a diktatúra ellen hangoló intézkedéseket sem igen adtak ki. A falusi tanácsok egy része maga sem ismerte hatáskörét,¹¹⁷ s Kecskemét kivételével, ahol március 26-tól a térségben egyedülállóan impozáns szociálpolitika bontakozott ki,¹¹⁸ a városi tanácsok sem adtak ki nagy horderejű, társadalmi rétegeket orientáló intézkedéseket. Az április első napjaiban kiadott konceptuális kormányzótanácsi rendeletek (pl. április 2.: kereskedelmi üzletek köztulajdonban vétele, április 3.: a 100 holdnál nagyobb földbirtokok és a 10 holdnál nagyobb szőlőterületek szocializálása) helyi realizálása pedig még nem kezdődött meg. Másrészt a szocialista forradalom győzelmének híre ezeket a rétegeket ugyanolyan váratlanul érte, mint a munkásszervezeteket. Végül, kitapintható részükről egy olyan taktika is, melynek lényege nem a rendszer megdöntésére való törekvés, hanem érdekeik és az új politika valamiféle összeegyeztetésének igénye, a rendszer élének „tompítása” volt, melyek természetesen nem önként vállalt, hanem a kényszer diktálta célkitűzések voltak. Ezt sejtjük a most már szocialistának nevezett munkáspárt szervezeteibe való 1919 első hónapjaitól észlelhető tömeges belépések, gyakran testületi csatlakozások, ill. a polgári

115 166. és 175. dok.

116 *Iratok Pest megye történetéhez. 1918—1919.*, 193—194. p. (142. dok.)

117 168. dok.

118 167., 173—174., 184. és 197. dok.

pártok, testületek és egyének támogatást biztosító nyilatkozatai mögött¹¹⁹ csakúgy, mint — az áprilisi tanácsválasztások során — a munkásállam helyi közigazgatási szerveibe való törekvés mögött.

A Magyar Tanácsköztársaság március végére megalakult hatalmi szervei ugyanis — mint láttuk — területenként és településenként változó szisztéma szerint jöttek létre. Ezért a Forradalmi Kormányzótanács legsürgősebb feladatai egyikének tekintette a végleges, s a kialakulóban levő új államrend jellegének és szellemének adekvát tanácsválasztások megtartását. A Tanácsköztársaság ideiglenes alkotmányaként ismert XXVI. számú kormányzótanácsai rendelet széles körű választójoggal ruházta fel az ország lakosságát. A 19. § szerint: „Választók és tanácsstagokká választhatók nemre való tekintet nélkül mindazok, akik tizennyolcadik életévüket betöltötték és a társadalomra hasznos munkából élnek mint munkások vagy alkalmazottak stb., vagy olyan háztartási munkával foglalkoznak, amely az előbb említett munkásoknak, alkalmazottaknak, stb. munkáját lehetővé teszi”. Nem választhattak a kereskedők, lelkészek és szerzetesek, a munkanélküli jövedelemből élők, a nyereségszerzés céljából bérmunkásokat alkalmazók és természetesen az elmebetegek valamint a bűnözők sem.¹²⁰ A Belügyi Népbiztosság iratai között megmaradt töredékes jelentés együttes adatai (20 település) szerint Duna—Tisza köze 1920-as összlakosságának 15,10%-a élt szavazati jogával. Ha ezt az arányt a társadalmi helyzetük alapján ténylegesen választójoggal rendelkezők hozzávetőleges számához (az összlakosság kb. 50%-a) viszonyítjuk, azt kapjuk, hogy a térség választó és választható összlakosságának mintegy 4—5%-kal kevesebb mint 1/3-a szavazott. Ez a szám a választójoggal rendelkező férfilakosság valamivel több mint felével volt egyenlő. Mivel a megye északi járásaiban a választójoggal rendelkezők közel fele (városokban az összlakosság 25,53%-a, falvakban 20,58%-a), a választó és választható férfilakosság többsége élt szavazati jogával, s mivel az ország egészére 25%-os arányt szokás reálisnak tekinteni, azt állapíthatjuk meg, hogy az iparvidékek gyári munkássága és az iparvidékek közelében élő agrárproletariátus egyaránt biztosabb jelenlevője volt az áprilisi tanácsválasztásoknak, mint a Duna—Tisza közti kisipari munkás, agrárproletár és törpebirtokos, ami újabb bizonyítéka eme rétegek korábban már jellemzett mentalitásának és relatív politikai felkészületlenségének. Ezen országosan legalacsonyabb részvételhez mint objektív tényező fentiek mellett a Duna—Tisza közti tanyarendszer is hozzájárult. Sokkal teljesebb, csaknem hiánytalan adategyüttes alapján állapítottuk meg,

119 179. dok. és XIX. old. fényképmelléklete. Vö. ROMSICS, 1975. 336. és SZABÓ, 64. p.

120 190. dok.

hogy a megye északi részéhez viszonyítva, ahol a megválasztott tanácsok összetétele lényegében a Forradalmi Kormányzótanács elgondolásának megfelelően alakult, a Duna—Tisza közén ez sem nevezhető ideálisnak. A térségben megválasztott összes tanács összes tagjának társadalmi helyzete szerinti megoszlása a következőképpen alakult:

	Város	Falu
Ipari és agrár munkás		
ipari munkás és vagyontalan kisiparos	28,12	12,60
napszámos és mg. cseléd	25,00	27,06
törpebirtokos	17,88	24,05
egyéb (htb. útkaparó, mezőőr stb.)	3,44	2,39
együtt	74,46	66,12
Értelmiségi	9,69	4,17
Birtokos paraszt		
kisparaszt (5—10 kat. h.)	5,38	11,36
középparaszt (10—20 kat. h.)	2,80	8,58
középparaszt (20—50 kat. h.)	1,83	4,25
gazdagparaszt (50 kat. h. fölött)	0,96	1,31
együtt	10,99	25,52
Egyéb		
vörösőr és vöröskatona	2,26	0,85
vagyonos kiskereskedő és iparos	1,18	1,16
volt közigazgatási alk. (jegyző, csendőr)	1,40	2,16

A százalékos adatokat szavakra fordítva megállapíthatjuk, hogy a Duna—Tisza közü városokban a tanácstagok 1/4-e agrárproletár volt, akik a szintén jelentős számú törpebirtokosokkal együtt a tanácstagok közel felét tették ki. Az iparban és forgalomban foglalkoztatottak, akik itt túlnyomó többségben ipari munkásokat, s nem kisiparosokat jelentenek, részesedése meghaladta az 1/4-et. Egyéb rétegek közül a birtokos parasztságnak és az

értelmiségnek volt számottevő (egyaránt 10—10%-os) képvisellete. A falvak tanácstagjainak döntő többsége, mintegy 3/4-e a mezőgazdaságban dolgozott. Ezen belül a nincstelen agrárproletárok, a törpebirtokosok és a birtokos parasztok arányai nagyjából-egészében megegyeztek. Az iparból és forgalomból élők (elsősorban kisiparosokról, másodsorban segédekről van szó) képviselati aránya alacsony, ami e települések foglalkozásszerkezeti struktúrájának a következménye volt. Csak az egyes társadalmi rétegek képviselati arányát tekintve tehát a Duna—Tisza közti tanácsok összetétele sem állt messze a Forradalmi Kormányzótanács elgondolásától, hiszen a kizárólag saját munkájukból élő fizikai munkások mintegy 2/3-os többségével szemben nem tűnik jelentősnek a birtokos parasztság 10,99, ill. 25,52%-os aránya. Egy réteg vagy csoport érdekképviselőnek a hatékonysága azonban nemcsak a delegált tagok számán, hanem azok tekintélyén, befolyásán is múlik. A birtokos parasztság pedig a proletárdiktatúra előtti időkben az ún. falusi triumvirátus mellett a helyi hatalom léteteményese volt. Egyéb források és ennek alapján biztosra vehető, hogy a helyi „szegénység” több településben, elsősorban falun nem tudta, nem akarta, vagy nem merte a hagyományos uralmi struktúrát maradéktalanul megsemmisíteni. Erre utal az is, hogy a birtokos parasztság köréből kikerülő tanácstagok több mint fele a közép- és gazdagparaszti kategóriákba tartozott, s mint ilyen időnként vagy állandó jelleggel bér munkát is igénybe vett, tehát sem választó sem választható nem lehetett volna. Ezt látszik bizonyítani a volt közigazgatási apparátus 1,40, ill. 2,16%-os részvétele is, amely számszerűleg szintén jelentéktelennek tűnik, más szempontból nézve azonban azt jelenti, hogy a 40 mintába került Duna—Tisza közti falu tanácsa közül 17-ben 1—4 jegyző vagy csendőr is helyet foglalt. Ugyanez vonatkozik a szintén választójog nélküli vagyonos és segédeket alkalmazó kereskedőkre és kisiparosokra is. Ezek a számok és arányok természetesen elsősorban a tanácsok összetételére vonatkoznak. Az a mintegy tucatnyi áprilisból és májusból fennmaradt távirat és jelentés, mely a tanácsok elégtelen, helyenként helytelen működését (pl.: Dömsödön, Tökölön, Nemesnádudvaron, Hajóson, Érsekcsanádon, Páhin, Kalocsa környékén, a kunszentmiklósi járásban) rendre a tanácsok összetételével és elsősorban a birtokos parasztság és a jegyzők részvételével magyarázza, valamint a Duna—Tisza közti tanácsok átalakításának az a sorozata (pl.: április 13-án Kalocsán, április végén Ráckeven, május 18-án Érsekcsanádon és Sükösdön, május 22-én Prónayfalván, május végén Fülöpszálláson, június 10-én Szabadszálláson), amely április második felében és májusban a régió politikai életét jellemezte, azonban azt bizonyítják, hogy működési mechanizmusukra is hatással volt. A választásokon való korlátozott részvételnek, valamint a falusi és részben falusias mezővárosi

tanácsok nem megfelelő összetételének alapvető oka a Duna—Tisza közti falusi és falusias mezővárosi agrár- és ipari munkásság relatív politikai felkészületlensége volt. Ami ezúttal — vármegyén belül maradván — konkrétan abban nyilvánult meg, hogy az agrárszocializmussal kevésbé kapcsolatba kerülő, a politikai jogok gyakorlására kevésbé érett Duna—Tisza közti agrárproletár az iparvidékek, pl. Pest szellemi kisugárzása alatt formálódó főváros környéki megfelelőjéhez képest ugyanúgy kevésbé értette meg a tanácsválasztások fontosságát, merté vagy akarta választójogát gyakorolni, ill. — a birtokos parasztság rovására — a falu hagyományos uralmi struktúráját felszámolni, ahogy a tulajdont jobban tisztelő, arra inkább törekvő, politikai érettség és szervezethez szemponyjából szegényesebb mültra visszatekintő főlegyházi, kecskeméti stb. kisipari munkás választási aktivitása és eredményessége is elmaradt radikálisabb, a 90-es évek elejétől szervezett gyári munkás társái mellett.¹²¹

A végeredményhez ezek mellett hozzájárultak a helyi politika korábbi irányítói is, akik szemében a választási rendelet és helyi propagandája nyilvánvalóvá tette korábbi sejtésüket: az új hatalom nem tart igényt rájuk, alapvetően az agrár és ipari munkásságra, ill. a szimpatizáns értelmiségre kíván támaszkodni. S bár átfogó és jelentősebb ellenforradalmi mozgalom még most sem bontakozott ki, néhol, elsősorban ott, ahol hatalmuk változatlan biztosítására való törekvés ellenállásba ütközött, papok, apácák, jegyzők és kispapok vezetésével megkísérelték a választások bojkottálását, a szavazócédulák meghamisítását (Sükösd), ellenlistát készítettek (Dunapataj), ellenforradalmi tartalmú röpcédulákat terjesztettek (Kalocsa),

121 Az áprilisi tanácsválasztásokról írottak lényegében *Az áprilisi tanácsválasztások Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyében — az egzaktt források tükrében* című tanulmányunkon (közli: Bács-Kiskun megye múltjából — I. Kecskemét. 1975. 221—248. p.) alapulnak.

A tanácsok és direktóriumok összetételére vonatkozó, egzaktt forrásokon alapuló megállapításainkkal egybehangzó szöveges forrásokra, ill. a tanácsok átalakítására lásd PIA. 603. f. 6/26. 5.e. 92., 132—134., 136. és 362—363. p.; PmL. PPSKk Vm. Direktóriumának eln. ir. 83., 109. és 311. p. uo. PPSKk Vm. Alispánjának ir. TAGYOB. Kunszentmiklósi járás.; ÁÁM. A/56—69. sz. 3. p.; uo. A/44—69. sz.; PmL. Krónikák. 161/1. sz. 8. p.; Kapcsoló, 1969. március 15. (IV. évf. 6. sz.) 3. p. — Fekete Béla volt politikai megbízott visszaemlékezése.; Kalocsai Néplap, 1919. április 12. (XLIII. évf. Rend. kiad.) 2. p.; PmL. PPSKk Vm. Kormányzótanácsi biztosának ir. Jelentések, Kalocsa.

Idézhetjük a megye kormányzótanácsi megbízottjának véleményét, aki az Intéző Bizottság május 10-i ülésén ezeket mondta: „... a legtöbb helyen nem azokból az elemekből alakultak (értsd: tanácsok, direktóriumok — R. I.), amelyekből alakulniuk kellett volna, hanem legtöbb helyen a kispapokból s az intelligencia egy részéből”. (PmL. PPSKk Vm. Munkás-, Katona- és Földművelésügyi Intéző Bizottságának május 10-i jvk-e.) S végül utalhatunk a március végén, április elején Duna—Tisza közti toborzó és ellenőrző körúton tartózkodó Sinkó Ervin elvesztett jelentésének vonatkozó részletére, amit Az útban így ad vissza: „A munkástanácsok — különösen az első időben — a személyi indulatok korlátlan kifejezési lehetőségével azonosították a diktatúrát és telve voltak polgári elemekkel. Össze-vissza intézkedések, hatalmi túlkapások régi ellenségek rovására; ez volt az általános vidéki kép, ezt találtam majdnem mindenütt”. (SINKÓ ERVIN: *Az út. Gépirat a zágrábi JAZU Irodalom- és Színháztörténeti Intézetében. Idézi BOSNYÁK István: *Etika és Forradalom. Sinkó Ervin, 1916—1919. V.: Etika és realpolitika.* = Hid. 1974/7—8. sz. 858—877. p. 860. old.)*

sőt Dömsödön egy-két emberre korlátozódó nyílt összeütközésre is sor került.¹²²

Mindezek nem zavarták a tanácsrendszer teljes kiépítését. A falusi és városi tanácsok rendszerének kiépülése után április közepére a járási, megyei és országos tanács[ok] küldötteit és tagjait is megválasztották¹²³ s létrejöttek a szocialista állam igazságszolgáltató szervei, a forradalmi törvényszékek is.¹²⁴ A rövidesen meginduló román támadás és az áprilisban már jelentkező, de még mindig nem általános és nem hatékony ellenforradalmi mozgalmak ellenére április második felét és május nagyobb részét alapvetően a létrejött tanácsrendszer ipari és agrármunkásságra támaszkodó békés építő munkája, s az országot átstrukturáló intézkedések realizálása jellemezte.

A Forradalmi Kormányzótanács, ill. a helyi tanácsszervek április—májusi munkájának leglényegesebb része a legfontosabb termelőszközök társadalmi tulajdonba vétele volt. Minden megváltás nélkül kisajátították a 20 főnél több munkást foglalkoztató ipari üzemeket (néhol, pl. Kalocsán a kisebbeket is), a pénzüntézeteket, Kecskeméten és Cegléden a bérházakat is. A nagyobb kereskedéseket és szolgáltató egységeket államosították, a kisebbek készleteit zár alá vették. Szocializálták a 100 holdon felüli földbirtokokat és a 10 holdon felüli szőlőbirtokokat; a kisajátított földeken állami gazdaságokat vagy termelőszövetkezeteket létesítettek. Szocializálták többek között a kalocsai érsekségnek a megyére eső 63 753 kat. h. nagyságú birtokát és a pusztavacsi 16 000 kat. holdas Coburg-féle birtokot. A megye mintegy 600 000 kat. holdnyi termőterületéből a május közepéig szervezett termelőszövetkezetek kezén volt 30 000 kat. hold.¹²⁵ A megyei Direktórium Műszaki Hivatalának irányításával nagyszabású, inkább a jövő szempontjából jelentős műszaki munkálatok kezdődtek, melyek részint egy korszerűbb infrastruktúra kialakítását, részint a vadvizek lecsapolásával a termőterület növelését célozták.¹²⁶ Ilyen tervek foglalkoztatták Kecskemét vezetőit is.¹²⁷ Hasonlóképpen impozáns volt a megyei és városi vezetők művelődéspolitikai koncepciója is, amely az oktatásügy korszerűsítésétől (iskolák államosítása, az iskolaköteles korhatár felemelése 10-ről 14 évre, nyitott oktatás-intézményi struktúra, gyógypedagógiai iskolák létesítése, tanfolyamok szervezése analfabéták számára stb.) a műkincsek múzeumba szállítá-

122 191., 198., 209. dok.; *Iratok Pest megye történetéhez. 1918—1919.*, 243—244. p. (188. dok.); PIA. 603. f. 6/26. ő. e. 362. p. (Sükösd); no. 609. f. 1/1919—213. ő. e. 1. és 11. p. (Dömsöd); ROMSICS, 1975. 337. p.

123 *Iratok Pest megye történetéhez. 1918—1919.*, 274—279. p. (213. dok.) és VÍGH, 63—68. p.

124 201. dok.

125 191., 219., 232., 237., 263., 266., 269. és 271. dok.

126 271. dok.; vö. VÍGH, 113—114. p.

127 200. dok.

sán, ingyenes és nyilvános hangversenyek szervezésén, a szocialista sajtó megteremtésén stb. át a sporttelepek létesítéséig a művelődésügy minden ágát érintette.¹²⁸ E zömükben hosszú távú, s inkább csak a jövőben kamatozó intézkedések mellett a központi és helyi tanácsszervek gyökeresen új szociálpolitikát dolgoztak ki, amelynek lényege az agrár és ipari munkásság helyzetének, életkörülményeinek a javítása volt. A központi, egész országra érvényes szociálpolitikai intézkedések közül kiemelkedik a proletariátus munkabérréformja, s a kistisztviselők és a közalkalmazottak munkabérének emelése. A bérek mellett a mezőgazdasági munkásság egyéb juttatásainak mértéke is növekedett. Teljesült az ipari munkások régi követelése: a nyolcórás munkanap bevezetése.¹²⁹ Ezen alapvető szociálpolitikai intézkedések a helyi szükségleteknek és lehetőségeknek megfelelően további részintézkedésekkel egészültek ki. Kecskeméten gondoskodtak az egészségtelen körülmények között élő munkások átköltöztetéséről (március 26-án!),¹³⁰ ugyanott lefoglalták a cukrászsüteményeket, s megvendégelték a proletárgyermekeket,¹³¹ Kecelen közlegetőket létesítettek a szegényebb állattartók részére s megszüntették a lakásínséget.¹³² Újkécskén munkásotthont, Kiskunfélegyházán tüdőbeteg-gondozó intézetet és kórházat létesítettek,¹³³ Kecskeméten csecsemő- és gyermekkórház felállítását tervezték.¹³⁴ Kiskunhalason gondoskodtak róla, hogy a sóstói gyógyfürdőbe elsősorban proletárok kapjanak beutalót.¹³⁵ Az egyéni kezdeményezések természetesen inkább a mezővárosok vezetőit jellemezték. A kisebb települések gyakran megelégedtek a központi intézkedések végrehajtásával, néhol, különösen a jegyzők és a birtokos parasztság befolyása alatt működő tanácsok igazgatta falvakban (pl. Páhin és több kunszentmiklósi járásba tartozó településben) a bizottságok megalakításával.¹³⁶

E konceptuális gazdaságpolitika és különösen a legszegényebb rétegeket segítő szociálpolitika ragyogó távlati perspektívákat villantott fel, s az ország súlyos gazdasági helyzete ellenére is ideiglenesen képes volt az ipari és agrármunkásság életszínvonalának emelésére. S ha áldozatvállalási készségüket tekintve mutatkoztak is bajok (pl. hadseregszervezés), a Forradalmi Kormányzótanácsnak és a helyi tanácsszerveknek ezek az intézkedései egészében véve biztosították, hogy a Duna—Tisza közti agrár- és ipari

128 160., 171., 172., 181., 184., 186., 195., 204., 222., 266., 269., 274. és 277. dok.

129 232. dok.; vö. HAJDU, 1969. 387—398. p.

130 167. dok.

131 174. dok.

132 210. dok.

133 215. és 265. dok.

134 293. dok.

135 B-KmL. Kiskunhalas. Munkás-, Katona- és Földművestanács Intéző Bizottságának jkv.-e. (számozatlan.)

136 301. dok. és PmL. PPSKk Vm. Alispánjának ir. TAGYOB. Kunszentmiklósi járás.

munkásság döntő többsége támogassa a proletárdiktatúrát. Ugyanakkor jelentősen megnövelte a polgári demokratikus forradalom időszakában az úri kis- és középbirtokosokra, a katolikus papságra, a katonatisztekre, valamint a közigazgatási és karhatalmi apparátus egy részére korlátozódó, csekély számú és erejű ellenforradalmi tábor. Ezen rétegek mellé, akik a proletárdiktatúrát természetesen még hevesebben támadták mint a polgári demokráciát,¹³⁷ a városi és falusi középrétegek újabb és újabb csoportjai sorakoztak. A pénzintézetek és kereskedelmi üzletek szocializálása vagy zár alá vétele, az üzemek szocializálási határának helyenkénti túllépése, a kisiparosság szerszámainak helyenkénti köztulajdonba vétele¹³⁸ sértette a városi középrétegek tulajdonosi érdekeit és — ahol túlkapásokra nem is került sor — megingatta biztonságérzetüket. Egyik csoportjukat a megyei direktórium közigazgatási osztályának vezetője így jellemezte: „A kereskedők ma mint a közellátás szervei szerepelnek, de nem tudnak beilleszkedni a proletárdiktatúrába. Egyik lábukkal a proletárruralom, a kollektívizmus szolgálatában állanak, a másik lábukkal azonban még mindig kereskedők akarnak lenni, tovább akarják folytatni azátkozott kereskedői politikát. Ügyszólván mindenütt kétlelkű, kétéletű emberek vannak”.¹³⁹ A kisiparosság politikai mentalitásáról a Belügyi Népbiztosság egyik politikai nyomozójának a véleményét idézzük: „... a kisiparosság ... a mostani állapotoktól idegenkedik, de nézetének nyíltan nem mer kifejezést adni, habár ez határozottan meglátszik viselkedésén”.¹⁴⁰ A Magyar Tanácsköztársaság vezetői a birtokos parasztsággal mindvégig meglehetősen toleranciával bántak, amit — a politikai megfontolások mellett — az ország gazdasági helyzete is kötelező érvénnyel írt elő. Ugyanakkor senki sem titkolta és senki előtt sem volt titok, hogy a 100 holdon aluli földmagántulajdon ideiglenes állapot. Ez a tudat a birtokos parasztság körében is egy szimpatizánsnak távolról sem nevezhető politikai vélemény kialakulását eredményezte. Abban, hogy a birtokos parasztság korábbi és március végi, április eleji, lényegében szintén passzív álláspontja egyre inkább — szemben az immár ellenforradalmi, de változatlanul passzív városi középrétegek politikai magatartásával — az aktív ellenforradalmiság álláspontja felé tendált, a politikai realitások iránti mentalitásukból fakadó érzéketlenség és helyzet fel nem ismerés mellett a térség speciális helyzetéből fakadó tényezőknél, mindenekelőtt a nagyobb volumenű és gyakoribb rekvirálásoknak is fontos

137 Tanácsköztársaság-ellenességükre: 213., 218., 233. és 249. dok.

138 A kisiparosok szerszámainak köztulajdonba vételét az eddigi munkák nem igen dokumentálták. Duna—Tisza közli meglétére lásd; PmL. PPSKk Vm. Alispánjának ír. TAGYOB. abonyi járás 21. p.; uo. Kiskunfélegyháza 3. p.; *Félegyházi Proletár*, 1919. ápr. 27. (I. évf. 7. sz.) 3. p.

139 271. dok.; vö. 255. és 275. dok.-al.

140 *Katolcsa és Vidéke 1918—1919.*, 182. p.

része volt. Duna—Tisza köze ugyanis a 133 nap alatt mindvégig front mögötti területnek számított. Délen a demarkációs vonal, keleten a tiszai front határolta, melynek következtében előbb hadosztálynyi, majd a hadsereg átszervezése, a román támadás megindulása után hadtestnyi katonaság állomásozott a déli és keleti részekén.¹⁴¹ Ez pedig azt jelentette, hogy az ajándékozás-önkéntesség formájában előbb teljesített, később néhol megtagadott — lényegében nem súlyos — élelmiszer- és állatbegyűjtés¹⁴² mellett a térség birtokos parasztsága e hadosztálynyi, majd hadtestnyi katonaság anyagi utánpótlását is biztosítani kényszerült. A „Déli Hadsereg Főparancsnoksága” már március végén vágóállatokat és élelmiszereket kért a kiskunhalasi Direktóriumtól.¹⁴³ Április 2-án a Duna—Tisza között állomásozó alakulatok parancsnoka jelentette be, hogy a szükséges élelmiszereket — igaz nem ellenszolgáltatás nélkül — a térségből kívánja beszerezni.¹⁴⁴ Április végén Ceglédet és környékét is hadtápterületté nyilvánították.¹⁴⁵ A katonaság hivatalos bevásárlóinak élelmiszer, ló és szarvasmarha begyűjtése, kocsik igénybevétele végigkísérte a 133 napot. Bár ezek formálisan nem rekvirálások voltak, ténylegesen mégis a háborús évekre emlékeztették a birtokos parasztságot, mert a hadsereg bevásárlói általában fehér pénzzel fizettek.¹⁴⁶ Ezen túlmenően a frontok hátsó vonalaiba vont vagy pihenőbe küldött csapatok esetenként jogtalanul és ellenszolgáltatás nélkül is rekviráltak.¹⁴⁷ Mindezek miatt április végére, május elejére a birtokos parasztság nagyobb része is az ellenzéki magatartás álláspontjára helyezkedett. Az osztály-erőviszonyok eltolódását tükrözték az április második és május első felében megjelenő, jobbra még elszigetelt, ill. egy-egy település néhány emberére korlátozódó ellenforradalmi megmozdulások (április végén Kecskemét környékén, május első hetében az abonyi járásban, Prónayfalván és Soltvadkerten; május 15-én Nádudvaron, május 19-én Kalocsán és Szegedalsóközponton stb.). Ezen akciók élén változatlanul az aktív katonatisztek és a volt közigazgatási és államvédelmi apparátus exponensei, a jegyző, a számvevő, rendőr, csendőr, katonatisztek, néhol a pap álltak.¹⁴⁸ Elszigeteltségükből egyenlőre csak ritkán, áprilisban egyetlen alkalommal, Kecskemét környékén sikerült kitörniük, ahol a város és környéke foglalkozásszerkezeti viszonyain alapuló relatíve differenciált társadalom (egyrésről

141 180. és 196. dok.

142 207., 214., 227. és 260. dok.

143 182. dok.

144 187. dok.

145 223. dok.

146 211., 228., 242., 252., 271., 280. és 300. dok.

147 244. és 256. dok.

148 213., 246., 249., és 251. dok. valamint PIA. 609. f. 8/85. 6.e. 1—8. p.

jelentős számú és viszonylag szervezett ipari munkásság, másrésről a város környékén még jelentősebb, bár szervezetlenebb tulajdonos parasztság) a térség legkiélezettebb osztályharcát eredményezte. Az ún. szentkirályi ellenforradalom néhány aktív katonatiszt és a birtokos parasztság „találkozásának” a „gyümölcse” volt.¹⁴⁹ Ugyanezt a jelenséget figyelhetjük meg május elején a térség keleti felében, ahol a román offenzíva híre bátorította ezeket a rétegeket. A „fehér gárda” Abonyban is, Prónayfalván is fenti csoportokból tevődött össze.¹⁵⁰ Az áprilisi és májusi ellenforradalmi megmozdulások közös jellemzője volt, hogy az ipari munkásságra, az agrárproletariátus egyik, elsősorban városi részére, valamint a fegyveres karhatalomra támaszkodó direktóriumok rövid idő alatt felszámolták, hogy komolyan nem veszélyeztették a munkástanácsok hatalmát. Megjegyzendő ugyanakkor, hogy a városi középrétegek passzív és a birtokos parasztság most aktivizálódó tömegeire támaszkodva a szélsőséges, a polgári demokráciával is szemben álló ellenforradalmi csoportok olyan — ekkor részben még csak potenciális — tömegbázisra tettek szert, amely számát tekintve meghaladta az agrár és ipari munkásságét, másrésről magában hordozta e bázis további szélesítésének a lehetőségét. Egy-két belesodródott vagy megfizetett agrárproletárral már a szentkirályi ellenforradalmárok körében találkozunk,¹⁵¹ több százra tehetjük majd azoknak a Duna menti, tanyasi és falusi agrárszegényeknek a számát, akik júniusban a Duna melléki ellenforradalom részeseivé válnak.

Részint az ország rendkívül súlyos gazdasági és perspektívikusan nem kevésbé kedvezőtlen külpolitikai-katonai helyzete, részint a proletárdiktatúra legfelső és helyi vezetésének az ország, ill. Duna—Tisza köze társadalmi-politikai realitásait figyelmen kívül hagyó kisebb-nagyobb jelentőségű elhibázott intézkedései következtében májusban és júniusban tovább tartott az osztály-erőviszonyok kedvezőtlen irányú módosulása. Június közepévéig pedig alapvetően megváltozott a helyzet. A Tanácsköztársaság központi szerveihez sorozatban futottak be az olyan jelentések, amelyek — szemben az áprilisi beszámolókkal — már nem egy-egy polgári és kispolgári réteg antipátiájáról, „kétlelkűségéről”, hanem az agrár- és ipari munkásság — szóhasználatukban gyakran: lakosság — erősebb-gyengébb fokú közömbösségéről, helyenként lázongásáról számoltak be. Kiskunhalason „... a helyzet nagyon két színű, itt a hangulat nagyon rá mutat arra, hogy a lakosság legnagyobb része a proletár diktatura ellen van ...”; „... Apostag

149 221. dok.; vö. PIA. 605. f. II/29. ő.e.

150 231. és 234. dok.

151 PIA. 605. f. II/29. ő.e.

községben erős ellenforradalmi hangulat nyilvánul meg a Magyar Tanácsköztársaság ellen . . . egész nyíltan gyalázzák a Tanácsköztársaságot, annak intézményeit . . .” stb.¹⁵² Kiskunfélegyházán „ . . . egy előre meghirdetett népgyűlésen alig jelenik meg 150—200 ember; a megjelent emberek nagy része is hidegen hallgatja az előadó fejtegetéseit . . . amikor a nemzetközi szocializmus vérvörös lobogója alatt csak 30—40 ember halad — azok is nagyrészt a vezető emberek — addig a templomokban, körmenetekben ezrek és ezrek vesznek részt”.¹⁵³ A jelentések jórésze a konkrét vagy általános okokat is felsorolja. Lajosmizsén az intéző bizottság önkényeskedése, a rendeletek félremagyarázása „ . . . idegenítette el az embereket a Tanácsköztársaságtól”.¹⁵⁴ A kecskeméti ipari munkások körében a kerékpárok ellenszolgáltatás nélküli rekvirálása okozott kiábrándulást.¹⁵⁵ Kalocsán az apácák és a szerzetesek kilakoltatásának bejelentése mobilizált közel ezer főnyi embert, elsősorban nőt.¹⁵⁶ Az érseki uradalom ipari és mezőgazdasági munkásai a már felemelt munkabéreket kevesellték.¹⁵⁷ A kunszentmiklósi Farkasféle uradalom napszámosai csak kék pénzért voltak hajlandók dolgozni.¹⁵⁸ A kiskunhalasi munkások vonakodtak eleget tenni az általános védkötelezettséget elrendelő kormányzótanácsi utasításnak.¹⁵⁹ A kiskunfélegyházi munkások körében a Cserny-féle különítmény egyik osztagának önkényeskedései okoztak visszatetszést.¹⁶⁰ Az újszászi agrárproletárok a munkanélküliség és a földosztás elmaradása miatt elégedetlenkedtek.¹⁶¹ A mezővárosok szinte mindegyikében az 1918 nyarát idéző élelmiszerhiány okozott a korábbiakhoz hasonló szociális elégedetlenkedést. Nagykörösön és Kecskeméten kisebb fajta lázongást, Cegléden pedig az 1918 augusztusához hasonló kétnapos tüntetést, sőt fosztogatást.¹⁶² Az ipari és agrármunkásság erősebb-gyengébb fokú közömbössége, nem jelentéktelen csoportjainak szociális elégedetlenkedése június közepére-végére hatalmi válságot eredményezett, amely a térség keleti és déli felében a pártvezetőségek, tanácsok és direktóriumok önkéntes vagy kényszerű lemondásában, ill. átszervezésükben vagy átalakításukban nyilvánult meg.¹⁶³ A térség nyugati felében pedig, ahol

152 258. és 261. dok.

153 Kurucz János: Megfigyeléseim a félegyházi pártéletről. = *Félegyházi Proletár*, 1919. június 19—21. (I. évf. 44—46. sz.)

154 238. dok.

155 212. dok.

156 216. dok.

157 232. dok.

158 282. dok.

159 268. dok.

160 224. dok.

161 215. dok.

162 259., 279. és 281. dok.

163 250., 273., 279. és 286. dok.

számottevő katonai alakulatok nem állomásoztak, a vidéki ellenforradalmi mozgalmak legjelentősebbikének, az ún. Duna melléki ellenforradalomnak az akadálytalan — jöllehet időleges — győzelmét tette lehetővé. A Duna melléki ellenforradalom közvetlen oka a Duna—Tisza közti dolgozók általános védkötelezettségét megparancsoló kormányzótanácsi, ill. hadügyi népbiztossági rendelet, valamint a 72 kg-os jövő évi fejadaggal, s az ezzel összefüggésben várható rekvirálásokkal kapcsolatos, a TOGY-on elhangzott Hamburger-féle referátum volt. Közvetett, távolabbi oka azonban a térség korábban jellemzett június végi osztály-erőviszonyaival magyarázható. Az ellenforradalom vezető erejét és társadalmi bázisát a korábban érintett okok miatt eleve ellenforradalmi vagy ellenforradalmivá lett katonatisztek, karhatalmi és közigazgatási emberek, ill. a birtokos parasztság szolgáltatták. Viszonylag nagy kiterjedését (a Duna bal partján a kalocsai, kiskőrösi, kunszentmiklósi, dunavecsei és ráckevei járásokat, a Duna jobb partján Tolna megye Szekszárdig terjedő keleti részét és Fejér megye dél-keleti csücskét érintette), valamint gyors elterjedését és egyéb ellenforradalmi akciókhoz viszonyított hosszú időtartamát (közel egy hét) az ipari és agrár-munkásság proletárdiktatúrához való megváltozott viszonya s a térség június közepi hatalmi-politikai válsága tette lehetővé, ami egyrészt abban nyilvánult meg, hogy az ellenforradalomba az agrár- és kisebb részben az ipari munkásság egy része, sőt néhány vezető is belesodródott, másrészt abban, hogy a tanácsok, direktóriumok, vörös őrségek és a proletárdiktatúrához hű munkásrétegek alig-alig kísérelték meg a mozgalommal való szembeszállást, továbbterjedésének megakadályozását. Több sikertelen kísérlet után a felkelést csak a Budapestről és a Tisza-frontról elvont több zászlóaljnyi reguláris katonai alakulatnak sikerült elfojtani.¹⁶⁴

A június végi hatalmi-politikai válság a Tanácsköztársaság országos és helyi vezetőit egyaránt korábbi politikájuk bizonyos mértékű felülvizsgálatára készítette. Folytatódott (Apostagon, Hartán, Kalocsán, Újkécskén stb.) a tanácsok és direktóriumok átszervezése.¹⁶⁵ Kecskemét javaslatot tett a haszonbérleti szerződések megújítására.¹⁶⁶ A Nép gazdasági Tanács Földművelésügyi Főosztálya Duna—Tisza közti farmgazdaságok szervezését kezdte meg.¹⁶⁷ Fokozták a tájékozatlan munkásrétegek felvilágosítására irányuló erőfeszítéseket, fejleszteni próbálták a szervezett munkásság ideológiai felkészültségét.¹⁶⁸ A Dunavecsei Járási Direktórium a ren-

164 284—285., 288., 294., és 312. dok. Részletesen ROMSICS Ignác: *A Duna melléki ellenforradalom története* 108 p. (Kézirat.)

165 289., 297., 308. és 309. dok.

166 B-KmL. Kecskemét. Polgármester ir. 15 532/1919. sz.

167 303. dok.

168 301. és 304. dok.

deletek helyi viszonyoknak megfelelő kezelésére utasította a községi direktóriumokat.¹⁶⁹ Kiskunhalason „szükségcsépléseket” kezdtek, hogy az ellátatlan munkásság közéletmezési helyzetén javíthassanak.¹⁷⁰ Ezek a tervek és intézkedések — hasonlóan a Forradalmi Kormányzótanács július eleji rendeleteihez és terveire¹⁷¹ — a térség adottságainak, az agrár- és ipari munkásság igényeinek és tudati szintjüknek fokozottabb akceptálását bizonyítják. A rendelkezésre álló rövid idő és a megváltozott viszonyok azonban nem tették lehetővé e taktikájában egészségesen módosuló politika kibontakozását. Bár júliusban egyetlen újabb ellenforradalmi megmozdulás sem fordult elő, a piaci felhozatal minimálisra redukálódása és az általánossá váló élelmiszer-rejtegetés¹⁷² jelezték, hogy a térség egyik igen fontos rétegét, a birtokos parasztságot rövid távon nem lehet a rendszer hívévé tenni. A népgyűlések további elnéptelenedése, a propagandaelőadások iránti változatlan érdektelenség, valamint a július elején megismételt sorozásokon való korlátozott körű részvétel pedig a proletárrétegek további közömböségéről tanúskodik.¹⁷³ Az újkécskei Munkás- Katona- és Földművestanács július 20-i jegyzőkönyve¹⁷⁴ reális dokumentálja a térség július végi politikai hangulatának. Legerősebb volt a lehangoltság, fásultság és kiábrándulás a Duna melléki ellenforradalom által érintett területeken, amit a felkelés leverését követő kivégzések és hadisarc-beszedések okoztak.¹⁷⁵

A térség augusztus eleji politikai viszonyai mindezek ellenére azt bizonyítják, hogy a proletárdiktatúra bukása külső fegyveres erő beavatkozása vagy külső kényszerítő erőnek engedő esetleges budapesti kormányátalakítás nélkül egyelőre nem következett volna be.

*

A Peidl-kormány felhívásának („A kormányhatalmat a munkás szakszervezetek kipróbált vezetői vették át. Minden munkástanács a helyén marad.”)¹⁷⁶ megfelelően a fegyveres erőre (karhatalom és a visszavonuló Vörös Hadsereg alakulatai) támaszkodó tanácsszervek augusztus első napjaiban bármiféle átszervezés nélkül biztosították a rendet. A kecskeméti Munkástanács augusztus 2-i felhívása hangsúlyozza, hogy „... ennek a

169 310. dok.

170 302. dok.

171 Lásd erre HAJDU, 1969. 310—322. p.

172 299., 306. és 313. dok.

173 305. és 311. dok.; a sorozásokra lásd PmL. PPSKk Vm. Direktóriumának egyes ir.

174 309. dok.

175 288., 291. és 308. dok.; *Iratok Pest megye történetéhez. 1918—1918.*, 352. p. (269. dok.)

176 316. dok.

változásnak csak kifelé, a külpolitikában van jelentősége, mert befelé a munkásság továbbra is kezében tartja a hatalmat, s azt mindenkivel, minden törekvéssel szemben feltétlenül megtartja és megvédi”.¹⁷⁷ Kiskunfélegyházán „... a nyugalom zavartalan ...”, Kiskunhalason „... csend és rend van”.¹⁷⁸ Bár a korábbi ellenforradalmi rétegek nyíltan kezdték hangoztatni véleményüket (Kiskunhalas: „A hangulat a lakosság körében igen vegyes, egyesek nemzetiségi ellentéteket igyekeznek szítani.”, Ráckeve: „A lakosság hangulata izzó, amennyiben a volt virilisták igen fennhangon beszélnek velünk.” stb.)¹⁷⁹, a románok bevonulása, ill. a Peidl-kormány bukása és a régi vármegyei közigazgatás működésének megindulása előtt a hatalmat sehol sem kísérelték meg átvenni. A hatalomátvétel lehetőségét a térség nagyobb részében a bevonuló román csapatok fegyveres ereje teremtette meg. Augusztus 3-ig elfoglalták a Kecskemét—Budapest vasútvonaltól keletre eső településeket, köztük Abonyt, Ceglédet és Nagykőröst, augusztus 4—5-én Kiskunhalast, Kecskemétet és Kiskunmajsát, augusztus 6-án Kiskunfélegyházát és Kalocsát.¹⁸⁰ A gyors román előnyomulás meggátolta a szegedi ellenforradalmi hadsereg alakulatainak tervezett felvonulását és hadseregszervezését. Augusztus 14-ig a térség délnyugati szögletében operáló Prónay-különítmény, s a később előnyomuló 1. hadosztály valamennyi alakulata átkelt a Dunán és a Dunántúlra vonult.¹⁸¹ A románok elől visszavonuló vörös katonai alakulatokkal együtt menekülő, ill. működésüket megszüntető vezető tanácsfunkcionáriusok távozása után, részben a románok bevonulása előtt, részben azt követően az 1918. október 31. előtti szervek és vezetők vették át a közigazgatás vezetését, melyet egyébként a hivatalát augusztus 6-án elfoglaló alispán, Agorosztó Tivadar is elrendelt. Kecskeméten augusztus 5-én, Nagykőrösön és Kiskunhalason 6-án, Dunapatajon 7-én.¹⁸² Egvedüli jelenség, hogy a proletárdiktatúra helyi intézkedéseit Kiskunhalason nem az októberi forradalom előtti közigazgatási apparátus, hanem a Városi Tanács által működésre felszólított 1918 őszén megalakult Nemzeti Tanács végezte el.¹⁸³ Erre a többi nemzeti tanácshoz viszonyított, korábban érintett reakciósabb összetétele „képesítette” a polgári demokratikus forradalom kiskunhalasi hatalmi szervét.

Bár az augusztus 5—7-től működni kezdő régi közigazgatási apparátus mellett részben fegyveres, részben fegyvertelen karhatalom (polgárórság, majd csendőrség) is szerveződött, az ellenforradalom első szakaszában,

177 315. dok.

178 317. dok.

179 Uo.

180 317. és 319. dok.

181 323. dok.

182 320. és 322. dok.; *Iratok Pest megye történetéhez. 1918—1919.*, 383—384. és 385—386. p. (297. és 299. dok.)

183 321. dok.

a románok november végi kivonulásáig a térség legfontosabb hatalmi tényezője a 6. román királyi hadosztály volt. Parancsnoka Kecskemét th. város, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye közép- és déli, valamint Csongrád vármegye északi járásai polgári közigazgatásának irányításával — a már létező, korábbi közigazgatási szervezettől függetlenül — Balázsfalvi Kiss Ferenc személyében külön főispánt bízott meg. A járasok határait a hadosztály alegységeinek elhelyezési körletéhez igazította. A települések és járasok szintjén általában meghagyott közigazgatási szervek mellé magyarul tudó katonai megbízottakat állítottak.¹⁸⁴ Összeírták a gazdasági gépeket, földbirtokokat nagyság és tulajdonosaik neve szerint, a várható vagy a már betakarított termés mennyiségét, az állatállományt és a munkaerőt. A nemzeti lobogók kitűzését megtiltották, a rendszeresített rekvirálások mellett fosztogattak, polgárokat támadtak meg.¹⁸⁵ S bár a megszállás első időszakában a kommunisták üldözése találkozott a polgári és kispolgári ellenforradalmi rétegek egyetértésével, fenti intézkedéseik a legszélesebb körű ellenállást váltották ki ezen rétegek körében is. A kalocsai főszolgabíró jelentése szerint a kialakult helyzet „... talán még lázadásra is vezethet”, Kecskemét környékén pedig összetűzésekre is sor került a rekviráló román katonaság és a készletekkel rendelkező birtokos parasztság között.¹⁸⁶

A román katonaság november végi kivonulása után a polgári és kispolgári lakosságot, elsősorban a birtokos parasztságot érintő rekvirálások megszűntek, a kommunista üldözés azonban tovább tartott, s ha lehet még kegyetlenebbé vált. A bírósági eljárások — gyakorlatukban a szocializálás és a rekvirálás végrehajtása lopásnak, rablásnak, a forradalmi törvényszékek halálos ítéletei gyilkosságra való felbújtásnak minősültek — mellett, melyek már a román megszállás időszaka alatt is folytak, akcióba kezdtek az ún. Nemzeti Hadsereg most bevonult vagy korábban polgárőrségként működő alakulatai. Tevékenységük legvéresebb eseményei a Kecskeméten és környékén működő Héjjas-különítmény nevéhez fűződnek: a nemzetközi közvélemény nyomására kiküldött antant missziók vizsgálóbizottsága december elején 62 hullát talált a lajosmizsei erdőben.¹⁸⁷

1919 őszére a munkásmozgalom válságba került, Duna—Tisza közén gyakorlatilag kiszorult a politikai életből. Az agrárproletariátus kevésbé aktivizálódott falusi része lényegében már június—júliusban levált a munkásmozgalomról. Másik (városi ipari és agrármunkás) részük fásult és közömbös lett. A Tanácsköztársaság bukását követő megtorlásoktól való félelmük fokozta passzivitásukat. Legaktívabb és legfelkészültebb tagjaik

184 327. dok.

185 325—328. dok.

186 326. és 333. dok.

187 334. dok.

és a diktatúrával közösséget vállaló értelmiségiek legkevesebb politikai megfigyelés alatt álltak, de sokuk ellen bűnvádi eljárás folyt, s a bíróságokról börtönökbe vagy internáló táborokba kerültek.¹⁸⁸ S bár itt-ott „batyúzó kommunista agitátorok” „bolsevista agitációjáról” szólnak a források,¹⁸⁹ Szalkai Mihálynak, a ceglédi direktórium tagjának volt bátorsága gúnyverset írni Héjjasék tevékenységéről,¹⁹⁰ a munkásság politikai reorganizációja 1920 januárjáig a térség egyetlen településében sem történt meg. A térség korábban legkomolyabb munkásmozgalommal, legrégibb szociáldemokrata hagyományokkal rendelkező városában, Kecskeméten például 1920 januárjában egyetlen szociáldemokrata szakszervezet sem működött, sőt a város kormánybiztos-főispánja úgy tudta, hogy a „Szakszervezeti élet teljesen hiányzik a demokrata pártban; a tagok legnagyobb része beolvadt a ker. soc. szakszervezetekbe”.¹⁹¹ Mindezek miatt a lényegében általános választójog alapján megrendezett nemzetgyűlési választások előkészületeinek január 15-ig, az SZDP visszalépéséig terjedő szakaszában a Duna—Tisza közén egyetlen szociáldemokrata jelölt sem jelentette be indulását. A térség egyetlen olyan városának (Kiskunfélegyháza) szociáldemokratái, akik a választási előkészületek során hallattak magukról, kijelentették: „... magukévá tették Miakits szocialista államtitkár kijelentését, hogy elsősorban magyarok s másodsorban szocialisták”, s külön jelöltet nem állítottak.¹⁹² A helyi szociáldemokraták „némasága” részben az országos vezetőség állásfoglalásának a következménye is lehetett. Az SZDP ugyanis — mint ismeretes — országosan bojkottálta az 1920-as választásokat.

A nemzetgyűlési választásokat megelőző politikai hadjárat eseményei és a választások eredményei azt bizonyítják, hogy a munkásság háttérbe szorulása mellett a térség politikai viszonyainak legfőbb jellemzője a birtokos parasztság (elsősorban közép és gazdagparaszti szárnyának) a politikai életbe való benyomulása és a katonatiszti-dzsentri réteg politikai aspirációinak fokozódása. A megválasztott nemzetgyűlési képviselők között — a hivatásos politikusok mellett — többek között ott találjuk Kiskunhalas polgármesterét (Kolozsvári Kiss István), a kunsági ellenforradalmi szervezkedés egyik exponensét, Szabóky Jenő tartalékos tiszt mérnököt, Sziráki Pál, Bencze Gábor és Szabó Gy. János kiscgazdákat, akik közül az utóbbi kettő és Szabóky a Duna melléki ellenforradalom irányítói voltak, valamint a századfordulón még 60 holdas birtokát ekkorra 1000 holddá gyarapító és 3000 holdat bérlő Fábíán Istvánt, akivel mint „politikussal” az abonyi

188 330–331. dok.

189 332. dok.

190 337. dok. és a XXXVIII. old. fényképmelléklete.

191 338. dok.

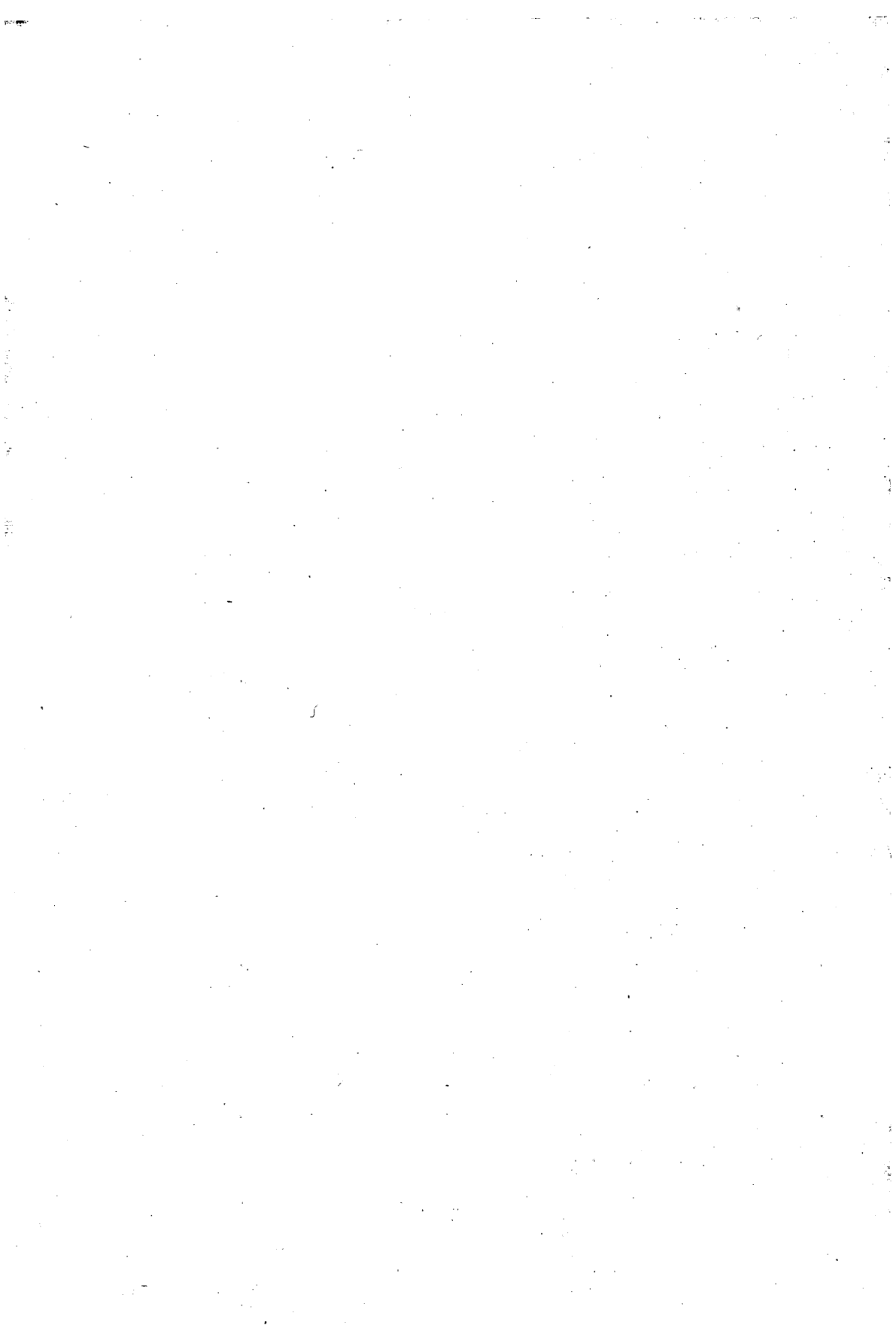
192 336. dok.

ellenforradalmárok vezetői között találkozhattunk május elején.¹⁹³ A pártonkívüli Horváth Zoltán (a Kiskunfélegyházi Nemzeti Tanács Elnöke), aki az aspiránsok közül egyedül hangsúlyozta komolyan, hogy „... a keresztény és nemzeti szavak mellett még nagy súlyt helyezek a demokratikus szóra...”, azonban megbukott. Kiskunfélegyháza liberális polgárságának és az érdekeit felismerő és azt vállalni is merő ipari és agrármunkásságának száma együttesen is kevés volt ahhoz, hogy a KNEP (nem is a Kisgazdapárt!) színeiben induló Sallay János győzelmét megakadályozza.¹⁹⁴

Duna—Tisza köze, amely a háború előtt hagyományosan Justh-, ill. Károlyi-párti terület volt, a Károlyi-párt szétesésével a Kisgazdapárt politikai bázisa lett, s a legnagyobb mezővárosok középrétegeinek egy részére támaszkodva — a Kisgazdapárthoz viszonyítva persze jóval kisebb mértékben — a KNEP is teret nyert.

193 339. dok.

194 335. és 339. dok.

I.

Az I. világháború szociális és politikai következményeihez

1.

GALÍCIA, 1915—1916.

KIS VÁRDAI ANTAL LEVELEI ÉDESANYJÁNAK ÉS FELESÉGÉNEK KISKUNHALASRA A FRONTKATONÁK HELYZETÉRŐL

A.

Kelt levelem e hó 20 dikán. igen szeretet jó hú Párom és Felejtetetlen jó édes anyám az én szívem nagyon Fáj haza, tehát ha lehet, intézkedjenek, ha valami baj van odahaza akkor külgyenek hatóság[i] bizonyítvánt, orvosi bizonyítvánt együtt külgyék ide az én cimemre, akor kapok 8 napi szabadcságot, az utazás[t] nem számítják bele. atol ne Féljenek amit gondolnak önök mert enek a háborunak vége soha nem lesz a mig egy magyar élve lesz a világon. már elértük régen azt a hejet a hol monták, hogy no it biztosan vége lesz. lublin és varso és ivangorod ez már mind a mijenk, mégse haljuk a végét csak haladunk az orosz zcár lakása Fele, a muzka éjel napal csak szökik, mink alig érzük el őket, most vagyunk a bug Fojonál janov navü nagy városnál, egéségeseg vagyunk, csak a türelem Fogyot el már, és ami sok sz már csak sok, hát eből érthetnek már eleget. ere irjanak, én igen sajnálom, hogy ojan roszu értik meg az én leveleimet és sohase irják meg, hogy mejig leveletem kapták meg, én minden levelükre irtam és a Pistának küldenek a kopertába cigaretát vagy dohánt, azt lehet, meg szivart is küldeneg kopertában, aki ügyesen tezi a kopertába. ezel zárom soraimat és maradok it a harctéren isten velük. ezt küldöm Pestről egy szabadságos katonától.

B.

kérek ere rögtön válazt

Kelt levelem 1916 első hónap 5 dikén. igen szeretet jo anyám és hü igaz Feleségem én igazán sajnálom az ezte[n]dő utolso három napján se kaptam levelet egyetse se[n]kitől. ez uj év első napján kaptam két kis csomagot azt is édes jo anyám külte és a marcsától két képes lapot kaptam, de idájik még töled nem kaptam. Pedik ma 5 dike van már és mékse jön egy levél se, pedik a Feleségemtől van jogom követelni és mékse ir, hát most az övé a hatalom, nem az enyim, hát ha ir az negem jo, hanem akoris jonak keleni, ha ir, megközönöm. és én bocsánatot kérek jo anyámtól, én nem kívánom, hogy minden jo Falatjának Felét elkülgye, csak ha lehet dijanát külgyenek és kopertás lapot és a Feleségemtől kértem egy Pipát, mert akit hazuru hoztam az eltöröt és így oda van a boldogságom, mert it csak ez a Fő, más boldogság it ni[n]cs és ha van jo egészségem és ha othon is egészségöség és ha van mit enivalo és jo . . .^a és külgyenek ujságot, a Pistának kültek zsirt és tarhonyát és így Főzünk, és azt az egy vörös hajmát, akit édes jo anyám küldöt, is kétcer Főztük mek. Paprikás kurplival bizony jó volt és az a kis jo szalona. de én közönöm jo anyám és nem kívánhadom, hogy jo Falanyának Felit is elkülgye nekem, mert igaz it nagyon jól esik, mert hazaji, de othon is kel, de nagyon, mert nincsen aki keresne kenyeret, vagy csak vigasztalna is, hogy no majd ad a jo isten, és tudom, és tudom, hogy én is sürün meg szomorítom, mert a Panasz igen sok Félekép jön, és sokszor elkeseredünk és irumk mindent ha lehet, mert úgy lácik, hogy előb vagy utob is elkel Pusztulni mindenkinek.

a Pista most boldog, van mindene, Főzünk.

a jo isten velük és velem.

ezt a levelet egy velem szenvedő katonától küldöm, szanki és odamen, törteli imre a neve.

C.

Kelt levelem e ho elsején. igen szeretet jo hü Feleségem én kívánom a jo istentől, hogy ezen pár sorajim a legjob egészségben találja. édes mindanyiokat is a leg Forob üdvözetemet és jo kívánatomat küldöm és mindanyijoknak a számára husvétii ünepüket és kívánom, hogy boldogan tölcsék el, de hiszen jól tudom, hogy elég szomoru az önöknek is, de hijá[ba] minden bánat és Fájdalom, csak türni kel. az én sorsomal legyenek türelemel, elég ha én érzem és tudom a nehéz küzdelmet. és azt is tudatom, hogy it a hejzet ojan, hogy az elmúlt életsort nem is lehet ehez számítani, mert it aki be-men a stelu[n]gba, az el van készülve a halálra, mert egy lépés se biztos,

csak ha véletlenül a jó isten ha meg őrzi a haláltól. hát it igen kevés a remény, de azért önök ne esenek ké[t]ségben én irántam. csak bizanak a jó istenben, én is csak aban bizok, azért én kérve kérem a jó istent, hogy önöket tarcsa meg jó egészségben és irjanak nekem. én inét pézt nem küldhetek, mert én se kapok it lénugot.

az iteni időjárás a hegyen hideg és ho van és lent a vógyben jó idő van és esik az eső és minden órában változik it az idő, se tél se nyár se tavasz. pá édesem, irjál, nincs dijanám.

én a legméjeb tiszteletemet küldöm édes jó apámnak és a rokonoknak és a jó szomszédoknak és boldog husvétot. a jó isten álgya meg önöket. ere irjanak röktön, ha megkapják.

isten velük. édes mindanyijoknak én jó egészséget kívánok.

honap megyünk be a stelungba.

D.

Kelt levelem e ho 13 dikán. igen szeretet drága jó anyám és hü Feleségem és két kis árva családom és jó testvérjeim. nékem igen Fáj, hogy még csak idájig a Feleségemtől kaptam két levelet, vagy talán el is vagyok Felejtve, vagy vétetem valakinek, hogy nem irnak levelet. hát ha vétetem, bocsásanak meg és irjanak, hiszen csak egyedül az vigasztalna eben a borzaszto helyzetben, mert it csak a gojo sivit a Fülébe és a zágyu dörög, amelytől még a Föld is mozog alattunk. hát ezt a hejzetet leirni nem lehet. de én örülök, hogy edig is megtartot a jó isten, mert bizony 5 nap Furcsa tűzbe voltam, mert azokbol, akik velem jötek, bizony alig van it 1, 2. azok a boldogok, akik nem jötek el, azok kaptak szabacságot. irjanak a gurtos antiru, a tyukos lány uráru és a Pistiru és a Törtelirü és a Paliru és a darányi sogoromru és a barátjáru. ezel bezárom sorajimat és mély tiszteletem édes mindanyijoknak és jó ides . .^a hogy tud e halászni. isten velük és velem. jó hü párom, pá édesem.

E.

Kelt levelem e ho 28 dikán. igen szeretet jó édes anyám és jó kis Feleségem. én örömel tudatom, hogy egészséges vagyok, mejet önöknek is tiszta szive [m] ből kivá[nok] és tudatom, hogy it hideg van és esik a ho és a muszka keveset lő, de őtülük sűrűn átjönnek ide és kenyeret kérnek. it más ujság nincs, csak az fáj, hogy én kevés levelet kapok és igen türelmetlen vagyok önök iránt. továbbá jó egészséget kívánok és boldog újévet és tisztelem a jó testvérjeimet és jó hü Feleségemet.

isten velük.

a Egy-egy szó olvashatatlan.

A tábori levelezőlapok pontosabb címzéséből megállapítható, hogy Kis Várdai Antal a 38. gyalogezred 16. századának (IV. zászlóalj) katonája volt. Mint ilyen előbb a szerb, majd 1915. januárjától az orosz hadszíntéren harcolt. Az A. levél 1915-ös datálását az indokolja, hogy a 38. gyalogezred I., II. és IV. zászlóalja 1915 tavaszán és nyarán állomásozott, ill. harcolt a Bug mentén. A C., D. és E. levél 1916-os keletkezése mellett a kb. félszáz levél rendje, a használt ceruza azonos minősége, a levelekben tükröződő problémák milyensége és a 38. gyalogezred „története” (1917 elején az ezredet lecserélték, majd júniusban az erdélyi hadszíntérre irányították) szólnak (A zömében Duna—Tisza közlekből álló ezred harcaira lásd: *A volt cs. és kir. 38. gyalogezred története és emlékkönyve.* Írta: vitéz DOROMBY József ny. alezredes. Bp. 1936. 608 p.)

2.

KISKUNFÉLEGYHÁZA—JÁNOSHALMA—HOMOKMÉGY, 1916—1917.

NÉPI LEVELEK A HÁTORSZÁGI ÉLETKÖRÜLMÉNYEK ROSSZABBODÁSÁRÓL

A.

Juhász [?] Kiskunfélegyházáról fivérének, Juhász Mihálynak Galiciába

Kelt levelem [1916] Májusz 9 dikén

Szeretet Kedves testvérem kívánom a jó Istentől, hogy ezen pár sor irásom jó egészség [ben] találon, most nekünk is jobb van mint szokot lenni. kedves testvérem tudatom veled, hogy a leveledet megkaptam, és meg értetem, hogy még ott vagy mindig. van hó, de minálunk még a télen sem volt. és továbbá fájdalom meg írni, el vitték a szegény tizenyolcz éves fíjukat, de bizony olyanok voltak mint a kanász gyermekek mikor gyülekszenek és mond jó testvérem mi lesz hát azokból a szegény gyenge fíjuktól, ha oda jutnak ahol tik is szenvedtek. kedves Mihály ird meg hogy azén leveleim mennyi idő alatt ér oda, a tied 5 és 6 nap alatt itt van. és tudatom veled most itthon elég szép idő jár. és szegény Imre bácsi is meg szabadult abból a kegyetlen sorból, és most azt írta, hogy talán majd szabadságot kap. és szegény Antalnak meg a vas kiütötte két fogát. ő már nincs harciba, mégis veszéles az élete. a sógorod is mén már 20 dikán vizitálásra, már negyetszer a háború óta. tehát jó testvérem a jó terméstől megint távol vagyunk. nem

lesz semmiből elegendő, mert sok hellen az aszszonyok munkáják a földet, tudod pedig milyen az aszszonyi dolog. tehát ha az állam el viszi az embereket majd idővel ő is meg éheznek, mert már itthon nincs aki dolgozzon. a tájék mindenütt csendes, nincsenek fiatalságok, a lányok mind szomorúak, meg vannak alázódva, nincs akik ölelnék, mulatná őket, erősen várják azt a szent. békét. ugyan minnyaján, mert bizony sok sok aszszony és gyermek meg szekte már a háboru árva, keserves kenyerét, sok árva zokog abban, szép sötét éjszakában. boldogságos Isten tekincs le már rájuk, hogy szabadicsd meg azokat akiket még edig szent árnyékok alatt meg őriztél, akiket pedig a gólyától kiszolitottal, vid őket a fényes országodba. nebusulj édes testvérem], majd elküldi a boldogságos szűz anyám Mária az ő szent fiját és hozza azt a szent. békét. és tovább tisztelünk minnyáján, tisztel a sógorod is. mondja sokszor, hogy mi jért nem jön már az én sógorom, most rá érnék a kölcsönt vissza adni.

Isten veled választ várok

B.

Juhász Mihályné Kiskunfélegyházáról férjének, Juhász Mihálynak Galiciába

Kelt levelem 1916 Május 19 dikén. Szeretet Kedves férjem kívánom a jó Istentől, hogy ezen pár sor irásom jó egészségbe találjon. nekem hálá a jó Istennek van elég jó, melhez hasonlót szívemből kívánok. és továbbá tudatom veled édes párom, hogy a kapálást is meg keztem már, és te még mindig nem jössz haza, pedig azt irtad, hogy mire a kapálás ide ér akora haza jössz. és továbbá kedves férjem tudatom veled, hogy a drágaság anyira növekszik, hogy egyvéka árpa 11 forint. tehát még egy esztendeig így megy, megkel halni éhhen, a választási malacz 110 és 120 forint párja, a hizó disznó 9 for kilója, és eszt birja hát ki a szegény ember. tudatom kedves férjem, hogy akik ide haza vannak szabadságra, azok azt mondják, hogy akik ott a szabadságot nem kérik, azokat nem eresztik haza. tehát próbáld meg te is, mert már szeretném ha te is haza jönnél, mert nagyon rossz mikor más jön haza, te meg nem. és nem tudom mire vélni, hogy ilyen ritkán irsz. talán meg is haragudtál, azért ne haragudjál, mert ész csak tréfa volt az egész. de ha haza nem jössz, akkor én is kénytelen leszek egy orosz választani, úgy is azt irtad, hogy itthon menyire csiripolnak az orosz gyerekek, de még én körülöttem nem, csak van már olyan aki szereti az oroszokat. de már többet nem írok, mert nem fér. és tisztelek sok jó egészségbe, szerető feleséged tisztel. a levél íra szerető hugot, választ várok

C.

Szabó István Jánoshalmáról sógorának, Kovács Vincének Tulába

Kelt, 1917. Márczius 11.

Kedves Sógór, tudatom veled, hogy ide haza valamenyien egéségesek vagyunk, amit neked is a jó istentű kívánunk minyájan. én kórházba vagyok, fájnak a lábaim. a pali elveszet és a gyura, nem tudunk felölük. a béla is megvan, egéséges. továbbá tudatom veled, hogy Aprilis 8 dikán lesz ithun húsvéti. bóldóg húsvéti ünepeket kívánok a messze távólból nektek, jánóshalmiaknak. ide haza tudatom veled, hogy a feleséged nem a legjób helyzetben van, mert egyedül maga van a tanyán, nagyon sók a dólga, nincs aki segíjen neki. főgadni se nem bír, nagyon drága, de nem is lehet kapni. engem akart haza kérvényezni, de nem lehet, mert nagyon sok pénz kölene, ithún nagy úrak a jegyzők, még kérvént se akarnak írni, ha nem ad az ember 5. vagy 6. száz forintot. így hát, kedves sógórom, nagyon nehezen küzd a feleséged ide haza ebe a nehéz napokba, nincs senkije, aki segíjen neki, én vólnék csak. nincs igaság ithún a szegény embernek, csak az az üvé, hogy ki a frontra a szegénynek. tóvábá a feleséged már kézzer kúdüött pézt. móst maradok szerető sógórod, istván.

D.

Mácsai [S] és Salacz Borbála Homokmégyről Mácsai Sándornak Bolognába

Kelt levelem 1917 11 hó 15 dikén

Üdvözletem küdüöm olasz országban egy hadifogojnak. szeretetel küdüöm levellemet, kedves öcsém Sándor, eben az szomorú országban, de azért nem baj, csak az jó isten megsegítsen benneteket, majd eljön az vár[va] várt szent béke, hogy vége lesz enek a vérontásnak, a jó isten hazasegit mindnyájátokat szép magyar országra. türelemmel kel szenvenünk, amit a jó isten ránk mért. csak az jó isten adjon jó egéséget és még egyszer tisztelünk jó egéséget, és ird meg hogy van é ara narancs és füge, czitrom, mert it az modják hogy olaszországban van

Kedves Sándorkám, tudatom veled, hogy a varga pistának meg a farkasnak be kelet rukolni. az nem baj, legaláb azok is megtugyák, hogy mi a világ háboru, mert most még nagyob baj is van, mert most azt beszélik, hogy most megin az osztrák nemzet hadat üzent a magyarnak, azért, hogy a király nem akar semi fél gabonát kiszálítani neki, és meg akarják támadni a magyarokat. a muszka meg azt várja, hogy a nagy német is forduljon nekünk, rök-

tön hozánk ál és neki a németnek. hát most nem tuggy hogy mi lesz ve-
lünk, hogy igaz lesz e ez vagy nem.

hát nem hogy vég[e] lene, hanem még jobban bele keverednek. hát ilen for-
mán nem várjuk azt az áldot szent békét a jó Isten el akar pusztítani mi-
nyájunkat, mert már nem nízheti a nép roszaságát, mert ara menek, amere
akarnak, azt csinyálnak, amit teccik nekik, ujságot nem tudok mást külö-
nöset, mint ere még nagyon jó az időjárás. még egyszer tisztelek sok jó
egéségel, mint nekem van

Ezel bezárom levelem sorát, isten álgya meg az ólvasóját, Isten veled és
velem a mesze távolban, szerbusz pá pá pá Levél író S[alacz] B[orbála]

*Ceruzával és tintával írt tisztaátok. — A—B: B-KmL. Kiskunfélegyháza. Kormány-
biztos ír. szám nélk. 1919.; C—D: HIL. Zensurkommission für Korrespondenzen an
Kriegsgefangene in Budapest. 4 447. sz. Karton.*

C—D. leveleket közli HANÁK Péter: *Népi levelek az első világháborúból. = Valóság. 1973/3. 62—87. p.*; A—B.
leveleket közli ROMSICS Ignác: *Levelek a frontra. = Forrás. 1974/7—8. 56—60. p.*

3.

KECSKEMÉT, 1917. MÁJUS 21.

A POLGÁRMESTER JELENTÉSE A BELÜGYMINISZTERNEK A MÁJUS 15-I ASSZONYTÜNTETÉSRŐL, AZ ELÉGEDETLENKEDÉS OKAIRÓL ÉS AZ ELLÁTATLANOK LECSILLAPÍTÁSA ÉRDEKÉBEN TETT INTÉZKEDÉSEKRŐL

A városunkban az élelmiszerek elégtelensége folytán mutatkozott rendza-
varásokról, azok okairól s a jelenlegi helyzetről a következőkben vagyok
bátor nagyméltóságod szóbeli utasítása folytán jelentésemet írásban meg-
tenni.

Városunkban már 1916 december eleje óta csak napi 180 gr. fejadagot
adunk az ellátatlan lakosságnak. Kivételt csak a hadi üzemek aránylag kis

számú nehéz munkásaival tehetünk, akik napi 300 grammos adagot kapnak. A rendelkezésünkre bocsátott készletek azonban nem engedték meg, hogy a mezei munkásoknak is, akik nagyjából asszonyok, ennél nagyobb napi adagot adhassunk.

Bár a nép panaszkodott, áprilisig nagyobb keserűség és baj nem volt. Ápril. hóban azonban már bizonyos nyugtalanság volt észlelhető, melynek okait a következőkben vélem megállapíthatni.

Az egyes háztartások által termelt vagy beszerzett főzelékfélék, beleértve a burgonyát is, elfogytak, s ezzel az élelmezés nagyon megromlott. A mezei munkák megkezdésével teljesen elégtelenné vált az addig is nehezen tűrhető ellátás. Az ellátatlanok száma folyton szaporodott, s e szaporodással nem tartott lépést a város szükségletére rendelkezésünkre bocsátott havi lisztmennyiség növekedése, és így a kiadott lisztjegyek egy részét sem tudtuk beváltani. Az ellátatlanok számának folytonos emelkedését csak kis részben okozta a beszerzett készletek idő előtt való elfogyasztása, túlnyomó részben ez egyrészt abból származott, hogy sok család az év egy részére tudta szükségletét beszerezni, s ennek folytán ezek rohamosan emelkedő számban szorúlnak a hatósági ellátásra, — másrészt szőlősgazdáink egy része kenyérmagvakat nem termelvén, vidékről szerződött munkásai vagy a tavasszal érkezett hadifoglyai részére kénytelen hatósági ellátást igénybe venni.

E nehézségek beállításával egyidejűleg megszűnt a burgonya szállítása is, ami némileg elviselhetőbbé tette volna a liszthiányt, elfogytak a Közélelmezési Hivatal által kiutalt bab- és köleskásakészleteink, s nagyon kevés fehér lisztet kaphattunk, melynek fontossága pedig a főzelékhiány miatt még nagyobbá vált.

Az Országos Közélelmezési Hivatal nagyméltóságú Elnöke a helyzetben előzetes vizsgálattal meggyőződve arról, hogy készleteinket s azok felhasználását lelkiismeretesen ellenőrizzük és intézzük, gróf Ráday Gedeon főispán úr közbelépése folytán is a legnagyobb jóindulattal igyekezett helyzetünket könnyűbbé tenni, s az ápril. 15 — máj. 15-i hónapra lisztkontingensünket az országos nehézségek dacára 250 mm-val felemelte, ezzel a 180 gr-os fejadag alapján mutatkozó e havi szükségletünkkel készletünket egyensúlyba hozta, és az iránt is intézkedett, hogy több fehér lisztet kapjunk. Sőt egyenesen neki köszönhetjük, hogy az e hó elején a Közélelmezési Hivatalban megtartott tanácskozáson havi lisztkontingensünk megmaradt. Ugyanezen időtájtban Őnagyméltósága a Burgonya-közvetítő ama beosztását is méltóztatott megerősíteni, mely szerint városunk részére még 15 vagon burgonya kiutalandó.

Eközben ismételten jártak nálam tömegesen panaszkodó asszonyok, s meg nem állapítható forrásból hírek szállongtak, hogy május 15-re készül valami. Május 15-én reggel 8 órakor már nagy tömeg asszony várt a városházán, lisztet kérve. Bár megállapítottam, hogy lisztszelvényeik csak 17-én esedékesek, mivel arra hivatkoztak, hogy a burgonya és főzelékhiány miatt lisztjük és kenyерük már elfogyott, s nagyobbbrészt tanyaiak, kiknek nagy munkamulasztást jelentene, ha 17-én újra kellene bejönniök, s addig éheznek gyermekeikkel együtt: a rendelkezésre álló készletek kiosztását nagyobb elkeseredést megelőzendő, elrendeltem. Délelött 11 óra körül ennek dacára nagyobbodó tömeg, nagyobbbrészt asszonyok zajongva csoportosultak a városháza előtti téren, egy részük berohant a városházára, a hivatalom előtti folyosóra. Miután a lárma miatt (szidták az urakat és ellátottakat) velük beszélni nem lehetett, 10 asszonyt hívtam be hivatalomba, velük igyekeztem a helyzetet megértetni, s őket a kilátásba helyezett liszt- és burgonyaküldemény közeli megérkezésével megnyugtanni. Ez némileg sikerült is, de a kintállók ezek felvilágosításait meg sem hallgatták, még jobban zajongtak, amiért el kellett rendelnem a városházáról való eltávolításukat, ami a rendőrségnek nagyobb nehézség nélkül sikerült, de a téren tovább tartott a csoportosulás és a zajongás.

Déli 12 óra után a tömeg egy kisebb része, valószínűleg abban a hitben, hogy hazamentem, lakásom elé vonult, s páran kezdtek köveket dobálni a családom által bezárt utcai ajtóra, és azt lábbal döngették. A rendőrség azonban szándékukat idejekorán észrevette, s a kiküldött rendőrök a tömeget mindjárt visszaterelték, majd bekisérték. 40 asszonyt előállítottak, közöttük több volt, ki délelött megkapta lisztjét, sőt olyan is akadt, ki bevallotta, hogy ellátott, lisztjegye nincs is, és azt mondta, hogy csak kíváncsiságból tartott a csoporttal.

A délutáni órákban is tele volt a nagy tér kisebb-nagyobb csoportokkal, melyek rendszerint csendesen viselkedtek. Pár esetben azonban az urak, vagy a rendőrség szidalmazása miatt egy-egy asszonyt igazoltatni kellett, s mikor 6 óra tájban egy ilyen eset miatt nagyobb csoportosulás alakult, és lárma fejlődött ki, utasítottam a rendőrséget a tömeg és a csoportok feltétlen feloszlására, s egyben igen csekély számú rendőrségünk esetleges támogatására kisebb katonai karhatalmi kirendeltséget kértem. A feloszlás nagyobb ellenállás nélkül meg is történt, s a városháza udvarára bevezényelt egy szakasz huszárt felhasználni nem kellett.

Azóta megszigorítottuk a rendőri intézkedéseket, céltalan csoportosulást nem tűrünk meg. Így a városban most csend van, bár az izgalom nem szűnt meg, mivel okait megszüntetni nem tudtuk. 17-én egy asszony a pékhez vitt kenyérből egyet nyersen ellopott, de elfogták. Szavahihető emberek

ismételten hallottak rendőr távollétében el nem fogatható ismeretlen asszonyoktól olyan kijelentéseket, hogy felgyújtják a várost, a városházát, és hogy éjszaka kell terveiket megvalósítani, amikor az urak nincsenek együtt.

Az állandóan izgatott hangulat szemmeltartása, esetleges kitörések megfékezése érdekében a szükséges rendőri intézkedéseken kívül a következő intézkedések történtek.

Május 15-én távbeszélőn tett jelentésemre gróf Ráday Gedeon Főispán úr közbenjárt az Orsz. Közélelmezési Hivatal elnökénél, s Ónagyméltósága nyomban intézkedett 2 vagon burgonyának s lehetőleg megfelelő mennyiségű köleskásának kiutalása iránt, s az utóbbi készlet hiányában meg nem történhetvén, helyette szóbeli információ szerint bizonyos mennyiségű babot remélhetünk. A kiutalt burgonyára vonatkozó szállítási igazolványokat 18-án személyesen átvevén, 19-én elküldtem egy tisztviselőt annak sürgős átvételére Túróczszentmártonba. A mai napon megérkezett a már előbb kiutalt 50 mm. bab s 22-én a rendelkezésünkre álló 70 mm. burgonyát, néhány mm. köleskását és a most érkezett babot kiosztatom a nélkülöző 6000 család között, ami helyzetüket néhány napra megkönnyíti. Ha most a kiutalt 200 mm. burgonya megérkezik, ennek kiosztásával az abban teljes hiányt szenvedő mintegy 20 000 lélek helyzete néhány napra ismét könnyebbedik, de számottevő javulást e tekintetben is csak a javunkra nemrég megállapított 15 vagon burgonya megérkezése és kiosztása teremthet, mely a további bab-kiutalással főzelék tekintetében talán tűrhető helyzetet fog teremteni.

A mai rend nyilvánvalóan a tett erélyes intézkedések következménye, a forrongás azonban az említett tünetek szerint tovább tart. Az a körülmény, hogy az eseményekről már 8—10 nappal megtörténtük előtt beszéltek, hogy az erőszakosságban ellátottak is vettek részt, hogy most is hallhatók kijelentések további erőszakoskodásokról: izgatásra látszik mutatni. Mindez szükségessé teszi, hogy a szükséges rendőri jellegű intézkedések mellett az elkeseredés reális okainak a lehetőségig való megszüntetése iránt is történjék intézkedés.

Feltétlen szükséges volna azonban, hogy az ellátatlanok számának folyamatos növekedésével lépést tartó módon emeltetnék napi lisztkontingensünk, és legalább a mezei munkával foglalkozók részére tétetnék lehetővé nagyobb fejadag adása, ami talán úgy kivihető volna, hogy a nálunk elég korai aratásra számítva haladéktalanul erélyes intézkedések tétetnének a korai cséplés, s az így nyert gabona feleslegének gyors összegyűjtése, felőrlése s a helyi fogyasztás fedezésére fordítása iránt.

Megkezdtem az ellátottaknál főzelékkészletek gyűjtését, amitől azonban számottevő eredményt nem várhatok, mert a szűk lisztadagok miatt a főzelékfélék a rendesnél nagyobb mértékben fogytak.

Egyelőre kiosztatom meglevő csekély készleteinket.

Szükséges volna még, hogy a Közélelmezési Hivatal által már megállapított 1500 mm. burgonyaszükségletünkéből a már kiutalt 200 mm. burgonyán felül még legalább néhány vagonnal sürgősen megkaphassunk, hogy a népet valamennyire kielégíthessük.

Szükséges lenne továbbá, hogy rendőrségünk megapadt létszáma újabb behívásokkal ne csökkentessék, sőt szándékom van annak kiegészítése céljából arcvonalszolgálatra nem alkalmas népfelkelők kirendelését kérni.

polgármester.

Tisztázat másodpéldánya, aláírás nélkül. — B-KmL. Kecskemét. Polgármester eln. ír. 1222/1917. sz.

A május 15-i kecskeméti tömegmegmozdulás viszonylag korai megnyilvánulása volt a háború okozta szociális elégedetlenségnek, mert a Duna—Tisza közti „éhségtüntetések” csak 1918-ra váltak gyakoribbá. A sort a február 24—26-i kiskunfélegyházi tömegmegmozdulás nyitotta meg, s a július 15—17-i kiskunmajsai lázongások követték. (Lásd kötetünk 19. és 23. számú dokumentumát.) Július 19-én a lajosmizsei jegyző jelentette: „A mai napon az éhség már annyira gyötörte az 5—6 gyermekű anyákat, hogy valóságos forradalmat idéztek elő a község-házán, s a közigazgatási jegyző irodáját valósággal megostromolták, úgyanyira, hogy délben már csak csendőri fedezettel mehetett haza”; július 30-án „Kecelen . . . mintegy 150 asszony segílyt követelve község-házába berontott, a jegyzőt ökölrel fenyegetve segílyek kiadását követelte.”; július 31-én „Kiskőrösön . . . 5 kocsi (28 q) búza lett elkobozva. Midőn a búza a község-házához lett szállítva, a piacon levő néptömeg a búza kiadását követelte, s a helyzet oly fenyegetővé vált, hogy a járőr a búzát nem volt képes beszállítani, s a kocsik a búzával eltűntek.”; a ceglédi asszonyok augusztus elején „. . . nem elégedtek meg a polgármester válaszával, és szétszéledtek a városban. Zajongva, lármázva vonultak végig a város főutcáin: a Rákóczi úton és a Pesti úton. Csatlakozott hozzájuk egy csomó suhanc gyerek. Ezek kezdték meg a rombolást. Először a polgármester Rákóczi úti lakása elé vonultak, ahol betörték az ablakokat, majd tovább haladva a szalámigyár, Dobos László gazdatanácsnok, Bálint Ferenc, a sertéshúsüzem igazgatója és Csipkó László sertéskereskedő ablakait törték be. Délután 5 óráig tartott a rombolás, amikor végre valahonnan két csendőr jött, akik a tömeget feloszlatták”. (Az idézett dokumentumokat közli: MMTVD. 5. köt. 230—233. old.)

**A FÉLEGYHÁZI HÍRLAP TUDOSÍTÁSA
A KÁROLYI-PÁRT HELYI SZERVEZETÉNEK
GYŰLÉSÉRŐL: KÁROLYI MIHÁLY, HOLLÓ LAJOS,
JUSTH JÁNOS ÉS NAGY VINCE BESZÉDE**

Vasárnap¹ délután ünnepe volt városunk függetlenségi polgárainak. Az országos függetlenségi és 48-as párt képviselőjében körünkbe érkezett gróf Károlyi Mihály, kit ez alkalommal lekísértek Justh János, Bakó József, Kobek Kornél, Nagy Vince s Holló Lajos országgyűlési képviselők. A nagynevű vendégekkel együtt jöttek még Szathmáry Mór volt képviselő s a párt-nak több kültagja, akikhez az úton még csatlakoztak a ceglédi, nagykőrösi s kecskeméti küldöttség tagjai is.

Néhány perccel 5 óra után érkezett meg a vonat, melyet több ezer főre menő közönség várt. Amint a gyorsvonat herobogott s a vendégek a vasúti kocsiból kiszállottak, a függetlenségi párt vezetőinek köréből előlépett Tóth József lelkész, s a függetlenségi népkör nevében, mint annak elnöke üdvözölte gróf Károlyi Mihályt, dr. Holló Lajost s a társaságukban levő vendégeket.

Az üdvözlő beszéd elhangzása után Trungel Terike lépett elő s rövid üdvözlő szavak kíséretében remek virágcsokrot nyújtott át gróf Károlyi Mihálynak. Ugyancsak szép virágcsokrot nyújtott át Godó Margit is.

Károlyi Mihály gróf köszönte meg ezután néhány szóban a szép s lelkes fogadtatást, mely után a díszes társaság kocsikra ült s a lakosság ezreinek sorfala közt vonultak a gyűlés színhelyére, a Ring-féle kerthelyiségbe.

A Kossuth utcán két diadalkapu volt felállítva, mely kellemes meglepetésül szolgált az összes vendégeknek, kiket az egész útvonalon lelkesen ünnepelt s éljenzett az utca közönsége.

A népgyűlést Tóth Imre elnök nyitotta meg és üdvözlő szavai után, szűnni nem akaró hatalmas taps és éljenorkán közben kezdett beszélni gróf Károlyi Mihály, aki szakadatlan ováció közben mondotta el beszédét. A beszédből a következőket közöljük:

Hosszú szünet, hosszú hallgatás után ma először jelenek meg népgyűlésen. Először azért, mert három esztendeje annak, hogy Magyarországon tulajdonképpen szabadon gondolkodni, szabadon beszélni se lehetett. Új

kormány jött most.² Az új kormány elsöpörte a régi rendszert, s nemcsak megengedi, de kívánja is a népakarat szabad megnyilatkozását. (Éljenzés.) Három esztendő egy emberéletben talán nem nagy jelentőségű, hamar elmúlik, az ember észre sem veszi. De ez a most eltelt három esztendő olyan, amely a magyar történelemben és a világtörténelemben egyaránt örökre fenn fog maradni az emlékezetben. Örökké, mert annyit szenvedtünk ez alatt a három esztendő alatt, örökké, mert a magyar nép annyi dicsőséget szerzett nevének e három év alatt, hogy ez örökké fog élni. Három év alatt, ha meg is öregedtünk, ha három esztendővel öregebbek is lettünk, lélekben háromszáz évvel megifjodtunk. Lelkileg új világ tárul elénk. Két táborra oszthatjuk az emberiséget, a lelki öregek és a lélekben fiatalok táborára. A lélekben öregek azok, akik most is konokul ragaszkodnak elavult dogmáikhoz, akik nem akarnak tanulni semmit, és azt hiszik, hogy a világháború után ott folytathatják kis játékaikat, ahol annak előtte elhagyták. De akiknek lelkét megváltoztatta, megifjította ez a háború, azok megértették, hogy a jogegyenlőség és az osztó igazság nélkül nem lehet ma már egy nemzetet boldogítani. Ezek el vannak szánva, hogy a lelkileg öregek az elaggott politikusok táborával szemben felveszik a harcot és addig nyugodni nem fognak, amíg ezek a kivénült aggok a küzdőtérrel el nem pusztulnak. (Zajos taps.)

Az nem lehet, hogy ennyi szenvedés után, ennyi tanulság után azok kormányozzák tovább az országot, azok legyenek továbbra is a mi politikai vezéreink, akik meg se tudják érteni ennek a magyar népnek a lelkivilágát, akik nem érzik és nem értik, hogy mivel tartozik Magyarország a magyaroknak. (Taps.) Vérrrel pecsételtetett meg az a megértett igazság, melyet a háború előtt is meg kellett volna már érteni, hogy a föld elsősorban azoké legyen, akik ezt a hazát megvédték. (Zajos éljenzés.) Azok utódai, akik érte meghaltak, azoké, akik érte tűrték, szenvedtek, dolgoztak, akik megmentették és fenntartották ezt az országot. Ők vannak hivatva uralkodni és kormányozni. Több szívvel, jobb lélekkel, több értelemmel fogják tudni ezt tenni, mert nem fogják az országot kockázatos vállalkozásokba belevonni. (Hosszan tartó taps.)

Programunk kiindulási pontja az általános, egyenlő, titkos választói jog, amely nélkül többi programpontunkat megvalósítani nem tudjuk. Ez a kiindulási pont és bármilyen szép program a többi, ha ezt az elavult választási rendszert fenntartanók, sohasem lehetne reményünk annak megvalósítására, mert a mai rendszer kiközösíti az emberek millióit az alkotmányból, kiközösíti azokat a milliókat, akik védték és ma is fenntartják ezt az országot. Az én programom messzebbmenő ezen a téren, mint a kormányé, de most a kevesebbrel is beérjük, hogy elérhessük a többit. (Zajos taps.)

És azért tartom szükségesnek, hogy lehetőleg minél többen, minél előbb megkapják a szavazati jogot, mert mi a békét akarjuk. (Lelkes éljenzés és taps.) Megvagyunk arról győződve, hogy a békét a nemzetek közt megteremteni másképp nem lehet, mintha az egyes országok népeit egymással kibékítjük. Mert arra, amire képtelennek bizonyult a diplomácia, én képesnek tartom a népet. (Taps.) A népek közti megértést, mely szükséges arra, hogy tartós békét alapozzunk meg, másképp elérni nem lehet, mintha a népek egymásnak kezét nyújtanak, és egymást tisztelve, egymást megbecsülve, egymást igyekeznek megérteni. (Taps.) Ezt a háborút egyik nemzetbeli nép sem akarta. Ez a háború mesterségesen csinálódott. Voltak ebben részes emberek is, voltak érdekszövetségek, voltak rögeszmék, amelyek előidéztek, nem mondom közvetlenül, de közvetve. A háború közvetlen okaitól el kell tudni választani a közvetett okokat. Közvetlen okait ismerjük, akkor már segíteni természetesen nem lehetett. De ez a háború nem máról holnapra keletkezett, a háborút lassan készítették elő, lassan, de biztosan vezették az egész emberiséget a világháború felé. (Zajos tetszés.)

Ha azt akarjuk, hogy egyszer végre béke legyen, ha azt akarjuk, hogy Magyarország ismét felviruljon, ha azt akarjuk, hogy elbírjuk az óriási haditerheket, akkor kívánnunk kell a békét, de nem a máról holnapra keletkezőt, hanem a tartós békét. (Lelkes éljenzés és taps.)

Ha a háború befejezése után ismét lábra kap az eddigi fegyverkezés, akkor mire a visszatérő öregek és fiatalok fiai és az itthon mardott öregek utódai nagyok lesznek, ismét arra nevelhetjük fel őket, hogy lövészárokba küldhetjük őket és ott pusztuljanak el megint halomra. (Zajos taps.) Akkor ez a béke csak többé-kevésbé hosszú fegyverszünet lesz, de nem lesz béke, emberek és nemzetek békéje. (Zajos taps.) Meg kell érteni, hogy nincs ország, melynek anyagi helyzete elbírná, hogy ezen háború után ismételten nagyobb és nagyobb hadi kiadásokkal terhelje az egyeseket. Most legalább tudják önök, hogy mit jelentenek a haditerhek, most már legalább tudják, hogy miért fizettek annyi adót. Azért, hogy lehetővé tegyék ezt a háborút! (Zajos taps.)

Hogy ez a háború kitörhetett, felelősek vagyunk érte Isten és ember előtt mindannyian. Mert mindnyájan hibáztunk benne. Természetes, hogy a kis embereket, a nép egyes tagjait nem terheli ez a felelősség annyira, de az tény, hogy minden népnek olyan kormánya van, amilyent megérdemel. (Zajos taps.) Önöknek meg kell ezt érteni, hogy a jövőben nagyobb energiával, erősebb akaratval, több elszántsággal kell küzdeniök saját érdekeikért, a maguk meggyőződéséért. Kalapot emel az egész világ az előtt, hogy a magyarok hogy tudnak harcolni, hogy rohamoznak az ágyúk ellen, hogy

rohamoznak a drótakadályok előtt, nem félnek semmitől, senkitől, de lásuk már azt, hogy a magyar ember békében is meg tud állani, hogy a magyarban van lelki bátorság is. (Zajos taps.) Lelki erő és bátorság nélkül azt a második, nagy vértelen csatát, melyet a háború után a népeknek önmagukért kell megvívniok, megnyerni nem fogjuk. Csak lelki bátorsággal, szilárd akarattal, erős jellemmel lehet ezt a csatát megvívni. (Taps).

Nemcsak lelkesíteni jöttem ide, hanem hogy lerakjam első kövét annak a szervezkedésnek, mely országszerte most fog megindulni. Oly férfiút kértem fel pártunk részéről az irányításra, Holló Lajos személyében, (lelkes éljenzés és taps) aki egész energiájával és tudásával dolgozik a független, demokratikus Magyarországért. Nem kell azt hinni, hogy azért, mert az Eszterházy-kormány lépett a régi helyébe, ölbe tett kézzel, tétlenül ülhetünk. A régi rendszer megbukott, de a parlamentben többsége van és épp ezért, ha egyszerre mintegy varázsvessző érintésére minden jóra nem változik, a kormányt nem lehet hibáztatni, mert nincs abban a helyzetben, hogy keresztülvigye mindazt, amit keresztül vihetne, ha többsége megvolna. Élesen bevilágítja a helyzetet az a szavazás, mellyel Tisza István többségi pártja leszavazta a magyar bírák helyzetének javítására beadott javaslatot. Mindaddig, amíg a kormány nem választat, (zajos taps) mindaddig, amíg többséget nem szerez magának választások útján, addig a kormány jóformán tehetetlen a képviselőházban. Minden tevékenységünk odairányul tehát, hogy beszervezzük az egész országot, és előkészítsük az új választást, mely sajnos még a Tisza-törvény alapján fog végbemenni. Ha megbuknánk, nem a mi személyünk bukott el, hanem velünk bukik a választójog ügye is. Nem mi, nem én buknék el, mert nekünk van választójogunk, hanem elbuknának Önök közül és künn a harcosok közül azok, akiket eddig kizártak a jogokból. Elbuknának önök mindnyájan, akikért mi küzdünk azért, hogy felépítsük az új Magyarországot. (Zajos taps.)

Uraim, a helyzet komoly. Magyarország egész jövője pár hónapon belül el fog dőlni és ezzel az önök sorsa, gyermekeink jövője is. De az ország sorsa az önök kezében van. Önök megtehetik, hogy átgyúrák ezt az országot olyanná, amilyené akarják, amilyenek látni szeretnék. De ha elhagyják bukni a zászlót, amelyre a demokrácia és Magyarország függetlensége van felírva, akkor ne bennünket gáncsoljanak, azért ne a vezetőkre vessék a követ, mert a jövő nem a vezetőkön, hanem egyedül önökön múlik. Gondolják meg, amit elmondottam és ne higgyék, hogy túloztam, inkább kevesebbet mondtam, mint a valóságot.

Nem bánom, ha megköveznek is érte, kimondom, hogy ezért a háborúért a felelősséget nem vállalom. (Hosszan tartó nagy taps és éljenzés.) Kimondtam előbb is, akkor is, mielőtt a háború kitört, hogy ezt tartom a vízőzön óta a

legnagyobb csapásnak, amely a világot érthette. Át vagyok hatva attól a gondolattól, hogy nem lehet a borzasztó csapások után megteremteni az új Magyarországot, csak úgy, ha azokat, akik felelősek voltak ezért a háborúért, többé vissza nem engedjük a hatalomra. (Hosszan tartó zajos taps.) A felelősség terheli a múlt kormányt a háborúért, a felelősség terheli a múlt kormányt a háború viteléért, a felelősség terheli a régi kormányt a háborús mizériákért, a drágaságért, amelyek előfordultak, a felelősség terheli a múlt kormányt azért is, mert a háború ilyen sokáig tart, és azért is, hogy annyi magyar vér pusztult el ezen háború alatt. (Úgy van! Úgy van!) Ha meg akarják szüntetni azt a rendszert, amely annyi átkot hozott erre a népre, tartsanak össze és velünk együtt vigyék diadalra azt a zászlót, melyre a független, demokratikus új Magyarországot írtuk fel.

Orkánszerű éljenzés és taps viharzott fel Károlyi Mihály gróf hatalmas beszéde után. Percekig tartott a lelkes ováció és az megismétlődött akkor, amikor Holló Lajos lépett a szószékre.

Holló Lajos nagy tetszéssel fogadott beszédét azzal kezdte, hogy a kormányváltás nagy lidércnyomástól szabadította fel az egész országot s már az a tény, hogy mint szabad emberek szólhatunk szabad emberekhez, mutatja, hogy mily különbség van a múlt és a jövő között. A változás, melynek keresztülvitelében férfias munkát végzett a mi vezérünk, Károlyi Mihály gróf, kettőt jelent. Eltörölni az eddigi rendszert és megteremteni az új, demokratikus Magyarországot. (Zajos taps.) Ez a letűnt rendszer most a nemzeti védelem köntösét akarja magára venni. De vajon a nemzetnek érdeke-e az, hogy egy olyan alkotmányos rend lehessen a hazában, amikor néhány egyén hatalmi vágytól eltelve a hatalom eszközeit kézbe vehesse és a nemzet fölötti uralmat megszerezhesse anélkül, hogy a nemzetben igazi gyökere és talaja volna. Meg kell szabadítani a nemzetet attól, hogy kalandorok hatalmába kerülhessen. A nemzetet az önmaga akaratára és erejére alá kell helyezni. (Zajos éljenzés és taps.) Vajon nemzeti cél és érdek, hogy a korrupció eszközeivel vigyék be mételyeiket a népbe, hogy a lelkekben elhínták miazmáit az erkölcstelenségnek? Nemzeti érdek az, hogy olyan alkotmányt teremtsünk, amelyhez gonosz kezek hozzá nem férhetnek, amely a nemzetnek megadja és visszaadja azt, ami a nemzeti, az ő alkotmányát, jogát az önrendelkezésre. (Zajos taps.) És ez nem egy önmagában való cél, amelyért mi küzdünk, hogy alkotmányunkat átalakítsuk, hogy tiszta, hozzáférhetetlen, hamisítatlan alkotmányos rend jöjjön, hanem ezen az úton akarjuk a nemzetet a boldogulás, a szebb jövő felé vezetni. (Lelkes éljenzés és taps.) Ha a nemzet kezében lesz a hatalom, akként fog választani háború és béke közt, akként fogja jövőjét meghatározni, amint az a nemzet érdekeinek megfelel. Ha kell, katonai rendjébe hozza a nemzeti

intézményeket. Ha kell, fiait, saját gyermekeinek védelmét saját tisztjei alá helyezi és gazdasági erejét önmaga javára fordítja. (Hosszan tartó lelkes éljenzés és taps.)

Ezután Justh János óriási lelkesedést keltve mondott lelkesítő beszédet. Holló Lajos érdemeit méltatta, aki 30 esztendeje, amióta mint Félégyháza követe bekerült a parlamentbe, szolgálja a függetlenségi eszméket és hazáját. Példaképp áll ő a fiatal függetlenségi képviselők előtt. De példaképp Félégyháza város is, mely 30 esztendőn át hűséggel kitartott Holló Lajos mellett és a függetlenségi eszmék mellett. (Zajos taps.) Végül igen nagy tetszést keltve azt mutatta ki, hogy Tiszáék törvénye épp a magyarság rovására mennyire kedvezett a nemzetiségeknek és hogy nyomta el a magyarságot.

Nagy Vince képviselő volt a következő szónok. Beszédében, melyet minduntalan megszakított a kitörő éljenzés és taps, hangsúlyozta, hogy ő is azok közé a fiatalok közé számítja magát, akikről Károlyi Mihály beszélt, akik erőt, akaratot, elhatározást jelentenek, amikor most megmutatkoznak a világ pozícióiban. Fiatal királyunk van, akinek a háborúban alkalma volt megismernie a magyar nemzet áldozatkészségét, a trónhoz való hűségét.

A fiatal király³, aki megbuktatva az öregek korhadt rendszerét, egy fiatal miniszterelnököt nevezett ki, ide fordította szemét Magyarország felé. Ezt meg kell látni, meg kell érezni. Mi magunk is odaállunk királyunk mellé és azt mondjuk: Királyunk, velünk jössz-e, veled megyünk és a mi érdekekben, Magyarország függetlensége érdekében fogod megcsinálni a békét, hogy az a béke olyan legyen, hogy a háború után ne csak a népek testvéri szövetségét, a háború lehetőségének kizárását, a tartós békét jelentse, de a sokat szenvedett Magyarországnak igazi önállóságát is katonai, gazdasági és politikai téren. (Lelkes éljenzés és taps.)

Bakó József képviselő tolmácsolta ezután a nagykőrösi nép üdvözlését, majd Szatmári Mór tartott lelkesítő, hatásos beszédet a demokratikus jogegyenlőségért való elszánt harcra buzdítván a népet.

Károlyi Mihály gróf indítványára ezután nagy lelkesedéssel elhatározta a gyűlés, hogy üdvözlő táviratot küld Esterházy Móric gróf miniszterelnöknek és Tóth Imre elnök indítványára üdvözlő táviratot küldtek Justh Gyulának is.

Este hét órakor a félegyházi nép ünneplése közben utaztak vissza a képviselők Budapestre.

Károlyi Mihály városunkban. — Félégyházi Hírlap, 1917. július 1. (XXXV—XXIII. évf. 26. sz.)

1 1917. június 24-én.

2 Gróf Esterházy Móric kormányára utal. A Károlyi által is várakozással fogadott kabinet a hozzáfűzött reményeknek a legkisebb mértékben sem felelt meg: sem a különbéke, sem a választójogi reform terén nem tudott eredményt felmutatni. Esterházy augusztus közepén beadta lemondását. (GALÁNTAI, 336—339. p.)

3 IV. Károly (1887—1922), aki az 1916. november 21-én elhunyt Ferenc Józsefet követte a trónon.

Megjegyezzük, hogy Károlyi beszéde, amelynek itt közölt változata kisebb eltérésektől eltekintve megegyezik a Magyarországon közölt variánszal, a Munkapárt és az Alkotmánypárt köreiben olyan felzúdulást váltott ki, hogy a Képviselőház június 25-i ülésén a Tisza-kormány háborús felelősségével kapcsolatos megállapításait Károly korrigálni kényszerült. (A beszédre és körülményeire lásd KÁROLYI, 151—152. p. és 530. p.)

5.

CEGLÉD, 1917. DECEMBER 2.

HORTI DEZSŐ VEZÉRCIKKE A BÉKÉRŐL ÉS AZ OROSZ FORRADALOM JELENTŐSÉGÉRŐL

Nagy, végtelen, csendes hómezők, mik fölé bambán szórja vértelen sugarait a telehold . . . Az orosz pusztá télen.

S a végtelen csendességben titkos robajlással megindult az Élet. A végtelen energiák felszabadultak, s a végeláthatatlan pusztaságokon gyönyörű perspektívák délibábjai rajzolódnak.

Most még csak délibábok. Csalóka és bizonytalan fényesség lehet csupán a teljes és vaksötétség után feltűnő ragyogás. De a legnagyobb reménységgel, a legteljesebb lehetőségekkel gazdag már most is a délibábos ragyogás.

A cárizmus ólombányáiból kilépő rab akaratlanul is összehúzza sötétséghez szokott szeme pilláit, ám szabaduló lélegzettel és boldog áhítattal köszönti a fényt, a világosságot, a szabadságot.

A szent Oroszország 1917. márciusa óta szabad Oroszország, és azóta a világ minden tájáról feléje tekint a reménykedés. A megcsüggedt népek rogyant vállalkkal, meggyötört szívükkel arrafelé fordítják tekintetük. És nem volt még féltettebb kincs a földön — mely elkallódott a kufárok kezén —, nem volt még kincsesebb reménység, melynek teljesülését milliók lesték, nem volt még olyan lehetőség, melyért több lázas aggodalom szorongott, s amelynek valóra válását nagyobb áhítattal köszöntötte az ember, mint épp az orosz forradalom.

Hirtelenül jött és váratlanul, mint az üstökös. És mint az üstökös, sok circulust megzavart. Elemi erő zengett a szavában, mint a vulkánok mo-

rajában. És mint a vulkán lávája — nagy és számottevő pusztulás is együtt járt vele.

De a föld izzó méhéből érkezett. Milliók és milliók izzó vágyából a béke és szabadság után.

Nem állhatott ugyan hirtelen elénk, mint Pallas Athéné — sisakkal vértelen — Zeus fejéből. De épp az ár, amit fizetnek érte, épp a vajúdo szenvedés, amivel a nagy és boldog orosz nép áldoz, hogy világra hozhassa a megáldott gyermeket, épp ez az ár, épp ez a szenvedés teszi jelentőségében megmérhetlenné, következeiseiben teljessé és egésszé az orosz forradalmat.

Mindegy, hogy Lenin vagy Kerenszki van felül. Ők csak [az] Eszme hordozói. Az ő életük meg- megtántorgó lépteik és halandó szándékaik felett az Eszme tündöklök hallhatatlanul. Addig erősek és lebíratatlanok, amíg tisztán és érintetlen hordják a sor előtt a zászlót, mire Béke és Szabadság van írva. Ám ha hűtlenné lennének hivatásukhoz, már szándékukban eléri végzetük: elbuknak és maguk mocskolják be emléküket.

Egyformán halálra fáradt már minden nemzet; már mindnyájunk szava a békéért kiált. Akik mást kiáltanak, oktalan és bűnös tévelygők. Most az van legfőül, aki elég merész a békéért síkraszállni, s e nagyszerűen történelmi feladat az orosz népnek jutott. Ezért, hogy Lenin és Trockij — ez idegenségükben is drága, kedves nevek — a leghivatottabb képviselői az orosz nép nagy egyetemének.

Csak meg ne tántoruljanak! Csak küzdjék végig a harcot! Az elbukásra ítélt háborús csoport ördögi cselvetéseit kerüljék el győzelmesen. Már nem sokáig kell hűen és férfiasan kitartani. Már dereng a hajnal — hála az ő nagyszerű elhatározásuknak —, éppen Kelet felől.

Félre az aggodalommal! Az orosz forradalom be fogja tölteni szent hivatását: a vérbe és pusztulásba merült világot meg fogja váltani. Az akadályok, mik útjába állnak, — legyenek bár még oly hatalmasok — megsemmisülnek; szétszórja őket a vihar, mely a békéért áhítózó népek millióinak lelkét remegteti.

Majd akkor mellüket verve elzokoghatják Clemenceau, Lloyd George meg a többiek, hogy hajóikat „a szelek és viharok ellen” küldték. Mert el fog pusztulni a háborús uszítók Armadája.

Horti Dezső: Szabad Oroszország. — Czeplédi Újság, 1917. december 2. (XXVII. évf. 49. sz.)

BUDAPEST, 1918. JANUÁR 7.

PEST-PILIS-SOLT-KISKUN VÁRMEGYE
FŐISPÁNJÁNAK UTASÍTÁSA A KUNSZENTMIKLÓSI
JÁRÁS FŐSZOLGABÍRÓJÁHOZ
RÁTH JÓZSEF JEGYZŐ ELLENI FELJELENTÉS
TÁRGYÁBAN

Kovács István népfelkelő szabadszállási lakos aláírással érkezett feljelentés szerint Ráth jegyző, aki állítólag Főszolgabíró úr unokatestvére, még 1914. évben kb. ötven esetben a felmentési jegyzékeket fejenként 20—1000 korona lefizetése ellenében volt csak haljandó elkészíteni, s a szabadszállási kórház napszámberét a munkásoknak csak bizonyos összegek visszatartása mellett fizette ki, mely visszaélésekről úgy a csendőr őrmester, mint a községi tanácsnokok is tudomással bírnak.

Felhívom, hogy az ügyet sürgősen vizsgálja meg, s hozzám mielőbb tegyen kimerítő jelentést.

Patay [Tibor]
főispán

Tisztázat, tintával írt aláírással. — PmL. PPSKk Vm. Főispánjának biz. ir. 5/1918. sz.

Az elrendelt vizsgálat részben igazolta a vádakát. (Uo.)
A jegyzők hatalmaskodására lásd még e kötet 18. számú dokumentumát.

KECSKEMÉT, 1918. JANUÁR 9.

A KECSKEMÉTI LAPOK VEZÉRCIKKE AZ OROSZ FORRADALOM JELENTŐSÉGÉRŐL ÉS PERSPEKTÍVÁIRÓL

Ami Platóntól kezdve egészen a mai szakszervezetek minden munkásáig a társadalom berendezkedésével, a vagyon- és jogelosztás igazságtalanságai-
val, a földi jók egyenlőtlen adagaival elégedetlen emberek állandó álma volt; a kommunizmus most Oroszországban testet kezd öltetni. A kicsúfolt utó-
piák, az agyoncáfolt szocialista jóslatok, amelyek oly kikerülhetetlenek, biztosnak és matematikailag határozottnak hirdették eljövételét mint a csillagászok az égitestek megjelenését, most igazoltaknak és *reálisaknak* bizonyulnak: Oroszországban államosították a földbirtokokat és állami monopóliummá tették a banküzletet. Ez annyit jelent, hogy a föld és a tőke az állam kezében van. Minden termelés ősforrása: a föld, és minden termelés eszköze: a tőke, megszűnt ezzel magántulajdon lenni. Egycsapásra megvalósították az ipari- és a föld-szocializmusnak követelését.

És most feszült figyelemmel kell várnunk, hogy mi jár ennek nyomában. Vajon beválik-e az a kísérlet, amely a könyvek igazságait bátran és elfogulatlanul alkalmazza Európa legnagyobb államára? Vajon tényleg csődöt mond-e minden üzem, amelynek vezetésében nem a kizsákmányolás a módszer, és nem a minél nagyobb profit a cél? Vajon megtermik-e az orosz földek éppen olyan dúsan kalászaikat, amikor a muzsikot nem a földesúr ispánja botozza, hanem magának és ezzel együtt az államnak dolgozik? Vajon az orosz gyárakban és bányákban terméketlenebb lesz-e a munka most, mert nem nagybankok magánzó részvényesei vágják zsebre a hasznot, hanem az állam pénztárába folyik és így fölöslegessé tesz sok leplezett és leplezetlen adókat?

Lehet, hogy fel fog fordulni ez a rendszer. Lehet, hogy nyomorúságosan fog gurulni, ahelyett, hogy repülne, mint ahogy a repülőgépek is így tették az első próbák idejében. De a kommunizmus vágya és álma mélyebb és általánosabb az emberek lelkében, mint a repülésé. Az emberi gondolkodás legmerészebb Ikarusai az egyenlőségért haltak vértanúhalált. A kommunizmus szerkezete is fel fog épülni, mert erről a föld teljes meghódításáról épp oly kevésbé fog lemondani az emberiség, mint a levegőjéről. Oroszországban

most repülnek fel az első pilóták. Lehet, hogy lezuhanás lesz a sorsuk. De ha nem, úgy nemsokára az egész világ feje fölött fognak keringeni a jövő világ gépmadarai.

A jövő világ. — Kecskeméti Lapok, 1918. január 9. (LI. évf. 7. sz.) 1. p.

8.

PÁHLI, 1918. JANUÁR 10.

A KÉPVISELŐTESTÜLET JEGYZŐKÖNYVE A TAKARMÁNYREKVIRÁLÁS FELÜLVIZSGÁLATÁRÓL ÉS AZ ÉJJELI ŐRSÉG MEGSZERVEZÉSÉRŐL (RÉSZLET)

Felvétetett Páhiban 1918. január 10-én tartott rendkívüli képviselő testületi közgyűlés alkalmával.

Elnök a gyűlés szabályszerű egybehívását megállapítván azt megnyitja, s a jegyzőkönyv hitelesítésére Füleki József és Oroszi Pál képviselőket kéri fel.

$\frac{1. \text{ kgy}}{1918}$ 92—1918 kig.

Vezető jegyző jelenti, hogy a takarmányközpont megbízásából Pánczél Ferenc izsáki fakereskedő a községben takarmányneműek requirálásával foglalkozik, azonban a requirálást az alispáni rendeletek mellőzésével, a legkérelhetetlenebb igazságtalansággal hajtja végre úgy annyira, hogy az állatállomány már március elején éhínségnek lesz kitéve, a lakosságnak pedig egyáltalán nem lesz fűtő anyaga, amiért is javasolja, hogy írjon fel sürgősen a képviselő testület járási főszolgabíró úrhoz a requirálásnak két szakértő közbenjöttével leendő sürgős felülvizsgálásának elrendelése végett.

Határozat.

Páhi község képviselő testülete a határozati javaslatot magáévá téve egyhangú határozatával kimondja, hogy a requirálás felülvizsgálatának elrendelése végett az előjáróság sürgősen tegyen jelentést járási főszolgabíró úrhoz, s kérje a requirálásnak 2 szakértő közbejöttével leendő újabb fogantositását.

Ezt követően az előjárók úti- és napidíj átalányait állapította meg a testület, majd a főszolgabíró felhívására egyhangú határozattal csatlakoztak az az OMGE-hez.

4 kgy.

1919.

Vezető jegyző jelenti, hogy az éjjeli őrségi szolgálat a régebben megalkotott szabályrendelet alapján nem teljesíthető, mivel a férfi lakosság 3/4-ed része katonai szolgálatot teljesít, nők pedig éjjel őrségi szolgálatra nem alkalmazhatók, amiért is javasolja, hogy az éjjeli őrségi szolgálatra 1918. január 10-től március 31-ig terjedő időre este 8 órától reggeli 4 óráig a fogoly őrség alkalmaztassék, javadalmuk házanként beszédendő 4—4 koronában állapíttassék meg.

Kéri javaslatának elfogadását.

Határozat.

A javaslat egyhangú elfogadása mellett hozott a következő határozat: Éjjeli őrség szolgálatra 1918. jan. 10—március 31-ig terjedő időre naponként este 8 órától reggel 4 óráig a fogolyörök alkalmaztatnak, javadalmukat képezi a minden lakott ház után beszédett 4 korona.

Ezen összegek beszedésére és az éjjeli öröknek leendő kifizetésére az előjáróság utasíttatik.

Több tárgy nem lévén elnök a közgyűlést berekeszti.

Kmft.

Sörös Pál
elnök

Hitelesítik:
Füleki József
Oroszi Pál

jegyző

Tintával írt tisztázat, tintával írt aláírásokkal. — B-KmL. Páhi. Közgyűlési jkv. 1913—1921. köt. 222—226. p.

9.

BUDAPEST, 1918. FEBRUÁR 5—1918. SZEPTEMBER 13.

A NÉPSZAVA HÍREI A SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT DUNA—TISZA KÖZI SZERVEZETEINEK MŰKÖDÉSÉRŐL

A.

A kecskeméti szociáldemokrata pártszervezet múlt vasárnap¹ tartotta meg rendes évi közgyűlését. A vezetőség jelentése és annak tudomásul vétele után a közgyűlés megválasztotta az új végrehajtó bizottságot, amelynek tagjai: Szegedy Lajos, Bódy János, Szabó Lajos, Borsodi Imre, Váczi János, Szénási György és Baán János elvtársak lettek. Ellenőrző bizottsági tagokul Bán János, Nádas Kálmán, Rigó István, Tóth Mihály és Kovács Menyhért elvtársakat választották meg. A választások megejtése után Bódy János elvtárs tartalmas és lendületes szavakkal beszélt a szervezkedés és a sajtó fontosságáról.

B.

Kiskunhalasi elvtársaink vasárnap² tartott értekezletén Hibó Sándor előadása után pártkört alakítottak. A vezetőség a következőképp alakult: Elnök: Hibó Sándor; alelnök: Fazekas Gábor; titkár: Csatári Balázs; pénztáros: Hatházi Imre; ellenőr: Garbai László; választmányi tagok: Buda István, Kazai József, Kocsis Antal, Mig G. Ferenc, Mig G. Károly és Orbán Antal; számvizsgáló bizottság: Hajós Antal, Nagy T. István és Szakács Istvánné elvtársak.

C.

A kiskunhalasi szervezett munkások Marx Károly születésének 100. évfordulóját a Munkásotthonban ünnepelték meg.³ Az ünnepélyt Csatári Balázs elvtárs nyitotta meg, utána Hibó Sándor elvtárs méltatta a nagy nap je-

lentőségét egy és fél órás beszédében. Ezenkívül Mig G. Károly és Németh Erzsike egy dramolettet adtak elő, Németh Ferenc és Vágó Esztike pedig verseket szavaltak.

D.

A kecskeméti szervezett munkások e hó 15-én, vasárnap délelőtt 10 órakor a kereskedelmi alkalmazottak egyesületében (Kisfaludy utca 6.) értekezletet tartanak a Népszava érdekében.⁴ Minden szakma munkásai jelenjenek meg, hogy egyesült akarattal szállhassanak szembe a Népszava ellen irányuló gyáva és alattomos hajszával.

Pártügyek. — Népszava, 1918. február 5. (XLVI. évf. 30. sz.) 8. p.; április 12. (87. sz.) 8. p.; május 7. (107. sz.) 5. p.; szeptember 13. (214. sz.) 8. p.

1 1918. január 27-én.

2 1918. április 7-én.

3 1918. május első napjaiban.

4 A Népszava 1918 augusztusi és szeptemberi számaiban többször elkezdtek arról, hogy a lapot nem kézbesítik a frontkatonáknak. A kecskeméti pártszervezet tiltakozása — az egyre szigorúbb cenzurázás mellett — elsősorban valószínűleg ezzel kapcsolatos.

Megjegyezzük, hogy az októberi forradalom kitöréséig a Duna—Tisza közén szociáldemokrata pártszervezet csak Kecskeméten és Kiskunhalason működött, Kiskunfélegyházán és Nagykőrösön nem. Cegléden a földmunkások és a távirdamunkások szakszervezete alakult újjá 1917 végén, ill. 1918 elején. (MMTVD. 5. köt. 138—139. p. és MERÉNYI, 20—22. p.) A Szociáldemokrata Párthoz kapcsolódó spontán vagy szervezett országos akciókba (január 18—20-i tömegsztrájk, április végi választójogi tüntetés, május 1. megünneplése, június végi tömegsztrájk) azonban fenti Duna—Tisza közti szervezetek is alig-alig kapcsolódtak be. Mindössze a ceglédi munkásság egy részéről tudjuk, hogy részt vettek a januári tömegsztrájkban. (Lásd erre *Népszava* 1918. január 22-i, 27—28-i; április 23-i és május 8-i számaiban közölt beszámolókat és tudósításokat, valamint MMTVD. 5. köt. 209—229. p. közötti dokumentumait. Vö. MERÉNYI, 10—29. p.) E negatív információk összhangban vannak a Duna—Tisza közti munkásszervezetek 1917—18-as tevékenységének „békés”, „törvényes” és „hazafias” jellegét hangsúlyozó polgármesteri, főtisztviselői és rendőrkapitányi jelentésekkel. (Vö. e kötet 12., 15., 17., 20. és 24. számú dokumentumaival.)

KECSKEMÉT, 1918. FEBRUÁR 28.

**A TÖRVÉNYHATÓSÁGI BIZOTTSÁG
JEGYZŐKÖNYVE A KÖZBIZTONSÁG
HELYZETÉRŐL ÉS A WEKERLE-KORMÁNY
TÁMOGATÁSÁRÓL (RÉSZLET)**

A közölt részlet a polgármester átfogó jelentésének utolsó részeként hangzott el. Ezt megelőzően a januári ügyforgalom, a város házi és adópénztárának forgalma, a rendőrmozgalmak, a városi szegényház, közegészségügy, állategészségügy helyzete, a kihágások, a Katona József Kör által fenntartott Népiroda tevékenysége, Bartha Gergely állatorvos kitüntetési ügye és a városban állomásozó 94. gyalogezred ajándékozási akciója tárgyaltattak.

A tekintetes Közgyűlés már a múlt év október havában felírt a m. kir. honvédelmi miniszter úrhoz, hogy szolgálattételre behívott rendőrségünk pótlására a városi közönség költségére 40 népfölkelőt ide vezényelni méltóztassék, s e felirat teljesítését a közigazgatási bizottság december havi üléséből úgy a m. kir. honvédelmi, mint a belügyminiszter uraknál megsürgettem. Személyesen is eljártam ez ügy kedvező elintézése érdekében úgy a honv., mint a belügyminisztériumban, január és február hónapban, de ez ideig eredmény nem mutatkozott.

Miután pedig közbiztonsági állapotaink a városnak úgy bel-, mint külterületén egyre jobban hanyatlanak, s ez állapotok változatlanul maradása úgy a személyi, mint a vagyonbiztonság s egyszersmind a közrend szempontjából a legnagyobb veszélyeket foglalja magában: tisztelettel indítványozom, hogy az említett feliratot a m. kir. belügyminiszter úrnál megsürgetni méltóztassék.

Miután pedig ma már a rendőri szolgálatra ki nem képzett népfölkelők önmagukban véve nem szolgálhatnak kellő biztosítékul a közrend fenntartására, a személy és vagyonbiztonság megóvására, különösen pedig a külterületen a gyalogrendőri szolgálattól nagyobb eredményt nem igen lehet várni, bátor vagyok javaslatba hozni, hogy egyúttal a m. kir. belügyminiszter úrhoz az iránt is méltóztassék fölterjesztést intézni, hogy főképp nagy kiterjedésű és népes külterületünk közbiztonsági szolgálatára, de a szükséghez képest a belterületen leendő fölhasználás céljából legalább 12 lovascsendőr

sürgősen ide vezényeltessék. Értesülesem szerint ez a város közönségére mintegy 60 000 koronányi évi terhet hárítana ugyan, mégis tiszteletteljesen javaslom, e költségek megajánlását is, mert a város lakossága ama felerészének, mely a tanyákon lakik, szintén tartozik a város közönsége azzal, hogy a javainak és biztonságának megóvása érdekében még e nagy áldozatot is meghozza, mely nélkül attól kell félni, hogy a külterületen a mutatkozó tünetek szerint esetleg rövid idő alatt a személy és vagyónbiztonságnak alig fölmérhető veszedelme fog előállani.

A Törvényhatósági Bizottság „általában és részleteiben is” tudomásul vette és elfogadta a polgármester jelentését. Gy. Papp József, Csósz József, Pásthly Károly, E. Nagy Imre és Pacsa Mihály interpellációi (a közellátás nehézségeit tették szóvá) és Sándor István polgármester válaszai után a Bizottsághoz érkezett leiratok tárgyalattak. Wekerle leirataira a Panama Köztársaság területén tartózkodó magyar állampolgárok védelmével kapcsolatos kereskedelemügyi, Ugron Gábor volt belügyminiszter és Mezőssy Béla volt földművelésügyi miniszter felmentésével kapcsolatos leiratok tudomásulvétele után került sor.

Wekerle Sándor miniszterelnök úrleiratait az új kormány kinevezéséről 2754/1918 és 4041/1918 sz. alatt.

Kecskemét th. város törvényhatósági bizottsága dr. Wekerle Sándor miniszterelnök úrnak az új kormány kinevezéséről szóló 387. M. E. és 602. M. E. számú leiratait¹ tárgyalván megállapítja, hogy a kormány programja² belpolitikai kérdésekben majdnem teljesen megegyezik a törvényhatósági bizottsági közgyűlés felfogásával és óhajtásával, a magyar hadsereg felállítására vonatkozó részében pedig régi vágyaink szinte teljes megvalósulása iránt belátható időn belül sikert ígér, minélfogva Kecskemét th. város közönsége a kormányt örömmel üdvözli a kormányprogram megalapozottságába, a program megvalósításának biztosítottóságába, az új választójogi törvény megalkotásánál pedig a magyarság szupremációjának teljes érvényesítésébe vetett bizalommal e program megvalósításához a kormánynak és tagjainak készséggel ajánlja fel támogatását.

Annak kiemelésével azonban, hogy a kormányprogram a gazdasági önállóság kérdésében az eltérő felfogások fenntartását és érvényesülését gátolni nem akarván, felfogásunk a kormányprogrammal e részben sem ellentétes, évek során át elfoglalt álláspontunk változatlanságának kiemelése végett ez alkalommal is kijelentjük, hogy Magyarország gazdasági önállóságát, az ezt érvényesítő intézkedéseket és törvényeket a most folyó világháború tanulságaként s a nemzet jövő fejlődésének és anyagi megerősödésének

szempontjából ma nélkülözhetlenebbnek tartjuk, mint eddig bármikor, és megengedhetetlennek tartanók, hogy amikor kétségtelenül bebizonyosodott, miszerint a trónnak is legfőbb biztosítéka Magyarország hűsége és ereje, az erő fennakadása és fokozása Ausztriának is legnagyobb érdeke, amikor Magyarországnál kisebb és fejletlenebb államok a háború anyagi terheit gazdasági önállóságuk mellett jól kibírták, sőt most alakulnak belső zavarokkal is küzdő kisebb államok önálló gazdasági berendezkedéssel: az átmenettel leginkább veszélyeztetett mezőgazdaságában anyagilag megerősödött ezeréves Magyarország gazdasági önállóságáról ez alkalommal is lemondjon. Ennélfogva jogilag meglevő gazdasági önállóságunk gyakorlati megvalósításáért minden törvényes eszközzel küzdeni fogunk, és elvárjuk, hogy a kormány programjához képest e törekvés érvényesülésének lehetőségét nemcsak jogilag, de gyakorlatilag is kétséget és új nehézségeket kizáró módon biztosítani fogja.

Erről miniszterelnök úr feliratban értesítendő.

A tárgysorozat további napirendi pontjaiként elhatározta a Bizottság, hogy az új kormány minden tagját feliratban üdvözi. A jelentéktelen adásvételi, szabadságot és részvényjegyzési ügyek közül (39—59. napirendi pont) az új kormány birtokpolitikájával kapcsolatos részletes állásfoglalás érdemel említést, amely válasz volt az országgyűlésen elhangzott kormányprogram birtokpolitikai koncepciójára. A Törvényhatósági Bizottság véleménye röviden úgy összegezhető, hogy a város évszázados birtokpolitikája, s az ennek következtében kialakult intenzív gazdálkodás eredményeképpen „...Kecskeméten nincs szükség a demokratikus birtokpolitika érvényesítése céljából állami kényszerintézkedésekre...”

Tisztázat, dr. Garzó József levéltáros, Sándor István polgármester, Dékány László helyettes polgármester, Zimay Károly tanácsnok, Faragó Sándor, Ó. Gyenes János bizottsági tagok tintával írt aláírásával. — B-KmL. Kecskemét. Közgyűlési jkv. 1918.

1 Wekerle Sándor maga és a kormány kinevezését közlő leiratait 2754/1918. sz. alatt iktatta a városi tanács.

2 A „második” Wekerle-kormány programjára és a kormányzati erők jobbratolódását tükröző tevékenységére lásd GALÁNTAI, 379—381. p.

**A KÉPVISELŐTESTÜLET JEGYZŐKÖNYVE
A LAKOSSÁG FESZÜLT HANGULATÁNAK
LECSILLAPÍTÁSÁRÓL, ÉLELMISZER ÉS TÚZIFA
SZÉTOSSZTÁSÁRÓL (RÉSZLET)**

A közölt 3. kgy/1918. számú napirendi pont előtt az 1918. évi költségvetési tervezetet fogadta el a képviselőtestület.

Előadó főjegyző jelenti, hogy a kiskunfélegyházi szomorú kimenetelű zavargások¹ köteleességévé teszik, hogy az előjárásnak mint a község képviselőtestületének az ilyfajta kitöréseknek megfelelő intézkedésekkel való megelőzését.

Jelenti, hogy a helybeli kereskedőket, húsvágókat és henteseket a félegyházi zavargások után azonnal magához hívatta, s a legszigorúbban figyelmeztette őket, hogy az áruk kiszolgáltatásánál minden visszaéléstől tartózkodjanak, mert a lakosság ingerült hangulata mellett visszaélésük és esetleges kapzsiságuk borzasztó következményekkel járhat.

Jelenti, hogy a lakosság ingerlékenységét az élelmiszer és tüzelőanyag hiánya egész a kitörésig fokozza, hogy az be ne következzen, azt a baj orvoslásával és előrelátó intézkedések idejekorán való megtételével véli megakadályozhatni. Ezért követelt el az előjáróság eddig is mindent élelmiszerek, zsír s szalonna és tüzelőanyag biztosítása végett. Hogy az eredmény nem kielégítő, az nem az előjáróság igyekezetén múlt.

Javasolja, hogy az előjáróság utasítsa a requirált bab és kölesnek a lakosság ételmezésére való visszahagyásának kieszközlésére; utasítsa nagyobb mennyiségű burgonya és tüzelőanyag beszerzésére; nem különben utasítsa a helyi fogyasztáshoz feltétlenül szükséges sertések biztosítására.

Javasolja, továbbá, hogy a község birtokában levő mintegy 500 mm kemény tűzifa 50 kg-os adagokban az arra rászoruló szegény s hadisegélyesek közt 16 kor. mm.-kénti árban szétosztassék, mert a községnek ezen fára egyelőre szüksége nincs, a szegény lakosság pedig megkíméltetik attól, hogy 24 kor.[onáért] kénytelenítessék a nedves fának mm.-jét venni.

Többek hozzászólása után következő határozat hozatott:

Határozat.

A község képviselőtestülete előadó főjegyző javaslatát egyhangúlag elfogadja, s utasítja az előjáróságot, hogy ezen felül is minden lehető igyekezzék elkövetni, hogy a község lakossága a jelen nehéz napokban minden bajtól és zavargástól megkíméltesse.

Miről előadó főjegyző további eljárás végett határozatban értesítetik.

A községi főjegyző javaslatának elfogadása után a képviselőtestület egyhangúlag kimondta, hogy Sasvári Sándort, a helyi hadikórház tisztviselőjét — magatartása miatt — lemondásra szólítja fel.

Tintával írt tisztazat, Gáspár [Antal] közs. bíró, Benkovich [István] főjegyző, Balogh János, Márton József képviselők aláírásával hitelesítve. — B-KmL. Kiskunmajsa. Közgylési jkv. 1917—1919. köt.

1 Lásd erre e kötet 19. számú dokumentumát.

12.

KECSKEMÉT, 1918. MÁRCIUS 16.

A POLGÁRMESTER ÁTIRATA A VÁROSI RENDŐRFŐKAPITÁNYHOZ AZ OROSZ FORRADALOM MAGYARORSZÁGI HATÁSÁNAK MEGELŐZÉSÉRE TETT BELÜGYMINISZTERI RENDELET BETARTÁSÁRÓL

Főispán úr Öméltósága folyó hó 9-én 30/biz. 1918. sz. leiratával másolatban megküldvén a m. kir. belügyminiszter úrnak Entzbuder zászlósnak az orosz belviszonyokról tett jelentése alapján a közrend megóvása érdekében 1300/res. 1918. sz. alatt e hó 2-án kiadott szigorúan bizalmas rendeletét,¹ e rendelet hivatalos másolatát annak megemlítésével, hogy az Oroszországból visszatért és a szabadságolt katonák ellenőrzése, az esetleges mozgalmak és

agitációk, különösen pedig az érkező idegenek, vasúti forgalmának és itteni tevékenységének megfigyelésére a rendelet megérkezése előtt is már a rendőrfőkapitány úr figyelmét fölhívtam, a főkapitány úrnak szigorúan bizalmas kezelés és pontos végrehajtás céljából azzal adom ki, hogy a rendelet tartalmát kizárólag az intézkedésre hivatott vagy kijelölendő rendőrtisztviselőkkel, főképp pedig helyettesével közölheti, de ezekkel viszont szigorúan bizalmas kezelés és felelősség hangsúlyozása mellett haladéktalanul közölni tartozik, s a rendelet legpontosabb és legcélravezetőbb végrehajtása iránt a szükséges intézkedéseket azonnal tegye meg.

Különösen felhívom a főkapitány úr s általa az eljáró rendőrtisztviselő urak figyelmét az orosz fogságból hazatérő katonák megfigyelésének fontosságára, s a bolsevik természetű röpiratok, esetleges terjesztésének megfigyelésére és megakadályozására.

Ami az egyesületek és munkásmozgalmak ellenőrzését illeti, e tekintetbe városunkban eddig egészséges, hazafias és az állami érdekeknek mindenben megfelelő helyzet mutatkozik. Ebből következik a rendőrségnek az a kötelessége, hogy e tekintetben a megfigyelést és ellenőrzést a legnagyobb megfontolással, kivitelben pedig a legnagyobb tapintattal és minden feltűnés nélkül végezze, hogy feltűnő és tapintatlan ellenőrzéssel vagy beavatkozással a ma uralkodó kifogástalannak mutatkozó hangulatot el ne rontsa. Mivel azonban példák vannak arra, hogy ez idő szerint hasonló mozgalmak a párt- és szakszervezeti vezetőségek tudta nélkül és akarata ellenére is keletkeznek, s ennek lehetősége a vándorapostolok működése, Budapestről hazajáró vagy hazatérő, az államrenddel ellentétes tanokkal átítatott munkások, esetleg hasonló szellemű orosz fogságból visszatért katonák útján nálunk is fejlődhetnek, : a mai állapotok ilyen megváltozásának lehetősége a legnagyobb elővigyázatot, megfigyelést s tapintatos ellenőrzést teszi elengedhetetlen kötelességünké annál inkább, mert a közszükségletekkel való el látásba sokszor hiányt szenvedő lakosságnak izgulékonyabb, erkölcsi ellenállóképességébe gyengébb elemei ilyen tanok számára esetleg megnyerhetők. Ennélfogva ismételten figyelmeztetem a rendőrhatalóságot e rendelet intézkedéseinek tapintatos, feltűnés nélkül való, de pontos végrehajtásának szükségességére. Miután pedig a rendelet III. pontja értelmében a munkás és szabadgondolkodó (ilyen nálunk nincs) egyesületek jelenlegi működéséről azok nevének felsorolásával, működésének vázlatával stb., — a rendelet IV. pontja értelmében a munkás mozgalmak vezetőiről s jelentékenyebb szerepet vivő tagjairól jelentés teendő: a rendőrfőkapitány úrnak e tárgyban a rendeletben részletezett módon szerkesztett jelentését 8 napon belül várom.

A rendelet V. pontjában megjelölt esetekben bizonyos felmerülő tünetekről közvetlenül a belügyminiszter úrhoz kell jelentést tenni. Mivel azonban

szükséges, hogy a törvényhatóság területén felmerülő minden komolyabb tünetről annak első tisztviselője is tudomással bírjon: felhívom a rendőrkapitány urat, hogy minden ilyen jelentését nekem is mutassa be, illetőleg minden fontosabb tünetről szóbelileg tájékoztasson.

Miről Papp György rendőrfőkapitány úr az 1300/res. 1918 számú belügyminiszteri rendelet másolatának kiadásával felzeten értesítendő.

Sándor [István]
polgármester.

Fogalmazvány, tintával írt aláírással. — B-KmL. Kecskemét. Polgármesteri eln. ír. 477/1918. sz.

1 Idézett rendeletében a belügyminiszter ismételtén utasította a törvényhatóságokat, hogy „... az Oroszországból visszatért internáltak és hadifoglyok működését éber figyelemmel kísérjék”. Elrendelte többek közt az orosz hadifogságból hazatérők nyilvántartását, s a „bolsevik” röpiratok felkutatását, ill. becsempészésük megakadályozását. Jelentést kért továbbá a „munkás és szabadgondolkodó egyesületek” működéséről. (Uo.)

A dokumentumban említett belügyminiszteri, ill. főispáni rendelethez adott Duna—Tisza közti válaszok közül még négyet közlünk. Lásd a 15., 17., 20. és 24. számú dokumentumokat.

13.

KECSKEMÉT, 1918. MÁRCIUS 28.

A TÖRVÉNYHATÓSÁGI BIZOTTSÁG JEGYZŐKÖNYVE A KÖZELLÁTÁS ÉS KÖZÉLELMEZÉS TERÉN FELMERÜLT NEHÉZSÉGEKRŐL ÉS EZEK MEGSZÜNTETÉSÉRŐL (RÉSZLET)

A közélélmzés és közellátás körüli nehézségek megszüntetése tárgyában a városi tanács jelentése 5780/1918. szám alatt.

A városi tanács 28/kgy. 1918. sz. alatt kiadott utasítás folytán összeírta és bejelentette a közélélmzés és közellátás körül felmerült bajokat, és rámutatott azon igazságtalanságokra, melyek az egyes élelmiszerek rendszerelen szétoasztásából felmerülnek.

Ilyennek tekinthető a jelentés szerint is elsősorban:

1. A lakosságnak zsírral való ellátása körül felmerült azon nehéz helyzet, hogy a közellátásra utalt lakosság részére a téli vágásokból gyűjtött készletekből havi 30 dkgr. zsír vagy e helyett 40 dkgr. szalonna fejadagot tud az élelmezési üzem kiszolgáltatni. Ez a helyzet annál elkeserítőbb a város közösségére nézve, mert az itteni közellátásban levők a múlt évben havi 20 dkgr.-os fejadaggal kínlódtak, holott ezt az ország viszonyai semmiképpen nem indokolják, mert a múlt évben is voltak, és most is vannak városok, hol a lakosság havi 1 kgr.-os fejadagot kap a közellátásból, tehát az itteni fejadagnál háromszorta többet.

Hozzájárul ehhez azon körülmény, hogy az itteni lakosságnak különösen mezőgazdasággal foglalkozó része a szalonnát béke idején nélkülözhetetlen élelmiszerként tekinti, és ebből az következne, hogy népünk ezen speciális táplálkozási módjára való figyelemmel, az országos átlagon felüli mennyiségű szalonna hagyassék meg.

Mindennek dacára az orsz. sertésforgalmi iroda megbízottjai, akiket eljárásukban a közlelmezési miniszter úr szigorú rendelkezései következtében a helyi hatóságoknak támogatni kell, a közlelmezési célra hizlalt sertéseket a város területéről elszállítják, és ezen működésükben semmiféle tekintetek által korlátozva nincsenek; a közlelmezési minisztérium pedig a nem termelő lakosság zsírral való ellátásának kellő biztosítására sem az előző, sem a mostani gazdasági évben nem tett megfelelő intézkedéseket, és még azon határokat sem vonta meg, melyen belül az illető városok e tekintetben önállóan, vagy háborítatlanul járhatnak el, az öntudatos közlelmezési politikában mellőzhetetlen országos fejkvóta pedig megállapítva nincs.

Ezen helyzetben a város közönsége nyomatékosan kénytelen egyfelől arra utalni, hogy mind a harctereken, mind pedig az itthon levő lakosság úgy most megteszi, mint bármikor megtette, és meg fogja tenni a hazaszeretettől folyó kötelességeket, s ebben a hazának más polgáraival szemben hátrányban nem áll, másfelől levonja magára nézve a mai nehéz gazdasági helyzet következményeit, és világosan él benne annak a kötelességnek tudata, hogy a reá tornyosuló bajokat a haza többi fiaival egyenlő mértékben túrnie kell, ezzel szemben azonban az ellátatlanok érdekében teljes joggal kérheti, hogy ma, amikor a helyi hatóságnak nincs módjában a felsőbb hatóságok támogatása nélkül a lakosság ellátását biztosítani, a felsőbb hatóság adja meg a módokat lakosságának oly mértékű ellátására, amilyen mértékű ellátást más magyar városok ma is élveznek.

Feliratban kéri tehát a közlelmezési miniszter urat, hogy a lakosság munkaképességének és egészségének megóvása érdekében a zsírellátás tekintetében fennálló és a ma viszonyokkal sem indokolható 30 dkgr.-os fejkvóta megfelelő felemeléséhez módot adni méltóztassék.

2. A város lakosságának világító anyagokkal való ellátása körül is súlyos panaszok merültek fel, melyek lényege az, hogy a havi petróleum kontingens a kereskedelemügyi miniszter úr által a téli hónapokban az előző téli 240 mázsa havi mennyiségről 180 mázsára szállított le ezen 160 000 kat. holdnyi területtel és 6000 tanyával bíró városban akkor, amikor kisebb külterülettel bíró városoké felemeltetett, és a város polgármesterének többszöri sürgetése dacára ezen leszállított kontingensből november hó folyamán 80 mm., januárban pedig 65 mm. szállított le a gyárak által, a többi hónapokban a város petróleumot nem kapott, gyertyából pedig összesen 890 kgr., tehát figyelembe is alig vehető csekély mennyiség bocsáttatott rendelkezésére, míg több város, melyeknek nem úgy, mint városunknak este 6—11 órára, sőt sokszor még rövidebbre korlátozott, hanem egész éjjel és nappal tartó villany, esetleg még e mellett gáz üzeme is van, a petróleumhoz rendesebben és nagyobb mennyiségben jutott. Hogy ezen visszás állapotoknak és különböző mérvű ellátásoknak mi a magyarázata, az a város közönsége előtt ismeretlen; ezt talán egyedül azon felsőbb hatóságok tudhatják, melyek az elosztást végző szervek működését figyelemmel tudják kísérni.

A bizottsági közgyűlés ezen helyzetet feltárva az ellátás megfelelő javítása, vagyis egyfelől a kontingens felemelése, másfelől a leszállítás biztosítása iránt a kereskedelmi miniszter úrhoz is fölterjesztést intéz.

3. A lakosságnak cukorral való ellátása körül is zavar állott be már a múlt évben, mikor a szeptemberi ellátmányt november hónapban kaptuk meg, és a havi szállítmányok ezen idő óta többnyire késedelmesen érkeznek, noha a városi tanács jelentése szerint a Czukorközpont részéről teljes jóindulat és a bajnak megszüntetésére irányuló törekvés tapasztalható; a gyárak panaszában azonban a szénellátás körüli állandó zavarok és a munkaerő hiányának gyakori emlegetésében foglalható össze.

Az 1. pontban említett feliratban tehát a bizottsági közgyűlés a közélélmezési miniszter urat ezen panaszok orvoslására is felkéri.

4. Az olaj és zsíradékügyi bizottság a város szappan kontingensét havi 40 mm-ban állapította meg, s ebből a város 1917. évi április 1-je óta többszöri utánjárás és sürgetés dacára csak két havi kontingenst kapott meg, noha ma is több hónapi szappan ára a bizottság rendelkezései szerint befizetve valahol takarékpénztárban kezeltetik. Ennek az állapotnak orvoslása a közélélmezési miniszter úrnak különösen figyelmébe ajánlandó.

5. A város lakossága számára sajtot, vaját, hüvelyes és száraz főzelékeket legalább hat hó óta többszöri kérés dacára sem kaptunk, minél fogva a város közönsége a közélélmezési miniszter urat arra is megkéri, hogy az ezen élelmiszereket is nélkülöző lakosságunk legalább olykor-olykor, különösen

most a tavaszi munkával kapcsolatos erősebb táplálkozás lehetővé tétele céljából, kiutalásokat eszközölni méltóztassék.

A nevezett miniszter urakhoz intézendő kérelmeket a bizottsági közgyűlés ezúttal nem közvetlenül a miniszter urakhoz, hanem levél kíséretében főispán úr Őméltóságához rendeli elküldeni oly kérelem kapcsán, hogy azokat rendeltetési helyükre eljuttatni és támogatni méltóztassék.

A tárgysorozat 66. pontjaként a Városi Tanács számolt be a 10 000 000 koronás jelzálogkölcsön felhasználásáról, majd a Református Jogakadémia fenntartási költségvetésének módosítása következett. A Bizottság ülése jelentéktelen adás-vételi és szabadságügyek tárgyalásával fejeződött be.

Tisztázat, Dékány László h. polgármester, Mészáros József tanácsnok, dr. Angyal Vidor t. főügyész, Lajos József, Bíró Sándor th. biz. tagok tintával írt aláírásával. — B-KmL. Kecskemét. Közgyűlési jkv. 1918.

14.

KALOCSA, 1918. ÁPRILIS 4.

A JÁRÁSI FŐSZOLGABÍRÓ JELENTÉSE A VÁRMEGYE ALISPÁNJÁNAK A JÁRÁS ÁLTALÁNOS HELYZETÉRŐL

Jelentésemet a következőkben terjesztem fel:

1. A szülöttek száma 163, az elhaltaké 260 volt.
2. A háborús állapot károsan érezteti hatását a személy és vagyonbiztonság terén. Különösen a lopások száma emelkedik, minek oka az áruk és termények nagy értékelkedése, másik pedig a rendőrség és csendőrség létszámának elégtelensége.
3. Véletlen szerencsétlenség okozta haláleset 1 fordult elő.
4. Nagyobb tüzeset nem volt, egy-egy jelentéktelen tüzeset volt Kalocsán, Miskén, Homokmégyen és Bogyzislón.
5. Az 1918. évi költségvetések 4 község kivételével letárgyaltattak, a hiányzók rövid időn belül le fognak tárgyalatni.

6. Az elmaradt számadások letárgyalása állandó gondoskodásom tárgyát képezi, de a községi jegyzőknek folyó ügyekkel való állandó túlterhelésével számolnom kell.

7. Közellátásra szorulók száma 95, nagyobb részt hatósági ellátásban részesülnek, kisebb részben engedélyezett könyöradomány gyűjtésből tartják fenn magukat.

8. Dajkaságba adott csecsemők állandó orvosi ellenőrzés alatt állanak.

9. Tolonczállomás Kalocsán van.

10. Tűz és építészeti rendőrséget Kalocsán állandó bizottság, egyebütt községi elöljáróság gyakorolja.

11. Csendőrség működése kifogástalan, a létszám azonban elégtelennek mutatkozik, mert tevékenységük jó részét szőkevény hadifoglyok, legnagyobb részt a katonaszőkevények kísérése köti le.

12. Élénkebb egyesületi élet egyedül Kalocsán van. Működésük minden tekintetben kifogástalan.

13. Járványos betegségek normális keretben maradtak, kivéve Kalocsa községet, ahol a hólyagos himlőben történt megbetegedések száma úgyszólván egyik napról a másikra 25-re emelkedett. Egy-két hólyagos himlő eset ezen felül Bogyiszló, Öregcsertő, Foktó, és Homokmégy községben van.

14. Iskolák, óvodák állapota rendben van.

15. A tavaszi gazdasági munkák a munkáshiány miatt megfeszített erővel, de kielégítően folynak. Az őszi vetések kielégítően teleltek, fejlődésükre azonban igen hátrányos a régóta tartó szárazság. A múlt hó végén fellépett fagyokat, úgy az őszi, mint a tavaszi vetések megsínylették. Számos esetben kiszántásra került a sor, de az időjárás kedvező változása még igen sokat helyrehozhat. Fagykár mutatkozik a korán virágzó gyümölcsfákban.

16. A tengeri vetése most kezdődik.

17. Szerb tövis írtatik.

18. Állategészségügy jó, járványos betegség, elhullás szórványosan fordult elő. Nagy mértékben elterjedt a ló rühkór, mit a lókorházakból kikerült lovak okoztak.

19. Faiskolák gondoztatnak. Fásítás szünetel.

20. Mezőrendőri viszonyok határozottan rosszak. Megfelelő mezőőrök nem kaphatók, a lopások nagyon elszaporodtak. Kevés eset nyomoztatik ki, a kiszabható büntetés a termények magas értékével arányban nem áll.

21. Községi erdő alig van. Üzemterv szerint kezeltenek.

22. Gazdasági téren annyiban észlelhető haladás, hogy a belterjes és jövedelmező paprika és zöldségtermelésre mind többen térnek át. Új gazdasági gépek csak igen kis mértékben szereztetnek be.

23. Munkáshiány érezhető, munkabérek női 6—8 korona, férfi 8—16 korona között váltakoznak. Igás fuvar napi bére 70—100 korona.

24. Selyemtenyésztés, annak ez idő szerint aránylag kis jövedelmezősége miatt, ez idő szerint alig űzetik.

M[adarász Elemér]
főszolgabíró

Tisztázat másodpéldánya, tintával írt kézjeggyel. — B-KmL. Kalocsai Járási Főszb. ir. 1596/1918. sz.

15.

KISKUNHALAS, 1918. ÁPRILIS 9.

A RENDŐRFŐKAPITÁNY JELENTÉSE A VÁRMEGYE FŐISPÁNJÁNAK AZ OROSZ HADIFOGSÁGBÓL HAZATÉRT KATONÁK MAGATARTÁSÁRÓL ÉS A FÖLDMUNKÁSOK EGYESÜLETÉNEK MŰKÖDÉSÉRŐL

A Nagyméltóságú Belügyminiszter Úr folyó évi március hó 2-án kelt 1300 Res. számú rendeletére¹ hivatkozással jelentem, hogy:

I. Az orosz hadifogságból városunkba eddig visszatért katonák, illetve hadifoglyok magatartását megfigyeltettem, s náluk államellenes vagy a társadalmi rend felforgatását célzó működés vagy ily eszmék terjesztése észlelhető nem volt.

II. Bolsevik röpiratok terjesztése nálunk nem fordult elő.

III. Városunkban „A magyarországi földmunkások országos szövetségé”-nek kiskunhalasi csoportja működik, működésének célja a földművelőket s egyéb munkásokat egyesíteni azért, hogy helyzetüket a törvények betartásával s az összetartás erejével javítsák. Működése a társadalmat felforgató vagy forradalmi eszmék terjesztésének gyanújára ez ideig okot nem szolgáltatott.

IV. A fenti pontban megjelölt egyesületnek elnöke Fazekas Gábor 59 éves, ref., nős, földműves, kiskunhalasi lakos, ki az 1897. évben a m. kir. kúria

által 1136 szám alatt osztály elleni izgatásért 14 napi fogházra és 5 frt. pénz-büntetésre volt ítélve.

Az egyesület életében s intézésében tevékeny részt szokott venni Hibó Sándor 50 év körüli, nős, családos, volt cipész, jelenleg a kiskunhalasi ker. munkásbiztosító pénztár tisztviselője, ki egyszersmind városi képviselő is, a közügyek iránt érdeklődéssel szokott viseltetni, hatóságok utasításaihoz s rendeletekhez pontosan szokott alkalmazkodni, fogva vagy büntetve nem volt, a magatartása állami érdek szempontjából nem aggályos.

Bori Benő
rendőrfőkapitány

Tisztázat, tintával írt aláírással. — PmL. PPSKk Vm. Alispánjának biz. ir. 172/1918. sz.

1 A rendelet tartalmára lásd a 12. számú dokumentum magyarázó jegyzetét.

16.

BUDAPEST, 1918. ÁPRILIS 15.

PEST-PILIS-SOLT-KISKUN VÁRMEGYE
ALISPÁNJÁNAK KÉRELME
A FÖLDMŰVELÉSÜGYI MINISZTERHEZ
„MOZGÓ MEZŐGAZDASÁGI OSZTAGOK”
SZERVEZÉSE TÁRGYÁBAN

A Gyáriparosok országos szövetségéhez fenti tárgyban intézett átiratomat¹ és nevezett szövetségnek válaszát² felterjesztve kérem, hogy amennyiben a mezőgazdasági munkák elvégzéséhez szükséges munkaerő feltétlenül biztosítva nincs, az esetben megfelelő rendelkezés kieszközlésével részemre azon jogot biztosítani méltóztassék, hogy *a gyárban foglalkoztatott munkások közül a mezői munkára alkalmas munkásokat mezőgazdasági munkára kivé-nyelhessem.*

Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye jelenlegi munkásszükséglete állandó

munkaerőben az esetben, ha az itt dolgozó orosz és román hadifoglyok a munkahelyen maradnak, 3500 (azaz Hárromezeröttszáz) főnyi munkaerőt tesz ki.

Azon felül kaszálási munkára, amennyiben a kellő számú katonai munkásosztagok kiadatnak, f. évi május hó közepétől még 4000, szóval négyezer munkás szükséges, végül ezenfelül aratási munkára 12 000, szóval tizenkettőezer főnyi munkaerő szükséges.

Fazekas [Ágoston]
alispán

Tisztázat, tintával írt aláírással. — OL. K. 184. 1918—62/g—57 612. sz.

1 A Gyáriparosok Országos Szövetségéhez intézett március 16-i átiratában Fazekas Ágoston alispán a budapesti és a főváros környéki gyárak munkásaiból alakítandó arató osztagok felállítására tett javaslatot. (Uo.)

2 Dátum nélküli válaszában a GYOSZ ügyvezető igazgatója teljesíthetetlennek minősítette az alispán kérését. Álláspontját így indokolta: „A szénhiány, szállítási nehézségek és a munkásmozgalmak következtében nagyobb gyáraink termelése oly nagy mértékben hátráltatott, hogy a megrendelések teljesítése csak a legnagyobb erőfeszítés mellett lehetséges; minden gépi és emberi erő kihasználásával tudják csak a felhalmozódott munkaanyagot feldolgozni. Ehhez nagyon nagy mértékben hozzájárul az a körülmény, hogy a fiatal korosztályú felmentetteket katonai szolgálatra bevonták, úgyhogy a legnagyobb mértékben szükség van minden munkásra, sőt még újabb munkakerőkre igyekeznek szert tenni nagyobb gyárüzemeink. Minthogy nem valószínű, hogy a helyzet az aratási munkák idejéig lényegesen javulna, sajnálattal kell közölnünk, hogy nem vagyunk abban a helyzetben, hogy bármily csekély számú munkásnak aratási munkára való átengedését kilátásba helyezzük”. (Uo.)

17.

KECSKEMÉT, 1918. ÁPRILIS 26.

RENĐŐRSÉGI JELENTÉS A POLGÁRMESTERNEK A BELÜGYMINISZTER ÁLTAL MEGNEVEZETT MEGBÍZHATATLAN KECSKEMÉTI SZEMÉLYEKRŐL

Hivatkozva 587 eln. 1918. sz. biz. ügyiratra jelentésemet a következőkben teszem meg.

1. Tóth Mihály nős, katona nem volt, jelenleg a Kecskeméti ker. munkásbiztosító pénztár alkalmazottja, lakik Munkácsi u. 13. sz.

2. Kovács Menyhért, nős, katona nem volt, foglalkozása ügynök.

3. Szegedi Lajos, nős, családós, katona nem volt, jelenleg a Kecskeméti ker. munkásbiztosító pénztárnál végrehajtó, lakik Bánk bán utca 2. sz. alatt.

4. Szabó Lajos, nős, családós, katona nem volt, foglalkozása: tisztviselő a Kecskeméti ker. munkásbiztosító pénztárnál.

5. Borsodi Imre, nőtlen, katona nem volt, vasgyári alkalmazott.

6. Váczi János, nőtlen, katona nem volt, foglalkozása kereskedőségéd Kun Sámuelné lisztüzletében.

7. Baán János, nős, katona nem volt, foglalkozása cipőfelsőrészkesztő a Schiffer A. és fiai cipőgyárban.

8. Rigó István nőtlen, katonai szolgálatot teljesített a 38. sz. cs. és kir. gy. ezredben, de rokkant lett. Jelenleg nyomdászsegéd az Első Kecskeméti Hírlapkiadó és Nyomda rt. nyomdájában.

Nevezettek ez ideig kifogástalan magaviseletet tanúsítottak. Sem állam-felforgató, sem társadalomellenes, illetve bolsevik érzelmeket nem nyilvánítottak. Jövőbeni magaviseletük — mindezek dacára — csakis folytonos megfigyelésük által lenne ellenőrizhető.

Kmft.

Láttam:

Papp [György]
főkapitány

Barna [Tibor] vp.

Tintával írt tisztázat, tintával írt aláírásokkal. — B-KmL. Kecskemét. Polgármester eln. ír. 587/1918. sz.

Felzetten: „Bentnevezetteknek a jövőben történő gondos megfigyelése iránt intézkedtem. 1918. május 1. Papp főkap”.

BUDAPEST, 1918. MÁJUS 18.

**PEST-PILIS-SOLT-KISKUN VÁRMEGYE
ALISPÁNI VÉGHATÁROZATA KERKÁPOLYI ZOLÁN
DÖMSÖDI VEZETŐJEGYZŐ ÉS TÁRSAI
FEGYELMI ÜGYÉBEN**

A dunavecsei járás főszolgabírójának 5438/1918. számú véghatározatával elrendelt fegyelmi eljárás rendjén lefolytatott vizsgálat eredménye, a vármegye tiszti főügyészének vádindítványa és Kerkápolyi Zoltánnak erre beadott vádnyilatkozata alapján Kerkápolyi Zoltán dömsödi vezetőjegyzőt és Stefanovich Gyula ugyanottani adóügyi jegyzőt vétkeseknek mondom ki az 1886. évi XXII. t. c. 90. §-ának a/ pontjába ütköző fegyelmi vétségben, s ezért Kerkápolyi Zoltánt a hivatkozott t. c. 95. §-ának a/ pontja alapján hivatalvesztésre ítélem, Stefanovich Gyulát pedig 200 (Kettőszáz) korona pénzbírsággal büntetem meg, mely összeg a községjegyzői nyugdíjalap javára fordítandó.

A Friedmann Bertalan segédjegyző elleni eljárást nevezettnek hadbavonulása idejére felfüggesztem.

A fegyelmi vizsgálat felmerült összes eljárási költségeknek a jelen véghatározat jogerőre emelkedésétől számított 45 nap alatt leendő megfizetésére az 1886. évi XXII. t. c. 95. §-a alapján Kerkápolyi Zoltánt kötelezem.

I n d o k o l á s

A fegyelmi vizsgálat során bizonyítást nyert, hogy Kerkápolyi Zoltán, Horváth Bácsi Gyula dömsödi lakos póttartalékos kedvezményre való jogcímének igazolása ügyében a nevezett féltől a kérvény sikeres elintézése fejében 600 korona díjat vett fel. A vizsgálat során Kerkápolyi ezt a vádat tagadta, minthogy azonban a kérdéses 600 koronáról a félnek nyugtát adott, amely nyugta létezése a vizsgálat alkalmával megállapított, ennek magyarázatául azt adta elő, hogy a nyugtát Bácsi Gyula részére szívésségből állította ki azért, hogy ennek alapján nevezett az általa kifizetett költségeket nevelőatyjától H. Bácsi Jánostól követelhesse. E védekezés, amennyiben elfogadtatik is, a vádat nem gyengíti, mert nem tartalmazza cáfolatát annak, hogy Kerkápolyi azon költségekre vonatkozólag kívánta megbízója részére

ez utóbbinak nevelőatyjával szemben való követelését igazoló okmányt adni, amelyeket megbízójától ő (Kerkápolyi) vett fel; viszont teljesen ki van zárva az, hogy Kerkápolyi tisztán szivességből olyan 600 koronáról adott volna nyugtát Bácsi Gyulának, amelyet nem ő vett fel. E védekezés valószínűtlen volta méginkább megerősíti a vizsgálat során leszögeezett azon egybevágó tényeket, hogy Bácsi Gyula azt vallotta, miszerint Kerkápolyinak 600 koronát adott, másrészt terhelt beismerte, hogy erről az összegről Bácsi Gyulának nyugtát adott.

Kerkápolyi védnyilatkozatában foglalt azon állítás, hogy az ellene felhozott vád csupán valószínűsége van alapítva, az előadottak szerint meg nem állhat, az az állítása pedig, hogy ő magánmunkálati megbízásokat nem vállalt, hanem azokat rendszerint segédjével végeztette éppenséggel nem zárja ki azt, hogy ezen gyakorlat alól egyes esetekben, például a jelen esetben is, kivételt tett.

Bizonyítást nyert a vizsgálat során, hogy vádlott Takács Miklósné László nevű fiának a póttartalékba helyezése iránti ügyében megbízójától 600 koronát kért, és 300 koronát tényleg felvett díjazás címén. A vonatkozó nyugta beszereztetett, és a vizsgálati iratokhoz csatoltatott. Vádlott a tényállást maga is beismerte, később azonban letagadta, a nyugtán levő aláírásáról pedig kijelentette, hogy az hamis. Ellentétes vallomásának magyarázatául védnyilatkozatában azt adja elő, hogy első ízbeni kihallgatása alkalmával hiúságból nem akarta nyilvánvalóvá tenni, hogy az irodájában előfordult esetekről nincsen tudomása. E védekezés képtelensége már abból is kitetszik, hogy vádlottnak sem hiúságból, sem egyéb szempontból nem lehetett oka arra, hogy az irodájában előfordult olyan eset nem tudását leplezze el, amelyről azt állítja, hogy nem történt meg. Vádlott ezen érvelésének tarthatatlan volta, éppen úgy mint a kétféle ellentmondó vallomás, nemcsak hogy vádlott javára nem, de ellene bizonyít. Emellett feltétlenül terhelő maga Takács Miklósné első ízbeni vallomása. Takács Miklósné ugyan másodízben első kihallgatása alkalmával tett vallomását Kerkápolyi javára módosította, ez a körülmény azonban vádlott javára nem szolgálhat, sőt, egybevetve utóbbinak azonos eljárásával, azt a feltevést igazolja, hogy vádlott az első és második kihallgatás közötti időben tanút rábírta arra, hogy a javára tegyen vallomást. A nyugtán levő névaláírásnak kétségtelen valódiságát Kerkápolyinak sem a vizsgálat során másodízben, sem pedig a védindítvány védnyilatkozatában történt pusztá tagadása meg nem döntheti.

Mínt hogy a jegyzői magánmunkálatokról alkotott 1002/1911. számú vármegyei szabályrendelet 13. szakasza szerint az ebben taxatív megállapított díjknál magasabb díjknak nemcsak követelése, de elfogadása is

fegyelmi vétséget képez, vádlottnak fentebb vázolt cselekményei fegyelmi vétség tényálladékát állapítják meg, melyet különösen súlyossá minősít ama körülmény, hogy mind a két esetben a szabályrendeletben meghatározott mérvet sokszorosán meghaladó, s emellett a végzett munkával arányban nem álló, díjakat szedett a felektől.

Bizonyítást nyert a vizsgálat során, hogy vádlott a hadiszolgáltatási törvény alapján Dömsöd községre kivetett népfölkelő munkások és igás fogatok tárgyában a község előjáróságához intézett főszolgabírói rendeletnek nem tett eleget, illetőleg ezekre vonatkozólag azt a jelentést tette, hogy Dömsöd községben sem hadimunkás sem pedig személyszállító kocsis, könnyű és gazdasági szekér nincs, jóllehet a csendőrőrs utólagos megállapítása szerint a községben 48 hadimunkára alkalmas népfölkelő egyén és 249 fogat találtatott.

Vádlott által védnyilatkozata kapcsán bemutatott, a helybeli csendőrőrmester által utólag (1918 évi január hó 8-i kelettel) kiállított bizonylat, amely szerint a községből népfölkelő munkások elvonása annak idején érzékeny hiányt okozott volna, vádlott eljárásának igazolására egyáltalán nem alkalmas, mert ez a viszonylagos értelmű jelentés nem fedi vádlottnak azt a jelentését, hogy népfölkelő munkás nincs, de különben is a bizonylat a harmadévvvel előzőleg fennállott viszonyokra vonatkozólag, szemben az akkori hivatalos csendőri jelentéssel, nem is érvényes.

Végül a most említett bizonylat a fogatokról egyáltalán nem szólt, ezekre nézve tehát minden kétségen felül áll, hogy vádlott jelentése a valóságnak nem felelt meg.

Megállapítottatott, hogy vádlott Sonnenschein Zsigmond dömsödi lakost mint cséplőgép tulajdonost szabadságra javasolta, és a szükséges adatokat községi bizonyítvánnyal igazolta, jóllehet nevezettnek e czímen szabadságolási igénye nem volt.

Vádlott által eljárásának igazolásául védnyilatkozatához csatolt Sonnenschein Zsigmondné által kiállított magánbizonylat, amely szerint férje cséplőgép mellett mint fűtő működött, figyelembe nem jöhet, mert a nem hivatalos helyről származó magánbizonylat hitelesnek annál kevésbé tekinthető, mert azt az érdekeltség tekintetében férjével egyenlő beszámítás alá eső magáncég állította ki. Ettől eltekintve a kérdéses „igazolvány” szerint Sonnenscheinné férjének jogcímét vádlott előtt csak utólag, szabadsága végeztével igazolta. A magánbizonylatnak ez a kitétele tehát vádlottra nézve ennyiben nem igazoló, de egyenesen terhelő.

Vád és vizsgálat tárgyává tétetett a ráckevei kir. járásbíróóság feljelentése folytán, hogy Kerkápolyi Zoltán számos hagyatéki ügyben az előjárósághoz intézett járásbíróósági átiratokat huzamos időn át nem intézte el, ha-

nem azokat csak ismételt sürgetések után, késedelmesen küldte vissza a megkereső kir. járásbírósághoz.

A vádnak e részét illetőleg Kerkápolyi védnyilatkozatában sikeresen védekezett azzal, hogy 1914. évi decembertől 1915. évi március 1-ig, azaz abban az időben, amely alatt a szóbanforgó hagyatéki ügyek érkeztek, állásából fel volt függesztve.

Ellenben nem sikerült vádlottnak megcáfolnia a vizsgálattal igazolt azt a tényt, hogy állásába történt visszahelyezése után a hátralékként felszaporodott hagyatéki ügyeket majdnem kivétel nélkül azzal küldte vissza a ráckevei kir. járásbíróságnak, hogy azokhoz telekkönyvi betétmásolatokat mellékeljen, jöllehet a betétmásolatokra hagyatéki ingatlanok hiányában szükség nem volt, mely körülményt vádlottnak a bírósági iratok egyszerű betekintése alapján meg kellett volna állapítania.

A vármegyei árvaszék által tartott vizsgálat során megállapítást nyert, hogy vádlott Dobos Lajos, Vén Ferenc, Fehér Bálint, Fodor Mihály, özv. Siket Bálintné, sz. Fodor Lídia, özv. Baranyi Sándorné (szül.) Laczi Borbála és Németh József vevőknek többrendbeli kiskorúakkal kötött adásvételi ügyeiben, amelyekben díjait felvette, a szerződéseket ismételt sürgetések és árvaszéki rendelet dacára nem készítette el, jóváhagyásra a kikötött határidő alatt nem mutatta be.

Ismeretlen tartózkodású Cserna Elek gondnokolt haszonbérleti ügyében és a Molnár kiskorúak anyjuktól örökölt ingóságaiknak eladása ügyében intézkedéseket nem tett . . .^a

Bizonyítást nyert, hogy vádlott Tóth Julianna, Horog Mihály, Pamuk József, Joanovics Jánosné és Fekete Erzsébet dömsödi lakosoktól magánmunkálatokra nyert megbízatásaiban dacára annak, hogy a megfelelő díjakat a nevezett felektől felvette, el nem járt. E terhére rótt tényállást nem is tagadja, csupán Tóth Juliannára vonatkozólag, pusztá tagadása azonban a vizsgálat bizonyított adataival szemben figyelembe nem vehető . . .^a

Az ügyészi vádindítvány megállapítja végül, hogy Kerkápolyi a községi közélémezési célra megszavazott 28 000 koronát törvényhatósági jóváhagyás nélkül és szabálytalanul kezelte és használta fel, és hogy a maximális áron felül eladott termények és élelmi cikkek jövedelméből kezelési költség címén 400 koronát jogtalanul a maga részére utalt ki . . .^a

Az előadottak szerint Kerkápolyi Zoltán ismételten súlyosan megsértette a törvényekben és rendeletekben megszabott kötelelességeit, hivatalát mint az ügyvitelért felelős vezetőjegyző hanyagul és rendetlenül vezette, a felvett hatósági és bírósági rendelkezéseknek eleget nem tett, a hadviselés sikere érdekében a községi előjáróságokra háruló rendkívül fontos feladatok körében súlyos mulasztást követett el, végül a magánmunkálatok jogtalan díjaz-

tatása által állását meg nem engedett anyagi haszonszerzésre használta fel.

Mindezen szabálytalanságokat és visszaéléseket összességükben oly súlyos fegyelmi vétségnek kellett minősítenem, amelynek folytán Kerkápolyi Zoltán a közszolgálat érdekeinek veszélye és sérelme nélkül állásában meg nem hagyható.

Stefanovics Gyula adóügyi jegyzőt illetőleg a vizsgálat során megállapítást nyert, hogy nevezett 1914. november 14.-én a községházán a főjegyző hivatalos helyiségében többek jelenlétében Kerkápolyi Zoltánt tisztességtelen embernek, csalónak, katonaszabadítónak nevezte, ugyanazon a napon az esti órákban Kaszáné kávéházában ittas állapotban botrányos magaviseletet tanúsított, s az 1915. évi március 26-án tartott számadásvizsgáló képviselőtestületi ülésről felvett jegyzőkönyv szerint a közgyűlésen Kerkápolyi Zoltánnal szemben a „hazudik” kifejezést ismételten használta . . .^a

Stefanovich Gyula az által, hogy hivatali helyiségben botrányos és tisztetelen magaviseletével a hatósági tekintélyt megsértette, továbbá hogy magánéletében ittas állapotban botrányt okozott, az 1886. évi XXII. tc. 90. §-ának a/ és b/ pontjába ütköző súlyosabb fegyelmi vétségeket követett el, melyeket a fent kitett pénzbírsággal láttam megtorlandónak . . .^a

A vizsgálati költségekben Kerkápolyi volt marasztalendő, mert a vizsgálat anyaga túlnyomó részben az ő fegyelmi vétkessége körül csoportosul. Ez ellen a véghatározat ellen a kézbesítéstől számított 15 napi határidő alatt a vármegye közigazgatási bizottságához intézendő és nálam beadandó felbuzerálásnak van helye.

Miről a dunavecsei járás főszolgabíróját, Dömsöd község elöljáróságát, továbbá Kerkápolyi Zoltán és Stefanovich Gyula dömsödi lakosokat értesítem.

Fazekas [Ágoston]
alispán

Tisztázat, tintával írt aláírással. — PmL. PPSKk Vm. Főispánjának ált. ir. 3294/1918. sz.

^a Az ügy szempontjából érdektelen néhány sort elhagytuk.

CHERNÁK BÉLA RENDŐRKAPITÁNY JELENTÉSE A VÁRMEGYE ALISPÁNJÁNAK A FEBRUÁR 24—26-I TÖMEGMEGMOZDULÁSRÓL

Kiskunfélegyházán folyó évi február hó 24—25 és 26-án folytatólagosan s lázadásszerűen elkövetett zavargások miatt lefolytatott nyomozás befejezése után jelentésemet a következőkben terjesztem elő:

A zavargás 24-én reggel 8 óra körül kezdődött. Ugyanis a hatósági zsír-kiosztó helyiség — Dobos István üzelete előtt — már a kora reggeli órákban összegyűlt a nép, amely mintegy 700—800 főből állott, hogy az egy hét óta ki nem osztott, de részükre jegy alapján kiutalt zsírt megkaphassák. A kiosztás 7—8 óra között kezdődött, azonban a kiosztást vezető Schwéd Izsák üzletvezető kénytelen volt azt beszüntetni, mert annak dacára, hogy az oda kivezényelt két rendőr a kiosztást megelőzőleg a tömeget a lehetőségekhez képest rendbe állította, s eleinte tízenként engedte be az üzletbe, nem lehetett a rendet fenntartani, tömegesen tódultak be, s hangosan, szinte izgatóan egyesek azt kiabálták: „a múlt héten nem kaptunk sem húst, sem zsírt”, mások pedig: „a zsidóknak meg az uraknak jut hús is, meg zsír is”. Ennek természetes folyománya az volt, hogy a rend teljesen felbomlott.

Schwéd üzletvezető látva a nagy zűrzavart, az üzletet bezárva megpróbálta a tömeget csendre inteni azon ígérettel, hogy ha a rend helyreáll, ismét megkezdí a kiosztást, azonban ez mind hiábavaló volt, miért is az üzlet ajtaját lezárván, eltávozott. Minthogy a tömeg fenyegetőleg lépett fel vele szemben, bement az üzlettől cirka 40 lépés távolságra levő, a városháza melletti Korona kávéházba.

A tömeg egy része ezután a városházára ment az utcán lármázva, hogy Szántó Lajos közlelmézési tanácsnoktól kérjenek segílyt. Nevezett nem lévén akkor még a hivatalban, visszafelé indult a tömeg, s egyesek mindjárt a városháza ablakait kezdték beverni, közben szidalmazva a zsidókat és az urakat, majd sorbavették a Városház téren Iskola, Petőfi, Dobó, Kossuth, Pázmány, Szegedi, Holló Lajos utcákat, ahol az útjokba eső házak ablakait verték be.

Ezen idő alatt én és Fazekas Szűcs József alkapitányom, valamint a rendelkezésemre állott rendőrlegénység, majd a helybeni csendőrörsről nagyso-

kára és csak többszöri erélyes felhívásom folytán segítségemre jött két csendőr és két népfelkelő, próbáltuk tőlünk telhetőleg a rendet helyreállítani, de minden törekvésünk hiábavalónak bizonyult, a felizgatott tömeg továbbra is tört, zúzott, köveket dobált, sőt alkapitányom egy ködobás folytán arcán meg is sebesült.

Látva a tömeg fenyegető fellépését, kérelmemre a város polgármestere Kecskemétre telefonált a katonai állomásparancsnoksághoz katonai segélyadás végett, én pedig egyidejűleg jelentettem az esetet a belügyminisztérium rendőri osztályának és 50 csendőr azonnali kiküldését kértem.

Közben a tömeg egyre nőtt, amit elősegített azon körülmény is, hogy vasárnap lévén, a város lakosságának nagyobb része jön össze és be a tanyákról a városház előtti piacra a publikáció meghallgatása végett. Ennek tulajdonítható, hogy 10 óra körül a tömeg már legalább 4—5000 főből állott.

Míg én és a rendőreim a két csendőr segítségével a Városház téren összeverődött nagy tömegnek szétoszlatásán tőlünk telhető, emberileg felfogható minden eszközzel — például tűzi fecskendő igénybevételével is — fáradoztunk, addig a tömegből kivált egyes csoportok, amelyek 4—500 főből állhattak, a város minden irányába megindultak, s igen nagy pusztítást okoztak. Egyik ilyen nagyobb csoport a központtól mintegy 1/2 km-re fekvő Sonnenfeld Sámuel fiai cég tulajdonát képező üzletre vetette magát, azt feltörte, majdnem teljesen kifosztotta. Ezen üzletet annyira összetörték, hogy valósággal romhalmazzá vált, és még a Wertheim szekrényben levő 4000 korona készpénzt is elvitték.

Ezzel egyidőben egy másik nagyobb csoport a központtól másik irányban, körülbelül 1 km távolságban levő Spitzer Mikes üzletét támadta meg, majd egy harmadik csoport a város másik irányában, ugyanolyan távolságban Fischhof József bőrkereskedő üzletét törte fel és fosztotta ki, valamint a csordajárásban a csőszházat törték fel, s az ott elhelyezett füstölthúsféléket vitték el magukkal.

Egymás után jött hozzám telefonjelentés vagy futár jelentése a nagykiterjedésű város különböző részeiből, hogy hol garázdálkodik a tömeg, úgy hogy a majdnem egyidőben érkezett jelentések után magam sem tudtam, hogy a kevés létszámú emberemmel hová menjek, és hol oszlassam szét a tömeget, mert a város középpontján levő városházát sem hagyhattam őrizetlenül, s viszont a városháza körül is nagy tömeg állt.

Amikor Sonnenfeld Sámuel üzletét fosztogatta a tömeg, értesítés után azonnal segítségül mentünk, de alighogy odaértünk, máris jelentették, hogy Dobos István húskiosztó helyiségének redőnyzárát feszegeti a nép. Mire odaértem, a redőny már annyira fel volt feszítve, hogy alatta könnyen be

lehetett jutni az üzletbe. Csak rendkívüli erőfeszítés után sikerült az üzletet megmenteni a tömeg rombolásától.

A felizgatott tömeg nem törődve a hatósági intézkedésekkel, s nem kímélve semmit, törtek, zúztak, de különösen a zsidók, valamint az intelligens és a vagyonosabb egyének tulajdonát képező házak ablakait verték be, sőt még a „Constantinum” Kat. Leánynevelő Intézet ablakait is. A Constantinum ablakait azonban, amint a nyomozás során kiderült, azért verték be, mert azon hiszembem voltak, hogy ott nagy élelmi készletek vannak felhalmozva.

A zavargás a katonaság megérkezéséig nem csillapodott, hanem folyton nőtt, egyre nagyobb-nagyobb csoportok verődtek össze hol itt, hol ott, s járták be a város forgalmasabb utcáit, s igyekeztek a zsidó kereskedők üzleteit feltörni, amit azonban kevés számú rendőrség segítségével — az előző eseteket kivéve — megakadályoztam.

Február hó 24-én délután 2 órakor végre megérkezett 250 főből álló katonaság, fél 6 órakor pedig 50 főből álló csendőrség, akiknek a segítségével azután részben sikerült aznap a rendet helyreállítani.

Másnap már kisebb csoportok verődtek össze, és a katonaság s a csendőrök ébersége a folytonos cirkálása dacára is a rendet nem tudtuk teljesen helyreállítani, mert egyes helyeken kisebb csoportokban felbukkanva a házak ablakait bevették, sőt még ezen a napon is az egyik zsidó kereskedő üzletét is feltörték. Kifosztani azonban nem sikerült, mert a jelzett helyre siető katonaság szétszórta a tömeget.

Miután a zavargás még 26-án sem látszott teljesen megszűntnek lenni, a közbiztonság érdekében az 1. sz. alatt csatolt hirdetményt¹ voltam kénytelen kibocsátani. Ezután részben a hirdetményben foglaltak, valamint annak hatása alatt, miszerint köztudatba ment, hogy a zavargók közül mintegy 100 egyén helyeztetett a rendőrségi és járásbírósi fogdákbán letartóztatásba, mind jobban lanyhult az izgatottság, míg 27-én látszólagosan helyreállt a csend és nyugalom, mire március hó 1-én kifüggesztettem a 2. sz. alatt csatolt hirdetményt.²

A tömeg legnagyobbbrészt asszonyokból, főleg Budapestre járó helybeli kofaasszonyokból és fiatalokú suhancokból állott.

A megbomlott rend helyreállításánál és a nagykiterjedésű város különböző részeiben romboló tömegek szétosztatásánál rendkívül nagy nehézséget okozott az a körülmény, hogy egyetlen lovas közbiztonsági közeg sem állott rendelkezésemre.

A nyomozás során 160 gyanúsítottat — kik között 46 fiatalokú volt — és mintegy 60—70 tanút hallgattam ki. Valamennyi terhelt beismerte, hogy részt vett a zavargásban, azonban ablakok beverését, az üzletek feltörését

s egyéb károkozást egyik sem ismerte be, de a legnagyobb résznél alapos házkutatás után bűnjelek találtak.

A zavargások menetének lefolyása arra utal, hogy a cél elsősorban a zsidók megtámadása s vele kapcsolatban a jobb módúak, s különösen a hatósági személyek vagyonának a rombolása volt. Ezt igazolja főleg az a körülmény, hogy a hatóság — bíróság, fősolgabíró, városháza —, különösen a rendőrség ablakait is beverték.

A nyomozás adataiból megállapítható, hogy a nép kitörésének nem a zsír kiosztásának a megtagadása volt a tulajdonképpeni indítóoka, mert a nyomozás során kiderült, hogy azon időben zsírhiányt a lakosság nem szenvedett. A zsírkiosztás megtagadása csak gyújtó szikra volt a nép között lappangó izgalomnak, ami alkalmas pillanatot várt a kitörésre.

A zavargás fő oka véleményem szerint a kereskedők elleni ellenszenv, a hadisegély csekély volta, a rendkívüli drágaság és pedig azért, mert míg a város lakosságának a zömét képező termelő nép termékei, a piaci cikkek maximálva vannak, addig ezzel szemben az ipari és kereskedői cikkek legnagyobb része nincs maximálva, s így a nép ki van téve az egyes kereskedők és iparosok zsarnoki uralmának.

Egyik illusztris példája volt a kereskedők uzsoráskodásának a zavargást megelőző napokban a kereskedőknek a zsírszódával való visszaélése. Három nagy kereskedő kapott a központtól hatvan métermázsa zsírszódát egyenlő arányban. Ezek a kereskedők azonban ahelyett, hogy a városban igyekeztek volna a lakosság között az akkoriban nélkülözhetetlen életszükségleti cikket aránylagosan a maximális áron eladni, annak legnagyobb részét vidékre juttatták, részben pedig elrejtették, s csak igen kevés részt kapott abból a lakosság. Ehhez járult még azon nagy visszaélés is, hogy a maximált árat horribilisen túlhaladva bocsájtották azt áruba, ami természetesen nagyban növelte a nép körében az izgalmat. Emiatt az eljárást a legszigorúbb mederben folytatom.

A világító anyag hiánya is egyik indító oka volt a nép elkecseregésének, főleg azért, mert a kereskedők igen magas árakon hoztak időnként világító anyagot forgalomba. A nyomozat során a gyanúsítottak nagyjából hivatkoztak is a körülményre. A lefolytatott eljárás során azonban megállapítottam, hogy a kereskedők ezzel visszaélést nem követtek el, mert nem petróleumot, vagy pótlót, hanem nem maximált szabadkereskedelem forgalom tárgyát képező terpentilféleség, gépkenő olaj, vazelinolaj stb. elnevezés alatt világításra is alkalmas anyagot hoztak forgalomba.

A népben már úgyis lappangó zsidók elleni gyűlölet szítására és növelésére szolgált nézetem szerint az a körülmény is, hogy a zavargást 1—2 héttel megelőző időben a keresztény sajtó-mozgalom és egy keresztény napilap

megalapítása érdekében zárt helyen, de nyilvános ülésen dr. Bangha Béla hosszabb buzdító beszédet tartott. Ez a beszéd, bár akkor nyomban rendőri beavatkozásra nem szolgáltatott okot, mégis alkalmas volt arra, hogy a gyűlésen igen nagy számmal jelen volt egyszerű gondolkodású asszonyok lelkében a nem katolikus hitfelekezethez tartozókkal szemben való magatartásukra és érzelmükre kedvezőtlen és nagy fokban ellenszenves hatást keltsen.

Nem kevésbé volt befolyással a zendülésszerű zavargásra az a körülmény is, hogy sokan a legfontosabb közszükségleti cikkekhez vagy egyáltalán nem, vagy csak szédítően magas uzsora árakon juthatnak, valamint a hadisegély igen minimális volta is nagymértékben fokozta a népben az elkeseredést.

A feldühödött, hónapok óta izgalomtól telt tömeg kitörését képtelen voltam megakadályozni. Ennek pedig legfőbb oka a városi polgárság közönyössége, mert már 1916 év márciusában tartott közgyűlésen előterjesztettem, hogy városunkból eltávozott csendőrség helyébe a rendőrség létszámát emelje fel, mert ellenesetben nem vállalhatok felelősséget a városi közbiztonság megzavarása miatt. Ugyanezen időtájt állandó katonaság elhelyezését is kértem a közgyűléstől, mert ezzel is jobban biztosítva véltem a város nyugalmaát, azonban ez a kérésem is teljesítetlen maradt. Végre többszöri sürgetésemre a közgyűlés még 1916-ban felhatalmazta a tanácsot, hogy mindenféle fegyveres katonai szolgálatra alkalmatlan 12 népfelkelőt kérjen a katonaságtól.

A tizenkét népfelkelőt meg is kaptam, de ezekkel mennyire biztosíthattam a város közbiztonságát, amikor a város közel 40 ezer lelket számlál, s területe közel 80 000 hold, 3400 tanyával. A bel- és külszolgálattól hamarosan annyira kimerült ez a tizenkét kivezényelt népfelkelő, hogy úgyszólván időnkint hasznavehetetlenné váltak. A kimerültséget előidézte még az is, hogy a város napi 3 korona étkezési pénzt ad egy-egy népfelkelőnek, ami a mai nehéz viszonyok mellett nem elegendő, hogy az erőltetett szolgálattól kifáradt katona kellőleg táplálja önmagát, különösen akkor, amikor e 3 korona tápdíjból és a részükre járó néhány fillér zsoldjukból kénytelenek fehérneműjük mosatási díját is fedezni. Az étkezési pénz felemelése érdekében több ízben tettem már előterjesztést, de az minden alkalommal meddő maradt.

Végre a zavargásokon okulva a városi képviselőtestület folyó év március hó 3-án tartott közgyűlésén elhatározta, hogy felkéri a belügyministeriumot, miszerint állandó közbiztonsági szolgálatra 18 gyalog- és 12 lovas csendőrnek, a honvédelmi ministeriumot pedig állandó ittartózkodásra egy 6—800 főből álló katonai alakulatnak idevezénylését rendelje el.

A 30 főből álló csendőrség idevezénylése már megtörtént, de ezek mind csak gyalogosok, és így a nagykiterjedésű határban lakók, illetve meghúzódó gyanús elemek megfigyelése, a különféle harcetekről ellógótt katonaszökevények garázdálkodásának megelőzése, illetve megfékezése úgyszólván lehetetlen, a már elkövetett és bejelentett bűncselekmények nyomozása pedig lovas közbiztonsági közegek teljes hiányában rendkívül hosszadalmas, és nagy nehézségekbe ütközik.

A város bel- és külterületén a rend és nyugalom jelenleg teljesen helyreálltnak mondható, de határozott nézetem az, hogy a nép fékentartása annak a körülménynek köszönhető, hogy tudatában van a rendőrhatalóság segítségére és támogatására idekoncentrált közbiztonsági erőnek, és gyakran látja is felbukkanni a „kakastollat”.

Ezen jelentésemet egyidejűleg felterjesztetem a belügyministerium rendőri osztályának és a vármegye főispánjának is.

Chernák [Béla]
rendőrkapitány

Tisztázat, tintával írt aláírással. — PmL. PPSKk Vm. Alispánjának ált. ír. 8075/1918. sz.

1 Február 26-i hirdetésményével Chernák bezáratta a vendéglőket és az éttermeket, ill. elrendelte, hogy „... utcákon és tereken megállni és csoportosulni, vagyis 2 egyénnél többnek összeállni tilos.”, végül az üzletek előtti sorbaállást és a vásárlások menetét próbálta szabályozni. (Uo.)

2 A március elseji hirdetésmény — „... tekintettel arra, hogy a rend és nyugalom helyreállt . . .” — hatályon kívül helyezte a február 26-i rendelkezéseket. (Uo.)

KECSKEMÉT, 1918. JÚNIUS 14.

A RENDŐRFŐKAPITÁNY JELENTÉSE A POLGÁRMESTERNEK A VÁROSBAN TETT BIZTONSÁGI INTÉZKEDÉSEKRŐL

Hivatkozással Főispán úr Őméltósága folyó évi május hó 31-én 67/biz. sz. a. Nagyságodhoz intézett leiratára tisztelettel a következőket jelentem:

Főispán úr folyó évi február hó 6-án 16/biz. sz. a. Nagyságodhoz küldött 700/res. 1918. számú m. kir. belügyminiszteri¹, illetve Főispán Úr f. évi március hó 9-én 34/biz. sz. a. szintén Nagyságodhoz küldött 1300/res. 1918. sz. m. kir. belügyminiszteri rendeletek², mégpedig az első 251/Eln. 1918. és a második 477/el. 1918. számú határozatokkal adattak ki kezeimhez megfelelő intézkedés illetve eljárás végett:

Minthogy az 1300/res. számú rendelet III., IV. pontjában foglaltak értelmében a munkás és szabad gondolkodó egyesületek működéséről, azok nevének felsorolásáról, működésének vázlatával, továbbá a munkás mozgalmak vezetőiről s jelentékenyebb szerepet vivő tagjairól Nagyságod által jelentésre hívtam fel: erre vonatkozó jelentésemet³ folyó évi március hó 31-én ad. 41/Eln. sz. a. megtettem, illetve beterjesztettem.

A hivatkozott többi két belügyminiszteri rendelet többi rendelkezéseire vonatkozólag azokban foglaltak értelmében csak akkor teendő jelentés, ha a felmerülő, illetve tapasztalt tünetek azt szükségessé teszik.

Ilyen tünetekről a szigorú megfigyeléssel megbízott eljáró tisztviselők hozzám ez ideig jelentést nem tettek, és magam is, aki a városunk területén előforduló mozgalmakat a leggondosabb figyelemmel kísérem, olyan jelenségeket, amelyek aggályos voltak szempontjából a felsőbb hatóságokkal közlendők, mindekkoráig nem tapasztaltam.

Ami a 67/biz. számú főispáni leirattal megküldött 3550/res. 1918. számú belügyminiszteri rendeletben⁴ foglalt észrevételeket, illetve az egyes rendőrhatalóságok részéről tapasztalt hanyag és közönyös eljárásra vonatkozó kifogásait illeti, a m. kir. belügyminisztériumnak e tekintetben az itteni rendőrhatalóságot semmiféle mulasztás vádja nem illeti, amennyiben minden intézkedést megtettem különösképpen arra nézve, hogy a hadifogságból visszatért katonák magatartása a legéberebben megfigyeltessék, s az észlelendő legcsekélyebb rendellenességről is hozzám azonnal jelentés tétessék.

A fent hivatkozott rendeletek, illetve Nagyságod határozatai alapján tett intézkedéseimnek bizonyítására van szerencsém a folyó évi április hó 9. napján hozott ad. 40/Eln. határozatom két hivatalos másolatát tisztelettel bemutatni.

Papp György
főkapitány

Tisztázat, tintával irt aláírással. — B-KmL. Kecskemét. Polgármester eln. ir. 103/1918. sz.

1 Az 1918. február 2-án kiadott belügyminiszteri utasítás „a szociális téren megélnékült mozgalmak” ébरेbb figyelését, s — szükség esetén — a legerélyesebb intézkedések megtételét rendelte el. Kérte, hogy „a szóbanforgó mozgalmak minden figyelemreméltó mozzanatáról . . . jelentést tenni sziveskedjék”. (A rendelet közli: *Iratok Pest megye történetéhez. 1918—1919., 25—27. old.*)

2 Az 1918. március 2-án kiadott rendelet ismertetését lásd a 12. számú dokumentum jegyzeténél.

3 Lásd erre kötetünk 17. számú dokumentumát.

4 A belügyminiszter res. 3550/1918. számú, május 26-án kelt rendeletében fenti (700. és 1300.) számú utasításaira teendő jelentések késését, ill. elmulasztását tette szóvá. (Vö. *B-KmL. Kecskemét. Polgármester eln. ir. 972/1918. sz.*)

21.

TOLNA, 1918. JÚLIUS 4.

A TOLNAI CSENDŐRŐRS ŐRPARANCSNOKÁNAK JELENTÉSE A KALOCSAI JÁRÁSI FŐSZOLGABÍRÓNAK OROSZ HADIFOGLYOK SZÖKTETÉSÉRŐL

Belső Vendel őrmester bizalmi úton arról értesült, hogy Boros József bogyiszlói (gogai) révész a közbiztonságra stb. veszélyes elemeket a réven szállítja, és pedig: f. hó 3-án a délelőtti órákban a 15 éves fiával 4 hadifogoly szökevényt a szekszárdi oldalról a bogyiszlói oldalra ladikon áthozott, hogy miért vagy mennyi fizetésért, megállapítható nem volt. Mikor a 4 hadifogoly a bogyiszlói oldalra ért, az útirányt egyenest Bogyiszló felé vették, miközben Boros révész a hadifoglyoknak mondta, hogy ne menjenek arra, mert ott csendőrök vannak, hanem az erdőbe irányította, hogy arra nem

jár senki, arra menjenek. A hadifoglyok megköszönték, és arra, az erdőbe mentek.

F. hó 25-én éjjel Belső Vendel őrmester és Bojtor István népf. gyalogos Boros József révész lakásánál és a révátkelésnél lesállást tartva észrevette, hogy Boros egy orosz hadifoglyot, ki ablakán zörgetett, beeresztette, és lefeküdt nála, s ugyancsak egy másik már akkor nála bent feküdt az ágyban, kik ott elfogattak.

Boros József 55 éves ref., nős, Bogyiszló gogai révi lakos az esetre nézve kikérdeztetett, ki előadta, hogy a két orosz hadifoglyot f. hó 25-én a szekszárdi oldalról ladikon a délelőtti órákban tényleg áthozta, kik nála megtaláltak, s ezeket azért nem jelentette be, mert kaszálatni akart velük.

A f. hó 3-án írt 4 orosz foglyot, kiknek a szökési irányát elősegítette, erre vonatkozólag tagadta, hogy azokat áthozta volna, mely tagadása a bizalmi ember bemondása szerint valótlán.

Egyben jelentem, hogy nevezett révész nem megbízható, s a jelenlegi viszonyoknál fogva ily elemeket a szökésben segít, így a közbiztonságot ezáltal veszélyezteti.

Ezen rév pedig, minthogy erdőközti hely, hol több gyanús elem megfordul, s jelenleg is ott 4 ily egyén lett elfogva, feltétlenül egy megbízható révész volna hogy legyen [így], ki a hatósági közegeket szolgálataikban támogatja azáltal, hogy a gyanús elemeket bejelenti, mi annál is inkább módjában van, hogy a bogyiszlói őr közeli van, ide pedig telefonon alkalma van értesíteni ily dolgokról.

Kérem a tek. cím intézkedését, hogy a fenti helyre egy megbízható legyen felfogadva, s ez pedig a fenti esetek minél előbbi megszüntetése végett azonnal bocsátassék el, Bogyiszló község előljárósága, illetve a révtulajdonosok által.

Belső őrmester
őrparancsnok

Tintával írt tisztázat, tintával írt aláírással. — B-KmL. Kalocsai Járási Főszb. ir. 3587/1918. sz.

KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1918. JÚLIUS 7.

**A FÉLEGYHÁZI HÍRLAP TUDÓSÍTÁSA
A FÜGGETLENSÉGI ÉS 48-AS PÁRT HELYI
SZERVEZETÉNEK GYÜLÉSÉRŐL
ÉS HORVÁTH ZOLTÁN KÉPVISELŐJELÖLT
PROGRAMJÁBÓL**

Dr. Horváth Zoltán, a függetlenségi s 48-as párt képviselőjelöltje nagyszabású s minden térre kiterjeszkedő programbeszédét a múlt hó 29-én, Péter s Pál ünnepén délelőtt a függetlenségi kör tágas udvarán mondotta el nagyszámú választó-polgárok előtt.

A programbeszédén felszólaltak még dr. Lovászy Márton országgyűlési képviselő, az országos függetlenségi s 48-as párt alelnöke s Buza Barna országos nevű publicista. A vendégek pénteken délután a gyorsvonattal érkeztek körünkbe, s őket a helybeli függetlenségi párt kiküldöttei fogadták a vasútnál.

Szombaton már a kora reggeli órákban kezdtek gyülekezni a választó-polgárok, s érdeklődtek a függetlenségi kör udvarán s tágas helyiségeiben. Délelőtt 10 órakor majdnem telve voltak az összes termek s a tágas udvar. Ott volt az intelligencia, a gazdálkodó-osztály, a kereskedők s iparosok színe-java. Fél 11 órakor érkeztek meg a kör helyiségeibe dr. Horváth Zoltán képviselő-jelölt vezetésével dr. Lovászy Márton s Buza Barna, akiket a függetlenségi párt vezető tagjai közül többen kísérték. Amint az udvarba léptek, szünni nem akaró, lelkes éljenzés tört ki, amellyel a képviselő-jelöltet s a budapesti vendégeket fogadták.

Ekkorra már az udvaron felállított emelvény mellett elhelyezkedett Chernaák Béla rendőrfőkapitány, dr. Nemes Károly rendőrfogalmazó s két gyorsíró, akik a beszédek hiteles szövegét rögzítették meg.

Tóth Imre, a függetlenségi s 48-as párt vezére lépett fel elsőnek az emelvényre, s legelső szavai néhai szeretett országgyűlési képviselőnk emlékének szólottak, akiről meleg hangon, mély megindultsággal s bensőséges szeretettel nyilatkozott, s hosszabb beszédben kifejtette, hogy dr. Holló Lajos emlékét a helybeli függetlenségi s 48-as párt legméltóbban úgy őrzi meg, ha méltó utódot küld a képviselőházba, aki elhunyt képviselőnk önzetlen, töretlen, meg nem alkuvó, a független, önálló Magyarország s a

48-as politika sikeres kivívásáért küzd. [így] Ez a férfiú pedig nem más, mint dr. Horváth Zoltán, aki dr. Holló Lajosnak tanítványa s hosszú időn át volt munkatársa. (Szavait hosszan tartó, szünni nem akaró éljenzés követte.) Beszéde további részében nagy hatást keltően a helyi állapotokkal s a munkapárt jelöltjének politikai működésével foglalkozott.

Dr. Horváth Zoltán ügyvéd, képviselőjelölt szólott ezután. Az ő első szavai is dr. Holló Lajos elhunyt képviselőnk emlékének szólottak. Utána kifejtette politikai hitvallását, melyben a 48-as, függetlenségi eszmék törhetetlen, tántoríthatatlan hívének vallotta magát.

Elsősorban is a béke kérdésével foglalkozott hosszasan, hirdetvén a hadi kárpótlás nélküli s annexió mentes mielőbbi megegyezéssel béke létrehozatalát. Követelte a titkos diplomácia megszüntetését, a nemzetközi döntő bíróság felállítását, a népeknek olyan szövetségét, amelyben Magyarország, mint teljesen önálló s Ausztriával csupán personális únióban levő állam vegyen részt.

A német szövetségi szerződés megtartását kívánja, de ellenez minden olyan törekvést, amely más téren való szorosabb kapcsolatot akar létrehozni hazánk és Németország között. Így különösen ellenzi gazdasági életünknek Németországgal való szorosabbá tételét, mert ez elsősorban önállóságunkat veszélyezteti, s a teljes beolvadással fenyeget, másodsorban pedig arra készíti a most ellenséges hatalmakat, hogy azok is egy nagy gazdasági szövetségben egyesüljenek; ekként a világ népei két táborra szakadván, újabb világháborúnak a magva hintetik el.

Foglalkozott hosszasan az általános választójoggal, melynél a községenkénti titkosságért s a magyarság faji megerősítésért küzd. Váasztójogot kíván adni minden oly magyar katonának, aki a harctéren küzd az országért.

Kiterjeszkedett beszédében hosszasan az önálló magyar hadsereg felállítására; szólott továbbá a magyar jegybank felállításáról s valutánk megjavításáról s az önálló magyar vámterület megteremtéséről, mely által nemcsak országunk erősségének előmozdítását érjük el, hanem a gazdasági termékeknek jobb értékesítése mellett az ipar fellendülését s annak megszilárdítását remélhetjük.

Ezek után sürgette az egészségügynek, az igazságszolgáltatásnak, közigazgatásnak, közoktatásnak modern módon való reformálását. A hadirokkantak s árváknak megfelelő módon való segélyezését s kártalanítását.

A magyarságot erősítő birtokpolitikának a megteremtését követelte. Az adózásnak progresszivitását, különös tekintettel a háborúban szerzett vagyonok s nyereségek elsősorban megterhelésével.

Beszéde végén kijelentette, hogy lángoló lelkesedéssel s tudásának egész súlyával azon lesz, hogy a tiszta, mocsok nélküli függetlenségi s 48-as párt programját teljes egészében, megmásíthatatlanul érvényre juttassa. Követni fogja tanítómesterének s barátjának, dr. Holló Lajosnak tiszta, eszményi politikáját. Beszédét több ízben szakította félbe a tetszés zajos megnyilvánulása, annak végeztével pedig percekig tüntetett mellette a nagyszámú hallgatóság.

A programbeszéd elhangzása után dr. Lovászy Márton beszélt, aki bejelentette, hogy gróf Károlyi Mihály üdvözetét küldte a függetlenségi pártnak, s megígérte, hogy a folyó hó 14-én tartandó gyűlésen személyesen vesz részt több politikai barátjával együtt. Beszédében reátért a békekötésre, annak útjaira s több országos politikai kérdés megvilágítása után reá mutatott a munkáspárti jelölt politikai pálfordulására, s kérte Kiskunfélegyháza város választópolgárait, hogy a függetlenségi zászló diadalra juttatása mellett kitartsanak, s dr. Horváth Zoltán képviselőjelöltet választák meg. Szavait szűnn nem akaró „Megválasztjuk” kiáltás követte.

Buza Barna lépett ezután az emelvényre, s a tőle már megszokott elmés beszédben vette bonckés alá a jelenlegi politikai helyzetet, s frappáns hasonlatokkal mutatott reá a mai állapotokra. Beszédével óriási sikert ért el, s háromnegyed 1 óra elmúlt, midőn még mindig hallani akarta a mozdulatlanul álló s kitartó választópolgárság. Végül ajánlotta dr. Horváth Zoltán megválasztását.

A nagy s hatalmas gyűlést Tóth Imre szép szavakkal zárta be.

Amint a pártgyűlési hangulat mutatta: dr. Horváth Zoltán képviselővé váló megválasztása nagy többséggel biztosítva van.

Éljen dr. Horváth Zoltán!

Programbeszéd. — Félegyházi Hírlap, 1919. július 7. (XXXVI—XXIV. évf. 27. sz.)

A 607 szavazatot kapó Horváth Zoltánnal szemben Fazekas Ágoston alispán lett a választókerület képviselője. A Félegyházi Hírlap által ismertett konkrét és nem cáfolt adatok alapján a Nemzeti Munkapárt 668 szavazatot szerzett jelöltjének sikeréhez a közigazgatási és államvédelmi apparátus által alkalmazott törvénytelen eszközök is hozzájárultak. (Vö.: *Félegyházi Hírlap*, 1918. július 28. (XXXVI—XXIV. évf. 30. sz.)

Horváth Zoltán 1918/19-es tevékenységét kötetünk gazdagon dokumentálja. Itt főbb életrajzi adatait közöljük. 1880-ban született Újvidéken. Egyetemi tanulmányait Budapesten végezte. Ugyanitt szerzett jog- és államtudományi doktorátust, ill. 1906-ban ügyvédi oklevelet. Irodát Kiskunfélegyházán nyitott, s Holló Lajos mellett bekapcsolódott a politikai életbe. Holló Lajos halála után a függetlenségi párt kiskunfélegyházi szervezetének gyakorlati vezetője lett. A Tanácsköztársaság idején háttérbe húzódott, s 1919 őszétől vett részt ismét a politikai életben. A két világháború között előbb pártonkívüliként, majd 1933-tól a Független Kisgazdapárt tagjaként képviselte Kiskunfélegyházát a parlamentben. 1944 végén a nyilasok kivégezték. (*Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye és Kecskemét th. jogú város adattára*. Szerk. CSATÁR István, DR. HOVHANNESIAN Eghia, OLÁH György. Bp. 1939. II. fejr. 137. p.)

KISKUNMAJSA, 1918. JÚLIUS 20.

**A KÉPVISELŐTESTÜLET JEGYZŐKÖNYVE
A JÚLIUSI „ZAVARGÁSOKAT” LECSENDESÍTŐ
CSENDŐRMESTER KITÜNTETÉSRE
JAVASLÁSÁRÓL (RÉSZLET)**

A közölt, 64. kgy./1918. számú napirendi pont előtt Kömpöc pusztá megvételéről tárgyalt a képviselőtestület.

Sasvári Sándor képviselő indítványozza, hogy a helybeli csendőrőrs helyettes parancsnokának Vass István csendőrőrmesternek jegyzőkönyvi köszönet szavaztassék, és kitüntetésre terjesztessék fel, amiért a községben a liszt és cukor hiánya miatt július 15, 16 és 17-én kiütött lázongást elnyomta.

Aü. jegyző jelenti, hogy Vass István csendőrőrmester igazán tapintatosan járt el, a lázongókat fegyverhasználat nélkül lecsendesítette, azokat minden komolyabb incidens nélkül szétoszlatta, s a lázadást még mielőtt az nagyobb mérvet öltött, tapintatos eljárás által csírájában elnyomta, s még ő figyelmeztette az őrmestert, hogy nagy meggondolatlanság volt, hogy egy szál karddal, fegyver nélkül a lázongók közé ment, mert ezáltal saját életét is veszélyeztette, s így a maga részéről is javasolja, hogy a h. őrsparancsnoknak, valamint a többi kivonult csendőröknek jegyzőkönyvi köszönet nyilváníttassék, és Vass István őrmester a honvédelmi miniszter Úrhoz kitüntetésre felterjesztessék.

Határozat.

A képviselőtestület az indítványt magáévé teszi, és Vass István csendőrőrmesternek, helyettes őrsparancsnoknak, valamint a vele működött csendőrőrségnek jegyzőkönyvileg köszönetet mond, amiért a f. hó 15., 16. és 17-én liszt és cukor hiánya miatt kiütött lázadást tapintatos és gyors eljárásuk által fegyverhasználat nélkül ésszerű és békés bánásmóddal még csírájában elfojtották. Egyben felkéri a járási főszolgabíró urat, hogy a honvédelmi miniszter Úrhoz előterjesztést tenni szíveskedjék, aziránt, miszerint Vass

István csendőrőrmester helyettes őrsparancsnokot az élet és vagyonbiztonság terén kifejtett ügybuzgó tevékenységéért, a lázadásnak tapintatos eljárása által fegyverhasználat nélkül, békés úton saját élete veszélyeztetése mellett történt gyors elnyomásáért az ezüst koronás vitézségi érdemkereszttel a vitézségi szalagon kitüntetni szíveskedjék.

Mínthogy pedig a képviselőtestület már több alkalommal tapasztalta, hogy a rendőrbiztos kötelességét nagyon lanyhán vagy egyáltalában nem teljesíti, s a mostani lázongás alkalmával sem volt látható, minek következménye volt, hogy vezető nélkül a rendőrlegénység sem végezte kötelességét, és nem mutatkozott a lázongás helyén, ennél fogva felhívja a képviselőtestület Ns. Szabó János rendőrbiztos állásával járó kötelességének pontos és lelkiismeretes teljesítésére, mert különben ellene megtorló lépéseket lesz kénytelen megtenni. Miről aü. jegyző további eljárás végett, valamint Vass István h. őrsparancsnok, a lázongáshoz kirendelt csendőrséggel leendő közlés végett is jzkvi. kivonaton értesítendő.

Kmft.

Benkovich [István]
főjegyző

Seiler Gyula
Király Pál
hitelesítők

Gáspár
bíró

Tintával írt tisztázat, tintával írt aláírásokkal. — B-KmL. Kiskunmajsa. Közgyűlési jkv. 1917—1919. köt.

KISKÖRÖS, 1918. AUGUSZTUS 6.

A JÁRÁSI FŐSZOLGABÍRÓ JELENTÉSE
A VÁRMEGYE ALISPÁNJÁNAK
A SZOVJET-OROSZORSZÁGBÓL HAZATÉRT
FOGLYOK MAGATARTÁSÁRÓL

Fenti számú rendeletre hivatkozással tisztelettel jelentem, hogy a fogságból hazatérő katonák szabadságolásáról a csapatparancsnokságok esetenként értesítik a községi előjáróságokat, azonban ezen értesítés mást nem tartalmaz, mint az illető egyén személyi adatait és a szabadság tartamát.

Jelentem továbbá, hogy a szabadságolt fogságból hazatérő katonák általában különösebb feltűnést keltő magatartást nem tanúsítottak, meg kell azonban jegyezni, hogy a fogságban szenvedett sok nélkülözés és a háború szenvedései bizonyos elkeseredést és elégedetlenséget okoznak az emberek-nél, mindamellettt azonban járásomban semmi különösebb megemlítésre méltó eset, lázítás vagy a bolsevik eszmék terjesztése stb. nem történt.

Melczer [Gyula]
főszolgabíró

Tisztázat, tintával írt aláírással. — PmL. PPSKk Vm. Alispánjának biz. ir. 145/1918.
82.

BUDAPEST, 1918. AUGUSZTUS 17.

WINDISCHGRAETZ LAJOS
KÖZÉLELMEZÉSI HIVATALT VEZETŐ
MINISZTER LEIRATA KECSKEMÉT VÁROS
POLGÁRMESTERÉHEZ A TERMÉNYBESZOLGÁLTATÁS
TELJESÍTÉSE ÉRDEKÉBEN

A törvényhatóság megbízottaival folytatott szóbeli tárgyalások során a magam részéről mintegy 1350 (*Egyezerháromszázötven*) *waggon búza* és rozsban állapítottam meg azt a terménymennyiséget, melyet a törvényhatóságnak a rendelkezésemre álló adatok szerint mint a termelőktől igénybe vehető terményfelesleget be kellene szolgáltatni.

Ugyanekkor kilátásba helyeztem a törvényhatóságnak, hogy az *így megállapított kontingens beszolgáltatása esetén* a termelő lakosság minden *további rekvirálástól mentesül*, s hogy módomban lesz az ellátatlan lakosság teljes fejkvóta szerinti szükségleteiről egész éven át gondoskodni.

Ezzel kapcsolatban értesítem továbbá polgármester urat, hogy miként azt már a képviselőházban is kifejtettem, az ország nem termelő lakosságának ellátását aként tervezem biztosítani, hogy az erre a célra szükséges gabonamennyiséget lehetőleg még a gazdasági év elején egy tételben fogom a törvényhatóság részére kiutalni, s annak megőrletését, valamint a lisztnek és a korpának szétosztását a törvényhatóság hatáskörébe utalom.

Ezeket a törvényhatóság zavartalan ellátása szempontjából oly annyira üdvös intézkedéseket azonban csak azokban a törvényhatóságokban léptethetem életbe, melyek a kivetett terménykontingenst teljes egészében beszolgáltatják, míg az oly törvényhatóságokra nézve, melyek a kontingensnek csak egy bizonyos hányadát biztosították, továbbra is az eddigi ellátási rendszert leszek kénytelen fenntartani, s ezek részére a lisztet továbbra is csak havi részletekben áll módomban rendelkezésükre bocsájtani. A tárgyalások során egyúttal szabad választást engedtem a törvényhatóságnak arra nézve is, hogy a megállapított terménymennyiséget az átvételi eljárás lefolytatása vagy pedig önkéntes felajánlás, illetve kivetés útján kívánja-e biztosítani.

Sajnálatomra azonban a törvényhatóság a remélt kontingens beszállí-

tására kötelezettséget ezek dacára sem vállalt, s így előreláthatólag kénytelen leszek annak behajtása érdekében erélyesebb eszközökhöz nyúlni.

Mielőtt azonban az ez iránti intézkedéseket megtenném, felhívom polgármester urat, hogy az átvételi eljárást a legnagyobb gyorsasággal és lehető legnagyobb szigorúsággal folytassa le, annyival is inkább, mert még mindig nem mondtam le arról a reményről, hogy a törvényhatóság a reá kivetett kontingens legnagyobb részét tényleg be fogja szolgáltatni.

Utassítsa polgármester úr az átvevő bizottságokat, hogy az elszámolási jegyzékeket a m. kir. központi statisztikai hivatalnak feltétlenül és azonnal küldjék be, polgármester úr pedig hetenként tegyen nekem jelentést az eddig átvett termény mennyiségéről.

Az e célból szükséges úrlapokat külön fogom polgármester úrnak megküldeni.

A legkomolyabban figyelmeztesse polgármester úr az átvevő bizottságokat arra, hogy a kontingens biztosítása érdekében minden lehető köveszenek el, mert meggyőződésem szerint az általam megállapított felesleg legalábbis nagy részben a törvényhatóság területén tényleg rendelkezésre áll, s így egyedül az átvevő bizottságok s a felügyeletet gyakorló hatóság lesznek úgy a termelőkkel, mint az ellátatlanokkal szemben felelősek mindazokért az intézkedésekért, melyeket a kontingens biztosítása érdekében elrendelni kénytelen leszek.

Windischgrätz s. k.

Tisztázat, tintával írt aláírással. — PmL. PPSKk Vm. Főispánjának ált. ir. 35/1918.

82.

KISKUNMAJSA, 1918. AUGUSZTUS 24.

**A KÉPVISELŐTESTÜLET JEGYZŐKÖNYVE
A MARHAREKVIRÁLÁSOK MÉRSÉKLEÉSÉRŐL
ÉS AZ ELLÁTATLAN LAKOSSÁG ÉLELMEZÉSÉRŐL
(RÉSZLET)**

A közölt, 75 kgy./1918. számú napirendi pont előtt Varga Mihály apátplébános kérte a testületet, hogy az istentiszteleteken ne szétszórta foglaljanak helyet, mert ez „... olybá tünteti fel a község vezetőségét, mintha jelen sem lenne”. A képviselőtestület tudomásul vette a plébános kérelmét, majd Nigrédi János tanító felmentése ügyében intézkedett.

Rác Kálmán községi képviselő napirend előtt felszólalván, hogy a rövid időközökben megismétlődő marha requirálás nagy anyagi károsodással jár a község állattartó lakosságára. Többek hozzászólása és a községi főjegyző és Füstös Bertalan jzó felvilágosítása után a következő határozat hozatott.

Határozat.

A község képviselőtestülete a legnagyobb aggodalommal látja, hogy a rövid időközökben megismétlődő marha requirálások alkalmával kellő számú marha hiányában a kiscgazdák igavonó állatai vitetnek el, miáltal ezek nemcsak nagy anyagi károsodást szenvednek, de igavonó állataik elvitele folytán gazdálkodásukban is meggátoltatnak, s minthogy az igavonó állatok értékét nem a súly, hanem azok használhatósága adja meg, a nagy értékvesztéstől való félelem — miután a gabonatermelés csak ráfizetéssel jár — a legtöbb kiscgazdát igavonó állata eladására kszzteti, s ezáltal a jövő évi termést veszélyezteti: elhatározza a község képviselőtestülete, hogy ezen körülményt a járási főszolgabíró úr előtt küldöttség útján feltárja, és felkéri, hogy ezen veszélyről illetékes helyre előterjesztést tenni kegyeskedjék.¹ A küldöttség tagjaiul a községi főbíró, fjzó, Patyi Antal és Király Gy. Pál küldetnek ki. Miről vezetőfjzó további intézkedés végett értesítetik.

A továbbiakban az iskolák és a tanítók segélyezésével foglalkozott a testület; tárgyalta Csíkszereda város segélyezés iránti kérelmét (100 korona gyorssegélyt szavaztak meg), majd Sasvári Sándor és társai indítványára elhatározták, hogy „... a községet nagyközségből rendezett tanácsú várossá alakítják át...”.

Előadó főjegyző jelenti, hogy a község képviselőtestülete 66 kgy./1918. szű. határozatával egyhangúlag elhatározta, hogy a község ellátatlan lakossága részére szükséges gabona bevásárlásra a helybeli pénzüzetektől 150 000 kor. ideiglenes kölcsönt vesz fel, minthogy azonban a határozat hozatalakor a kamatlábra vonatkozólag még határozat hozható nem volt, a takarékpénztár vezetőivel történt megállapodás folytán indítványozza, hogy mondja ki a község képviselőtestülete, miszerint a kiskunmajsia takarékpénztár és a kiskunfélegyházi népbank kiskunmajsai fiókjától a község ellátatlan lakossága részére szükséges gabona bevásárlására évi 6%-os kamattal 150 000 koronás ideiglenes kölcsönt vesz fel; s a hitelt nyújtó pénzüzetekkel szemben a képviselő testület tagjai egyénileg is szavatozást vállalnak, s minthogy a gabona bevásárlása halasztást nem szenvedhet, mondassék ki, hogy a hozott határozat azonnal végrehajtandó, és csak birtokon kívül fellebbezhető.

Elnöklő bíró előadó főjegyzőnek a kölcsön felvételére vonatkozó indítványára a név szerinti szavazást elrendelvé, az indítvány elfogadása mellett igennel szavaztak: Patyi Antal, Rácz Kálmán, Terbe István, Márton József, Stein Miksa, Garas Kálmán, Beck Ignác, Beck Majer, Minkó Lukács, Hauer Lipót, Patyi Vincze, Sasvári Sándor, Benkovich István, Farkas József, Felföldi János, Péter Sz. Mihály, Run Vincze, Törtely Lajos, Terbe Gábor, Daka Ádám, és Terbe Rezső, vagyis 21-en, nemmel senki sem szavazott, Király Gy. Pál és Veszélka József mint a helybeli pénzüzetek vezetői érdekelve lévén nem szavaztak, s így a következő határozat hozatott.

Határozat.

A község képviselőtestülete egyhangúlag elhatározta, hogy a kiskunmajsai takarékpénztár és a kiskunfélegyházi népbank kiskunmajsai fiókjától a község ellátatlan lakossága részére szükséges gabona bevásárlására évi 6%-os kamattal 150 000 kor., azaz egyszázötvenezer korona ideiglenes kölcsönt vesz fel, s kimondja, hogy ezen kölcsönre nézve a hitelt nyújtó pénzüzetekkel szemben a képviselőtestület tagjai egyénileg is szavatozást vállalnak.

Jelen határozat kimondása után elnöklő bíró előadó főjegyző azon indít-

ványára, hogy a hozott határozat azonnal végrehajtandó, és csak birtokon kívül fellebbezhető, a név szerinti szavazást elrendelvé az indítvány elfogadása mellett igennel szavaztak: Patyi Antal, Rácz Kálmán, Terbe István, Márton József, Stein Miksa, Garas Kálmán, Beck Ignác, Beck Majer, Minkó Lukács, Hauer Lipót, Patyi Vincze, Sasvári Sándor, Benkovich István, Farkas József, Felföldi János, Péter Sz. Mihály, Run Vincze, Törtely Lajos, Terbe Gábor, Daka Ádám és Terbe Rezső, vagyis 21-en, nemmel senki sem szavazott, Király Gy. Pál és Veszélka József mint a helybeli intézetek vezetői érdekelve lévén nem szavaztak, s így 21 szavazattal egyhangúlag a következő határozat hozatott.

A község képviselőtestülete egyhangúlag elhatározza, hogy a kölcsön felvétele tárgyában hozott jelen határozata azonnal végrehajtandó, és csak birtokon kívül fellebbezhető.

Így kellett a község képviselőtestületének határoznia, mert kötelessége, hogy a helybeli ellátatlan lakosság részére szükséges gabonát bevásárolja, a gabona bevásárlása pedig halasztást nem szenvedhetvén, az azonnali intézkedés vált szükségessé. A község képviselőtestülete nem várhatta meg, míg a gabona bevásárlásához szükséges összeg az ellátatlan lakosság által befizettetik, mert az oly hosszú időt venne igénybe, hogy az ellátatlan lakosságról való gondoskodás megghiúsíthatnák, de meg mivel az ellátatlan lakosság egy része a bevásárláshoz szükséges összeggel nem is rendelkezik; végül mert a gabona átvételi leszámolás még bevégezve nincs, s így a részben ellátatlanok szükséglete meg sem állapítható.

Mely közérdekű határozat közhírré tétetni és a hirdetési határidő leletével felsőbb hatósági jóváhagyás végett felterjeszteni rendeltetik; előadó fjjő pedig utasíttatik, hogy a törvényhatósági jóváhagyás előtt a vármegyei alispán úr előzetes jóváhagyását eszközölje ki. Miről előadó fjjő és a kiskunmajsai takarékpénztár részvénytársasága és a kiskunfélegyházi népbank kiskunmajsai fiókja határozatban értesíttetnek.

90—91. kgy./1918. sz. napirendi pontként a Kiskunmajsa székhellyel alakítandó országgyűlési választókerületről és egy szeszfőzde felállításáról tárgyalt a testület.

Tíntával írt tisztazat, Patyi Antal és Rácz Kálmán ceruzával írt aláírásával. — B-KmL. Kiskunmajsa. Közgyűlési jkv. 1917—1919. köt.

1 A járási főszolgabíró a küldöttség kérelmét indokoltnak találta. Kijelentette, hogy a község előterjesztését illetékes helyre pártolólág felterjeszti, illetőleg, hogy a saját hatáskörében is mindent megtesz a marharekvirálások mérséklése érdekében. (Uo. 1918. augusztus 29-i ülés jkv.-e.)

27.

CEGLÉD, 1918. SZEPTEMBER 22.

A CZEGLÉD HÍRE KÁROLYI MIHÁLY KÜLPOLITIKAI ORIENTÁCIÓJÁT TÁMOGATÓ CEGLÉDI KÜLDÖTTSEG BUDAPESTI ÚTJÁRÓL

A ceglédi függetlenségi és 48-as párt a Cegléd Népéhez intézett „Nyílt levél”¹ hatása alatt elhatározta, hogy gróf Károlyi Mihályt nyílt, bátor fellépéséért, a béke törhetetlen és rettenthetetlen harcosát küldöttségileg üdvözli és szeretetéről, ragaszkodásáról biztosítja. Ezen határozatból kifolyólag szerdán, folyó hó 18-án, egy száznál több tagú küldöttség kereste fel gróf Károlyi Mihályt Budapesten, mely küldöttségben több ceglédi egyesület és kör is képviselve volt. A küldöttséget dr. Gombos Lajos főorvos, a függetlenségi és 48-as párt elnöke, Antal Antal, dr. Dobos Sándor, dr. Feldmann József és Füle János vezették képviselőnk elé. Dr. Gombos Lajos elnök meleg szavakkal üdvözölte Károlyit és biztosította arról, hogy mindhalálg kitart mellette és eszméi mellett. Délben gróf Károlyi ebédet adott a ceglédiek tiszteletére, itt hangzott el Károlyi külpolitikailag is jelentős beszéde.²

Az ebéden dr. Dobos Sándor üdvözölte gróf Károlyi Mihályt, aki lelkes ováció közben mondta el beszédét. Bevezetőjében visszaemlékezett arra, hogy a parlament összes pártjai a Károlyi-párt ellen fordultak, amikor a győzelem nélküli béke lehetőségét is hirdette. Ismertette a pacifista békeprogramot, majd áttért a mostani külügyi aktualitásra, a békeajánlatra, amelyet külügyminiszterünk a napokban tett.³ Károlyi újólag állástfoglalt a megegyezéses béke mellett és tárgyalási alapul Wilson elnök ismeretes tizennégy pontjának elfogadását ajánlotta. Beszédét nagy lelkesedéssel fogadták. A küldöttség az esti vonattal tért haza.

A ceglédi küldöttség gróf Károlyi Mihálynál. — Cegléd, 1918. szeptember 22. (XL. évf. 38. sz.)

1 A ceglédi választókhöz írt szeptember 8-i nyílt levelében Károlyi a wilsoni 14 pont alapján követelte a Monarchia békeajánlatát. A kormányajtó által hevesen támadott javaslatra lásd KÁROLYI, 199—203. p.

2 Az idézett beszédet, amelyben Károlyi többek között megismételte a „nyílt levélben” kifejtett külpolitikai koncepciót, szintén a LITVÁN György szerkesztette válogatás közli. (KÁROLYI, 203—208. p.)

3 Gróf Burián István közös külügyminiszter szeptember 14-i jegyzékéről van szó. Mivel Burián javaslata nem felelt meg a tényleges katonai erőviszonyoknak (pl.: megkerülte Wilson javaslatát és a „békekötés alapelveiről” kívánt tárgyalni), az antant elutasította. (Vö. GALÁNTAI, 410. p.)

28.

KALOCSA, 1918. SZEPTEMBER 28.

A FŐSZOLGABÍRÓ KÖRRENDELETE A KÖZSÉGEK ELŐLJÁRÓSÁGAINAK VÁGÓMARHÁK BESZOLGÁLTATÁSÁRÓL

Az augusztus hó folyamán járásomra kivetett 330 drb vágómarha,¹ mivel a környék a rájuk kivetett mennyiséget nem állította elő — átadható nem volt. Ezért Alispán Úr f. évi szeptember hó 24-ével kelt 3211. sz. rendeletével az elmaradt 92 drb marha átadását követeli. Ezért felhívom, hogy az alább felsorolt községek a feltüntetett drb számot 1918. évi szeptember hó 18. napjának d.e. 8 órájára az érseki uradalom Kalocsai majorjába kimutatás kíséretében (2 példány) állítsák elő. Az átadandó vágómarhák 2 éven és 250 kgr súlyon alóliak nem lehetnek, láthatóan vemhes tehenek pedig szintén nem jelölendők ki. A kimutatásnak tartalmaznia kell a kijelölt állat korát, színét, és jegyét, hogy az azonosság megállapítható legyen. Elsősorban azoktól jelölendők ki, akik az augusztusi átadáskor marháikat nem vezették elő, vagy egyáltalán még nem adtak le. Ott ahol szükséges karhatalom veendő igénybe, és minden egyes tulajdonost figyelmeztessenek, hogy az ellenszegülést a legszigorúbban fogom megtorolni.

Tekintettel arra, hogy a bizottság nem minden egyes marhát fog átvenni, szükséges, hogy a kivetett drb számnál 15%-al többet állítsanak elő. Jegyzénk Bátyára 6, Dunaszentbenedekre 2, Dusnokra 8, Foktőre 14, Fajszra 6, Géderlakra 1, Homokmégyre 18, Miskére 8, Öregcsertőre 13, Szakmárra 26, Uszódra 16 drb.

Ott ahol karhatalom kirendelésére szükség van, kérek idejekorán jelentést, hogy intézkedni tudjak. A fent jelölt létszám előállításáért a községi bírákat teszem felelőssé.

[Madarász Elemér]
főszolgabíró

Tintával írt fogalmazvány, kék színű ironnal írt kézjeggyel. — B-KmL. Kalocsai Járási Főszb. ir. 1588/1918. sz.

1 A vágómarhák augusztusi beszolgáltatását a földművelésügyi miniszter július 10-én kiadott 66 421. számú rendelete írta elő, amely Pest-Pilis-Solt-Kiskun Vármegyére 4337 db-ot vetett ki. (Uo. 1588/1918. sz.)

29.

BUDAPEST, 1918. OKTÓBER 7.

A BUDAPEST VIDÉKI KÖZÉLELMEZÉSI
KORMÁNYBIZTOS ÁTIRATA
PEST-PILIS-SOLT-KISKUN VÁRMEGYE
ALISPÁNJÁHOZ A MEGYÉRE KIVETETT
GABONA KONTINGENS MARADÉKTALAN
BESZOLGÁLTATÁSA TÁRGYÁBAN

A Haditermény részvénytársaságtól, valamint Pest megyei kirendeltségemtől — a vármegye gabonakontingensét illetőleg — beszerzett legutóbbi számadatokból azt a sajnálatos meggyőződést kellett merítenem, hogy a mai átvételi eljárás befejeztével a törvényhatóságra kivetett gabonakontingens egy igen tekintélyes része nem lett biztosítva.

Miután a Közélelmezési Hivatalt vezető Minister Úr Ó főméltósága rendelkezése szerint a törvényhatóság képviselőjében a gabonakontingens biztosításáért elsősorban Alispán Úr tétetett felelőssé, és miután ehhez képest ugyancsak Alispán Úr kapott felhatalmazást a kontingens biztosításának mikénti keresztülvitelét illetőleg is, a kormánybiztosság teljesítve a reá ruházott köteleességet, *már hetekkel ezelőtt és újabban is ismételten felhívta Alispán Úr figyelmét arra a meggyőződésre, hogy a kontingens biztosítása érdekében erélyesebb és eredményesebb intézkedések váltak szükségessé, különben az eredmény messze alatta marad a várakozásnak.*

Alispán Úr ezen intervencióimnak megfelelően *mind ez ideig nem tett oly intézkedést, melyek az eredmény megváltoztatására reményt nyújthatnának, sőt annak a kifejezett kéresemnek sem tett eleget, hogy a vármegye termelő közönségét és hatóságait iparkodják felrázni mai letargiáiból, amellyel az egész eljárással szemben viseltetnek.*

Utalva a folyó évi október hó 2-án 2825. szám alatt Alispán Úrhoz intézett megkeresésben foglaltakra, hivatali kötelességemből kifolyólag kénytelen vagyok ezennel Alispán Urat a legnagyobb nyomatékkal súlyos felelősségére való ismételt utalással tisztelettel ezúton felkérni, szíveskedjék 8 napi határidőn belül velem írásbelileg közölni azokat az intézkedéseket, amelyekkel Alispán Úr kivetett gabonacontingens hiányzó részét biztosítani kívánja; megjegyezvén, hogy amennyiben a tervbe vett intézkedésekkel a kívánt célt elérhetőnek nem látnám — az eredmény biztosításával szemben fennálló ellenőrző felelősségem tudatában — nem térhetnék ki azelől a kötelesség alól, hogy a törvényhatóság területére nézve Ministerem főméltóságától rendkívüli intézkedések megtételére felhatalmazást ne kérjek.

Ivány sk.

Közélelmezési kormánybiztos

A másolat hitelül:

P. H.

olvashatatlan aláírás

„Budapest Vidéki Közélelmezési Kormány Biztosság” feliratú körbélyegzővel és tintával írt aláírással hitelesített másolat. — PmL. PPSKk Vm. Főispánjának ált. ír. 35/1918. sz.

30.

KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1918. OKTÓBER 20.

**A KÁROLYI-PÁRT HELYI SZERVEZETÉNEK
LEVELE A VÁROS MUNKAPÁRTI KÉPVISELŐJÉHEZ:
„PROGRAMJA-E ÖNNEK MÉG MINDIG
TISZA ISTVÁN ?”**

Nyílt levél

Fazekas Ágoston úrhoz, mint Kiskunfélegyháza város országgyűlési képviselőjéhez.

Nagyságos Képviselő Úr!

Mielőtt Önt Kiskunfélegyháza városa 1918. július 21-én országgyűlési képviselővé választotta,¹ ezt 8—10 nappal megelőzőleg Ön programbeszédet mondott. Ebben a beszédben a következő kijelentéseket tette:

„*az én programom gróf Tisza István*”,

„*életemben sohasem voltam függetlenségi párti, hanem mindig a 67-es politikának voltam a híve*”,

„*feleslegesnek tartom az önálló vámterületet és az önálló magyar jegybankot, mert a közös vámterület és közös jegybank tökéletesen megfelel Magyarországnak érdekeinek*”.

Nagyságos Képviselő Úr!

A programbeszédet a képviselőjelölt azért szokta elmondani, hogy egyrészt megismertesse a választó közönséget az országos dolgokról való felfogásával, másrészt, hogy a mandátum elnyerése esetén mily módon szándékozik ezen felfogásának érvényt szerezni.

Ugyebár természetesnek fogja találni, ha a mai borzalmas időkben, mi, akik mindig hazánk teljes függetlenségéért, s szabadságáért küzdöttünk, hazafias aggodalmunk sugallatát követve a nagy nyilvánosság előtt ezeket kérdezzük Öntől:

„*programja-e Önnek még mindig Tisza István?*”

„*helyesli-e még a 67-es, kiegyezési politikát?*”

„*nem kívánja-e még most sem az önálló vámterületet és az önálló magyar jegybankot?*”

Ezen kérdéseinkre ugyancsak a nagy nyilvánosság előtt a legrövidebb idő alatt választ várunk.

Ha Ön ezen kérdéseinkre nem válaszol, vagy ha válaszol is és ebben a válaszában nem tesz határozott fogadalmat, hogy

az Ausztriától való elválást és a teljesen önálló és független Magyarországot akarja, úgy vegye tudomásul, hogy Kiskunfélegyháza bizalmára érdemesnek nem tartjuk és elvárjuk, miszerint a mandátumát leteszi, hogy Ön helyett most, a mai történelmi időknek megfelelő férfit küldhessünk az ország házába.

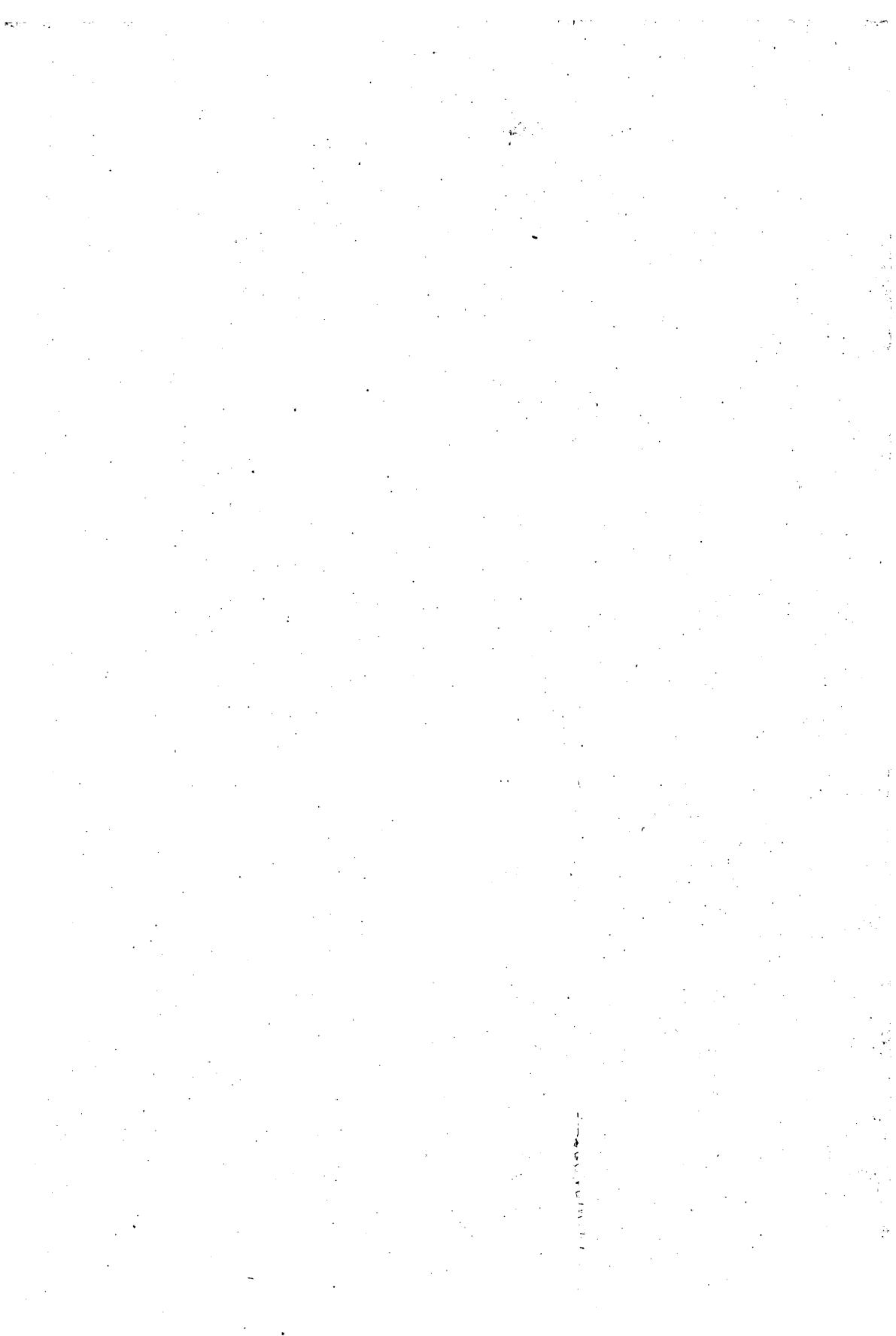
Kiskunfélegyháza, 1918. okt. 18.

A Kiskunfélegyházi függetlenségi és 48-as párt

Nyílt levél . . . — Félegyházi Hírlap, 1918. október 20. (XXXVI—XXIV. évf. 42. sz.)

1 A nyári országgyűlési választások eredményére lásd e kötet 22. számú dokumentumát.

Fazekas Ágoston válaszát a lap október 27-i száma közölte. Miután IV. Károly rendelete alapján az Osztrák—Magyar Monarchia ekkor már négy önálló államból állt, Kiskunfélegyháza munkapárti képviselője a „pártfegyelem” megsértése nélkül jelenthette ki: „... az Ausztriától való teljes, tökéletes elszakadásnak, önálló katonai, külügyi és gazdasági létünknek vagyok meggyőződéses, tántoríthatatlan követője és harcosa”. Érdekesebbek ennél Fazekas viszontkérdései, ill. az ezekre adott — valószínűleg Horváth Zoltán által fogalmazott — válaszok, melyek a két párt és a két politikus közötti aktuális ellentétekre mutatnak rá. Fazekas kérdései: „1. Százezer szociáldemokrata munkás uralmát akarja-e rákényszeríteni a tizenkétmilliós magyarságra, amelynek kilenc tized része kisbirtokos és földművelő? 2. Azt akarja-e, hogy az egységes magyar állam darabokra szakadjon? 3. Meddig fogja még bízni az oláhokat, tótokat, ruténeket és szerbeket, hogy a most kivívott független Magyarországot apró nemzetiségi országokra szaggassák fel?”, ti. a Károlyi-párt. A Károlyi-párt kiskunfélegyházi szervezetének válasza: „1. azt akarjuk, hogy a szociáldemokrata párt is elnyerje az ország sorsának intézésében az őt megillető helyet; 2. nem akarjuk, hogy az egységes magyar állam darabokra szakadjon; 3. a hazánkban lakó nemzetiségeket nem bízunk, hogy az országot darabokra szaggassák, de velük, mint testvérekkel óhajtunk élni”. (*Félegyházi Hírlap*, 1918. október 27. — XXXVI—XXIV. évf. 43. sz.)

II. A polgári demokratikus forradalom történetéhez

31.

KECSKEMÉT, 1918. OKTÓBER 31.

A TÖRVÉNYHATÓSÁGI BIZOTTSÁG JEGYZŐKÖNYVE: DR. HORVÁTH MIHÁLY ÉS TÁRSAI INDÍTVÁNYA MAGYARORSZÁG TERÜLETI ÉS ÁLLAMI EGYSÉGÉRŐL, POLITIKAI ÉS GAZDASÁGI ÖNÁLLÓSÁGÁRÓL, A DEMOKRATIKUS TÖRVÉNYHOZÁS SZÜKSÉGESSÉGÉRŐL (RÉSZLET)

A közölt indítvány előtt a város szeptember havi közigazgatási helyzete tárgyaltatott a polgármester jelentése alapján.

A független, önálló, szabad és demokratikus Magyarországért dr. Horváth Mihály és társai th. bizottsági tagok indítványai és városi tanács javaslata

ad. $\frac{24736}{1918}$ szám alatt.

Dr. Horváth Mihály és társai th. bizottsági tagok a közgyűléshez előterjesztett indítványokban a jogos és igazságos békét Magyarország mai területi épségét és állami egységét, politikai és gazdasági önállóságát, külön honvédelmi intézményét és az ország intézményeinek demokratikus alapokra leendő helyezését célzó indítványt nyújtottak be.

Ezen indítványt a városi tanács a napról-napra rohamosan egymásra következő események hatása alatt külön javaslattal nem láthatta el, hanem

az idevonatkozóan szükséges javaslat főispán úr elnöklete alatt a városi tanács tagjaiból és a th. bizottság különböző pártjaihoz tartozó vezérférfiakból összehívott értekezleten készítettetett elő, melyet a bizottsági közgyűlés behatóan tárgyalt, teljes egészében elfogadott, és ehhez képest a következő határozatot hozta:

1. Az új kormány haladéktalan kinevezését és a belső rend fenntartását.
2. Veszélyeztetett határaink védelméről minden erőnkkel való gondoskodást.

3. A jogos és igazságos békét és a béketárgyalásokon teljes hatáskörrel bíró önálló magyar képviselőt.

4. Magyarország mai területi épségét és állami egységét szabad úttal a tengerhez.

5. Őfelsége a m. kir. uralkodása alatt a politikailag, katonailag és gazdaságilag, külügyi képviselő tekintetében is teljesen önálló, egyetlen egy államtól sem függő, független Magyarországot, ami maga után vonja az Osztrák—Magyar Monarchia elnevezés megszüntetését és a magyar királyság önálló megjelölését.

6. Magyarország nemzetiségei részére a demokratizált magyar állam keretében politikai teljes egyenjogúság mellett a gazdasági és kulturális szabad fejlődés minden feltételét az állami egység érintése nélkül; az idegen államokban élő magyarságnak pedig ugyanolyan jogokat és védelmet, mint aminőket mi nemzetiségeinknek adunk, vagy aminőket ott a többi állampolgárok élveznek.

7. Az országos törvényeknek tiszta, demokratikus alapon való fejlesztését, a népuralom és elvei érvényesülését.

8. Magyarország belső békéjének biztosítását és a polgárok egyenlő jogát.

9. A békés és független megállapodásig az ország terményeinek kiviteli tilalmát, szükség esetén bizonyos határidőig ipari behozatal mellett szintén megfelelő ellenszolgáltatást.

Az ezen határozatnak megfelelő feliratok a képviselőházhoz és kormányhoz elküldendőek.

A közgyűlés további napirendi pontjai közül csupán a 243. érdemel említést; a polgármester javaslata alapján a Törvényhatósági Bizottság egy „a békére való átmenettel kapcsolatos teendők előkészítésével foglalkozó bizottság” megalakítását határozta el. A Törvényhatósági Bizottság 51 tagja mellett a szociáldemokraták és a keresztényszocialisták 3—3 kiküldöttjét is meghívták az új testületbe.

Tisztázat, Szabó Jenő jegyzőkönyvvezető, Dékány László, h. polgármester, dr. Dömötör Lajos tanácsnok és id. Szappanos Elek, Révay László hitelesítők tintával irt aláírásával.
— B-KmL. Kecskemét. Közgyűlési jkv. 1918.

Az indítvány lényegében megegyezett a „kecskeméti függetlenségi pártok” október 21-én tartott közös gyűlésére beterjesztett s ott némi módosítással elfogadott határozatokkal. (Vö. *Kecskeméti Lapok*, 1918. október 22. LI. évf. 242. sz.)

32.

KECSKEMÉT, 1918. OKTÓBER 31.

A NEMZETI TANÁCS ELŐKÉSZÍTŐ BIZOTTSÁGÁNAK RÖPLAPJA A KECSKEMÉTI NEMZETI TANÁCS MEGALAKÍTÁSA CÉLJÁBÓL ÖSSZEHÍVANDÓ NÉPGYŰLÉS NAPIRENDJÉRŐL

A Nemzeti Tanács előkészítő bizottsága kéri, hogy a népgyűlés napján *minden hivatal és üzlet szüneteljen.*

Kecskemét népe!

Magyarország sorsdöntő óráit éli.

A lelketlen, önző párturalom romjaiba döntötte területi épségét, elpredálta fiainak drága vérét, elpocsékolta a nép veritékének gyöngyeit. Ez iszonyatos pusztulásból csak a nép ereje építheti újra. — Kecskemét népe!

Az ezer sebben vérző haza hozzátok is parancsolólag szól, tömörüljetek a magyar nép mindenható, szent akaratává, csatlakozzatok a haza megmentésére alakult Nemzeti Tanácshoz.

Jertek, teljesítsétek ti is mindnyájan kötelességteket, s alakítsuk meg szentséges egy akarattal a Nemzeti Tanács *kecskeméti szervét.*

A népgyűlést 1918. november 7-én, pénteken de. 10 órakor a Kossuth-szobor előtt, kedvezőten időben a „mozgóképszínházban” tartjuk meg.

Napirend:

1. A népgyűlés célját ismerteti: dr. Garzó Béla.
2. Beszél: dr. Horváth Mihály, orszgy. képviselő.
3. Csatlakozás a Nemzeti Tanácshoz: Eötvös Nagy Imre.
4. Beszédet tartanak: Gömöri Sándor banktitkár, dr. Hetessy Kálmán lelkész, dr. Lówy Ödön igazgató, Révész István pápai prelátnus, dr. Fodor János, Szegedi Lajos a munkásság nevében.
5. A népgyűlést bezárja: Tóth László.

Nyomatvány. (24 × 16 cm. Németh László. Fehér színű papíron fekete betűs szöveg.)
— B-KmL. Kecskemét. Nemzeti Tanács ir. szám nélkül. 1918.

A felhívást a Sándor István polgármester által október 30-án délutánra összehívott pártközi értekezleten fogalmazhatták, ahol az Ideiglenes Nemzeti Tanács is megalakult. (Lásd erre *Kecskeméti Lapok*, 1918. október 31-i és november 3-i számait — LI. évf. 250. és 252. sz. —; vö. e kötet 43. dokumentumának 1. pontjával.)

33.

KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1918. NOVEMBER 1.

TÁVIRATI JELENTÉS A KECSKEMÉTI KIRÁLYI ÜGYÉSZSÉGNEK AZ OKTÓBER 30. ÓTA ÉSZLELHETŐ ZAVARGÁSOKRÓL

Október 30 éjjel óta Kiskunfélegyházán katonák polgári lakosság egy részével olyan helyeken, hol borkereskedőknek nagyobb mennyiségű boruk volt összeraktározva, hordókat felnyitották, bortól lerészegedtek, itteni katonaság fegyver és lőszerkészletét kifosztották, nagy csoportokban járnak az utcákon, üzleteket feltörik, fosztogatják. Andró János ittas katona egy másik katonát mai napon agyonlőtt.

Tintával írt tisztázat. — PIA. 606. f. 3/41. ó. e. (I. köt.) 24. fol.

CEGLÉD, 1918. NOVEMBER 2.

A HELYI NEMZETI TANÁCS TÁVIRATBAN JELENTI MEGALAKULÁSÁT ÉS ELSŐ INTÉZKEDÉSEIT A MAGYAR NEMZETI TANÁCSNAK

Október 31-én délután 5 órakor a ceglédi függetlenségi és 48-as párt rendkívüli gyűlése elhatározta a Nemzeti Tanácshoz való csatlakozását az összes helybeli körök és testületekkel együtt. Ez alkalommal kitörő lelkesedéssel üdvözli gróf Károlyi Mihályt, a város nagynevű országgyűlési képviselőjét. Ugyanakkor megtette az előkészületeket a Nemzeti Tanács helyi bizottságának megalakítására. Örömmel vette tudomásul, hogy a helyben állomásozó katonaság a központi Nemzeti Tanács rendelkezésére bocsátja magát. November 1-én reggel megalakult dr. Dobos Sándor elnöklete alatt valamennyi réteg bevonásával a Nemzeti Tanács és ezzel kapcsolatban a Nemzeti Katona Tanács helyi védőrsége. E két szerv azonnal kezébe vette a város ügyeinek irányítását, és körültekintő és erélyes munkájával a zavartalan nyugalmat hamarosan biztosította. A délutáni tanácskozáson a városi hatóság is bejelentette a Nemzeti Tanácshoz való csatlakozását, és ez utóbbi az együttműködés létesítésére saját kebeléből közellátási, népjóléti, sajtó és propaganda bizottságot küldött ki. November 2-án a város közgyűlése a közönség megnyugtatóására a polgármester, valamint a közellátást és közrendet intéző tisztviselők, akik a régi rendszer rendeleteinek végrehajtásával a város közönségének egy részének rokonérzését nem élvezik, beadták lemondásukat. A közgyűlés a polgármesteri teendők ideiglenes ellátásával dr. Dobos Sándort mint a Nemzeti Tanács elnökét választja meg. Egyszersmind feliratot intéz az országgyűléshez, amelyben kéri a törvényhozást, hogy Kossuth Lajosnak az új Magyarország magvetőjének érdemeit eszméinek mostani diadalra jutásakor iktassa törvénybe.

Másolat. — PIA. 606. f. 3/41. 5. e. (I. köt.) 49. fol.

BÁCSALMÁS, 1918. NOVEMBER 2.

A FŐSZOLGABÍRÓ TÁVIRATBAN UTASÍTTJA
A KUNBAJAI ELŐLJÁRÓSÁGOT, HOGY
CSATLAKOZZON A MAGYAR NEMZETI
TANÁCSHOZ

Távíratilag bejelentendő a Nemzeti Tanácsnak, hogy a község csatlakozik hozzá, és üdvözli Károlyi Mihályt mint miniszterelnököt. Ezután megalakítandó a községben a Nemzeti Tanács, személy és vagyonbiztonság megvédése céljából a további intézkedést meg fogjuk kapni. Kocsmákat pedig saját belátásuk szerint zárassák be.

Főszolgabíró

Ceruzával írt fogalmazvány. — PIA. 606. f. 3/6. 6. e. (I. köt.) 72. fol.

Az aláírás alatti megjegyzés („Községeknek ment!”) arra utal, hogy a járás minden községe hasonló értelmű táviratot kapott.

SZABADKA, 1918. NOVEMBER 3.

A SZABADKAI NEMZETI TANÁCS VASUTAS
SZINDIKÁTUSÁNAK TÁVIRATA
A KATONATANÁCSHOZ ÉS A VASUTAS
SZINDIKÁTUSHOZ A KISKŐRÖSI ZAVARGÁSOK
MEGSZÜNTETÉSE TÁRGYÁBAN

Kiskőrös vasúti állomáson a fellázadt tót lakosság az állomást fosztogatja és az ellentálló vasúti személyzetet életveszélyesen fenyegeti. A lakosság kat. fegyverekkel van ellátva. Vasúti személyzet csak alig bírható arra, hogy

helyén maradjon. Szabadkáról ez idő szerint segítséget nem küldhetünk. A budapest—újvidéki fővonalon való közlekedés fenntartása érdekében az itteni kat. tanáccsal egyetértve kérjük, hogy 25—30 fegyveres embert, 2 géppuskát és a személyzet felfegyverzéséhez 30 fegyvert a holnap reggel 8 órakor induló vonattal odaküldeni szíveskedjék.

Nemzeti Tanács vasutas szindikátusa

Másolat. — PIA. 606. f. 3/6. 5. e. (II. köt.) 151. fol.

37.

DUNAPATAJ, 1918. NOVEMBER 3.

A CSENDŐRÖRS PARANCSNOKÁNAK TÁVIRATI JELENTÉSE A KECSKEMÉTI CSENDŐRSZÁRNYNAK: „... A HANGULAT AZ INTELLIGENCIA ÉS AZ IZRAELITÁK ELLEN IRÁNYUL...”

Ma éjjel a haditermény raktárát és négy vegyeskereskedést kifosztottak, ezekből kettőt felgyújtottak fegyveres katonák és a csőcselék, a hangulat az intelligencia és izraeliták ellen irányul, az őrsön másodmagammal vagyok, kérek megerősítést.

Mészáros őrmester

Tintával írt tisztázat, tintával írt aláírással. — PIA. 606. f. 3/41. 5. e. (II. köt.) 102. fol.

KECSKEMÉT, 1918. NOVEMBER 3.

A NEMZETI TANÁCS NÉPJÓLÉTI BIZOTTSÁGÁNAK MUNKATERVE

Általános elvek:

A városi tanács munkájával karöltve, annak ellenőrzése mellett irányítása, javaslatok benyújtása stb. — Maga a nemzeti tanács nem hatóság, a hatósági jogkört és az intézkedés jogát a tanács gyakorolja. A nemzeti tanács a javaslatára létrejött dolgokért erkölcsi felelősséget vállal. A nemzeti tanács meg akarja védeni a hatóságokat a nép igazságtalan ítélete elől, de másrészt a népet védeni akarja az által, hogy élénkebb kapcsolatot akar teremteni a hatóságok működése és az élet között. Sürgős intézkedések:

1. a hiányzó fehérlisztnak őrlés által való beszerzése.
2. *felír a közélémezési miniszterhez a városi tanáccsal együtt az élelmezés fokozottabb ellátása ügyében és pedig, tekintettel különösen a zsírínségre, vágatási engedélyekért* (azután a fehérliszt mennyiség arányszerű emeléséért stb.)
3. *a hazatérő katonákat elsősorban megvendégeli, azután ellátásuk tárgyában a katonai hatóságokkal megállapodik a katonai készletek fölhasználása iránt.*
4. *ugyanezen célból felhívja a közönséget természetben való adakozásra, — ha kell, saját^a hatáskörében rekvirálást rendel el, abban az esetben, ha az itthon rendelkezésre álló készlet nem elég: a főcél az, hogy nagyobb csapatok élelmezésben szükségét ne lássanak, mert könnyen kitörhet az élelmezés hiánya,*
5. arra kell törekedni, hogy ha megszálló ellenség jön be, az a saját készleteiből éljen, miért is a városi és egyéb nagyobb készleteket arányosan ki kell adni, hogy a megszálló csapatok ne rekvirálhassanak
6. a közélémezési miniszterrel egyetértőleg szükség esetén igénybe kell venni úgy a készleteket,^b hogy a gazdasági évet *júl. 15-ig számítsuk.*
7. csak akkor, ha ezeket a szükséges intézkedéseket megtettük gondolhatunk a jövőnek ellenőrzött és egységes ellátási tervzetére, ahol esetleg az eredményhez képest^c *a fejkvóta emeléséről lehet szó.*
8. a többi munkát illetően a bizottságot szakértőkkel kell kiegészíteni, akik javaslatokat tesznek a bizottság előtt stb.

a Ceruzával fölé írva: „Engedélyt kér”.

b Ceruzával fölé írva: „Nem lehet”.

c Ceruzával fölé írva: „Országos állapot függvénye”.

A dr. Fodor János által bemutatott tervezetet — valószínűleg a fenti megszorításokkal — a Nemzeti Tanács elfogadta. (B-KmL. Kecskemét. Nemzeti Tanács ir. sz. nélkül. (4—5. fol.)= Az 1918. nov. 8-i ülés jkv-e.)

39.

KISKUNHALAS, 1918. NOVEMBER 3.

A MUNKÁSTANÁCS JEGYZŐKÖNYVE MEGALAKULÁSÁRÓL

A munkástanács megalakult 1918. év november 3-án, este a „Földmunkások háza” Óvoda utca 2. számú helyiségben.

A budapesti munkás és katona forradalom következtében szükségessé váló köztársasági államforma ügyvitelében segítő és véleményező testületként a helyi közigazgatás biztosítására.

Hibó Sándor pártelnök ismerteti a központi titkárság leiratát, melyben tanács megszervezését és működéséhez fűződő szükségeket magyarázza meg.

Az együtt levők örömmel veszik tudomásul a forradalom sikerét, a nemzeti tanács megalakulását, a kormányzás átvételét és a tanács megalakulásához hozzájárulnak.

1. Ezek után 8 tagú névsort ajánl egyelőre: Bor Antal elnök, Csatári Balázs, Szakács Istvánné, Böröczki Józsefné, Fazekas Gábor, Némedi sz. Imre, Orbán Antal, Buda István személyében, kiket az értekezlet elfogad.

Dr. Paprika [Antal] titkár

Bor Antal
elnök

Tintával írt tisztázat, tintával írt aláírásokkal. — B-KmL. Kiskunhalas. Munkástanács jkv-e.

KECSKEMÉT, 1918. NOVEMBER 4.

A NEMZETI TANÁCS ÜLÉSÉNEK JEGYZŐKÖNYVE
A TESTÜLET JOGKÖRÉRŐL, A NEMZETŐRSÉG
ÖSSZETÉTELÉRŐL, A HAZATÉRŐ KATONÁK
FOGADÁSÁRÓL ÉS A PROPAGANDA BIZOTTSÁG
MEGALAKÍTÁSÁRÓL (RÉSZLET)

Jegyzőkönyv

2.^a dr. Joó György alelnök beszámol a Nemzeti Tanáccsal, a belügyminiszterrel lefolytatott tárgyalásairól a Nemzeti Tanács kecskeméti szervének jogköre ügyében. A szerzett értesülés szerint a Nemzeti Tanács a városnak ellenőrző szerve, amely direktívákat ad, szükség esetén minden hatalmat gyakorolhat.

Dr. Lówy Ödön feleslegesnek tartja, hogy hatásköri kérdésekben a minisztériumokhoz forduljunk. Nekünk az átalakítást kell siettetni, saját belátásunk szerint kell eljárunk, s egyben rövid programot ad várospolitikájából.

3. Bódi János követeli, hogy a nemzetőrség megbízható emberekből álljon. A zsírkiosztást mentől több helyen kell eszközölni a tömegtorlódás elkerülése végett. Javasolja, hogy szigorúbb ellenőrzést gyakoroljunk az élelmezés s a rend helyreállítása körül.

Javasolataihoz tanács hozzájárult.

4. Dr. Joó Gyula bejelenti, hogy a 30. honvéd gyalogezred, Tahy Márton ezredes és Prohászka Károly őrnagy felajánlották szolgálataikat a nemzetőrségnek.

A bejelentést a tanács örömmel tudomásul veszi.

6. Dr. Fodor János, a Népjóléti Bizottság elnöke bemutatja dr. Buday Dezsőnek a katonákhoz írt felhívását,¹

melyet a Tanács helyescl, 10 000 példányban kinyomat, s elhatározza, hogy egy példányt a központnak is felküld.

8. Dr. Garzó Béla hosszabb beszédben rámutat a hazatérő katonák nehéz helyzetére s a Nemzeti Tanács nagy feladataira, s indítványozza, hogy a

fenti célokra széleskörű gyűjtést indítsanak meg a tehetősebbek körében. Dr. Szántó Kálmán, dr. Buday Dezső, Szegedi Lajos és Kiss Elemér pártoló hozzászólása után a

Nemzeti Tanács magáévá teszi az indítványt.

10. Muraközy Gyula indítványára

Nemzeti Tanács megalakította a Propaganda bizottságot a nép felvilágosításának és megnyerésének elérésére. A bizottság tagjai: Muraközy Gyula, dr. Buday Dezső, dr. Szántó Kálmán, dr. Réthy Gyula, dr. Löwy Ödön, Bódi János, Bodocs Gyula, Dániel József és Tóth László.

Hitelesítők:

jegyző

elnök

Tisztázat hitelesítés nélkül. — B-KmL. Kecskemét. Nemzeti Tanács ir. 6—7. fol.

a Az 1., 7. és 9. pont alatt a közbiztonság és a közellátás részletkérdéseivel foglalkozott a Tanács; 5. napirendi pontként pedig az orosz hadifoglyok hazaszállításáról intézkedett.

1 A felhívás a november 11-én publikált „A Béke” című négy oldalas különkiadványban jelent meg, „*Milyen lesz a jövő?*” cím alatt. Buday — a rá jellemző, de itt kissé dagályos, lírai hangvétellel — azt állította, hogy a „gonosz” múltat és a „nehéz” jelent a „legszebb” jövő fogja követni. „Katonák, a jövő lesz a legszebb. Ez biztos, mint a halál. A jövő az egyenlőség. A jövő a testvériség. Ezért élünk, ezért halunk. A jövő nem alamizsna, hanem fehér kenyér. A jövő nem napszám, hanem föld: négymillió hold föld szétosztása. És ha nem elég, akkor még többé.” — írta. Cikke lényegében ugyanazt a célt szolgálta, mint szerzőtársainak (Muraközy Gyula, Szántó Kálmán) az írása: a frontokról hazaözönlött katonaság megfékezését.

41.

DUNAVECSE, 1918. NOVEMBER 5.

A FŐSZOLGABÍRÓ KÖRTÁVIRATI UTASÍTÁSA A KÖZSÉGI ELŐLJÁRÓSÁGOKNAK A REND BIZTOSÍTÁSÁRÓL ÉS A „NÉPTANÁCSOK” MŰKÖDÉSÉNEK BEFOLYÁSOLÁSÁRÓL

Tudomás és közhírré tétel végett közlöm, hogy Károlyi Mihály elnöklete alatt október 31-én a népkormány megalakult a fővárosban, a közrend és köznyugalom helyreállt. Felhívom, hogy a közrend megóvása érdekében az 1914. évi 290. bizalmas rendeletemnek megfelelően a polgárórséget azonnal

szervezzék meg, a szeszes italok kiszolgáltatását a szükséghez mértén korlátozzák, a hatóságok és a haditermény bizományosai őrizetében levő élelmiszerek megőrzéséről és biztonságbahelyezéséről gondoskodjanak, az esetleges népmozgalmakat, néptanácsok alakulását ne akadályozzák, jelenlétükkel és tapintatos közreműködésükkel igyekezzenek azokat túlzásoktól visszatartani, és közrend fenntartására irányuló működésük céljaira megnyerni és felhasználni. Közlöm, hogy a csendőrkerületi parancsnokság a szárnyparancsnokságok útján utasította a csendőrőrsöket, hogy a megalakult kormány rendelkezésére álljanak.

főszolgabíró

Tisztázat. — PIA. 606. f. 3/41. 5. e. (II. köt.) 147. fol.

A távirat a vármegyei alispán november 4-i minden polgármester és főszolgabíró által megkapott rendelkezésének szó szerinti továbbadása. (Vö. *Iratok Pest megye történeléhez. 1918—1919.*, 45—46. old.)

42.

KISKÖRÖS, 1918. NOVEMBER 5.

A JÁRÁSI SZOLGABÍRÓ TÁVIRATI JELENTÉSE A VÁRMEGYE ALISPÁNJÁNAK A TANYÁKON ÉS FALVAKBAN MÉG ÉSZLELHETŐ ZAVARGÁSOKRÓL

A rablás és fosztogatás megakadályozására és a belrend helyreállítására küldött katonaság a tegnapi napon Kiskőrösön a rendet helyreállította. A tanyákon és a járás összes községeiben a tömeg garázdálkodása egyre tart. Beérkezett jelentések és menekülőktől szerzett magánértesülések szerint legnagyobb a garázdálkodás Kecel, Hajós, Bócsa és Sükösd községekben. Méltóztassék intézkedni, hogy Kőrösre legalább egy század erejű katonaság minél gyorsabban érkezék, mert a szükséghez képest a katonaság elosztása innen történne.

Safáry [Endre] szolgabíró

Tisztázat. — PIA. 606. f. 3/41. 5. e. (II. köt.) 163. fol.

KECSKEMÉT, 1918. NOVEMBER 6.

A NEMZETI TANÁCS ÜLÉSÉNEK JEGYZŐKÖNYVE
A TESTÜLET EDDIGI MŰKÖDÉSÉÉŐL,
A LAKOSSÁG ÉS A NEMZETŐRSÉG
ANYAGI ELLÁTOTTSÁGÁRÓL

Elnök: dr. Horváth Mihály

Jegyző: dr. Hajnóczy Iván

Jelen vannak még: Jámbor Albert orsz. népbiztos, s a helyi Nemzeti Tanács 5 és a városi tanács 2 tagja, s 2 katonatiszt.

1. Polgármester előadja, hogy a Kecskeméti Nemzeti Tanács okt. 30-án ideiglenesen, nov. 1-én népgyűlésen véglegesen alakult meg. A népgyűlés szépen folyt le, de utána néhány zavargó elem fosztogatást kezdett, sőt a kir. ügyészt meg is gyilkolta. Erre a Nemzeti Tanács még aznap megalakította a Nemzetőrséget, amely estére rendet teremtett, s azóta állandóan eredményesen működik. A Nemzeti Tanács megkezdte a népellátást is, de csekély a zsír- és szénkészlet. A jóléti bizottság megkezdte a gyűjtést a gazdagoktól a helyi nemzetvédelem költségeire. A katonai keretek feloszlóban vannak, a katonai javak mind átvétettek, és leltározásuk folyik. *Legsürgősebb a zsír- és szénhiány megszüntetése*, utóbbi a villanyvilágítás és a malomüzem fenttarthatása végett is. 1600 rendelkezésre álló fegyverből több százat vidékre adtunk, úgy hogy a nagy környéket mi pacifikáljuk.

2. A nemzetőri bizottság jelenti, hogy a nemzetőrség kellő számú, és folyton gyarapszik. *Hiány van puskában, köpenyben, sapkában és cipőben*, amik kiutalása (pár ezer darabé) sürgős. 2 személyszállító autó, 2 teherautó és repülőgép a környék szempontjából szükséges volna. Fontos a nemzetőri zsold (30, illetve tiszteknek 40 K. naponként) nov. 1-től sürgős kiutalása.

3. A népjóléti bizottság jelenti, hogy mindent megtett és tesz úgy a város népének, mint az átvonuló és ideérkező katonaságnak kellő élelmezésére, s ez eddig kielégítően sikerült is. Az érkező katonák élelmezéssel, buzdító beszédekkel és zenével fogadása ma megindul. *Legsürgősebb a tüzelőanyag kérdése. Fánk Élesden van; egy 30 vagonos szerelvény állandóan kellene külön ennek ideszállítására.* 9 vagon porosz szén és 21 vagon üzemi szén volt, amiből már több részletet utalványozni kellett. Közintézményeknek, iskoláknak stb. számottevő készletük nincs, a központi fűtéseket lehetőleg

korlátozni kellett. A zsírügy is nehéz, kénytelenek vagyunk a maximális árat felfüggeszteni, és szabad vágatást engedni, a zsír ellenőrzéssel való átvétele mellett. Kénytelenek vagyunk erre, mert nagy zsírhiány van, s zendülés fenyeget. Próbáltunk zsírt kőolajunkért cserébe szerezni, eredménytelenül; az orsz. sertésirodának szerződött sertéseink is kevesek. *Hír szerint Újvidéken 3 milliárd árú élelmiszer van. Ebből nagyon kellene.* A munka és munkaközvetítő hivatalt is szervezzük, ipari és gazdasági irányban.

4. Dr. Garzó Béla alelnök jelenti, hogy minden megtörténik a hazatérő katonák pénzzel s egybekkel való lábra állítására. Megfelelő földosztás készül a város részéről.

5. A főkapitány jelenti, hogy 600 nemzetőrünk van már. 3 gonosztevőt őrzünk, a nov. 1-i rablás és vérengzés tetteseit, akik nagyon rovottmúltú emberek. Mi történjék ezekkel? Mintegy 8—10 ilyen nagy gonosztevő van nálunk fogságban.

6. Buday alezredes jelenti, hogy ő szervezi a 2 nemzetőr zljat. 16 gépfegyverből álló század teljesen fel van szerelve. A legénység nyugtalankodott illetményei dolgában, de a kifizetés holnap megkezdődik. Igen jó tiszti és altiszti kara van.

7. Polgármester még jelenti, hogy a háborúban mind a 8 középfokú iskolánk egy épületbe volt zsúfolva, a többi kórház lett, 2300 ágy. Kérjük, hogy ide betegeket ne utaljanak, hogy a nemzetőrséget elhelyezhessük, és az iskolát megnyithassuk.

Dr. Horváth elnök jelenti, hogy a sok hazatérő beteg miatt kb. 1000 ágyas kórházat kell fenntartani, amit a csapatkórházban és barakkórházban el lehet helyezni. Orvosunk elegendő van, polgári is; a kórháznak élelme is.

Polgármester szóváteszi a mai közlélemezési rendeletet, amely rekviráló jogot ad, s 12 tagú bizottságot kíván. Az értekezlet a Nemzeti Tanács jóléti bizottságát állapítja meg erre illetékesnek. Brassóból van kiutalva 80 vagon burgonya, ennek ideszállítása sürgős.

8. A népbiztos közli, hogy a fűtőanyag kérdések mielőbb feltétlenül teljesítésre kerülnek. Ajánlja különösen a vasúti őrés és élelmezés állandó ellenőrzését. Zene kell, szeszes ital tilos. Beszéd tartása a szociáldemokrata párt feladata. Fegyelem és feljebbvalók tisztelete hangsúlyozandó. Így reméljük, csend és nyugalom lesz, az emberek meg lesznek elégedve. A repülőgépeket és autókat is mielőbbre ígéri, hogy így a környék is rendbentartható lehessen. A gyűjtés is fontos, fejlesztendő. Felülről minden lehető sürgősen meg fog történni. Sürgős ügyek levelezés mellőzésével telefonon intézendők. Zsírban nagy készlet nincs, de a lehetőségig meg lesz.

9. Polgármester jelenti, hogy itt nagyobb sertéshizlalás van, de árpa és tengeri hiányzik. A volt minisztérium ígért, ennek sürgős kiutalását kérjük.

A népbiztos erre is megnyugtató kijelentést tesz, s hangsúlyozza, hogy sürgős esetben önállóan is intézkedhetünk. — A rabokat valószínűen el fogják szállítani, sőt a legveszélyesebbek erős kísérettel azonnal Budapestre szállíthatók felvilágosító jelentéssel.

Dr. Hajnóczy Iván sk.
a N. T. alelnöke, jegyző.
Barna Tibor sk.
nemzetőrség h. parancsnoka.
Jámbor Albert sk.

Dr. Horváth Mihály sk.
a N. T. elnöke,
Dr. Garzó Béla sk.
h. elnök.
Dr. Joó Gyula sk.
Sándor sk.
polgármester
Lugosi István sk.
Dömötör Pál sk.
Dr. Szántó Kálmán sk.
Dániel József sk.
Buday Elemér sk.
alezredes
Papp György sk.
Füvessy Imre sk.

Tisztázat, hitelesítés nélkül. — B-KmL. Kecskemét. Nemzeti Tanács ir. El. 54/1918. sz.

44.

PESZÉRADACS, 1918. NOVEMBER 7.

**A KÖZSÉGI JEGYZŐ KARHATALOM
KIRENDELÉSÉT KÉRI A JÁRÁSI
FŐSZOLGABÍRÓTÓL, MERT A TÉRSÉG
TELEPÜLÉSSZERKEZETI VISZONYAI MIATT
„POLGÁRŐRSÉG NEM ALAKÍTHATÓ”**

4653. számú rendeletre jelentem, hogy Peszéradacson polgárőrség nem alakítható, miután a község elszórt pusztákból áll, noha a személyi és vagyonbiztonság érdekében szükséges volna tekintettel a mostani viszonyokra.

Éppen azért kérjük Főszolgabíró urat, hogy a csendőrség megerősítésére legalább 6 embert, azonkívül az egyes puszták biztonságának fenntartására a bérlők terhére 10 katonát kirendeltetni kegyeskedjék, hogy a lefegyverzést is foganatosíthassuk. Az elszámolás során átvett gabonanemű kevésnek bizonyult, kérek felhatalmazást, hogy a bérlőktől az orosz hadifoglyok részére fennhagyott gabonát rekvirálhassam az ellátatlanok részére. Az oroszok eltávoztak.

Jegyző

Tisztázat. — PIA. 606. f. 3/41. 5. e. (III. köt.) 238. fol.

45.

HAJÓS, 1918. NOVEMBER 7.

**FÖLDVÁRY AURÉL JEGYZŐ TÁVIRATI JELENTÉSE
A KISKÖRÖSI FŐSZOLGABÍRÓI HIVATALNAK:
„A CSŐCSELEK PUSZTÍT, RABOL ÉS GYÚJTOGAT.”**

A csőcselék pusztít, rabol és gyújtogat. Barra főjegyző és az egész intelligencia elmenekült. Magam nagy betegen fekszem, segítséget kérek.

Földváry Aurél
jegyző

Tintával írt tisztázat, tintával írt aláírással. — PIA. 606. f. 3/41. 5. e. (III. köt.) 240. fol.

46.

MISKE, 1918. NOVEMBER 9.

A HELYI NEMZETI TANÁCS TÁVIRATA
AZ ORSZÁGOS PROPAGANDA BIZOTTSÁGNAK
MAGYARORSZÁG ÁLLAMFORMÁJÁRÓL

Helyzet: köztársasági államforma, sociáldemokrata eszme; minden más mellékgondolat nélkül, mely csak ilyen kormányt támogat.

Miske, Pest megye
Nemzeti Tanács

Tintával írt tiszttáza. — PIA. 606. f. 3/41. ö. e. (IV. köt.) 316. fol.

47.

ÓKÉCSKE, 1918. NOVEMBER 9.

A KÉPVISELŐTESTÜLET JEGYZŐKÖNYVE A
NEMZETI TANÁCS MEGALAKÍTÁSÁRÓL

Felvétetett Ókékcskén, a község képviselő testületének 1918. évi nov. hó 9-én tartott rendkívüli közgyűlésén.

Jelen voltak:

F. Tóth Lajos községi bíró elnök, Molnár István jegyzőkönyvvezető, g. Szijj János törvénybíró, Károly Gáspár és Bagó Péter esküdtek, Okos Gyula, Hajdú Albert, Bagó Dávid, g. Szijj Benjámín, Varga Ferencz, Alczer Lajos, Kiss Benjámín, Bagó Bálint, Papp Sándor, Somodi Dénes, Hazag József, Bárány Elek, Bárány László, Bárány Dániel, g. Szabó Benjámín, T. Szabó Lajos, Szendrei Zsigmond, Soós Pál, g. Szabó Lajos és Szijj Béla képviselők.

Elnök a megjelenteket üdvözlőlvén, s a közgyűlés szabályszerű összehívá-

sát megállapítván azt megnyitja, s jegyzőkönyvének hitelesítésére Somodi Dénes és Hazag József képviselő urakat kéri fel.

83/kgy. Okos Gyula lelkész, képviselő úr előadja és ismerteti a járási főszolgabíró által élőszóval történt felhívását a községi Nemzeti Tanács megalakítására vonatkozólag, s indítványozza, hogy a nép által választandó Nemzeti Tanácsba a képviselőtestület saját kebeléből küldjön ki 5 (öt) tagot.

A közgyűlés egyhangúlag elhatározza, illetve Nemzeti Tanács tagokul választja Okos Gyula, Kiss Benjámint, Somodi Dénes, g. Szabó Benjámint és Szendrei Zsigmond képviselőket. A nép részéről pedig Szokoly Béla, Szabó Dénes, Domokos Imre, Juhász Benjámint, Nemcsik Endre hazatért katonák, Dékány Sándor, gy. Szijj János, B. Tóth Sándor, Szijj Bálint, Homoruth Gusztáv, Tekes Imre, N. Bagó Zsigmond, Fekete László, Tompa Zsigmond és Hazag Zsigmond polgári egyének választattak meg egyhangúlag.

Több tárgy nem lévén elnök a közgyűlést bezárja.

Kmf.

Molnár István
jegyző h.

hitelesítjük
Somodi Dénes
Hazag József

bíró

Tintával írt tiszttázat, tintával írt aláírásokkal. — B-KmL. Ókéscke. Közgyűlési jkv. 1912—1919. köt.

48.

KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1918. NOVEMBER 10.

A FÉLEGYHÁZI HÍRLAP TUDÓSÍTÁSA A HELYI NEMZETI TANÁCS MEGALAKULÁSÁRÓL ÉS TEVÉKENYSÉGÉRŐL

Az elmúlt csütörtökön¹ ebéd után, mintha villanyütés érte volna városunkban az embereket. Amint megtudták, hogy Budapesten Károlyi Mihály elnöklété alatt megalakult a népkormány, mely Magyarország teljes függetlenségét van hivatva megteremteni, az emberek lelke felszabadult a régi, elavult osztrák politika járma alól. Az utcák megteltek közönséggel, s öröm-

mámorban mondották egymásnak a váratlan, ily gyorsan nem remélt nagy, világraszóló eseményeket, a régi politikai rendszernek összeomlását.

Új csillag tűnt fel e napon az égen, melynek világossága egy szebb, boldogabb korszaknak küszöbén keresztül vezet bennünket az ígéret földjére.

Csütörtökön délután a lelkesedést még nagyban fokozta a városunkban elhelyezett kerékpáros pótszázad legénysége, mely zeneszóval járta be a várost, hazafias dalokat énekelve. Amint a városházához értek, a Hymnus eléneklésébe kezdtek, melyet a felszaporodott közönséggel együtt a legnagyobb áhitattal énekeltek.

Ezután tüntető körsétára indultak egy zászlós vezetése alatt, s az úton minden katonának s tisztnek sapkájáról levágták a „K” betűt jelző sapkarózsát, melyet őszi rózsákkal helyettesítettek. A nagy tömeggé szaporodott menet dr. Horváth Zoltán ügyvédet kereste, kit e történelmi pillanatban hallani akart.

Útközben a Kossuth utcában, a menet lapunk szerkesztőjével, Vesszősi Józseffel találkozott, akit a katonaság felszólított, hogy intézzen néhány buzdító szót hozzájuk. A kérelemnek a legnagyobb készséggel lett elégtéve, s lapunk szerkesztője beszédében nyugalomra, fegyelemre, a magántulajdon szentségére s megbecsülésére hívta fel a katonák figyelmét. Lelkes éljenzés s fogadalom követte szavait.

A menet zeneszóval vonult tovább a városházához, hol dr. Horváth Zoltánt keresték, ki éppen a városunkban megalakítandó nemzeti tanács ügyében tartott előzetes értekezletet, s így nem volt abban a helyzetben, hogy beszédet intézhessen a lelkes néphez.

A sötét est azonban a lelkes ünneplést megrontotta, lealacsonyította. Magukról megfélemedkezett bepálinkázott s borozott katonák felszaporodva a csőcselék népséggel, fosztogatásra ragadták magukat. Kirabolták a főutcán levő Vámos Márton-féle készruhaüzletet, a Dévai Mihály ékszer- s aranynemű üzletet. Mindkét helyen az összes árukat ellopták, s a berendezési tárgyakat pedig összetörték. A kár igen jelentékeny. Feltörték még a Közgazdasági takarékpénztár helyiségét is, de ott a pénzszekrényt nem tudták kibontani, így dühökben a pénztár márványasztalát törték össze.

Pénteken délelőtt 9 órakor a városháza közgyűlési termében nagy lelkesedés között alakult meg a 100 tagú nemzeti tanács. A megjelentekkel dr. Horváth Zoltán ismertette meg a helyzetet. Lángoló hazaszeretettől áthatott szavai mély hatást keltettek, s egy szívvel-lélekkel mondották ki a nemzeti tanács megalakítását, melynek tagjai lettek:

Dr. Horváth Zoltán, Tóth József lelkész, Dóczi Sándor, Dóczi Mihály, dr. Puskás Béla, dr. Strébl Miklós, dr. Mihálovits Alajos, Némedi Varga Vince, dr. Szabó Árpád, Sahin Tóth Rafael, Czeglédi Tivadar, Szolnoki

Károly, Tarjányi József, Steiner József, Bibok Sándor, Kanizsai Nagy Imre, Varga József, Ónodi Károly, Szikszai Pál, dr. Kalmár Mór, Körmöczy József, Tapody Gyula, Farnosi Mihály, Hajdú István, Csáki István, Csenki Lajos, Szikszai János, Tóth Imre, Bálint Károly, Majláth József, Vakulya Mihály, Szabó Károly, Szlávik Károly, Nagy Albert, Hokky Gyula, Dévai Mihály, Haubner Károly, Czajlik Kálmán, id. Tóth Endre, Mihálovits Alajos, dr. Porst Kálmán, Fodor József, Szintén György, dr. Katona János, Kristófc�ák Lajos, Dobák István, Toldy Jenő, Kovács Ferenc, Eyszrich György, Szente József, Vesszősi József, Zámbo Dezső, Lengyel Imre, Boleszny Antal, Bajáky Pál, Szalay Gyula, Jenovay Dezső, Gerenday József, dr. Hoffer József, Huszka Dezső, dr. Szerelemhegyi Károly, Tarkó Sándor, Drexler Imre, Kovács Vince, Mikes István, Némedi Varga Imre, ifj. Cseri Pál, Gál Imre, Visontai János, Illyés Kálmán, Forgó Gábor, Sallay István, Kádár János, Karpelesz Ede, Schweitzer Adolf, Frank Ignác, Fisch Illés, Sonnenfeld Sámuel, dr. Zámbo Gézané, dr. Endre Ivánné, dr. Endre Zsigmondné, Fáby Lászlóné, özv. Sebők Lajosné, Schweitzer Adolfné, dr. Szabó Árpádné, Váradi Zsigmondné, Feuer Sándor, Trungel Károly, Szolnoki Mihály, Rekedt Nagy István, Csányi Antal, Tóth Pál, László János, Nagy Ignác, Szabó János, Törteli János, Patyi Sándor, Bertha Gáspár.

A nemzeti tanács ezután megválasztotta a végrehajtó bizottságot, melynek tagjai lettek dr. Horváth Zoltán elnökle alatt: dr. Endre Zsigmond, Illyés Kálmán, Jenovay Dezső, dr. Katona János, Lengyel Imre, dr. Puskás Béla, dr. Porst Kálmán, dr. Szabó Árpád, Toldy Jenő s Tóth Imre. A végrehajtó bizottság alelnökeiül Lengyel Imre s dr. Szabó Árpád választattak meg. A jegyzői tiszte pedig rendszeresen dr. Rády Lajos főjegyző, Boleszny Antal, Szintén György, Tarján József s Némedi Varga János látják el.

A végrehajtó bizottság nyomban megtartott ülésén elhatározta, hogy a rendes viszonyok beálltáig a villanyvilágítás egész éjjel fenntartandó. Kellő számú polgárőrség alakítandó, mely a személyi, vagyoni közbiztonságot fenntartsa. Elrendelte a telefon s távirda hivatalnál az éjjeli szolgálatot, hogy azt szükség esetén igénybe lehessen venni. Kimondotta továbbá, hogy a városból semmiféle élelmiszert kivinni nem enged. Elhatározta, hogy napon-ta üléseket tart, éjjel pedig a végrehajtó bizottság 3 tagja felváltva fog a tanácsteremben tartózkodni, hogy az esetleges szükséges intézkedéseket megtehessek.

Délelőtt 11 órakor a piactéren nagy népgyűlést tartottak, melyen az eső dacára is több ezren vettek részt. A népgyűlésen lelkes beszéde mondottak dr. Horváth Zoltán, Goldmann József főhadnagy s Sahin Tóth Rafael hadnagy és Szikszai Pál. Mindnyájan méltatták a nagy nap eseményét, s úgy a lakosságot, mint katonaságot békére, nyugalomra s a közrend megóvására

hívták fel. Egyben a jelenlevő katonaságot felszólították fegyvereiknek átadására, amit azok a legnagyobb készséggel meg is tettek.

A népgyűlés a Hymnus elnéklésével ért véget s oszlott szét.

A lélekemelő magasztos ünnep örömmámorát azonban meggondolatlan s illetéktelen egyének pénteken délután a vasúti állomásnál megzavarták. A legszebb hivatást teljesítő hazafias polgárságot, polgárőröket, amiért azok a magukról megfélemlített tisztes viselkedésre s fegyvereiknek átadására szólították fel; véletlenül-e, avagy szándékosan többen fegyverüket használták, mely nemcsak hogy sebesülteket okozott, de halálesettel is végződött. Léderer Viktor hadnagyot fejbeltették, ki a helyszínén nemsokára meghalt. Súlyos sebesülést szenvedtek; Lang Márton, Steiner András, Nuszbaum Simon s még többen, köztük nők is. A szomorú esetekben a legszigorúbb vizsgálatot indította meg úgy a rendőrség, mint a katonai parancsnokság.

A pénteki nap volt a legkritikusabb városunkban. Az eső hiába esett, a nyugalom nem akart helyreállni. Az utcákon mindenfelé lövöldözések hallatszottak, s a lakosság nyugodtabb része ki se akart az utcára lépni. Ezt az időt aztán összeverődött csoportok arra használták fel, hogy fosztogattak és raboltak. Egyik első tettük az volt, hogy a Kossuth-utcán a volt üres malom teleken elhelyezett s leraktározott kiforrott nagy boroshordókból a bort kieresztették, itták, s széjjel hordozták.

Egy másik csoport pedig Csillag József Bessenyei utcai házába tört be, hol nemcsak a kiforrott boroshordókat verték csapra, s eresztették ki belőlük a bort, hanem a nagy lakásból az összes ruhaneműeket s más háztartási cikkeket mind széthordták s ellopták, úgy hogy Csillag József s nejének csak a rajtuk levő ruhájuk maradt meg.

Ezzel még nem ért véget a fosztogatás. Több külvárosi szatócsüzletet s lakást is feltörték, s a bennük talált ruhaneműt s élelmiszert ellopták. A péntek délelőtt s délután lefolyt rablásokat az új folyamán is megismételni akarták, miután azonban a legtöbb helyen ébren voltak, s zárt kapukra, ajtókra találtak, így a rablások megghiúsultak.

Szombattól kezdve a nyugalom s a békés munka kezdett helyre állni, s egy-egy puskalövésen kívül alig történt valami.

A nemzeti tanács végrehajtó bizottsága egész nap permanenciában volt, s intézte a város ügyeit, s biztosította a közbiztonságot.

Vasárnap délután 3 órakor a szociáldemokrata párt tartott a városháza közgyűlési termében nagygyűlést, melynek lefolyásáról lapunk más helyén közlünk tudósítást.

Hétfőn a nemzeti tanács végrehajtó bizottsága több igen fontos, a lakosság közmegegyezését célzó intézkedés felett hozott határozatot. Így maxi-

málta az élőállatok árait, s ugyanekkor megállapította a különböző húсок-nak kiméresi árait is. A nemzetőrség, illetve katonai karhatalmi rendőrség napidiját, ha élelmezést vesznek igénybe 10 koronában, élelmezés nélkül 15 koronában állapította meg, s ennek folyósítását november elejétől rendelte el.

Elhatározta, hogy egyelőre a közbiztonság fenntartására 10%-os pótdót vet ki csak, mivel a végrehajtó bizottság abban a reményben van, hogy a rend fenntartására szükséges összeg közadakozásból össze fog gyűlni, amennyiben ebben a reményben csalódná, fog más eszközöket alkalmazni.

A végrehajtó bizottság egy kérelmező s panasz-bizottságot állított fel, mely a városháza II-ik emeletén a 4-ik szám alatt naponta vesz fel panaszokat, s ad felvilágosítást minden ügyes-bajos dologban. A jogos panaszok elbírálás végett a végrehajtó bizottság elé kerülnek.

Kimondta továbbá a végrehajtó bizottság, hogy az olyan hadiözvegyeknek, akiknek férjük a harctéren elesett, vagy rokkant lett, míg ügyük, segélyük kormányhatósági elintézését nem nyer, a régi segély folyósítandó, illetve városi adópénztár által az élvezett segélyre egészítendő ki.

Elhatározta egy munkásközvetítő hivatal felállítását, mely arra lesz hivatva, hogy a harctérről hazatérő katonáknak munkát, megélhetést közvetítsen, s hogy ez által az átmeneti idő alatt úgy a munkaadón, mint a munkát vállalón segítsen. E hivatal a városházán, földszint 8. ajtó alatt van.

A hadikórházat november 1-én feloszlottnak jelentette ki, mivel ottan már csak 10 katona beteget ápolnak. Kimondotta azonban, hogy 50 ágyas városi kórházat fog fenntartani, melyben a közápolásra szoruló betegeket fogják elhelyezni s ápolni.

Erélyes s szigorú felhívást bocsájtott ki mindazokhoz, akár polgári egyének, akár katonák, hogy akiknek fegyver, vagy lőszer van birtokukban, hogy azokat azonnal szolgáltatassák be a katonai hatósághoz vagy a rendőrséghez, mivel ellenesetben szigorú megtorló intézkedéseket fognak ellenük fogantatosítani. Ezen határozatát közhírdetés útján is nyilvánosságra hozta.

Javaslatot tett a kedden tartott nemzeti tanácsnak, hogy az Egyesült Gőzmalom részvénytársaság szegedi úti malmánál felhalmozott csöves kukorica első ízben az ellátatlan lakosság részére, másodsorban a háztartások részére hízalandó sertések számára osztassék szét, még pedig úgy, hogy minden sertésre egy mázsa csöves kukoricát utalt ki. Tette pedig ezt azért, mivel a hízalásra szükséges árpának is csak csekély részét kapta meg a lakosság, vagy pedig egyáltalán nem is kapott árpát.

Több ily, a lakosság kedélyhangulatát megnyugtató intézkedéseket tett még a nemzeti tanács végrehajtó bizottsága, melyek mind csak azt mutatják, hogy a néppel törődnek s foglalkoznak.

Lélekemelő ünnepély tanúi voltunk hétfőn délelőtt 11 órakor. A Városház-téren ekkor esküdött fel a nemzeti tanácsnak a városunkban levő katonaság, a városi tisztviselői kar, élén Seres Istvánnal, a szolgabírói hivatal személyzete dr. Endre Zsigmond főszolgabíró vezetése alatt, a járásbíróság Sóhalmi János táblabíró vezetésével, az állami tanítóképző tanári kara dr. Katona Jánossal az élen, a városi kath. főgimnázium tanári kara dr. Porst Kálmán igazgatóval, a tanítótestület Dobák István igazgatóval s még több különböző testület. Dr. Bíró László polgármestert az eskü letételében betegsége gátolta.

A magasztos, szép esküt a Hymnus akkordjai nyitották meg, melyet kalap levéve úgy a polgárság, mint a katonaság együtt nagy áhítattal énekeltek. Ezután dr. Horváth Zoltán, a nemzeti tanács elnöke intézett hazafias szellemtől áthatott nagyhatású beszédet a katonasághoz, melyben vázolta a mai történelmi eseményeket s időket. Beszéde közben több ízben hangozott fel úgy a katonaság, mint polgárság ajkáról, hogy „Éljen a köztársaság!” Sűrű éljenzéstől kísért beszédének elhangzása után Frank Miksa százados olvasta fel a magyar hadügyminiszter s honvédkerületi parancsnokság parancsait, mely után a katonaság a nemzeti tanácsnak letette az esküt.

Utána pedig az összes polgári tisztviselők tették le az előírt esküt. A szép, feledhetetlen ünnepség a Szózat eléneklésével ért véget.

Akik ezt a magasztos, a szívek mélyéből fakadó lelkes ünnepséget látták, azt elfeledni sohasem fogják.

A hétfői szép ünnepséget még tetézte az az örvendetes esemény, hogy városunkban a nemzeti őrség katonai parancsnokságát Dóczy Pál szolgálaton kívüli viszonybeli tartalékos százados vette át, akinek személye teljes biztositókat nyújt arra, hogy városunkban s annak tanyáin a közrend s csend biztositva legyen. A legnagyobb örömmel üdvözljük őt körünkben, hisszük, s megvagyunk arról győződve, hogy városunk lakossága ezután nyugodtan hajthatja fejét nyugalomra, mivel a közbiztonság megőrzése jó kezekben van letéve.

Kedden délelőtt a 100 tagú nemzeti tanács tartott ülést, melyet dr. Horváth Zoltán, a végrehajtó bizottság elnöke nyitott meg, mely után elmondta s ismertette teljes egészében mindazon intézkedéseket, melyeket a végrehajtó bizottság eszközölt, s amelyeket a fentebbi sorokban közöltünk. A nemzeti tanács a legforróbb köszönetét nyilvánította a végrehajtó bizottságnak.

Dr. Kalmár Mór ügyvéd a szociáldemokrata párt nevében arra kérte a végrehajtó bizottságot, hogy 10% póttadó kivetését az elavult adóztatási rendszer mellett nem tartja célravezetőnek, hanem kívánja a vagyoni után való igazságos megadóztatást. Kérte egyben, hogy a város védelmezésében elhunytak felé részvétét fejezze ki a nemzeti tanács, s akik a kritikus napok-

ban a polgárság megvédésében résztvettek, azoknak köszönet nyilvánítások.

Dr. Horváth Zoltán, a végrehajtó bizottság elnöke nyújtott ezután kellő felvilágosítást, mellyel megmagyarázta előtte felszólalónak, hogy első felszólalásának a demokrácia nevében nem tehetett eleget a végrehajtó bizottság. Felszólalásának második részében felhozottakra pedig már idején megtette a kellő s szükséges intézkedéseket, s így a nemzeti tanács végrehajtó bizottsága a jelenlegi viszonyok közt a legbölesebb s legkörültekintőbb eljárást tanúsította.

Sebők Lajosné polgáriskolai tanárnő mondott ezután mélyhatású beszédet, melyben rámutatott nemcsak az éhező egyénekre, de a lerongyolódott s ruhátlan gyermekekre, melyeknek ruhákkal való ellátására hívta fel a végrehajtó bizottság figyelmét.

Dr. Horváth Zoltán elnök felszólalónak megígérte, hogy a végrehajtó bizottság tőle telhetőleg fog a legnagyobb mérvben a kívánságnak megfelelni.

A nemzeti tanács a legnagyobb elismerés hangján mondott több felszólalás után köszönetet a végrehajtó bizottságnak, s kérte azt, hogy továbbra is ily irányban vezesse a város s az ország ügyeit.

A nemzeti tanács ülése déli 1 órakor lelkes éljenzés közt ért véget.

Szerdán délelőtt a nemzeti tanács végrehajtó bizottsága a Kereskedelmi Egyesület kikiüldötteit hívta egybe, hogy a kereskedéseikben árusításra kerülő cikkeknek árát szabályozza, illetve leszállítsa. A megjelent kereskedők a legnagyobb előzékenységgel jelentették ki, hogy ha még reá is fizetnek egyes áruknak az elárúsítására, de közfogyasztási cikkek árait jóval lejjebb szállítják, hogy ezzel is megmutassák városunk iránt való jóindulatukat. Ily leszállítások várhatók a textil, pamut s fűszerárúkból. Azonban itt is megjegyezzük, hogy ily árut csak korlátolt mennyiségben vásárolhat a közönség, mivel nagymennyiségű áru nincs, s a meglévő készletet minél több családnál kell elhelyezni, azért csak 1—1 db vásárolható a textil s pamutféle árukból.

Ezzel igyekeztünk egy hét leforgásának hí tükkrét adni. Most még azt közöljük, akik a nemzeti tanács rendelkezésére pénzadományokat bocsájtottak:

Dr. Hoffer József, Kneffel Béla 20 000—20 000 K, Tábi László 12 000 K, dr. Bindfeld Lajos, Frank Ignác és fia Dezső, Szabó Béla, Szabó M. János 10 000—10 000 K, dr. Endre Zsigmond, Feuer Mihály cég, dr. Tarján Gyula, Tóth Endre, dr. Tóth Endre 5000—5000 K, Lőrincz Lázár 4000 K, Feuer Miksa, Karpelesz Ede, Keleti József, Steiner és Somogyi, dr. Szabó Árpád 3000—3000 K, Propper Miksa 2500 K, Frankl Ede, Huszka Dezső, Kovács

Ferenc, Steiner József, Schönfeld Antal 2000—2000 K, Ágai Mártonné, Csillag Áron, Frank Henrik, Frank Sámuel, Glanz Lénárd, Kalmár Manó, Léderer Géza, Rosenberg Zsigmond, Rosner Gyula, Schweitzer Adolf, Újszászy és Majláth cég, Vidéki Károly 1000—1000 K, Beregi Jakab, Bleier Soma, Csernus Gyula, Füredi Soma, Frankl Ármin, Fisch Illés, Krausz Sándor, Léderer Dezsőné, Spiller Zsigmondné, Toldy Jenő, Weiszman Ferenc 500—500 K, Krausz Mór vask., Schiffer Mór 400—400 K, Fein Márkusz, Kovács Géza, Klein Gábor, Lövinger Jakab, Schvéd Dávid, Spitzer Miksa, Schwartz Jakab 300—300 K, Brudermann Jenő, Gál Andor, Grünberger Soma, Grünbaum Miklós, Hokky Gyula, dr. Kalmár Mór, Kun Rudolf, Roykó József, Róth Vilmos, Sohr Antal, Váradi Antal, Vesszősi József 200—200 K, Argyelán Mihályné, Feuer Illés, Geller Henrik, Rázsovitz Zsigmondné, Strosz Simon, Terjék Józsefné, Weisz Gyula, Veber Ábrahám 100—100 K, Guttmann Hermanné 20 K.

•

A fontos város nyugalját, belbékéjét megőrző intézmények fenntartásához pénzre, még pedig sok pénzre van szüksége a nemzeti tanács végrehajtó bizottságának. Ezért bizton hisszük, hogy ki-ki a maga vagyoni helyzetéhez mérten kellő arányban veszi ki részét az önkéntes adakozásokból, melyeket lapunkban nyugtázunk; mivel, ha ezt önként nem teszik meg, úgy azt más úton lesz kénytelen előteremteni a végrehajtó bizottság. A jelenlegi adakozás csak kezdete az adományoknak.

Egy hét eseménye. — Félégyházi Hírlap, 1918. november 10. (XXXVI—XXIV. évf. 45. sz.)

1 1918-ban október 31 csütörtökre, november 1 péntekre esett.

KECSKEMÉT, 1918. NOVEMBER

**A SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT
HELYI SZERVEZETÉNEK RÖPLAPJA
A KECSKEMÉTI NEMZETI TANÁCS
TÁMOGATÁSÁRÓL**

*Munkások!**Elvtársak!**Kecskemét Népe!*

Az október 30-ról 31-re virradó éjjel a főváros proletársága a vele egyesült katonasággal egyesülve lerázta magáról a bilincseket, és a jövőnek egy szebb, boldogabb, demokratikus Magyarországot teremtette meg. A hatalom a dinasztia és az osztályuralom kezéből a nép megbízottaiból alakult Nemzeti Tanácsra szállt, mely rövidesen meg fogja hozni a békét, az általános választói jogot s a kor követelményeinek megfelelő földbirtok reformot.

Ez a nagy haderejű [így] átalakulás természetesen nem történhetik meg rázkódtatás nélkül. Mindig voltak garázda elemek, kik a szabadság fogalmát ekként magyarázzák, hogy most, ezután minden szabad. Ezek az ügy árulói, akikre az új társadalomnak nincs szüksége, s velük elbánni úgy, mint a kártékony fenevadakkal, jogosult. Önhatalmilag senki sem bíraskodhatik, s az ország és Kecskemét népe nyugodt lehet: a háború bűnösei elnyerik büntetésüket.

A közrend megvédése jelenleg az első kötelesség az országban. A helybeli Nemzeti Tanács meg fogja tenni mindazokat az intézkedéseket, melyek a személy és tulajdonbiztonság megoltalmazására szükségesek. Rendelkezéseit mindenki fogantossítsa annál is inkább, mert azok csakis üdvösek lehetnek: a Tanács tagjai között szerepel a szociáldemokrata pártnak több tagja, s őket is ellenőrzi a Munkástanács. A mindszentek napján délelőtt történt eseményeknek¹ nem szabad megisméltódní, mert az ilyenek erősítik a lappangó reakciót, és veszélyeztetik a forradalom vívmányait.

Végül hozzátok szólnék magyar katonák! Az Országos Nemzeti Tanácsnak az a parancsa, hogy minden katona teljesítse kötelességét csapattesténél. Miután meggyőződtek arról, hogy családtok biztonságban van, vonuljatok be valamennyien, hogy az új Magyarországnak kellő erő álljon rendelkezésére. A galamb már hozza a béke olajágát, s akkor majd ti is visszatér-

hetek örökre családi tűzhelyeitekhez. Megszűnik a militarizmus, és mindenki jogokkal bíró munkás tagja lesz az új birodalomnak.

Éljen a világot megváltó nemzetközi szociáldemokrácia, s amíg megszületik a népek szövetsége, a világköztársaság — éljen az önálló demokrata Magyarország.

Testvéri és elvtársi üdvözlettel:
a Kecskeméti Szociáldemokrata Párt.

Nyomatvány. (24 × 16 cm. Fehér színű papíron fekete betűs szöveg.) — B-KmL. Kecskemét. Plakátgyűjtemény. szám nélkül.

1 A november 1-i tüntetésről van szó, amelynek során Mészáros József leszerelt katona agyonlőtte a bűnözők szabadonbocsátását megtagadó Gyalócai Sándor főügyészt, ill. a tömeg széthordta a Schiffer-féle cipőgyár raktáraiban talált készleteket. (SZLANKA, 85. old.)

50.

KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1918. NOVEMBER 10.

TUDÓSÍTÁS A SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT HELYI SZERVEZETÉNEK GYÜLÉSÉRŐL

A kiskunfélegyházai szociáldemokrata párt 1918. november hó 3-án, a városháza nagytermében gyűlést tartott.

A gyűlés lefolyásáról tudósítónk a következőkben számol be:

A városháza dísztermét teljesen megtöltötte a közönség, és délután 3 óra-kor Szikszai János elvtárs megnyitotta a gyűlést. Elnöknek Szikszai Pált, jegyzőnek Körmöczy Józsefet ajánlotta, és előadókul dr. Lantos Albert budapesti és dr. Kalmár Mór elvtársakat jelentette be.

Ezután dr. Lantos Albert emelkedett szólásra, és másfélórás beszédben méltatta a mai nap nagy jelentőségét, és ismertette a szocializmus nagy, nemes alapelveit.

A szocializmus nem ismer ellenséget, nem ismer különböző nemzetiséget, neki egyforma ember az angol, a francia, a német, a keresztény és zsidó, csak egy különbséget ismer, a munkás embert és munkátlant.

S ezt a nagy szakadékot nem anarchiával, nem fosztogatással kell és lehet áthidalni, de a régi osztályuralmat megszüntetni kell a szervezet erejével, s az új renden épüljön fel az új Magyarország, amely a dolgozó embereknek tisztességes megélhetést, szabadságot és jogot nyújt, legyen bármilyen nyelvű és vallású.

Igen, megélhetést és munkaalkalmat a városunkba hazatérő ezreknek — utalt az előadó több sürgős munka megindítására —, csak így képzelhető és várható a rend fenntartása, mert csak az éhező és lerongyolt tömeg elkeseredése uszít a rablásra és fosztogatásra.

Követeli a 8 órai munkaidőt, mert ezáltal sokkal több munkásnak tudunk munkaalkalmat adni.

El lehetünk rá készülve — úgymond, -- hogy az ország minden részéből tömegesen tódulnak haza beteg s rokkant katonáink, ezeknek gyógykezelésre van szükségük, s ezekkel ne oly szűkmarkúan bánják a város, mint a múltban a kezelése alatt álló hadikórházzal szemben.

Tiltsa el az alkohol élvezetétől az embereket, mert láthattuk, hogy a szesz élvezete mire ragadtatja a népeket. Utalt az előadó arra a hatalmas horderejű eseményre, hogy a napokban összeül a parlament, s a nemzeti-tanács még utolsó kísérletül törvényesen akarja az általános titkos, minden 20 éven felüli, nőkre is kiterjedő választójogot megszavaztatni. S ha ez nem sikerül, 24 órán belül, minden törvényes forma mellőzésével a nemzeti tanács kimondja. (Élénk, lelkes helyeslés és taps.) S az új választójog alapján 6 hét múlva összeülő alkotmányozó gyűlés határoz az államforma milyenségéről, ami nem kétséges, hogy köztársaság lesz (hatalmas tapsvihár, éljenzés), és soha többé nem teszi egy ember hatalmába sorsának intézését, hanem saját maga határoz sorsa fölött.

Utána dr. Kalmár Mór elvtárs tartott gyűjtő hatású beszédet, hangsúlyozva a szociáldemokrata pártnak a nemzeti tanáccsal való együttműködését és támogatását, és hasonlóra kérve a nemzeti tanácsot.

Különösen kérte a megjelenteket, hogy a közrend most mindenekelőtt fontos, csak az az igazi magyar ember és becsületes szocialista, aki ezt a szívére veszi; aki ezt meg akarja bontani, ellensége az országnak, és a szocializmusnak tesz kimondhatatlan károkat.

Ezután dr. Horváth Zoltán a nemzeti tanács elnöke beszélt. Tudomásul vette az elhangzottakat, és az ő óhaja is karöltve működni a szociáldemokrata párttal, a nép akaratával. Kérte a közönséget, véssék szívébe és eszükebe a hallottakat, és terjesszék mindenütt e hatalmas, megváltó eszméket.

Végül dr. Lantos Albert elvtárs a következő határozati javaslatot olvasta fel, mit lelkes éljenzés és helyeslés közben egyhangúlag elfogadtak.

Határozati javaslat. A kiskunfélegyházi szociáldemokrata párt 1918. november 3-án délután megtartott nagygyűlésen elhatározta a következőket: Felszólítja a nemzeti tanács helyi szervét 1. hogy írjon fel az országos nemzeti tanácshoz, hogy a köztársaságot és az általános egyenlő és titkos, minden 20 éven felüli férfire és nőre kiterjedő községenkénti választójogot azonnal iktassa törvénybe, hasonló határozatra szólítsa fel a más városbeli nemzeti tanácsot; 2. tegye meg sürgősen a legmesszebbmenő intézkedéseket a hazatérő katonák foglalkoztatására, a rokkantak és betegek ellátására; 3. mondja ki az összes munkanélküliek ellátása érdekében ezen felállítandó üzemekben a nyolc órai munkaidőt. Kiskunfélegyháza, 1918. nov. 3. A szociáldemokrata párt nagygyűlése.

A gyűlés agitációs iratok árulásával fél 6 órakor véget ért.

St.: A szociáldemokrata párt nagygyűlése. — Félegyházi Hírlap, 1918. november 10. (XXXVI—XXIV. évf. 45. sz.)

51.

TASS, 1918. NOVEMBER 11.

A HELYI NEMZETI TANÁCS FŰTŐANYAGOT KÉR A DUNAVECSEI FŐSZOLGABÍRÓTÓL, MERT „... 300 GYERMEK NEM JÁRHAZ ISKOLÁBA ...”

Az iskolák nem nyithatók meg, mert fűtőanyag egyáltalán nincs. Fűtőanyag hiánya miatt 300 gyermek nem járhat iskolába, kérünk intézkedést, hogy községünk és iskolánk részére szén küldessék.

Tintával írt tisztázat, tintával írt aláírással. — PIA. 606. f. 3/41. 6. e. (V. köt.) 348. fol.

KALOCSA, 1918. NOVEMBER 11.

**A HELYI NEMZETI TANÁCS A NEMZETI TANÁCSOK
KÖZIGAZGATÁSI HATALMÁT KORLÁTOZÓ
RENDELETEK VISSZAVONÁSÁT KÉRI
A MAGYAR NEMZETI TANÁCSTÓL**

Felhívjuk figyelmüket arra, hogy a kormány és különösen a Közélelmezési Minister sorra adnak ki olyan rendeleteket,¹ amelyek az országszerte alakult Nemzeti, illetve Néptanácsoktól mindenféle közigazgatási hatalmat megvonnak, és különösen a közélelmezés intézését a forradalmi nép által gyűlölt vármegyei alispánok s a hírhedt Központok kezébe teszik le, s így a közélelmezést ismét bitang jószággá teszik, a régi rend embereit újra uralomra segítik, és a Nemzeti Tanácsokat teljes tehetetlenségre kárhoztatják.

Mi erről tegnap táviratilag előterjesztést tettünk a miniszerelnök és közélelmezési Minister Uraknak, és kértük az ilyen rendeletek megváltoztatását. Minthogy a népelelmezés ilyen intézése a közvetlen szükségletek azonnali kielégítését lehetetlenné teszi, s így újabb és még veszedelmesebb zavarásoknak válhat okozójává. Sürgős intézkedésüket kérjük, hogy a kormány a vidéki Nemzeti Tanácsoknak intézkedési hatalmát, különösen közélelmezési kérdésekben saját és kormánybiztosainak felügyelete mellett meghagyja addig, míg ő, illetőleg a megválasztandó nemzetgyűlés Magyarországon demokratikus, modern közigazgatási szervezetet fog alkotni.²

Amennyiben ezen előterjesztésünk néhány napon belül eredményre nem fog vezetni, megbízatásunkat a nép kezébe vissza fogjuk tenni.

Kalocsai Nemzeti Tanács
Valkányi [Lajos]
elnök

Tintával írt tisztázat, tintával írt aláírással. — PIA. 606. f. 3/41. é. e. (V. köt.) 360. fol

¹ A Kalocsai Nemzeti Tanács elnöke elsősorban a közélelmezési miniszter 143 300/1918. számú november 6-i rendeletére gondolhatott, amely a Magyar Nemzeti Tanács korábbi körtávirataira hivatkozva megismételte, hogy „... a Nemzeti Tanács felügyeleti és ellenőrzési jogkörrel bír, azonban semmiféle közigazgatási munkát nem végez...”, tehát az élelmiszerek és egyéb közszükségleti cikkek fölött sem diszponál. (A rendeletet közli: *Magyarországi Rendeletek Tára*. 1918. Bp. 2916 p. III. köt. 2884—2885. old.) Hasonló szellemű utasítások érkeztek Kalo-

csára az alispántól és Egán Imre kormánybiztoshelyettétől is. (*B-Kml. Kalocsai Járási Főszb. ir. 6224 és 6225/1918. sz. Vö. ROMSICS, 1975. 327. old.*)

2 A Magyar Nemzeti Tanács — hivatkozva november 2-i, a végrehajtó hatalmat a népkormányra ruházó határozatára — elutasította a felterjesztésben foglaltakat. Kérte azonban Valkányiékat, hogy „... elhatározásukat vegyék fontolóra és állásaikban ... folytassák fontos és hazafias működésüket”. (*OL. K. 440. B/VIII. tétel, 648/1918. sz. = 5. csomó, 42. p.*) December 7-i válaszában a Kalocsai Nemzeti Tanács „legrövidebb időn belül” megtartandó demokratikus önkormányzati választások reményében tette magáévá a központi irányelveket. (*Uo. 1265/1918. sz.*)

Megjegyezzük, hogy néhány más Duna—Tisza közti nemzeti tanács sem volt tisztában feladatával és hatáskörével, ill. egy-kettő a november elején már gyakorolt végrehajtói vagy törvényhatósági jogokat vindikálta magának. (Lásd erre kötetünk 58, 76, 91 és 102. számú dokumentumait.) A Magyar Nemzeti Tanács ezért adta ki december 1-én a nemzeti tanácsok ügykörével és hatáskörével kapcsolatos szabályzatát, amely szerint e testületeknek véleményezői, panasztevői és tanácsadói szerepkörrel kellett megelekedni. (A szabályzatra lásd *OL. K. 440. A/IX. tétel, sz. nélkül. = 3. csomó, M. köteg 94—95. p.*; vö. SCHÖNWALD, 208—212. p.)

53.

KECSKEMÉT, 1918. NOVEMBER 12.

A NEMZETI TANÁCS JEGYZŐKÖNYVE MAGYARORSZÁG ÁLLAMFORMÁJÁRÓL

Felvétetett a Nemzeti Tanács 1918. évi november 12-én tartott teljes üléséről.

Elnök: dr. Horváth Mihály, aki a jegyzőkönyv hitelesítésére Szántó Kálmánt és Csósz Józsefet kéri fel.

1. Dr. Horváth Mihály bemutatja a Nemzeti Tanács kiáltványát az államforma megállapítása tárgyában, s a kérdést vita alá bocsátja. A szónokok kivétel nélkül a köztársasági államforma mellett érveltek. Felszólalók voltak: Szántó Kálmán, dr. Hajnóci Iván, Baltás Béla, Sándor István, E. Nagy Imre, dr. Löwi Ödön, dr. Fodor János, Villám István, Dániel József és dr. Garzó Béla.

Dr. Horváth Mihály összefoglalása után a Nemzeti Tanács egyhangúlag a köztársasági államforma mellett foglalt állást. A határozatot táviratilag közli a Nemzeti Tanáccsal.

A Tanács e tárgyon kívül — az ünnepélyes alkalommal — mással nem foglalkozott.^a

Dr. Horváth Mihály
elnök
Dr. Szántó Kálmán

Tisztázat, tintával írt aláírásokkal. — B-KmL. Kecskemét. Nemzeti Tanács ir. 20—21. fol. (sz. nélk.)

a Az utolsó mondat tintával íródott.

54.

KALOCSA, 1918. NOVEMBER 12.

A KALOCSAI ÉRSEK LEVÉLBEN JELENTI BE
MAGA ÉS PAPJAI CSATLAKOZÁSÁT
A MAGYAR NEMZETI TANÁCSHOZ

Személyesen, sajnálatomra, a nehéz közlekedési viszonyok miatt nem tehetvén, ezúton csatlakozom a magam és papságom nevében a Nemzeti Tanácshoz, és teszem magunkévá a hűségi fogadalmat.

Kérem a Nemzeti Tanácsot, fogadja csatlakozásunkat azon biztosításunk kíséretében, hogy a népszabadság szárnyain megújult, független Magyarországnak jövődjének kiépítéséhez minden erőnkkel közreműködni, a Nemzeti Tanácsot és a Kormányt óriási feladatainak megoldása körül hivatásunk körében támogatni hazafias kötelességünknek fogjuk ismerni.

Isten áldását kívánva a Nemzeti Tanács munkájára, kérem, fogadja kiváló tiszteletem őszinte nyilvánítását.

Kalocsa, 1918. évi november hó 12.

Dr. Várady L. Árpád
kalocsai érsek

Tintával írt tisztázat, tintával írt aláírással. — OL. K. 440. A/IX. tétel, szám nélk. (2. csomó, K. köteg, 67. p.)

DUNAVECSE, 1918. NOVEMBER 12.

**A JÁRÁSI FŐSZOLGABÍRÓ TÁVIRATA
A 29. PÓTZÁSZLÓALJ PARANCSNOKSÁGÁNAK
A KÖZSÉGI NEMZETŐRSÉGEK LÉTSZÁMÁRÓL
ÉS FEGYVERZETÉRŐL**

Nemzetőrség eddigi alakulatai következők. Solt község 250 tag, parancsnok Engel István hadnagy, 125 manlicher puskája s 2 rakasz tölténye van, Szalkszentmárton község 70 tag, parancsnok Pető őrmester, sem puskája, sem töltény nincs. Apostag község 125 tag, parancsnok Igó László hadnagy, manlicher puska 43 és 1500 tölténye van. Dunapataj 150 tag, parancsnok Bencze Sándor őrmester, 170 manlicher puskája s 4 rakasz tölténye van. Ordas községben 35 tag, parancsnok Jóború Béni birtokos, katona nem volt, 50 puskája s 1 rakasz tölténye van. Harta község 80 tag, parancsnok Polster József tanító, szakaszvezető, 80 drb puskája s 160 drb tölténye van. Tass község 80 tag, parancsnok Tanka Márton szakaszvezető, 60 drb puskája s 100 drb tölténye van. Dunavecse község 250 tag, parancsnok Bitskey Dénes százados, 250 puska s 2 rakasz tölténye van. Dunaegyháza, Dabról telefon nehézségei miatt adatokat nem kaptam, de ott is meg van alakulva a nemzetőrség. Dömsöd 100 tag, parancsnok Vékey Zsigmond hadnagy, 60 puskája s 4 láda tölténye van.

Dunavecsei főszolgabíró

Tisztázat. — PIA. 606. f. 3/41. 5. e. (V. köt.) 364. fol.

KISKUNHALAS, 1918. NOVEMBER 13.

**A HELYI NEMZETI TANÁCS FELTERJESZTÉSE
A MAGYAR NEMZETI TANÁCSNAK:
„MAGYARORSZÁG JÖVENDŐ ÁLLAMFORMÁJA
A KÖZTÁRSASÁG LEGYEN”**

A kiskunhalasi nemzeti néptanács a Magyar Nemzeti Tanácsnak mai alufrott napon érkezett, az ország városaiban és községeiben alakult nemzeti tanácsokhoz intézett ünnepélyes felszólítása¹ folytán

előre bocsájtásával annak, hogy e tekintetben a Kiskunhalasi függetlenségi és 48-as párt 1918. november hó 3-án a nagyválasztmánya által kiadott azon szózatában, amelyben foglaltakat kiküldöttei által a kiskunhalasi szociáldemokrata párt is magáévá tett, és Kiskunhalas város közönsége ugyancsak 1918. november 3-án tartott népgyűlésen már a magyar népköztársaság megvalósítása mellett foglalt állást,

hazafias meggyőződésének sugallatát követve a maga részéről az Isten és az emberek előtt komoly meggondoltsággal és megfontoltsággal ünnepélyesen és megmásíthatatlanul kijelenti, miszerint:

Kívánja, s ez okon örömmel és honfiúi lelkesedéssel csatlakozik a Magyar Nemzeti Tanácsnak ahhoz az elhatározásához, hogy: „Magyarország jövőendő államformája a köztársaság legyen.”

Erről a Magyar Nemzeti Tanácsot és a Magyar Népkormányt távirattal, továbbá ezen határozat felterjesztésével is értesíti, városunk képviselő-testületéhez pedig a városi tanács útján jelentést tesz, azzal a tudósítással, hogy az ünnepélyes jegyzőkönyv egy példányát a vármegye alispánjának is megküldi, s ennek egy eredeti példányát a város levéltárában, egyet az országos levéltárban, egyet pedig a Nemzeti Múzeumban helyez el.

Kelt a kiskunhalasi nemzeti néptanácsnak 1918. november 13-án tartott üléséből.

jegyezte
Molnár Mihály
főjegyző

Dr. Kolozsváry-Kiss István
h. polgármester
elnök

Tisztázat, tintával írt aláírásokkal. — OL. K. 440. A/IX. tétel, szám nélk. (2. csomó, K. köteg, 32. p.)

1 A Kiskunhalasi Nemzeti Tanácshoz és természetesen Magyarország valamennyi nemzeti tanácsához a következő felhívás érkezett: „A világesemények sürgős kötelességévé teszik Magyarországnak, hogy jövőendő állami életének formájáról most már határozzon. Németország köztársaság lett. Német-Ausztria, amely a Habsburg-ház hatalmának úgyszólván családi hitbizományként volt legerősebb alapja, köztársasággá nyilvánítja magát. Magyarország a múlt bűnei, mulasztásai következtében eddig a jövő államformáról nem dönthetett. A végleges elhatározást azonban most már halogatni nem lehet, az alkotmányozó gyűlés összehívásáig sem. Az idő most életkérdés. A Magyar Nemzeti Tanács azzal az ünnepélyes felszólítással fordul az ország városaiban és községeiben alakult Nemzeti Tanácsokhoz, döntsenek rögtön arról, hogy csatlakoznak-e a Magyar Nemzeti Tanácsnak ahhoz az elhatározásához, hogy Magyarország jövőendő államformája a köztársaság legyen. Gyors elhatározásra és sürgős értesítésre van szükség, mely értesítést a Magyar Nemzeti Tanácshoz (Budapest, Képviseletház) kell intézni.

Szólaljon meg az ország, hogy a súlyos elhatározásokat kívánó közelgő napokban a Magyar Nemzeti Tanács maga mögött érezze az egész ország egységes akaratát és rendíthetetlen elszántságát. A Magyar Nemzeti Tanács”. (A körtávirat kibocsátásának elhatározására lásd: *OL. Minisztertanácsai jkv. 1918. nov. 14-i ülés 1. pont. A körtávirat szövegét OL. K. 440. B/IV. tétel 1495/1918. számú irat alapján (4. csomó) közöljük.*

57.

DUNAVECSE, 1918. NOVEMBER 14.

**A JÁRÁSI FŐSZOLGABÍRÓ KÖRTÁVIRATA
A KÖZSÉGI ELŐLJÁRÓSÁGOKNAK
A NEMZETŐRSÉGEK KÖLTSÉGEINEK
FEDEZÉSÉRŐL**

Alispán úr 48 034/1918. sz. rendeletére a nemzetőrségek költségei a községi pénztárnak kimerülése esetén a tehetősebb polgárok adakozásából fizetendő, és részükre annakidején visszafizetendő.

Főszolgabíró

Fogalmazvány. — PIA. 606. f. 3/41. 3. e. (V. köt.) 394. fol.

KOCSEÉR, 1918. NOVEMBER 17.

**A NEMZETI TANÁCS ÉS AZ ELŐLJÁRÓSÁG
A MAGYAR NEMZETI TANÁCSHOZ INTÉZETT
FELIRATÁBAN ISMERTETI VÉLEMÉNYÉT
AZ ÚJ MAGYARORSZÁG TÁRSADALMI
ÉS POLITIKAI VISZONYAIRÓL**

Kocsér község lakossága, képviselőtestülete, előljárósága s megalakult Nemzeti Tanácsa nyilvánosan tartott népgyűlés s rendkívüli képviselőtestületi közgyűlés egyhangú határozata alapján szíve mélyéből örvend a népuralom győzelmeként megalakított Magyar Köztársaságnak, annak védelme alá helyezi magát, azt minden erejével támogatja, üdvözli az Országos Nemzeti Tanácsot s honmentő, a békét meghozó, az oktalanul annyira megzavart társadalmi rendet visszaállítani akaró emberies s hazafias munkájában tőle telhetőleg segíti, s működésére a Gondviselés minden kitelhető áldását kéri.

Egyben kifejezi azon kívánatát, hogy a magyar állam kivívott teljes függetlensége biztosíttassék, hazánk területe csonkítatlan épségben maradjon, az évszázadokon át itt élt s most is itt lakó különböző nyelvű népekkel állandóan jó egyetértésben s békességben éljünk, s országunk javára velük együtt munkálkodhassunk; a magánvagyon, a családi tűzhely szentsége megoltalmaztassék, a nemzeti társadalom úgy rendeztessék be, hogy munkálkodása gyümölcsét mindenki zavartalanul élvezhesse; az ország területe, a mi 1000 éves anyaföldünk felosztható része azok kezére jusson, akik azt veritékkel megmunkálják; a most még szervezetlen, de az ország lakosságának 4/5-nyi részét tevő falusi nép érdekei kielégítenek, s az ország sorsa intézésében oly arányban való befolyáshoz jussanak, amely számbeli többségénél, véráldozatánál s közérdekű munkája alapján őt mindenkor jogosan megilleti.

Éljen a független Magyar Köztársaság!

Honfiúi üdvözlettel:

Dósa Imre Majerszky Vilmos
ny. törvényszéki bíró, jegyző
a kocséri Nemzeti Tanács elnöke

Gulyás Mihály
bíró

Tintával írt tisztázat, tintával írt aláírásokkal. — OL. K. 440. A/IX. tétel, 2158/1918. sz. (2. csomó, K. köteg.)

59.

BAJA, 1918. NOVEMBER 17.

A RENDŐRKAPITÁNYSÁG HIRDETMÉNYE A VÁROS MEGSZÁLLÁSÁRÓL

HIRDETMÉNY

A szerb katonai parancsnok intézkedéséhez képest a következő hirdetményt bocsátjuk ki:

A szerb hadsereg városunkat megszállta,¹ a közrend, a személy- és vagyonbiztonság fenntartását átvette.

Felhívjuk városunk minden egyes polgárát, hogy a szerb hadsereg rendelkezéseinek engedelmeskedjék, és szigorúan tartózkodjék minden rendezavarástól, mert aki a személy és vagyonbiztonságot megzavarja, lop, rabol, fosztogat, a személyes szabadságot veszélyezteti, különösen pedig a szerb hadsereg ellen követ el vétséget, az a szerb hadsereg hadi törvénye, illetve statáriális joga szerint bűnhődik.

Rendőrkapitányság

Nyomatvány. (21 × 34 cm. Kazal József könyvnyomdája. Sárga színű papíron fekete betűs szöveg.) — TIM, Baja. Lt. sz.: 68. 38. 1.

¹ Az 1918. november 13-án megkötött belgrádi katonai egyezmény értelmében a Beszterce—Maros—Szabadka—Baja—Pécs—Dráva vonaltól délre eső területek szerb-francia megszállás alá kerültek. (HAJDU, 1968, 126—128. old. és L. NAGY, 10—11. old.)

Bajára november 13-án vonultak be a szerb csapatok. (GERGELY—KŐHEGYI, 148. old.)

ÚJVIDÉK, 1918. NOVEMBER

BÁCSKA, BÁNÁT ÉS BARANYA ELSZAKÍTÁSÁT ELŐKÉSZÍTŐ RÖPLAP

A NÉPHEZ!

A régi osztrák—magyar monarchia romokban hever. Győzött az igazság. Eddig német és magyar grófok uralkodtak rajtunk, de megjött az ideje, hogy minden nép intézze sorsát.

Mindazon népek, amelyek a Bácska, Bánát és Baranya területén élnek, jövőjüket legjobban alapozzák meg, ha a szerbek, horvátok és szlovének nagy, szabad és igazságos államához csatlakoznak. Ebben az államban a szlávokon kívül minden más nép, a magyar, a román, a német, bár kisebbségben van, meg fogja találni a nagy fejlődés és előrehaladás útjait. Mindenkinek meglesz a saját iskolája, senkinek sem támadják meg nyelvét és vallását, és a teljes jogegyenlőség fog uralkodni.

Az egész kultúrvilág: Amerika, Angolország, Franciaország és Olaszország mellettünk van. Az ántánt már elismerte a szerbek, horvátok és szlovének nagy államát, amely az Isonzótól Vardárig, Szabadkától Monasztirig és Triesztől Temesvárig fog terjedni.

Mutassuk meg mi is, hogy a német és magyar grófok erőszakos uralmát megelégeltük, és meg akarjuk alapítani a jövő nagy birodalmát, amelyben minden nemzetnek, amely velünk él, meglesz a teljes jogegyenlősége.

Le az erőszakkal!

Éljen az igazság!

Éljen a délszláv állam!

Éljen a népek testvérisége!

Nyomatvány. (14×21 cm. Notosevity, Újvidék. Fehér színű papíron fekete betűs szöveg.) — TIM, Baja. Lt. sz: 68. 24. 1.

KECSKEMÉT, 1918. NOVEMBER 19.

A TARTALÉKOS, NÉPFELKELŐ ÉS SZOLGÁLATON KÍVÜLI TISZTEK GYŰLÉSÉNEK HATÁROZATAI

A kecskeméti tart., népf. és szolgálaton kívüli tisztek 1918. november 19-én tartott nagygyűlésükön a következőket határozták:

1. A kecskeméti tart., népf. és szolgálaton kívüli tisztek kimondják csatlakozásukat a tart., népf. tisztek és szellemi munkások országos egyesületéhez.

2. Kívánjuk, hogy existenciánk újbóli megalapítása végett mielőbb 14—18 000 K végkielégítést haladéktalanul fizessenek ki.

3. Kívánjuk, hogy a legénység érdekében a földosztást mielőbb keresztül vigyék, a nem földműves katonák részére pedig kívánjuk a megfelelő kártalanítást.

4. Kívánjuk, hogy az állások betöltésénél, úgy az állami hivataloknál, mint közigazgatásban, magánalkalmazásban elsősorban azt vegyék tekintetbe, hogy az illető a világháborúban katona volt-e vagy sem, az összes társadalmi osztályokra vonatkozólag.

A magáncégeket törvényileg kényszerítse a kormány, hogy a bevonult és leszerelt tisztviselőket és alkalmazottakat a mai kor igényeinek megfelelő, a be nem vonult kartársaikkal egyenlő fizetés mellett állásaikba visszavegyék.

Az állami és községi szállításoknál, megbízásoknál és vállalatokban az egyes szerződések megkötésénél feltétlenül tekintetbe veendő, hogy a megbízott fél a világháborúban katona volt-e vagy sem, és ezek között is a harcéri katonának elsőbbség nyújtandó.

5. Kívánjuk, hogy az országban megalakult nemzeti tanácsi tagok, míg a választás keresztülvihető nem lesz, legalább fele részben katonaviselt emberek legyenek minden társadalmi osztályból.

Mindazokban a jogokban, melyekben a tart., népf. és szolgálaton kívüli tisztek részesülnek, ugyanazon arányos jogokban részesüljenek az e. é. önkéntesek is, kiemelve különösen azt, hogy a tanulmányaikat végzők legalább annyi pénzbeli kielégítést kapjanak, hogy azon tanulmányaikat befejezhessék.

7. A tart., népf. és szolgálaton kívüli tisztek el fognak követni mindent, hogy a népköztársaság eszméi mindenben megvalósuljanak, a kormányt a legmesszebb menő mértékben támogatják, és különösen agitációt fejtenek ki arra nézve, hogy a kormánynak a fegyverszüneti feltételben megállapított haderő okvetlen rendelkezésre álljon.

Ezen határozatunknak a hadügyminister úrral való közlésére felkérjük a tart. és népf. tisztek és szellemi munkások országos egyesületét.

Bajtársak! Közöljük veletek, hogy a nagygyűlésen, melybe az önkénteseket is belevontuk, Kecskemét város egész társadalma, mintegy 350 tart., népf. és szolgálaton kívüli tiszt által képviselve volt. Midőn a nagygyűlés üdvözlését tolmácsoljuk, kérünk benneteket, hogy az egyesületben előfordult minden fontos lépésről és eredményről bennünket értesíteni szívesek legyetek. Értesítéseiteket korelnökünkhöz: Orbán Nándor fhdgy. Kecskemét, Nemzetőrség Parancsnokság (Régi kollégium) kérjük.

Dr. Fritz Miklós
előadó

Orbán Nándor
korelnök

Tisztázat, tintával írt aláírásokkal. — OL. K. 440. A/IX. tétel, szám nélkül. (2. csomó, K. köteg, 94—95. p.)

Fenti jelzet alatt a katonatisztek határozatának egy másik változata is megtalálható, amely néhány pontban konkrétabb, egyértelműbb a közölt dokumentumnál. E másik változathoz csak ezeket a részeket közöljük:

„1. A tart. és népfelkelő és szolgálaton kívüli tisztek nagygyűléseken megállapították, hogy a helyi Nemzeti Tanácsban 1—2 tag kivételével a világháborúban résztvevő, katonaviselt ember nincsen. A nemzeti tanács mai összeállítása így a legnagyobb részben önkényes, és éppen azoknak az embereknek nincs képviselője, kiket ott éppen a legnagyobb jog illetne meg... a nemzeti tanács tagjai jórészt azok az emberek, kik az egész háború borzalmait itthon éltek át, akik a harcra katonaság vállalásán igyekeznek emelkedni, jogot, hatalmat gyakorolni, akikhez azonban nekünk semmi közünk nincsen... követeljük a nemzeti tanács azonnali átforgatását... Követeljük, hogy a helybeli nemzeti tanács nagyobb részében katonaviselt tagok legyenek minden társadalmi osztályból, hol több helyet a közkatona részére kívánunk biztosítani. (...)

4. A mai politikai élet vezetésében nem akarunk olyan politikai kalandorokat megtűrni, kik békében és a háború alatt a mai köztársaságig az összes politikai pártalakulatokat befutották önző érdekeikért, és most újabb érdekeikért csörtetnek. (...)

Ezen határozatunk végrehajtására egy bizottságot küldünk ki: Dr. Füredi István, Dr. Kiss Kálmán, Gedai Sándor századosok, Almási Sándor, Imre Gábor, Orbán Nándor, Dr. Hirsch Ernő fhdgy-ok, Dr. Zsámboki Ferenc, Dr. Fritz Miklós, Dr. Szigeti Zoltán, Dr. Hegedűs Ferenc, Dr. Hajdú József, Fehér László hdgy-ok, Dr. Képes Imre, Dr. Vári István önkéntesek tagokból és határozatunk érvényre jutásáért a budapesti nemzeti tanáccsal érintkezésbe lépünk.”

Ez utóbbiból kimaradt viszont a földosztás és a kártalanítás követelése.

KECSKEMÉT, 1918. NOVEMBER 19.

**A NEMZETI TANÁCS ÜLÉSÉNEK
JEGYZŐKÖNYVE A TARTALÉKOS ÉS SZOLGÁLATON
KÍVÜLI KATONATISZTEK BEADVÁNYÁRÓL
(RÉSZLET)**

Az ülés első részében a közellátás és a propaganda kérdéseiről, ill. a hazatérő katonák foglalkoztatásának szükségességéről tárgyalt a Tanács (1—7. pont).

8. A kecskeméti tartalékos és szolgálaton kívüli tisztek tegnap tartott ülésükből beadványt intéztek,¹ amelyben erélyesen követelték, hogy a Nemzeti Tanács helyi szervének többsége katonaviselt emberből álljon. Követelték továbbá, hogy a városi tisztviselői kar kicseréltesse.

Dániel József szerint a katonák maguknak vindikálják a forradalom győzelmét, pedig ők csak segítettek a forradalomban. Konkretizálják a tisztek, hogy mi kifogásuk van a N. T. ellen, mi a vádjuk. Mi hajlandók vagyunk legszigorúbban vizsgálatot vezetni, s ha úgy találjuk, hogy igazuk van, itt mindenki tudja kötelességét, és átadjuk helyeinket azoknak, kik jobban meg tudják valósítani a forradalmi eszméket. Javasolja, hogy a N. T. addig ne is foglalkozzon a beadvánnyal, míg nem konkretizálják, hogy miben nem védtük meg a katonák és tiszt urak érdekét.

Sándor István polgármester azt indítványozta, hogy küldjenek ki egy bizottságot, amely folytasson tárgyalásokat a tartalékos tisztekkel. Szép szavakkal mutatott rá a katonák szenvedéseire, amelyek magyarázzák ideges lelkiállapotukat, és ha a beadvány hangja egy kissé éles is, azt is abból a szempontból kell megítélni. Dr. Garzó Béla szintén a megértést hangoztatta, és hozzájárult a polgármester előterjesztéséhez.

Dr. Fodor János szerint a tisztek ezen állásfoglalása forradalmi tünet, de megnyugtató, hogy végeredményben ugyanazon elveket kívánják szolgálni, amelyeket a N. T. Előre is kiköti, hogy joguk nincs majorizálni a N. T.-ot, és figyelmébe ajánlja mindenkinek, hogy egyenlőséget és ne többséget kívánjanak.

Bódy János azt javasolta, hogy egyáltalán ne tárgyaljanak a beadvány aláíróival, mert a forradalmat nem ők csinálták, hanem a munkásság,

amelyre Budapesten a katonaság lőtt is. A szocialista párt megvédi mindenki érdekeit, és ugyanezt teszi a Nemzeti Tanács is, és ezért nincsen értelme, hogy a béke napjaiban a köztársasági szellem újra katonai igába kerüljön. Lugosi István csatlakozott Bódy álláspontjához. Mint közkatona kifogásolja, hogy a tisztek parancsoljanak a Nemzeti Tanácsnak. A tisztek voltak a háborús szellem vezetői, és ha a katonák lázadozni kezdtek, akkor azt kíméletlenül elnyomták. Ha a tisztek annyira forradalmárok lettek volna, mint a közkatonák, már két évvel hamarabb megszűnt volna az átkos háború. A katonaságot a közkatonák képviselik, akiknek a tisztek parancsára menni kellett a tűzbe. Szegedi Lajos szerint nem lehet tárgyalni sem a beadványt. Senkinek sincs joga a Nemzeti Tanácsba ilyen módon bejönni. A katonáskodás nem jogcím a politizálásra, s noha teljes mértékben kárpótolni akarja a katonákat szenvedéseikért, mégsem egyezhet bele abba, hogy a polgári társadalmat volt katonák irányítsák.

Eötvös Nagy Imre tartott ezután nagy beszédet a polgármester javaslata ellen. A katonai szellemet ki kell írtani a politikából, a közvéleményből. Tiszta polgári politikát kell csinálni, amelyben mindenki részt vehet, és amely nem ijed meg a kardcsörtetéstől. Az ölte meg a régi magyar politikát, a szabadságot, hogy mindent a militarizmus kedvéért csináltak. A Nemzeti Tanács nem felelős a háborúért, és tisztára politikai jellegű alakulás, amelyben csak a forradalmat csináló pártok vehetnek részt. A tisztek kívánsága reakciós, és ellenforradalmi kísérletnek tekintendő. Budapesten egyáltalán nem hangzott el ilyen kérelem, pedig ott olyan tisztek vannak, akik részt vettek a forradalomban. Kéri irattárba helyezni a beadványt.

Dr. Fodor János, dr. Pásztor János, Hajnóczy Iván, Dániel József^a felszólalásai után a többség a polgármester javaslatát fogadta el, és a bizottságot megválasztotta.

Hajnóczy Iván és Joó Gyula békéltető beszédei, ill. Sándor István javaslatának támogatása után a többség elfogadta a polgármester indítványát, és kiküldte Dr. Fodor János, Joó Gyula, Sándor István, Lugosi István, Bódy János és Hajnóczy Iván tagokat, hogy tárgyaljanak a tisztekkel, és tárgyalásuk eredményét terjesszék a plénum elé határozathozatal végett.²

A katonatisztek beadványával kapcsolatos vita után ismét a közellátás (szén, petróleum, zsír és ruhahiány) nehézségeiről hangzottak el felszólalások. (9–15. pont)

Tisztázat, Dr. Horváth Mihály elnök és Bodócs Gyula tintával írt aláírásával. — B-KmL. Kecskemét. Nemzeti Tanács ir. szám nélkül. (31–32. p.)

a „Hajnóczy Iván... felszólalásai után a többség a polgármester javaslatát fogadta el, és a bizottságot megválasztotta.” — A mondat tintával áthúzva.

1 A beadvány szövegére lásd e kötet 61. számú dokumentumát.

2 A Nemzeti Tanács november 21-i ülésén ismét heves vita bontakozott ki a tisztek javaslata fölött. Előterjesztésében dr. Hajnóczy Iván lényegében ellene foglalt állást. Dr. Pásztor János, dr. Szántó Kálmán, Tóth László és mások azonban támogatták azt. A Tanács végül úgy határozott, hogy „úgy a legénység, mint a tisztikar 5 képviselőjét szívesen látja a tanácskozásokon”. (Uo. 35—36. p.)

63.

KALOCSA, 1918. NOVEMBER 19.

A FŐSZOLGABÍRÓ JELENTÉSE A VÁRMEGYE ALISPÁNJÁNAK A NOVEMBER ELEJI TÖMEGMOZGALMAKRÓL ÉS A KALOCSAI NEMZETI TANÁCS INTÉZKEDÉSEIRŐL

47 509/1918. sz. rendeletét azonnal közöltem a kalocsai nemzeti tanáccsal.

Egyben jelentem, hogy ma az esti órákban Egán kormánybiztoshelyettes úr távbeszélőn hasonlóképpen eltiltotta a tanácsot a magasabb fejadagok kiszolgáltatásától.

A tanács arra való hivatkozással, hogy az egész évi liszt és gabonajárandóság kiadását, a magasabb fejadagok rendszeresítését még november hó 1-én és 2-án, tehát a felsőbb hatóság tiltó rendeletének megjelenése előtt határozta el, és tette közhírré, figyelmeztetésem daczára folytatja a kiosztást, mert nézete szerint a kiosztás beszüntetése, vagy a régi fejadag visszaállítása újabb zavargásokra, esetleg a már megszilárdulni látszó rend teljes felbomlására és a magtárak kirabolására vezetne. Újabb intézkedést azonban nem tesz.

Itt megemlítem, hogy Grünwald Antal H. T. bizományos testi épségét illetőleg életét fenyegető veszély elől kénytelen volt a községből eltávozni.

A dolog historikumaképpen előadom, hogy Kalocsán f. hó 1-én a délelőtti órákban forrongás tört ki, Valkányi Lajos itteni forradalmi gondolkodású ügyvéd szónoki ügyességével a régi rendszer letiprására s a teljes végrehajtó hatalom megragadására buzdította a népet. A forradalmi hangulatban sikerült a szélsőségekre hajló és a háború nyomorúságaitól sokat szenvedett népet magával ragadnia, s nyomban megalakította velük a kalocsai nemzeti tanácsot, melynek első tagjává, mint rokkant katona én választattam.

A tanács Valkányit választotta elnökévé.

Közben részeg katonák és orosz foglyok vezetése mellett a csőceselék megkezdte az üzletek fosztogatását, és a vagyonosabb, különösen zsidó vallású polgárok terrorizálását.

Dél felé a rendelkezésre álló csekély erővel sikerült a rablásnak gátat vetni, de a helyzet az éj folyamán és a következő napon bizonytalanná lett. A vonatokon újabb és újabb raja érkezett a felfegyverzett részeg katonáknak. Folytonos lövöldözés volt. 1-én éjjel egy rendzavaró a hevenyészett őrségnek áldozatul esett.

A forrongás fő okául a háború okozta anyagi nyomorúságot állította oda a nép. Nincs árpa, bab, burgonya és tengeri.

Ilyen körülmények között tartotta első üléseit a tanács, és abban a meggyőződésben, hogy a forrongást csak úgy tudja lecsillapítani, s a magtárak kirablását csak úgy akadályozhatja meg, ha a nép anyagi nyomorúságán segít, elhatározta és kihirdette, hogy a H. T. itteni körzeti malma részére felhalmozott gabonából és őrleményből kiadja a közönség egész évi szükségletét, és a fejadagot november 15-től 1919. aug. 15-ig terjedő időre kettő métermázsa gabonában vagy 130 kg lisztben és a megfelelő korpában állapítja meg.

A termelők meghagyott készletét ennek erejéig kiegészítette.

November 1-től 15-ig terjedő időre 20 napi lisztadagot adott ki a politikai átalakulás örömeire, napi 480 gramm fejadaggal.

Ezenkívül kiosztja a tanács a H. T.-nél tárolt, több waggon ó-tengerit, bejelentett és engedélyezett háztartási sertések után 120 kg tengerit vagy 108 kg darát számítva.

Ugyanezen H. T. gabonából élelmezi a hazatérő katonákból alakult, ma már circa 450 főből álló nemzetőrséget.

A járás részére kiutalt s több község által még el nem szállított néhány hordó petró.eumot már is szétoztotta.

A községi eljáróság bevonásával megállapított szegényeknek az évi gabonaszükséglet erejéig a községi pénztár terhére hitelt nyújt.

Az őrleési tanusítványokat megszüntette.

Ezek a kalocsai nemzeti tanács törvényellenes intézkedései.

A határozatok meghozatala alkalmával nem mulasztottam el a tanácsot a fennálló törvényes rendeletekre figyelmeztetni, de határozati végrehajtását megakadályozni nem állott hatalmamban, s azt politikusnak nem is tartottam, s nem tartanám még ma sem, még úgy sem, ha a szükséges erő rendelkezésemre állana, mert eljárásomat egyes izgatók a régi rendszer feltámadásának gondolják és a nép elnyomásának jelszavával újabb rendbontásra használnák fel, s a fosztogatások, rongálások esetleg gyújtogatás révén nagyobb károsodás érhetné a közvagyont, ahogy pl. Bátya községben, hogy

circa 8 waggon állami gabonát széthordtak, mint a tanácsnak az államvagyon rovására megnyilvánult bőkezűsége révén.

Ha Alispán úr vagy a közlelmezési minister úr mégis ragaszkodnék a régi rend azonnali visszaállításához, úgy kérem a kormánybiztos úr megjelenését, hogy az új rendszer embere legyen az, aki a forradalmi hangulatban a nép által ügyei átmeneti intézésére megválasztott tanács intézkedéseit megváltoztatja, mert ellenkező esetben helyzetem az izgatással szemben azonnal tarthatatlanná válnék, s a következményekért felelősséget nem vállalhatok.

Múlt hó 31-én tartott értekezleten felhatalmaztam járásom jegyzőit, hogy az ellátatlanok gabonáját, ha annak megtartása másképpen biztosítottak nem látszik, osszák ki. Ez időközben minden községben megtörtént.

Községeim közül Dunaszentbenedek, Uszód, Szakmár és Öregesertő községben figyelemre méltó zavargás nem volt, a többi községben a fennemlített bátyai eseten kívül, a közvagyon nagyobb károsodás nem érte, a magánosok közül azonban — különösen a kereskedők, többen szenvedtek a rablás fosztogatás és zsarolás révén.

A kiskőrösi járási méretekől azonban távolmaradtak az itteni zavargások.

Négy községem jegyzője életét és testi épségét nem érezvén biztonságban, Kalocsán tartózkodik, de remélem, hogy a közeli napokban sikerül ezeket a kérdéseket rendbehoznom.

Úgy Kalocsán, mint a falvakban nemzetőrség alakult, s a törvényes rend biztosítottak látszik.

Mellékelem a tanácsnak a kormányhoz intézett jelentés másolatát.

Tisztázat másodpéldánya. — B-KmL. Kalocsai Járási Főszb. ir. 6225/1918. sz.

BÁCSALMÁS, 1918. NOVEMBER 19.

**A KÉPVISELŐTESTÜLET JEGYZŐKÖNYVE
A RÉGI ELŐLJÁRÓSÁG VISSZAÉLÉSEINEK
KIVIZSGÁLÁSÁRÓL ÉS A KÖZSÉGI JEGYZŐ
ELBOCSÁJTÁSÁRÓL (RÉSZLET)**

Felvétetett Bácsalmáson, 1918. évi november hó 19-én d.e. 9 órakor tartott rendkívüli községi képviselőtestületi közgyűlésen.

Községi bíró a gyűlést megnyitja, mely után az 1-ső tárgyhoz Knébelspiesz János szólalt fel.

Előadja, hogy a rézgálicz, zsír, katonapénz körül a régi előljárók oly visszaélést követtek el, melyeket szó nélkül hagyni nem lehet.

Többek között a község 2900 kor. rézgálicz pénze elszámolatlan, amely pénzt a község kölcsön vette, s az most a község adóssága.

Hogy ezen tartozás biztosíttassék, s hogy a község ebből kárt ne szenvedjen, indítványozza, hogy Szommer József jegyző és Ulrich Mihály volt bíró vagyonára ezen összeg jkvilleg biztosíttassék.

Sterk Géza előadja, hogy annak bizonyítására, hogy a volt előljáróság a község vagyonát pocsékolta, felemlíti, hogy az iskola tetejét javította az előljáróság, honnét Szommer József jegyző faszindelyt vitetett el, amellyel a saját házát javította.

Továbbá kéri Tetlinger Mátyás községi szolgát kihallgatni a rézgálicz kezelés ügyére.

Tetlinger Mátyás a községi képviselő testület előtt megjelent, s a következőket adta elő.

Scherk Zoltán sógora 2 czedulára vitt 40—40 kg rézgáliczot, mit Reiczner József esküdt adott ki. Bauer I.Érincz 2 czedulára kapott 40—40 kg rézgáliczot. Egyszer Klapka György pék fia vitte, egyszer pedig Évin Mihály.

Grünfelder István esküdt éjjel adott ki rézgáliczot. Egy ízben maga Tetlinger Mátyás vitt 75 kg rézgáliczot a főszolgabíróhoz.

Szommer József jegyző 120 kg rézgáliczot kapott.

Schobloher Mátyás esküdt búzapáczolásra 60 kg rézgáliczot vitt haza.

Ulrich György bíró fia 50 kg rézgáliczot vitt búzapáczolásra.

Vidakovits János volt pénztárnok 2-szer vitt rézgáliczot, 20—20 kg-ot.

Grünfelder János 20—20 kg rézgáliczot vitt búzapáczolásra.

Ulrich Mihály bíró 37 kg petróleumot vitt haza.

Ezek után úgy Knébelspiesz János, mint Sterk Géza községi képviselők indítványozzák, hogy ezen visszaélések megvizsgálására küldjenek ki bizottságot, kik az összes községet érdeklő, u.m. rézgálicz, zsír és egyéb ügyeket megvizsgálják, a vizsgálatuk eredményéről a képviselőtestületnek jelentést tesznek.

Úgy Knébelspiesz János, mint Sterk Géza községi képviselők indítványára a következő egyhangú véghatározat hozatott.

Véghatározat.

A községi képviselőtestület kimondja határozatilag, hogy a községet terhelő 2 900 kor. rézgálicz pénzkölcsön biztosítására Szommer József jegyző és Ulrich Mihály volt községi bíró vagyonára biztosítási zárlat elrendelését kéri.

A rézgálicz és zsír kiosztására, illetve az erre vonatkozó pénzek kezelésének és a lajtsromok megvizsgálására Knébelspiesz János, Schoblocher György és Raszterkó György községi képviselők küldetnek ki.

A tárgysorozat 2. pontjára, vagyis a jegyző kérdésére vonatkozólag Sterk Géza bejelenti, hogy a bácsalmási főszolgabíróság kiadta Szommer József jegyző 2 havi szabadság és nyugdíj iránti kérvényét, s egyben felhívja a képviselőtestületet, hogy a jegyzői iroda vezetésére nézve tegyen javaslatot.

Sterk Géza indítványozza, hogy miután Szommer József jegyző f. évi november hó 3-án a községet és a jegyzői irodát elhagyta, és 2 hétig távol volt, modja ki a képviselőtestület, hogy őt jegyzőnek többé vissza nem fogadja, a lakást 14 nap alatt hagyja el, és a mai naptól kezdve semmiféle javadalmazást nem élvezhet, s amennyiben a lakást 14 nap alatt el nem hagyná, köteles leendő házbért fizetni, az erre kiküldendő bizottság által meghatározott összeg erejéig.

Egyben indítványozza, [hogy] a jegyzői iroda vezetésére a községi tisztviselők közül az egyiket a képviselőtestület hozza javaslatba.

Ezen indítványra a következő véghatározat hozatott.

Véghatározat.

A főszolgabírói hivatal fehérvása Szommer József nyugdíj ügyét illetőleg tudomásul vétetik, azonban tekintettel arra, hogy nevezett községi jegyző hivatalát f. évi november 3-án elhagyta, és 14 napig távol is volt, ennél fogva Szommer József községi jegyzőt az állásába többé vissza nem óhajtja, mai naptól kezdve összes járandóságai beszünttetetnek, a jegyzői lakást 14 nap

alatt köteles elhagyni, amennyiben ezt nem tenné, köteles házbért fizetni az erre kiküldendő bizottság által megállapított összegben.

Mely véghatározatról Szommer József jegyző és B. Bodrog vármegye törvényhatósága jegyzőkönyvi kivonatban értesítendő.

Egyben a jegyzői iroda vezetésével szótöbbséggel Huszár Ákos aljegyző hozatik javaslatba, melyről a bácsalmási főszolgabíró értesítendő.

A tárgysorozat harmadik pontjaként a községi alkalmazottak drágasági segélyét állapította meg a testület, majd az orvosok díjazásáról és egy iskolaszolga felfogadásáról intézkedett.

Tintával írt tisztázat, Huszár Ákos aljegyző, Somoskövy István bíró és Knébelspiesz János képviselő tintával írt aláírásával. — B-KmL. Bácsalmás. Közgyűlési jkv. 1904—1919. köt. 703—709. p.

65.

DUNAPATAJ, 1918. NOVEMBER 19.

A SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT HELYI SZERVEZETE MEGALAKULÁSÁT JELENTI AZ ORSZÁGOS PÁRTVEZETŐSÉGNEK

Folyó hó 18-án mintegy 250 taggal megalakult a dunapataji Szociáldemokrata párt. Lelkes és testvéries üdvözetét küldi, bejelenti csatlakozását, és kéri az anyapárt támogatását.

Bencze József
elnök

Tintával írt tisztázat, tintával írt aláírással. — PIA. 606. f. 3/41. 6. e. (VI. köt.) 524. fol.

KECSKEMÉT, 1918. NOVEMBER 19.

**A SZOCIÁLDEMOKRATA SZAKSZERVEZETI
CSOPORTOK KÉRELME A NEMZETI TANÁCSHOZ
A MUNKÁSOTTHON DÍJTALAN HASZNÁLATÁNAK
ENGEDÉLYEZÉSÉÉRT**

Tekintetes Nemzeti Tanács!

A népkormány a leszerelő katonaság munkával való ellátása értelmében elrendelte, hogy városi munkaközvetítő hivatalokat kell felállítani, azon leszerelő ipari munkások pedig, akiket nem lehet munkához juttatni, munkásotthonokban helyezendők el.

Mint hogy a jelenleg fennálló munkaközvetítő hivatal nem felel meg a kor és a nevezett munkásság körülményeinek, sem hivatásának, alulírottak egész Kecskemét szervezett munkásságának nevében azzal a kéréssel fordulunk tek. Nemzeti Tanácshoz, hogy a szakszervezetek emberbaráti és kulturális nagy céljainak elérhetése érdekében — a jóléti minisztérium intencióinak és rendeletének megfelelően — kifejtendő munkánkhoz segítő kezet nyújtani szíveskedjék olyképpen, hogy a „Munkás Otthon” feladatait szolgáló megfelelő épületet díjtalanul részünkre engedje át, ahol az összes szakcsoportok elhelyezkedhessenek.

Mi elkerülni óhajtjuk azt, hogy a munkásság tanácskozásait korcsmákban kelljen megtartani, hol az alkoholizmus és a tudóvész réme fogadja őket — mi tagjainkat józanságra, rendre és önfegyelemre akarjuk nevelni.

Mi ismertető előadásokat óhajtunk tartani, könyvtárakat létesíteni, olvasótermet berendezni, hogy a munkásság szellemi nivóját emeljük, a testvériséget és összetartozandóságot ápoljuk, amit eddig az osztályuralom, noha kötelessége lett volna, egyáltalában nem mozdított elő, sőt minden erővel megakadályozott.

Hogy ezen céljainkat elérhessük, azért van szükségünk egy oly épületre ahol az összes szakmák elhelyezkedhetnek, s ahol feladatainkat — a munkaközvetítéssel kapcsolatban megoldhatjuk.

Azon reményben, hogy Kecskemét th. város Nemzeti Tanácsa átérzi a

kor szellemét, s kérelmünk elől nem fog elzárkózni, maradunk illő tisztelettel a szakcsoportok vezetősége nevében.

Lugosi István
a munkástanács
elnöke

Bódy János
az Mt jegyzője

Tintával írt tisztázat, tintával írt aláírásokkal és a „Kecskeméti Szociáldemokrata Párt Titkársága” feliratú bélyegzővel hitelesítve. — B-KmL. Kecskemét. Nemzeti Tanács ir. 286/1918. sz.

A Nemzeti Tanács és szakszervezetek képviselőivel folytatott megbeszélések alapján a Városi Tanács javasolta a munkások kérelmének teljesítését. Ennek alapján a Törvényhatósági Bizottság 1918. november 30-án kimondta, hogy "... a volt katonai kórház épületének emeletén azokat a helyiségeket, melyeket a villanyszertár el nem foglal, további intézkedésig ingyen a szakszervezetek rendelkezésére bocsájtja ..." (B-KmL. Kecskemét, Polgármester ir. 27 118/1918. sz.)

67.

FELSŐDABAS, 1918. NOVEMBER 23.

**AZ ELŐLJÁRÓSÁG TÁVIRATA A VÁRMEGYE
ALISPÁNJÁNAK: „KÉRÜNK 30 MM LISZTET . . .
100 MM BURGONYÁT KIUTALNI . . . ELLENKEZŐ
ESETBEN SEMMIÉRT FELELŐSSÉGET NEM
VÁLLALHATUNK . . .”**

Felsődabas községből az utolsó szem lerekvirált gabonát is elszállították. Az ellátatlanok részére nem hagytak majdnem semmit. 477 ellátatlan november 1. óta liszt és kenyér nélkül van. A malmok szénhiány miatt állnak. A lakosság lázong. A község egyetlen valamire való kereskedőjét, ahol még lehetett valamit kapni, földig, porrá égették. Hazatérő katonák követelőd-zők és fenyegetnek. A legborzasztóbb dolgokra vannak elkészülve, hacsak kenyeret nem tudunk nekik adni. Kérünk Soroksárról legalább 30 mm lisztet és a pusztavacsi uradalomból 100 mm burgonyát kiutalni, amit tengelyen

is elszállíthatunk, ellenkező esetben semmiért felelősséget nem vállalhatunk, és elkészülhetünk a legrosszabbra.

Felsődabas község elöljárósága

Tintával írt tiszttzat. — PIA. 606. f. 3/41. 6. e. (VII. köt.) 590. fol.

68.

ÚJVIDÉK, 1918. NOVEMBER 25.

RÖPLAP BÁNSÁG, BÁCSKA ÉS BARANYA ELSZAKADÁSÁRÓL ÉS AZ ÚJVIDÉKI NÉPGYŰLÉS HATÁROZATAIRÓL

A bánsági, bácskai és baranyai szerbek, bunyevácok és a többi szlávoknak Újvidéken 1918. évi november hó 25-én (12-én) tartott nagy népgyűlése a következő határozatokat hozta:

I.

1. A testvér Szerbia kormányát kérjük, hogy érdekeinket a békekonferencián képviselje.

2. Csatlakozunk a szerb királysághoz, mely eddigi működésével és fejlődésével biztosítja a szabadságot, jogegyenlőséget és haladást minden irányban, nemcsak nekünk, hanem valamennyi szláv, sőt a nem szláv népeknek is, amelyek velünk együtt élnek.

3. Ezen kívánságunk elő akarja segíteni egyúttal az összes délszlávok törekvéseit is, mert mi is őszintén óhajtjuk, hogy a szerb kormány, egyesülve a zágrábi néptanáccsal, megtegyen mindent, hogy egységes Szerb, Horváth és Szlovén állam, Péter király és az ő dinasztiájának vezetése alatt létesüljön.

4. Hogy tehát ez a népgyűlés a maga részéről is elősegítse az összes szerbek, horvátok és szlovének egységes államának létesítését, két tagot választ: Tomics Jásót (Újvidék) és Ráics Blaskót (Szabadka), akik a szerb kormányának, és kettőt: Dr. Manojlovics Jovánt (Szabadka) és Sztáics Vászót (Újvidék), akik a zágrábi néptanácsnak rendelkezésére fognak állani.

A nem szerb és nem szláv népeknek, akik határainkon belül maradnak és mint kisebbségek nemzeti létük megőrzését és fejlesztését óhajtják, minden joga biztosítottatik.

Éppúgy követeli ez a népgyűlés, hogy azon szerbeknek, bunyevácoknak, akik továbbra is határainkon kívül, más államokban maradnak, a kisebbség védelmi jogán nemzeti fennállásuk és fejlődésük, valamint azon joguk is biztosítottassék, hogy ezen szerbek és új szerb állam részéről kultúráilag és gazdaságilag segíeyztessenek, mely tekintetben a kölcsönösség elve szigorúan fog betartani.

Ez különösen vonatkozik a budai egyházmegyében levő szerbekre és az államunk határain kívül maradt bunyevácokra és sokácokra, akiknek részére az egyházi nemzeti javak, illetőleg az eddigi karlócai metropolita jövedelmeinek szükséges része biztosítandó.

II.

Bánság, Bácska és Baranya a mai napon, 1918. évi november hó 25-én (12-én) Újvidéken tartott népgyűlésen, az antant balkáni hadserege által vonandó határok közt s a népek magasztos önrendelkezési joga alapján elszakadtaknak nyilvánítják magukat Magyarországtól, úgy államjogi, mint politikai és gazdasági tekintetben.

Ez okból a népgyűlés megalakítja a Nagy Néptanácsot (Veliki Narodni Szávet), amelynek végrehajtó szerve a Népkormány (Narodna Uprava).

A Néptanács áll az ezen népgyűlés által választott ötven tagból.

A Néptanács alkotja a szükséges rendszabályokat és rendeleteket, választja a Népkormányt, és ellenőrzi ennek működését.

A Népkormány a következő osztályokból áll:

1. Politikai,
2. Belügyi,
3. Igazságügyi,
4. Egyház- és iskolaügyi,
5. Pénzügyi,
6. Közlekedésügyi,
7. Gazdaságügyi,
8. Élelmezési és ellátásügyi,
9. Szociálisügyi,
10. Népegészségügyi, — és
11. Nemzeti védelemügyi osztályból.

Mindegyik osztály élén egy népbiztos áll, egy helyettessel és a szükséges személyzettel.

A Népkormány igazgatja a kijelölt területet valamennyi néptörzsre vonatkozó teljes szabadság és jogegyenlőségnek elve alapján. Minden polgárnak elvitázhatatlan joga van, hogy a saját nyelvén érintkezessen az összes hatóságokkal.

Államunk végleges szervezéséig a Népkormány lehetőleg a fennálló törvények és törvényes rendeletek értelmében fog kormányozni.

A Nagy Néptanács és a Népkormánynak székhelye Újvidék.

Ha ezen Néptanácsot választó népgyűlésnek kétszáz tagja bármely okból a közigazgatás tekintetében újabb népgyűlés összehívását kívánná, köteles a Néptanács a népgyűlést 14 nap alatt összehívni.

E l n ö k ö k :

Dr. Malagurszki Babiján, Mihaldzsics István, Dr. Pavlász Ignác, Tatics Pál. Dr. Miletics Szlávko, Dr. Miesatek Lajos, Popovics Bozsidár, Hranilovics Jován.

J e g y z ő k :

Dr. Boskovics Dusán, Gyorgyevics Demeter, Dr. Latincsics Jován, Tusánovics Dusán.

Nyomtatvány. (29×42 cm. Ivkovic György nagy könyvnyomdája Novi Sad. Sárga színű papíron fekete betűs szöveg.) — TIM, Baja. Lt. sz.: 68. 42. 1.

KECSKEMÉT, 1918. NOVEMBER 25.

**A POLGÁRMESTER JELENTÉSE
A VÁRMEGYE KORMÁNYBIZTOSÁNAK
A NEMZETŐRSÉG SZÁMÁRÓL ÉS TEENDŐIRŐL**

Hivatkozással a magyar nemzetőrség kormánybiztosának november 16-án kelt, és szám nélkül hozzám intézett sürgönyi rendeletére tisztelettel bejelentem, hogy a rendelet kapcsán megküldött kiáltványt 500 példányban sokszorosítva a város területén szabályszerű módon közhírré tettem.

Minthogy a kormánybiztos úr rendelkezése szerint az összes nemzetőralakulatok állományáról, munkanapjukról és teljesítményükről a vármegyék, illetve városok kormánybiztosaihoz jelentés teendő, tisztelettel van szerencsém a Kecskemét th. város területén működő nemzetőrsegről az alábbi adatokat betejeszteni.

A legmagasabb létszám tisztekkel együtt 1132 volt.

Ez a létszám részint a fiatalabb korúaknak katonai szolgálatra történt behívása, részint a napi zsold csökkenése folytán, valamint a nem megfelelő viselkedésű egyének elbocsájtása folytán fokozatosan apadt, úgy hogy a létszám 1918. évi november 23-án 24 tiszt és 484 nemzetőr volt.

A nemzetőrök, akik másodnaponként 18 órai szolgálatmentességet kapnak, a következő közbiztonsági feladatokat teljesítik:

Irodai és laktanyaszolgálat, nappali és éjjeli járőrök, nagyobb kirendeltség a főpályaudvaron, kisebb kirendeltségek az alsó és máriavárosi csekélyebb forgalmú pályaudvarokon; malmok, gyártelepek, raktárak, állami pénztárak stb. őrzése; a város külterületén közbiztonsági szolgálat, különösképpen a veszélyeztetett helyeken való megjelenés és fellépés által; végül állandó készenlét a laktanyában.

A szolgálatmentességet élvezők szükség esetén karhatalmat képeznek.

Sándor [István]
polgármester

Tisztázat, tintával írt aláírással. — PmL. PPSKk Vm. Főispánjának ált. ir. 10 520/1918. sz.

70.

ALSÓDABAS, 1918. NOVEMBER 26.

A JÁRÁSI FŐSZOLGABÍRÓ TÁVIRATA
A VÁRMEGYE ALISPÁNJÁNAK PETRÓLEUM
KIUTALÁSA TÁRGYÁBAN

A járás területére kiutalt petróleumot a gyárosok különféle ürügyek alatt leszállítani nem akarják, most pedig az ásványolaj ipari szövetség rendelkezésére való hivatkozással a szeptember és október havi mennyiséget törölték. A lakosság legnagyobb mértékben lázong emiatt. Nem riadnak vissza a petróleum gyárak lerombolásától sem. Kérem azonnali intézkedését, hogy ezen jogtalan eljárás azonnal megszüntettség, a lakosság jogos igénye kielégítést nyerjen. A szeptemberi és októberi petróleumért több ízben küldtem be kocsikat, és mindig üresen jöttek vissza.

Főszolgabíró

Tisztázat. — PIA. 606. f. 3/41. ó. e. (VIII. köt.) 630. fol.

71.

AKASZTÓ, 1918. NOVEMBER 26.

A KÉPVISELŐTESTÜLET JEGYZŐKÖNYVE
A KÖZSÉGI JEGYZŐ HELYETTESÍTÉSÉRŐL,
A NEMZETŐRÖK FIZETÉSÉNEK BIZTOSÍTÁSÁRÓL
ÉS AZ ELLÁTATLAN LAKOSSÁG
LISZTSZÜKSÉGLETÉRŐL (RÉSZLET)

Az ülést Gubán János helyettes községi bíró nyitotta meg. A hitelesítők felkérése és a tárgysorozat ismertetése után Kasztovszky Dezsőt bízta meg a témák előadásával.

Kasztovszky Dezső községi aljegyző — mielőtt tárgysorozatot ismertetné — előadja, hogy a hirtelen és váratlanul bekövetkezett esetek miatt Miklós Kálmán községi vezető jegyzőnek Akasztó községből el kellett távoznia,

hivatalát el kellett hagynia. Így a községi aljegyző teljesen magára hagyatva — a legnagyobb ügybuzgósága és iparkodása dacára is — képtelen volt egyedül eleget tenni a sokoldalú követelményeknek és kívánalmaknak. Akasztó község elöljárósága és az akasztói nemzeti tanács elnöke arra kérte fel a járási főszolgabíró urat, méltóztassék egy olyan jegyzőt kiküldeni Akasztóra, aki az elöljárósággal és a nemzeti tanáccsal egyetértve fogja jegyzői teendőit végezni a lakosság teljes megalégedésére. A járási főszolgabíró úr ezen szóbeli kérelem alapján Pápay Géza bajaszentistváni közs. jegyzőt helyettesítette ki, és tekintettel arra, hogy a jelenlegi akasztói aljegyzőtől korban és rangban idősebb jegyző, a vezetőjegyzői feladatokkal bízta meg. Majd községi aljegyző eseteli, hogy a nemzeti tanács elnöke, valamint a községi elöljáróság örömmel vette tudomásul a főszolgabíró úrnak ezen üdvös intézkedését, mert Pápay Géza községi jegyzőben megtalálni véli azt a községi jegyzőt, amilyent a mai nehéz viszonyokra tekintettel leginkább kívánt. Ezek után kéri községi aljegyző, hogy Pápay Géza h. községi jegyzővel a községi képviselő testület minden egyes tagja a legnagyobb bizalommal viseltessen, mert ő biztosra veszi, hogy benne a nép emberére akadtak, aki mindenben a mai kor eszméinek fog élni, és mindenben a polgárság érdekeit tartva szem előtt fogja Akasztó községben a községi közigazgatást vezetni minden egyes embernek a teljes megalégedésére.

A képviselőtestület ezen szavakra egyhangú lelkesedéssel fogadta Pápay Géza közs. jegyzőt, akinek teljes bizalmat szavazott, és megígérte támogatását minden tekintetben.

Pápay Géza h. községi jegyző erre a képviselőtestület előtt bemutatkozott, hálás szavakkal köszönte meg a belé helyezett bizalmat azzal, hogy tettleg akarja beigazolni azt, hogy a népnek akar, és a népnek fog élni. Mindent elkövet, hogy a polgárság szeretetét és megalégedését kivívja.

Előadó községi aljegyző előterjeszti, hogy az Akasztón 1918. november 4-én, Pusztaszentimrén 1918. évi november 6-án megalakult nemzetőrség fizetését felsőbb hatósági rendeletek folytán a községi pénztárból kell előlegezni addig is, amíg azt a hadügyminisztérium a hadügyi tárca terhére a községnek visszautalja. Majd előadja, hogy Akasztó községben olyan egyes emberek vagy vállalatok nincsenek, amelyek a szükséges előlegeket a sajátjukból fedezni tudnák. A községi pénztár, illetve a háztartásunk pedig gyenge ahhoz, hogy ezen fizetéseket a nemzetőröknek előlegezni tudná. Felkéri tehát a képviselőtestületet arra, hogy a nemzetőrök fizetéséről, illetve annak előlegezéséről kölcsön útján gondoskodják annyival is inkább, mert a nemzetőrök még eddig fizetést egyáltalán nem kaptak, és féltő, hogy esetleg majd felmondják a szolgálatot, ha a nekik járó fizetés kifizetve nem

lesz, és ezáltal a közrend és a közbéke fog csorbát szenvedni. Kéri a képviselőtestületet, hozzon ez ügyben határozatot.

Határozat.

A képviselőtestületi közgyűlés előadó közs. aljegyző előterjesztését tudomásul veszi, és egyhangúlag kimondja, hogy az akasztói és jelenleg Akasztóhoz tartozó pusztaszentimrei nemzetőrök fizetésének előlegezéséről addig is, míg azt a hadügyi tárca terhére a községnek visszaatalják, kölcsön útján fog gondoskodni. Amikor is utasítja az előjárók közül K. Gubán János h. községi bírót, B. Szabó József és Gubán Mihály előjárókat, hogy a nemzetőrök fizetésének előlegezésére valamelyik kiskőrösi takarékpénztárnál vegyenek fel egyelőre 50 000, azaz ötvenezer koronát a lehető legsürgősebben és a kötelezvényt ők hárman a község nevében írják alá. Jelen véghatározat jóváhagyás végett 15 napra közszemlére történt kitétel után a vármegyei alispán úrhoz felterjesztendő. Azonban a kölcsön felvétele, illetve a nemzetőrök kifizetése a jóváhagyás előtt fellebbezésre való tekintet nélkül eszkalendó a kölcsön felvett összegből. Végül utasítatik az előjáróság, hogy amint ezen összeg a hadügyi tárca részéről községnek vissza fog téríttetni, úgy az előjáróság azonnal köteles a jelen kölcsön kiegyenlítéséről gondoskodni, hogy a község ezen kölcsöntől mielőbb megszabaduljon a lakosság megnyugtatása érdekében is.

Ezt követően árvaügyi kérdésben döntött a testület, majd a közélélmzési ügyekben eljáró előjárók járandóságait állapította meg.

Községi aljegyző előterjeszti, hogy a közélélmzés Akasztó községben csakis folyó év december 1-ig van biztosítva, december 1-től kezdve az ellátatlan lakosság gabonaszükséglete nincsen biztosítva. Nehogy a lakosság gabona, illetve liszt nélkül maradjon, szerinte okvetlenül szükséges, hogy az előjáróság mindent elkövessen, hogy a liszt-szükséglet annak idején kiutaltassék, illetve szétoztassék az ellátatlan lakosság közt. Kéri a képviselőtestületet, válasszon meg egy küldöttséget, amely szükség esetén személyesen fog eljárni az illetékes fórumoknál a liszt-szükséglet kiutalása végett.

Határozat.

A képviselőtestület előadó aljegyző előterjesztését egyhangúlag tudomásul veszi. A közélelmezés biztosítása céljából egy küldöttséget választ, amelynek tagjai: Pápay Géza h. községi jegyző, Kasztovszky Dezső közs. aljegyző, Urbán Mihály nemzeti tanács elnöke, Judák János, Orbán János, Suhajda Géza és Megyes István. Ezen küldöttség tagjait felkéri, hogy a közélelmezési ügyek sikere tárgyában mindent kövessenek el, és ha szükségesnek látszik, személyesen járjanak el a fórumoknál.

Elhatározta végül a testület, hogy a községi irnokok korábban megítélt segélyét vármegyei jóváhagyás nélkül is folyósítani fogja.

Tintával irt tisztázat, K. Gubán János h. községi bíró és Pápay Géza jegyző tintával irt aláírásával. — B-KmL. Akasztó. Közgyűlési jkv. 1914—1926. köt.

72.

KISKÖRÖS, 1918. NOVEMBER 26.

A SZOLGABÍRÓ JELENTÉSE A VÁRMEGYE FŐISPÁNJÁNAK A JEGYZŐK ÁTHELYEZÉSÉRŐL

A közszolgalat folytonosságának zavartalan ellátása érdekében székhelyéről eltávozni kényszerült Miklós Kálmán akasztói vezetőjegyzőt a soltvadkertti tanács és előljáráóság meghallgatásával Soltvadkertre ideiglenesen helyettesítettem, — Pápay Géza bajaszentistváni adójegyzőt pedig az akasztói tanács és előljáráóság meghallgatásával az akasztói vezetőjegyzői állásra, végül Lipovniczky Miklós soltvadkertti segédjegyzőt a kiskörösi segédjegyzői és anyakönyvvezetői helyettesi állásra helyettesítem, amennyiben ezek székhelyükre ez idő szerint sem térhetnek vissza.

Kérem az előzetes intézkedéseket jóváhagyólag tudomásul venni, nevezeteket ezen állásukra az 5244/1918. számú M. E. rendelet¹ értelmében kinevezni, és részükre a jegyzői fizetéskiegészítési alap terhére a megengedett pótdíjakat és utazási költségeket folyósíttatni.

A járás többi községeiben a jegyzők helyeiken vannak, csupán a baja-szentistváni vezetőjegyzőtől nem kaptam újabban értesítést, aki helyére visz-szatért ugyan, de ismét eltávozott. Ennek, esetleg a süködi jegyzőknek helyettesítésére lehet még szükség.

A Kiskőrös és keczeli vezetőjegyző kérelmezett hosszabb szabadságot, s a soltvadkerti vezetőjegyző nem jelentette eddig hol tartózkodását. Hollétét nyomozom.

A Kiskőrös és keczeli vezetőjegyzői állások vitelével ideiglenesen az adó-jegyzőket bízam meg.

Bajaszentistván községet szerb őrség szállta meg, úgyszintén Szeremlére való utazás a bajai szerb megszálló csapatok miatt megvan nehezítve, külö-nösebb visszaélés részükről azonban még nem jutott tudomásomra.

Főszb. megbíz.
Safáry Endre
szolgabíró

Tisztázat, tintával írt aláírással. — PmL. PPSKk Vm. Főispánjának ált. ir. 10 513/1918. sz.

1 A november 13-án megjelent rendelet felhatalmazta a főispánokat (kormánybiztosokat) a körjegyzőségek azékhelyeinek és a személyes biztonságuk veszélyeztetése miatt állásaikat elhagyott jegyzőknek az áthelyezésére. (*Magyarországi Rendeletk Tára.* 1918. Bp. 1918. 2916 p. III. köt. 2234—2236. old.)

73.

KALOCSA, 1918. NOVEMBER 28—29.

A KÉPVISELŐTESTÜLET JEGYZŐKÖNYVE
A NEMZETI TANÁCS KÖZBIZTONSÁGI
INTÉZKEDÉSEINEK KÖLTSÉGFEDEZETE,
A FŐJEGYZŐ SZABADSÁGOLÁSA
S A KÖZÉLELMEZÉS BIZTOSÍTÁSA TÁRGYÁBAN
(RÉSZLET)

Napirend előtti felszólalásában Gyurtsek Gábor helyettes főjegyző bejelentette, hogy Krieg Sebestyén irodatiszt és Uhl Gyula iktató meghalt. Bejelentéseit a képviselőtes-tület tudomásul vette, majd elhatározta, hogy az elhunyt tisztviselők családtagjainak kegydíjáról később intézkedik.

Áttérve ezután a napirendre, felolvassa jegyző Dr. Tarajossy Sándor és 11 képviselőtársa kérelmét, melyben a képviselőtestületet sürgősen összehívni és

1. A közbiztonsági intézkedések költségeit,
2. A lakosság élelmezési és piac ügyét kérték tárgyalatni.

Kéri jegyző nevezetteket, hogy, mivel a kérelemből ki nem tűnik, mely irányban óhajtják ezen ügyeket tárgyalatni, indítványt tegyenek ezekre nézve.

Dr. Tarajossy Sándor erre felszólal, megemlékezik a szomorú és nehéz időkről, a külső, a belső ellenségről, mely az országot mindenfelől szorongatja, összeomlással fenyegeti, a Nemzeti Tanácsról, mely kezébe ragadta a hatalmat, de, miután kivívta amit akart, átadta a hatalmat a rendes hatóságoknak, s magának csak a felügyeleti, ellenőrzési jogot tartotta fenn.

A Kalocsai Nemzeti Tanács szintén megalakulva, kezébe vette az ügyek intézését, felállította a Nemzetőrséget, s ezekkel a forradalom első napjaiban hasznos szolgálatot tett, ám később a Nemzetőrség fenntartására adót vetett ki,¹ még pedig illetéktelenül és ötletszerűen, s még ma is teszi, dacára annak, hogy most már felesleges is, mert a kormánybizottság közzétette rendeletét, hogy a Nemzetőrség költségeit az állam fogja viselni.

Azzal óhajt ennek véget vetni, hogy indítványozza, miszerint

1. A nemzetőrség szorosán vett költségeit, mert más nem lehet, a községi pénztárból előlegeztessenek, a Nemzeti Tanács erről értesíttessék, kerestessék meg, hogy több adót ne vessen ki.

2. A Nemzetőrség hívassék fel, hogy az eddig be nem hajtott adók behajtására karhatalmat ne adjon.

3. A lakosság szólíttassék fel, hogy a kivetett adót ne fizesse.

Gyurtsek Gábor h. főjegyző tekintettel arra, hogy ezután az állam, illetve a község fedezi a költségeket, ezen indítványok mellőzését kéri.

Gregus Gyula pártolja Dr. Tarajossy Sándor indítványát.

Kákonyi István legalább az erre kivetendő adó csökkentését kéri, mert ismét a kisgazda és a hivatalnok van legjobban sújtva.

Kleiner Lajos a Nemzeti Tanács adókivetését az első zavarral menti, s feltételezi, hogy ebben az időben ehhez jóhiszeműleg formált jogot, s tudomása szerint egy értekezleten 200 000 korona kivetése lett elhatározva, de rendes kivetés útján, kivéve a szegényeket; a jövőre nézve a rendes adóalapot ajánlja, s a Nemzeti Tanácsot felkérni az elszámolásra.

Kákonyi István az adóalapot ellenzi.

Baksa István helyesli a Nemzetőrség felállítását és a költségeire kivetett adót.

Tóbiás Nándor a jövőre nézve az idevezényelt 23. gyalogezredet szeretné felhasználni.

Szabóky Jenő a Nemzeti Tanács helytelen hatalmi felfogását festi, ezért ellenzi a felkérést, mert ezzel el volna ismerve hatalmi jogköre, Madarász Elemér járási főszolgabíróra vonatkozólag felemlíti mint a Nemzeti Tanács egykori tagja, hogy tanúskodhatik amellett, miszerint Madarász Elemér, mint a Tanács alelnöke visszas helyzetbe jött Madarász Elemérrrel, mint főszolgabíróval.

A költségekre nézve az a felfogása, hogy ne terheljék általában a lakosságot, se a községet, mert a Nemzeti Tanácsnak van most már mintegy 100 000 koronája, ez legalább 50 napra elég, pedig tudomása szerint a Nemzetország legfeljebb december 25-ig lesz, tehát ebből is marad, az államtól meg is térül, ám ami mégis kellene, ha egyéb költségek is voltak, vagy ami nem térülne meg, vettessék ki a hadivagyonra. A Nemzetország felosztatását, siettetni nem ajánlja, mert még szükség lehet reá.

Élelmezési bizottság felállítását ajánlja 10 képviselőtestületi, 10 egyéb tagból.

Kleiner Lajos oda módosítja indítványát, hogy ha már nem adóalapon lenne a kivetés, akkor legalább az előjáróság közbenjárásával, ne ötletszerűen történjék.

Dr. Tarajosy Sándor indítványozza, hogy az előjáróság utasíttassék a Nemzeti Tanács további működésének megfigyelésére, és ha látja, hogy nem szünteti meg hatalmi működését, rögtön hívja össze a képviselőtestületet; a költségekre nézve bevárni kéri, hogy a kormány mit térít meg, s a fennmaradó fedezetlen összeg bizottság útján vettessék ki a hadivagyonosokra.

Szekendy Gyula megjegyzi, hogy a Nemzeti Tanács bizonyosan tovább fog működni.

Dr. Mócsy István a járási Főszolgabíróat hibáztatja a hatalmi javakért, s ezt annak tulajdonítja, hogy ő magát inkább a Nemzeti Tanács alelnökének tartja, mint főszolgabírónak; indítványozza felkérni, hogy ő szerezzen érvényt a közigazgatásnak, a költségekre nézve pedig, hogy a község vegyen fel kölcsönt, fizesse vissza a pénzüintézetek által adott kölcsöket, a meg nem térülő összeget vesse ki a hadivagyonra a jövedelmi adó progressió kulcsa alapján, kivéve IV. osztályú kereseti adót és az ötven koronán aluli fizetőket, élelmezési bizottság megalakítását szintén pártolja.

Figyelmezteti az előjáróságot, hogy december 1-e utánra gondoskodják a hazatért katonák zsoldjainak kifizetéséről.

A Nemzeti Tanács napidíjakat is fizet, ezért az elszámolásig a község ne fizessen semmit.

Dr. Vámos Gyula az egészet elhalasztani kéri, mire Gyurtsek Gábor kérdi, hogy az indítványokból mi tartatik fenn?

Indítványozók erre indítványaikat mind visszavonják, de Dr. Tarajosy

Sándor újból azt az indítványt teszi, hogy a község az élmezési költséget a kormányrendelet szerint előlegezze, s a képviselőtestület december 5-ére ismét hívassék össze, Szabóky Jenő pedig kéri a járási Főszolgabíróat azonnal visszahívni a képviselőtestület támogatásának ígérete mellett, s távirati választ kérni.

Dr. Vámos Gyula jobbnak találja egyenesen a kormánybiztossághoz fordulni.

Szabóky Jenő ezt ellenzi.

Dr. Gara Benő személyes felmenetelt indítványoz.

Gyurtsek Gábor mellőzni kéri Szabóky Jenő indítványát, de, mivel a képviselőtestület ragaszkodik hozzá, azt kéri legalább, hogy csak mielőbbi hazajövetelre kéressék fel azon a címen, hogy oly sürgős ügyek merültek fel, melyek elintézésére jelenléte mielőbb szükséges lenne.

Dr. Tarajossy Sándor arany középútnak a táviratot tartja, de indoklás nélkül, és tollba mondja a távirat szövegét.

A többi indítvány erre Dr. Tarajossy Sándor és Szabóky Jenő indítványának kivételével ismét visszavonatot.

Határozat.

A községi képviselőtestület Madarász Elemér járási Főszolgabírónak a következő dringend táviratot adja fel: „Madarász Elemér Főszolgabíró Budapest. Andrassy út 88. Kalocsa község képviselőtestületének közgyűlésében hozott egyhangú határozat alapján felkérjük, hogy hivatalát azonnal elfoglalni szíveskedjék, s minket táviratilag megnyugtatni felőle. Kalocsa község képviselőtestülete . . .”

Dr. Tarajossy Sándor fent tartott indítványára is feltétetvén a kérdés, a képviselőtestület egyhangúlag elfogadja és kimondja a következő határozatát.

Határozat.

Utasíttatik az előjáróság, hogy a Nemzetőrség élmezési díjait (pótdíj), melyek ezután fizetendőek, a közpénztárból előlegezze.

Felolvassa h. főjegyző Csernyus József főjegyző kérvényét, melyben orvosi bizonyítvánnyal igazolt betegsége miatt egészsége helyreállíthatására fél évi szabadság engedélyezését kéri, megjegyezve, hogy 34 évi szolgálati ideje alatt szabadságon nem volt, s annak megadását indítványozza.

Határozat.

Csernyus József főjegyzőnek a képviselőtestület egyhangú határozattal orvosi bizonyítvánnyal igazolt betegsége miatt egészségének helyreállításhatására fél évi szabadságot engedélyez.

A községi képviselőtestület ezután az idő előrehaladottságára való tekintettel magát f. évi november hó 29-én délután 3 órára elnapolja.

Elnöklő bíró a közgyűlést november hó 29-én 3 órakor újból megnyitja.

Napirend előtt felszólal Kleiner Lajos a Kalocsai Főkáptalan nevében hadiözvegyek, hazatérő katonák és esetleg itthoni szegény, valóban reá szoruló részére ingyen kiosztásra felajánlja 50 méter öl lágy tűzifát a Főkáptalannak mindössze 105 öl kemény és 64 öl lágy tűzifa készletéből, és utasítani kéri az előjáróságot igazságos kiosztásra.

Greguss Gyula 10 méterület szintén felajánl.

Dr. Tarajossy Sándor ezen fejedelmi és bőkezű ajándékért a közgyűlés és község hálás köszönetét fejezi ki.

Kiss Ferencz az iparosok figyelembevételét ajánlja.

Dr. Mócsy István a közélelmezési bizottságot ajánlja az előjáróság helyett, melybe hazatért katonák is választassanak be.

Szabóky Jenő pártolja ez utóbbi indítványt.

Határozat.

Kalocsa község képviselőtestülete a Kalocsai Főkáptalan által kiosztásra ingyen felajánlott 50 öl lágy tűzifát és Greguss Gyula által felajánlott 10 öl lágy tűzifát hálás köszönetet mondva elfogadja, utasítja az előjáróságot, hogy a megalakítandó közélelmezési bizottság útján azt mielőbb osztassa ki a hadiözvegyek, hazatérő katonák és esetleg a legjobban reá szoruló egyéb szegény lakosság között.

Gyurtsek Gábor h. főjegyző ugyancsak napirend előtt felolvassa Tarajossy Ödön járási Szolgabírónak az előjáróságnak kiadott következő értesítését. „Előjáróságnak: Kalocsa. Értesítem az előjáróságot, hogy Madarász Elemér főszolgabíró úr a mai napon hozzám távbeszélőn a következő üzenetet juttatta: Hivatkozással Kalocsa község képviselőtestületének hozzá intézett táviratára tudatja, hogy eredeti tervéhez képest vasárnap december hó 1-én fog megérkezni. Kalocsa, 1918. nov. 29. Tarajossy Ödön sk. szolgabíró.”

Határozat.

A képviselőtestület az értesítést tudomásul véve kimondja, hogy a Nemzeti-Tanácsot addig is, míg a járási Főszolgabíró hazaérkezik, az elszámolásra nem kéri fel.

Áttérve a tárgysorozatra Dr. Tarajossy Sándor a közélelmezés és piaczügy bajait ecsetelve Közélelmezési Bizottság felállítását sürgeti, s annak első teendőiül a négy fő élelmiszerekről való gondoskodást jelöli meg, egyúttal kérdést intéz, hogy eddig milyen intézkedések történtek?

Fekete Pál hozzászólása után Berauer József a babra nézve előadja, hogy ez irányban minden kísérlet kudarcot vallott, mert bab nincs, s a jövőre nézve semmiféle biztatás; káposzta Csala pusztán van kellő mennyiségben felajánlva, ára 30 f., a fuvar szintén 30 f., csak szállítani kell, a hasznot felajánlja a községi szegénypénztárnak. A burgonyára vonatkozóan tudatja a képviselőtestülettel, hogy 60 waggon volt véve, de szállítási engedély nem adatott, ezután a vármegyei Alispán Úr útján nagynehezen, 40 000 korona lefizetése után 10 waggon lett kiutalva, de ez nem lett szállítva különböző akadályok miatt.

Gyurtsek Gábor h. főjegyző bejelenti, hogy a Kaposvári kirendeltség útján újabban 15 waggon lett kiutalva a simangádi uradalomból, de ennek 42 000 k. vételárát be kellene fizetni, 50—80 munkást küldeni a kiszedésre, ma az idő sem alkalmas, a szállítás is veszéllyel jár.

Dr. Tarajossy Sándor a 42 000 k. befizetését ajánlja, míg Berauer József nemzetőrkiírást küldését, de először csak a 10 waggont ajánlja meghozatni; egyúttal kéri kimondani, hogy Hermann Jánossal szemben, ki a 40 000 koronát előlegezte, vállaljon a község felelősséget, illetve szavatoljon érte minden eshetőségre.

Határozat.

A községi képviselőtestület a Közélelmezési Bizottságba egyhangú határozattal kiküldi Dr. Hahn Béla, Berauer József, Dr. Jagicza Antal, Greguss Gyula, Fekete Pál, Kákonyi István képviselőket, utasítja az elöljáróságot, hogy 2—2 tag kiküldése iránt keresse meg az ipartestületet, a munkásegyletet és a nemzetőrséget, hogy ezekkel a bizottság 12 tagból álljon, és a bizottság működését mielőbb kezdje meg.

Berauer József indítványa értelmében a képviselőtestület egyhangúlag a következő határozatot hozta:

Határozat.

A 10 waggon burgonya szállítása iránt, amint az idő engedi, az aktió folytattassék, a községi képviselőtestület a Hermann János által befizetett 40 000 koronáért minden körülmények között szavatosságot vállal. Ha a 10 waggon megérkezik, az újabban kiutalt 15 waggon szállítása iránt akkor történjék intézkedés, és annak árába a 42 000 k. csak akkor fizetessék be.

A tárgysorozat 4—17. pontjaként egyedi lakásügyekkel és háborús segélyekkel foglalkozott a képviselőtestület.

Tintával írt tisztazat, Gyurtsék Gábor h. főjegyző, Deák István bíró és Bucsányi Kálmán, Kovács Pál képviselők aláírásával. — B-KmL. Kalocsa. Közgyűlési jkv. 1918. 102—116. p.

1 A Kalocsai Nemzeti Tanács november 8-ig 52 162 koronát előlegezett a községi pénztárból a nemzetőrök zsoldjának kifizetésére. Miután ez az összeg elfogyott, s a Hadügyminisztérium sem küldte meg a kért 400 000 koronát, november 9-én a község előkelőire vetett ki adót, hogy a nemzetőröket fizetni tudja. Ahogy ez a jegyzőkönyvből is kiderül, a vagyonos polgárság meglehetősen ellenszenvvel fogadta ezt az intézkedést. A főkáptalan például csak 200 koronát fizetett be a rá kivetett 21 000-ból. (ROMSICS, 1975. 330. old.)

BUDAPEST, 1918. NOVEMBER VÉGE

**KIMUTATÁS A VASÚTON SZÁLLÍTOTT ÁRUKNAK
A VIDÉKI NEMZETI TANÁCSOK ÁLTAL
1918. NOVEMBER 1. ÉS 29. KÖZÖTT
FOGANATOSÍTOTT LEFOGLALÁSAIRÓL
(DUNA—TISZA KÖZI VONATKOZÁSÚ RÉSZLET)**

A lefoglaló Nemzeti Tanács	A lefoglalás		
	helye (vasútállomás)	ideje	tárgya
A soldvadvadkerti N. T.	Soldvadvadkert, Tázlár	1918. XI/27.	Az állomáson lévő összes kocsikat fegyveres karhatalommal felnyitatta rekvirálási célból.
A soldvadvadkerti közs. előljáróság	Tázlár	XI/1.	egy kocsi szén.
A soldvadvadkerti közs. előljáróság	Tázlár	XI/5.	két kocsi szén.
A kecskeméti N. T.	Páka	XI/4.	két kocsi zsír és bor
A kecskeméti N. T.	Páka	XI/5.	benzín és petróleum
A kecskeméti N. T.	Kecskemét	XI/6.	29 tartálykocsi nyersolaj
A kecskeméti N. T.	Kecskemét	XI/6.	két kocsi petróleum
A kecskeméti N. T.	Katonatelep	XI/6.	hat tartálykocsi petróleum.
A budapesti városparancsnok	Budapest, Nyugati p. u.	XI/4.	Az állomáson levő összes élelmi cikkek.
A szolnoki N. T.	A vármegye területén levő összes állomások	XI/5.	A Németországba, Ausztriába és Horváth-Szlavónországba rendelt összes átmenő áruk.
A nagykőrösi N. T.	Nagykőrös	XI/12.	hat kocsi petrólkocsz, egy kocsi kőszén egy kocsi petróleum
A kiskunfélegyházi Nemzeti Tanács	Kiskunfélegyháza	XI/12.	Az állomáson álló és átmenő összes árukból a neki megfelelő cikkeket lefoglalta.
A jászberényi N. T.	Jászberény	XI/5.	Kilenc kocsi szén és a fosztogatásból megmaradt több métermázsa cukor.
A szegedi N. T.	Szegedi állomások	XI/6.	Az összes külföldre irányított és gazdátlan szállítmányok.

A lefoglalások oka, amint erre a kimutatás mellékletei (távirat, jegyzőkönyv) rámutatnak, az áruhiány volt. Soltvadkerten például „... a gőzmalom szénhiány miatt a lakosságot liszttel ellátni nem volt képes. A lakosság emiatt zúgolódott, és esetleges zavargás megelőztessék a község előljárósága ... egy kocsi szenet ... lefoglalta”.

A Magyar Nemzeti Tanács jogtalannak nyilvánította a lefoglalásokat, s minden esetben utasította a rekvirálókat, hogy a lefoglalt árut „... jogos tulajdonosaiknak rendelkezésükre bocsátani szíveskedjék”. (Lásd: Uo.)

75.

DUNAPATAJ, 1918. NOVEMBER—DECEMBER

A HELYI NEMZETI TANÁCSHOZ INTÉZETT KÉRELMEK TÜZELŐÉRT, ÉLELMISZEREKÉRT ÉS EGYÉB RENDKÍVÜLI SEGÉLYEKÉRT

A.

Kérvé[ny]

Tisztelt nemzeti tanács elnökségéhez.

Tisztelettel kérem mint hazatért katona, 50 éves vagyok, 6 todmagamal 1916 ban bevonultam katonának, azota nem kerestem a családomnak kenyeret, most haza tértem télnek szömbbe, nincs se kenyerem, se tüzre valom, se ruházatom, legyenek szivesek családomra és magamra valami kis segítséget nyújtani. Maradok Tiszteletel Sima Gergely.

B.

Kelt Duna Pataj

Tisztelt Nemzeti Tanács nagyon szépen felkérem magukat én Nédo Józsefné itten vagyok 4 magamal és nincsen kenyerem, nincsen tüzre valom, majd meg fagyok gyermekeimmel, nagyon szépen felkérem a Tisztelt nemzeti tanácsot, ha szükségembe és nyomoruságomba segítségemre lesznek, férjem még nem jöt meg, oda szenved már 4 éven keresztül, így nincsen senkim, tehát kénytelen vagyok a tisztelt nemzeti Tanács elé fordulni némi segedelemért.

maratam kérésem meg ujtásával alázatos szolgáljuk

Nédo Józsefné

C.

Kelt Duna Pataj 1918 XI/26

Tisztelt Nemzeti Tanács

Ezen pár soraimba vagyok bátor kérésemet benyújtani, mi után férjem ide haza van és nemzeti örség fellett oszlatva¹ és megélhetésünk ezáltal nincsen, mert férjem is ottan teljesitet szolgálatot. kénytelen vagyok így a Tisztelt Nemzeti Tanács pártfogását kérni, mert én egy szegény családos anya vagyok, kinek meg élhetése nincsen és eleget ki voltunk téve 4 éven keresztül mi szegény családos anyák a nyomoruságnak, és most ne fájjon az nekünk szegéneknek, hogy férjeink haza jönnek és azoknak is ezt kel látni és kénytelenek át élni ezt a nagy nyomoruságot. ezt érdemli egy szegény katona, ki szenvedet 4 éven keresztül idegen országban. most elbocsájtják őket télnek közepén semi nélkül. tehát én ezen soraimba kérem a tisztelt Nemzeti tanácsot, hogy enyhicsenek és tekincsenek Istenre és vegyék pártfogásukba az én sorsomat is. marattam tisztelettel

Thirsz Józsefné

D.

Tisztelt Nemzeti Tanács

Én alol írott alázatos kérésemel járulok a tisztelt nemzeti tanács kegyes Elnökségéhez és minden egyes tiszteletre méltó tagjaihoz. Én Sujok Sándorné hadi özvegy ez idejig tanácstalanul álo, egy gyámoltalanul gyenge nő, nem volt ez idejig aki a kérésöm, könyörgésöm és a Sirásom csak gondolatjába vette volna, nem hogy meg halgatot volna. most már úgy hiszem van aki a szegény el hagyatot árvákon is ohajt segíteni amit lehet. Én egy szegény aszony négy év ota özvegy vagyok, a férjem hősi halált halt még 1914 Deczember elején Belgrád feladásánál Szerbiában. 6 kis gyermekel marattam özvegyiségre, árvaságra, mikor a kenyér keresőnek o itt kellett hagyni a családját a haza védelmére vagy a nagy hatalmi vágyér. akkor még a leg idősebb családom 11 éves volt. a leg kisebbel akkor fekütem beteg ágyba, mikor a család család fentarto, a kedves apjuk, a kenyérkeresőjük meg halt. Meg vonták tőlünk a hadi segéjt, aszt a csekéj nyugdíjat kaptuk, hogy az még Drágasági potléknak is kevés let volna. a semiből meg élni, ruházni vagy is rongyokba járatni, mikor nincs egyebünk egy háznál a mibe meg huzothattunk. földünk egy 1/4 rész hold.

Alázatosan meg kérem az igen tisztelt Nemzeti tanácsot a kérvényemet ne utasicsák el. ha bár mi csekéjségel járulhatnak is, a segítséggel is örökös hálával tartozik.

Maradok tisztelőjük Sujok Sándorné Piszker mária.

kelt 1918 novem 28

E.

Kelt Duna Pataj 1918 XI/29

Kérvény

Tisztelt Nemzeti tanács

Ezen pár soraival fordul egy szegény meg szenvedet haza tért katona a tisztelt Nemzeti Tanács színe elé némi segedelemért, mi után hoszu szenvedések után haza tértem családom körébe és látom családom nélkülözését és a legjobb akaratom mellett is nem bírok tölnek közepén sem munkát kapni. azért én mint családos Apa ki vagyok téve a tölnek szembe hideg lakásnak és koplalásnak, mert meg élhetésünk nincsen meg. gyermekeim és az én érdekemem felkérem a Tisztelt Nemzeti Tanácsot, hogy vegyék párt fogásukban egy olyan szegény családot, kinek az Édes Apjuk 3 éven keresztül szenvedet a harcztéren és a feleségem meg ide haza küzdöt négy neveletlen apró gyermekemmel. ezért mi előtt soraim be fejezném, kérném a tisztelt Nemzeti Tanács szives pártfogását. maratam tisztelettel

Kupsza Mihály

F.

Mélyen tisztelt Elnök Ur!

Tisztelt Nemzeti Tanács!

Dunapataj.

Én alulirott kérvényező Pap József 74 éves aggastyán veje vagyok. Láblövéssem miatt munkaképtelen vagyok. Feleségem Papp Erzsébet vagyontalan nő. Görcznél sebesültem meg, amikor is úgy Dunapataj, mint egész Magyarország részben fölmentett és vagyonos osztályát védtem. feleségemnek két kiskorú gyermeke van és van egy világtalan nagynéném is. Nem vettem részt semmi árdrágításban. Remélem tehát, hogy sziveskednek 24 kiló havi ingyenes lisztadagot adni, mivel mindnyájan vagyontalanok vagyunk. Elfolyt vérem a tanu, hogy a haza támogatására érdemes vagyok. Kérem a vagyonos osztályt kérelmem teljesítésére. Éhen nem halhatok meg. Dunapataj 1918. decz. 3.

Tisztelettel:

Indjics Ignác. Pap Jozsef veje

Tintával és ceruzával írt tisztázatok, tintával és ceruzával írt aláírásokkal. — B-KmL. Dunapataj. Nemzeti Tanács ir. szám nélkül.

¹ A nemzetőrségek feloszlásának körülményeire lásd e kötet 84. és 85. számú dokumentumát, valamint ez utóbbi magyarázó jegyzetét.

ÚJHARTYÁN, 1918. DECEMBER 1.

LAUFER MÁTYÁS LEVELE
A MAGYAR NEMZETI TANÁCSNAK:
„... VAJJON A NÉPTANÁCS KEZÉBEN VAN-E
A HATALOM VAGY MÉG A RÉGI
ELŐLJÁRÓSÁGOK RENDELKEZNEK ...”

Nagyérdemű Elnökség!

Alulírott mint újhartyán Község Néptanácsának tagja tisztelettel kérem szíves meghallgatását alábbik kérelmemnek.

Azon esetben, hogy nincs királyunk, és megbukott a régi Kormány, s megbuktak a régi Ministerek, s megalakult a Magyar Nemzeti Néptanács, és rögtön el lett rendelve, hogy az összes Magyar Országban és minden Községben alakuljon meg a Néptanács, ami nálunk is megtörtént, mire fel is Esküdtünk a Magyar Nemzeti Néptanácsnak.

Kérem szépen mi igen nagy sürgőséget szenvedtünk az Közélelmezési viszonyokról, czukrot már igen rég óta nem is láttunk, tiszta liszthez nem jutunk ámbár ezt úgy vélem, hogy tán van is itt valamennyi, de nem jutatják a közönségnek. Petróliumhoz nem jutunk, csak ígérik, hogy jön, szóval minden hiányzik, azonban amikor nálunk a Néptanács meg alakult a Jegyző urunk a Néptanács-nak előatta, de csak szóval, hogy van itt két Hordó Petrólium és 40 kiló rizskása és 40 kiló tarhonya, de nekünk ezt át nem attá, és most ez tán nincs is már meg.

Előfordulnak esetek a Községben össze szórakozások, szóval ilyen csekély ügyek, vagy pediglen kérnek igazolványokat, elmenek a régi Elöljáróságához Panaszra, azok pediglen elutasítják, hogy nincs még új törvény czik, ők nem tehetnek semmit, aztán megy a Panaszos a Néptanácsi Elnökhöz, ez meg azt mongya őneki, még nincs olyan Hatalma, hogy ő a Néptanácsal tudná ezt elintézni, a régi Elöljáróságok azt állítják még az övéké a hatalom, és nem a Néptanácsé, így kérem nem tuggyuk elgondolni mitévők legyünk, az Elnökünket én már felkértem, hogy mi lépünk keményebben elő, erre kérem az Elnökünk azt felelte nekem, őneki a Szolgabíró úr azt felelte, a Néptanácsnak még nincs olyan hatalma.

Nagyérdemű Elnökség!

Szóval most ebben kérek felvilágosítást, vajjon a Néptanács kezében van-e a Hatalom, vagy még a régi Elöljáróságok rendelkeznek, ha a Néptanácsé a hatalom, akkor mi erélyesebben fogunk fellépni, ép tegnap előfordult, hogy kaptunk valamennyi burgonyát egy uradalomtól, és minket oda állítottak, tényleg engem és még két Néptanácsi társaimat, hogy mérjük szét, egy személyre jutott 2 kiló, mi mértük a burgonyát, a régi Elöljáróságtól pediglen egy kövér másod bíró szette a füzetést, kérem szépen ezt mi a Néptanács tagjai igen rösteltük, mert mi közülünk még nincs választva se Pénztáros se alelnök, se bizalmi férfi, csak ép Elnök. a Jegyzőséget, kért benünket a régi Jegyző urunk, azt ő válója magára, ha mi elfogagyuk. kérem, mink mind tudatlanok azt feleltük, hát legyen ő, így ő a mi Jegyzőnk, és kérem, ha mi valamit óhajtunk, ő csak azt agya elő, majd a főszolgabíró Ural elintézi. így kérem szépen mi nagyon nehezen jutunk mindenhez, így kérem szépen nagy Panaszunk van, de csak azt akarjuk tudni mink, a Néptanácsé-e a hatalom vagy a régiek é. ebben kérem szépen a Nagy érdemű Elnökséget a lehető legrövidebb határ időn belül engemet felvilágosítani kegyeskegyék.

Továbbá.

Kérem szépen a mi Községünkben a Plébániai hivatal kapott a Községtől 12 öl kemény tüzi fát. most kívánja a közönség ezt megváltoztatni, vagy legalább felire leszállítani, mert a Plébániai hivatal abból a menyiségből mindég elis adott. kérem vajjon van e joga ehhez a Néptanácsnak vagy nincs. És amúgy is kérem a mi Községünkben a huss ára 14 korona és a fuvarozás roppant tul sokat kérnek a szegénységtől. kérem szépen van e ehhez is joga a Néptanácsnak megváltoztatni?

Nagyérdemű Elnökség egyben bocsánatot kérek, mivel bátorkodom terhelni kérelmemel, de viszonyaink úgy hozzák elő, hogy kénytelenek vagyunk, azért ismételten kérve kérem a gyors elintézését és választ hozzám hamarosan eljutatni kegyeskegyék. Kérelmem ismételve Marattam

Laufer Mátyás, . . .^a

Ujhartyán 1918 Deczember ho 1 én

Tintával írt tisztázatot, tintával írt aláírással. — OL. K. 440. C/I. tétel 874/1918. sz. (6. csomó)

a Egy szó, valószínűleg a levélíró ragadványneve, olvashatlan.

A Magyar Nemzeti Tanács 1918. december 12-én postáztatta Laufer Mátyás számára a december 1-én kiadott ún. Útmutatást, amely szerint mindenféle közigazgatási teendő az államhatalmi szervek feladata. (Vö. e kötet 52. sz. dokumentumának magyarázó jegyzetével.)

77.

SZAKMÁR, 1918. DECEMBER 3.

A HELYI NEMZETI TANÁCS
BEJELENTI MEGALAKULÁSÁT
A MAGYAR NEMZETI TANÁCSNAK

Tisztelettel bejelentjük, hogy Szakmár Pest megyei községben a helyi Nemzeti Tanács megalakult.

Szívvel-lélekkal csatlakozik a központi Nemzeti Tanácshoz, és jogaira s kötelességeire nézve kér utasítást.

Derekas Gábor
jegyző

Szabadi Ferenc
elnök

Tintával írt tisztazat, tintával írt aláírásokkal. — OL. K. 440. B/I. tétel, 1101/1918. sz. (IV. csomó)

JÁNOSHALMA, 1918. DECEMBER 4.

A HELYI NEMZETI TANÁCS TÁVIRATI JELENTÉSE
 A MAGYAR NEMZETI TANÁCSNAK:
 „... ÚJBÓL ZENDÜLÉS VAN KITÖRŐBEN ...”

Jánoshalmán (Bácska) újból zendülés van kitörőben, órák múlva bekövetkezik, megfelelő katonai osztag azonnali idevezénylését kérjük.

nemzeti tanács
 Kopeczky Győző
 jző

Scultéty János
 nemzeti t. elnök

Tintával írt tisztázatot, tintával írt aláírásokkal. — PIA. 606. f. 3/6. ő. e. (VII. köt.) 699. fol.

KALOCSA, 1918. DECEMBER 7.

A HELYI NEMZETI TANÁCS JELENTÉSE
 AZ ORSZÁGOS PROPAGANDA BIZOTTSÁGNAK
 A „SZÉLES NÉPRÉTEGEK”
 ÉS A „KÖZÉPOSZTÁLY ZÖMÉNEK”
 POLITIKAI VÉLEMÉNYÉRŐL ÉS HANGULATÁRÓL

Válaszolva tegnapi táviratukra jelentjük, hogy Kalocsa városában tekintettel arra, hogy a város határa nagyobbára kötött birtok, és így a nép zöme földnélküli munkás, a föld birtokával rendelkező papságra támaszkodó középosztály reakcionárius hangulatával szemben a széles néprétegek hangulata a sociális Köztársaság felé hajlik. A régi közigazgatási hatóságok

működésének visszaállításával természetesen a középosztály zömének reakcionárius hajlandósága megerősödött, és így erős központból kiinduló agitációra van szükség.

Valkányi Lajos
elnök

Tintával írt tisztázat, tintával írt aláírással. — PIA. 606. f. 3/41. ö. e. (IX. köt.) 767. fol.

80.

DUNAPATAJ, 1918. DECEMBER

A NEMZETI TANÁCS ÁTIRATA A KECSKEMÉTI
CSENDŐRSZÁRNY PARANCSNOKSÁGÁNAK
A DUNAPATAJI CSENDŐRÖK
ELLENFORRADALMI KIJELENTÉSEIRŐL

Alulírott Nemzeti Tanács sajnálattal és megbotránkozva értesíti a fent írt csendőrszárny parancsnokságot a községben levő őrs legénységének velünk szemben tanúsított magaviseletéről. F. hó 6-án reggel elutazásuk alkalmával az utazó közönség előtt Kerti Imre nevű csendőr a Nemzeti Tanács elnökét, aki egyébként VIII. fizetési osztályból nyug. állami tisztviselő, minden ok nélkül sehonnai jött-ment csirkefogónak nevezte. Az ott szolgálatot teljesítő őrséget pedig megfenyegették, hogy vegyünk csak mi kezünkbe a hatalmat, majd megtanítjuk mi a Nemzeti tanácsot és ezeket a pocsékokat.

Az ilyen, ehhez hasonló kijelentések már idejét múlták. És ha a csendőr legénység így akarja az általunk nehezen felállított rendet megbontani, akkor az egész község lakosságával szembe fogják magukat találni. A szuro nyok hatalma megdőlt. A régi rendszert visszatérni nem engedjük. Szigorú vizsgálatot kérünk, és kérjük a bűnösök megbüntetését és községünkben azonnali eltávolításukat, mert következményekért igazán nem állhatunk jól. Tanúk Bencze Józsefné és Herczeg Sándor hajókormányos.

Kiváló tisztelettel a Nemzeti Tanács

Ceruzával írt fogalmazvány. — B-KmL. Dunapataj. Nemzeti Tanács ir. szám nélk./ 1918.

KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1918. DECEMBER 8.

A FÉLEGYHÁZI HÍRLAP TUDÓSÍTÁSA
A NEMZETI MUNKAPÁRT HELYI
SZERVEZETÉNEK ÚJJÁALKÍTÁSI
KÍSÉRLETÉRŐL

Bacsa Zsigmond, aki politikailag minden pártot végig szolgált, nagy dolgokra határozta el magát. Ismét szerepelni akart. Új pártot akart alakítani. A kimúlt nemzeti munkapárt tagjainak egy részét akarta politikailag életre keltetni. Választott is hozzá tetszetős, szép nevet. Az új pártot Nemzeti Demokrata pártnak akarta elkeresztelni. Szép álmait, ideális terveit azonban városunk polgársága s annak lakossága megsemmisítette. Vasárnap délután volt a nagy nap. Ekkorra hívta össze a polgárságot Bacsa Zsigmond. A városháza közgyűlési termét a polgárság zsúfolásig megtöltötte, s izgatóttan várta a gyűlés megnyitását s Bacsa Zsigmond megjelenését. Az összehívó azonban — tájékozva lévén a helyzetről — a zászlóbontásra nem mert eljönni, s azon nem jelent meg. Délután 4 órakor Szikszai János ajánlatára a jelenlevők Neményi Adolf fényképészt választották elnöknek, aki a gyűlést megnyitotta, s a szót átadta Tapody Gyula késesnek. Tapody tisztázni akarta eljárását, s a Bacsával való viszonyát akarta megvilágítani, ezt azonban a türelmetlen hallgatóság nem engedte meg. Ugyancsak nem engedték szóhoz jutni Besze Antal járásbírósi tisztviselőt. Beszédet mondottak Vesszősi József, Tóth Imre, Horváth Zoltán s Szikszai János, melyeknek elhangzása után a gyűlésen megjelentek mondták, hogy az új zászlóbontásra nincs szükség, s a függetlenségi s 48-as párthoz tömörülnek. A gyűlés lefolyása alatt izgalmas kitörések hangzottak el Bacsa Zsigmond ellen.

Halvaszületett zászlóbontás. — Félegyházi Hírlap, 1918. december 8. (XXXVI—XXIV. évf. 49. sz.)

PÁHI, 1918. DECEMBER 11.

A NEMZETI TANÁCS ELNÖKÉNEK KÉRELME
KECSKEMÉT NEMZETI TANÁCSÁHOZ
LISZT KIUTALÁSÁÉRT

Páhi község nemzeti tanácsának nevében és megbízásából azon alázatos kéréssel fordulok Kecskemét város nemzeti tanácsához, hogy Páhi község inségben szenvedő lakosságát bajában megsegíteni kegyeskedjék.

1200-nál több az ellátatlanunk. E hónapra is már csak 7 kiló gabona-szemet tudunk adni az ellátatlanoknak. Se kenyérünk, se lisztünk, se ga-bonánk. Januártól kezdve nem tudunk mit adni a népnek. E hét kilót is csak úgy tudtuk összehozni, hogy a leglelkiismeretesebben, legszigorúbban végigrekviráltuk a falut. Mi lesz velünk januártól kezdve?

Járási főszolgabíró urunk kiszállásakor személyesen tett kijelentése nyomán arról a szomorú tényről értesített, hogy nem hiszi, hogy módjában lesz részünkre gabonát vagy lisztet szerezni. Próbálkozzunk valahol, nehogy anarchia és az éhség kiüssön.

Mint a község nemzeti tanácsának elnöke, úgy is mint a község lelki-pásztora, kinek a község jegyzőjének s hivatalnok karának elmenekültével egyedül jutott ki a gond a népről gondoskodni, alázattal könyörgöm Kecskemét város nemzeti tanácsának kegyeskedjék ma 1200-nál több ellátatlanunk részére legalább 2—3 vagon lisztet, bármilyen legyen is, s bármi legyen az ára, juttatni. Elmennénk kocsikkal érte, vagy fegyvereseket küldénénk, kik a küldeményt Kecskemétről Izsáki kísérnék. A nagy szárazság miatt nincs termésünk, se bab, se kukorica, se burgonya.

Karácsonyi József
plébános a nemzeti tanács elnöke

Tintával írt tisztázat, tintával írt aláírással. — B-KmL. Kecskemét. Nemzeti Tanács ir. El. 358/1918. sz.

ZOMBOR, 1918. DECEMBER 14.

BÁCS-BODROG VÁRMEGYE FŐISPÁNJÁNAK RENDELETE A KÖZIGAZGATÁS IDEIGLENES MEGSZERVEZÉSÉRŐL

Az Újvidéken megalakult szerb nemzeti kormány¹ (Narodna Uprava za Bánát, Bácsku i Baranyu) kinevezett engem Zombor város és Bács-Bodrog vármegye főispánjává és teljhatalommal felruházott meghatalmazottjává. Egyúttal hozzám intézett 1/1918. számú rendeletével megbízott azzal, hogy az állami, törvényhatósági és önkormányzati hivatalokkal és intézményekkel közöljem az Újvidéken folyó évi november hó 25/12-én megtartott nemzetgyűlésnek határozatát, és felhívjam az egész közalkalmazotti kart eskütételre; hogy végül ideiglenesen szervezzem meg az önkormányzati (törvényhatósági és községi) közigazgatást.

Ennek folytán az idézett rendelet és nyert felhatalmazás alapján felhívom az alábbiak közzétételére, illetve elrendelem a következőket:

1. A Bánát, Bácska és Baranya azokkal a határokkal, melyeket az entente balkáni haderői vontak meg, az Újvidéken 1918. évi november hó 25/12-én tartott nemzetgyűlésen a nemzetek önrendelkezésének magasztos elve alapján Magyarországtól elszakadtaknak nyilvánítottak, úgy államjogi, mint politikai és gazdasági tekintetben.

E célból a nemzetgyűlés (Naroda Skupstina) megszervezte a Nagy Nemzeti Tanácsot (Veliki Narodna Szavet), amelynek végrehajtó szerve a Nemzeti kormány (Narodna Uprava).

2. Minden főszołgabíró azonnal személyesen jelenjék meg minden egyes községben, és ott nevezze ki és iktassa hivatalába a községi elöljáróságot az 1886. évi XXII. t. c. 63. §-nak² figyelembe vételével a szükséges segéd-személyzettel. Ez alkalommal rendszeresíteni kell a községi rendőrséget is.

Ha valamely községben a jelenlegi elöljáróság szabályszerűen és megbízhatóan működik, azt állásában meg kell erősíteni.

Az ekként szervezett, illetve állásában megerősített községi Elöljáróság és rendőrség azonnal leteszi az alább közölt szövegű esküt, és személyes felelősség terhe mellett, a járási és megyei hatóság felügyelete alatt, hivataloskodik mindaddig, míg a községi közigazgatás véglegesen nem rendezetik.

3. A községi képviselőtestületek, valamint minden bizottság és albizottság megszűnik működni. Ennélfogva kötelességévé teszem a fősztolgabíróknak, hogy azokat oszlassák fel.

A községi képviselőtestületek hatáskörét átveszik a községi népbizottságok. (Narodni Odbor.)

Ennek a bizottságnak tagjait én fogom kinevezni. Felhívom ennélfogva a fősztolgabírókat és polgármestereket, hogy a kinevezendők személyére nézve tegyenek hozzám javaslatot.

Az említett népbizottság annyi tagból áll, ahány választott tagja volt a községi képviselőtestületnek. Javaslat azonban annyi személyre teendő, ahány tagja az egész felosztott képviselőtestületnek volt.

4. Az állami és egyéb közhivatalok, intézmények mindazon alkalmazottait, akik az alább aláírt esküt letenni, az újvidéki Narodna Upravának magukat alávetni nem akarják, vagy akik megbízhatatlanok, és így további működésük káros hatással volna a normális viszonyok helyreállítása szempontjából — állásuktól fel fogom függeszteni.

5. Az állami, törvényhatósági, községi és önkormányzati hivatalok és intézmények összes hivatalos személyzete a következő esküt köteles letenni:

„Esküszöm az élő Istenre, hogy hivatalommal járó összes kötelességeimet híven és lelkiismeretesen fogom teljesíteni, hogy a Bánát, Bácska és Baranya részére megalakult Narodna Upravához hű leszek, annak rendeleteit végrehajtom, hivatali előljáróimnak engedelmeskedem, és a hivatalos titkot megőrzöm. Isten engem úgy segéljen!”

A hivatalfőnökök ezen esküt az én kezeimhez, az egyéb alárendeltek a hivatalfőnök kezeihez teszik le.

Arról, hogy az Újvidéken folyó évi november hó 25/12. [-én] tartott nemzetgyűlés határozata (1.1. pont) közöltetett, és hogy azután az eskü letétetett, jegyzőkönyvet kell felvenni, amelyet alá kell írniok mindazoknak, kikkel az említett határozat közöltetett, illetve akik az esküt letették.

Ezek a jegyzőkönyvek összegyűjtve hozzám betérjesztendők.

6. Minthogy a hatalomnak a fentebb jelzett módon való átvétele folytán a közigazgatásnak ideiglenes megszervezése megtörtént, az eddigi helyi nemzeti választmányok vagy tanácsok, amelyek az első napokban mérhetetlen szolgálatot tettek a köznek, s amelyeknek kizárólagos érdeme az, hogy az első nehézségeket át lehetett hidalni, — elvesztik hatáskörüket, és feleslegessé válnak. Ennek folytán felhívom a főbírákat, hogy eddigi közreműködésüknek elismerése mellett oszlassák fel őket.

Természetesen vonatkozik ez úgy a szerb, mint egyéb tanácsokra egyaránt.

7. E rendeletem foganatosításáról és a hivatali szervezetek állapotáról és működéséről jelentést kérek.

8. Ha a fentebbi pontokban jelzett teendők egy része — ideértve a kezeimhez vagy megbízottam kezeihez való eskütételt is — időközben már elvégeztetett volna, az erre vonatkozó jegyzőkönyvek és jelentések ide betérjessz-tendők.

9. E rendeletem legpontosabb foganatosításáért az összes hatóságokat és hatósági közegeket személyökben teszem felelőssé.

Dr. Bugarszki Koszta
főispán

Nyomtatvány. — TIM, Baja. Lt. sz.: 68. 22. 1.

¹ Lásd erre kötetünk 68. számú dokumentumát.

² Azt idézett törvénycikk 63 §-a a rendezett tanácsú városok és a községek előjáróságainak összetételéről intézkedett. (Vö. *Magyar Törvénytár. 1884—1886. évi törvénycikkek.* Bp. 1897. Franklin-Társulat. 490 p. 421. old.)

84.

ÚJKÉCSKE, 1918. DECEMBER 14.

**A KÉPVISELŐTESTÜLET JEGYZŐKÖNYVE
A HIVATALUKBA NEM JÁRÓ KÖZSÉGI
ALKALMAZOTTAK HELYETTESÍTÉSÉRŐL
ÉS A POLGÁRŐRSÉG MEGSZERVEZÉSÉRŐL
(RÉSZLET)**

A közölt részletek előtt tárgyalatott a községi csecsemőotthon létesítésének ügye, a közszükségleti cikkek beszerzésének helyzete, az 1919. évi költségvetés elkészítése és több segélyezési és adomány ügy.

25. sz. kgy. segéderők beállítása.

H. főjegyző előadja, hogy a közs. jegyzők az uralkodó hangulat és események hatása alatt hivatalukba nem járnak, két állás: az adóügyi és segédjegyzői betöltetlenek, a pénztári h. számtiszt f. hó 1-vel állását elhagyta, s a fogyasztási iroda is munkaerő nélkül van. Tekintettel az óriási munkahalmazra, a 2 év óta elmaradt adóügyi munkálatokra és az összetorlódó

közélelmezési és ellátási ügyekre, már előterjesztést tett az ellenség által megszállott területekről menekülni kénytelen jegyzők közül az adóügyi jegyzői, adóügyi segéd- és közigazgatási segédjegyzői állások helyettesítése iránt fősolgabíró útján a vm. kormánybiztoshoz, addig is a közigazgatás, a község lakossága és az ügyek elintézhete céljából f. évi december 1-től Parádi Lucia és Gajdosik Juliska mint ideiglenes díjnokokat alkalmazta, az élelmezési és közellátási ügyek intézésére az ezekben kiválóan jártas Sziklaváry Gyula tanítót, a többi hasonló állásban levők fizetésével egyenlő díjazással. Amint a megfelelő állások, bár helyettesítések útján is, betöltve lesznek, és a jelenlegi munkahalmaz megszűnik, az ideiglenesen beállított segéderők megbízatása megszűnik.

Határozat.

A képviselőtestület előadó jelentését az előjáróság javaslata alapján tudomásul veszi, s megbízza, hogy a fentiekén kívül a fogyasztási irodába Petrezselyem Pál hbeli lakost, mint erre alkalmas egyént, haladék nélkül alkalmazza.

A tárgysorozat 26. és 27. pontjaként özv. Bagi Fábiánné kisajátítási és Gyapjas Sándor segély iránti kérelmével foglalkozott a testület.

28. sz. kgy. Polgárórség szervezése.

Előadó közli, hogy f. évi december 20-val a nemzetórség megszűnik a községben felsőbb rendeleltre.¹ Intézkedés történt, hogy a hbeli csendőrség létszáma menekült csendőrökből 20 főre felemeltessék. Addig is azonban a polgárórség sürgős megszervezése kell.

Előadó s az előjáróság javaslata s többek hozzászólása alapján a következő

Határozat hozatott.

A képviselőtestület a polgárórség sürgős megszervezését határozza el, s ezzel a helybeli csendőrsöt megbízza. A csendőrség létszáma a legmegbízhatóbb polgárőrök közül 15 főre 20 k. napi díjazással kiegészítendő. A jelentkező polgárőröket a csendőrség tetszés szerinti szükségszerű számban felhasználja, a géppuskát és fegyvereket átveszi, s a közrendet és belbiztonsá-

got ezekkel fenntartja. Az éjjeli őrök fizetése s a községbe befolyt adományok vagy a községi adójövedelem az esetleges díjazásra fordítandók. A csendőrség a szervezési munkát azonnal megkezdi, és sürgősen befejezi. Ebbeli eljárásáról jelentést tesz.

Az előlj. utasítatik, hogy ez ügyben a csendőrséggel állandó összeköttetésben legyen.

Egyéb tárgy nem lévén, bíró az ülést berekeszti.

Várkonyi István
hfőző

Anka Imre
bíró

A jegyzőkönyv előttünk egész terjedelmében felolvastatván, észrevétel nélkül hitelesítettik.

kmf.

Auer János
Epstein Gyula

Tintával írt tiszttzat, tintával írt aláírásokkal. — B-KmL. Újkécske. Közgyűlési jkv. 1914—1923. köt. 187—198. p.

1 A köztársaság fegyveres védelmével a november 11-én közzétett 5220. számú kormányrendelet foglalkozott. Ez intézkedett a katonaságával megegyező díjazású nemzetőrség és a fizetést nem kapó polgárőrség felállításáról. (*Magyarországi Rendeletek Tára. 1918. Bp. 1918. 2916. p. III. köt. 2231—2234. old.*) Bár ezt a rendeletet hivatalosan nem hatálytalanították, a későbbiekben Fényes Lászlónak, a nemzetőrségek kormánybiztosának november 21-i, elfogadott előterjesztése alapján megkezdték a belső karhatalom átszervezését. Fényes hat nemzetőri karhatalmi parancsnokság alá rendelve, járásonként 20—40 főből álló nemzetőri egységeket kívánt felállítani. A települések, elsősorban a falvak és községek már megszervezett nemzetőrségeit pedig díjazás nélküli polgárőrségekké akarta átalakítani. (Vö. SCHÖNWALD, 186—187. old.) Mivel a Fényes-féle szervezési utasításokat az alispánok és a polgármesterek megkapták, a jegyzőkönyv említette „elsőbb rendelet” ennek továbbgyűrűzése volt. (Vö. e kötet 85. számú dokumentumával.)

DUNAVECSE, 1918. DECEMBER 15.

A KÉPVISELŐTESTÜLET JEGYZŐKÖNYVE
A NEMZETŐRSÉG JÁRANDÓSÁGAINAK
KIFIZETÉSÉRŐL ÉS POLGÁRŐRSÉG
FELÁLLÍTÁSÁRÓL

Felvétetett Dunavecsén 1918. évi december hó 15-én a községi képviselőtestület rendkívüli közgyűlésén.

Elnök üdvözli a megjelenteket, a jegyzőkönyv hitelesítésére Szöllősi Pál felső és Hernád János képviselőtestületi tagokat kéri fel, s ezután a közgyűlést megnyitja.

1. Tárgy.

A Nemzetőrség fizetésének mikénti fedezése.

Községi bíró előadja, hogy a nemzetőrségi parancsnokság megkeresése szerint 20 000 kor. volna szükséges, hogy a Nemzetőrség november hó 11—21-ig járó zsoldjának különbözete, valamint a november hó 21—30 és december 1—10-ig járó élelmezési költségek kifizethető legyen. Mivel ez az összeg mind olyan, hogy ebből a hadügyi kincstár visszatérítésére számítani nem lehet, ajánlja, hogy ugyanúgy ideiglenes kölcsönként, az előző közgyűlési határozatnak megfelelően vétessék fel mint 63 000 és 16 000 kor. kölcsön. Ezen kölcsön fedeztetésére, illetve visszatérítésére pedig ajánlja, hogy ezen kölcsön összege a helyi birtokosokra vetessék ki.

Határozat.

A Nemzetőrség részére szükséges előleg fedezésére a képviselőtestület egyhangúlag elhatározza a 20 000. kor. ideiglenes kölcsön felvételét, s a megelőző közgyűlési határozatban megnevezetteket a kölcsön felvételére kiküldi. A kölcsön visszatérítésére pedig egy népjóléti adó kivető bizottságot küld ki, mely bizottság 11 tagból fog állni, és pedig 6 képviselőtestületi és 5 nemzeti tanácstagból. A bizottságban név szerint a következők küldetnek ki: Hegedüs Lajos bíró, Kocsi Béla h. jegyző, Szöllősi Pál alsó, Mészáros József, Mondok János és Bolyó István képviselőtestületi, Gyimóti Béni,

Mikolicza Károly, Gózon Gábor, ifj. Tóth Lajos és Cseh Lajos nemzeti néptanácsi tagok.

2. Tárgy.

Polgárórség megszervezése és felállítása.

Községi bíró előterjeszti, hogy a hadügyministeri rendeletek szerint december hó 20-án a községi Nemzetórség megszűnik,¹ s helyette járási nemzetórség fog szerveztetni, s mivel ezek az egész dunavecsei járás közbiztonsága érdekében szerveztetnek, itt helyben a közbiztonsági szolgálatot nem láthatják el, így ezek helyett a magyar hadügyminister úr valamint a vármegyei alispán úr rendelete szerint a polgárórség megszervezendő, s december hó 20-án felállítandó.

Határozat.

A községi képviselőtestület a polgárórség felállítását kimondja, s a szervezési munkálatok mikénti foganatosítására a férfi lakosságnak egy nagyobb értekezletre való összehívását rendeli el.

Több tárgy nem lévén elnök a gyűlést bezárja.

Kmf.

Kocsis Béla
h. jegyző

Horváth János
Szöllősi Pál
hitelesítők

Hegedűs Lajos
bíró

Tintával írt tisztázat, tintával írt aláírásokkal. — B-KmL. Dunavecse. Közgyűlési jkv. 1906—1921. köt. 548—549. p.

¹ Lásd erre e kötet 84. számú dokumentumának magyarázó jegyzetét.

KALOCSA, 1918. DECEMBER 19.

**A KÉPVISELŐTESTÜLET JEGYZŐKÖNYVE
A HELYI NEMZETI TANÁCS DELEGÁLTJAINAK
MEGHÍVÁSÁRÓL (RÉSZLET)**

Közli jegyző a képviselőtestülettel a kalocsai Nemzeti Tanács átiratát, melyben tudatja, hogy a Tanács hatáskörét a felsőbb rendeletek a közigazgatási hatóságokkal való együttműködésben, ezen hatóságok támogatásában és ellenőrzésében vonják meg,¹ a Tanács 1919. évi decz. hó 6-án tartott ülésében elhatározta, hogy ezen határozatokból kifolyólag Dr. Fodor Hermann, Matos Ferencz és András György tanácstagokból álló bizottságot küldött ki és kéri, hogy nevezettek a képviselőtestület minden ülésére meghívassanak, nekik azonban a felszólalás megengedtessek, javaslataik meghallgattassanak és mérlegelés tárgyává tétessenek.

H. főjegyző indítványozza az átirat értelmében való meghívást.

Határozat.

A községi képviselőtestület a kalocsai Nemzeti Tanács 1918. évi december hó 19-én kelt átiratának egyhangú határozatával eleget tesz, utasítja az előjáróságot, hogy a képviselőtestület gyűléseire ezután Dr. Fodor Hermann, Matos Ferencz, András György nemzeti tanácstagokat hívassa meg, hogy a gyűléseken az átirat értelmében részt vehessenek.

A Nemzeti Tanács átiratának tárgyalása után fedeztetési állomás felállításáról döntött a testület, majd kegydíj, hadisegély és fizetésemelés iránti kérelmekkel foglalkozott.

Tintával írt tisztázat, Gyurttsek Gábor h. főjegyző, Deák István h. főbíró és Fekete Pál, Kiss Ferenc képviselők tintával írt aláírásával. — B-KmL. Kalocsa. Közgyűlési jkv. 1918. 138. p.

¹ Lásd erre kötetünk 52. számú dokumentumának magyarázó jegyzetét.

A Nemzeti Tanács két delegáltja a képviselőtestület december 23-i ülésén mondta el bemutatkozó beszédét. „Napirend előtt felszólal Dr. Fodor Hermann, mint a Nemzeti Tanácsnak a képviselőtestület ellenőrzésére ki-

küldött egyik tagja és előadja, hogy kiküldetésük célja az eddig kinullázott nép érdekeit itt is védeni, eleve kéri, hogy a háború, forradalom, átalakulás okozta terheket, amennyiben a képviselőtestület hatáskörébe tartoznak, elsősorban a megizmosodott polgárság vállaira kéri rakni, reményli, hogy a nép érdekében, a harmónikus együttműködés lehetséges lesz.

Matos Imre ugyancsak a Nemzeti Tanácsnak a képviselőtestületbe kiküldött ellenőrző tagja a vállvetett együttműködést szintén reményli, kijelenti, hogy a diadalra jutott szociális eszmék gyümölcseit élvezni is óhajtják, a jövőben a munka jutalmát is akarják látni; a munka, munka és ismét munka, ezen háromszoros „Munka” jelszó alatt indulnak a jövő felé.” (Uo. 147. p.)

87.

ABONY, 1918. DECEMBER 22.

AZ ABONY GLOSSZÁJA A KÖZSÉGI TISZTVISELŐK FELELŐSSÉGRE VONÁSÁRÓL

A háború kellős közepén megírtam e lap hasábjain, hogy: semmi sem tart örökké, tehát a háború sem. Vigyázzunk; a háború végével eljön a számadás ideje, amidőn mindanyióknak be kell számolnunk, hogy miként sáfárcodtunk katonáink mögött a biztos helyen, szívünkkel, tisztességünkkel s miként gondoskodtunk azokról, akik s amik gondjainkra valának bízva!

Ilyen számadás félére hívta föl népünk és a katonák köztisztviselőinket csütörtökön délelőtt a városház tanácstermében.

Elsőnek Temesközy Gerzon kísértetett föl a számonkérő gyülekezet elé. Számon ugyan nem kéretett tőle semmi, hanem egyszerűen felszólítottatt, hogy hagyja el hivatalát. Temesközy kijelentette, hogy készséggel tesz eleget a kívánságnak, mert hisz 42 és fél év alatt eleget dolgozott már hivatalában is, a közért is, de bűnősként mégsem akar távozni, s kérdezte, hogy miért? Ok nem adatott elő, de azért beszámolt hivatali és társadalmi működéséről. Slusz!

Azután Nagy Lajos jegyző vonatott kérdőre, majd Papp Péter főjegyző s végül Dr. Madarász Adorján főszolgabíró, kiket a hadisegélyezés és a közéletmezés körüli tevékenységükért vontak felelősségre, akik mindenképpen igyekeztek felvilágosítani a közönséget azokról a kényszer helyzetekről, melyekbe a felsőbb hatóságok és a kormányrendeletek, intézkedések juttatták. De bizony hijába volt minden beszéd, a közönség éles szavakkal adott kifejezést elégedetlenségének, bizalmatlanságának, mire aztán Molnár György szociálista párti bizalmi férfiú azon kijelentésére, hogy ma egy kormánybiztos jön Abonyba a dolgok megvizsgálására, azt a lakosság várja

meg s mi után a katonák kijelentették, hogy a tisztviselőknél kutatást rendeznek élelmiszerhalmozás gyanúja miatt (ami meg is történt), a gyülekezet eloszlott.

A tisztviselők elhagyták hivatalaikat. A Nemzeti Tanács a községi közigazgatás vezetésére Györe Győzöt állította.

Állj elő vén Márkus. — Abony, 1918. december 22. (XXIII. évf. 51. sz.)

88.

KEREKEGYHÁZA, 1918. DECEMBER 23.

A KÉPVISELŐTESTÜLET JEGYZŐKÖNYVE A NÉLKÜLÖZŐK ÉLELMEZÉSÉRŐL ÉS A VAGYONOS LAKOSSÁG MEGADÓZTATÁSÁRÓL (RÉSZLET)

A közölt napirendi pont előtt újjáalakította a képviselőtestület a Hadisegély-véleményező Bizottságot, majd a földdel nem rendelkező hadviseltek összeírásáról intézkedett.

Dr. Bedő Albert előadja, hogy a háború szülte nyomor és a korán beállott tél a szegényebb lakosságot rendkívüli nélkülözéseknek teszi ki, miért is indítványozza, hogy a lakosság szólíttassék fel adakozásra, ha pedig ez eredményre nem vezetne, úgy a vagyonos lakosság vagyon arányában való hozzájárulás útján szedessék be. [így]

Képviselőtestület elvben hozzájárul a javaslathoz, s azt feltétlenül szükségesnek tartja, s annak keresztülviselével az előljárást megbízza.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést bezárta.

Kmft.

Sándor Vincze
főjegyző

Dr. Bedő Béla
Ficzek Ernő
hitelesítők

Bódis Ferenc
főbíró

89.

KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1918. DECEMBER 29.

HORVÁTH ZOLTÁN CIKKE A FÜGGETLENSÉGI
ÉS 48-AS ÉS A SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT
PROGRAMJÁRÓL; A POLGÁRSÁG EGY PÁRTBA
TÖMÖRÜLÉSÉNEK SZÜKSÉGESSÉGÉRŐL

Ha az ember azt akarja, hogy úgy a saját egyéni ügyeiben, mint a közügyekben helyes úton haladjon, szükséges az adott helyzet megértése, a bekövetkezhető eredmények előrelátható mérlegelése s ezek után a jónak ítélt végcél érdekében való odaadó munkálkodás és cselekvés.

Az az egyén, akinek tetteiben nincs meg az emberi öntudatoságnak ez a három pillére, vak légy gyanánt járja a bölcsője és a koporsója közti életnek nevezett utat; az az ország pedig, amelyet a vezetői ezen háromas biztosíték nélkül kormányoznak, megörlődik és elvész a világ népeinek forgatagában.

Ha valamikor, úgy most a világháború lezajlása után különösen fontos, hogy hazánk kétségbeejtő helyzetét megértsük és a cselekvésünk megkezdése előtt a bekövetkezhető eredményeket mérlegeljük . . .

A világháború a gyűlölködő, a szolgálkú, a korrumpált Magyarországot romba döntötte s odaállította egy feneketlen mélységnek a szélére. Innen két út van, az egyik a nemzetköziség idegen világának mélységébe való zuhanás, a másik a nemzeti alapon való fokozatos fejlődés, a boldogulás és meglegedés útja.

Ugye kedves olvasóm, most magadban azt gondolod, hogy örült az, aki a két út közül a zuhanást választja. Pedig nem úgy van. Az illető testileg és szellemileg teljesen egészséges, a hivatását képező testi vagy szellemi munkát kifogástalanul végzi, sőt abban a hitben él, hogy a jót egyedül ő cselekszi. Hát akkor miért nem tér az a szerintünk helyes útra? Azért, mert a mai helyzetben rejlő nemzeti végromlást nem érti, s tetteinek előrelátható eredményeit mielőtt cselekednék, nem mérlegeli.

Két tábor áll egymással szemben, mind a kettő az ország kormányrúdjáért

küzd. Az egyik a régi függetlenségi és 48-as, a másik a nemzetközi szociáldemokrata tábor.

Mind a két tábornak a munka és munkás megbecsülését, a közrendet, a demokráciát és a nép jogos kívánalmainak támogatását illetőleg az elvei megegyeznek; de ennek dacára nagy különbség van a két tábor között.

A függetlenségi párt, illetve a polgárság s vele én is, azt akarjuk, hogy Magyarország, ez a vérrel szerzett és ezer esztendeig vérrel öntözött ország épségben és sértetlenül mindig magyar maradjon, annak minden talpalatnyi földje igazságos elosztással a honfitársaink szorgalmának és munkájának jutalma gyanánt magántulajdon legyen.

Ezzel szemben az igazi nemzetközi szocialisták apáink vérével és sírhantjával nem sokat törődnek, nekik ott a hazájuk, ahol jól érzik magukat; végcél gyanánt pedig azt hirdetik, hogy senkinek saját földbirtoka vagy ipari vállalata ne legyen, hanem minden közös tulajdon legyen.

Én meg vagyok győződve, hogy az a földmunkás polgártársam, aki most velem együtt a magántulajdonban levő nagybirtokok és ipari vállalatok ellen harcol, nem communista, mert csak akkor fog örülni a neki kiosztandó 10—12 hold földnek, ha az örök tulajdoni joggal az övé is lesz, ha azzal ő szabadon rendelkezhet és azon saját akarata szerint gazdálkodhat. Ezen felül arról is meg vagyok győződve, hogy az ekként földhöz jutott magyarországi földmunkás nem is lesz nemzetközi érzelmű, mert annak majd hiába kínálnak cserébe Dél-Amerikában 200 hold földet, csak nem fog elmozdulni az ő 10—12 hold magyar földjéről. Miért? mert az édesapja is itt született és itt halt meg, vagyis más szóval Magyarország az ő hazája.

Mindannyian tudunk a magyarországi földművesnek és kisiparosnak, ha idegen ajkú is, a honi röhöz való legendás ragaszkodásáról. Tudjuk, hogy az Amerikába kivándorolt magyar, szerb, tót és német földműves és iparos honfitársaink legnagyobb részt csak azért vándoroltak ki, hogy annyi pénzt gyűjtsenek, amiből itthon legalább annyi földet, illetve akkora műhelyt vehessenek, amiből öregségükre megélhetnek. A nagy tenger, amely Európát Amerikától elválasztja, az ő lelküket és szívüket a hazájuktól el nem választhatja. Melyikünk ne emlékezne arra a nagyszerű fogadtatásra, amelyben a háború előtt az amerikai magyarok az ősi hazából átvitorlázott Károlyi Mihályt és társait részesítették.

Ezek után kérдем, hát communista-e? hát nemzetközi-e a magyarországi földmunkás és kisiparos? Ugye nem? még akkor sem az, ha annak vallja magát.

Jelen cikkemnek nem az a célja, hogy a nemzetközi szociáldemokratáknak, akikkel a forradalmi vívmányok megőrzése, a személy és vagyonszerzés megóvása céljából egy gyékényen árulunk, kesztyűt dobjak; ha-

nem az a céloom, hogy a velem egy nézetben levő polgárságot egy táborba tömörítsem.

Mi hát a polgárság teendője? A teendő a hazánk kétségbeejtő helyzetét minden honfitársunk előtt feltárni, azt megértetni és mindenkit abba a táborba soroztatni, amely a hazánkat a communismust és nemzetköziséget magába rejtő mélységbe való zuhanástól visszatartja és a fokozatos nemzeti fejlődés, socializálódás és teljes demokrácia útjára vezeti.

Félegyháza népe, férfiak és nők! hozzátok szólok. Nem keresem azt, hogy ki milyen párti volt a múltban, nem keresem azt sem, hogy ki milyen vallás szerint tiszteli az Istent, mert mindenkit hívok korra, nemre, rangra és vallásra való tekintet nélkül. Polgárság veszélyben a magyar haza, tömörüljünk!

Dr. Horváth Zoltán: Toborzó. — Félegyházi Hírlap, 1918. december 29. (XXXVI—XXIV. évf. 52. sz.)

90.

KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1918. DECEMBER 30.

DOBÁK ISTVÁN JELENTÉSE A NEMZETI TANÁCSNAK A HAZATÉRŐ KATONÁK FOGADÁSÁRÓL

Megtisztelő felhívására f. évi november hó 7-én Dóczi Pál honvédszázados, nemzetőr zászlóalj-parancsnok kezéből átvettem a harcterről hazatérő katonák fogadását és megvendéglését. A szép missiót először a vasúti állomásnál e célra épített deszkabarakkban kezdtük meg. Innen azonban a cseh vonatokkal vívott harcokban kilövéldöztek bennünket. Bevonultunk tehát a honvédlaktanya egyik földszinti termébe, és ott láttuk szívesen hazatérő katonáinkat. A leszerelés megkezdődvén, a katonai parancsnokság a termet elvonta tőlünk, tehát kénytelenek voltunk a vasúti állomáshoz legközelebb eső „Fehérkereszt” vendéglő éttermét elfoglalni, és egész idő alatt ez az étterem volt a hazatérő katonák találkozóhelye.

Ezen a helyen kaszárnyaszerűen rendezkedtünk be. Az étteremben, mely állandóan fűtve volt, az étkező és melegedő katonák voltak, ebbe

nyílt egy kis szobácska, hol a társadalom e célra küldött adományit és a nemzeti tanács által rendelkezésre bocsátott összegből vásárolt élelmiszereket raktározottuk el. Külön állott a konyha, hol három tűzhelyen reggelire kávékonzerv, tea vagy leves készült, délbe gulyás, este szintén leves vagy gulyás volt felszolgálva. Mindenkor igen jó és elegendő mennyiségben, részint házi, részint gyári kenyérrel, melyből mindenki annyit kapott, amennyit kívánt. Bár az élelmiszerek beszerzése nagy nehézségekkel járt, a maximális áron felül is kénytelenek voltunk vásárolni, szükségét nem szenvedett konyhánk.

A főzést és felszolgálatást a nemzetőr zászlóaljából hétről-hétre kirendelt négy csendőr látta el, kik e téren kifogástalan készséget mutattak fel.

A találkozóhelyre az érkező vonatoktól a Nemzeti Tanács egy-egy tagja, éjjel pedig a nemzetőrség állomásparancsnoksága kalauzolta katonáinkat. Az így berendezett helyiség csakhamar kedves otthona lett a hazatérő katonáknak. A történelmi hűség okáért fel kell említeni, hogy a félegyházi katonáknak csak kisebb része fogadta el a vendéglátást, mert ezeket a vasútállomásnál várták rég nem látott szeretteik, s vitték haza a családi tűzhelyhez. Nagy hálával, köszönettel és elismeréssel voltak a vicinális vonatokra várakozó félegyházi járásbeli katonák, kik sok esetben — ha a meleg ételt elköltötték — gyalogszerrel indultak haza Jászszentlászlóra, Kiskunmajsára, Tiszaalpárra, Kécskére és a környékbeli falvakba és tanyákra.

Naponkint átlag nyolcvan—száz katonát láttunk el, de volt olyan napunk is, midőn 200—300 katona fordult meg az étteremben. A Szabadkáról és Újvidékről menekült katonák is itt találtak először fogadtatásra, valamint 18 német katona is, kik Nisstől Szegedig gyalog tették meg az utat.

Minden alkalommal előszóval is, nyomtatvány útján is iparkodtunk a hazatérő katonákkal megismertetni a változott helyzetet. A kiskunfélegyházi Nemzeti Tanács „Hazatérő katonák” című oktató és tájékoztató irataiból minden katonának adtunk egy-egy példányt.

A Nemzeti Tanács tagjai is élénken érdeklődtek a hazatérő katonák iránt. Szerény éttermünket többször megtisztelték látogatásukkal dr. Horváth Zoltán ügyvéd, a Nemzeti Tanács elnöke, Toldy Jenő ötemplomi esperesplébános, dr. Szabó Árpád ügyvéd, dr. Porst Kálmán főgimn. igazgató, Vesszős József lapszerkesztő, Tarjány József h. ig. tanító, Forgó Gábor, Sallai István, és Varga József tanítók, Sallai József h. rendőrkapitány, kik figyelemmel hallgatták a mi visszatérő fiaink beszédeit, melyben elmondták, hogy mily sok küzdelmes viszontagságban volt részük, sok helyütt át kellett élniök még egy utolsó háborút, míg a magyar határhoz el nem értek. Népünk szeretete azonban feledtette velük a 16—20 napi út fáradalmait, mely idő alatt főtt ételt nem ettek, asztalnál nem ültek, ágyban nem feküdtek.

1918. november 7-től december 17-ig tehát 40 napon át láttuk szívesen a hazatérő katonákat, kik közül 3880 fordult meg az étteremben. December 15-én a helybeli rokkantak közül 62-en voltak vendégeink délebedre, mely alkalommal örölborsó leves, gulyás tésztával, lakodalmas fonott kalács, fejenkint fél liter bor, 1 üveg szóda, két-két szivar és 4—4 cigaretta osztatott ki fejenként. A szépen felvirágozott fehér terítékes asztalnál a Nemzeti Tanács nevében dr. Porst Kálmán főgimn. igazgató üdvözölte a rokkant hősöket, kik testi épségüket áldozták fel értünk, és a hazáért. Dobák István népiskolai igazgató előtárta, hogy mily sokkal tartozunk a mi derék hőseinknek, kik iránt törvényhozás és társadalom tudni fogja kötelességét, csak türelemre lesz szükség a rokkantak részéről. Vesszősi József mint a közéletmezési hivatal elnöke ígérte, hogy minden úton és módon arra törekszik, hogy a rokkantak élelemben, ruházatban legelső sorban kapják meg azt, amire szükségük van. A rokkantak nevében Szabó József őrmester, Rózsa Pál őrmester és többen köszöntötték a Nemzeti Tanácsot.

A megmaradó élelmiszereket az erre szoruló szegény rokkant katonák között osztottuk ki.

Hogy a hazatérő katonák ellátását általános elismerés mellett vezethetjük, azt városunk társadalmának, a Nemzeti Tanács áldozatkészségének és Dóczy Pál honvédszázados Úrnak köszönhetjük, ki minden lépésünkben nemes lélekkel támogatott. E tényezők tették lehetővé, hogy katonáinkat a város tekintélyének megfelelő módon fogadhattuk.

A társadalom adományait hétről-hétre a helyi lapokban a nagy nyilvánosság előtt nyugtáztuk és megköszöntük, a vonatkozó lappéldányokat itt csatoljuk. Dóczy Pál százados Úrnak a rokkantak iránt tanúsított figyelméért ehelyütt mondunk hálás köszönetet. A Nemzeti Tanács által rendelkezésünkre bocsátott tízezer koronáról szóló számadásunkat tételről-tételre szabályszerűen okmányolva itt mutatjuk be. Hogy ez adományok és a számlázott anyagok tényleg a fenti célra fordítottak, azt a kirendelt Nemzeti Tanács tagok s a nemzetőrök által minden lapján aláírt idecsatolt jegyzőkönyv igazolja.

Midőn köszönetet mondok a Nemzeti Tanácsnak, hogy a katonák érdekében kezdett első akció vezetését reám bízni szíves volt, tisztelettel kérem jelentésem tudomásulvételét, és a becsatolt számadások jóváhagyását.

Maradtam a mélyen tisztelt Nemzeti Tanácsnak alázatos szolgálja:

Dobák István
népiskolai igazgató,
a Nemzeti Tanács kirendelt tagja

DUNAPATAJ, 1918. DECEMBER 31.

A HELYI NEMZETI TANÁCS VEZETŐJÉNEK TÁVIRATI JELENTÉSE A MAGYAR NEMZETI TANÁCSNAK ÚJ, A KÖZTÁRSASÁGOT TÁMOGATÓ ELŐJÁRÓSÁG VÁLASZTÁSA TÁRGYÁBAN

A dunapataji közállapotokról a következőket jelentjük: községünkben a közigazgatási intézkedések megtételére jogosított előljáróság tagjai, valamint a hátuk mögött álló jobb módú birtokos gazdák észleletünk szerint valami nagyobb ragaszkodás és hűség érzetével a Népköztársaság uralma iránt nem viseltetnek. Kitűnik ez abból, hogy a szegényebb néposztály érdekei iránt most is, éppenúgy mint régebben, merev elzárkózottságot és közömbösséget tanúsítanak. A helyi nemzeti tanács éppen ez okokból, mert azon magasztos feladatoknak, melyeket a központ követendő irányelvekűl részére kijelölt, az előljáróság részvétlensége folytán most már semmi irányba eleget nem tehet. Az állásáról lemondott községi előljáróság helyébe a népköztársaság és kormányához törhetetlen hűséggel ragaszkodó új előljáróság megválasztása iránt intézkedett, s ennek folyományaként a helyi nemzeti tanácsot feloszlatta. E helyen is azonban a régi rendszert jellemző közömbösséggel találkozott. Új előljáróság megválasztása esetén a közrend és népjólét fenntartását biztosítanók.

Bencze József

Tintával írt tisztázat, tintával írt aláírással és „A Dunapataji Nemzeti Tanács” feliratú bélyegzővel hitelesítve. — PIA. 606. f. 3/41. ö. e. (XII. köt.) 998—1000. foí.

Mielőtt a Magyar Nemzeti Tanács válaszolt volna, 1919. január 2-án „Dunapataj szavazópolgárai és polgárnői egyértelműleg felmonitak köz-égházunk udvarára,” hogy az „... önként lemondott községi képviselőtestület és a községi előljáróság...” újválasztásáról gondoskodjanak. A Nemzeti Tanács, amely... „kellő támogatás hiányában feloszlásban volt...”, s a közrend további biztosítását nem vállalta, hozzájárult a választásokhoz. Csikai Imre főszolgabíró azonban csak az előljárók újválasztását engedélyezte. „Ilyen körülmények között — folytatódik a jegyzőkönyv — a választóközönség maga vette kezébe a hatalmat, minden főszolgabírói gyámkodás nélkül”.

A belügyminisztérium 1919. január 15-i leiratában közölte a megye főispán-kormánybiztosával, hogy sem az új képviselőtestületet, sem az új előljáróságot nem ismeri el törvényesnek, egyben a megye feladatává tette a kérdés „békés elintézését”. Erre azonban — a Budapest és Dunapataj közötti többszöri levélváltás ellenére — március 21-ig nem került sor. Az ügyet „tárgyaltan” megjegyzéssel március 26-án ad acta tették. (MMTVD. 5. köt. 414—415. old.; Vö. PIA. 603. f. 2/40. ö. e. 37—39. foí.)

KECSKEMÉT, 1919. JANUÁR 2.

A NEMZETI TANÁCS ÁTSZERVEZŐ
BIZOTTSÁGÁNAK JEGYZŐKÖNYVE
A TESTÜLET ÁTALAKÍTÁSÁRÓL

Felvétetett 1919. január 2-án, a kecskeméti Nemzeti Tanácsot átszervező bizottság üléséről. Jelen vannak a bizottság tagjai Kiss Elemér kivételével.

Dr. Horváth Mihály elnök az ülést megnyitván, vázolja a Nemzeti Tanács átszervezésének és kiegészítésének szükségességét.

Dr. Garzó Béla tisztázandónak tartja, vajon a Nemzeti Tanácsra egyáltalán van-e még szükség, nem-e adhatnók át a teret a törvényhatóságnak?

Sándor István — a bizottság teljes helyeslése mellett — szükségesnek tartja a Nemzeti Tanács fennmaradását, nem azért, mintha a törvényhatóság meg nem értené a kor követelményeit, hanem azért, mert a Nemzeti Tanács forradalmi alakulat, és mindaddig segítő és irányító jogosultsága van, míg az új törvényhatóság meg nem alakul.

Bódy János indítványára, Lugosi István, dr. Szántó Kálmán, Sándor István, dr. Hajnóci Iván, dr. Horváth Mihály, Németh László, Pulus István hozzászólása után kimondja a bizottság, hogy a Nemzeti Tanácsot 60 szavazó taggal újjáalakítja, még pedig ebből 30 tagot a polgári pártok — a keresztény szocialistákat is beleértve —, 30 tagot pedig a szocialisták küldenek ki.

Azon testületek, melyek eddig tanácskozó joggal részt vettek a Nemzeti Tanács munkájában, 2—2 taggal ismét meghívatnak, kivéve az Omge^a a Kereskedelmi Kaszinó és a Fűszerkereskedők Egyesülete, melyek 1—1 taggal hívatnak meg.¹

Lugosi István ajánlatára indítványt tesz a bizottság a Nemzeti Tanács plénuma elé, hogy a Nemzeti Tanács tagjai igazolvánnyal látassanak el,^b s csak ezen igazolvánnyal lehessen a Nemzeti Tanács üléseire bejutni.

Kmft.

Lugosi István
jegyző

Dr. Horváth Mihály
elnök

Tisztázat, tintával írt aláírásokkal. — B-KmL. Kecskemét. Nemzeti Tanács ir. 502/1919. sz. (251—252. p.)

a A „g” betűre tintával „k” betűt írtak.

b Innen, az utolsó mondat harmadik tagmondata, tintával íródott.

1 A jegyzőkönyv melléklete szerint az átalakított Nemzeti Tanács rendes és tanácskozó tagjai a következők lettek:

A Kecskeméti Magyar Nemzeti Tanács elnöksége és tagjai:

Elnökök: Dr. Horváth Mihály, Lugosy István.

Alelnökök: Sándor István, Soós Pál.

Jegyzők: Dr. Sárközy Jenő, Dr. Váry István, Simon István, Tóth László.

Titkár: Berger Miklós.

Tagok:

Polgári Párt: 1. Dr. Angyal Tibor, 2. Baltás Béla, 3. Bodócs Gyula, 4. Borbás Béla, 5. Csósz József, 6. Dömötör Pál, 7. Faragó Béla, 8. Dr. Fodor János, 9. Dr. Garzó Béla, 10. Dr. Hajnóci Iván, 11. Dr. Hetessy Kálmán, 12. Héjjas Ferenc, 13. Héjjas József, 14. Dr. Horváth Mihály, 15. Jeney Pál, 16. Dr. Jeney Pál, 17. Dr. Joó Gyula, 18. Móczár Gábor, 19. Muraközy Gyula, 20. Németh László, 21. Dr. Pásztor János, 22. Pulus István, 23. Dr. Révész Bencze, 24. Sándor István, 25. Dr. Sárközy Jenő, 26. Dr. Szántó Kálmán, 27. ifj. Szappanos Elek, 28. Szepesi István, 29. Szel János, 30. Dr. Váry István.

Szocialistapárt: 1. Barna Mihály, 2. Benedek József, 3. Benkovics István, 4. Berényi Pál, 5. Bíró Mihály, 6. Bódi János, 7. Dr. Budai Dezső, 8. Csihalik László, 9. Dobos János, 10. Dudás András, 11. Fejős Béla, 12. Gudricza József, 13. Kósa István, 14. Dr. Lówy Ödön, 15. Lugosy István, 16. Nádás Kálmán, 17. Németh János, 18. Simon István, 19. Soós Albert, 20. Soós Pál, 21. Söröli István, 22. Szabó Lajos, 23. Szegedi Lajos, 24. Szénády György, 25. B. Tóth József, 26. Tóth László, 27. Váczy János, 28. Villám Imre, 29. Villám István, 30. Vincze Lajos.

Tanácskozó tagok:

A Kecskeméti Ipartestület kiküldöttei: Nagy Sándor, Mezei Pál.

Vazdasági Egyesület kiküldöttei: Kiss Elemér, Dragollovich Gyula.

Szőlősgazdák Egyesületének kiküldöttei: Nemere Gyula, Tóth Zsigmond.

Magyarországi Közalkalmazottak Kecskeméti osztályának kiküldöttei:

Az Állami Posta és Táviráda kiküldöttei: Dús Lajos, Deák Lajos.

A Hadirokkantak egyesületének kiküldöttei: Szekeres János, Marton László.

A Kecskeméti Kereskedelmi Kaszinó kiküldöttje: Kecskeméti Adolf.

Az Orsz. Magyar. Keresk. Egyesületének kiküldöttje: Brachfeld Vilmos.

A Kecsk. Fűszerkeresk. egyesületének kiküldöttje: Nyirády László.

A Kecskeméti Malomiparérdekeltség kiküldöttje: Jerman Béla.

A Városi Tanács tagjai: Dékány László, Papp György, Györfly Pál, Mészáros József, Zimay Károly, Dömötör Lajos.

A pusztai nevelőmunkások szakszervezetének kiküldött tagja: Nemesik Zsigmond.

A Közalkalmazottak orsz. szövetsége helyi csoportjának delegáltjai: Burdais Rezső, Fűvessy Imre.

Pénzügyi Bizottság:

Elnökök: Gázsó Rezső, Dr. Lówy Ödön.

Jegyző: Dr. Bendé Sándor.

Tagok: Brachfeld Vilmos, Kampler Géza, Kecskeméti Adolf, Singer Albert, Dr. Szabó Iván, Barna Mihály Hajma József.

Előadó: Inoka Emil.

Védelmi Bizottság:

Elnökök: Dr. Joó Gyula, Nagyváthy Lajos.

Jegyző: Tóth László és Bodócs Gyula.

Tagok: Baltás Béla, Borbás Béla, Dr. Hajnóci Iván, Dr. Hetessy Kálmán, Dr. Pásztor János, Dr. Váry István, Simon István, Söröli István, Vincze Lajos, Sándor István, Papp György, Fűvessy Imre, Barna Tibor.

KECSKEMÉT, 1919. JANUÁR 2.

JEGYZŐKÖNYV A LAKOSSÁG REKVIRÁLÁS ELLENES MAGATARTÁSÁRÓL

Felvétetett Kecskeméten, 1919. jan. 2-án a polgármesteri hivatalban.

Jelen voltak: Giczei József, Bende Gergely, Tasi Péter, Kovács István és Sörös József VII. ker. lakosok. Előadják, hogy a VII. kerületben olyan hangulat uralkodik a lakosság között, hogy lehetetlen a ruha rekvirálást¹ megkezdeni. Előfordult, hogy egyes házaknál fegyverrel fogadták őket, s azt kiabálták „gyertek be, majd becsukjuk a kaput, s aztán majd ellátjuk a bajotokat; van fegyver, töltény elég!”

Felolvastatott, helyben hagyatott és aláíratott.

Kmft.

Szabó Sándor fhdgy
ruha rekviráló főbiztos

Tassy Péter
Kovács István
Giczei József
Sörös József
Bende Gergely

Tintával írt tisztázat, tintával írt aláírásokkal. — B-KmL. Kecskemét. Polgármester ir. 160/1919. sz.

¹ Az 1918. november 22-én kiadott 210. H. M./1918. számú rendelet helyi realizálásáról van szó. A rendelet értelmében pontosan rögzített beszolgáltatási kulcs szerint térítés nélkül kellett összeszedni a felesleges ruhanevelőket, melyekkel a leszerelt katonákat kívánták felruházni. (A rendeletet közli *Magyarországi Rendeletek Tára. 1918. Bp. 1918. 2916 p. III. köt. 2529—2534. old.*)

KECSKEMÉT, 1919. JANUÁR 3.

A HELYI „FÖLDMŰVELŐ TANÁCS”
ELNÖKSÉGÉNEK KÉRELME A FÖLDMŰVELÉSÜGYI
MINISZTERHEZ A HADISEGÉLY
RENDELET VÉGREHAJTÁSI HATÁRIDEJÉNEK
MEGHOSSZABBÍTÁSA TÁRGYÁBAN

A köztársasági kormány értesülésünk szerint a hadisegélyek folyósítását 1919. év februárjában meg akarja szüntetni.¹ Bár elismerjük, hogy a hadisegélyek végnélküli folyósítása igen nagy terhet ró államháztartásunkra, nem mulaszthatjuk el, hogy különösen a mezőgazdasági munkások, illetve ezek hozzátartozói szempontjából a mezőgazdasági munkaalkalmak beállása előtt végrehajtható rendelkezés veszedelmeire Miniszter úr figyelmét fel ne hívjuk.

Erős meggyőződésünk, hogy a jövő évi kenyér megszerzésének szükségesége fogja a munkáskérdés terén a normális állapotokat helyreállítani, és mindaddig, míg erre alkalom nem nyílik, csak az amúgy is mindenre érzékenyen reagáló hangulatot keserítenénk jobban el, miért is tisztelettel kérjük Miniszter úr közbenjárását, hogy fent említett hadisegély rendelet végrehajtási határideje 1919. évi április hó 1-ig hosszabbítassék meg.

Mély tisztelettel:
A Földművelő Tanács Elnöksége
Szoviás Sándor

Tisztázat, tintával írt aláírással. — OL. K. 184. 1919—62/g—36. sz.

¹ Az 1918. december 16-án kiadott 735 028/21. b. számú hadügy- és pénzügyminiszteri rendelet intézkedett így. Az 1919. február 4-én megjelent 28 800. számú hadügyminiszteri rendelet megismételte, hogy „... az eddig fizetett hadisegélyek 1919. évi február hó végével megszűnnek”. (*Magyarországi Rendletek Tára. 1919. Bp 1919. 1650 p. I. köt. 435—436. old.*) Fentiekkel teljes összhangban a Földművelésügyi Minisztérium illetékes osztálya a kérelmet teljesíthetetlennek tartotta, mert nagy terhet róna az államháztartásra; másrészt indokolatlanak, mert — úgymond — „... csak a munkátlanságot istápolná”. Az ügyiraton levő utolsó, január 29-¹ feljegyzés: „ad acta teendő”.

ALSÓDABAS, 1919. JANUÁR 4.

**AZ ALSÓDABASI JÁRÁS FŐSZOLGABÍRÓJA
A VÁRMEGYE KORMÁNYBIZTOSÁHOZ
INTÉZETT JELENTÉSÉBEN A FÖLDBÉRLETI
RENDSZER KITERJESZTÉSÉRE TESZ
JAVASLATOT**

Sári község gazdaközönségének kérelme ügyében kelt 10 664. számú rendeletre való hivatkozással van szerencsém bejelenteni, miszerint Sári Község gazdaközönségének kérelme teljesen fedi a valóságot, mert a község határában a Dunamelléki ref. egyházkerületnek nagykiterjedésű birtoka van, amelynek egy részét, mintegy felét, a Sári községi lakosok haszonbérlik, a másik részét pedig Silberstein Sámuel bérlí. A község lakossága szorgalmas, megbízható, tót anyanyelvű, de magyar érzelmű lakos, akik szorgalmuk és munkájuk révén a község környékén levő szomszédos községek határában is sok földet vásároltak már össze. Minthogy azonban igen sok van még most is föld nélkül, s így a nép hangulatára és a lakosság földszükségletének kielégítésére kétségtelenül igen jó hatással lenne, ha földbérlet nemcsak a Sári községi lakosoknak, hanem ezen birtoktesttel teljesen összefüggő és jórészt Felsődabas község egész határába átnyúló részében felsődabasi lakosok részére is jutna. A lakosság hangulata nagy megnyugvást nyerne, ha kormánybiztos úr, amint magánúton értesültem, ezen a nagybérllővel most lejáró haszonbérleteket még ha rövidlejárátú, méltányos haszonbérleti szerződéssel is juttatná a két község gazdaközönségének. Felsődabas község lakosságának egy talpalatnyi legelője sincs. Úgyis a községgel való tárgyaláson és beható eszmecsere alapján, arra határoztam magam, hogy a földművelésügyi miniszter úrnál a lakosság részére, mely sajnós, az állattenyésztést emiatt elhanyagolni kénytelen volt, egy 150 holdas legelőt a környékbeli valamelyik birtokostól kisajátíttatni kérem. Hiába tárgyaltunk, igaz, hogy a háborús esztendőök nem voltak alkalmasak ilyen nagyobb gazdasági kérdések megoldására, de most már nem szabad a hatóságnak elzárkózni a lakosság jogos igényének teljes kielégítése elől, különösen akkor, amidőn azzal nem egyesek érdekét, hanem a nagy tömegek jogos kielégítését és emellett gazdasági ok-szerű fejlesztést és fejlődést szándékozunk előmozdítani. Alsődabas községben szintén hasonló, tarthatatlan állapot van, a lakosságnak itt sincs egy

talpalatnyi leelője sem, s ki van téve egy-két szerencsés birtokos szeszélyének az egész községi állattartó közönség. Drága pénzen, kegyelemkenyéren tartotta szarvasmarháját e két községben a lakosságnak az a része, aki szerencsés volt akár egyéni szimpátia, akár egyéb érdekből leelőhöz jutni. Radikális megoldásra van szükség: összetett kézzel e tarthatatlan állapotot tovább nem nézhetjük, arra kérem Kormánybiztos urat, hogy a megindítandó eljárásomnál a birtokreform kapcsán a legmesszebbmenő támogatásban részesíteni méltóztassék, egyben pedig Sári község gazdaközönségének kérelmét legmelegebben jóindulatú támogatásába ajánlom Kormánybiztos úrnak, kérvén, hogy ugyanakkor Felsődabas község érdekében is közbenjárni méltóztatnék.

Szánthó Pál
főszolgabíró

Tisztázat, tintával írt aláírással. — PmL. PPSKk Vm. Főispánjának ált. ir. 10 664/1918. sz.

96.

KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1919. JANUÁR 5.

A FÉLEGYHÁZI HÍRLAP SZERKESZTŐSÉGI CIKKE A FÜGGETLENSÉGI ÉS 48-AS PÁRT HELYI SZERVEZETÉNEK PÁRTÉPÍTÉSÉRŐL ÉS PROPAGANDÁJÁRÓL

A 48-as és függetlenségi párt vezéreinek felhívására megmozdult Kiskunfélegyháza polgársága, hogy a bekövetkezendő nemzetgyűlési választásnál, mint egységes és szervezett párt szólhasson bele az ország sorsának intézésébe. Tudatára ébredt végre városunk polgársága is annak, hogy nem nézheti összetett kezekkel, mint jut szinte korlátlan hatalomra egy kisebbségi párt, amelynek kifejezett célja, hogy megdöntse a polgári társadalmat és annak romjain nemzetközi és kommunista államot és társadalmi rendet építsen fel. Megmozdult végre a nehézkes polgári kolosszus és a vasárnapi nagygyűlésen egyhangú lelkesedéssel határozta el, hogy részt, és pedig vezető

részt követel a kormányzásban, fenyegető letiprása ellen minden erejével védekezik és a védekezés sikeressége érdekében, a socialista szervezkedés mintájára, foglalkozási ágak szerinti polgári szervezetekben tömörül.

Létérdeke a polgárságnak a szervezkedés és kötelessége úgy önmaga, mint az ország érdekében. A polgárság és a socialista párt közös kormányzása csak a nemzetgyűlés megalakulásáig tarthat, és a nemzetgyűlési választások eredménye fogja eldönteni, hogy a polgári vagy socialista kezekbe kerül-e a teljes kormányhatalom. Létkérdése a polgárságnak, hogy ez utóbbi eset be ne következzen. A socialisták meg nem alkuvó ellenfelek, akiktől, uralomra jutásuk esetén, a polgári társadalom kegyelmet nem várhat. De uralomra csak akkor juthatnak, ha a polgárság harc nélkül adja meg magát. Ha bele megy a küzdelembe, ha szervezkedik, biztos a győzelme, nem csak azért, mert számban erősebb, de azért is, mert a socialista párt egy jelentékeny része, ha ezerszer socialistának vallja is magát, mégsem socialista, mert ellenzi a socialista pártprogram két sarkalatos tételét: a nemzetköziséget és a kommunizmust. Ezeknek előbb-utóbb be kell látniok, hogy ezzel a fel-fogással nem a socialista pártban, hanem a polgári pártban van a helyük.

Eggyek vagyunk a socialistákkal legtöbb kérdésben. Mi is védeni akarjuk minden erőnkkel a nehezen kivívott népjogokat. Mi is hirdetjük a munka jogát és tiszteletét. Jogot, kenyeret, földet követelünk a dolgozó népnek. Mi sem akarunk letérni a demokratikus haladás útjáról. De magyarok akarunk maradni. A nemzetköziség a mi lelünknek idegen fogalom. És nem kell a kommunizmus, sem most, sem egy távoli jövő végcéljaként. Az egyéniség jogát megőlni nem akarjuk és nem leszünk részesei oly mérvű jogfosztásnak, mint amelyet a magántulajdon megszüntetése jelentene.

A polgárság azon részének is, mely vasárnap nem volt ott a közgyűlési teremben, meg kell hallania az elhangzott hívó szót, és sorakozni a kibontott zászló mögé. Az a zászló nem egy párt zászlaja többé, hanem zászlaja az egész polgári Magyarországnak.

*

A polgárság szervezkedő nagygyűlése vasárnap, december 29-én folyt le a városháza közgyűlési termében. A terem zsúfolásig megtöltötte az érdeklődő polgárság tömege, melyben szocialistákat is meglehetősen számban láthattunk.

Tóth Imre, a függetlenségi párt elnöke nyitotta meg a gyűlést. Beszédében mindenekelőtt visszautasította azt a fenyegetést, amely felső szociálista körökből hangzott el a polgárság szervezkedése ellen. Aztán a szervezkedés szükségességét és célját fejtegette.

Utána dr. Horváth Zoltán tartott hatalmas koncepciójú nagy beszédet, mely úgy szónoki szépségével, mint érveinek erejével elragadta a hallgató-ságot. Beszédének elején vázolta azt az évtizedeken át folytatott szívós küz-delmet, amelyet a függetlenségi párt az ország függetlenségének kivívásáért és a népjogokért folytatott. Ezeket a célokat elértük, most már a rendet, nyugalmat kell megteremtenünk, mert enélkül nincs munka, és a békét sem kötik meg velünk ellenségeink addig, míg a belső rend meg nem szilárdul. Majd rátért arra, hogy a polgárság céljai nagyban egyeznek a szocialisták céljaival. A polgárság is követeli a rikító vagyoni igazságtalanság megszünte-tését, de a nagyvagyonot nem elvenni, hanem megváltani akarja, mert az ingyen adott vagyonnak nincs értéke. A szocialista pártnak nyílt és kifeje-zett végcélja a kommunizmus, és a földreformot is ennek elvei alapján akarja megvalósítani. Ezért csak örökbérletként, de nem tulajdonul akarja adni a földet a munkásságnak. Majd éles szavakban kelt ki a kommunizmus ellen, amely csak tudósok agyában született meg, de a gyakorlati életben meg nem valósítható. Ha mégis megvalósítanák, ez lenne az igazi rabszolgaság. A kommunizmuson kívül még egy választ el bennünket: a nemzetköziség. Nem hiszi, hogy magyar földműves nemzetközivé tudna válni, hogy mindegy volna neki, ott kap-e földbirtokot, ahol született, vagy idegen földön, ahol még a nyelvet sem értik meg.

Végül felhívja a polgárságot, hogy alapítsa meg a polgárság szakszerveze-tét és pedig 5 alosztályt, melyek a következők legyenek: 1. tisztviselők és egyéb szellemi munkások, 2. iparosok és ipari segédmunkások, 3. kereskedők és kereskedelmi alkalmazottak, 4. birtokosok, 5. földmunkások polgári szakszervezete.

Utána Héderi Antal szocialista szónok kért szót, és hosszú beszédében megcáfolni igyekezett dr. Horváth Zoltán érveit, és lerontani beszédje nagy hatását. Hogy ez mennyire nem sikerült neki, azt fényesen bizonyítja az az osztatlan tetszés és helyeslés, amellyel a Héderi után újból felszólt dr. Horváth Zoltán beszédét a hallgatóság fogadta.

A gyűlés utolsó szónoka dr. Szabó Árpád az idő előrehaladottságára való tekintettel röviden és csak nagy vonásokban vázolta a függetlenségi párt-nak a népjogok kivívása körüli érdemeit.

Ezután az egybegyűlt polgárság nagy lelkesedéssel kimondotta, hogy meg-alakítja a polgárok szakszervezetét a dr. Horváth Zoltán javaslata szerinti alosztályokkal.

KECSKEMÉT, 1919. JANUÁR 10.

A POLGÁRMESTER FELIRATA A VÁRMEGYE
FŐISPÁN-KORMÁNYBIZTOSÁHOZ
A TÖRVÉNYHATÓSÁGI BIZOTTSÁG
FELOSZLATÁSA ÉS A NÉPTANÁCS
KINEVEZÉSE TÁRGYÁBAN

Nemzeti Tanácsunk ma esti ülésén olyan nagy jelentőségű események történtek,¹ illetőleg készítették elő, hogy azokról — mint ezt az ülésen is bejelentettem — kötelességem nyomban jelentést tenni.

Már a forradalom első napjaiban felmerült a kérdés, hogy a helyi Nemzeti Tanács vegye át a közgyűlés hatáskörét, miután annak mai összetétele a beállott forradalmi társadalom-átalakulásnak és politikai viszonyoknak nem felel meg. Akkor ez a kérdés lekerült a napirendről, mert az összehívott közgyűlés az eléje terjesztett, a forradalmi átalakulás szellemének megfelelő összes javaslatokat elfogadta, kilátásban voltak a közeli választások, majd folyton tervezte a kormány a városokban a Néptanácsokat, melyet azonban tudtommal csak Budapesten valósított meg.

Most azonban a kérdés újra felmerült, és pedig forradalmi erővel. Ennek oka véleményem és tapasztalásom szerint nem a törv. hat. közgyűlés magatartásában, mely azóta sem változott, hanem egészen más okokban van.

Egyik ilyen ok az, hogy közeli választásokra, tehát a forradalmi szellemnek az önkormányzatban való érvényesülésére, a szervezett munkásságnak a törvényhatósági bizottságba való bejutására, belátható időben kilátás nincs, s ennek dacára a kormány az önkormányzati szervezet megfelelő ideiglenes átalakításáról csak Budapesten gondoskodott, vidéki városokra nézve nem, holott a mai közgyűlés már tagjai számánál és szűk hatáskörénél fogva nehézkes szervezet.

Másik oka az, hogy a kormány, helyesebben a minisztériumok, e nehéz helyzetben nem tudnak felterjesztéseink felett a forradalmi szellem kívánta gyorsasággal intézkedni, ami a helyi szükségletek gyors kielégítését lehetlenné teszi. Egyes esetekben pedig a kormány elöterjesztéseink ellenére úgy dönt, hogy az indoklásul felhozott országos érdekek nem meggyőzőek a tényleg fennálló helyi érdekekkel szemben. Ilyen eset pl. az, hogy a Hadügy-minisztérium két, katonai kórházul használt, de majdnem teljesen üres

városi épület visszaadását megtagadta azzal az indoklással, hogy a beteg katonák száma megnövekedhetik, s akkor ezekre szükség lesz, — mi pedig enélkül nem tudjuk Közellátási Hivatalunk elkerülhetetlen és elhatározott újjászervezését megvalósítani, s a munkásság nem tudott szervezetei és munkaközvetítője, stb. számára helyiségekhez jutni. Ennélfogva a munkásság a részére szükséges épületet már birtokba is vette.

A közellátás terén is nagy bajok vannak. Mi tisztviselők — ha bizonyos engedékenységgel is a helyi követelmények iránt — kénytelenek vagyunk a kormány rendeleteihez alkalmazkodni, melyeket azonban a környékbeli városokban és községekben ritkán hajtanak végre, a kiutalt élelmiszereket a helyi hatóságok nem engedik gyakran elszállítani, vagy azok akkorra az ellenség kezére kerülnek, miáltal éppen e város lakossága szenved, mely pedig a környéken a legellátatlanabb. A városi tanáccsal és egyéb helyi hatóságokkal együtt a legkétségbeesettebb küzdelmet kell folytatnunk, hogy a miniszteri rendeletek és a Munkástanács követeléseit valamennyire összeegyeztessük, s mindkét irányban a legsúlyosabb felelősséget kell viselnünk. Eközben azonban munkánk szükségképp hatástalanabbá, néha tétovázóvá válik, amit növel az, hogy állami közmunka hiányában a városnak kell a sok dolgozni akaró munkás részére munkaalkalomról gondoskodni, a magas munkabérek és anyagáruk a városi háztartás egyensúlyát veszélyeztetik, új jövedelmi forrásokról csak a kormány jóváhagyása mellett gondoskodhatunk, ez pedig hosszú időt vesz igénybe.

Az itteni Nemzeti Tanács helyzete is nehéz, mert a nép széles rétegei tőle várják bajaik orvoslását, szükségleteik kielégítését, ehhez pedig megfelelő hatásköre nincs, és a városi tanács sem mindig foganatosíthatja határozatait, mert nem mindig találhat módot arra, hogy magát az ily határozatok végrehajtásával az anyagi, erkölcsi és fegyelmi kérdőrevonástól, illetőleg megtorlástól mentesítse.

Tudomásom és véleményem szerint ezek a dióhéjban foglalt okok idézték elő a helyi Nemzeti Tanács mai állásfoglalását.

A közelmúltban újraszervezett, s most felerészben a Munkástanács, felerészben a polgári pártok megbízottaiból álló helyi Nemzeti Tanács ma esti ülésén ugyanis a Munkástanács részéről indítványt tettek, hogy a törv. hat. bizottsági közgyűlést szólítsák fel lemondásra, és jogkörének a Nemzeti Tanácsra való átruházására, mely azután vegye át a város felett a hatalom gyakorlását, és ahol szükséges, a központi kormányhatalom túlságos jóváhagyási és intézkedési jogának mellőzésével, tegye meg a szükséges intézkedéseket. Kijelentették egyben, hogy ha a törv. hat. bizottság nem lenne erre hajlandó, a Munkástanács tudni fogja a módját, hogy a lemondást kikényszerítse.

Ezzel szemben nem fogadták el azt a javaslatot, hogy a kormánytól kérjünk a Néptanács sürgős szervezése s a miniszteri felügyeleti jogkör szükséges korlátozása iránt sürgős intézkedést. Máshova, mint a törv. hat. bizottsági közgyűléshez nem kívánnak fordulni, de viszont tudomásul vették azt a bejelentésemet, hogy én Kormánybiztos úrnak mindezeket kötelességemhez képest azonnal jelteni fogom.

Hangsúlyozottan meg kell jegyeznem, hogy a mai állapotokat a polgári pártok képviselői is, — legalább túlnyomó nagy részük — tarthatatlannak tartja, és így a mai ülés fenti határozatát (legföljebb 4—5 tag nem szavazott) egyhangúlag hozta meg. És ki kell jelentenem, hogy az ország mai súlyos helyzete az én nézetem szerint sem lehet ok a kérdések megoldásának elhalasztására, sőt döntő fontosságú ok arra, hogy a város ügyei haladéktalanul egy demokratikus összetételű testület kezébe tétessenek le, és hogy ez a jelenlegi autonómiában megállapítottnál szélesebb hatáskört kapjon, hogy a szükséges intézkedéseket gyorsabban és kevesebb akadállyal és nehézséggel valósíthassa meg.

Viszont azonban a jogrend és az állami egység megóvása érdekében feltétlenül szükségesnek tartom, hogy ezeket a kérdéseket a népkormány szabályozza ideiglenesen, mely ma a Népköztársaság nevében az állami végrehajtó és törvényhozó hatalmat gyakorolni hivatott.

Ezek alapján tisztelettel kérem, méltóztassék rövid határidővel közgyűlésünket a helyi Nemzeti Tanács kérdéses átiratának tárgyalására összehívni, s e közgyűlésen személyesen elnökölni:

méltóztassék addig a kormánynál ezen égetően fontos kérdések megoldását, szabályozását kieszközölni, hogy a jog és törvényszerűség teljes félre-tétele elkerülhető legyen.

Még csak azt kérem, hogy e kérdés megoldását ne méltóztassék az országos politikai helyzet bizonytalansága következményeképp elhalasztani engedni, mert e helyzetben újabb bizonytalanság teremtése vagy meghagyása az országos válságot s annak bomlasztó hatását is csak növelné, s ezt a következményt helyileg feltartóztatni nem lehet.

polgármester.

Tisztázat másodpéldánya. — B-KmL. Kecskemét. Polgármester ír. Eln. 29/1919. sz.

1 Lásd erre e kötet 102. számú dokumentumát.

Megjegyezzük, hogy a hasonló határozatok (Duna—Tisza közli vonatkozásokra lásd még e kötet 98., 102., 108. és 111. dokumentumát) hozzájárultak a törvényhatósági bizottságok és a képviselőtestületek feloszlását kimondó és a néptanácsokról intézkedő január végi, február eleji törvénycikkek kibocsátásához (lásd: *Az 1919. évi törvények gyűjtemnye*. Bp. 1919. 24—32. és 72—84. p.), ill. az ideiglenes néptanácsok tagjainak február—márciusi tényleges kinevezéséhez. (Lásd erre e kötet 125., 140. és 157. dokumentumát.)

KISKUNHALAS, 1919. JANUÁR.

**A MUNKÁSTANÁCS JEGYZŐKÖNYVEI
A VÁROSI TISZTVISELŐK ERÉLYTELENSÉGÉRŐL,
VALAMINT A KÖZELLÁTÁS MEGJAVÍTÁSÁNAK
ÉS EGY ÚJ KÖZIGAZGATÁSI TESTÜLET
LÉTESÍTÉSÉNEK A SZÜKSÉGESSÉGÉRŐL**

A.

1919. jan. 4. Elnök az ülést megnyitja, Rozgonyi J. új tagot üdvözli, ki a szabó csoport megbízásából jelenik meg.

Bundzsák kifogásolja az erélytelenséget, és javasolja a határozatoknak a néptanáccsal *átiratban* való közlését, és ha úgy se vennék komolyan, tömegdemonstrációval kell nyomást gyakorolni.

Elfogadják.

Hibó pártelnök fölvilágosít a v. tanács és a tisztviselők ellenséges magatartásáról és hanyag magaviseletéről.

Dr. Paprika [Antal] titkár

Bor Antal

B.

1919. jan. 8. Elnök távollétében titkár az ülést megnyitja.

Húskiviteli tilalom ügyében Szabó kifogásolja a rendőrség gyöngé ellenőrzését, amely egyenesen csábít a csempészkedésre.

Többek hozzászólásai után titkárt megbízzák, sürgönyileg forduljon felirattal Garami miniszterhez.

Mig kifogásolja, hogy a munkástanács nem érezteti kellően a hatalmát, mert ez t. képpen hatalmi szervezet, ne fogadjunk szót másnak, csak a munkástanácsnak.

Némedi kérdést intéz a városnál levő tartalék petróleumról.

Fodor kérdést intéz a Hofmeister-féle indítvány felől.

Átiratban kell titkárnak kérdést intézni a néptanácsához.

Földmunkások csoportja: Fazekas Gábor, Német B. Antal, Paprika Benő, Csapó Gergely, Kardos István. Némedi Sz. Imre, Huszti István, Nagy Czirok József tagokat küldi be a Néptanácsba.

Tudomásulvétel.

Dr. Paprika [Antal] titkár

Bor Antal

C.

1919. jan. 22. Elnök az ülést megnyitja.

Titkár kér határozatot, hogy az ellátási hivatal vezetésében maradjon továbbra is, vagy ne.

Február 1-ig maradjon.

Mig fölveti egy új közigazgatási testületi szerv létesítését, mert a képviselőtestület idejét múlta, a néptanács nem a közszellemben működik.

Febr. 2. du. 2-re népgyűlés hívassék, melyen új néptanács választandó. 2/3-ad részben munkások és 1/3-ban polgárokból, lehetőleg kis számban. Hirdetés megszövegezésével Hibót, Bort, Paprikát bízzák meg.

D.

1919. január 29. Elnök az ülést megnyitja. Előadja a városi képviselői és néptanácsi testületek elmozdítása ügyét.

A tanács elhatározza, hogy a titkár és a pártelnök Budapestről való visszatértéig a döntést elhalasztja. Ez ügyben február 1-én, szombaton este új ülést tart.¹

Elnöki javaslatra a legközelebbi teljes ülésen alelnök és jegyző választást is fog tartani a tanács.

Elnök felolvassa a Néptanács átiratát, melyben arról értesít, hogy a 2 000 000 ajándék ügye még mindig nincs elintézve.²

A tanács az átiratot megbotránkozással veszi tudomásul, és kívánja a 2 000 000-s ajándék ügyének minden körülmények közt való keresztülvitelét.

Némedi Sz. I. tag jelenti, hogy Fekete József szabómester közlése szerint a Polgári Olvasókör jan. 22-én tartott teaestélyén befolyt 315 K-t a hadiözvegyek között leendő méltányos felosztás végett a munkástanácsnak kívánja átadni.

A tanács a bejelentést köszönete kifejezésével tudomásul veszi, és úgy határoz, hogy a 315 K-t az alábbi 10 hadiözvegynek fogja kiosztani:

Paprika Benőné, Vincze Jánosné, Horvát Lajosné, Hatházi Imréné,^a Darányi Antalné, Oláh Jánosné, Harkai Sándorné, Gáspár Sándorné, Balogh Sándorné. Ezen határozatról Fekete József jegyzőkönyvi kivonaton értesítetik, és az ajándék hírlapilag is nyugtáztatni fog.

Dr. Paprika [Antal] titkár

Bor Antal

Tintával írt tisztázatok, tintával írt aláírásokkal. — B-KmL. Kiskunhalas. Munkás-tanács jkv.-e.

a Főlé írva: Fekete Sándorné.

1 Bár január 24-i jelentésében a polgármester is támogatta a Munkástanács szándékát (lásd a 108. számú dokumentumot), sőt a január 27-én kiadott VIII. néptörvény értelmében február 1-én a képviselőtestület is feloszlott (*B-KmL. Kiskunhalas. Polgármester ír. 1453/1919. sz.*), a Munkástanács nem vette kezébe a közigazgatási hatalmat, hanem — minden bizonnyal az említett budapesti tárgyalások alkalmával kapott intencióknak megfelelően — az Ideiglenes Néptanács kinevezését várta. Erre utal a testület március 5-i üléséről felvett jegyzőkönyv első bekezdése: „Elnök előadja, miszerint többfelől jövő panaszok folytán a városi tisztviselők nem viszik kellő komolysággal a város ügyét; ha a legközelebbi tanács ülésig az új néptanácsot ki nem nevezik, úgy a munkás tanács veszi át a hatalmat”. Jóllehet a Kiskunhalasi Ideiglenes Néptanács kinevezésére március 21-ig nem került sor, a Munkástanács nem váltotta be ígértét.

2 Az egyik november eleji képviselőtestületi ülés határozta el, hogy társadalmi adakozás útján 2 milliós alapítványt létesítenek, s ezen alapítványból 1000—1000 koronás segélyeket nyújtanak a hazatért katonáknak. (*Kiskun-Halás Helyi Értesítője*, 1918. november 6.) A felajánlott összeg azonban a Munkástanács közölt határozata ellenére sem gyűlt össze. (Vö. *Munkástanács februári jegyzőkönyveivel.*)

99.

KECSKEMÉT, 1919. JANUÁR 11.

A MAGYAR ALFÖLD TUDÓSÍTÁSA A SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT HELYI SZERVEZETÉNEK GYŰLÉSÉRŐL ÉS PROGRAMJÁRÓL

A munkásotthon leendő helyiségében összegyűlt vasárnap Kecskemét dolgozó népe, hogy megbeszélje a politikai helyzetet, megszabja eljövendő küzdelmeinek irányát, s tisztán lássa az utakat és az eszközöket a proletariátus teljes felszabadítására. Lugossi István megnyitója után Brachfeld elvtárs ismertette az orosz bolsevik mozgalmat, rámutatott a szocializmus-sal azonos céljaira, de azonnali megvalósításának a termelésre káros hatásáról is. Egyelőre célszerűbbnek véli, ha a szociáldemokrata párt törvényhozás útján viszi előre a társadalmat végcéljai felé. Bende József az orosz bolsevik mozgalomról beszélt, mint szemtanú. Jéger elvtárs a városi közigazgatás még mindig munkásellenes kinövésére mutatott rá, s éles harcra buzdított. Tóth elvtárs a bolsevizmus tragédiáját az emberek butaságából magyarázta. Új társadalmi rend nem fejlődhet ki, még létének anyagi okai ki nem fejlődtek a mostani termelési rendszerben. A szocializmus által megvalósítandó

új társadalmi rendnek nemcsak az igazság, de a produktivitás szempontjából is magasabb rendnek kell lenni, az utóbbi pedig csak a proletariátus szervezett és öntudatos akciójával érhető el. Simon e társ a bolsevik taktikát ismertette, melyet minden proletár alkalmaz majd, ha kizsákmányolást törvényes úton megakadályozni nem sikerül. Ezután beterjesztette a következő határozati javaslatot:

A nemzetközi szociáldemokrata párt kecskeméti szervezete 1919. évi január hó 5-én megtartott rendkívüli közgyűlésén egyhangúlag kimondja, hogy az eddig érvényben levő országos párt program alapján áll. Határozott célja a kollektív társadalmi berendezkedés mielőbbi megvalósítása, mert ez biztosítja a dolgozó milliók felszabadulását a tőkés társadalmi rend kizsákmányolása alól. Teljes tudatában van annak, hogy a proletariátus ezen felszabadulását csak a maga öntudatos erejével hajthatja végre, s utasítja a pártvezetőséget, hogy Kecskemét népének ily irányú felvilágosítására a legszélesebb körű agitációt indítsa meg. Sajtópropagandájában a munkásság elleneségei ellen a legélesebb harcot jogosultnak, sűrű nép és katonagyűléseken a szocialista eszmék terjesztését a legszükségesebbnek tartja. Minthogy felelőtlen egyének esetleges akciói a proletármozgalom egységét károsan veszélyeztethetik, a pártközgyűlés a szóbeli és sajtóagitáció irányítását a pártvezetőségre és munkástanácsra ruházza azzal, hogy intézkedéseiben a vélemény szabad nyilvánításának jogát szem előtt tartsa. Egyben utasítja a végrehajtóbizottságot, hogy az oly párttagot, ki e határozat intencióinak meg nem felelő egyéni cselekménybe kezd, választott bíróság elé állítsa.

A javaslat egyhangú elfogadása után Bódi János számolt be a közéletmezei hivatal és a Nemzeti Tanács újjászervezéséről.¹ A Nemzeti Tanácsba a pártközgyűlés a következő új 22 elvtársat jelölte: Villám István, Vincze Lajos, Fejős Béla, Szűcs István, Szabó Lajos, Benkovits István, Simon István, Berényi Pál, Kósa István, Csihalik László, Barna Mihály, Soós Pál, B Tóth József, Gudricza József és Benedek József.

Végezetül Bódi János felhívta az elvtársakat a szocialista sajtó támogatására. A vasárnapi pártgyűlés erőt adott, és utat mutatott a kecskeméti munkásságnak az elkövetkezendő harcokra, melyet nem csüggedő erővel és meg nem alkudva kell megvívnia, hogy a szocializmus mindenkinek kenyeret és jogot adó világát közelebb hozza.

Pártközgyűlés a bolsevizmusról. — Magyar Alföld. 1919. január 11. (IX. évf. 2. sz.)

¹ Lásd erre e kötet 92. számú dokumentumát.

KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1919. JANUÁR 12.

A FÉLEGYHÁZI HÍRLAP GLOSSZÁJA AZ ORSZÁGOS KERESZTÉNYSZOCIALISTA NÉPPÁRT HELYI SZERVEZETÉNEK MEGALAKULÁSI KÍSÉRLETÉRŐL

F. hó 6-án délelőtt fél 11 órakor botrányba fulladt a keresztényszocialista párt helybeli zászlóbontása. A felvonuló szociáldemokraták meg sem hallgatták a szónokokat, sőt életveszélyes fenyegetésekkel terrorizálva őket, visszavonulásra kényszerítették, s helyettük ők maguk folytatták a népgyűlést.

Ennyit a tényről. Térjünk át most a tárgyilagos igazságra mindkét politikai ellenfelünket illetőleg. A vízkeresztű botrány felidőzésében elsősorban a ker. szocialista párt helybeli mozgatói a hibásak. Helytelennek tartunk itt most mindennemű új pártalakulást, ami arra szolgál, hogy a függetlenségi és szociáldemokrata párt közé újabb éket verjen, ami itt az egyetértést zavarja.

A lakosság jórésze már legalábbis elvben állást foglalt a városban szóban forgó pártok mellett, egy harmadik új alakulás csak zavarná a közhangulatot, a köznyugalmat. Lehetetlen, hogy az alakulandó párt vezetősége ne érezte volna ezt a dissonantiát előre, mégis vállalkozott arra, hogy felekezeti színbe öltöztetett kontrabontot csináljon a pártok között.

Természetes dolog, hogy pártunk szempontjából is hibáztatjuk az új alakulást. A helybeli polgári párt azon tagjai, akik az új zászlót akár nyíltan, akár titokban istápolják, pártunk alap gondolatával jönnek ellentétbe.

Mindenki jól tudja, hogy sokan vannak városunkban, akik szívesen látnának bármely más politikai alakulást. Különösen azok, akik nyíltan sem a függetlenségi pártból kibővült polgári pártot támogatni nem szeretnék, sem a szociáldemokrata pártot; de szereplési vágytól vezéreltetve nyugodni nem képesek. Ezt a szempontot tekintve pedig a legerélyesebben ítélünk el minden kísérletezést akkor, amikor nemzeti létünk forog kockán.

Ne legyen itt senkinek kibúvója! Valljunk színt! Mindig jobb a nyílt ellenség, mint a lappangó bizonytalanság! Azt mindenki érezheti, hogy a demokratikus eszméktől való szabadulás strucc-politikával volna egyenlő. Nem is az itt a kérdés, hogy a régi vagy új rendszer kívánatos-e, hanem az, hogy szélsőséges vagy mérséklet szocialisták vagyunk-e.

De tárgyilagos ítéletünket nem hallgathatjuk el a szociáldemokraták alig minősíthető eljárása felől sem.

Uraim! Hát ez a szólásszabadság? Úgy értelmezik önök a keservesen kivívott szólásszabadságot, hogy lerántják a pódiumról a szónokot?! Lehetetlen, hogy az önök központi vezetősége ezt az eljárást a leghatározottabban el ne ítélné! Hiszen egyenesen a Tisza-felé terror jut eszünkbe!

Egyik szónokunk azt mondta, hogy van ugyan szólásszabadság, de olyant beszéljenek, ami tetszik a népnek. Kissé veszedelmes mondás! Mi úgy értelmezzük a dolgot, hogy hál'Isten, van szólásszabadság, s aki nem akar engem meghallgatni, az tovább megy.

A keresztény szocialista párt próbálkozása. — Félégyházi Hírlap, 1919. január 12. (XXXVII—XXV. évf. 2. sz.)

101.

BUDAPEST, 1919. JANUÁR 13.

A VÁRMEGYE TÖRVÉNYHATÓSÁGI BIZOTTSÁGA MAGYARORSZÁG MINISZTERELNÖKÉHEZ INTÉZETT FELIRATÁBAN TILTAKOZIK RUSZKA-KRAJNA AUTONOMIÁJA ELLEN

A vármegye törvényhatósági bizottsága hazafias lelkesedéssel támogatja a *népkormányt* a megpróbáltatások e súlyos idejében, s örömmel és bizalommal fogadja el Magyarország jövődjé fejlődésének alapjául azokat a *demokratikus és pacifista elveket*, melyek a forradalom szárnyain diadalra jutottak. Bizalommal és egyetértéssel üdvözli a törvényhatósági bizottság a magyar népköztársaság kormánya által kibocsájtott törvényeket is, melyeknek lelke és felépítése mindnyájunk egyetértésével találkozik, azonban nem hallgathatja el aggodalmait a népkormány által *kihirdetett X. néptörvénnyel szemben, mely az ún. Russzin-Krajna felállításáról intézkedik*. A törvényhatósági bizottság mulhatatlanul szükségesnek hiszi, hogy Magyarország testvér népei egymás szeretetében, megbecsülésében és fejlődési lehetőségük csorbíthatatlanságával folytassák a békés munkát *közös magyar hazánk*

jövőjéért, s már eleve készséggel elfogadja a nemzetiségi kérdések megoldásának azt a módját, melyet valamennyi állam nemzetiségi kérdései tekintetében a béketárgyalás egyöntetűen megállapít. Azt azonban, hogy a béketárgyalásokon megállapítandó elveknek elébevégyva, nemzetiségileg szorosan elhatárolt tartományok létesítsenek, az eddig együttélt népek egymástól senki által nem kívánt módon, mesterségesen elszakíttassanak, a Magyarországon élő népek összességét az egész Magyar nemzetet illető államvagyon ilyen mesterségesen kirajzolt nemzetiségi tartományok között forgácsoltassék széjjel, mindezt a törvényhatósági bizottság lehetetlennek, igazságtalannak, köz- és magánjogba ütközőnek, s így mindnyájunkra nézve *veszedelmesnek tartja*, miért is a X. néptörvényben foglalt elvek s a néptörvény által tervbe vett országfelosztás *ellen ünnepélyesen óvást emel*.

Végül felkéri a törvényhatóság a kormányt, hogy a kormányzás alkotmányos kellekeinek helyreállítása céljából a törvényhozás összehívása iránt haladéktalanul intézkedjék.

Kelt a vármegye közönségének Budapesten 1919 évi január 13-án tartott rendes bizottsági közgyűlésén.

Pest—Pilis—Solt—Kiskun Vármegye
közönsége nevében:
Agorasztó Tivadar
alispán

Tintával írt tiszttzat, tintával írt aláírással. — PIA. 601. f. 2/XXXVII—2314. óe.

Az iratot 1919. március 25-én iktatták, s „a változott viszonyokra tekintettel” irattárba helyezték. Megjegyezzük, hogy Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye Törvényhatósági Bizottságának határozata része volt Jászi Keleti Svájc koncepciójával szembenálló polgári (s nemcsak szélsőjobboldali nacionalista!) körök tiltakozásainak, melyek végső soron hozzájárultak a néptörvény végrehajtásának vontatottságához. (SCHÖNWALD, 64—75. p., különösen 70—71. p.)

KECSKEMÉT, 1919. JANUÁR 10—14.

A NEMZETI TANÁCS ÜLÉSÉNEK JEGYZŐKÖNYVE
A TÖRVÉNYHATÓSÁGI BIZOTTSÁG
FELOSZLATÁSÁNAK SZÜKSÉGESSÉGÉRŐL
(RÉSZLET)

A Nemzeti Tanács ülése interpellációkkal kezdődött. Tóth László a közellátás területén mutatkozó visszaéléseket tette szóvá, Vincze Lajos a városi és egyházi épületek javítási munkálatainak megindítását sürgette, ill. követelte, hogy az utcatisztítási munkákat leszerelt katonákra bizzák (nem hadviselt keresztényszocialista párttagok végezték ezt a munkát). Ezt követően dr. Fodor János számolt be a Népjóléti Bizottság tevékenységéről. A beszámoló vitájában dr. Lówy Ödön a kereskedelem szabadabb tétele mellett emelt szót, a Nemzeti Tanács azonban nem tette magáévá Lówy álláspontját. A 17. napirendi pontot megelőzően a malommunkások 200%-os munkabéremelési kérelmével foglalkozott a Tanács: a kérelmezőket a Munkástanács elé irányították.

17. Bódy János részletesen kifejti, hogy a Nemzeti Tanács nemcsak hogy be nem fejezte hivatását, hanem egyenesen most van rá a legnagyobb szükség, mert a törvényhatósági bizottság már teljesen lejárt, hivatása betöltésére képtelen. Vegye tehát a Nemzeti Tanács a kezébe az egész hatalmat, legyen teljes parancsolási joga. Indítványozza, hogy keresse meg a Nemzeti Tanács a th. bizottságot aziránt, hogy az mondja ki feloszlátását, amit ha a th. bizottság nem tenne meg, majd találnak módot a szocialista munkások annak feloszlátására, sőt helyes volna a városi tanácsot is kiegészíteni a Nemzeti Tanács tagjai sorából.

Sándor István polgármester nagy vonásokban^a helyesli az indítványt, mert^b a th. bizottság helyzetét maga is ferdének látja. Ő azt tartaná a leg-helyesebbnek, ha felírna a kormányhoz a Nemzeti Tanács, hogy vagy alkossa meg a kormány a néptanácsokat, vagy határolja el a kormány a Nemzeti Tanácsok és a th. bizottságok hatáskörét.

Dr. Lówy Ödön szerint föltétlen szükséges, hogy a Nemzeti Tanács átvegye az intézkedés és a rendelkezés jogát. A teljes impérium birtokában a Nemzeti Tanács feltétlen népszerű lesz, mert az egész szociál-demokrata párt támogatja munkájában, ami annál is inkább könnyebb lesz, mivel a bizalom a polgármester iránt feltétlenül megvan minden vonalon. És mivel úgylis a

Nemzeti Tanács felelős mindenért, és mivel minden hiányért, bajért a Nemzeti Tanácsot szidják mindenfelé, adják tehát a kezébe a hatalmat, hogy ne csak felelőssége legyen, hanem joga is. Ezáltal elejét vehetjük a kommunizmusnak^c is. Indítványozza ő is, hogy keresse meg a Nemzeti Tanács a th. bizottságot annak lemondatása iránt, s lépjen érintkezésbe a polgármester útján a kormánybiztossal rendkívüli közgyűlés összehívása iránt.

Sándor István polgármester újabb felszólalásában megállapította, hogy *a jelenlegi th. bizottság részéről a legutóbbi közgyűlésen előterjesztett reformok tárgyában ellendállást nem lehetett találni*. Baj az, hogy a th. közgyűlés nehézkes, lassú, a ministeriumokban a városi felterjesztések soká késnek, a felső intézkedések nehezen, elkésve érkeznek, s hogy *a népnek nincs bizalma a th. bizottság iránt*. Szabad mozgásra van szükség, épp azért fontos, hogy a kormány jóváhagyási köre szoríttassék meg, s a kormány a helyi viszonyok figyelembevételével mindenkor minél gyorsabban intézkedjék. Indítványozza, hogy eziránt forduljon a Nemzeti Tanács a kormányhoz.

Dr. Hajnóczy Iván szerint *az indítvány fedi a polgári pártok nézetét is*, épp ezért a maga részéről is hozzájárul úgy a kormányhoz intézendő felterjesztés, mint a th. bizottság megkeresése iránt beterjesztett indítványokhoz.

Simon István nem hiszi, hogy a th. bizottság visszautasítaná a Nemzeti Tanács követelését. A kormányhoz intézendő felterjesztését nem helyesli, kormányt bevezetett tények elé kell állítani.

Dr. Sárközy Jenő nem helyeselné, ha a th. bizottság egyes tagjait szólítaná fel lemondásra, mert éppen a liberálisabbak engednék át helyüket a szocialistáknak. Amellett nyilatkozik, hogy fel kell írni a kormányhoz.

Simon István hangsúlyozza, hogy az egész th. bizottságot fel kell szólítani a lemondásra, s ha nem paríroz, kényszeríteni kell.

Benkovics István szerint a nép hangulata a Nemzeti Tanács és a polgármester ellen van, pedig felelősséget hatáskör nélkül nem vállalhatnak.

Sándor István polgármester bejelenti, hogy másnap jelentést tesz a kormánybiztosnak, s kérni fogja a megfelelő intézkedések megtételére.

Dr. Sárközy Jenő ismételten hangsúlyozza a kormány megkeresésének szükségességét.

Bódy János határozottan ellenzi, hogy megkeressék a kormányt. A Nemzeti Tanács és a Munkástanács éreztesse súlyát. És ha nem mondana le a th. bizottság, a Munkástanács majd fog alkalmat találni a lemondatására. A törvényhatósági rendkívüli közgyűlés összehívására okvetlen szükség van.

A Nemzeti Tanács ezek után határozatilag kimondja, hogy szükségesnek tartja a th. bizottság lemondását, s hogy megbízza a polgármestert azzal: lépjen érintkezésbe Kecskemét th. város kormánybiztosával a törvényhatósági bizottságnak a feloszlás kimondása céljából rendkívüli közgyűlésre

való összehívása tárgyában. És hogy megkeresi Kecskemét th. város törvényhatósági bizottságát aziránt, hogy a legközelebb összehívandó th. közgyűlésen mondja ki a feloszlását.

Több tárgy nem lévén, az elnök az ülést bezárta.

Aláírás és hitelesítés előtt az érdekeltek kívánságára a fenti jegyzőkönyv 17. pontján a következő helyesbítések eszközöltettek:

Sándor István nem „helyeselte” Bódy János indítványát, hanem belátva a reformálás szükséges voltát, a törvényszerűség megtartása céljából egyszerűen azt indítványozta, hogy írjon fel a Nemzeti Tanács a kormányhoz néptanácsok létesítése tárgyában.

Második felszólalásában pedig nem azt mondta a polgármester, hogy „a jelenlegi th. bizottság részéről a legutóbbi közgyűlésen előterjesztett reformok tárgyában ellenállást nem lehetett találni”, hanem azt, hogy ezeket a reformokat a közgyűlés egyenesen pártolta és megszavazta. — Azt sem mondotta határozottan a polgármester, hogy „a népnek nincs bizalma a th. bizottság iránt”, hanem csak azt juttatta kifejezésre, hogy a nép bizalma nem olyan teljes, mint amilyennek egy város törvényhozása iránt lennie kellene.

Továbbá: dr. Lőwy Ödön nem azt mondta fölszólalásában, hogy „ezáltal elejét vehetjük a kommunizmusnak”, hanem azt, hogy ezáltal elejét vehetjük az anarchiának, dr. Hajnóczy Iván pedig nem azt jelentette ki, hogy „az indítvány fedi a polgári pártok nézetét is”, mert ő csak a saját nézetéről szólt.

Végül a Nemzeti Tanács által meghozott határozat nem szólt arról, hogy a Nemzeti Tanács megbízta volna a polgármestert Kecskemét th. város kormánybiztosával való érintkezésbe lépéssel, hanem csak tudomásul vette a polgármester ama bejelentését, hogy a kormánybiztosnak haladéktalanul beszámol a Nemzeti Tanács ezen ülésén történekről, — egyben kimondta a Nemzeti Tanács, hogy megkeresi Kecskemét th. város törvényhatósági bizottságát, aziránt, mondja ki a legközelebb összehívandó közgyűlésen a feloszlását s jogkörének a Nemzeti Tanácsra való ruházását.

Dr. Hajnóczy Iván

Bódy János
jegyzőkönyvhitelesítő

Lugosy István
elnök

Dr. Váry István
jegyző

Tisztázat, tintával írt aláírásokkal. — B-KmL. Kecskemét. Nemzeti Tanács ir. szám nélkül. (64—69. p.)

a Ceruzával föléírva: „nem”.

b Ceruzával föléírva: „bár”.

c A „kommunizmusnak” szó barna színű ironnal áthúzva, és ugyanezen ironnal föléírva: „anarchiának”.

Valószínű, hogy a január 10-i és 14-i határozatok ellenére a Törvényhatósági Bizottság nem kapott hivatalos értesítést a Nemzeti Tanács állásfoglalásáról. A Tanács január 17-i ülésén ugyanis a szociáldemokrata Löwy „... kéri, hogy a th. bizottság sorsában a Nemzeti Tanács sürgősen foglaljon állást, e célból kéri, hogy a Károlyi párt ismeresse felfogását”. A Függetlenségi Párt exponensei (dr. Horváth Mihály és dr. Garzó Béla) válaszukban kijelentették, hogy „... a közgyűlés összetétele nem felel meg a demokrácia elvének”. Ugyanakkor hangsúlyozták, hogy „... a függetlenségi párt várakozó állásponton van...”. Sándor István polgármester és Bódy János szociáldemokrata tanácsstag felszólalása után a testület ismét elhatározta, hogy „... a kormánybiztost sürgős intézkedésre kéri fel”. Együttal létrehoztak egy vegyes pártállású 11 fős bizottságot, a pártok közös platformjának kidolgozása céljából. (Uo. szám nélk. 70—71. p.)

A Törvényhatósági Bizottság ügyében kiküldött bizottság a Nemzeti Tanács január 24-i ülésén ismertette álláspontját. A Bódy János által bemutatott javaslat tartalma a jegyzőkönyv szűkszavúsága és egyéb, a kérdésre vonatkozó források hiánya miatt nem ismeretes. A jegyzőkönyv szövegösszefüggései alapján mégis biztosra vehető, hogy a polgári pártoknak ismét sikerült megakadályozniuk a szociáldemokrata törekvések realizálását. Erre utal a jegyzőkönyv azon megállapítása, hogy a Munkástanács nem fogadta el a javaslattevő bizottság előterjesztését, hanem „fenntartja a Nemzeti Tanács e tárgyban hozott régi határozatát, mely szerint a th. bizottság fölhívatik a lemondásra és hatáskörének a Nemzeti Tanácsra leendő átruházására.” Bódy előterjesztése után Sándor István — hivatkozva a tervezett új községi választásokra és a Törvényhatósági Bizottság határozatképtelenségére (a háború alatt módosult a virilisek összetétele, s az új névjegyzék Kecskeméten még nem készült el) — a kérdés elbárgatellizálására törekedett. Vincze Lajos, Buday Dezső és több szociáldemokrata ellenkező előjelű felszólalása után azonban a Nemzeti Tanács ismét — immár harmadjára-negyedjére — kimondta a Törvényhatósági Bizottság feloszlásának és helyette megfelelő szerv létrehozásának szükségességét. E célból hat tagú küldöttséget menesztettek a belügyminiszterhez és a vármegye kormánybiztosához. (Uo. szám nélk. 72—73. p.)

Fenti küldöttség ténykedése nem ismeretes. A kecskeméti szociáldemokraták és a polgári pártok helyi képviselőinek vitáját a városok közigazgatási szervezetének ideiglenes módosításáról szóló VIII. néptörvény (Lásd: *Az 1919. évi törvények gyűjteménye*. Bp. 1919. 259 p. 28—32. old.) döntötte el, amely az Országos Törvénytarban 1919. január 29-én jelent meg. A vármegye kormánybiztosa február 18-án nevezte ki a Kecskeméti Néptanács tagjait. Az új szerv mind a Törvényhatósági Bizottság, mind a Nemzeti Tanács hatáskörét és feladatait ellátta. (Vö. e kötet 97., 125. és 135—136. számú dokumentumaival.)

103.

ÚJVIDÉK, 1919. JANUÁR 15.

BÁNSÁG, BÁCSKA ÉS BARANYA NEMZETI KORMÁNYA BELÜGYI OSZTÁLYÁNAK LEIRATA BAJA POLGÁRMESTERÉNEK A POLITIKAI LAPOK FORGALOMBA HOZATALA TÁRGYÁBAN

Elrendelem, hogy a politikai lapok kiadhatók, de csak ezen ügyosztály előzetes engedélye után.

Ezért egyesek, felek és társulatok, kik politikai lapot szándékoznak kiadni, tartoznak azt cím útján írásban ezen ügyosztálynak bejelenteni, és az engedélyt kikérni.

A jelentésben pontosan jelezni kell: ki indítja a lapot, a lap neve, ki felel a szerkesztőségért, illetve szerkesztésért, milyen irányban lesz az összeállítás. Ilyen jelentést saját véleményével terjesszen fel ide, mire innen határozat fog kiadatni.

Az engedélyezett lap szerkesztésénél mindenben alkalmazkodni kell az innen kiadott 427—918. szú. rendeletben foglaltakra.

Dr. Mihájlovity s.k.
biztos h.

Tisztázat, tintával írt aláírással. — B-KmL. Baja. Polgármester ír. 1517/1919. sz.

104.

ÚJVIDÉK, 1919. JANUÁR 21.

BÁNSÁG, BÁCSCA ÉS BARANYA NEMZETI
KORMÁNYA BELÜGYI OSZTÁLYÁNAK
LEIRATA BAJA POLGÁRMESTERÉNEK
A MEG NEM SZÁLLT TERÜLETEK
HATÓSÁGAIVAL VALÓ ÉRINTKEZÉS TÁRGYÁBAN

Az alárendelt községek számtalanszor utalva vannak, és különösen illetőségi ügyekben arra, hogy a meg nem szállt területek hatóságával hivatalosan érintkezésbe lépjenek.

Ebben a tekintetben a következőket rendelem el:

Az alárendelt községek a meg nem szállt területek hatóságaival közvetlen hivatalosan nem érintkezhetnek. Amennyiben szükséges, hogy valamelyik alárendelt község a meg nem szállt terület valamelyik hatóságához átírni vagy feleletet adni van utalva, úgy azt csak az alulírott biztos útján teheti meg.

Ebben az esetben a felelet vagy kérelem a meg nem szállt terület illetékes hatóságának teljes címével ellátva minden közlemény (irat, könyv, ok-

mány stb.) nélkül ide beküldendő, amit majd a Nemzeti kormány belügyi osztályának biztosa a szerb, — horváth, — és szlovén Nemzeti tanács kiküldöttje útján az illetékes magyar hatóságnak el fog küldeni.

Dr. Mihálylovity s.k.
biztos h.

Tisztázat, tintával írt aláírással. — B-KmL. Baja. Polgármester ir. 1510/1919. sz.

105.

ÚJVIDÉK, 1919. JANUÁR 23.

BÁNSÁG, BÁCSKA ÉS BARANYA NEMZETI KORMÁNYA BELÜGYI OSZTÁLYÁNAK KÖRRENDELETE A MAGYAR KORMÁNY 1918. NOVEMBER 25. UTÁN KELT RENDELETEINEK ELINTÉZÉSE TÁRGYÁBAN

A Budapesten székelő magyar kormánynak 1918. november 12/25-e után kelt rendeletei, felhívásai, utasításai stb. már a Nemzeti ülés ismert határozata szerint és a Nemzeti Kormány létesítése folytán tárgytalanná vált.¹

Kezem alatt álló összes közegeknek a legszigorúbban megtiltom, hogy a fent jelzett idő után kelt és a magyar kormány által kiadott bármily irat elintézés alá vétessék, vagy elintéztessék. Ebben a tekintetben nem teszek semmiféle különbséget. Vonatkozzon a harctéren elesett hős halotti anyakönyvi kivonatára, hadisegélyére, kórházköltségére stb., elintézésüket egyformán betiltom.

Minden ilyen rendelet, felhívás, utasítás minden előzetes intézkedés előtt ide felterjesztendő.

Itt az bírálathoz alá fog vétetni, és a szükséghez képest intézkedést tétetni. Nemzeti Kormány alárendeltjei csak a Nemzeti Kormány rendeleteit intézhetik el, és semmi esetre sem a Budapesten székelő magyar Kormánynak, ki hatalmát ezen területen nem gyakorolhatja.

Felhívom, hogy a legéberebb módon kísérje figyelemmel, hogy ezen ren-

delet a legpontosabban teljesíttessék, és hogy a jövőben ne forduljon elő az az eset, hogy az alárendelt hivatalok vagy közegek valamelyike előzetes jóváhagyás és engedély nélkül a magyar kormány rendeleteinek vagy felhívásainak eleget tegyenek.

A megszállt területen kívüli hivatalokkal való érintkezésre érvényes a 184—919. sz. rendelet.²

olvashatatlan aláírás.

Sokszorosított körrendelet. — B-KmL. Baja. Polgármester ir. 1463/1919. sz.

1 A november 25-i újvidéki gyűlés határozataira és a Nemzeti Kormány megalakítására lásd e kötet 68. száma dokumentumát.

2 A rendeletre lásd e kötet 104. számú dokumentumát.

106.

KISKUNMAJSA, 1919. JANUÁR 23.

A KÉPVISELŐTESTÜLET JEGYZŐKÖNYVE
A GABONABESZOLGÁLTATÁSRA VONATKOZÓ
MINISZTERI RENDELET VÉGREHAJTÁSÁRÓL
ÉS A NEMZETI TANÁCS ÁTIRATAIRÓL
(RÉSZLET)

13. kgy. 1919. sz.

148 kig. 1919.

Nyúl Sándor h. jő bejelenti, hogy az országos közéletmezési hivatalt vezető minister úr 176 155—1918 IV-a szú. rendelete szerint a vármegyére kivett termésmennyiség még beszédetlen részét el nem engedheti, mert máskülönben a közellátást biztosítani nem tudja, minél fogva új rekvirálást rendelt el.

Miután a mai viszonyok között e munkálatra senki nem hajlandó vállalkozni, akik meg vállalkoznának, azokra azt rábízni nem lehet, kéri a képviselőtestület véleményét, vajon miképpen véli a rekvirálás megejtését.

Megjegyzé, miszerint a munkálat ha másként nem, hát karhatalommal fog megejtetni.

Györffy Mátyás képviselő indítványozza, hogy egyelőre írásbelileg szólítsanak fel mindazok, kik még felesleges gabonájukat be nem szállították, hogy azt azzal a gabonamennyiséggel, mely 1919 júl. 15-től aug. 15-ig terjedő egy hónapi időre jár, együtt 48 óra alatt szállítsák be, egyben gazdák is felhívandók lennének, hogy a karhatalmi rekvirálást elkerülendő amennyi gabonát csak nélkülözhetnek, önkéntes adakozás útján adják át a haditermény megbízottjának. Ily eljárás mellett talán elkerülhető lesz a rekvirálás.

Határozat.

A képviselőtestület az indítványt elfogadja, és utasítja előadó h. jzót, hogy a felhívásokat készíttesse el, és az érdekelteknek kézbesíttesse, a felhívást pedig a gazdaközönsséggel közölje.

Miről előadó h. jz. kvi. kivonaton értesítendő.

A 13. és 32 kgy./1919. számú napirendi pontok között a körállatorvos új díjazásáról, a kiskunfélegyházi Hadigondozó Népireoda segélyezéséről, Kömpöc puszta megvételeiről és nem közérdekű egyedi állás-, gyám- és fizetésügyekről tárgyalt a testület.

32 kgy. 1919 szám.

kig.

Előadó h. adóügyi jegyző felolvassa a kiskunmajsai nemzeti tanácsnak 1918. év. december hó 24-én tartott ülésében 3/1918 Kgy. sz. a. hozott határozatáról megküldött kivonatot, mely szerint kéri a nemzeti tanács, hogy a Kossipos Dávid, Csontos Imre, Kartye József és Grünsberger Gyula tanácsstagokból álló bizottságát a képviselőtestület közgyűléseire hívja meg.

Király Pál képviselői tag felhívja a közgyűlés figyelmét arra, hogy a nemzeti tanácsokat felsőbb rendeletek már feloszlatták, s különben is hatáskörük az ellenőrzési jog gyakorlására szorítottatott, tehát a képviselőtestület nem helyezkedhetik szembe a fent álló miniszteri rendeletekkel. Javasolja tehát, hogy a képviselőtestület ilyen formában utasítsa el a kérelmet, és helyette csupán a nemzeti tanács elnökét értesítse előzőleg a közgyűlések napjáról.

Rácz Károly, Veszelka József és Beck Mayer hozzászólása után egyhangúlag hozatott a következő

Határozat:

Képviselőtestület a közgyűlések idejéről a nemzeti tanács elnökét előzetesen értesíttetni rendeli azzal, hogy a kiküldött nemzeti tanácstagokat szólásjog a közgyűléseken meg nem illeti, esetleges javaslataikat a közgyűléseket megelőzőleg írásban tartoznak betérjeszteni.

Miről a nemzeti tanács elnöke útján jegyzőkönyvi kivonaton értesítendő.

Községi bíró pedig felhívatik arra, hogy a közgyűlési meghívók kibocsátásával egyidejűleg a nemzeti tanács elnökét a közgyűlés megtartásának idejéről értesítse.

33 kgy. 1919 szám.

kig.

Előadó h. adóügyi jegyző felolvassa a kiskunmajsai nemzeti tanácsnak 1918. decz. 24-én tartott ülésén 7/1918. sz. a. hozott határozatáról megküldött kivonatot, mely szerint a közélélmzési teendők ellátásához a vezetőség támogatására négy tagú bizottságot küld ki.

Határozat.

A képviselőtestület a bejelentést jóváhagyólag tudomásul veszi azzal, hogy a közélélmzési ügyek vezetősége mellett a kiküldöttek már eddig is működtek.

34 kgy. 1919 szám.

kig.

Előadó h. adóügyi jegyző felolvassa a kiskunmajsai nemzeti tanácsnak f. évi január hó 1-én tartott ülésén 4—1919 kgy. sz. a. hozott határozatáról megküldött kivonatot, mely szerint kéri a községi elöljáróságot, hogy Varga Sándor tisztviselőjét a nemzeti tanács titkári teendőinek ellátására a szükséghez képest időközönként a nemzeti tanács rendelkezésére bocsájtani szíveskedjék.

H. adóügyi jegyző nyilatkozattételre felszólíttatván előadja, hogy az adóügyi teendők terén 4—5 évi restanckiák állanak fenn, s ezeknek ledolgozására nemcsak a meglevő tisztviselőkre van szükség, hanem kiegészítő munkaerők alkalmazására is, mert csak így remélhető a normális helyzet visszaállítása, a zavartalan ügymenet biztosítása.

Felföldi János pénztárnok előterjeszti, hogy Varga Sándor végrehajtó eddig nem az ügykörében, az adómunkálatok körül foglalkoztatott, — kéri az intézkedést arra, hogy nevezett munkakörébe visszahelyeztessék.

Határozat.

Képviselőtestület egyhangúlag kijelenti, hogy a nemzeti tanács kérelmét teljesíthetőnek nem tartja, mert kötelessége elsősorban a község ügykezelésének zavartalan biztosítása, s ennek érdekében Varga Sándor működésére is feltétlen szüksége van.

Miről a nemzeti tanács elnöke útján jegyzőkönyvi kivonaton értesítendő.

Utolsó napirendi pontként az iskolaszéki tagok újraválasztása iránti kérelmet utasította el a testület.

Tintával írt tiszttárat, Hegyesi Sándor helyettes jegyző és Seiler Gyula képviselő tintával írt aláírásával. — B-KmL. Kiskunmajsa. Közgyűlési jkv. 1917—1919. és 1919—1920. köt.

107.

BUDAPEST, 1919. JANUÁR 24.

A MAGYAR SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT
TITKÁRSÁGÁNAK ÁTIRATA
PEST-PILIS-SOLT-KISKUN VÁRMEGYE
KORMÁNYBIZTOSÁNAK: „... A DUNAVECSEI
JÁRÁS FŐSZOLGABÍROJÁT... KIOKTATNI
MÉLTÓZTASSÉK, MERT AZ ILLETŐ...
TERRORRAL GÁTOLJA A SZOCIALISTA
MUNKÁSOK PÁRTSZERVEZETI MŰKÖDÉSÉT”

A hozzánk érkezett panaszok alapján tisztelettel kérjük sürgős intézkedését oly irányban, hogy a dunavecsei járás főszolgabíróját hivatalos úton kioktatni méltóztassék, mert az illető a leghetetlenebb terrorral gátolja a szocialista munkások pártszervezeti működését. Ugyanilyen panaszokat kaptunk a pomázi járás pártszervezetétől is. Úgy gondoljuk, hogy a közigazgatási közegek ilyenén való túlkapasai egyáltalán nem alkalmasak arra, hogy a közrendet és köznyugalmat biztosítsák, amelyre pedig a jelen idők közepette feltétle-

nül szükség van. Szervezett tömegeink elkeseredésének bármi módon való kitörése előtt nyomatékosan kérjük Kormánybiztos urat, hogy ilyen irányban vármegyéje területén sürgősen intézkedni szíveskedjék.

olvashatatlan aláírás
titkár

Tisztázat, tintával írt aláírással. — PmL. PPSKk Vm. Főispánjának ált. ir. 129/1918. sz.

108.

KISKUNHALAS, 1919. JANUÁR 24.

A POLGÁRMESTER JELENTÉSE A
BELÜGYMINISZTERNEK ÉS A VÁRMEGYE
FŐISPÁN-KORMÁNYBIZTOSÁNAK: A VÁROSI
KÉPVISELŐTESTÜLET ÚJJÁALKÍTÁSÁRA
IRÁNYULÓ TÖREKVÉSEKET
AZ ELŐLJÁRÓSÁG IS TÁMOGATJA

Tudomásunkra jutott, hogy az itteni munkástanács f. évi február hó 2-án népgyűlést fog tartani az iránt, hogy a városi képviselőtestületnek az új választójog alapján leendő megválasztása vagy újjáalakítása tárgyában a népkormány sürgősen intézkedjék.

Az előljáróság a népgyűlés ezen tárgyát magáévá teszi, s a választások ilyen alapon való kormányhatósági elrendelését a maga részéről is sürgeti.
Polgármester.

Tintával írt fogalmazvány, aláírás nélkül. — B-KmL. Kiskunhalas. Polgármester ir. 936/1919. sz.

Vö. e kötet 98. számú dokumentumával és magyarázó jegyzetével.

KALOCSA, 1919. JANUÁR 25.

**A KÉPVISELŐTESTÜLET JEGYZŐKÖNYVE
A MUNKÁSTANÁCS MEGALAKULÁSÁRÓL,
HELYSÉGKIUTALÁSI KÉRELMÉRŐL ÉS
DELEGÁLTJAINAK MEGHÍVÁSÁRÓL (RÉSZLET)**

A Munkástanács bejelentésének tárgyalása előtt új községi állatorvost választott a testület, azt követően pedig közéletmezési és városgazdálkodási kérdésekkel foglalkozott.

Jelenti h. főjegyző, hogy a helybeli Munkástanács bejelentette Dr. Steinberger Béla titkár, Kákonyi János, Ladányi Ferencz és Varga Ferenc tanácsstagok útján megalakulását, egyúttal, hogy a községházán helyet kívánnak maguknak, hol működhessenek, és hogy a képviselőtestületben képviseltetni akarják magukat.

Indítványozza h. jegyző, hogy értesíttessék a Munkástanács, miszerint a helyadást a képviselőtestület érdemben nem tárgyalja, mert átengedhető hely nincs, ideiglenesen azonban tanácskozássra a tanácsstermet, mint a Nemzeti Tanácsnak is, bármikor átengedi; a képviselőtestületben ellenőrző 3 tag kiküldése iránt pedig kerestessék meg.

Határozat.

Utasítja a képviselőtestület a községi elöljáróságot, hogy egyhangú határozatából kifolyólag értesítse a helybeli Munkástanácsot, miszerint részére állandó hely átengedése iránt bejelentet kívánalmát a testület érdemben nem tárgyalta, mert a községházán ilyen hely ez idő szerint nincs, de tanácskozások céljára a tanácsstermet ideiglenesen bármikor átengedi, keresse meg a Munkástanácsot, hogy a képviselőtestületbe 3 ellenőrző tagot küldjön ki.

Tintával írt tisztázat, Gyurtsék Gábor h. főjegyző, Deák István h. bíró és Tóbiás Sándor, dr. Kerner István képviselők tintával írt aláírásával. — B-KmL. Kalocsa. Közgyűlési jkv. 1919. 24. és 27. p.

A főjegyző február 8-án ismertette a Munkástanács tárgyra vonatkozó átiratát: a képviselőtestület ülésén Molnár Gergely és Kákonyi János képviselték a tanácsot. (Uo. 37. p.)

KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1919. JANUÁR 26.

A FÉLEGYHÁZI KÖZLÖNY KÖZLEMÉNYE A HELYI MUNKÁSTANÁCS MEGALAKULÁSÁRÓL ÉS FELHÍVÁSÁRÓL

Tudomására hozzuk Kiskunfélegyháza lakosságának, hogy 1919. évi január hó 18-án megalakult a „Munkás Tanács” a földmunkások és az összes ipari és kereskedelmi szakszervezetek, továbbá a katonák és nemzetőrség, valamint a csendőrség bevonásával.

Értesítjük a város lakosságát, hogy a „Munkás Tanács” a mai nappal átvette a közéletvezetését, magára vállalta a rendfenntartást, az élet és vagyonbiztonság megóvását.

A Munkás Tanács biztosítani kívánja a lakosság élelmezését, és szuverén jogait tiszteletben tartani. Képviseletti magát a városi tanácsban, hogy kellő betekintést nyerhessen a város ügyeinek vezetésébe, s a hivatalban közreműködő tisztviselőknek a lakossággal való bánásmódot illetőleg.

A Munkás Tanács ezúton felhívja a város nemesen gondolkozó lakosságát, hogy ebben a törekvésében és e nemes munka teljesítésében legyen jóakaratúlag segítségére, mert csakis a kölcsönös megértés alapján lehet a közrendet biztosítva látni.

A Munkás Tanács tudomására hozza a város lakosságának, hogy a mai naptól kezdve a város területéről mindennemű élelmiszerek kivitele szigorúan tilos, úgymint búza és lisztneműek; bab, kukorica, burgonya, hús, szalonna, zsíradék stb.

Aki a Munkás Tanácsnak ezen rendelkezését túlhágja, az embertársait kiéheztetésre kárhoztatja, s egyben kihágást követ el, ez okból a nála talált dolgok elkoboztatnak, és ők szigorúan megbüntettetnek.

A Munkás Tanács bizalmi emberei, akik az ellenőrzést és a csempészes megakadályozását vannak hivatva ellátni, a Munkás Tanács igazoló jegyeivel vannak ellátva, s úgy a bel-, mint a külterületeken, úgy a helybeni vasútállomáson és közbeneső vasútállomásokon, valamint a piacon, malmokban és kereskedésekben, a hatósági cikkek forgalomba hozatalát ellenőrzik, hatalmuknál fogva a szükséghez képest joguk van bármikor karhatalmat igénybe venni.

Ezzel elérni akarjuk azt, hogy a város lakossága az inséges nyári hónapokban a lehetőséghez képest szükségét ne szenvedjen, és ellátása biztosítottak.

E nehéz és kötelességszerű munkában kéri a Munkás Tanács a város lakosságának önérzetes és becsületes támogatását.

Kiskunfélegyházi Munkás Tanács.

Munkás Tanács felhívása. — Félegyházi Közlöny, 1919. január 26. (XVIII. évf. 4. sz.)

III.

KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1919. JANUÁR 26.

A FÉLEGYHÁZI HÍRLAP TUDÓSÍTÁSA A SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT HELYI SZERVEZETÉNEK NÉPGYŰLÉSÉRŐL ÉS A NÉPGYŰLÉSEN ELFOGADOTT HATÁROZATOKRÓL

A helybeli szociáldemokrata párt vasárnap f. hó 19-ikén a piactéren népgyűlést tartott. A népgyűlés a következőket határozta el:

1. Követeli a városi képviselőtestület azonnali feloszlását, és a közgyűlés hatáskörének a választások megejtéséig a városi tanácsra való átruházását.

2. Követeli, hogy a városi tanács a munkástanácsból kiküldött 6 taggal egészítsék ki.

3. Bizalmáról biztosítja a népkormányt.

4. Mindennemű ellenforradalmi törekvést elítél, az ily törekvések ellen legélesebb harcot veszi fel.

5. Megbízta a pártvezetőséget, hogy a népgyűlés fenti határozatainak érvényt szerezzen.

A pártvezetőség hétfőn meg is jelent a városi tanács előtt, és követelte, hogy a tanács a képviselőtestületnek tegyen oly irányú javaslatot, mely szerint az önmaga mondja ki feloszlását, és hogy a városi tanács egészítse ki magát az általuk kiküldött 6 taggal.

Természetesen a városi tanács kénytelen volt ezen minden törvényes alap nélküli követelések teljesítését megtagadni. Képtelenség is ilyen követelésekkel állni elő. A városi képviselőtestület *felettes szerve* a tanácsnak, amelynek határozatait a tanács végrehajtani köteles, hogyan álljon tehát elő a tanács egy olyan indítvánnyal, hogy ez a *felette álló testület oszoljék fel, és annak hatáskörét majd ő fogja ellátni*. Másrészt a városi tanács összetételét törvény állapítja meg, és így annak a szociálisták által kívánt módon való kielégítése törvényellenes volna.

Hogy a szociálista párt tisztelt vezetősége egy kissé elgaloppírozta magát, és olyanokat követelt, amik törvényellenesek, az még érthető, mert mikor az ember „követel”, nem igen gondol arra, hogy mi a törvényes és mi nem. Erre majd gondol az, akitől követelnek. De nem értjük, micsoda közérdek fűződik ahhoz, hogy ezen követelések teljesítenek? Mennyivel lenne jobb és mivel lennének előbbre, ha a városi képviselőtestület feloszlik? És mivel lenne jobb, ha városi tanács több tagból állna? Hacsak azért nem, hogy lassúbb legyen az ügymenet. Ez pedig aligha közérdek.

Nagyon kérjük a szocialista párt tisztelt vezetőit, ne álljanak folyton elő újabb és újabb hon- és városmentő tervekkel és követelésekkel. Ne töltsék a saját idejüket és ne töltsék a mások drága idejét ok és cél nélkül. És — az Isten szerelmére — hagyják már egyszer dolgozni is a város tisztviselőit! Ne üljenek reggeltől estig a nyakukon! És kevesebbet szónokoljanak! Most dolgoznunk kell, a szónoklatokat hagyjuk boldogabb időkre!

Szocialista népgyűlés. — Félégyházi Hírlap, 1919. január 26. (XXXVII—XXV. évf. 4. sz.)

KUNSZENTMIKLÓS, 1919. JANUÁR 27.

**A HELYETTES FŐSZOLGABÍRÓ KÖRRENDELETE
A KÖZSÉGI ELŐLJÁRÓSÁGOKNAK
A MALMOKBAN TÁROLT GABONAKÉSZLETEK
KÖZPONTI KEZELÉSE TÁRGYÁBAN**

Páhi község kérelmére — a forradalom által felizgatott néphangulat lecsillapítására — a községnek 5234/1918. sz. határozattal az izsáki hengermalomból egy vagon rozslisztet utaltam ki. A közélélmzési minisztérium sürgönyileg utasított ezen rendeletem visszavonására azzal, hogy a malmoknál tárolt készletek a hadi termény dispositiói szerint fognak felhasználhatni, s a vármegye közönségének szükségleteiről a vármegye alispánja gondoskodik.

Utasítom tehát az összes előljáróságokat, hogy a jövőben a vármegye alispánjához forduljanak hasonló közélélmzési kérelmekkel, mert nekem nem áll jogomban a malmoknál tárolt készleteket semmiféle esetben igénybe venni.

Holló Béla
h. főszolgabíró

Tisztázat, tintával írt aláírással. — B-KmL. Szabadszállás. Kig. ir. 330/1919. sz.

KECSKEMÉT, 1919. JANUÁR 27.

**A POLGÁRMESTER JELENTÉSE A VÁRMEGYE
KORMÁNYBIZTOSÁNAK
A FÖLDREFORM HELYI ELŐKÉSZÍTÉSÉRŐL**

A földbirtokok kisebb részeinek önkéntes átengedése, illetőleg haszonbérbe adása ügyében kelt 10 565 Fi. 1918. számú rendeletére a következőket jelenthetem.

A mi városunkban néhány szőlőnagybirtokost leszámítva, nagyobb bir-

tokok nincsenek. Ha egy-egy gazdának van is pár száz hold földje, az rendszeren több kisebb birtokra van osztva, s azokat vagy a családtagok vezetésével művelik, vagy a távolabb eső birtokokat bérbeadják. Ahol felnőtt családtagok vannak, ott ezek továbbra is művelni kívánják a több részletben fekvő birtokot, ahol meg bérbe vannak adva az illető gazda különböző kisbirtokai, ott a tulajdonos kezét a bérleti szerződés köti, s a bérlő megélhetése is rendszerint erre a bérletre van alapítva. Mindezekhez járul, hogy az őszi vetéseket már befejezték, tehát a gazdasági évet megkezdették, sőt sok gazda már a tavasszal vetésre kerülő kukorica és burgonya földeket is feléből vagy harmadából (a termés fél, vagy harmad részéért) már munkába adta. Így a magánbirtokosok körében megkísérelt akciónak a szerzett tájékoztatás szerint eredménye nem lehetett.

Nagybirtokos tulajdonképp csak 2 van: Kecskemét város közönsége és az egri káptalan. Utóbbi matkói birtokát a helybeli róm. kath. egyház bérlő, s annak szántás-vetésre alkalmas részeit hosszabb lejáratú kisbérletekben kezeli. E bérlők túlnyomóan a bérelt földből élnek, s megélhetésük alapja és biztosítója ez a bérlet. Itt sem lehet tehát semmit sem tenni.

A város közönsége ama pár száz hold távol eső homok birtokot leszámítva, melyet Bugacmonostoron a ménés és gulya fenntarthatása érdekében háziilag kezel, s melynek minősége nagyon gyöngé, összes szántóföldjeit kisbérletekre osztva kezeli. A különböző terjedelmű kisbérletek száma mintegy 1400. E bérletek egy csekély részénél lehet csak eredményt elérni.

Külön személyzetet állítottam be, mely az egész birtokpolitikai akció érdekében e bérleteket számbaveszi. Már megtörtént az összes bérleteknek a bérlő neve, lakása, a lejárat ideje, a bérlet terjedelme és a hasznóbér nagysága szerint cédula katalógusba foglalása. Most van folyamatban annak megállapítása, hogy a hasznóbérlők közül kiknek van más olyan földbirtoka is, mely megélhetésüket biztosítja, ami azonban az adókataszteri és telekkönyvi adatok egyenként való átvizsgálása nélkül nem történhetik meg. Ez adatokból fogjuk megállapíthatni, hogy mely kisbérletek szüntethetők meg anélkül, hogy — az azt művelő család létérdekeit megátadnók. A megszüntethető bérletek egy kisebb része lesz alkalmas arra, hogy azon hazatért katonák már a folyó gazdasági évben elhelyezkedhessenek.

A megszüntethető bérletek közül is csak azok jöhetnek t. i. e tekintetben számba, amelyről a gazdasági évet már megkezdett hasznóbérlők önként hajlandók lemondani (tudakozódásom szerint lesz néhány), ahol az őszi vetés oly módon történt, hogy a bérlet több részletre való felosztása lehetséges, és ahol olyan épületek vannak, hogy legalább egy évig a több bérlő család azokban tűrhetően elhelyezkedhetik, mert az ilyen bérletek

a várostól rendszeren távol fekszenek, a bérlők azokon kívül laknak, maguknak és jószágaiknak hely kell, s az új tanyák legfőleg az év őszére készülhetnek el. T. i. az ilyen béretek a várostól való nagyobb távolságuknál fogva rendszeren terjedelmesek, circa 30—80 hold között mozognak, tehát több család között lesznek feloszthatók. Ily terület számításom szerint mintegy 3—400 kat. holdnyi lesz a folyó gazdasági évben felosztható, de a bérlők nagy száma, a város nagy határa s az elől említett munkálatok ebből folyó nehézségei miatt pontos név és terület szerinti kimutatást csak 4—6 hét múlva adhatok.

Meg kell egyébként jegyezni, hogy volt módomban a földet igénylő lakosság (leszerelt katonák) hangulata felől tájékozódni. Ezek nagy tömege már ma tudatában van annak, hogy a birtokfelosztás a gazdasági év befejezése előtt nem történhetik meg, s aggályos, hogy néhány száz holdnak kiosztása a többiekre nem lenne-e rossz hatással annál inkább, mert a dolgozni akarók feles és harmados kukorica és burgonyaföldeket már is szépen vállaltak, a 2000-nél több jelentkezőt pedig e gazdasági évre termésszerszerűleg lehetetlen volna kielégíteni.

Fel kell továbbá hívnom Méltóságod nagybecsű figyelmét arra a több oldalról hallott megjegyzésre, hogy a jelentkezők egy mindenesetre csekély, de azért jelentős része úgy nyilatkozott, hogy ha a föld helyett bizonyos pénzbeli kárpótlást kapna, ezt szívesebben venné. Ezek t. i. arra számítanak, hogy miután a remélhető kisterjedelmű birtok megélhetésüket szűken biztosítja, ha gazdasági cselédnek mennek, s e tőke segítségével a jószágértartást nagyobb mértékben gyakorolhatják: egzisztenciájuk jobban biztosítva lesz.

Sándor [István]
polgármester

*Tisztázat másodpéldánya, tintával írt aláírással. — B-KmL. Kecskemét. Polgármester
eln. ir. 2000/1918. sz.*

HARTA, 1919. JANUÁR 29.

A KÉPVISELŐTESTÜLET JEGYZŐKÖNYVE
A SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT HELYI
SZERVEZETÉNEK ÁTIRATÁRÓL: A TESTÜLET
„... MANDÁTUMÁRÓL LEMONDANI
NEM HAJLANDÓ.” (RÉSZLET)

Elsőként az adóügyi írnoki állás betöltéséről, majd Véber Erzsébet illetőségi ügyéről tárgyalt a testület.

III. Előadó jegyző jelenti, hogy a szociáldemokrata párt helybeli csoportjának bizalmi férfiai azt a kérelmet intézik Harta község képviselőtestületéhez, hogy hajlandó volna-e a mandátumáról azonnal lemondani, vagy nem?

Többek hozzászólása után a képviselőtestület a következő határozatot hozta:

3/kgy. Harta község képviselőtestülete egyhangúlag kimondja, hogy mandátumáról lemondani nem hajlandó.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést bezárta.

	Kmft.	
Pintér Péter		Gillich Salamon
jegyző	elnök	
		Lehóteki János hitelesítők

Tintával írt tisztázatot, tintával írt aláírásokkal. — B-KmL. Harta. Közgyűlési jkv. 1916—1928. köt. 41—42. p.

BUDAPEST, 1919. FEBRUÁR 1.

A NÉPSZAVA HÍRE A CEGLÉDI POLGÁRSÁG REAKCIÓS SZÁRNYÁNAK SZOCIÁLDEMOKRATA ELLENES FELLÉPÉSÉRŐL ÉS A CEGLÉDI MUNKÁSSÁG TÖMEGSZTRÁJKJÁRÓL

Hírt adtunk róla¹, hogy ceglédi elvtársaink a polgárság köréből induló aljas és vakmerő ellenforradalmi támadásra *tömegsztrájkjal feleltek*. Mint tudósítónk jelenti, a tömegsztrájk meghozta azt, hogy az elbizakodott és túl vakmerő reakciós társaság egy kis időre meglapult. A sztrájk január 29-én délután vette kezdetét. Több mint tizenötezer főnyi munkásság, nemzetőrség és katonaság² vonult föl szép, fegyelmezett sorokban. A tüntető fölvonulás után népgyűlést tartottak, amelynek szónokai, Urbán és Reiner elvtársak kifejtették, hogy a reakciós tábor, amely sokalja a népszabadságokat, immár a legbecstelenebb eszközöktől sem riad vissza és *terrorizálni akarta a helybeli szociáldemokrata pártot*. Fölbérelt suhancokkal tömték tele a Nemzeti Tanács üléstermeit, akik megakadályozták a munkásság küldötteit abban, hogy a munkásság érdekeit képviselhessék. A népgyűlés határozati javaslatot fogadott el, amelyben megbélyegzi a bérenceket és megállapítja, hogy nagy pénzekben *ellenforradalmi törekvéseket szítanak*, hogy felekezeti izgatókkal meggondolatlan tettekre akarják rábírní az embereket. Egyben követelik, hogy az ellenforradalmi akciók végleges elfojtására *a kormány szigorú vizsgálatot rendeljen el*. Az impozáns és izzó hangulatú népgyűlés ezután a legnagyobb rendben és nyugalommal oszlott szét.

A ceglédi munkásság tömegsztrájkja. — Népszava, 1919. február 1. (XLVII. évf. 28. sz.) 5. p.

1 A rövid telefontudósítást a lap január 29-i száma közölte. Ez a tudósítás így írja le a „casus belli”-t: „Ugyanis a hétfőre egybehívott Nemzeti Tanács ülése alkalmával lerészegített emberekkel állották el a tanácsterem ajtait, akik a munkástagokat nem engedték be az ülésre”. (6. p.)

2 Nyilvánvaló túlzás, hiszen Cegléd belterületi összlakossága 1910-ben mindössze 26 313 fő volt. Az ipari munkásság száma pedig ugyanekkor: 1692 fő. (ROMSICS, 1975/a.)

A konzervatív ceglédi polgárság fellépése egyébként majd érvként hangzik el Pogány január 7-i, a Katonatanács ülésén elmondott, s a megelőző hetekben aktivizálódó ellenforradalom elleni hatékony intézkedéseket követelő beszédében. (Pogány beszédét a *Népszava*, 1919. február 8-i száma (XLVII. évf. 34. sz. 5. p.) közölte. Beszédének Duna—Tisza közti vonatkozású részét e kötet 119. számú dokumentumaként közöljük.)

KISKUNMAJSA, 1919. FEBRUÁR 1.

**A KÉPVISELŐTESTÜLET JEGYZŐKÖNYVE
A SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT HELYI
SZERVEZETÉNEK HATÁROZATÁRÓL
(RÉSZLET)**

A közölt 39. kgy./1919. számú napirendi pont előtt elhatározta a képviselőtestület, hogy a frontokról hazatért katonák házhelyek kiosztása iránti kérelmét teljesíteni fogja.

Előadó h.-jegyző felolvassa a helybeli „Nemzetközi Szociáldemokrata” párt által a gyűlést megelőzőleg benyújtott jegyzőkönyvi kivonati határozatát.

A képviselő testület a megküldött határozatot tárgyalás alá vevén többek hozzászólása s heves viták után egyhangúlag hozatott a következő

Határozat.

Képviselő testület a község lakosságának ellátásából álló súlyos kötelességének tudatában, s a nyári gazdasági munkálatok fentakadás nélküli biztosítása érdekében eltiltja egyelőre az elsődrendű fontosságú élelmiszer-cikkeknek u. m.: mindenféle gabona és liszt, hüvelyesek, szalonna és zsírnak a község területéről való kiszállítását, s ezen intézkedésének ellenőrzésével a csendőrség mellé osztott nemzetőrséget bízta meg. — S ezen határozatát meghirdetni elrendeli.

A „Nemzetközi Szociáldemokrata” párt határozatát pedig, mellyel Király Pál képv. test. tagnak kizárását kéri, tárgytalannak tekinti. Tárgytalannak tartja pedig azért, mert a képviselő testület határozatilag kimondja, hogy járási főszolgabíró urat felkéri arra, hogy a jelenlegi képviselő testületek feloszlata s az új választások megtartása iránt intézkedni szíveskedjék. Szükségesnek tartja ezt a képviselő testület a lakosság részéről nyilvánuló bizalmatlanság s ellenszenv eloszlata érdekében, mert a jelenlegi állapotok mellett a közügyek vezetésében a szükséges és kívánatos egészséges irányt követni nem lehet.

Daczára előadó h. jegyző azon felvilágosításának, hogy a képv. testüle-

tek feloszlata és új választások megtartásának szabályozására vonatkozó tervezet most van a minisztériumban kidolgozás alatt, elhatározza a képviselő testület, hogy Terbe István, Rác Kálmán, Felföldi János és Király Pál kiküldött tagjai útján járási fősolgabíró úr az új választások megtartásának szorgalmazására keressék fel, mert csak így remélhető a közhangulat lecsillapítása.

Kiküldöttek utasíttatnak, hogy ezen kérelem tolmácsolására járási fősolgabíró úrnál f. évi február 5-én jelenjenek meg a Szociáldemokrata párt esetleg kiküldött 1—2 tagját vigyék magukkal.¹

E határozatról a Szociáldemokrata párt jelenlevő elnöke útján értesül.

40—48. kgy./1919. számú napirendi pontok alatt közlélmzési, segélyezési és fizetésemelési kérdésekben intézkedett a testület.

Tintával írt tiszttzat, Hegyesi [Sándor] helyettes jegyző, Gáspár [Antal] bíró, Patyi Antal és Rác Kálmán képviselők tintával írt aláírásával. — B-KmL. Kiskunmajsa. Közgyűlési jlv. 1919—1920. köt.

¹ A fősolgabíróval folytatott tárgyalások eredményéről nem tudósítanak a képviselőtestület későbbi üléseinek jegyzőkönyvei. A Szociáldemokrata Párt helyi szervezetének egyik jelöltje a testület javaslatára és a fősolgabíró beleegyezésével február végén kooptálással lett a képviselőtestület tagja. (Lásd erre a 137. számú dokumentumot.)

117.

BUDAPEST, 1919. FEBRUÁR 2.

**A NÉPSZAVA TUDÓSÍTÁSA A HOMOKSZENTLŐRINCI
VIGYÁZÓ-FÉLE URADALOM
MUNKÁSAINAK HATÁROZATÁRÓL:
„... AZ ÖSSZES SZERVEZETT ALKALMAZOTTAK
»TERMELŐ SZÖVETKEZETET«
LÉTESÍTENEK...”**

Az uradalmakban dolgozó proletárok közt egyre jobban tért hódít a közös termelőszövetkezetek eszméje. Igen érdekes erre nézve a homokszentlőrinci uradalom összes alkalmazottainak határozata. Homokszentlőrincen (Pest megye) január hó 26-án volt a Földmunkások és Kisgazdák Országos Szö-

vetsége helyi csoportjának gyűlése, amelyen a Vigyázó Sándor gróf tulajdonát képező, Farkas Bertalan bérlő kezelésében levő Homok, Halom, Nagyállás puszták összes szervezett cselédsége, gazdasági iparosai és gazdatisztjei László Arnold központi küldött előadása után a következő határozatot hozta: A homokszentlőrinci gazdaság összes szervezett cselédsége és gazdasági alkalmazottai a szociáldemokrácia tanításait vallja igaznak és gazdasági érdekeiknek biztosítására, de meg a célszerű és okszerű gazdálkodás kifejlesztésére a nagyüzemi gazdálkodást tartja egyedül helyesnek. Ezért az összes szervezett alkalmazottak „termelő szövetkezetet” létesítenek és ennek szervezésére és kiépítésére a bizalmi férfiak testületét megbízzák. Tiltakoznak egyúttal azon maradi tervezet ellen, mely a nagybirtokokat, a modern üzemű mezőgazdaságot kis- és törpegazdaságokra akarja földarabolni és ezzel a termelés színvonalát leszállítani és az ország mezőgazdaságát tönkretenni akarják.

Gazdatiszték, ipari munkások és mezőgazdasági cselédek a szövetkezeti művelés mellett.
— *Népszava, 1919. február 2. (XLVII. évf. 29. sz.) 10. p.*

A tudósításhoz a következő megjegyzést fűzte a szerkesztőség: „Mi ezzel szemben csak azt akarjuk megjegyezni, hogy a kisgazdaságok létesítése nem okvetlen jelenti az ország mezőgazdaságának tönkretételét: tanult, szorgalmas emberek kezelésében a kisbirtok hozadéka semmivel sem kell, hogy rosszabb legyen, mint a nagybirtoké”.

Farkas Bertalan február eleji feljelentéséből tudjuk, hogy László Arnold agitációja termékeny talajba hullott: a gazdaság alkalmazottai a gyakorlatban is érvényesítették határozatukat. (Farkas feljelentését közli MMTVD. 5. köt. 515—516. p.)

118.

CEGLÉD, 1919. FEBRUÁR 2—4.

A CZEGLÉD HÍRE AZ ORSZÁGOS KISGAZDA- ÉS FÖLDMÍVESPÁRT HELYI SZERVEZETÉNEK MEGALAKULÁSÁRÓL

Folyó hó 2-án, vasárnap délután tartotta a czeplédi kisgazda és földművespárt kerületi elnöksége a kerületi bizalmi emberek közbenjöttével a központi vezetőség megválasztására irányuló gyűlését. Központi elnökké egy-

hangúlag ifj. Kardos Mihály kisgazdát választották meg. Ugyancsak egyhangúlag társelnökké választattak, a kisgazdák részéről Magó Mihály, a földműves munkások részéről Bimbó Pál, a szellemi munkások részéről Haerter Ádám főgimn. tanár, a kisiparosok részéről Fábián Imre, s az iparos tanács a maga kebeléből társelnökül Piros Lajos iparost küldte ki. Alelnökök pedig a mindenkori kerületi elnökök. Pénztáros lett Nagy Béni. Az elnökség a megalakulásról átiratban értesíti a helybeli szociáldemokrata pártot, a 48-as függetlenségi Károlyi pártot és a párt központi vezetőségét.

Dr. Hartyáni Imre
mint a párt szervező bizottságának tagja

A kisgazda és földművespárt megalakulása. — Czepléd, 1919. február. 2—4. (XLI. évf. 5. sz.)

119.

BUDAPEST, 1919. FEBRUÁR 8.

RÉSZLET POGÁNY JÓZSEFNEK
AZ ELLENFORRADALOM ELLENI
HATÉKONYABB FELLÉPÉST SÜRGETŐ
BESZÉDÉBŐL: A KISKUNSÁGI MOZGALOM

Tisztelt Katonatanács! Sajnos, azzal a megállapítással kell kezdenem, hogy a forradalom veszélyben van. [...] ^a *Kiskunfélegyházán, Kunszentmiklóson el akarnak szakadni a magyar köztársaságtól. Külön jászkun köztársaságot kívánnak, külön jászkun hadsereggel, mert ahogy mondják, csak így lehet biztosítani „a létérdekükben veszélyeztetett földbirtokosok testi épségét és vagyonát”.* A húsz tagú végrehajtó bizottság kiáltványa ugyanakkor, amikor az ország területi integritásáért siránkozik, egészen nyíltan szét akarja darabolni az országot: „*Mi, szabad kiskunok a népek önrendelkező jogának az alapján elhatározzuk, hogy jövőnk sorsát saját magunk akarjuk intézni és ezen célból kimondjuk a kiskun területek függetlenségét*”. Ugyanilyen feudális, elavult hagyományok élednek újra a székelyek mozgalmában, akiknek jogos bánatát lelkiismeretlenül kihasználják politikai kufárok. [...] ^b

Tudósítás a Katonatanács 1918. február 7-i üléséről. — Népszava, 1919. február 8. (XLVII. évf. 34. sz. 5. p.)

a A közölt bevezető mondatok után Pogány az ellenforradalom társadalmi bázisát alkotó csoportokat sorolta fel és jellemezte, majd a polgári demokratikus rendszer ellen irányuló társadalmi és politikai szervezeteket (ÉME, MOVE, Magyar Irredenta stb.), valamint az ellenforradalom konkrét fészkeit (Sopron, Nyíregyháza stb.) vette sorra.

b Beszédének befejező részében az ellenforradalom ellen alkalmazandó eszközökről beszélt, s a kormány erélyesebb fellépését követelte.

Az ellenforradalmi és a kártérítési törekvéseket ötvöző mozgalom jellegére és terveire lásd még kötetünk 121. számú dokumentumát.

120.

KISKUNHALAS, 1919. FEBRUÁR 12.

A KISKUN-HALAS HELYI ÉRTESÍTŐJE TUDÓSÍTÁSA A POLGÁRI RADIKÁLIS PÁRT HELYI SZERVEZETÉNEK MEGALAKULÁSÁRÓL

Az egész ország a pártszervezkedés zajától hangos. A lakosság minden rétege párttá szervezkedve akarja érdekeit megvédelmezni.

A polgári radikális párt vasárnap délután tartotta Halason alakuló gyűlését. Dr. Práger József megnyitó szavai után dr. Nagy József 1 1/4 óras, tartalmas, magvas előadásban ismertette a radikális párt programját.

A régi magyar politikai elvek tárgyalása során kifejtette, hogy mi azelőtt sohasem fejtettünk ki világpolitikát, mindig csak azon tanakodtunk, hogy szorosabban kapcsolódjunk-e Bécshez, avagy nem, de olyan politikát sohasem követtünk, amely más országban is visszhangra talált volna. A szociáldemokráciát a nemzetközi jelleg, a mindenütt való elterjedtség teszi oly erőssé.

Rátérve a pártprogramra, azokat a különbségeket állapította meg, amelyek a polgári radikális pártot a szociálistáktól elválasztják. Erősen hangsúlyozta, hogy a cél egy, úgy hogy a két párt tulajdonképpen testvérpártnak tekinthető; de azért van néhány irányelv, amely megakadályozza, hogy a szociális pártba olvadjanak a radikálisok.

A radikális párt nem áll az osztályharc alapján, mint a szociálisták. Az ő meggyőződésük, hogy reformjaikat enélkül is meg tudják valósítani, még

pedig a kölcsönös megértés alapján. Majd rátér arra, hogy a párt szerint csak az egyenes adó alapján való adórészesedés igazságos, mert a fogyasztási adót nagyobb arányban fizeti a szegény, mint a gazdag. Majd felolvasta pontokba foglalva a párt egységes programját.

Végül szépen ecsetelte, hogy a radikális program tulajdonképpen az ember szentségén alapszik. Azt akarja, hogy az egyén minél emberibb, minél jobb életet éljen, minél szebben alkossa meg lelkivilágát, míg a szociáldemokrácia, amelynek végső, kimondott célja a kommunizmus, — az egyént néha feláldozza a köznek.

Élénk helyeslések közt befejezett beszédje után Szalai Károly indítványára a gyűlés a polgári radikális pártot megalakultnak nyilvánította, és annak elnökévé egyhangúlag dr. Nagy Józsefet választotta meg.

Érdekes keretet szolgáltatott a gyűlésnek a szocialisták megjelenése. Dr. Nagy Józsefnek elnökké választása után Hibó Sándor üdvözölte a pártot. Beszédében rámutatott arra, hogy ők, a szocialisták szükségesnek tartják az osztályharcot, sőt Jászi Oszkár az országos radikális párt feje is megengedhetőnek mondja egyik művében. Szólt az ellenforradalmi jelenségekről is, amelyet le fognak törni. Majd üdvözölte a radikális pártot mint testvérpártot, amely körülbelül azon ideálokért küzd, mint ők.

Gregus Gyula a polgári párt üdvözlését hozta, — de aztán kijelentette, hogy a pártprogram helyességét látva, a radikális pártba belép.

Zabreczky Károly kérte dr. Nagy elnöktől, hogy a pártprogram tegyen határozottabb állásfoglalást az iparosság érdekében.

Utána a budapesti munkástanács kiküldötte beszélt röviden, majd a gyűlés — megválasztva titkár-jegyzőnek Szalai Károly tanárt és 12 tagú választmányt —, végetért.

Megalakult a radikális párt Halason. — Kiskun-Halás Helyi Értesítője, 1919. február 12. (XIX. évf. 7. sz.)

BUDAPEST, 1919. FEBRUÁR 13.

AZ ÚJ SZÓ KÖZLEMÉNYE A KUN
FÖLDBIRTOKOSOKNAK A HABSBERGOKKAL
SZEMBENI ANYAGI KÖVETELÉSÉRŐL, S E
MOZGALOM ELLENFORRADALMI JELLEGÉNEK
VALÓTLANSÁGÁRÓL

A katonatanács egyik teljes ülésén Pogány József kormánybiztos szóvátette a kunszentmiklósi ellenforradalmi mozgalmat.¹ Elmondotta, hogy Kunszentmiklóson félmágnásokból és kisbirtokosokból társaság alakult, amely meg akarja szervezni a kun köztársaságot. De elmondta — nagy izgalmat váltva ki hallgatóságából — azt is, hogy hadsereggel akarnak Budapest ellen jönni, hogy vérbe fojtsák a forradalom uralmát.

A súlyos vádra a legsúlyosabb ítélet lehet csak a válasz. Ha van olyan gaz Magyarországon, aki a demokrácia ellen lázadozik, ki kell írtani kegyetlenül, kegyelem nélkül. Aki viszályt szít közöttünk, vagy bűnös, aki senki oltalmára ne számíton, vagy őrült, s akkor tébolydába vele. De a védelem jogától ne üssünk el senkit, és senkinek sincs joga, — de a hatalmasan megszervezett szociáldemokrata pártnak, az ország egyetlen szervezett erejének még oka sem lehet rá, — hogy a váddal szemben a védelmet meg ne hallgassa.

Hát lássuk mit mondanak a kunok, lássuk, mire készülnek.

*

Tavaly december tizenhétedikén kunszentmiklósi és halasi földbirtokosok meg akarták alakítani a Kun Nemzeti Tanácsot, és e célból egy kunszentmiklósi családnál — mintegy húszan — összejöttek. A Kun Nemzeti Tanács megalakítását azért tartották szükségesnek, mert a kunoknak 170 millió korona követelésük van a Habsburg-családon. A derék Habsburgok egyik kitűnősége, I. Lipót császár pénzzavarba jutott, s úgy segített magán, hogy zálogba csapta a — másét, a Kunságot ötszáz ezer rénesi forintért a német johannita rendnek. Negyven esztendővel később — Mária Terézia idején — a kunok, a maguk pénzén, száz ezer forinttal drágábban visszaváltották a birtokaikat.

Ez a summa a kamatokkal együtt ma csekély százhetven millió koronára

rúg. A terv az, hogy ezt a pénzt visszaperlik a Habsburgoktól, ha pedig nem tudják behajtani pénzben, akkor kisajátítják a pesszéradacsi harminckét ezer holdas kilenc Habsburg-majort, és szétesztják maguk között. Az akció és a Nemzeti Tanács élén Baky Miklós kunszentmiklósi földbirtokos állott, és körlevélben, melyet húsz kunsági birtokos írt alá, felszólította a kunokat és a jászokat, hogy csatlakozzanak az akcióhoz. Kérték már a jussukat a kunok 1911. januárjában Tiszától is, de Tisza természetesen nem akarta megzavarni a Habsburgokat ilyen aprósággal. Buza Barnához is fordultak segítségért, de mert választ nem kaptak, dr. Holló Gábor kiskunhalasi ügyvédnek adták az ügyet.

A kun gazdák azt hiszik, hogy ez a mozgalmuk az oka az ellenük megindult vizsgálathoz. A szociáldemokrata párt földműves megbízottja, Farkas Imre jelezte Budapesten, hogy ők fegyverekkel és ágyúkkal felfegyverkezve Pest ellen akarnak indulni, holott Kunszentmiklósnak mindössze negyven népőre van, a negyven közül pedig húsznak sincs fegyvere. A nagybirtokosok hadereje szintén nehezen mondható félelmetesnek, mert gróf Nemes János tizenhatezer holdas birtokán három katonáőr van.

A szocialisták azonban valószínűleg nem tudnak arról, hogy kunszentmiklósi küldöttjük, Farkas Imre ellen fosztogatás címén feljelentést tettek. Farkas Imre jegyzőkönyvben megvallotta, hogy november elején, a forradalom kitörésekor, Kunszentmiklóson 40 kiló lisztet, cukrot, kávé és több más élelmiszert „szerzett”.

Fizessen Habsburg Károly . . . — Az Új Szó, 1919. február 13.

1 Pogány beszédének vonatkozó részletére lásd e kötet 119. számú dokumentumát.

Az Új Szó, amely a kun földbirtokosok propagált redeptiók törekvéseit hitelen ismerteti, nem tudott vagy nem akart tudni e mozgalom mint fedőszerv mögött meghúzódó ellenforradalmi tervekről, melyekre viszont Pogány mutatott rá helyesen. Ahogy ezt a „kunokhoz” később csatlakozó, de hamarosan irányítóvá és budapesti összekötővé vált Hefty Richárd elbeszéli, a decemberi kunszentmiklósi felhívásnak, s az ennek nyomán kibontakozott — egyébként sohasem számottevő erejű — mozgalomnak „... még nem volt határozott ellenforradalmi jellege”. A potenciálisan azonban már decemberben sem szimpatizáns törekvések ellenforradalmi vonásai csak Hefty bekapcsolódása után erősödtek meg, ill. öltöttek konkrét formákat, melyek között a Pogány által említett Budapest ellen vonulás terve is szerepelt. Az irányítók a szervezkedés januári leleplezése után kezdtek ismét — megtévesztésül — Az Új Szó által ismertett Habsburgokkal szembeni követelés szélesebb körű propagálásához. (HEFTY, 12—22. p.)

KALOCSA, 1919. FEBRUÁR 13.

**A FŐSZOLGABÍRÓ ÁTIRATA A KALOCSAI
ÁLLAMÜGYÉSZSÉGNEK A BÜNTETŐ PEREK
LEFOLYTATÁSÁHOZ SZÜKSÉGES NYOMOZÁSOK
KÉSÉSÉNEK OKAIRÓL**

Többszöri megkeresésre és sürgetésre van szerencsém hivatalos tisztelettel értesíteni, hogy a forradalmi zavargások alkalmával történt büntető perekben való nyomozások lefolytatása mind ez ideig azért nem volt lehetséges, mert járásom legtöbb községéből a jegyzők kénytelenek voltak székhelyeiket elhagyni, így Géderlakon, Kalocsán, Homokmégyen, Bátyán, Fajszon egy ideig egyáltalán nem működhetett az elöljáróság, jelenleg pedig helyettes munkaerők vannak beosztva a jegyzők helyett. Szakmár községéből a jegyző a napokban volt kénytelen távozni, mert életveszélyesen fenyegetik. Mindehhez járul még a leszereléssel járó rendkívül túlhalmozott munka, a segélyezéseknek lebonyolítása, az egyes forradalmi intézkedések sürgős végrehajtása, — mindez a legnagyobb lázas sietséggel és megerőltetéssel, mert a nép a legkíméletlenebb módon türelmetlen. Legfőbb oka emellett még a késedelemnek, hogy sem a tanúk, sem pedig a tettesek idézésekre meg nem jelennek, megfelelő és megbízható karhatalom pedig ez előállításra rendelkezésre nem áll.

Ily körülmények között kérem kell a legmesszebbmenő elnézést a jegyzők részére, kik minden emberi erejüket megfeszítve végzik kötelességüket, s akaratukon kívül eső okok miatt nem foganatosíthatják a kellő gyorsasággal a megkereséseket.

Madarász [Elemér]
[fő]szolgabíró

Tisztázat másodpéldánya, tintával írt aláírással. — B-KmL. Kalocsai Járási Főszb. ir. 678/1919. sz.

SOLT, 1919. FEBRUÁR 16.

A SOLTI NEMZETI TANÁCS JEGYZŐKÖNYVE
KÖZIGAZGATÁSI KÉRDÉSEKRŐL
ÉS A MUNKÁSTANÁCS BIZALMATLANSÁGI
HATÁROZATÁRÓL

Felvétetett a solti nemzeti tanács 1919. évi február hó 16-án tartott gyűléséről.

Jelen vannak: Ila Gábor, Bajnok Károly, Kivágó Gábor, Fiser Dávid, Hús Lajos, Molnár Bálint, Ön István, Koós Gábor, Nagy Antal, Őrsi József, Hollósi Sándor, Sz. Nagy József, Kecskés Sándor, Német János, Erős Lukács, Erdélyi József, Csordás István, Csordás Mihály, Molnár Bálint, Fehér József, Nyámádi Lajos.

1. Elnöki megnyitó. Tud.
2. Fedeztetés megkezdése. Városgazda jelenti, hogy tekintettel az időjárásra, megkezdhető-e? H. Megkezdhető, Papucsek beszerzendők.
3. Községi vendéglő kerítése, H. Szerződés megnézendő. Láki János, Csordás Mihály, Zéman János.
4. György malomban levő ölfá behozatala. H. Közélelmezési bizottságba.
5. Kopolya vizének lecsapolása. Nagy Lukács, Tóth Károly, Nyámádi Lajos, Fehér József, Molnár Gábor.
6. *Lakodalmi cukor.* H. *Nem adható.*
7. Zéman cukor kérése. H. *Nem adnak.*
8. Mátyás István dunapataji fuvar ügye. H. 50 K-át megadnak.
9. Szalma ügy. H. Szalmapréseléstől eltiltatik. Felszólítatik Rácz, hogy jutányosan adja.
10. Hus L. szénügy, Szabó L. a gond.ság.
10. Kecskés Sándor és Koós Mihály ügye. Kecskés előadja, hogy munkástanács egyhangú határozata alapján bizalmatlansággal. Tudomásul.
11. Kissoltiak kérvénye, Két óra 30—30 koronával.
12. Csordás M. bejelenti az őrség feloszlatását. Tudomásul.
13. Csordás lisztügy. *Elviheti a lisztet.*

Ceruzával írt fogalmazvány. — B-KmL. Solt. Kig. ir. szám nélkül./1919.

ABONY, 1919. FEBRUÁR 16.

„DR. G.” VEZÉRCIKKE A MUNKÁSTANÁCS
ÉS A NÉPJÓLÉTI BIZOTTSÁG
MEGALAKULÁSÁRÓL

Tempora mutantur! A városháza egyik helyiségét egy eddig ismeretlen testület és intézmény foglalta el. Ez a testület a „Munkás Tanács”, az intézmény a „Népjóléti bizottság”. Ezután már nemcsak a születési rang, a meglévő vagy szerzett vagyoni osztály intézi kesztyűs kézzel, fontoskodva a nép ügyes-bajos dolgait, hanem a nép önmaga, a fent nevezett testület és intézmény által. Ugyanis a fenti testület és intézmény akként tudott az őt megillető helyre jutni, hogy városunkban tartott több népgyűlés határozatai kényszerítették erre. Mintegy másfél hónapig tépelődött a népbizottság, vajon elfoglalja-e helyét, vagy pedig csak külsőleg szemlélje a volt „Nemzeti Tanács” több tagú, de egyszemélyű ténykedéseit?

A nép felismerve ennek szükségét, egyhangúlag kimondta a szervezetek megalakítását, s azoknak tagjait nyomban meg is választotta, melyek aztán működésüket megkezdték.

Jelenleg csak annyit említek meg, hogy a fenti alakulatok a pártokon belül a város összes egyleteiből — a Népkör kivételével — delegált tagokból állanak, s a jog, törvény és igazság jelszava alatt, de a méltányosság szem előtt tartásával, a közigazgatásnak segédkezet nyújtva a város lakosságának szociális dolgait vezetni fogja, míg az új, meghozandó községi választói törvény alapján, az új közigazgatás helyét elfoglalhatja.

Kísérje szeretettel olyan megértés, mint amilyen buzgalommal ellátja kötelezettségét.

Dr. G.: Progress. — Abony, 1919. február 16. (XXIV. évf. 7. sz.)

BUDAPEST, 1919. FEBRUÁR 18.

**A VÁRMEGYE KORMÁNYBIZTOSÁNAK
RENDELETE KECSKEMÉT POLGÁRMESTERÉHEZ
A NÉPTANÁCS TAGJAINAK KIJELÖLÉSÉRŐL**

Az 1919. évi VII. néptörvény 2. §-ában gyökerező jogomnál fogva néptanácsi tagokul kiküldöm:

1. Bódy János magánhivatalnok
2. Csikay Lajos asztalosmester
3. Dr. Fritz Imre ügyvéd
4. Dr. Joó Gyula jogakadémiai igazgató
5. Dr. Lőwy Ödön munkásbiztosító pénztári igazgató
6. Móczár Gábor gazdálkodó
7. Dr. Pásztor János ügyvéd
8. Simon István hírlapíró
9. Soós Pál asztalosmester
10. Szegedy Lajos magánhivatalnok
11. Dr. Váry István ügyvéd, lapszerkesztő és
12. Vincze Lajos ácsmester kecskeméti lakosokat.

Felhívom Polgármester Urat, hogy erről az érdekelteket értesítse.

Kégl [János]
főispán-kormánybiztos

Tisztázat, tintával írt aláírással. — B-KmL. Kecskemét. Polgármester eln. ir. 5285/1919. sz.

KALOCSA, 1919. FEBRUÁR 18.

**A FŐSZOLGABÍRÓ JELENTÉSE A VÁRMEGYE
FŐISPÁN-KORMÁNYBIZTOSÁNAK AZ ÉRSEKI
URADALOM ERDEIBEN FOLYÓ PUSZTÍTÁSOKRÓL,
A KIRENDALT KARHATALMI OSZTAGOK
MAGATARTÁSÁRÓL ÉS A CSENDŐRSÉG
MEGERŐSÍTÉSÉNEK SZÜKSÉGESSÉGÉRŐL**

A mellékelt panasz iratot aláíró érseki erdőtanácsossal, mint az uradalom képviselőjével lefolytatott tárgyalás után a következőket jelentem:

Panaszos karhatalmi osztag kiküldését nem kéri, azt magam részéről sem javaslom. A Budapestről leküldött karhatalmi osztagok ugyanis kivétel nélkül rossz emlékeket hagytak hátra, amennyiben lakás ellátás dolgában elégedetlenkedtek, külön napidíj követelésekkel állnak elő, fegyelmezetlenek, s így a hatóság vagy a közönségnek az a része, melynek érdekében a karhatalom kiküldetett állandó bizonytalanságban van aziránt, hogy mikor fordul ellene a védelmére hivatott katonaság. Különösen áll ez papi birtok tulajdonosaira, kikkel szemben a dologtalan, lopásból, rablásból élő elem azt a jelszót használja ki, hogy a papokét veszi el, holott tulajdonképpen közvagyont tulajdonít el illetéktelenül, s közvagyont semmisít meg az erdei ültetésekben, vadban okozott tervszerűtlen pusztításával.

Másrésről nincs hatása a karhatalom kiküldésének azért sem, mert arra az időre, míg a karhatalmi osztag valamely veszélyeztetett helyen tartózkodik, az illetők felfüggesztik tevékenységüket, s akkor kezdik újból, mikor a karhatalom eltávozott. Az pedig, hogy lakott helyektől távol eső erdőkben, Duna-szigeteken huzamosabb ideig karhatalom tartassék, egyéb okoktól eltekintve, élelmezési és közlekedési szempontból is kivihetetlennek tartom.

Véleményem szerint az erdőkben uralkodó anarchistikus állapotoknak csak az vetne gátat, ha a környékbeli csendőrörsök hivatásos csendőrökkel megerősítenének, gyakori őrzáratokat tarthatnának, a fegyverek pedig az egész környéken statáriális következmények terhe mellett összeszedhetnének.

Madarász [Elemér]
főszolgabíró

Tisztázat másodpéldánya, tintával írt aláírással. — B-KmL. Kalocsai Járási Főszb. ír. 728/1919. sz.

KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1919. FEBRUÁR 19.

A MUNKÁSTANÁCS KIÁLTVÁNYA A KÖZIGAZGATÁSI HATALOM ÁTVÉTELÉRŐL

Kiáltvány a Néphez!

A kiskunfélegyházi Munkás Tanács sajnálattal emlékezik meg a keddi szomorú eseményről,¹ és hogy ezen sajnálatos eset többé elő ne forduljon, s a városban a rend és a belső nyugalom biztosítva legyen, a nép érdeke hathatósan meg legyen védelmezve, és hogy hatalmunk is legyen ahhoz, hogy határozatainknak érvényt szerezhessünk, a mai naptól kezdve a város ügyeinek vezetését átvesszük, és elsőrendű feladatunknak tekintjük a személy- és vagyonbiztonság érdekében, hogy a kereskedelmi és ipari árucikkek méltányos árban legyenek kiárúsítva. Az élelmicikkekre vonatkozólag eddig megállapított maximális árak betartását szigorúan ellenőrizzük, és az élelmicikkeknek kivitelét betiltjuk.

Egyben a gazdaközönség figyelmét felhívjuk, hogy saját érdekében az élelmicikkeit és jószágait hozza piacra, mert ellenesetben a munkásságból szervezett népörség a tengerész népörség erejével karöltve fogja a város lakosságának élelmezését biztosítani.

Kérjük városunk lakosságát, legyen irántunk bizalommal, és mi becsülettel kívánunk a reánk várakozó feladatoknak megfelelni.

Kiskunfélegyházi Munkás Tanács

Nyomatvány. (64×48 cm. Feuer nyomdavállalat. Pirosszínű papíron fekete betűs szöveg.) — B-KmL. Kiskunfélegyháza. Plakátgyűjtemény. szám nélkül.

¹ A február 18-i zavargásokra lásd e kötet 131. számú dokumentumát.

KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1919. FEBRUÁR 21.

**A VÁROS KORMÁNYBIZTOSÁNAK
ÉS POLGÁRMESTERHELYETTESÉNEK
FELHÍVÁSA: „...EDDIGI HATÁSKÖRÜK ÉPSÉGBEN
MARADÁSA MELLETT MŰKÖDNEK.”**

Félegyháza népe!

Tévedések és félremagyarázások elkerülése végett közhírré tesszük, hogy a Munkástanács által f. hó 19-én kibocsájtott „Kiáltvány a Néphez” című hirdetményben¹ foglalt azon kitétel, hogy a város ügyeinek vezetését átveszi, csak a kitört lázongás folytán felbomlott rend helyreállítása végett szükséges intézkedések megtételére vonatkozott, de nem úgy értendő, mintha a hatóságok működésüket megszüntették volna, sőt, ellenkezőleg tudatjuk a lakossággal, hogy a városi hatóságok és hivatalok jelenleg is, a jövőben is eddigi hatáskörük épségben maradása mellett működnek.

Dr. Fekete Sándor
h. polgármester

Iványi Sándor
kormánybiztos mb.

Nyomtatvány. (49 × 32 cm.) Feuer-nyomdával. Piros színű papíron fekete betűs szöveg.) — B-KmL. Kiskunfélegyháza. Plakátgyűjtemény. szám nélkül.

¹ Lásd erre kötetünk 127. számú dokumentumát.

KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1919. FEBRUÁR 21.

A VÁROSI TANÁCS JEGYZŐKÖNYVE
A KINEVEZENDŐ NÉPTANÁCS MELLÉ
KIRENDELT KORMÁNYBIZTOS FOGADÁSÁRÓL
ÉS TÁMOGATÁSÁRÓL

Dr. Fekete Sándor h. polgármester elnöklete alatt jelen voltak: Seres István polgármesterhelyettes, Szabó István gazd. tanácsnok, Szántó Lajos adóügyi tanácsnok, Dóczy Pál főmérnök-műszaki tanácsnok, Kőrössy Gyula h. aljegyző, Dr. Rády Lajos főjegyző, Dr. Molnár József főügyész.

Dr. Földes István kormánybiztos helyettes bemutatja Pest-vármegye főispán-kormánybiztosának a város polgármesteréhez intézett 392/fi. 1919. sz. rendeletét, amely szerint a néptanács mellé kormánybiztosi megbízottként Iványi Sándor budapesti lakost rendeli ki a rendeletben megírt hatáskörrel.¹

Dr. Földes István vázolja a népkormány intenióit, amely leginkább a forradalom vívmányainak megvédésében s a rend és köznyugalom megoltalmazásában, s mindennemű népjóléti intézmény támogatásában, valamint a leszerelt katonák s a hadiárvák és özvegyek megsegítésében áll, hogy ezek a társadalomban újra elhelyezkedhessenek, s annak hasznos és munkás tagjai lehessenek. Kijelenti, hogy az ezen célok elleni, bárhonnán jövő támadást a legszigorúbb eszközökkel is elfojtják a hatóságok, minélfogva a tanácsnak is a népkormány céljait minden törvényes eszközzel szolgálania kell. Ezen célok szolgálatában fogja a tanácsot és a néptanácsot támogatni Iványi Sándor kormánybiztosi megbízott. Amidőn átadja nevezettnek a főispán-kormánybiztos rendeletét, kéri a tanácsot, hogy azt vegye tudomásul.

Iványi Sándor kormánybiztosi megbízott szintén vázolja céljait, melyek közül legfőbb a rend — s a közbiztonság helyreállítása, valamint a közellátás zavartalan menetének fenntartása. Célja, hogy a socialdemokrata érzelmű lakosság a polgársággal harmonikusan együtt működjen a közös nagy célok elérésében. Ő is támogatni fogja a helyi hatóságokat, de viszont megkívánja azoktól is, hogy őt támogassák.

Határozat

A városi tanács egyhangúlag tudomásul veszi Pest-vármegye főispán-kormánybiztosának 392/fi. 1919. számú rendeletét, örömmel üdvözli a megjelent Dr. Földes István kormánybiztos-helyettest és Iványi Sándor kormánybiztosi megbízottat, s biztosítja őket, hogy a népkormányt teljes erejével és őszintén támogatni fogja.

Dr. Rády Lajos
főjegyző

Dr. Fekete Sándor
h. polgármester

Tisztázat, tintával írt aláírásokkal. — B-KmL. Kiskunfélegyháza. Kormánybiztos ír. 1/1919. sz.

1 Február 19-i leiratában Kégl János széleskörű közigazgatási hatalommal ruházta fel szociáldemokrata megbízottját. Iványinak jogában állt „a város közigazgatási ügymenetét ellenőrizni, észleleteinek és kifogásainak figyelembevételét követelni, . . . s minden intézkedést megtenni, amit a közrend biztosítása érdekében szükségesnek és hasznosnak tart”. (Kégl rendeletére lásd: B-KmL. Kiskunfélegyháza. Polgármester ír. 3437/1919. sz.)

130.

KECSKEMÉT, 1919. FEBRUÁR 22.

A MAGYAR ALFÖLD TUDÓSÍTÁSA A SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT HELYI SZERVEZETE VEZETŐSÉGÉNEK ÚJRAVÁLASZTÁSÁRÓL ÉS A POLGÁRI PÁRTOKHOZ VALÓ VISZONYRÓL

A kecskeméti szociáldemokrata párt f. hó 16-án vasárnap délután tartott rendes évi pártközgyűlést. A városháza nagytermét, hol eddig potrohos virilisek és az osztályválasztójog alapján bekerült városatyák bólintgattak, proletárok százai töltötték meg. A pártközgyűlés meglehetősen zajos lefolyású volt, ami nem is csoda, hisz négy és fél esztendő szenvedése állt a felszólaló elvtársak mögött. Erős kritika alá került a hadi pártvezetőség működése, valamint a forradalom után választott pártvezetőség tevékenysége is.

Bódy párttitkár elvtárs referátuma, valamint a számos felszólalás nyomán az a meggyőződés alakult ki, hogy a háború alatt, amíg a szuronyok lekötve tartották a proletáriátust, nem volt lehetséges a pártnak osztályharcos működést kifejteni. Ezentúl azonban, amikor az osztályuralom legerősebb támasza, a militarizmus összedőlt, a legerélyesebb proletárpolitika lehetséges, sőt egyenesen szükséges. A szociáldemokrata párt Kecskeméten is hajlandó együttműködni a Károlyi párttal, de csak azon esetben, ha az valóban a Károlyi és Hock által inaugurált politikát követi, s a legélesebben fordul a nem forradalmi, sőt forradalom ellenes földműves pártnak és keresztényszocialista pártnak. Ellenkező esetben a párt megszakít minden kooperációt a Károlyi párttal, és halad egyedül nyílegyenesen a maga útján. Szóbakérültek a pártgyűlésen azok az ellenforradalmi törekvések, amelyek hol burkoltan, hol nyíltabban Kecskeméten is megnyilvánulnak. Ezeket a párt le fogja törni, mert nem engedhető meg, hogy a forradalom vívmányaival, az egyesülési és sajtó szabadsággal a reakció lovagjai visszaéljenek, és ezeket az eszmei fegyvereket a forradalom ellen irányítsák. Bizonyos fokú diktatúrát, a forradalmi átalakulás diktatúráját kell megteremteni, amely kíméletlenül eltámassza azokat, akik a haladás útjában állnak.

Jó három órás szócata után sor került az új pártvezetőség megválasztására; a hivatalos lista változatlanul ment keresztül. Ennek eredményeképp megválasztottak a végrehajtó bizottságba: Bódy János, Csihalik László, Dudás András, Hajma József, Kósa István, Lesi Pál, Lugosi István, Soós Albert, Szegedi Lajos, Váczi János, Villám István. Az ellenőrző bizottságba: Soós Pál, Sarlós Ágoston, Tóth László, Tóth Károly, Vincze Lajos elvtársak.

Pártközgyűlés. — Magyar Alföld, 1919. február 22. (IX. évf. 8. sz.)

KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1919. FEBRUÁR 23.

A FÉLEGYHÁZI HÍRLAP SZERKESZTŐSÉGI CIKKE A FEBRUÁR 18-I TÖMEGMEGMOZDULÁSRÓL

Sajnálatos esemény zavarta meg városunk amúgy is gyöngén álló közrendjét. A keddi piacon úgy tíz óra tájban egy tojást áruló asszonytól a rendőrség elkobozta a tojást, mivel az asszony a hetven filléres maximális ár helyett 1 kor. 10 fillérért árusította. Az asszonyok erre Schwéd és Sámuel rőfös kereskedő boltjába mentek, és ott fejrevaló kendőt akartak venni. A kereskedő 100 koronát kért egy kendőért. Az asszonyok erre a kendőért is fele árat kínáltak, hivatkozva arra, hogy a tojást ők is fele árért voltak kénytelenek odaadni. A kereskedő a kendőt így nem adta oda. Tehát vita támadt közöttük, amely mind szenvedélyesebb lett, s a tömeg fenyegető magatartásától tartva a kereskedő a redőnyt az üzletén lehúzatta.

A rendőrség értesült a piactéren támadt izgalomról, s Sallay József h. rendőrkapitány személyesen ment a helyszínre, s az asszonyokat kérleléssel és szép szóval akarta nyugalomra bírni. A kedélyeket újra izgalomba hozta, hogy a helyszínen megjelent a kereskedő öccse, aki előbb az üzletet lezárta. Újra izgalomba jött a nép, és bosszúját a menekülön akarta kitölteni. Ez a Pölös-féle borbély-üzletbe menekült. Sallay rendőrkapitány az ajtóban állt, s fegyvertelenül, a saját testével zárta el az ajtót a betódulók elől, de félretolták, katonaruhába öltözött fiatal emberek nyomultak az üzletbe, ahol Schwédet ököllel ütlegelni kezdték, majd pedig, hogy az üzletben kárt ne okozzanak, a megrémült kereskedőt kivitték a piactérre, ahol különböző eszközökkel összeverték, s a városháza bejárata alá lökték be. Később az eszméletlen állapotban levő Schwédet elszállították.

A tömeg haragja nemcsak a kereskedő ellen irányult, hanem Pomázi rendőrbiztos ellen is, aki a tojást a piacon elkobozta. Őt is kereste, hogy rajta is bosszút álljon, Pomázit azonban nem sikerült kézrekeríteniök. Ezután egy asszonyokból álló küldöttség ment a polgármesterhez, és követelte, hogy a kereskedőknek a zavargás hírére lezárt üzleteit a hatóság délután 2 órára nyitassa ki, és maximális áron árusíttassanak ott is. A hatóság a rendért nem merte vállalni a felelősséget, s így a kért 2 órai üzlet nyitvatartást se rendelte el, mivel esetleges fosztogatástól tartott.

A tömeg ezalatt a piacon nőtön-nőtt. Apró csoportokban külön népgyűlések alakultak, melyeken alkalmi szónokok izgatták az amúgy is szenvedélyes embereket. Megtörtént állítólag, hogy gonosz és magukról megfedkezett emberek az izgalmat a mai köztársasági rend ellen akarták felhasználni, s a királyság mellett izgattak. Más csoportban pedig a zsidók ellen, különösen a Schvéd család ellen izgatták többnyire asszony-szónokok a körülállókat.

Így múlt az idő a kritikus délutáni 2 óráig. A tömeg fegyelmezett volt, és megvárta az általa követelt üzletnyitási határidőt. 2 órakor azután Schvéd rófos üzletéről lefeszítették a lakatot, a redőny felszaladt, s a tömeg benyomult az üzletbe, ahonnan körülbelül 10 perc alatt minden elemelhető holmit, vásznat, fehérneműt, rófosárut, állítólag szappant is elvitt. A berendezést pedig összetörte. Az üzlet fosztogatásának hírére nem tudni, hogy ki, nem tudni, hogy milyen hatóság, a helyben állomásozó 6-os gyalogezredtől kért hatalmi segítséget, ahonnan ki is vonult egy körülbelül 15 emberből álló készületség, s ez a tömeget szét akarta oszlatni.

A 6-osok beleavatkozása olaj volt a tűzre. Ugyanis a helybeli leszerelt katonák és a 6-osok között a múltban is többször került sor nyílt ellenségeskedésre. Ennek az ellenszenvnek az oka állítólag szerelmi féltékenykedés. A 6-osok megjelenésére a leszerelt katonák nagy tömege az ipariskolába nyomult, és az ott tartózkodó helybeli nemzetőrségtől egy gépfegyvert, hozzávaló muníciót és körülbelül 20 kézi fegyvert vett el. A leszerelt katonák segítségére a városból is számosan mentek még a novemberi forradalom idején szerzett fegyverrel. Most már fegyveres erő állt szemben a fegyveres készületséggel. A 6-osok is segítséget kértek a kaszárnyában, ahonnan egy tiszthelyettes vezetésével s egy gépfegyverrel körülbelül 20—25 ember sietett a városházán levő társai segítségére. A helybeliek gépfegyverüket az ó-templom táján állították fel, s innen lőtték a városháza piactéri oldalát. A golyók a falakon és az ablakokon keresztül mentek be a termekbe. Ennek a lövődözésnek súlyos sebesültje is lett Oroszi gépész, családós ember, 6 gyermek apja, aki haslövést kapott. Szegedre szállították súlyos sebesülten, állapotáról közelebbit ebben a pillanatban nem tudunk. Több könnyű sebesülés is történt, de a sebesültek személyét megállapítani nem lehet. A 6-osokat a városházán körülzárták, és megadásra szólították fel. A 6-osok fegyvereik és a gépfegyver kiszolgáltatása után fegyvertelenül szabadon elvonultak, de a harc alatt többen közülök fegyvereiket az utcán elhagyva menekültek. Az elhányt fegyvereket a járőkelők szedték össze, s ezzel is növelték a felfegyverzetek számát.

A küzdelem színterén most már csak az egyik fél, a helybeli leszerelt

katonák maradtak. A harc közben nemcsak a hatosokat, hanem a helybeli rendőrséget is lefegyverezték a helybeli leszerelt katonák.

Ezután már nem volt ki ellen harcolni. Az aggodalmaskodók attól tartottak, hogy a tömeg, amely így a helyzet ura lett, hatalmát további fosztogatásra és gyilkolásra fogja felhasználni. De nem így történt. A tömeg nagyobb részében úrrá lett a gondolkodóbb elem, és ez nem engedte, hogy a mindenre elszántak, akik semmi visszaéléstől vissza nem riadtak volna, a hatalmat fosztogatásra használják fel. A harc után a fegyveres tömeg higgadtabb elemei maguk vették át a rend fenntartását, és ezt megbízható munkásokból álló járőrökkel akarták biztosítani.

Az éjszaka beálltaig nagyobb rendzavarás nem is történt, azonban 10 és 11 óra között özv. Barta Józsefné szatócs-üzletébe a lakás ablakán keresztül benyomultak állítólag fegyveres katonák, s a lakást kifosztották, s az üzletből a pénzt elrabolták.

Gain Teofil helybeli hentes lakásába szintén az éjféli órákban törtek be, ahonnan a fiatal házasság összes ruhaneműit és fehérneműit elvitték.

Rablógyilkossággal végződött az a betörés, amelyet szintén fegyveres katonák Grünbaum Miklós Jókai utca 6. sz. alatti vegyeskereskedőnél követtek el. A tettesek a kapun másztak be, s nemcsak a pénzt és ékszert rabolták el, hanem Grünbaumot is, aki pedig ellenállást se fejtett ki, hasba lőtték, úgy, hogy sebesülésébe még az éj folyamán belehalt.

Rendzavarás az éjszaka folyamán kisebb mértékben még több helyen is volt. Ablakokon belövedöztek, fegyver rekvirálás ürügye alatt egyeseket kisebb-nagyobb mértékben megsarcoltak, pénzt és más értéktárgyakat követeltek többnyire félig berúgott állapotban levő fegyveres egyének.

Reggelre megérkezett a budapesti tengerész különítmény 200 embere Neuberger Frigyes parancsnokkal az élen. Statáriumot hirdetett (lásd lapunk vezető helyén), járőrök járták be a várost, s a széthordott fegyvereket, az elrabolt holmit igyekeznek összeszedni.

Így történt. — Félégyházi Hírlap, 1919. február 23. (XXXVII—XXV. évf. 8. sz.)

SZABADSZÁLLÁS, 1919. FEBRUÁR 23.

A KÖZSÉGI ELŐLJÁRÓSÁG KÉRELME
A FÖLDMŰVELÉSÜGYI MINISZTERIUMHOZ
INGYENES NÉPKÖNYVTÁR ADOMÁNYOZÁSA
TÁRGYÁBAN

Szabadszállás község nagyobb számú földműves-munkás lakossága részére egy *ingyenes népkönyvtár* felállítását tervezzük. A vonatkozó könyvtári szabályzatot elkészítve¹, 3 példányban oly kérelemmel terjesztjük fel, hogy méltóztassék azt lehető sűrűsően közvetlenül engedélyezni, mert a vármegyei közgyűlések, melyeknek az ily tárgyú községi határozatokat jóvá kellene hagyni, jelenleg nem hívhatók össze, munkáslakosságunk számára pedig sűrűsően szükséges volna egy vagy két népkönyvtár, hogy a felnőttek oktatását, nevelését minél szélesebb alapokra fektethessük.

Kálmán Lajos
főjegyző

Tintával írt tisztázat, tintával írt aláírással. — OL. K. 184. 1919—64—346. sz.

1 Uo.

Elintézés: „A népkönyvtár adományozása ez idő szerint szünetelvén, Egyelőre: ad acta”.

KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1919. FEBRUÁR 24.

**A SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT HELYI
SZERVEZETÉNEK KÉRELME A KORMÁNYBIZTOSHOZ
A KÖZÉRDEKŰ PÁRTHATÁROZATOK
FOGANATOSÍTÁSA TÁRGYÁBAN**

A Kiskunfélegyházi Szociáldemokrata Párt 1919. február hó 21-én tartott rendkívüli ülésén a következő határozatot hozta, amelynek keresztülvitelével és a végrehajtás foganatosításával a Kormánybiztos Urat kéri fel a Párt végrehajtó bizottsága.

Legelső kérésünk ez:

A 6-ik honvéd gyalogezred itt tartózkodó legénysége munkás-osztaggá alakítandó át, és a kormány rendelkezésére bocsátandó. Fegyverzetük a helyben állomásozó tengerész nemzetőrség parancsnokságának szolgáltatandó be. A tiszték a városból távolíttassanak el, mivel a város nyugalmanak érdeke feltétlenül megkívánja azt, hogy ezen kétes elemek innen eltávozzanak.

2. Kérjük a Kormánybiztos Urat, hasson oda, hogy a közellátás biztosítása végett a 20 holdon felüli birtokoknál a legsürgősebben és a legradikálisabb módon keresztülvendő rekvirálás eszközöltessék.

3. Tekintettel arra, hogy a város közbiztonsága nem a legjobb állapotban van, az egész éjjeli utcai világítás válna szükségessé. De, miután ez villanyal teljesen lehetetlen a szénhiány következtében, kéri a Pártvezetőség a Kormánybiztos Urat, rendelje el, hogy a város főbb vonalán és az utcák keresztezésénél egy-egy szükség-petróleumlámpa állíttassék fel.

3. A fa-hiányra vonatkozólag kéri a pártvezetőség a Kormánybiztos Urat, szíveskedjék átíratot intézni Jócsák Kálmán szentesi kormánybiztos úrhoz, aki tudomásunk szerint, nagyobb mennyiségű tűzifa felett rendelkezik, hogy városunknak 100—150 vagon fát bocsásson rendelkezésre.

4. Hasson oda a Kormánybiztos úr, esetleg a Belügyminisztérium közbejöttével, hogy a helybeli városi háborús gazdálkodás vizsgáltassék felül még pedig a legszigorúbb módon.

Felkéri a Pártvezetőség a Kormánybiztos Urat, hasson oda, hogy a fentiek közérdekből lehetőleg a legrövidebb idő alatt rendeztessenek.

A Szociáldemokrata Párt
Elnöksége

Tintával írt tisztázat. — B-KmL. Kiskunfélegyháza. Kormánybiztos ír. 43/1919. sz

134.

KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1919. FEBRUÁR 24.

IVÁNYI SÁNDOR KORMÁNYBIZTOS FELIRATA
A FÖLDMŰVELÉSÜGYI MINISZTERHEZ
A KISKUNFÉLEGYHÁZI FÖLDMUNKÁS MOZGALOM
LECSENDESÍTÉSE ÉRDEKÉBEN TERVEZETT
KÖZMUNKÁK PÉNZÜGYI FELTÉTELEINEK
BIZTOSÍTÁSA TÁRGYÁBAN

A Kiskunfélegyházán lezajlott események fő oka a földműves munkások munkanélkülisége és nyomorúsága volt. Kötelességemnek tartom, hogy érdekükben Miniszter Úrnál felszólaljak, és kérem arra, hogy az öt milliárdban megállapított állami munkákból a kiskunfélegyházi kubikus munkásoknak, földmunkásoknak és egyéb hasonló munkákat végző félegyházi szegény lakosságnak bizonyos részt juttasson. Szükséges ez azért is, hogy Félegyháza, mint a legerősebb földmunkás szervezet gócpontja eme munkálatokkal lecsendesítsen, és szabályozza a fölzaklatott kedélyeket, és megszüntesse azt a rettentő nyomorúságot, amelyben ezek a szegény emberek vannak. Ezen kérésem egyáltalán nem helyi kérdés, hanem nagy országos kérdés, amennyiben az egész Alföldet, illetve az alföldi földmunkásokat meg tudjuk óvni a szélsőséges irányzattól és forrongástól.

Kérem Miniszter urat, méltóztasson sürgősen intézkedni, hogy Félégyháza város részére, ahol igen sok közmunka vár elvégzésre, hogy ezen munkákra nagyobb összeget kiutalványozni méltóztassék. Csakis ilyen előfeltétellel bírom a kedélyeket lecsillapítani, és az alföldi földmunkás mozgalmat békés keretek közé szorítani.

Kérésem ismétlése mellett vagyok a Miniszter úrnak

készséges híve:
Iványi [Sándor]
kormánybiztos mb.

Tisztazat, tintával írt aláírással. — OL. K. 184. 1919—62—330. sz.

A mezőgazdasági munkásság munkanélkülisége valóban nem helyi, hanem országos nehézség volt.

A polgármester január 13-i jelentése szerint Kecskemét ugyanezzel a problémával küzdött: „... Egyidejűleg tett előterjesztésemben már említettem, hogy városunkban ezrekre menő földműves munkás van munka nélkül, s felhoztam azokat az okokat is, melyek az ő munkába állásukat különösen a tavaszi munkák megkezdéséig, tehát március második feléig, gátolják. Bár legegyszerűbb volna e munkások részére munkaalkalmat biztosítani: ezt kellő gyorsasággal semmi esetre sem remélhetjük. A helyzet pedig sürgető, mert ma közel ezer ilyen munkás csoportosult, s mintegy 50—60 tagú küldöttségük izgatottan követelte nálam a munkaalkalmat és a segílyt. Hogy ennek hiánya mely percben idéz elő nagyobb bajokat azt nem tudhatjuk, azt azonban tudjuk, hogy városi pénztárunk november 1-je óta valóban nagy megterhelése s bevételei egy részének elmaradása mellett ilyen tömeges segílyezést meg nem bír. Addig is tehát, míg a munkaalkalom nyújtása iránt kielégítő intézkedés történhetik, tisztelettel kérem az állami segílyzősnek a mezőgazdasági munkálatokra való haladéktalan kiterjesztését.”
(*B-KmL, Kecskemét. Polgármester eln. ir. 40/1919. sz.*)

135.

KECSKEMÉT, 1919. FEBRUÁR 25.

A NEMZETI TANÁCS ÜLÉSÉNEK JEGYZŐKÖNYVE FELOSZLÁSÁRÓL

Felvétetett a Nemzeti Tanács 1919. évi február 25-én tartott üléséről. Elnök dr. Horváth Mihály, ki a jegyzőkönyv hitelesítésére dr. Joó Gyulát, Gudricza Jánost kéri fel.

1. Dr. Horváth Mihály bejelenti, hogy a néptanács tagjait a kormánybiztos kinevezte¹, s ennek folytán a Nemzeti Tanács hatásköre megszűntnek tekinthető. Indítványozza, hogy a Nemzeti Tanács ügyeinek befejezésére likvidáló bizottságot küldjenek ki.

A Tanács az indítványt elfogadja, s kiküldi dr. Fodor Jánost, Berger Miklóst és a pénzügyi bizottságot a likvidálás megejtésére.

2. Dr. Pásztor János indítványozza, hogy a Tanács jegyzőkönyvben örökítse meg köszönetét Sándor István polgármesternek, aki a forradalom nehéz napjaiban fáradhatatlan munkájával legnagyobb támasza volt a Tanács működésének.

Az indítványt a Tanács egyhangúlag magáévá tette.

3. Dr. Horváth Mihály az elnökség köszönetét fejezi ki a bizottságoknak hasznos munkájukért, dr. Fodor Jánosnak értékes működéséért s mindazoknak, akik a Tanácsnak a nehéz időkben segítői voltak. Ezek után a Nemzeti Tanácsot feloszlottnak jelenti ki.

jegyző

Gudrica József
Hitelesítők
Dr. Joó Gyula

Dr. Horváth Mihály
elnök

Tisztázat, tintával írt aláírásokkal. — B-KmL. Kecskemét. Nemzeti Tanács ir. szám nélk. (93—94. p.)

1 A Néptanács tagjaira lásd e kötet 125. számú dokumentumát.

136.

KECSKEMÉT, 1919. FEBRUÁR 25.

A NÉPTANÁCS KIADVÁNYA ÜGYRENDJÉNEK MEGHATÁROZÁSÁRÓL

A városi tanács jelentése folytán a néptanács határozatilag kimondja, hogy a f. hó 22-én tartott értekezletén történt megállapodása értelmében a volt th. bizottsági közgyűlés ügyrendjét a néptanácsülés ügyrendjéül változtatásokkal elfogadja u. m.

1. Az ügyrend szövegében közgyűlés helyett néptanácsülés, bizottsági tagok helyett néptanácsstagok, törvényhatósági bizottság helyett néptanács megjelölések használandók mindenütt.

2. A néptanácsülések délután 4 órakor és folytatólag tartatnak az első kivételével, amely délelőtt 9 órára tűzetett ki.

3. A városi tanács hatáskörébe tartozó ügy a néptanács által a városi tanácsba delegált 4 tag kívánságára a néptanácsához utalandó.

4. Kiadványozás indokolt esetekben a néptanácsülés jegyzőkönyvének hitelesítése előtt is történhetik.

5. Hozzászólást a tárgy érdeméhez a néptanács ismételten is engedélyezhet.

6. A névszerinti szavazás egy néptanácsstag kívánságára elrendelendő.

7. A közgyűlési ügyrend 21 §-a, mely szerint a határozatokat ugyanazon ülészakban, melyben hozattak, sem módosítani, sem megváltoztatni nem szabad, — töröltetik.

Miről a városi tanács az iratok kiadásával hátíraton értesítendő.

Kecskeméten, a város néptanácsának 1919 évi február hó 25 napján tartott rendes havi üléséből.

Kiadta:
Garzó [József]
főjegyző

Tisztázat, tintával írt aláírással. — B-KmL. Kecskemét. Polgármester ir. 5357/1919.

KISKUNMAJSA, 1919. FEBRUÁR 26.

A KÉPVISELŐTESTÜLET JEGYZŐKÖNYVE
A SZOCIÁLDEMOKRATÁK KÉPVISELŐJÉNEK
TAGGÁ VÁLASZTÁSÁRÓL, A KÖZBIZTONSÁG
MEGJAVÍTÁSÁRÓL, A JÁSZ-KUN REDEPTUS
CSALÁDOK KÉPVISELŐJÉNEK KIJELÖLÉSÉRŐL,
A KÖZÉLELMEZÉSI BIZOTTSÁG MŰKÖDÉSÉRŐL,
HATÓSÁGI MÉSZÁRSZÉK FELÁLLÍTÁSÁRÓL
ÉS A NYÁRI ZSÍRSZÜKSÉGLET BIZTOSÍTÁSÁRÓL
(RÉSZLET)

Felvétett Kiskunmajsán a község képviselőtestületének 1919. évi február hó 26-án tartott rendkívüli közgyűléséről.

70.

Elnök a szabályszerű összehívás megállapítása után üdvözli a megjelenteket, a gyűlést megnyitja, s a jegyzőkönyv hitelesítésére Aeiler Gyula és Király Pál képviselőtestületi tagokat kéri fel.

71 kgy. 1919 sz.

ikt.

Előadó h. jegyző napirend előtt bejelenti, hogy a Balogh János halálával megürült tanácsbeli állás betöltésére a tanács járási főszolgabíró úrhoz előterjesztést tett azzal a javaslattal, hogy ezen állás helyettesítés útján a helybeli szociáldemokrata párt jelöltjével Günsberger Gyula elnök személyével töltsék be. Járási Főszolgabíró úr az előterjesztést elfogadva, a helyettesítést Günsberger Gyula úr részére megadta. Ki is most már ilyen minőségben vesz részt a gyűlésen.

Határozat.

Képviselőtest. a bejelentést egyhangúlag tudomásul veszi, s Günsberger Gyulában új tagját üdvözli.

72 kgy. 1919 sz.

ikt.

Márk Dániel képv. test. tag napirend előtti felszólalásra jogot nyerve előadja, hogy a legutóbbi napokban az iparos ifjak által rendezett színi előadáson sajnálatos incidens történt, mert egy részeg ember garázdálkodása az egész mulatságot s az előadást megzavarta. Hiába volt jelen a nemzetőrség rendfenntartásra, mert a parancsnokuk Mariska György őrmester csendőrőrsparancsnok teljesen passíve viselkedett a rendetlenkedővel szemben, s eltúrta azt, hogy nevezett a jelenvoltak között a zsidóság ellen igazságon, sőt a csendőrség s a karhatalom tekintélyét is mélyen ártó kifejezésekkel szidalmazza a nemzetőrök csillapító fellépését. Így csak a véletlennek köszönhető, hogy a lázítás folytán az amúgy is izgatott kedélyű tömeg komolyabb zavargásokra nem ragadtatta el magát. Szerinte a mai időkben Mariska György őrmester személyében nem találja meg a község azt a biztosítékot, melyre a nagyobb mérvű zavargások elkerülése érdekében szüksége volna, annál inkább nem, mert az erélyesség mellől a kellő tapintatosság is hiányzik magatartásából és viselkedéséből.

Günsberger Gyula sajnálattal veszi tudomásul ezen újabb konkrét adatot Mariska őrmester magatartásáról, s javasolja, hogy mondja ki határozatiilag a képvtest., hogy bizalmát Mariska György őrmester őrsparancsnok személyétől megvonja, tekintve, hogy feladatának végzése körül eddig is végzetserű erélytelenség mutatkozott. Javasolja, hogy a község által tartott 20 főből álló nemzetőrség parancsnokságával Vass István őrmester bízássék meg, s mivel a karhatalom széttagozása csak kárára lehet az egyöntetű eljárásnak, s végeredményben a község közbiztonsága s közrendészeti érdekeit veszélyeztetné, tanácsos lenne a csendőr kerületi parancsnokságnál kérelmezni, hogy ezen rendkívüli helyzet figyelembe vétele mellett a kiskunmajsai csendőrőrsparancsnokság vezetésével Vass István őrmester bízássék meg, ki a forradalom első izgalmas napjaiban is tanújelét adta arra hivatottságának, s az ő eréllyel párosult tapintatának köszönhető, hogy a nagymérvű zavargás komolyabb vér és emberélet áldozat nélkül múlt el. Az izgalmak és megpróbáltatások napjai még nem múltak el, s így Vass István személyére a községnek még szüksége lehet, mert népszerűsége folytán sok komoly ellentétet szép szóval elsimíthat.

Határozat.

Képvtest. Márk Dániel és Günsberger Gyula előterjesztését tudomásul veszi, s azok alapján egyhangúlag elhatározza, hogy Mariska György őrmester a kkmajtsai csendőrőrsparancsnokság alól felmentessék, és helyette Vass István őrmester bízássék meg annak vezetésével. Mariska György őrmester magánszemélye ellen a legcsekélyebb kifogás sem merülhet fel, s valószínűleg hivatalos eljárásban is csak jóindulat vezérli, de e körül már több ízben oly nagymérvű erélytelenségéről adott tanúbizonyságot, hogy csak a legnagyobb bizalmatlansággal lehet tekinteni hivatalos működése elé.

A képviselő test. eme lépésének megtételére azon körülmény kényszeríti, hogy a község által tartott 20 főből álló nemzetőrség fölötti parancsnoksággal is a csendőrőrsparancsnokság volt megbízva, illetve felkérve, mert csak egységes vezetés mellett lehet elképzelni, hogy egy közel 20 ezer lelket számláló nagy községben komoly rendzavarás esetén a karhatalom sikeresen megoldhatja feladatát.

Szükségesnek látszik a képv. test. előtt ily irányú kérelmével közvetlenül a kerületi parancsnoksághoz fordulni már azért is, mert ugyanilyen tárgyban kellő indoklással már régebben tett lépéseket a szárnyparancsnokságnál, honnan azonban intézkedésről értesítés nem érkezett.

73 kgy./1919. számú napirendi pont alatt Kömpöc pusztá legeltetésre alkalmas részeinek haszonbérbe adását határozta el a testület.

74 kgy. 1919 sz.

ikt.

Előadó h. jzó napirend előtt felolvassa Jász-Kunság lakóinak az I. Lipót császár uralkodása alatt történt elzálogosítás s a későbbi visszaváltásból eredő jogsérelmének orvoslására alakult bizottság felhívását¹, mely csatlakozásra hívja fel a községet, s az értekezletre meghívandók névsorát közölni kéri.

Határozat.

Képvtest. a felhívást tudomásul veszi, mielőbb a mozgalomhoz való csatlakozás kérdésében véglegesen határozna, szükségesnek tartja információt szerezni a mozgalom irányáról s a remélhető siker eredményéről.

Ugyanezért a tervezett értekezleten való részvételre Gáspár Antal bíró, Felföldi János pénztárnok, mint a redeptus családok képviselőit s Hegyesi Sándor h. jzót küldi ki. Kiknek neve a végrehajtó bizottsággal táviratilag közölni rendeltetik.

75 kgy./1919. sz. napirendi pont alatt a napirend előtti felszólalások korlátozásáról hozott határozatot a testület, majd hozzájárult a tűzoltók fizetésemelési kérelméhez.

77 kgy. 1919 sz.

1213.1214 ikt. 1919 sz.

Előadó h. jző felolvassa Terbe István közélelmezési bizottsági elnök a közélelmezési állapotokat feltáró írásbeli bejelentését, s ennek megtörténte után Terbe Istvánnak ilyen minőségben viselt állásáról való leköszönését.

Törtely Lajos és többek felszólalása alapján megállapítatik, hogy Terbe István személye a közélelmezés vezetésénél nélkülözhetetlen, mert az ő szaktudása és gyakorlottsága nem pótolható pláne a mai nehéz viszonyok között. Ezért rá kell bírni arra, hogy eddig viselt tisztjét továbbra is megtartsa, és elfoglaltságának könnyítésére mindenképpen támogatni kell. A közélelmezési bizottságban leendő részvételre Hegyesi Sándor h. jző kéressék fel. Az érkezett szállítmányoknak a kiárúsítók közötti szétosztására s egyéb teendők elvégzésére Terbe István mellé egy ember alkalmazandó, s ha ezen feladat elvégzésére Csontos Imre községbeli lakos vállalkozna, úgy vele lenne ajánlatos szerződésre lépni, mint ezen teendők ellátására leginkább alkalmas egyénnel.

Rácز Kálmán előterjeszti a közélelmezési bizottság javaslatát, Márk Dániel, Günsberger Gyula s Felföldi János a még be nem szállított gabonamennyiségek biztosítására beszállításainak módozatairól, továbbá a kiadott jegyek jogosultságának ellenőrzéséhez tesznek javaslatot.

Törtely Lajos indítványozza, hogy a közélelmezés biztosítása érdekében tett intézkedések publikálás által adassék a lakosság tudomására. Az orsz. szénelosztó bizottsághoz a képvtest. által felterjesztést intézni javasol, hogy az örletéshez szükséges szénmennyiség kiutaltassék.

Günsberger Gyula javasolja, hogy küldjön ki a képvtest. egy bizottságot, melynek feladata lenne az orsz. közélelmezési hivatalnál s alispán úrnál a helyzet őszinte feltárása mellett a közélelmezési kérdések sikeres megoldásához a szükséges támogatásokat megkérni.

Határozat.

A képv. test. a község megélhetése s jövő gazdasági érdekeire kiható fontos kérdésben a közéletmezés lehető biztosítása céljából a következő egyhangú határozatot hozza, s annak keresztülvitelére a közéletmezési bizottságot utasítja.

Terbe István közéletm. bizt. elnök felkérendő, hogy ezen állását továbbra is tartsa meg, s az eddigi érdemeinek elismerése mellett köszönetét tolmácsolja azzal, hogy a példátlanul fárasztó teendőiben való támogatást a képv. test. a legmesszebbmenőleg minden eszközzel hajlandó megadni, ha annak módozataira javaslatot tesz. A közéletmezési bizottságban való részvételre s a hozott határozatok jókönyvbe foglalására Hegyesi Sándor h. jz. kéri fel. Az érkezett szállítmányok körüli s egyéb teendők ellátására pedig egy embernek Terbe István melletti alkalmazására adatik felhatalmazás azzal, hogy ha erre alkalmasnak mutatkozik, úgy Csontos Imre községi lakos fogadtassék fel.

A közéletmezési bizottság utasítja, hogy az ellátatlanok névjegyzékét vegye revidiálás alá, s az adatok ellenőrzésében való segédkezésre a bizottság mellé a családi és helyi viszonyokkal ismerős Horváth István rendőrszakaszvezető rendeltetik ki.

A liszt jegyek és az ellátatlanok névjegyzékének revidiálásáig a gabonarakktár bezáratik, mivel a kereskedőknél úgy is van liszt készlet a lakosság rendelkezésére.

A 20 hold s ennél nagyobb kiterjedésű gazdaságok tulajdonosai liszt ellátásban nem részesülhetnek. A 15 hold s ennél csekélyebb gazdasággal bírók s a jobb módú kereskedők és iparosoknak közellátásra irányuló igényeik minden egyes esetben bírálat tárgyává teendők.

A liszt és gabonajegyeket eddig jogtalanul használó gazdáktól a jogtalanul kivitt mennyiségek visszaszállítása követelendő, ellen esetben el kell kobozni.

Az eddig még be nem szállított, s az utólagos intézkedéssel az ellátatlanoktól bevonni rendelt egy havi mennyiség beszállítására a lakosság felhívandó, s eredménytelenség esetén a requirálás karhatalmi igénybevételek mellett keresztülvezetendők, mert csak így lehet biztosítani az ellátatlan szegény néposztálynak az inségtől való megmentését.

Az ellátatlan munkanélkülieknek munkába s szolgálatba állásra való felhívására a nemzeti tanács kéri fel, mert mint komenciós cselédek is megszerezhetik kenyerüket. A meglevő gabonakészlet megőrléséhez szükséges szénmennyiség kiutalása iránt az orsz. szénelosztó bizottsághoz fel-

terjesztés intézendő, mert ennek hiányában a közellátást biztosítani nem lehet.

A község közéleti viszonyainak ismertetésére, s a szükséges támogatások kikérése céljából a közéleti miniszter úrhoz és alispán úrhoz dr. Névy Gyula, Günsberger Gyula, Törtely Lajos és Hegyesi Sándor h-jzöböl álló bizottság küldetik ki azzal, hogy ezen megbízatásukhoz képest lehetőleg mielőbb utazzanak fel Bpestre.

78 kgy. 1919 sz.

ikt.

Előadó h. jzö bejelenti, hogy Günsberger Gyula képv. és tsai a hatósági mészárszék felállítását kívánták tárgyalás alá vétetni, mivel a helybeli hús és zsírneműek árai hallatlan és indokolatlan magasságra emelkedtek.

Günsberger Gyula előadja, hogy a szegényebb néposztály már elégedetlenkedik az elviselhetetlen hús, zsír és szalonna árak miatt, melyeket a helybeli hentesek horribilis magas árak mellett árusítanak. Ezen tarthatatlan helyzet megszüntetésére indítványozza, hogy mondja ki a képvtest. a lakosság, de kivált a szegényebb néposztály megélhetése érdekében szem előtt tartásával, hogy egy hatósági mészárszékot állít fel, s a részletes tervezet elkészítésére egy 4 tagú bizottságot jelöl ki, melynek tagjai tervezetüket rövid időn belül lehető sürgősen terjesszék a képvtest. elé.

A nyári zsírszükséglet biztosítására pedig ajánlja, hogy a sertést levágó gazdák sertésenként 2 kg zsír v. szalonnának maximális áron való beszállítására köteleztesse, mert csak így biztosíthatja a község a nyári gazdasági munkák zavartalan elvégzését. Ezen bizottságba szintén kijelölendő lenne a képvtest. pár tagja, kiknek működését a nemzeti tanács minden tőle telhető módon támogatni kívánja.

Többek hozzászólása után egyhangúlag hozatott a következő

Határozat.

Képvtest. az előterjesztésben foglalt komoly indokok elfogadásával elvileg kimondja egy hatósági mészárszék felállítását, s az ehhez szükséges részletes tervezet elkészítéséhez Seiler Gyula, Patyi Antal, Günsberger Gyula és Daka Ádám képvtest. tagokat küldi ki, kötelességükké téve a tervezetnek a nemzeti tanács meghallgatása mellett rövid időn belüli elkészítését, s annak bemutatását.

A zsírszükségletnek a nyári időszakra leendő biztosítására pedig úgy intézkedik a képvtest., hogy minden gazdát, ki sertést levágott, kötelez

arra, hogy sertésenként 2 = kettő kg zsírt v. szalonnát maximális áron a községnek adjon át, hogy az ellátatlanok igénye kielégíthető legyen. A hentesek vágásaira ezentúl szintén kötelező eme beszolgáltatás.

Az egész akció keresztülvitelére az előjáróság mellé Terbe Gábor és Daka Ádám tagjait küldi ki azzal, hogy kellő méltányossággal intézkedjenek, szükség esetén kérjék ki a nemzeti tanács támogatását.

79.

Több tárgy nem lévén, elnök a gyűlést berekeszti.

Kmft.

Hegyesi [Sándor]
h. jzó.

Seiler Gyula
hitelesítők

Gáspár [Antal]
bíró

Tintával írt tisztázat, tintával írt aláírásokkal. — B-KmL. Kiskunmajsa. Közgyűlési jkv. 1919—1920. köt.

¹ A jászkun redeptusok ügyére lásd e kötet 119. és 121. számú dokumentumait, valamint ez utóbbi magyarázó jegyzetét.

138.

KECSKEMÉT, 1919. FEBRUÁR

A NEMZETI TANÁCS FELIRATA
A KÖZOKTATÁSÜGYI MINISZTERHEZ
A REFORMÁTUS JOGAKADÉMIA EGYETEMI
FAKULTÁSSÁ FEJLESZTÉSE
TÁRGYÁBAN

A Kecskeméti Nemzeti Tanács a legnagyobb örömmel értesült azokról a reform tervekről, amelyekkel Miniszter Úr népünk ideológiáját a haladás és a magyar nép érdekeinek anyagi szükségéhez képest akarja fejleszteni — több ízben tárgyalta a közzétett reformjavaslatokat, azokkal mindenben

egyétért, és azok megvalósítását a magyar forradalom szükségzerű továbbfejlesztőjének tartja. A magyar gondolkodás, a kialakult új korszellem felvirágzására és továbbfejlesztésére föltétlenül azonnal megkezdendőnek tartja aktiót, amellyel a korhadt és elnyomó feudalisztikus és kizsákmányoló, régi nevelési berendezkedést egy teljesen új alapon nyugvó, a nép tehetségeit fejlesztő, az élet követelményeit és nem néhány hatalmas érdekeit szolgáló nevelési rendszerrel cseréli föl.

A Kecskeméti Nemzeti Tanács, amikor Miniszter Úr reformjait testtel, lélekkel támogatja, nem csupán elméleti szempontokat követ, hanem kötelességet is teljesít, mert az eddigi kormányok közgazdasági és tanítási politikája egy országrészt sem sújtott annyira, mint az Alföldet és annak egy jelentékeny városát, Kecskemétet. Kecskemét 163 000 hold kiterjedésű homokján a mindenkori kormányok ellenséges magatartásával szemben csupán demokratikus birtok- és köztulajdont szerző föld politikájának köszönheti, hogy mezőgazdaságát a mai nivåóra emelte, és a világpiac legkeresettebb helyévé vált. A kecskeméti nép munkássága csodákat mívelt az ősi ugaron, de a kormányok nemhogy támogatták volna ezt a demokratikus birtokpolitikát, hanem a latifundiumokat támogató közgazdasági irányzatokkal az Alföld mezőgazdasági fejlődését megakadályozták.

Kecskemét ősi városi birtokainak megszerzésével és folytonos gyarapításával régóta a legmodernebb várospolitikát folytatja. Birtokpolitikája pedig évszázadok óta a mostani birtokreformhoz hasonló volt. Ilyen előfeltételek alapján gondolkodás nélkül adva van legközelebbi teendőinek programja: Kecskemét hivatott arra, hogy innét induljon ki az a kulturális átalakulás, amely: 1. Az Alföldet bekapcsolja a modern mezőgazdasági kultúra meggyökereztetésével a többtermelés szolgálatába; 2. A lakosság ideológiáját is megváltoztassa; 3. Az Alföld számára olyan vezetőket neveljen, akik Kecskeméten a jogtudományban való jártasságot, a modern várospolitika elveit s a mezőgazdasági tudományokat egyaránt elsajátítják. Csakis ily módon képzett tisztviselők képesek az alföldi városi élet igazi szükségleteinek szolgálatára: így a városi közigazgatással meg lehet majd teremteni a mezőgazdasági fejlődés szükséges feltételeit, és a lakosság mezőgazdasági tudásának fejlesztésével ezen az óriási kiterjedésű területen a termelést a német, a dán, az amerikai mezőgazdasági kultúra niveljára emelni; a közigazgatást város- és szociálpolitikailag, valamint mezőgazdaságilag szakképzett hivatalnokok vezessék, és kint a pusztákon éppen úgy, mint a városházán, a nép mellett a termelés törvényeit ismerő tanult és képzett szakértők álljanak. A föld és kultúra szeretetében nevelkedett polgárok és munkások készítik elő a talajt az új társadalmi rend megteremtésére!

Íme Kecskemét programja!

Vagyis: egyetemi színvonalon álló jogi és gazdasági együttképzéssel egy új intelligenciát nevelni a magyar alföld számára.

Mindezt azonban lehetőleg úgy kell megteremteni, hogy állami költségvetésünk lehető kevéssel terheltesék meg, amit legcélszerűbben akként érhetünk el, ha meglévő alapokon építünk tovább, s azokból mindazt felhasználjuk, ami érték.

A jogi és gazdasági egyetemi együtttérzés tehát Kecskeméten akként volna megvalósítandó, ha Miniszter Úr a kecskeméti ref. jellegű jogakadémiát egyetemi fakultássá emelni, azt akár a keszthelyi gazdasági akadémia, akár a budapesti kertészeti tanintézet idehelyezésével, akár másként, egy mezőgazdasági fakultással is kiegészíteni szíveskednék.

Mely esetben Kecskemét th. város az akadémia 8 tanszéke közül eddig is ötnek fenntartója, hajlandó avégből, hogy a főiskola a merev jogászi képző-intézet egyoldalúságából kiemeltessék, s a változott viszonyoknak megfelelőleg az élethez közelebb hozassék, még három tanszék fenntartási terheit magára venni, úgy hogy ezen tanszékekkel kapcsolatban az államkincstárt nem terhelné több kiadás, mint amennyi a jelenlegi jogakadémia tanáraival kapcsolatban, akik t. i. az állam részéről fizetés kegyezésben, háborús segélyben s legújabbban családipótlék kegyezésben is részesülnek. A jogakadémia pompás, modern épületében az így kiegészített jogi fakultás is elférne addig is, míg a két fakultás részére az e célra ez idő szerint legalkalmasabb ó-kollégium berendezetnék. Megjegyezzük, hogy a szervezendő három tanszék nézetünk szerint leghelyesebben:

1. *a szociológia,*
2. *a város és szociálpolitika,*
3. *az összehasonlító jogtudomány volna.*

Az így kiegészített jogi fakultás egyelőre a régi tanulmányi és vizsgálati szabályok alapján működne, addig, míg a jogi oktatás reformja el nem készül, amellyel szemben az akadémiának fakultássá emelése s szigorlatozási joggal felruházása praejudíciumot semmiképp nem képezne.

A mezőgazdasági fakultás számára Kecskemét város eleve a legmesszebbmenő támogatást helyezi kilátásba, így különösen a fakultás gazdasági részére a szükségeltető területet a minisztérium által meghatározandó nagyságban annál is inkább felajánlja, mert az azon a fakultással kapcsolatban berendezhető nagyarányú mintagazdaság (tehenészettel, juh-, sertés, házinyúl-, baromfi tenyésztéssel, zöldség kertészettel, gyümölcsösssel, szőlővel, méhészetrel stb.) Kecskemét kivitelének újabb hatalmas forrása lehetne. A mezőgazdasági fakultás szervezetét egyebekben a következőképp gondoljuk:

a tervezett tudományos mezőgazdasági intézmény legyen voltaképpen önálló, egyetemi tudománykar, amely a gyakorlati gazdasági életet új irányok felé terelő fejlődését a mezőgazdasági tudományoknak oly színvonalon szolgálja, mint a külföld régen virágzó hasonló tudományos intézetei; a szervezendő tanszékek tárgyaiul egyelőre a gazdasági növény- és állattant, gazdasági kémiai, geológiát, petrográfiát és agrogeológiát lehetne megjelölni kapcsolatban kísérletező intézetekkel és telepekkel. Kívánatosnak tartanánk a fakultással kapcsolatban gyakorlati gazdaképző intézetet is. A vonatkozó tervek részletes kidolgozását Miniszter Úr elvi hozzájárulása elnyerése után a legrövidebb idő alatt beterjesztjük.

A kecskeméti egyetem feladata mindenesetre a következő lenne: lehetőséget nyújtani arra, hogy a Magyar Alföld speciális viszonyait szem előtt tartó jogi, társadalomtudományi és mezőgazdasági tudományos kiképzést szerezhessen meg a jövő intelligencia s különösen a jövő közigazgatás tisztviselői kara. Egyetemvégzettnek tehát csak azt lehetne majd tekinteni, ki mind a két fakultást abszolválta; emellett azonban külön-külön is el lehetne végezni az egyes karokat.

A kecskeméti jogakadémiát pedig azért tartjuk alkalmasnak arra, hogy a jelzett módon fakultási rangra emeltessek, mert míg egy részről Kecskemét városa földrajzi helyzeténél, a régi kormányok által elhanyagolt színmagyar lakosságának szorgalma és józanságánál, csodálatos eredményeket feltüntető s vezető homoki kultúrájánál, mindamelllett még mindig kiaknázatlan, de megfelelő berendezkedések mellett hatalmas lehetőségeket ígérő s nagykiterjedésű földjeinek vonzó erejénél, demokratikus birtok elosztásánál, társadalmi tagozatainál, azok fajsúlyánál, öntudatos munkásságának fegyelmezettségénél fogva megfelelő környezetét képezi a modernül kiegészített jogi főiskolának, másrészt pedig maga a jogakadémia múltjában, tanárainak liberális és radikális felfogásában biztosítékát a modern eszmék megőrzésének, magas tudományos képzettségük (:8 közül 7 egyet. m. tanár:) pedig a magasabb tudományok terjesztésének. Mindezek együttvéve zálogát a szociális gondolkodású, éleslátású, gyakorlati jogász képzésnek.

Viszont egy ilyen intézmény garanciája annak, hogy egy vezető szerepre hivatott, nagyjövőjű város, illetve annak népe nem árulója, hanem zászlóvivője lesz a modern eszméknek.

Amidőn pedig azt látjuk, hogy az eddigi kormányok tehetetlenségével szemben olyan férfiú ül az ország közoktatásügyi miniszteri székében, akit valóságos vagy képzelt hatalmasságok nem rettentenek, sem a felekezetek féltékenysége, amely körülmények eddigi akadályát képezték a csődbe jutott jogi oktatás gyökeres reformjának és okát középosztályunk tétovázó jellemének és egész országunk adminisztrációja gyenge voltának — megragadjuk

az alkalmat, hogy jogi főiskolánkat följajánljuk a népköztársaság céljaira, viszont kérjük annak városunk és az ország érdekében való megerősítését és fakultássá téételét mégpedig olyképp, hogy az új tudományos intézetet már a jövő ősszel megnyithassuk. Amennyiben a mezőgazdasági intézetek berendezése hosszabb időt venne igénybe, kérjük egyelőre csak az akadémiának fakultássá emelését, — hogy az a jövő tanévet már az új tanerőknek is birtokában nyithassa meg.

Kecskemét th. város néptanácsa
névben:
polgármester

A Kecskeméti Nemzeti Tanács
névben:
elnök

Tisztázat másodpéldánya. — B-KmL. Kecskemét. Nemzeti Tanács ir. Eln. 1103/1919. sz.

Kecskemét egyetemi városá fejlesztését dr. Lówy Ödön kezdeményezte a helyi Nemzeti Tanácshoz intézett dátum nélküli levelében. (Uo. Eln. 920/1919. sz.) A testület február 4-i ülésén megismételte javaslatát, amelyhez többen hozzászóltak. Lówy indítványának elfogadása mellett Buday Dezső a keszthelyi gazdasági akadémia Kecskemétre helyezését, Sándor István az alsóbb fokú mezőgazdasági oktatás fokozottabb felkarolását is javasolta. Az indítványokat a testület elfogadta, s a szükséges intézkedések megtételére 10 tagú bizottságot alakított. (Uo. szám nélk. 82—83. p.) A bizottság képviselőjében Buday Dezső tárgyalta a Közoktatásügyi Minisztérium két államtitkárával (Somogyi Béla és Gönczy[?]) és Jászi Oszkárrel, egyetemeink akkori kormánybiztosával. Buday a Nemzeti Tanács február 21-i ülésén így summázta tárgyalásainak lényegét: „... az ügy igen jól áll. Indítványozza, hogy e tárgyban küldöttség menjen Budapestre a kormányhoz”. (Uo. szám nélk. 89—90. p.)

139.

BUDAPEST, 1919. MÁRCIUS 1.

A KATONATANÁCSOK KORMÁNYBIZTOSÁNAK JELENTÉSE ÁGOSTON PÉTER BELÜGYI ÁLLAMTITKÁRNAK A KISKUNMAJSAI ZAVARGÁSOKRÓL

Kiskunmajsán járt kiküldötteim jelentését alábbiakban közlöm:

„A kiskunfélegyházi nemzetőrséghez értesítés jött, hogy Kiskunmajsán még mindig lövöldözés és fosztogatások vannak,¹ amire a nemzetőrség parancsnoka hozzánk fordult, hogy menjünk ki és győzdjünk meg a történetekről, mire egy nemzetőrséghez beosztott tiszttel és 10 emberrel kimentünk

Kiskunmajsára, hogy az ottan történekről meggyőződést szerezzünk és egyúttal a polgári lakosságtól a fegyvereket beszedjük. Kiskunmajsára érkezve a főbírónál jelentkeztünk a nemzetőrség kirendeltséggel együtt, hivatkoztunk a fegyverbeszedésre vonatkozó hadügyminiszteri rendeletre, melyet a főbíró (:hogy az ő kijelentésével éljünk:), „*ha még olyan hadügyminiszteri rendeletet is hozunk*” ő azt, *mint főbíró nem veszi tudomásul és nem respektálja.* Erre mi visszamentünk és a kiskunfélegyházi nemzetőrség parancsnokának meghagytuk, hogy azonnal küldjön oda egy erős csapatot, aki a magyar hadügyminiszter rendeletét végrehajtja — ami azután megtörtént. Erre — mi — a kiküldöttek a helyiséget elhagytuk, de itt jelentésünkben javasoljuk, hogy a főbíró ellen a vizsgálatot a legsürgősebben megindítsák.”

Pogány József

A katonatanácsok kormánybiztosa

Tisztázat, tintával írt aláírással. — PmL. PPSKk Vm. Főispánjának ált. ir. 882/1918. sz.

1 Lásd erre e kötet 137. számú dokumentumát.

140.

NAGYKÖRÖS, 1919. MÁRCIUS 2.

A NAGYKÖRÖSI NÉPÚJSÁG TUDÓSÍTÁSA A FEBRUÁR 25-I NÉPGYŰLÉSRŐL ÉS AZ IDEIGLENES NÉPTANÁCS KINEVEZÉSÉRŐL

Emlékezetes szép napja marad Nagykörös népének 1919. február 25-ike. Először történt meg az, ami Budapesten mindennapi dolog: ezek és ezek tüntető felvonulása. Délelőtt 10 órakor még eszeágában sem volt a pártvezetőségnek, hogy a nap folyamán népgyűlést és felvonulást rendezzen. 10 óra egynéhány perckor értesül a pártvezetőség, hogy dr. Földes István h. kormánybiztos d.u. fél 5-kor érkezik a néptanács tagjainak a kinevezésére. Délben az egész város tudja már, hogy délután 3 órakor népgyűlés van. Dacára annak, hogy munkanap van, oly hatalmas néptömeg gyűlt össze, mint még

soha a városháza előtti téren. A zenészek a Marseillaise forradalmi indulóval nyitották meg a népgyűlést. — Utána Forberger Gyula és Vészi József elvtársak ismertették a nap fontosságát. Ennek végeztével folyamatosan zúgó éljenzés közben fogadták el a pártvezetőség által előterjesztett tizenkét néptanácsstagot, úgyszintén azon indítványt is, hogy menetté fejlődve kivonulnak a pályaudvarhoz a kormánybiztos fogadására.

Négy órakor megindult a hatalmas tömeg, élén a népzeneészekkel, élénken tüntetve a népköztársaság és a szociáldemokrata párt mellett. Miután a vonat több mint 1 órát késett, felváltva Vészi és Forberger elvtársak beszéltek a népgyűléshez. Végre 6 órakor berobogott a vonat, miközben a népzeneészek a Marseillaise-t játszották.

Egetverő éljenzés reszkettette meg a levegőt, amikor a kormánybiztos alakja feltűnt. Elsősorban a kormánybiztos üdvözölte Nagykőrös népét a következő szavakkal:

„A magyar népkormány üdvözlétét akarom átadni Nagykőrös közönségének, mikor ebben a kedves, szívélyes fogadtatásban vannak szívesek engem részesíteni. A néptanácsot, a magyar forradalmi vívmányoknak ezt az első népies hatóságát megalakítani lesz most az én feladatom Nagykőrös városában. Ígérhetem önöknek, hogy ez a néptanács olyan öntudatos és lelkiismeretes működést fog kifejteni, amely a város egész közönségének, minden dolgozó, nem pedig henyélő munkásának összes jogos érdekét és kívánságát becsületesen fogja honorálni! Bizton meg lehet győződve arról, hogy a népruralmon alapuló új kormányzat nemcsak végre nem hajtott rendeletekkel, nemcsak szavakkal és ígéretekkel, hanem tettel is be akarja bizonyítani, hogy az új tervekben az egész magyarság megtalálja a maga boldog, igazságos megélhetését. Természetesen nem lehet követelni, hogy a máról-holnapra teljesítsünk minden jogos kívánságot; elsősorban a hadiözvegyek és árvák, meg a rokkantak, akik egy idegen szellem gaz uralmának estek áldozatul, találják meg, nyerjék el azt, amit maguknak követelhetnek! Azonban t. barátaim, ha ezeket a sebeket gyógyítani akarjuk, az állam bármely megterhelésével, akkor az állam azt kívánja, hogy siessünk a munkára, mert az állam munkanélkülieket, dologtalan heréket nem akar látni és ismerni! Az új Magyarország nem a szolgaságnak, hanem a munkának, a dolognak a jegyében legyen olyan hatalmas, mint azt Kossuth apánk kívánta és óhajtotta! Ebben a közérdekű munkában, ebben az emberiség tiszta, igazi céljait szolgáló szent gondolatban mindannyiúnknak egyesülnünk kell! Amikor egész rendszerek, egész államok remegnek meg alapjaikban ezen eszme, a szocializmus szent eszméje által nyerjen kielégülést minden jogos követelésünk, de helyzetünk komoly voltához képest, mi is segítsük előmozdítani tevékeny munkával, erőnk teljes megfeszítésével az ország jólétét és felvirágoztatását!

Ezen szavakban akartam üdvözölni munkástestvéreimet és az egész közön-
séget.”

Majd utána dr. Kökény Dezső polgármester és Forberger Gyula párttit-
kár üdvözölték a kormánybiztost Nagykőrös város dolgozó népének nevé-
ben. Zúgó éljenzés közben a kocsik elindultak hatalmas tömegtől kísérve.
A városházára érve azonnal elkezdődött a tárgyalás a kormánybiztos, a
városi tanács és a pártok vezető tagjai között a Néptanács megalakítása
ügyében. Kétórás tárgyalás után a kormánybiztos kinevezte a néptanács 12
tagját és pedig 8 szociáldemokratát és 4 függetlenségi pártit. A Néptanács
kinevezett tagjait a szociáldemokrata párt részéről: dr. Kovács Lajos,
Kántor József, Papp Jenő, Verebes Dániel, Vágó László, Balla József, Ge-
recze Ferenc, Zsemberi Gyula elvtársakat, a függetlenségi párt részéről pedig
Bordács Szilárd, J. Nagy József, Horváth Lajos és Szűcs Ambrust.

A tárgyalás eredményét 26-án, reggel 9 órakor sok ezer főre rúgó tömegnek
a párttitkár adta tudtára, amelyet zúgó éljenzéssel fogadtak. Utána Földes
István kormánybiztos tartott hatalmas beszédet a néphez, meg-megszakítva
a kitörő éljenzések által. Szűnni nem akaró éljenzés közben távozott a kor-
mánybiztos a polgármester kíséretében.

Február 25. — Nagykőrösi Népiújság, 1919. március 2. (III. évf. 9. sz.)

141.

ABONY, 1919. MÁRCIUS 2.

AZ ABONY HÍRE A SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT HELYI SZERVEZETÉNEK MUNKÁJÁRÓL

Új idők friss szelleme mindinkább áthatja a lelkeket, s egyre többen csatlakoznak azokhoz az eszmékhez, melyek a háborús veszteségek okozta bajokból minél kevesebb rázkódtatások árán igyekeznek hazánkat és a társadalmat kiragadni. A legintenzívebb munkásságot e téren a szociáldemokrata párt fejti ki a Károlyi párttal s más demokratikus pártokkal együtt. Városunkban a szociáldemokrata párt szervezkedett, mely egyre jobban erősödik, kivált, mióta Bakonyi mérnök, az országos párt titkára intézi a szervezés munkáját

kiváló tapintattal és körültekintéssel. Legújabbán a községi, a pénzügyi, vasúti tisztviselők és alkalmazottak, a tanárok és tanítók alakították meg szabadszervezetüket, s csatlakozásukat jelentették be az országos szervezetbe, többen a szociáldemokrata pártba. A helyi alakulatoknál elnökül Homoki István, alelnökül Véli Miksa és Vámos Izidor, jegyzőül Szemes Imre, pénztárnokul, ellenőrökül Kiss Antal és Kiss Ferenc választattak meg. A választmány a csoportok bizalmi tagjaiból fog alakulni.

Alakulások. — Abony, 1919. március 2. (XXIV. évf. 9. sz.)

142.

KISKUNHALAS, 1919. MÁRCIUS 8.

A VÁROSI TANÁCS JEGYZŐKÖNYVI HATÁROZATA A POLGÁRMESTERI ÁLLÁS BETÖLTÉSÉRŐL ÉS A FÖLDMUNKÁSOK TERMELŐSZÖVETKEZET ALAKÍTÁSÁRÓL

A Városi Tanács midőn a bejelentést sajnálattal tudomásul veszi, egyúttal dr. Kolozsváry Kiss István közíg. tanácsnok úrnak a polgármesteri hivatal és a város vezetésénél tanúsított lelkiismeretes tevékenységét és eredménydús működését elismeri, dacára annak, hogy ezen felelősségteljes állást a legkritikusabb időben a forradalom kitörése alkalmával töltötte be; — tekintettel pedig arra, hogy a forradalomnak még most sincs vége, még most is a legkritikusabb időket éljük, minek folytán a város vezető nélkül egy pillanatig sem maradhat, és pedig még azért sem, mivel városunkban a földosztás iránti eljárás — miután a termelőszövetkezet a város Fehértói birtokát megszállotta¹ — folyamatba tétetett, e célból az Országos Birtokrendező Tanács már ki is szállott, működését megkezdette, s ezen működésnél pedig a polgármesteri támogatásra nélkülözhetetlen szükség van, — tekintettel továbbá még arra is, hogy a helyettesítés tekintetében intézkedésre hivatott városi képviselőtestületünk működését f. évi febr. hó 1-én megszüntette, az 1919. évi VIII. néptörvény rendelkezése értelmében pedig a néptanács megalakítva nincs, mindezeknél fogva javasolja a Városi Tanács Főispán-Kormánybiztos

úrnak, hogy mérlegelve a fent előterjesztett indokokat, a polgármesteri állást helyettesítéssel azonnal töltse be, és arról a Városi Tanácsot táviratilag értesíteni méltóztassék.

A Városi Tanács a maga részéről helyettes polgármesterül dr. Thúróczi Dezső kiskunhalasi születésű és lakos ügyvéd urat ajánlja, kit ezen állás betöltésére, képzettségénél és a helyi viszonyok ismereténél fogva teljesen alkalmasnak tart, s kinek kineveztetése a közönség körében általános megnyugvást fog teremteni.

Miről a Városi Tanács felterjesztés útján Főispán-Kormánybiztos urat és dr. Kolozsváry Kiss István közíg. tanácsnok urat értesíteni rendeli.

Kelt Kiskunhalas Város Tanácsának 1919. évi március 8-án tartott ülésében.

Kiadta
Lőrincz s. k.
h. tanácsjegyző

Másolat. — PmL. PPSKk Vm. Főispánjának ált. ir. 295/1919. sz. (Közl.: Iratok Pest megye történetéhez. 1918—1919., 174—175. old.)

1 A kiskunhalasi földmunkások termelészövetkezete nem kisajátított birtokon, hanem a város tulajdonát képező mintegy 300 holdnyi kunfehértói földeken alakult meg 1919. februárjában. Radikális földfoglalásnak nem tekinthető, mert bérleti díjat fizettek. (SZABÓ, 60. old.) Az esemény azonban így is számontartandó, mert az eddig publikált és az általunk feltárt források szerint a Duna—Tisza közén mindössze egyetlen tényleges földfoglalási kísérlet történt. (Lásd erre e kötet 117. számú dokumentumát. Vö. MMTVD, 5. köt. 515—516. p.)

143.

KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1919. MÁRCIUS 9.

A FÉLEGYHÁZI HÍRLAP ISMERTETÉSE IVÁNYI SÁNDOR INTÉZKEDÉSEIRŐL

A múlt héten a kormánybiztos sürgős közügyek elintézése végett Budapesten járt, s többek között rendezte a közélémezési miniszterrel a város közélémezésének ügyét is olyképen, hogy a várost töröltette a fekete listáról, illetve ezentúl minden néven nevezendő élelmi és ipari, ruházati cikk behozható.

A 8 tanyai iskola építésének megkezdése tárgyában tett kormánybiztosi előterjesztést egyrészt a közoktatásügyi minisztérium, másrészt a főispán-kormánybiztos honorálta, és annak mielőbbi keresztülvitelét kilátásba helyezte. A kereskedelemügyi és belügyminisztérium a kormánybiztosság felterjesztésére az öt milliárdos állami beruházásból a közbiztonság, vízvezeték, közkórház és városi park építési költségeit a város háztartása terhére engedélyezi, illetve a lejtmeretezést a saját tárcájuk terhére elvállalják; az öt milliárdos beruházásból egyébként a vármegye városai és községei között való egyenlő szétosztást a főispán kormánybiztosság útján fogja eszközölni. — A kormánybiztosság megengedte, hogy az Állat- és takarmányforgalmi rvt. megbízottai azokat az élő szarvasmarhákat, amelyeket a város környékén, illetve a járásban vásárolnak össze, Kiskunfélegyházán rakhassák be vasúti kocsikba és Budapestre szállíthassák az ottani ellátatlan lakosság részére. Amennyiben pedig a gazdákra kirótt s általuk beszolgáltatandó szarvasmarhákkal a város hús szükséglete kielégítést nyer, — a kiszállítást a város területéről is megengedi. — Újszászy és Mayláth cég kérelmét, melyben gyári iparvasút építéséhez szükséges anyag kiutalását kéri, tekintettel arra, hogy ezen vasút építéssel nagyobb számú munkanélküli egyén foglalkozáshoz juthat, — pártolólag terjesztette osztályához. — Kováts Ferenc helybeli gyufagyárosnak engedélyt adott arra, hogy a város gyufaszükségletének biztosítása mellett főlegessé vált gyufakészletét kiszállíthassa. — Tudomására jutott a kormánybiztosnak, hogy a város lakossága körében nagyszámú hamis élelmiszer igazolvány van forgalomban, minél fogva hírdetményt tett közzé, melyben figyelmezteti a hamis élelmiszer igazolvány tulajdonosait, hogy azokat 8 napon belül a közéletmezesi hivatalban adják le, mely esetben a büntetés terhe alól mentesülnek; míg ha ezt nem tennék s a hamis élelmiszer jeggyel élelmiszerért jelentkeznek, 6 hónapig terjedhető elzárással és 2000 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel fognak büntettetni. Azokkal szemben, akik a város közéletmezését ily módon veszélyeztetik s mások megrövidítése árán óhajtanak maguknak jogtalanul előnyt szerezni, — kíméletet nem ismerve, minden esetben a legmagasabb büntetést fogja alkalmazni.

Kormánybiztosi rendelkezések. — Félegyházi Hírlap, 1919. március 9. (XXXVII—XXV. évf. 10. sz.)

KISKUNHALAS, 1919. MÁRCIUS 11.

**A KOMMUNISTA PÁRT HELYI SZERVEZETÉNEK
KÉRELME A VÁROSI TANÁCSHOZ ELŐADÁSOK
TARTÁSÁHOZ SZÜKSÉGES TEREM
ÁTENGEDÉSE TÁRGYÁBAN**

Tekintetes városi Tanács!

Tisztelettel kérem a városi közgyűlés termét a Kommunista párt részére, folyó hó 16 és 23-án d.u. időre, hogy ott előadásokat tarthasson a párt.

Tisztelettel:

A kommunisták magyarországi párt-
jának halasi szervezete
Hódi Géza
kommun. párt megbízottja

Tintával írt tisztázatot, tintával írt aláírással. — B-KmL. Kiskunhalas. Polgármester ír. 2459/1919. sz.

Ugyanezen számú határozatával a Városi Tanács csak 16-ra engedte át a közgyűlési termet. Indok: „... azon a napon országos vásár lesz, s így ezen nap közbiztonság szempontjából politikai színezetű gyülekezésekre nem alkalmas”. (Uo.)

A kiskunhalasi kommunista pártszervezet a KMP egyetlen nyíltan működő és formálisan is megalakult Duna—Tisza közti szervezete volt. Megalakulásáról a *Vörös Újság* így számolt be: „Kiskunhalasi elvtársaink február 3-án tartott értekezletükön elhatározták, hogy megalakítják a Kommunisták Magyarországi Pártjának kiskunhalasi szervezetét és megválasztották a párt ideiglenes végrehajtó-bizottságát.” (*Vörös Újság*, 1919. február 8. I. évf. 22. sz. 4. p.)

SZABADSZÁLLÁS, 1919. MÁRCIUS 12.

**KOVÁCS KÁLMÁN FÖLDBIRTOKOS KÉRVÉNYE
A JÁRÁSI FŐSZOLGABÍRÓHOZ,
MUNKÁSHIÁNY MIATT FÖLDJÉNEK
MŰVELÉSÉHEZ SZÜKSÉGES KÖZERŐ
KIRENDELÉSE TÁRGYÁBAN**

Tekintetes Szolgabírói Hivatal!

Olvastam a lapokban Buza Barna miniszter úrnak a közönséghez intézett ama beszédét, miszerint elvárja, hogy minden szántóföld be legyen vetve. Ugyanő azon beszéde során felhívja mindazon birtokosokat, akik munkaerő hiányában ezt tenni nem tudnák: forduljanak a hatóságokhoz közerő kirendelése végett.

Ezennel bejelentem, hogy a szabadszállási határban levő tanyabirtokom szántóföldjei nagy részben szántatlanok, és ha segítséget nem kapok, vetetlenek is maradnak.

A munkások — érezhetően — ki nem mondott sztrájkban állanak a gazdákkal szemben. Cselédet egyáltalában nem lehet kapni. — (:Volt ugyan egy béres cselédem a tél folyamán 1/4 évig, aki még a múlt évben — kérelmem folytán — gazdasági cselédként felmentetett a katonai szolgálat alól. Ennek azonban a forradalom kitörésekor az volt az első dolga, hogy felmondott, és olyan bért igényelt, (: csupán gabonából 36 métermázsát, és minden elképzelhetőt ehhez arányítva!:) , hogy lehetetlen volt vele megegyezni. :) Napszámosok szóba se állanak a gazdákkal, — s már februárban napi 30 koronát követeltek, ma már ez se elég nekik, — sőt a napszámba hívás elől ki is térnek azzal, hogy nem érnek rá. Erőltetni senkit se lehet.

A gazdálkodás teherbírása határhoz kötött valami. Ráfizetéssel gazdálkodni nem lehet. — Ez idő szerint még nincs tudomásom arról, hogy valamely hatóság belefolyt volna a munkabérek megállapításába, és hogy léteznék valamely szerv — munkaközvetítés céljából. Egyébként is a gazdálkodásnál, ahol jószágok vannak, és azok folytonos gondozást igényelnek, nem egy-két napra eljövő napszámosra, hanem rendes cselédre van szükség. Cselédül beszegődni ma senki sem akar.

Lovaim az istállóban állanak, ekéim a tanya udvaron rozsdásodnak. Nincs akít melléjük állítsak.

Ily körülmények között, s amennyiben köz-szükségletet képez az, hogy minden szántóföld bevetve legyen: most az utolsó órában a tekintetes czímhez folyamodom, hogy esetleg közérő kirendelésével is segítséget nyújtani méltóztassék.

Kérek ezen beadványomra végzést hozni, s abban engem a követendő eljárásra kitanítani.

Ezen bejelentésemet meg kellett tennem, hogy erre az aktára hivatkozhassam, nehogy a földek bevetetlen volta miatt engem bármely hatóság részéről megrovás érjen.

Végül még tisztelettel megjegyzem, hogy minden héten hirdtettem a községháza előtt, hogy földeim felesbérletbe is kiadók. Mindeddig még csak két kis ember reflektált, jelentéktelen területre.

Tisztelettel:
Kovács Kálmán.

Tintával írt tisztázatot, tintával írt aláírással. — B-KmL. Szabadszállás. Kig. ír. 1003/1919. sz.

146.

KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1919. MÁRCIUS 13.

HORVÁTH IMRE FŐHADNAGY JELENTÉSE
IVÁNYI SÁNDOR KORMÁNYBIZTOSNAK
A JÁRÁS TERÜLETÉN ÉSZLELNI VÉLT
ELLENFORRADALMI TOBORZÁS
VALÓTLANSÁGÁRÓL

Iványi Sándor kormánybiztos elvtársnak a 70 kb/919. számú megbízására jelentem, hogy f. hó 7-én délután a tengerész karhatalommal Tisza Alparra érkezve azonnal a legerélyesebb munkához láttunk. A jelzett toborzási mozgalmakról a következő észleleteket tapasztaltam:

Megérkezésünk alkalmával a községben a legnagyobb nyugalom és csend uralkodott. A községi elöljáróságok semminemű ily aktióról nem tudtak, bár kijelentettem előttük, hogy a legnagyobb felelősség terheli személyüket el-

hallgatás esetén, mert nyomozást indítunk, és ha esetleg hamis információt adtak úgy súlyos következményei lesznek hallgatásuknak.

Mindemellett megmaradtak első kijelentésüknél. A toborzási mozgalmat illetőleg megállapítottuk, hogy ott jelenleg semmi ily nemű akcióról szó sincs. Ezen meggyőződésemet azon körülmények igazolják, hogy úgy a magam, valamint a tengerész karhatalomnak legerélyesebb és legmesszebb menő nyomozásai, valamint házkutatásai alkalmával semminemű gyanús eset nem merült fel, mely az akció bizonyította volna.

Több oldali puhatolódzásunk és érdeklődésünk egy említésre méltó esetet eredményezett. Ugyanis 3 hét előtt egy a községben teljesen ismeretlen főhadnagyi egyenruhában öltözött egyén az állomáson király párti híveket akart toborozni, de már első szavai után kénytelen volt elmenekülni a nép ellenszenves magatartása miatt, és azóta nem is jelentkezett a láthatáron.

A fegyverek beszolgáltatása alkalmával szintén több jelentést tettek, de túlnyomó részben túlzottak voltak, amit a feljelentetteknél tartott házkutatás és nyomozás bizonyított.

A leadott és elkobzott fegyverek, köztük golyós fegyverek, forgó pisztolyok és katonai fegyverek a leadottak névsorával a helybeli tengerész karhatalomnál vannak elhelyezve.

Továbbá említésre méltónak tartom, hogy Tisza Alpár községnek jelenleg nincs főjegyzője, mert a volt főjegyzőt még január hóban a nép elmozdította állásából különböző népszerűtlen eljárásai miatt. Azóta az akták elintézetlenül hevernek az asztalon. Endre Zsigmond főszolgabíró több ízbe küldött ki helyettest, de nem feleltek meg hivatásuknak, és nem bírták a néphatalmat, és így jelenleg nincs ezen állás betöltve, de helyettes sincs.

Továbbá nagy a nép elkeseredése amiatt, hogy a vetőmag árpát igen aránytalanul osztották ki pl. kezdetben 50 kgr. egyeseknek midőn látták, hogy nem jut mindenkinek ha ily arányban osztják széjjel, akkor 30 kgr. majd 20 és 10 kgr-os tételekben osztották ki. Úgy szintén a hallatlan magas élelmicikkek árai miatt is elégedetlenek pl. 1 kgr szalonna 64—68 Kor. sertéshús 26—30 K. marhahús 20—24 Kor. és juh-hús 26—28 Korona között váltakozik.

Még egy megjegyzés: az ottani előjáróság felkért, hogy említsem a kormánybiztos elvtársnak, hogy ők e hó 16-án szeretnék a munkástanácsot megalakítani és e célból egy kiküldöttet kérnek.

Ugyan ezen célokból voltunk Tiszaújfalú községben is, ahol szintén a legnagyobb rend és csend uralkodott. Mindamelllett megindítottuk a nyomozást és kutatásainkat, és ebből kifolyólag több egybenhangzó vallomás után két nagyobb majort említettek, hogy ott állítólag katonai fegyverek, sőt gépfegyver is van.

Megtartottuk a helyszíni vizsgálatot, ami azzal végződött, hogy tényleg van az egyik major tulajdonosnak (:Fodor István:) katonai fegyvere, de ezekre néki engedélye van Földessy tengerész parancsnoktól. A második helyen, ahol gépfegyvernek kellett volna lenni (:a tulajdonos Csillag Béla :) beismerte, hogy ők állították és terjesztették ezen hírt, de csak azon célból, hogy ezzel elriassza az esetleg rablási szándékú egyéneket.

Az itt leadott és elkobzott fegyverek szintén a tengerészeti karhatalomnál vannak elhelyezve.

Többek vallomása szerint Újkécskén sok katonafegyver, úgyszintén Laki-
telken állítólag gépfegyver is volna a népnek a kezén.

Ezzel megbízásomnak eleget téve folyó hó 10-én délután visszajöttünk.

Horváth Imre fgy

*Tintával irt tisztázat, tintával irt aláírással. — B-KmL. Kiskunfélegyháza. Kormány-
biztos ir. 125/1919. sz.*

Iványi a hadügyminiszter március 7-i távirati parancsa alapján rendelte el a vizsgálatot. (Uo. 76/1919. sz.)
A távirati parancs kiadását pedig a katonatisztek ellenforradalmi mozgalmával kapcsolatos Duna—Tisza közéről
is érkezett jelentések motiválták. (Vö. BÖHM, 156. old.)

147.

BUDAPEST, 1919. március 14.

A KÖZÉLELMEZÉSI ÁLLAMTITKÁR LEIRATA A VÁRMEGYE ALISPÁNJÁNAK A LADÁNYBENEI BIRTOKOS PARASZTOK GABONA KÉSZLETEINEK FELTÁRÁSA TÁRGYÁBAN

A Ladánybene községben alakult földmunkások és kiscgazdák szövetségének elnöke, Berényi Illés ladánybenei lakos hivatalomban előadta, hogy a szövetség tagjai állításuk szerint tudomással bírnak arról, hogy a községbeli gazdák egynémelyike a fejadagnál jóval nagyobb készleteket rejteget, s azt takarmányozásra felhasználva az emberi élelmezés elől elvonja.

Az említett szövetség tagjai, hogy községük lakosságának élelmezését biztosítsák, szívesen vállalnák ezen elrejtett készletek felkutatását.

Felhívom Alispán Urat, hogy az elrejtett készleteknek az említett szervezet bevonásával való feltárása iránt haladéktalanul intézkedjék, az igénybevett készletek pedig a Pest vármegye ellátását szabályozó 176155/1918 IV. a. sz. itteni rendelet értelmében lesznek felhasználandók és pedig olyképp, hogy a törvényhatóság ellátására visszahagyandó hányad elsősorban Ládánybene község szükségleteire fordíttassék. A fennálló rendelkezések értelmében és a hatóságok által lesz eszközölhető. Az eljárás eredményeiről 15 napon belül jelentést várok.

miniszter helyett:
Térfi
helyettes államtitkár.

Tisztázat, tintával irt aláírással. — PmL. PPSKk Vm. Alispánjának kig. ir. 20001/1924. sz. (13118/1919. sz.)

A vármegye alispánja március 20-án utasította az alsódabasi járás főszolgabíróját a miniszteri rendelet fogadtatására. (Uo.) Válasz azonban — minden bizonnyal a hatalom birtoklásában rövidesen bekövetkezett változás miatt — nem érkezett.

148.

ABONY, 1919. MÁRCIUS 15.

FARAGÓ ZSIGMOND JELENTÉSE AZ
AZ ORSZÁGOS BIRTOKRENDEZŐ TANÁCSNAK
A 9/12-ES BIRTOKRENDEZŐ BIZOTTSÁG
MŰKÖDÉSÉRŐL

Az abonyi 9/12. birtokrendező bizottság eddigi működéséről az alábbiakban számolunk be:

A felosztási csoporthoz tartozó községek közül Újszászon más bizottság működik, a többi 5 községben az igényjogosultak összeírása mindenütt megindítotott. Zagyvarékáson az ellenőrző hivatal távirati utasítására a bizottság vezetője és Márkus Géza gazdasági szakértő f. hó 8-án kiszállt a helyszínre, és még aznap sikerült a püspökségi birtok bérlete körül támadt

ellentéteket elsímítani, úgy, hogy nemcsak a kedélyek megnyugtatótását értük el, hanem az idej termést is sikerült biztosítani, amennyiben a még munkába nem volt mintegy 230 h. területet 2 holdas parcellákban az igényjogosultak közt osztottuk el. Azóta az abonyi főszolgabíró is közölte velünk, hogy Zagyvarékáson teljes rend és mondhatni általános megelégedés állt be.

A zagyvarékási eljárásunkról külön jelentést is adtunk be.

Az utólag idecsatolt Tószegen is megindítottuk az igényjogosultak összeírását, kiadtuk az előjárásnak a törzslap blankettákat, és egyelőre az előjáróság vezeti az összeírást, de a további munkálatokhoz a bizottság valamelyik tagja hamarosan kiszáll a községbe.

Zagyvarékáson Márkus Géza gazd. szakértő vezeti az összeírást, Tápiógyörgyén és Tápiószelén dr. Révész Farkas jogi szakértőnk. Így hát mind a 6 községben folyik az összeírás, ami a felizgatott kedélyekre igen megnyugtatólag hat.

A munkálatok Abonyban vannak legelőrehaladottabb stádiumban. Az igényjogosultak összeírását befejeztük, hozzávetőleges összeszámlolás szerint circa 3000 jelentkezett, mégpedig 1500 családi kisbirtokra, 1000 munkásbirtokra, vagy 400 családi háztelekre és vagy 100 egyéb birtoknemekre.¹

E hó 13-án délelőtt megválasztottuk a választmányi tagokat, mégpedig miután ezen felosztási csoportban a közlekedési viszonyok miatt az egész csoport egyöntetű kezelése legfeljebb csak telefon útján lehetséges, a Miniszter Úr abbeli rendelkezését, hogy az egész csoportra nézve egy választmányt alkossunk, nem tudjuk végrehajtani, emiatt Abonyban a jelentkezők nagy tömegéhez képest 10 választmányi rendes és 4 póttagot választottunk az igényjogosultak közül, ugyannyit a községi képviselőtestületből, mégpedig 6-ot a családi kisbirtokra jelentkezők közül, 3-at a munkásbirtokra jelentkezők és 1-et a családi háztelekre (tisztviselő) jelentkezők közül.

A választmány még délelőtt megalakult, választottunk elnököt, alelnököt, jegyzőt és pénztárnokot. Ezek közül a jegyzőt állandó foglalkoztatására való tekintettel 30 korona napidíjjal javadalmazzuk a birtokrendezői járulék terhére, a pénztárnokra azért van szükség, mert a később véglegesen megállapított és Abony határában kielégítést kapó igényjogosultaktól a vételár 1—2%-át beszedjük, és gyümölcsözőleg elhelyezzük. Ebből fizetjük az összeírásnál alkalmazott 6 tanító, 6 tanítónő és 4 bizalmi ember napidíjait, és ebből fedezzük az ideiglenes rendezés költségeit is, mert a község nem hajlandó ezen kiadásokat előlegezni. Ezen határozatot a néptanács előzőleg jóváhagyta, a választmányi tagok részére működésük napjaira 25 korona napidíjat állapított meg, amit az igényjogosultak is természetesnek és célszerűnek találtak.

A megalakított választmány délutáni ülésén a kiküldött bizottságok referálása alapján megállapította azokat a megműveletlen nagyobb területeket, amelyek a község belső területén és a perifériákon vannak, abból a célból, hogy azokat a családi kertek és munkásbirtokok részére akár bérlet, akár végleges birtoklás alakjában megművelésre kiadjuk. Abonyban ugyanis igen sok nagy terjedelmű szántóföld van a belsőség területén, 20—30 kat. holdas területekkel, amelyeket a családi háztelkek, családi kertek és munkásbirtokok alakításánál nem mellőzhetünk. Némely ilyen parcellák a kisajátítandó nagybirtokok tartozékai (Harkányi és Vigyázó), ezek kisajátítása nem jár nehézséggel, mert pl. a Vigyázó birtok előreláthatólag egészen kisajátítás alá fog kerülni, a Harkányi birtokból pedig csak 5 holdat hagyunk meg, ellenben a többi nagyobb terjedelmű belső szántóföldekre nézve megkíséreltük a tulajdonosok kártalanítását, mert a törvény idevágó paragrafusának alkalmazása nem segítene rajtunk, mert máshol kellene nekik hasonló értékű területeket kiadni. A jelentkezők nagy számához képest ugyanis a rendelkezésre álló terület a legradikálisabb kihasználás mellett is olyan elenyészően csekély, hogy abból ilyen célra területeket felhasználni lehetetlenség. Iparkodásunk odairányult, hogy a kisajátításmentes, de akciónk részére előnyösen felhasználható nagyobb belsőségi területeket békémegegyezés útján, illő árban megvásárolhassunk a munkásbirtokok részére. Eddigi alkudozásaink némi sikerrel kecsegtetnek. Célszerűnek tartanók azonban, ha e tekintetben valamely megfelelő kormányintézkedés történhetnék, akár a XVIII. néptörvény keretében, akár a régi kisajátítási törvénynek alkalmazásával. Az ilyen nélkülözhetetlen területek a belsőségben és a külső perifériákon kitesznek úgy 200 kat. holdat, és ezek felhasználásával vagy 80—100 munkásbirtokot tudnánk alkotni.

Általában pedig Abonyban éles ellentétek mutatkoznak a birtokosok és a választmány felfogása közt. Az előbbieket mindent meg akarnak tartani, az utóbbi pedig semmit se akar nekik meghagyni.

Ilyen körülmények közt az országos közéletmezési hivatalnak 7833/1919. sz. rendeletével² megküldött, s a körzetbe tartozó néhány nagybirtok mentesítésére vonatkozó iratokat egyelőre nem is közlöm a választmánnyal. Ismervén az itteni viszonyokat, a közlés olyan provokáció volna, melynek a következményei szinte kiszámíthatatlanok. 3000 igénylő mellett 1000 holdas birtokokat mentesíteni nem tudunk. Már azzal is meg tudnánk elégedni, ha a választmány néhány intenzíven művelt nagybirtokból 200 hold mentesítésébe belemenne. A választmánynak az a véleménye, és ez a mi véleményünk szerint is nem minden alap nélkül való, hogy amelyik birtokos évtizedek óta bérbeadja a földet, az elégedjék meg ezután a föld árával, a földet pedig engedje át szépszerével azoknak, akik művelik.

A választmány az egyes birtokokra nézve máris számításokat csinál, amely szerint körülbelül 5400 kataszteri hold állna a földosztás rendelkezésére a legvégső kihasználás mellett.

A 6 kataszteri (9 magyar) hold megállapított birtokegységgel az 5400 kh. területen csak 800 családi birtok volna elhelyezhető! Tehát így is 700 igénylőt idegen határba kellene utasítani, ami a közhangulatot ismerve a legszilajabb ellenkezésre fog okot szolgáltatni. Emellett az 1000 munkásbirtok, amelynek birtokegysége 3 mholdban lett megállapítva, nincs számításba véve, ezen igénylők közül jelentékeny részt vagy földnélkülinek kell hagyni vagy idegen határba utasítani. Ezeknek a részbeni kielégítése is csak úgy fog sikerülni, ha a nagy belsőségi területeket sikerül békességes úton megszerezni.

Amint előadásunkból látni méltóztatik, Abonyban teljesen vigasztalan a helyzet, egyelőre teljesen kilátástalan. Arról, hogy itt 200 holdnál nagyobb birtokokat meglehessen hagyni, egyáltalán szó sem lehet. A körzetbe tartozó Újszász igényjogosultjai hallomás szerint egy talpalatnyi földet sem engednek idegen környékbelieknek, különben is oda állás nélkül maradt gazdatisztek jelentkeztek. Tószegen már megállapodtam az igényjogosultakkal, hogy a családi birtokegység 12 mh. legyen, ez arányban áll a sokkal értékesebb abonyi egységgel. Kérdés azonban, hogy ha a tószegieknak a 12 holdas egység kiadása után még marad uradalmi terület, nem fognak-e a birtokegység felemelése mellett kardoskodni, ami valószínű.

Az abonyi választmány hosszas kapaticálás után volna csak hajlandó egy-két nagybirtokból belterjes gazdálkodás címén meghagyni, ezek egyike volna a Harkányi birtok, amelyből esetleg 300 hold mentesítését hajlandó volna tűrni, úgy hogy 200 hold kiegészítést Tószegen kapjon.

Még esetleg a Szapáry-féle 900 holdas birtokból hajlandó 200 holdat meghagyni, legszívesebben azonban ezt a mentesítést is Tószegre utasítaná.

A többi összes nagybirtokok teljes kisajátítását követeli azon a címen, hogy az illető birtokosnak másutt is van birtoka, tehát ott kérje a mentesítést, avagy bérbe van adva, tehát nincs joga gazdálkodás ürügye alatt mentesíteni.

Ezen súlyos kérdésekben hamarosan dülőre kell jutni, mert eddig csak a bizottságban való feltétlen bizalom és igazságra és tárgyilagosságra törekvő közreműködésünk tartja a nyugalmat, de alapos az aggodalmunk, hogy ha a T. Birtokrendező tanács a választmány követelését a legszélsőbb határig nem honorálná, ebből igen súlyos zavarok és bonyodalmak támadnának. Még így se tudjuk, hogy a majdan mellőzött igényjogosultak nem fognak-e brutális eszközökhöz folyamodni.

A T. Birtokrendező Tanács figyelmét máris felhívjuk arra a körülményre, hogy a teljesen kisajátítandó Vigyázó birtokon a vasútállomás közelében egy 51 kat. hold terjedelmű, különálló tömbön fekvő park és gazdasági kert van 25—30 szobás kastéllyal, amelyet a választmány (szociáldemokraták nagy többségben) alulírott bizottság útján máris felajánlanak a népkormánynak munkásszanatórium vagy más szociális intézmény részére. Vigyázó évtizedek óta nem is mutatkozik Abonyban, nemcsak a választmány hangulata, hanem a város egész közvéleménye kívánja, hogy Vigyázónak minden abonyi ingatlana kisajátíttassék.

A vasútállomás közvetlen közelében Ajtay K. Sándornak is van egy szépen gondozott vagy 20 holdas parkkal körülvett kastélya, ezt is szeretné a választmány szociális intézmény részére lefoglalni, de miután Ajtaynak egyéb birtoka nem esik kisajátítás alá, a bizottság a választmány kívánságát nem pártolja. Ellenben a legmelegebb ajánlással pártoljuk a Vigyázó kastély és park azonnali átvételét és a szociális intézmény megalkotásának publikálását, ezzel olyan népszerű szociális tényt produkál a népkormány, amely a felizgatott kedélyekre is csillapítólag hatna, mert ez idő szerint az abonyi igényjogosultak erős kritika alá veszik a földosztási intézkedéseket, azzal a szélsőséges felfogással, hogy ha ilyen néptörvényt hoztak, akkor gondoskodjanak arról is, hogy az igénylők tényleg földhöz jussanak.

A bizottság e tekintetben azt a javaslatot teszi, hogy a T. Birtokrendező Tanács az illető bizottságoknál máris foglaljon le Abony részére (Fejér megyében vagy Monor tájékán, Dános p. és környéke) megfelelő területeket, lehetőleg az abonyinál nagyobb birtokegységgel, mert ha ez a kisegítő fegyver kezünkben van, a forrongó elemek könnyen lecsillapodnak, ha azt mondjuk nekik, hogy ha államköltségen hajlandók vagytok Fejér megyében pld. az Előszállási pusztára költözködni, ott 9 mh. helyett 12 vagy 15 mholdat kaptok. Hisszük, hogy ilyen pozitív biztatással vagy 8—900 igénylőt kiválaszthatunk, ami biztosítani fogja a további működésünk eredményességét, feltéve még ez esetben is, hogy az abonyi nagybirtokokat a választmány követelése szerint tudjuk felhasználni.

Eddigi agitációnk a szövetkezetek alakítása tekintetében némi sikerrel kecsegtet, amennyiben alakulóban van két szövetkezet 25—40 taggal, gyakorlott gazdász vezetése mellett.

A körzet többi környékén folyó munkálatokról időnkint szintén fogunk jelentést tenni. Tőszegen néhány nap múlva megalakítjuk a választmányt, s annak tanácskozásait vagy a bizottság vezetője vagy Márkus gazdasági szakértő bizottsági tag fogja vezetni, amennyiben Zagyvarékáson néhány nap alatt a tárgyalások is sikeresen befejezést nyernek.

Tápiógyörgye és Tápiószele munkálatait dr. Révész Farkas bizottsági tag

vezeti, s reméljük, hogy buzgósága ott is meghozza a várt eredményt, annál is inkább, mert ott elegendő föld áll rendelkezésre.

Eszerint tehát egyedül Abonyban súlyos a helyzet, s kérjük a T. Birtokrendező Tanácsot, méltóztassék hathatós és radikális intézkedésekkel segítségünkre lenni.

Teljes tisztelettel:
Faragó Zsigmond
földmérő
a birtokrendező bizottság vezetője

Tintával írt tiszttzat, tintával írt aláírással. — OL. K. 545. Nem iktatott iratok, 114—119. fol.

1 Az 1919. február 15-én kiadott XVIII. néptörvény itt felsorolt birtoknemei a következőket jelentették. Családi kisbirtok alatt egy-egy földművelő család megélhetéséhez szükséges 5—20 kat. holdas, munkásbirtok alatt legfeljebb 3 kat. holdas, családi háztelek alatt 0,5—1 kat. holdas földterület értendő. Az „egyéb birtoknem” lehetett legfeljebb 200 kat. holdas családi középbirtok, legfeljebb 2 kat. holdas családi kert, maximum 5 kat. holdas kerti kisbirtok, 0,5—3 kat. holdas családi kis szőlőbirtok vagy legfeljebb 1 kat. hold terjedelmű családi szőlőkert. (*Az 1919. évi törvények gyűjteménye.* Bp. 1919. 259 p. 84—143. old.)

2 Az OKH február 8-i rendelete kimondta, hogy „Mindazok a gazdaságok, amelyek tehenészetre már be vannak rendezve, vagy 8 héten belül berendezkednek, a tehenészetre szolgáló földbirtok meghatározott területének kisajátítása alól mentesíthetők, ha termelt tejüket friss tejként közfogyasztásra hozzák forgalomba...” A kisajátítás alóli mentesség 3 évre szólt volna. (*Magyarországi Rendeletek Tára. 1919.* Bp. 1919. 1650 p. 552—553. old.)

149.

KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1919. MÁRCIUS 15.

A JÁRÁSI MUNKÁSTANÁCS JEGYZŐKÖNYVE
ENDRE ZSIGMOND FŐSZOLGABÍÓ
ELTÁVOLÍTÁSA ÉS A KÖZIGAZGATÁSI
HATALOM ÁTVÉTELE TÁRGYÁBAN

Felvétetett Kiskunfélegyházán 1919. évi március hó 15-én a kiskunfélegyházi járáshoz tartozó Kiskunmajsa, Jászszentlászló, Szank, Tiszaalpár, Tiszaújfalu, Pál- és Pétermonostor, Ó- és Újkécske Szociáldemokrata párt és munkás tanácsokból alakult járási Munkás Tanácsnak eljárásáról, mely szerint megjelent a mai napon a kiskunfélegyházi főszolgabíróság hivatalos

helyiségében és ott dr. Endre Zsigmond főszolgabíró keresték, hogy tudomására adják neki, hogy a járásban uralkodó elégedetlenség és a küszöbön levő és kitörni készülő zendülés megakadályozása érdekében a járás lakosainak személy és vagyónbiztonsága érdekében a járás vezetését adja át a járás dolgozó népének bizalmát bíró szocialista Dr. Mussulin Leo ügyvéd, főhadnagy^a elvtársnak. A főszolgabíróság helyiségében Dr. Endre Zsigmondot nem találták és a helyettes főszolgabírónak, aki a hivatal vezetésével volt megbízva Szabó Dezső t. főszolgabírónak tudomására adták jövetelünk célját, aki fölszólítás folytán látva a járásból bejött és jelenlevő elvtársaknak nagy számát és egyöntetű kívánságát, meghajolt a nép akaratának, és a főszolgabírói hivatalt átadta Dr. Mussulin Leo elvtársunknak. A jelenlevő mintegy 1000 elvtárs, akik a járásból jöttek be, a legnagyobb megnyugvással vették tudomásul a régi rendszer képviselőjének távozását, és ígéretet tettek, hogy községeikben levő elégedetlen elvtársakat kívánságaik teljesítéséről informálják, és minden lehető el fognak követni, hogy a járásban a legnagyobb rend uralkodjék, és meg vannak győződve, hogy a régi rendszer képviselőjének távozása ki fogja elégíteni és meg fogja nyugtatni a járás lakosságát. A járás Munkástanácsa eljárása után átadta a nép bizalmából és kívánságára a főszolgabíróság vezetését dr. Mussulin Leo elvtársnak, aki a hivatal őrzéséről karhatalom igénybevételével gondoskodott, és alulírottak jelenlétében felszólította a hivatal tisztviselőit, hogy maradjanak helyükön, és hivatalos kötelességeiket lelkiismeretesen továbbra is teljesítsék a nép akaratának megfelelően. A kiskunfélegyházi Munkástanács látva a közérdeket és zendülés megakadályozása végett csatlakozott a járás munkás tanácsának küldöttségéhez, hogy a rendet és fegyelmet fenntartsa, nehogy felelőtlen egyének részéről személyben vagy vagyonban kár történjék, és a hivatal épségben maradjon, és a főszolgabíróság vezetője sértetlenül távozhasson a helyiségből.

Alulírott kiskunfélegyházi Munkás Tanács a fent írottakat megerősíti, és a fenti eljárást szükségesnek tartotta, s annak jogosságát igazolja.

Csenki István
Jászszentlászló
Munkástanács
elnöke

Hédery Antal
... pártelnök

Kassipos Pál
Kiskun Félegyházi Munkás Tanácsok
Elnöke
Kertész Dániel
Felföldi Ádám
Kránic Lajos
Borbás József
Csáki Pál

Tisztázat, tintával írt aláírásokkal. — B-KmL. Kiskunfélegyháza. Kormánybiztos ir. szám nélk. (155. p.)

a „főhadnagy” tintával áthúzva.

Mussulin Leo főszolgabíróvá „választását” a Forradalmi Kormányzótanács március 27-én szentesítette. (*Félegyházi Proletár*, 1919. márc. 30.)

150.

BUDAPEST, 1919. MÁRCIUS 17.

AZ ALISPÁN FELIRATA AZ ORSZÁGOS
KÖZÉLELMEZÉSI HIVATALNAK:
„... A KALOCSAI JÁRÁS LEGTÖBB
KÖZSÉGÉBEN IDEGEN KARHATALOM
NÉLKÜL NEM FOGANATOSÍTHATÓ A GABONA
FELESLEGEK ÖSSZEGYŰJTÉSE”

A 176155/1918. számra hivatkozással addig is, amíg részletes jelentésemet felterjesztem, a kalocsai főszolgabíró kérelme folytán jelentem, hogy a kalocsai járás legtöbb községében idegen karhatalom nélkül nem foganatosítható a gabona feleslegek összegyűjtése. Többek között Homokmégy községben a még kint lévő gabonafelesleg beszédése céljából 4 csendőr és a néptanács 4 tagja megjelent Drágszél szálláson, de az összes lakosság ellenállása folytán menekülnie kellett. A főszolgabíró jelentése szerint legalább 100 főnyi idegen csendőr vagy katona volna sürgősen rendelkezésre bocsátandó, mert e nélkül nem szedheti össze azon termény és örlemény mennyiségeket, amelyek különben összeszedhetők volnának.

Legsürgősebb intézkedést kérek.

Fogalmazvány. — PmL. PPSKk Vm. Alispánjának kig. ir. 20 001/1924. sz. (12463/1919. sz.)

ÉRSEKCSANÁD, 1919. MÁRCIUS 17.

A KÖZSÉGI ELŐLJÁRÓSÁG JEGYZŐKÖNYVE A FÖLDREFORM HELYI REALIZÁLÁSÁNAK ELHALASZTÁSÁRÓL

Jegyzőkönyv.

Felvétetett Érsekcsanádon, 1919. március hó 17-én, a földművelő nép földhöz juttatására vonatkozó 1919. évi XVIII. tez. végrehajtására kiküldött bizottság itteni működésének megkezdése tárgyában.

Jelen vannak alulírottak:

Megjelentek a község előljáróságánál Szentiváni Lipót állami mérnök és Ocsovay Andor okl. gazda kiküldött urak s közölték az előljárósággal ama megbízatásukat, hogy az itteni igényjogosultak földhöz juttatása céljából szükséges munkálatokat szándékoznak megkezdni és lefolytatni.

Alulírott községi előljáróság a bejelentés folytán azt a javaslatot teszi, hogy a kérdéses munkálat az alább előterjesztett okok alapján alkalmasabb időre halasztassék el, miről nevezett kiküldött urakat jelen jegyzőkönyv átadásával értesíti.

Köztudomású dolog, hogy községünk szomszédos Bajaszentistván községgel, melyet szerb csapatok tartanak megszállva, s hogy határunk a fegyverszüneti szerződésben megállapított demarkacionális vonal felett fekszik közvetlenül. Ennek következtében a szerb megszálló csapatok határunk mentén állandó határozott tartanak fent fegyveres járőrökkel, melyek a határunkban kint dolgozó békés lakossággal szemben állandóan ellenséges magatartást tanúsítanak, azokra számos esetben minden ok nélkül rálövöldöznek. Minthogy pedig a felosztás alá kerülő Kékhegy pusztája is közvetlenül a határozott alatt tartott s fegyveres őrséggel védett demarkacionális vonal mentén fekszik, a múltak keserű tapasztalatai folytán semmi irányban nem vállalhat felelősséget az előljáróság a tekintetben, hogy a kérdéses munkálatok akadálytalanul teljesíthetők legyenek s illetőleg, hogy a munkálatokat végző kiküldöttek személybiztonsága biztosítva lenne.

De az elhalasztás mellett szól az a tény is, hogy a felosztás alá kerülő Kékhegy pusztát jelenben egy szerb nemzetiségű és érzelmű egyén bérli, kinek állandó törekvése volt ez ideig is, hogy a kérdéses terület megszállas-

sék. Kézenfekvő tehát, hogy az illető a felosztási munkálatok megkezdését nyomban közölné a megszálló csapatok parancsnokságával, amellyel egyébként is állandó összeköttetést tart fenn, s bizonyosra vehető, hogy a szerb parancsnokság fegyveres beavatkozással is megzavarná, illetőleg meg is akadályozná a munkálatokat, hogy a megszállott területek földéhes lakosságának tudomása ne lehessen a magyar népkormány eme nagy jelentőségű szociális tevékenységéről.

Mindezek alapján megismételjük ama korábban tett előterjesztésünket, hogy a kérdéses munkálatok az előadottakra való tekintettel elhalasztassanak.

A községi előjáróság egyúttal kijelenti, hogy azon esetben, ha a jelzett gátló körülmények a viszonyok változtával megszűnnének, úgy e körülményt a munkálatok megkezdése céljából illetékes helyre bejelenteni kötelességének ismeri.

Hogy a megszálló szerb csapatok mily önkényes eljárást tanúsítanak békés községünkkel szemben, hivatkozunk arra a sajnálatos eseményre, hogy a bajaszentistváni határtól 2 km. távolságra eső községünkbe január hó folyamán fegyveres szerb katonák jöttek be, s egy incidensből kifolyólag a községi bírót, jegyzőt, valamint még 10 helybeli lakost Bajára magukkal hurcoltak, s az illetőket ott 54 napon át fogságba tartották.

Kmft.

Tisztázat, hitelesítés nélkül. — B-KmL. Érsekcsanád. Kig. ir. 229/1919. sz.

BUDAPEST, 1919. MÁRCIUS 18.

AZ ORSZÁGOS KÖZÉLELMEZÉSI HIVATALT
VEZETŐ MINISZTER ÁTIRATA
A FÖLDMŰVELÉSÜGYI MINISZTERIUMÁNAK:
„... A KUNSZENTMIKLÓSI JÁRÁSBELI GAZDÁK
A TAVASZI MUNKÁT ELLENFORRADALMI
CZÉLZATTAL NEM RENDEZIK ...”

A kunszentmiklósi szociáldemokrata párt közli, hogy a kunszentmiklósi járásbeli gazdák a tavaszi *munkát ellenforradalmi czélzattal nem rendezik*, munkásokat nem alkalmaznak, sőt felbérelnek embereket, hogy a szervezett munkásokat inzultálják, hogy ezáltal azokat munkájukban akadályozzák.

Hivatkozással a terméseredményekhez fűződő élelmezési országos érdekekre, felkérem Minister Urat, hogy a tavaszi mezőgazdasági munkálatok biztosítása iránt sürgősen intézkedni, s nagybecsű intézkedéséről engem is értesíteni méltóztassék.

A minister helyett:
Térfi
h. államtitkár

Tisztázat, tintával írt aláírással. — OL. K. 184. 1919—62/g—39 (553). sz.

Az ügy megvizsgálása és elintézése a Földművelésügyi Népbiztosság feladata lett volna, azonban a VI. főosztály ügyintézője — nyilvánvalóan tévedésből — Jász-Nagykun-Szolnok Vármegye Direktóriumát utasította a szükséges intézkedések megtételére. (Uo.)

A földbirtokosság és a gazdagparasztság fenti irat által bemutatott reagálása a polgári demokratikus kormány földreform törvényére, illetve a törvény előmunkálatainak megkezdésére nem elszigetelt jelenség volt. A gróf Károlyi László-féle uradalomban (Gyálpusztá) — a Szociáldemokrata Párt ócsai szervezetének március 10-i kérelme szerint — hasonló állapotok uralkodtak: „Gyálpusztai gróf Károlyi László-féle uradalomban 3200 hold földből mindössze 400 hold van bevetve, az eddigi 30 hold kertészet pedig teljesen beszüntetve! Az uraság amerikai, napszámosokat nem alkalmaz, hanem ehelyett még a zsákokat is a cselédséggel foltoztatja, a napszámos munkákat a cselédekkel végezteti napi 6 kor. bérért, pedig naponta 25—30 napszámot tudna foglalkoztatni. A cselédség elkeseredett, mert a megállapodásokat nem tartja be az uraság, úgy hogyha orvoslást nem kapnak, rövidesen sztrájkba kergeti őket az uraság! Kérjük, hogy Gyálpusztára (Pest m.) azonnal kormánybiztot szíveskedjék kiküldeni. — olvashatatlan aláírás, jegyző — Vidinszky Károly, a járási végrehajtó bizottság elnöke” (Uo. 1919—62/g—39(457). sz.)

KISKUNHALAS, 1919. MÁRCIUS 19.

A KISKUN-HALAS HELYI ÉRTESÍTŐJE
TUDÓSÍTÁSA A KOMMUNISTA PÁRT HELYI
SZERVEZETÉNEK GYŰLÉSÉRŐL

A kommunista párt vasárnap¹ d.u. 3 órakor gyűlést tartott a város közgyűlési termében. A gyűlésen Hódi Gyula² a párt vezetője tartott hosszabb beszédet a kommunizmusról. Beszédében elmondta, hogy a kommunista pártot félreismerik, a párt is fenn akarja tartani a rendet, nem czélja a rablás és fosztogatás, hanem a lakosságot tudományos előadásokkal akarja a kommunizmusról felvilágosítani. Ismerteti az oroszországi viszonyokat, szól arról, hogy tulajdonképpen miért küzd a kommunista párt. Beszédében a szociáldemokrata pártra is kitér.

A gyűlésen Hibó Sándor a szociáldemokrata párt elnöke is felszólalt.

Visszautasítja Hódinak kijelentéseit és azt kérdezi, hol volt akkor a kommunista párt, amikor a szociáldemokrata párt már régóta küzdött a proletárokért, amikor ezért börtön várt az illetőkre? Rátér a szegedi és budapesti eseményekre is, majd az országra károsnak tartja a kommunisták szereplését.

Az izzó hangulatú gyűlés délután 5 órakor ért véget.

A kommunisták gyűlése. — Kiskun-Halás Helyi Értesítője, 1919. március 19. (XIX évf. 12. sz.)

1 1919. március 17-én.

2 Helyesen: Hódi Géza.

NAGYKÖRÖS, 1919. MÁRCIUS 20.

**A SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT HELYI
SZERVEZETÉNEK TÁVIRATI JELENTÉSE A PÁRT
KÖZPONTI VEZETŐSÉGÉNEK;
KOCSÉR KÖZSÉG KISGAZDÁI AKADÁLYOZZÁK
A PÁRT MEGSZERVEZÉSÉT**

Városunk mellett levő Kocsér községben ellenforradalmi mozgalom van. Egyik elvtársunkat félholtra verték, a vasárnapra bejelentett népgyűlést fegyverrel szándékoznak szétverni. A gazdáknál temérdek fegyver van, és itatják a népet. Ideiglenes karhatalom szükséges. Azonnali intézkedést és távirati választ kérek.

Forberger Gyula párttitkár

*Tintával írt tisztázatot, tintával írt aláírással. — PIA. 606. f. 3/41. 5. e. (XIII. köt.)
1071. fol.*

KALOCSA, 1919. MÁRCIUS 21.

**A KALOCSAI BIRTOKRENDEZŐ BIZOTTSÁG,
AZ ÉRSEKI URADALOM TISZTVISELŐINEK
ÉS A HELYI FÖLDMUNKÁSOK ÉS KISGAZDÁK
KÉPVISELŐINEK JEGYZŐKÖNYVE
A FÖLDIGÉNYLŐK IGÉNYEINEK IDEIGLENES
RENDEZÉSE TÁRGYÁBAN**

Felvétett Kalocsán, 1919 év március hó 21-én délután 5 órakor Kalocsa községházán, a kalocsai érsekuradalomhoz tartozó új Drágszél, Malomszög és Telek elnevezésű bitokokra nézve, az 1919. évi XVIII. néptörvény értelmében a földbirtok igénylők igényeinek ideiglenes rendezése tárgyában.

Jelenlévők:

1. Magyar Földművelésügyi Minisztérium részéről Várhidy Lajos miniszteri biztos, az értekezlet elnöke.

Dr. Sió Albin és Brieska János Jenő mint a birtokrendező bizottság tagjai.

2. Az érseki uradalom részéről Harlikovits Mátyás jószágigazgató, dr. Mócsy István uradalmi ügyész.

3. Az igénylők részéről Csupó Imre, a kalocsai sociáldemokrata párt elnöke, Nagy János (császár) a munkástanács elnöke, Karácsonyi József, földmunkások és kiscgazdák kalocsai szakszervezetének elnöke, dr. Steinberger Béla szakszervezeti titkár, dr. Fodor Herman, dr. Bruckner Mihály, Tóth József, Somogyi István, Ludas János, Matos István, Rigó Mihály, Mészáros József, Peák János, Tamás János, Bolvári Péter, Boromisza János, Csupor Ferenc, Horváth István, Szabadi István, dr. Valkányi Lajos bizalmi férfiak és dr. Madarász Dezső.

Elnök a tanácskozást megnyitván üdvözli megjelenteket, ismerteti az 1919. évi XVIII. néptörvényt, kiemeli azon fontos közgazdasági érdekeket, amelyek a mezőgazdasági termelés zavartalan fennmaradásához fűződnek, kijelenti, hogy a nép földhöz juttatását immár semmi sem fogja feltartóztathatni, azonban nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a földbirtokok elosztásánál az új tulajdonosok elhelyezkedésének, szervezkedésének munkálatai alapos előkészítést igényelnek, amely munkák már megindultak, és szakadatlanul fognak folytatni.

Mindazonáltal tekintve a kalocsai földműves nép nagy földszükségletét és munkanélküliségét, neki is az az óhajtása, hogy az igénylők minél előbb földhöz és munkához jussanak. Ezért azt ajánlja, hogy a folyó gazdasági évre az érseki uradalom és az igénylők között ideiglenes rendezés létesíttessék, amelynek lejárta után az igénylők az érseki uradalom birtokait úgyis meg fogják kapni.

Az ideiglenes rendezés tekintetében ajánlja, hogy az uradalom a fentebb említett birtokokból a tavaszi művelés alá tartozó földeket megszántva és elvetve feles művelésre adja át az igénylőknek; más vidékeken is ilyen megállapodások jöttek létre, miért is felhívja az érdekelteket, hogy ezen javaslatához szóljanak hozzá, és igyekezzenek ezen az alapon, mely az összes érdekelteket kielégíti és a termelést biztosítja, megállapodásra jutni.

Dr. Mócsy István uradalmi ügyész, mint a szövetségi eszme régi híve és több földművelő szövetségi megalkotója rámutat arra, hogy az 1919. évi XVIII. néptörvény szerint létesíteni szándékolt szövetségi megalakítása nagy körültekintést igényel, és e téren minden elhamarkodott lépés óriási

s talán soha nem pótolható közgazdasági károkat okozna, és ezért, bár az érseki uradalomnál a termelés biztosítva van, a kalocsai nép nagy földszegénységére tekintettel érseki jóváhagyástól föltételezetten hajlandó a Telek, Malomszög és új Drágszél birtokokból mindazon területeket, amelyek eddig már más célokra lekötve nincsenek (paprika kísérleti telep, rokkantak, tisztviselők, Jezsuiták és más községbeliek bérletei) az 1919-i termelés évre akár az Elnök úr által ajánlott módon feles művelésre átadni, de bár erre felhatalmazása nincs, azonban a biztos jóváhagyás reményében még olyan ajánlatot is hajlandó tenni, hogy ezen birtokoknak 1919. évi egész tiszta hasznát kész az érsekség az igénylőknek átengedni, ha az igénylők a birtokokon levő alkalmazottaknak összes járandóságait és a birtokokot terhelő összes közterheket kiadják, illetve viselik, és ezen kívül minden munkát, amit a cselédség elvégezni nem tud, ők teljesítenek, amely munkáért kapják a tiszta hasznót. Figyelmezteti azonban az igénylőket, hogy ez a módozat esetleg tetemes ráfizetéssel is végződhetik rájuk nézve.

Elnök újból csakis a feles gazdálkodást ajánlja, mert a viszonyok között az uradalmi ügyész által másodsorban ajánlott módot az igénylőkre nem tartja előnyösnek, s emellett az az igényjogosultakra kozkázatos is.

Nagy János (császár) kijelenti, hogy a feles művelést elfogadja, de úgy ha az őszieket is feléből arathatják.

Harlikovits Mátyás kijelenti, hogy a tavasziak és a kaszálók feles művelése nem ütközik nehézségbe, az őszieket azonban nem adhatja át felibe, mert az alkalmazottak conventióját nem bírná az uradalom kiadni, de az ősziek aratását és cséplését készséggel adja ki a kalocsai igénylőknek a szokásos alapon.

Dr. Madarász Dezső az 1918/19. gazdasági évre a birtokokat leszámolás mellett javasolja átvenni olyképp, hogy munkát az uradalom a folyó gazdasági év végéig folytassa, amelynek értékét az igénylők megtérítének.

Több és részletekre kiterjedő felszólalás után igényjogosultak indítványára Elnök a tanácskozást felfüggeszti, hogy a bizalmi férfiak visszavonulhassanak, és a felmerült indítványok felől határozhassanak.

Tizenöt perc eltelte után Elnök a tanácskozást újból megnyitván, több részletkérdés beható megvitatása után létrejött a következő megállapodás:

A tavaszi kalászosokra nézve és kapásokra, valamint az összes kaszálókra a feles gazdálkodás fogadtatik el; az ősziekre nézve a kalocsaiknak biztosítatik az aratási és cséplési munka a megyére megállapítandó feltételek mellett.

A zöldtakarmányok az uradalom kizárólagos rendelkezése alatt maradnak.

Az uradalom köteles az általa tervbe vett területeket zab[bal] és árpával bevetni, a többi területből mindazt, amit az igénylők más veteménnyel,

amelyhez a vetőmagot is ők tartoznak adni, bevetni nem akarnak, kukoricával, esetleg répával fogja bevetni. Igénylők kötelesek a tavaszi kalászosokat learatni, a hordásnál, asztagba rakásnál, cséplésnél az iga munkáján kívüli minden munkát elvégezni, a kapásoknál a vetésen kívül minden munkát, beleértve a kukoricaszár kivágását, a répa kiszedését is stb. elvégezni.

A széna kaszálását, és pedig úgy az anyaszéna és a sarjú kaszálást, gyűjtését elvégezni, a hordásnál, kazalba rakásnál az uradalmi iga munkáján kívül minden munkát elvégezni.

A cséplőgépeket, hozzá az olajat és szenet az uradalom adja, az uradalom tartozik minden igas munkát végezni, s a lehetőség határain belül az egyesek résztermését hazaszállítani, és a tarlóhántást is a lehetőségekhez képest elvégezni.

Az uradalom az 1919. évi XVIII. néptörvény által megjelölt választmány-nak, illetve a választmány által kiküldendő szűkebb bizottságnak fogja a területeket átadni, és ezen bizottság fogja az egyesek között a területeket kiosztani.

Ezen bizottság köteles arra is figyelni, hogy mindenki rendesen elvégezze munkáját, s ügyel arra is, hogy az uradalom, illetve az uradalmi alkalmazottak is kötelességeiknek eleget tegyenek, s hogy az uradalom a birtok felszereléséhez tartozó állatokat és felszerelést el ne adja, meg ne rongálja.

A vetőmagot a felesek az uradalomnak visszatéríteni tartoznak.

Vitás esetekben a helyi szokás alapján választott bíróság dönt, melyből két tagot az uradalom és két tagot az igénylők jelölnek, ezek pedig közösen választják elnöküket.

Jelen megállapodás érseki és földművelésügyi miniszteri, illetve az Országos Birtokrendező Tanács jóváhagyása után kötelező.

Igényjogosultak jelen jegyzőkönyv aláírására megbízzák Nagy János (császárszár), Csupó Imre, Tóth József, Horváth István, Mészáros József, dr. Fodor Herman és Steinberger Béla jelen voltak.

Elnök ezután az ülést bezárta.

Jelen jegyzőkönyv felolvasás után helybenhagyólag aláíratott.

KISKUNHALAS, 1919. MÁRCIUS 21.

**A POLGÁRMESTERHELYETTES FELJEGYZÉSE
A NEMZETI MUNKAPÁRT HELYI SZERVEZETÉNEK
FELOSZLÁSÁT JÓVÁHAGYÓ
BELÜGYMINISZTERI RENDELET
TOVÁBBÍTÁSÁRÓL**

Tárgy. Alispán úr 6795/919. kig. sz. határozatával megküldi a Belügyminiszter Úr 6035/919—VI. a. számú jóváhagyó határozatát, mellyel a kiskunhalasi nemzeti munkapárt közgyűlése által feloszlását és vagyonának hovaordítását kimondó határozatát tudomásul veszi.

Határozat.

Belügyminiszter Úr 6035/919 VI. a. számú határozatát hiteles másolatban a Ref. Egyháztanácsnak, a Szocziáldemokrata párt elnökségének s a feloszlott nemzeti munkapárt volt elnökének Dr. Nagy Mór kir. közjegyző Úrnak ezen határozat kapcsán kiadni elrendelem.

Miről: A Ref. Egyháztanács, Hibó Sándor mint a szocziáldemokrata párt elnöke és Dr. Nagy Mór kir. közjegyző értesítendő.

Dr. Kolozsváry [Kiss István]
h. polgármester.

Tintával írt fogalmazvány, tintával írt aláírással. — B-KmL. Kiskunhalas. Polgármester ir. 1867/1919. sz.

A Nemzeti Munkapárt kiskunhalasi szervezete még november 6-án tartott ülésén mondta ki feloszlását. (*Kiskun-Halasi Helyi Értesítője*, 1918. november 13. = XVIII. évf. 46. sz.)

KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1919. MÁRCIUS 23.

A FÉLEGYHÁZI HÍRLAP KÖZLEMÉNYE A NÉPTANÁCS TAGJAINAK KINEVEZÉSÉRŐL ÉS A TESTÜLET ELSŐ ÜLÉSÉRŐL

Hosszas vajúdás után végre megszületett a néptanács. Érthetetlennek tűnt fel, hogy miért késik nálunk a kinevezés, mikor másutt már régen meg is kezdték a néptanácsok működésüket. Most nyilvánvalóvá lett az ok. Nehezen tudta a szociáldemokrata párt kivívni, hogy a néptanács kinevezésénél a polgárság jogai és érdekei teljesen mellőztessenek, és az igazság és méltányosság szempontjainak sérelmen kívül hagyásával túlnyomó szocialista többséggel állíttassák össze.

Ami lehetetlenségnek tűnt fel minden tárgyilagosan gondolkodó ember előtt, megtörtént. Kiskunfélegyháza közigazgatásában nincs szava a polgárságnak. Kapott ugyan a polgárság is három, illetve alaposabban vizsgálva két tagot, de ez a két tag a túlnyomó szocialista többséggel szemben még az ellenőrzést nem gyakorolhatja hatékonyan. Arra valók tehát csupán, hogy statisztáljanak a szocialista többség mellett.

Az ideiglenes néptanács megalkotásáról szóló néptörvény úgy rendelkezik, hogy a néptanács a forradalmi pártokból, azok számarányának megfelelően alkotandó. Kiskunfélegyházán két forradalmi párt van, a függetlenségi Károlyi-párt és a szociáldemokrata párt. Hogy a két párt pillanatnyi számaránya milyen, azt természetesen még megközelítőleg sem lehet megállapítani. De azt nem tagadhatja senki, hogy azokban a harcokban, amelyek a forradalom előtt az ország függetlenségéért és a népjogokért folytak, nagyon kisszámú szociálistán kívül egyedül a függetlenségi polgárokat láttuk a porondon. Az is köztudomású, hogy a forradalom első alakulatában, a nemzeti tanácsban a függetlenségi párt tagjait láttuk többségben, az elnöki székben dr. Horváth Zoltán ült, és képviselte a forradalmi Kiskunfélegyházát az országos nemzeti tanácsban. Ma pedig, a forradalom kitörése után öt hónapra, a kiskunfélegyházi Károlyi-pártot két tag képviseli a néptanácsban 11 szociálistával szemben.

A néptanács tagjai különben a következők: Héderi Antal cementmunkás, Sajber Károly asztalos, Molnár István szabó, Hajdu István földműves, Szegő Jenő esernyőkészítő, Szikszai Pál kőműves, dr. Kalmár Mór ügyvéd, Barta

Károly ács, Kanizsai Nagy Imre földbirtokos, Sente József iskolaigazgató, Lőrincz József földbirtokos, Vesszősi József nyomdatulajdonos, Mogyoró Gábor földműves.

F. hó 20-án alakult meg a néptanács. A megnyitó ülésen a tagok Lőrincz József kivételével, aki lemondását már bejelentette, teljes számban jelentek meg. Iványi Sándor kormánybiztos helyettes megnyitó beszéde után Dr. Fekete Sándor polgármester foglalta el az elnöki széket, aki felajánlotta lemondását a néptanácsnak. A lemondást a néptanács nem fogadta el, és bizalmáról biztosította a polgármestert.

Rády főjegyző ismertette azután a városi szabályrendelet azon pontjait, amelyek a képviselőtestületre, tehát analóg a néptanácsra vonatkoznak.

Elhatározta még a néptanács, hogy hetenként minden szombaton d.u. 1/2 3-kor tartja üléseit.

A néptanács megalakult. — Félegyházi Hírlap, 1919. március 23. (XXXVII—XXV. évf. 12. sz.)

III.

A Tanácsköztársaság történetéhez

158.

KECSKEMÉT, 1919. MÁRCIUS 22.

A DIREKTÓRIUM HIRDETMÉNYE A HATALOM ÁTVÉTELÉRŐL

*Proletár Testvérek!
Kecskemét Népe!*

Munkások!

Katonák!

Polgárok!

A megszálló ellenség új területeket követel. Az utolsó falat kenyерünket nem adjuk.

A polgári kormány lemondott.

Az ország vezetését a szociáldemokraták vették át, akik egyesültek a börtönből kiszabadult kommunista testvéreinkkel.

Éljen a világot megváltó szociáldemokrácia. Éljen a proletárdiktatúra.

Proletár testvérek! Kecskemét népe!

Tartsátok fenn a rendet minden erővel.

A város vezetését 15 tagú direktórium vette át, amely a munkás és katonatanácsokból alakult.

A fosztogatások meggátlása céljából ezennel statáriumot hirdetünk, akit fosztogatáson érünk, azonnal agyonlövetjük.

A fegyvereket beszedjük, az ellenszegülőket statárium elé állítjuk.

Mindenki dolgozzék tovább ott, ahol van.

További intézkedésig este 8 óra után az utcán járni csak igazolvánnyal lehet, melyet a városházán adnak.

Újabb intézkedésig teljes szesztilalom.

Kecskemét Népe!

Magyarország léte forog veszélyben.

Életünket és vérünket a hazáért. Aki nincs velünk, az ellenünk van.

A nép, melyet vágóhídra vittek, meg fogja mutatni, hogy ő menti meg az országot.

Velünk vannak a világ összes proletárjai, akik mindenütt elkergetik a zsarnokokat.

És a népek testvéri ölekezése között meg fog születni az új világ.

Éljen a nemzetközi világforradalom!

Éljen a nemzetközi világforradalom!

Kecskemét, 1919. március 22-én délelőtt 9 órakor.

A direktórium.

Hírdetmény. — Kecskeméti Polgár, 1919. március 23. (II. évf. 68. sz.)

Március 22-én — akárcsak Kecskeméten — a térség rendezett tanácsú városaiiban is megalakultak a szocialista forradalom hatalmi szervei. Kivétel Kiskunhalas, ahol március 24-ig a szociáldemokrata Munkástanács működött ilyen minőségben. (RÁCZ, 24—25. old., SZABÓ, 63. old. és *Iratok Pest megye történetéhez. 1918—1919.*, 189—191. old.) A Kiskőrös, Kalocsa, Kiskunmajsa nagyságrendű településekben általában 23—24-én került sor hatalomátvitelre, a kisebb községekben és falvakban azonban március végéig elhúzódott a Tanácsköztársaság helyi szerveinek megalakulása. (Vö. e kötet további dokumentumaival).

159.

APOSTAG, 1919. MÁRCIUS 23.

A SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT HELYI
SZERVEZETÉNEK JEGYZŐKÖNYVE
A MUNKÁS-, KATONA-
ÉS FÖLDMUNKÁSTANÁCS MEGVÁLASZTÁSÁRÓL

Felvétetett Apostagon 1919. március 23-án, a községi Szociáldemokrata párt rendkívüli közgyűlésén.

Jelen vannak:

a községi Szociáldemokrata párt tagjai igen nagy számban. Tárgy: a község ügyeit ideiglenesen intéző munkástanács megválasztása.

1. Elnökölő Csömöri Ferenc előterjeszti a közgyűlésnek, hogy a köztársaság elnöke: Károlyi Mihály lemondott és proklamációt intézett az ország lakosságához,¹ melynek értelmében az ország kormányzását és az ügyek további vezetését átadta a kommunista párttal egyesült szociáldemokrata pártnak, amelynek neve egyelőre magyar szocialista párt lett. A kormány megalakult, elnöke Garbai Sándor lett. Szükségesnek mutatkozik, hogy az ügyek intézésére és a proletárdiktatúra megszilárdítására községi munkástanácsot válasszon a párt. A választást azonnal meg kell ejteni titkosan. A megalakulás ideiglenes, amíg a kormány véglegesen intézkedik. A választás, amely a jelölő bizottság által kijelölt egyénekből titkosan történt — a következő eredménnyel történt.

Ad. 1.

Elnök: Csömöri Ferenc.

Alelnök: Károly Vendel.

Tagok: Csömöri Lajos, Gyuresó István, Bakos Mihály, Abai Sándor, Őri István, Torok Mihály, Pap József, Rajcs István, Sebestyén Imre, Roszik Pál, Dr. Kertész Ármin, Biró Béla és Lukács János.

Elnök a választás szabályszerű lefolyásának megállapítása után a községi munkástanácsot fenti tagokból megalakultnak jelenti ki, és több tárgy nem lévén az ülést azzal zárja be, hogy éljen a proletárdiktatúra!

Kmf.

Lukács János
jegyző

munkástanács tagok

elnök

Tintával írt tisztazat, tintával írt aláírással. — B-KmL. Apostag. Közgyűlési jkv. 1913—1920. 263—264. p.

¹ Károlyi március 21-i kiáltványára lásd MMTVD. 5. köt. 684—685. oíd.

KECSKEMÉT, 1919. MÁRCIUS 25.

**A DIREKTÓRIUM MEGBÍZZA FÜVESSY RÓZSI
TANÍTÓNŐT, HOGY POLITIKAI ELŐADÁSOKAT
TARTSON A VÁROS ELEMI LEÁNYISKOLÁIBAN**

A kecskeméti Direktórium ezennel megbízza Önt, hogy az összes elemi leányiskolákban ezen levél felmutatása mellett osztályról-osztályra járva, az előadás félbeszakításával rövid 10 perces szónoklatokat tartson a növendékeknek a kommunizmusról és a proletárdiktatúráról, buzdítsa őket a hazaszeretetre, mondja el nekik, hogy Magyarország szabadságharca előtt állunk. Nemcsak a burzsoázia elnyomásával, hanem egyúttal az idegen hódítókkal szemben is. Az előadások tartama 10 percnél több ne legyen, amit az illető osztályokban nem kell bejelenteni. Vörösjelvény használatát kérjük.

Mivel elhelyezéséről és jelen állomáson való helyettesítéséről, valamint egyúttal Barta József városi felügyelő igazgató mellé szolgálattételre történt berendeléséről intézkedés történt, az előadásokat a holnapi nap folyamán megkezdheti. A fiúiskolákban ugyanezt a feladatot Barta József felügyelő igazgató végzi.

Buday [Dezső] sk.
A Direktórium tagja.

Tisztázat másodpéldánya, tintával írt aláírással. — B-KmL. Kecskemét. Direktórium ir. 72/1919. sz.

DUNAVECSE, 1919. MÁRCIUS 26.

**A JÁRÁSI FŐSZOLGABÍRÓ
ÉS A DIREKTÓRIUMI TAGOK KÖRLEVELE
A KÖZSÉGI ELŐLJÁRÓSÁGOKNAK
A DIREKTÓRIUM MEGALAKULÁSÁRÓL
ÉS HATÁSKÖRÉRŐL**

Értesítem, hogy a magyar népköztársaság által életbe lépett s az egész dunavecsei járásra kiterjedő hatáskörrel a 3 tagból álló direktórium a járási főszolgabírói hivatalban hivatali működését mai nappal megkezdette, s ehhez képest minden rendelkezés csak az esetben hajtható végre, ha az a direktórium sajátkezű aláírásával el van látva.

Péter János

Csik János

Cseh Mihály

Csikai [Imre]

főszolgabíró

Tisztázat, tintával írt aláírásokkal. — B.KmL. Ordas. Kig. ir. 378/1919. sz.

KISKUNHALAS, 1919. MÁRCIUS 26.

**A MUNKÁSTANÁCS JEGYZŐKÖNYVE
AZ ÚRI KASZINÓ, FÜGGETLENSÉGI KÖR,
ÉS AZ IPARTESTÜLET HELYISÉGEINEK
LEFOGLALÁSÁRÓL, VALAMINT A TESTÜLET
ÉS A DIREKTÓRIUM HATÁSKÖRÉRŐL**

Elnök a gyűlést megnyitja. Az összes tagok jelen voltak. Szabó titkár a jegyzőkönyvet felolvassa. Dr. Paprika elvtárs szólal fel napirend előtt: közlélmzésnek az Úri kaszinó helyiségét, a „Nómunkásoknak” a független kör helyiségét, az ipari szakszervezeteknek az Ipartestület helyiségeit indít-

ványozza. Szabó elvtárs kéri, hagyják meg a Casinót a nemzetőrségnek. Elnök szavazásra bocsájtja, hogy kié legyenek a helyiségek.

Tanács határozatilag kimondja, hogy a közéletmezési hivatal részére az Úri Casinót, a „Nőmunkások” részére a Független kör, az ipari szakszervezetek részére az Ipartestület helyiségei foglaltassék le. Elnök indítványozza a Munkástanács és a Direktórium hatáskörének megállapítását a következő pontokban:

Munkástanács hatásköre:

1. Gazdálkodás és üzemek feletti felügyelet.
2. Felügyel, hogy a termelés folytonossága fenn ne akadjon anyagbeszerzés és termelési eszközök beszerzése által.
3. Munkaalkalmak teremtése, munkanélküliek munkához juttatása, munkához közvetítés, munkakerülők munkára kényszerítése.
5. Munkabérek és ármegállapítás. Az egyeztetés és árszabályozás.
6. A munkástanács választja a direktórium tagjait.
7. A munkástanács megvonhatja bizalmát és új direktóriumot választ[hat] egészben vagy részben.
8. A munkástanács üléseit szombaton — télen este 6 órakor nyáron este 7 órakor — tartja.

9. Rendkívüli munkástanács ülést 4 szakcsoportbeli m. t. tag kívánságára az elnök hívja össze. Az elnök maga is hívhat össze rendkívüli gyűlést.

10. Munkástanács határozatképes, ha a szakmák 2/3 része képviselve van.

11. Munkástanács ülésein a jelenlétel kötelező személyesen vagy póttag által. 3 igazolatlan távollét után a póttag hívandó be rendes tagul. A szakma pedig új póttag választásra hívandó fel. Tanács az egyes pontok megvitatása után azokat egészében jóváhagyja.

11. Direktórium jogai és kötelességei:

1. A közigazgatás.
2. Ellenőrzés.
3. Ha a munkástanács vagy valamelyik munkástanács tag a direktórium ítélete szerint nem képviseli eléggé a munkásság érdekeit új munkástanács tag vagy tagok küldésére hívja fel a munkásságot. Ha a munkásság újra ugyanazon tagot vagy felerészben ugyanazon tagokat küldi ki a tanácsba, a direktórium köteles lemondani.
4. Munkástanács ülésein lehetőleg jelen lenni tartozik. Munkástanács meghívására azonban köteles megjelenni. Tanácskozási joguk van, szavazati joguk nincs.

Tanács az egyes pontok megvitatása után azokat egészében jóváhagyja.

12. Az elnök felolvassa a közalkalmazottak határozati javaslatát. Tanács tekintettel arra, hogy ez a direktórium hatáskörébe tartozik, átteszi hozzá.

13. Elnök felolvassa a lovasrendőrök beadványát. Dr. Szerényi elvtárs indítványozza 3 tagú bizottság kiküldését, amely a lovak és felszerelések átvételi értéket állapítsa meg.

Tanács hozzájárul és a bizottságba Platman Ferencz, Németh B. Antal és Kardos István elvtársakat nevezi ki. Egyben a beadványt átteszi a direktóriumhoz.

14. Hunyadi József indítványozza, hogy a halászati bérletek megszüntetendők és a halasi tavakon fogott halakat csakis halasi piacon lehessen eladni.

Tanács ehhez hozzájárul, azonban a halászaton a direktórium intézkedik, átteszik hozzá.

15. Rozgonyi elvtárs indítványozza a fürdők üzembehelyezését. Fodor elvtárs erre azt indítványozza, hogy a fürdőket a munkástanács vegye kezelésébe.

Tanács utasítja a direktóriumot a fürdők közüzembe helyezésére.

Elnök az ülést bezárja.

Kmft.

Szabó Sándor

Szűts József

Kardos István
Szakács Istvánné

Tintával írt tisztázatot, tintával, ceruzával és piros színű vrónnal írt aláírásokkal. — B-KmL. Kiskunhalas. Munkástanács jkv.-e.

163.

KECSKEMÉT, 1919. MÁRCIUS 26.

A DIREKTÓRIUM ÁTIRATA SÁNDOR ISTVÁN POLGÁRMESTERNEK A „NÉPBIZTOSOK TANÁCSA” ÉS A DIREKTÓRIUM HATÁSKÖRÉRŐL

A magyar forradalmi kormányzótanács rendeletéből a kecskeméti munkástanács egy 15 tagú „népbiztosok tanácsa” címen elnevezett testületet delegált, ami körülbelül olyan szerve az új kormányzótanácsnak, mint amilyen volt a régi Nemzeti Tanács.

A régi kormánybiztosi (: főispáni :) teendők elvégzésére ugyancsak a budapesti forradalmi tanács rendeletéből a munkástanács 3 tagú Direktóriumot alakított, amely a város politikai ügyeinek vezetésével van megbízva.

Mindezekből kifolyólag a Direktórium a következőket hozza tudomásra:

A Direktóriumhoz mindenki csak politikai (: régi kormánybiztosi, főispáni :) ügykörben forduljon. A Direktórium a politikai és bizalmi természetű dolgokat, amelyek az új tanácsköztársaságnak és a proletárdiktatúrának ügyeivel kapcsolatosak, a 15 tagú népbiztosok tanácsa segítségével végzi, miért is a közigazgatási tisztviselőkkel esetleg a népbiztosok tanácsának valamelyik tagja útján is érintkezik. A népbiztosok tanácsának minden tagja meghatalmazással van ellátva. Rendelkezéseiknek mindenki engedelmeskedni tartozik.

Egyebekben minden közigazgatási ügykör változatlan marad. Mindenki a maga helyén végzi a dolgát ezekben a fontos és felelősséggel teljes időkben, amikor Magyarország proletársága nemcsak az elnyomó burzsoáziával küzd, hanem talán saját létéért is kénytelen lesz a minket környező ellenséggel szemben harcokat folytatni. Munkát, rendet és fegyelmet kérünk a felesküdt tisztviselőktől, a hivatalos óráknak szigorú betartásával és a fontos intézkedéseknek a szigorú foganatosításával. Tanácsülés ezentúl nem lesz, az ügydarabokat a polgármester és a referens együtt szignálják. A fontosabb dolgok valamint a politikai természetű és a kommunizmussal összefüggő dolgokat a Direktóriumnak is be kell mutatni.

Az ügykereső közönséget pedig ki kell tanítani arra nézve, hogy mindent a városi tisztviselők intéznek és a Direktórium csak politikai hatóság.

Tudatjuk egyúttal a városi tisztviselőkkel, hogy ezentúl az utalványrendeleteket kifizetni csak a Direktórium láttamozásával lehet a város pénzéből, kivéve a D 49/1919. sz. rendeletben megszabottakat.^a

Buday [Dezső]
A direktórium tagja.

Tisztázat, tintával írt aláírással. — B-KmL. Kecskemét. Polgármester eln. ir. 233/1919. sz.

^a Az utolsó tagmondat tintával, Buday Dezső kézírásával íródott.

KISKUNHALAS, 1919. MÁRCIUS 26.

**A KATONAI ÁLLOMÁSPARANC SNOKSÁG ÁTIRATA
A KISKUNHALASI DIREKTÓRIUMNAK
A DÉLI DEMARKÁCIÓS VONAL IV. SZAKASZA
VÉDELMÉNEK MEGSZERVEZÉSÉRŐL**

1. A dem. vonal IV. szakaszának a védelmére a következőket rendelem el:

a) A dem. vonal parancsnokságát teljes egészében továbbra is megtartom. Az előőrs vonalparancsnokának WETTENGEL alezredest nevezem ki.

b) A vonalat három védelmi szakaszra osztom és pedig: *Jánoshalmi szakasz*: parancsnoka Szirmai százados. Határai: nyugaton összeköttetésben a kalocsai szakasszal, keleten az árok és talyiga út, mely Nagy Határon 148 és SASHEVERI *HEGY* 139: hátrafelé azon szekérút amely 148-tól kb. 1000 × é. ny. az előbb nevezett árkon át (:Keresztes Lajos, Péter Dénes, Gaál István:) a jánoshalmi vasútvonalat keresztezi (:Mélykúti-út:) ezen út bezárólag a jánoshalmi szakaszhoz tartozik; védelmére nagy súlyt helyezek.

Idetartoznak az I. és II. sz. táb. őrsök, melyeket még kibővíti a vasútvonal mindkét oldalán Mélykút felé.

Kisszállási szakasz: parancsnoka FORIS őrnagy. Határa keleten: Gothe nec Antal, Alasz Mihály, Kiss Sándor, Darányi Mihály. Ide tartoznak a III. IV. V. sz. táb. őrsök és a Kisszálláson levő összes erők.

Szegedi szakasz: addig míg toborzás útján az állomány kiegészítetik, az önálló VI. VII. és VIII. sz. tábori őrsökből áll, az előőrs parancsnoknak direkt alárendelve. Ezen tábori őrsök csak megfigyelők és támadás esetén az alább nevezett *Kőkúti Csárdai* vonalra vonulnak vissza, az ellenséggel az érintkezést folytatólagosan fenntartva. Az állomány kiegészítése után megfelelő erősségű főőrs küldetik ki a Szegedi útra a *Kőkúti csárdához* 118 összekötő őrsökkel Pusztá Mérges Darabos József és Alasz Mihálynál. Feladata Halast a Fent nevezett úton fedezni.

2. Általános *első védelmi vonal*:

A jelenlegi táb. őrsök védelmi vonala: *Főellenállás* a Jankovác Bankhegy (:145:) Kisszállás Lugos (:135:) Darabos József, Kőkúti csárda (:118:).

Általános *második védelmi vonal*: Fehértó, Pusztá Füzes Babó László, Homok hegy (:130:), régi város tanya (:123:).

A védelem nem merev, hanem mozgó és kb. ily módon történjék:

Gyenge táb. őrsök állítandók fel, melyeknek fő kötelessége az ellenség folytonos figyelése és kémlelése, hogy minden mozdulatát és szándékát kellő időben meg tudjuk állapítani. Erre a célra minden védővonal szakaszparancsnok kémeket is küld az ellenséges vonal mögé.

A táb. őrsök mögött az erők gyarapodása szerint minden erősebb és erősebb főőrsök állítandók fel, melyekkel az elővonuló ellenségre adott helyzet szerint le kell csapni.

Hogy ezen főőrsök a lehető legmozgékonyabbak lehessenek, kocsik felvételét ajánlom, tekintve azonban a fontos mezei munkát, csak a parádés lovakat kell igénybe venni.

3. Összeköttetés: Az egyes védőszakasz parancsnokok folytonos összeköttetésben legyenek egymás között és parancsnokságaikkal. Erre a célra az előőrs-parancsnok a meglévő távbeszélő anyagból az egyes szakaszokat megfelelően dotálja.

A telephon kiegészítésére minden védőszakaszparancsnok 4, 5 lovaküldöncöt szervez a helyszínen található lóállományból, a lovak nem rekvirálhatók és kiürítés esetén visszaadandók.

4. Egészségügyi szolgálat: A védő szakaszparancsnokok szervezik.

5. Helyzetjelentés: naponta du. 4 óráig az áll. parságnak. Foglalja [össze] a napi eseményeket, a földérítés és kémkedés eredményét.

Tisztázat másodpéldánya. — B-KmL. Kiskunhalas. Direktórium ir. Szám. nélk.

KISSZÁLLÁS, 1919. MÁRCIUS 26.

A DÉLI DEMARKÁCIÓS VONAL KISSZÁLLÁSI
SZAKASZPARANCSNOKÁNAK ÁTIRATA
A KISKUNHALASI DIREKTÓRIUMNAK
JANKA-MAJOR MEGSZÁLLÁSÁRÓL
ÉS AZ OTT LEVŐ ÁLLATÁLLOMÁNY
LEFOGLALÁSÁRÓL

Tegnap este jutott tudomásomra, hogy a Janka-majorban levő nagy állatállományt a szerbek a mai nap elszállítják, tehát elhatároztam, hogy a majort megszállom. A megszállás sikerült, az állatállományt megmentettem Magyarországnak. Mi részünkről veszteség nincsen, a szerbek részéről 1 halott és 1 fogoly, mely utóbbit ezen vonattal Halasra küldöm.

Ma a szerbek okvetlenül tárgyalni akartak velem, én de. ott voltam Janka-majorban, ahol a szerbeknek megmondtam, hogy ragaszkodom Janka-major megszállásához, amibe beleegyeztek. Egyben felszólítottam őket Mélykútat is ürítsék ki, mert eddig is jogtalanul tartják megszállva.

Különben minden rendben van, újság nincsen.

Hanzmann szds
elvtárs

Tintával írt tiszttzat, tintával írt aláírással. — B-KmL. Kiskunhalas. Direktórium ir. 31/1919. sz.

KECSKEMÉT, 1919. MÁRCIUS 26.

A DIREKTÓRIUM JELENTÉSE A VÖRÖS HADSEREG SZERVEZÉSÉNEK HELYI KUDARCÁRÓL

Kecskeméten semmi különös újság. A Vörös Hadsereg szervezése abszolút kudarccal végződött. A felhívásra senki sem jelentkezett, mert 15 korona napibér mellett nem akarnak katonai szolgálatot teljesíteni akkor, mikor ők 60—70 koronát is keresnek naponta. A munkásdirektórium önhatalmúlag felemelte a zsoldot 25 koronára, ennek sem volt azonban eredménye és most intézkedést vár a további teendőkre nézve.

Közlő: Hajdu Tibor: A forradalom győzelme vidéken. — Századok. 1959. XCIII. évf. 1. sz. 170. old. (PIA. 24. f. 7—9. ö. e.)

A Vörös Hadsereg felállítására vonatkozó kormányzótanácsi rendeletet a *Népszava* március 25-i száma közölte. A rendelet szerint a jelentkezőket havi 850 korona fizetés, családtagonként havi 50—50 korona családi pótlék, félévenként 300 korona laktér és hat havi kifogástalan szolgálat után 300 korona jutalom illette meg. (*A Magyar Vörös Hadsereg. 1919.*, 81—84. old.)

S bár a térség városainak ifjúságai, diákjai, régebb óta szervezett munkásai, s különösen a bácskai menekültek közül szép számmal jelentkeztek a Vörös Hadseregbe (lásd erre e kötet 175. számú dokumentumát; vö. *Olvasókönyv*, 75. old., PATAKI F., 62—65. old. és RÁCZ, 35—36. old.), a lakosság túlnyomó többségét kitevő parasztság s a munkásság másik része másutt is passzív maradt. Csuka [?] politikai megbízott jelentette április 6-án Kiskőrösön, hogy „... a sorozás csekély eredménnyel folyik”. (*PIA. 603. f. 6/26. ö. e. 40. fol.*) Sinkó Ervinnek pedig, akit a forradalom első napjaiban Duna—Tisza közti agitációs körútra küldött a Kormányzótanács, általános benyomása volt ez. (SINKÓ, 40. old.)

KECSKEMÉT, 1919. MÁRCIUS 26.

A DIREKTÓRIUM MEGBÍZZA BALÁZS ISTVÁNT
AZ EGÉSZSÉGTELEN MUNKÁSLAKÁSOK
ÖSSZEÍRÁSÁVAL

A Direktórium ezennel kinevezi Balázs István doktor elvtársat kerületi tiszti orvossá, és megbízza azzal, hogy lépjen érintkezésbe a városházán működő valamelyik nyilvántartással, amelyből meg lehet látni, hogy milyen házakban laknak az emberek tömegesen egy lakásban. Felhívja a Direktórium az elvtársat, hogy ezeket a lakásokat a város által rendelkezésre bocsátandó kocsin sürgősen látogassa végig, és tegyen róla jelentést, hogy mely házak lakói laknak egészségtelen lakásokban, és kik tartanak igényt a burzsoázia tágas és egészséges szobáira. Ehhez képest állítson össze jegyzéket, és azt azonnal terjessze a Direktóriumhoz, amely azt a lakáshivatalnak fogja átadni.

Németh [László]
A Direktórium tagja

Tisztázat, tintával írt aláírással. — B-KmL. Kecskemét. Polgármester ir. 8579/1919.

82.

GYÓN, 1919. MÁRCIUS 27.

**A MUNKÁSTANÁCS ÉS A SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT
HELYI SZERVEZETÉNEK LEVELE
A FORRADALMI KORMÁNYZÓTANÁCSHOZ:
„A PROLETÁRSÁG A KÖZSÉG VEZETÉSÉT MILYEN
MÓDON, MILYEN SZERVEZETTEL ÉS MILYEN
HATÁSKÖRREL VEGYE ÁT”**

Gyón község lakossága, illetve proletársága nevében és érdekében a következő felvilágosításokat kérjük.

A proletárság a község vezetését milyen módon, milyen szervezettel és milyen hatáskörrel vegye át.

Ugyanis e hó 26-án tartott népgyűlésen a község proletár lakosai, akik kifejezetten kijelentették, hogy a communistikus alapra helyezkedett magyarországi socialista proletárság tagjainak tekinti magát [így], — mintegy 50—60 %-ban megjelentek — a helyi tanácsot felkiáltással megválasztotta 10 tag és egy elnök személyében.

Mivel azonban ezen megválasztott tanács megválasztása csupán szóbeli utasításra történt, és a választás nem általános, egyenlő, titkos és az összes proletárság részvételével történt, kérünk írásbeli részletes utasítást, hogy miként alakítandó meg a helyi tanács; közgyűlésen vagy titkos szavazással, hány tagból álljon az, mi a tanács hatásköre. Különösen pedig: 1. jogosult-e a helyi tanács a helybeli gőzmalomban tárolt vámgabonát az ellátatlanok között feloszthatja-e [így], 2. Jogosult-e a helybeli nagybirtokosok felesleges legelőit és bevetetlen szántóföldjeit a helybeli legelőt és szántóföldet nélkülözők között a birtokosok ellenkezése dacára használatba venni, részes művelés vagy bérfizetés mellett, mekkora bér fizetendő a birtokosnak. 3. a nagybirtokosok ingóságai, állatállomány és egyéb felszerelések felett milyen rendelkezéseket tehetne a tanács. 4. a helyi rendfenntartás, közigazgatás vezetése és egyéb ügyekben milyen intézkedéseket tehet a tanács. 5. Milyen szervek és hatóságok ellenőrzik és irányítják a tanács működését.

Végül szíveskedjék utasítást adni, hogy a tanács tagjai kik nem lehetnek, igaz-e az, hogy csupán hadviselt katonák lehetnek a tagjai a tanácsnak, ki vannak-e zárva abból a kisebb föld és háztulajdonosok, akik bár saját kezükkel művelik a saját földjeiket, de idegen munkásokkal nem dolgoztatnak haszon vagy nyereségszerzés végett.

A községünkben a múlt kormány által indított választási mozgalomból kifolyólag mint politikai párt megalakult a volt kisgazdapárt, azonban f. hó 23-án ez a párt feloszlását bejelentette, és testületileg kijelentette, hogy a magyarországi communista alapra helyezkedett socialisták közé mint proletárok belépnek; kérdés tárgyává tétetett, hogy ezek a tanácsba beválaszthatók-e, amennyiben személyileg is belépnek a pártba.

Garzó Sándor
tanácselnök

tanácsstag
Havasi János

Csanádi István
a soc. dem. párt elnöke

tanácsstag
a soc. dem. párt jegyzője
Balázs István

Tintával írt tisztázat, tintával írt aláírásokkal. — PIA. 603. f. 6/26. d. e. 153. fol.

169.

KISKUNHALAS, 1919. MÁRCIUS 27.

A DIREKTÓRIUM JEGYZŐKÖNYVE
A KÖZIGAZGATÁSI HATALOM ÁTVÉTELÉRŐL,
VALAMINT A VÁROSI TANÁCS
ÉS AZ ELŐLJÁRÓSÁG HATÁSKÖRÉRŐL

Kivonat.

A kiskunhalasi Direktórium ülési jegyzőkönyvéből 1919. évi március 27-ről.
1/1919. sz. Tárgy: Miután a v. képviselőtestület működését f. évi február hó 1-én megszüntette, a közigazgatás vezetését f. év március hó 23-án a Direktórium vette át, h. polgármester kérte a Direktóriumot miszert a v. Tanács és előljáróság hatáskörét állapítsa meg.

Határozat.

A Direktórium határozatilag kimondja, hogy további intézkedésig úgy a v. Tanácsot, mint az előjáróságot is eddigi munka és hatáskörében meghagyja.

A közigazgatási ügyekben tartott ülésekről felvett jegyzőkönyveket a városi főjegyző vagy helyettese vezeti, s azokat a Direktórium elnöke és a város polgármestere vagy helyettese írja alá.

Miről Direktórium a Városi Tanácsot értesíti.

Kmft.

Direktórium parancsából kiadta:

Molnár [Mihály]

főjegyző

Tintával írt tiszttzat, tintával írt aláírással. — B-KmL. Kiskunhalas. Polgármester ir. 2898/1919. sz.

170.

KECEL, 1919. MÁRCIUS 28.

PURMICZKY PROPAGANDA BIZOTTSÁGI TAG TÁVIRATI JELENTÉSE A KISKUNHALASI DIREKTÓRIUMNAK: „...OTT MÉG... A RÉGI REZSIM VAN...”

Kérek meghatalmazást azonnal táviratilag, hogy Császártöltés, Hajós, Sükösd és Érsekcsanád községekben mint az itt álló kiküldöttek átmeheessünk, mert ott még több mint valószínű a régi rezsime van, az őrséget is magunkkal tartjuk.

Purmiczky propaganda bt.

Ceruzával írt tiszttzat. — B-KmL. Kiskunhalas. Direktórium ir. 8/1919. sz.

A kiskunhalasi Direktórium a felhatalmazást megadta. (Uo.) Purmiczky és csoportja agitációjának eredményeként március utolsó és április első napjaiban a felsorolt településekben is megalakultak a tanácsszervek. (Lásd erre *Halasi Vörös Újság*, 1919. április 2. és április 9. — XIX. évf. 14. sz. 2. p., ill. I. évf. 2. sz. 3. p.)

171.

KECSKEMÉT, 1919. MÁRCIUS 28.

A TANKERÜLETI TANÍTÓGYŰLÉS JEGYZŐKÖNYVE NAGY ENDRE ÉS GAÁL GÁBOR ELŐADÁSÁRÓL

Felvétetett Kecskeméten, 1919. márc. 28-án a Katona József színházban tartott kecskeméti tankerületi tanítógyűlésről.

Jelen voltak: Bartha József népiskolai felügyelő igazgató elnök, a közoktatásügyi népbiztosság részéről Gaál Gábor, Nagy Endre, Mangu Árpád, Pataky elvtársak; a kecskeméti összes tanintézetek és a tankerülethez tartozó iskolák nevelőmunkásai.

A jegyzőkönyvet Füvessy Rózsa elvtárs vezette.

A gyűlés megnyitása előtt a Kollégium ifjúsága Kremán énektanító vezetése alatt elénekelte a Marseillaisét.

1. A gyűlést Bartha József elvtárs nyitotta meg üdvözlővén a népbiztosság kiküldöttoit, felkérte őket előadásuk megtartására.

2. Nagy Endre elvtárs a közoktatási népbiztos nevében, aki nagymérvű elfoglaltsága miatt nem jelenhetett meg, üdvözlö a megjelent nevelőmunkásokat, kikre nagy és fontos feladat vár, mivel a tavasz kezdetén reánk virradt új világban ők lesznek hivatva a fiatal nemzedéket felvilágosítani, a proletár gyermekeket az új szellemben nevelni, s velök megértetni azt, hogy mindannyian függetlenek és egyenlők vagyunk, hogy jövőben csak az érvényesülhet, aki dolgozik. Ebben a nagy munkában való tevékenységre, amely bár magasztos, de terhes is lesz, segítségül hívja fel a tankerület éh-béren tengődő, a kapitalisták által elnyomott tanítókat. Az új világnak pár vonással való ecsetelése után a következő három kérdésnek úm. a politika, a kulturális és gazdasági kérdésnek tárgyalását kéri napirendre kitűzni.

Az indítványt a jelenvoltak nagy lelkesedéssel elfogadták.

3. Gaál Gábor elvtárs ismertette azután a politikai kérdést, melynek során rámutatott a régi rendnek legkiáltóbb hibáira, melyek úgy a testi, mint a

szellemi munkások kizsákmányolásában nyilvánultak meg leginkább. Az öntudatára ébredt nép forradalmi úton kezébe vette a hatalmat, s élete árán is megvédi kicsikart jogait. A fölépítendő kommunista államban nem lesz különbség szegények és gazdagok között, hanem mindenki, aki dolgozik, jólétben fog élni. Ezt nem lehetett elérni a múlt osztálytársadalomban, ezért volt szükség a proletárdiktatúra felállítására.

4. A kulturális és gazdasági kérdést Nagy Endre elvtárs tárgyalta nagyszabású előadásban. Vázolta az új társadalmi rend kulturális terveit és berendezkedését, az egyház és állam különválasztását, az alsó és felsőfokú oktatás reformját, melynek értelmében a nyolc elemi elvégzése után két részre, úm. szellemi és ipari kiképzésre tagolódik az oktatás. Egyetemi tanulmányokat csak kiváló képességűek végezhetnek. Az egyetem munkásegyetem lesz. A teológiai és jogi fakultás megszűnik. Az oktatás ingyenes lesz. Az iskolán kívül a színház és mozi is a nép oktatását fogja szolgálni, s a falukban és tanyákon is tartanak oktató előadásokat.

A kultúrával szorosan összefügg a gazdasági kérdés is. A tanítósnak fel kell világosítani a kiscgazda parasztot a gazdasági kérdésekben, a föld művelésére, a termelési szövetkezetek előnyeire vonatkozólag, s a városok ipari proletársága és a faluk kiscgazda parasztsága munkájának egymásrautaltsága tekintetében.

Felhívja az előadó a nevelőmunkásokat, hogy mindnyájan tömörüljenek szakszervezetbe.

Mindkét elvtárs magas színvonalú, tudományos és gazdag gyakorlati tapasztalaton alapuló meggyőző, szép előadását a legnagyobb figyelemmel hallgatták és lelkes tapssal köszönték meg az elvtársak, s egyhangú lelkesedéssel elhatározták a szakszervezet megalakítását, melybe mindannyian beléptek.

Több tárgy nem lévén, elnök a gyűlést bezárta.

Bartha József
elnök

Füvessy Rózsa
jegyző

Tintával írt tisztázat, tintával írt aláírásokkal. — B-KmL. Kecskemét. Polgármester ir. 10 128/1919. sz.

KECSKEMÉT, 1919. MÁRCIUS 28.

A DIREKTÓRIUM ÁTIRATA A POLGÁRMESTERNEK A PEDAGÓGUSOK TANFOLYAMÁNAK TEMATIKÁJÁRÓL

Gönczi elvtárs a közoktatási népbiztosság államtitkára egyelőre úgy intézkedett, hogy a kecskeméti tanszemélyzet sociális tanfolyama elhalasztódjék.

Kecskemét th. város közönségének tanítósa azonban *a most következő héten oktatását megnyerni az új világrend képeről minden délután 5—7 óráig a város közgyűlési termében tartandó előadásokon.* [így] Így ezeken az előadásokon csak úgy röptében ismertetni fogjuk az új világrend tudományos alapját. *Ezek az előadások ingyenesek és azokra bárki szabadon beléphet. Az előadások tárgya és sorrendje a következő lesz:*

Hétfőn, március 31-én délután 5—7-ig Lówy Ödön elvtárs ismerteti a proletárdiktatúrát és annak új követelményeit.

Kedden, április 1-én Havas József elvtárs a kommunizmusról való előadását fejezi be.

Szerdán, április 2-án Buday Dezső elvtárs a kommunizmus új világáról fog beszélni.

Csütörtökön, április 3-án Német László elvtárs az orosz vörösgárda tagja, a moszkvai sovjet tanfolyam végzett hallgatója az orosz bolsevizmusról fog beszélni.

Pénteken, április 4-én Simon István elvtárs a vörösgárda szervezéséről és a külső politikai eseményről tart előadást.

Rövidség kedvéért a tanszemélyzetnek belépőjegyet nem adunk, mivel a terem csak a kecskeméti tanszemélyzetet fogadhatja be, *állítson a tanszemélyzet bizalmi megbízottakat a belépők ellenőrzésére. A tanszemélyzet értesítését a kultúrtaánácsnokra bizzuk.*

Buday [Dezső]
A Direktórium tagjai

KECSKEMÉT, 1919. MÁRCIUS 28.

A DIREKTÓRIUM IDEIGLENES RENDELETE A HÁZI CSELÉDEK MUNKAIDEJÉRŐL ÉS BÉREZÉSÉRŐL

Addig is, ameddig a forradalmi kormányzótanács a cselédtörvényt újjáalakítja, a Direktórium saját autonómikus hatáskörében a következőképpen intézkedik:

1. Az éves háztartási alkalmazottak (: cselédek, házi kisasszonyok :) intézményét megszűnteti, felmondási idő minden hó 15-án a következő hó 1-re.
2. Háztartási alkalmazottakat legfeljebb reggel 6 órától este 9 óráig lehet foglalkoztatni.
3. Vasárnap 2—9-ig feltétlen szabadságidő.
4. Kedden és csütörtökön 5-től 7-ig szabadságidő, a háztartási alkalmazottak részére.
5. Háztartási alkalmazottakat tiszta szobában, tiszta, egészséges fekvőhelyen kell altatni, akinek nincs külön cselédszobája, és aki nem használja fel minden szobáját hálószoba gyanánt, az köteles a háztartási alkalmazottat szobájában éjjeli fekvőhellyel ellátni.
6. Tilos a háztartási alkalmazottak részére külön ételt főzni, mint amelyet a házigazda fogyaszt. Az étkezésnél a háztartási alkalmazott részére az ételt a tálalás alkalmával kell adni.
7. A háztartási alkalmazott holmija át nem vizsgálható.
8. Kárt, amelyet a háztartási alkalmazott véletlenségből okozott, megtérítésnek helye nincs. [így.]

A háztartási alkalmazott fizetése havi 150 korona.

9. A háztartási alkalmazottat kívánatára kisasszonynak kell szólítani. Sértő kifejezést használni nem szabad, és a cselédtörvény 45 §-ában megszabott házi fegyelmi jog megszűnik. Az a gazda, aki ezen rendelet ellen vét, 6 hónapig terjedő elzárással és 4000 kor. pénzbírsággal büntetendő. Panaszok

tárgyalása a vörös őrség kihágási osztályába tartozik, ahol a szocialista pártnak egy bizalmi férfia is részt vesz a tárgyalásokon.
A gazda védőt hozhat magával.

Buday [Dezső]
A Direktórium tagjai

Fogalmazvány, tintával írt aláírással. — B-KmL. Kecskemét. Direktórium ir. 162/1919. sz.

174.

KECSKEMÉT, 1919. MÁRCIUS 29.

**A DIREKTÓRIUM RENDELETE
A CUKRÁSZSÜTEMÉNYEK LEFOGLALÁSÁRÓL
ÉS A PROLETÁRGYERMEKEK
MEGVENDÉGELESÉSÉRŐL**

A direktórium elrendeli, hogy vasárnap, március hó 30-án a helybeli nagyobb cukrászdákból délelőtt pont 11 órakor, az összes cukrászsüteményeket megolvasva és róluk elismervényt adva elrekvirálják. A cukrászdák ezen a napon zárva maradnak, ajtajukra ki kell írni, hogy a cukrászsüteményeket a direktórium kártérítés mellett elrekvirálta a helybeli szegény iskolák gyermekei hétfői megvendéglésére.

Erről végrehajtás céljából értesítendőek:

1. a közélélmezési népbiztos,
2. Bartha József, felügyelő igazgató,

A direktórium javaslatot kér a közélélmezési hivataltól arra nézve, hogy a cukrászsütemények árát a hétköznapokon milyen mértékben emelhessék. A következő vasárnap ugyanannyi cukrászsüteményt süssenek, de már hétfőre frissen, az eljárás így folytatandó mindaddig, amíg minden proletárgyermek legalább egy cukrászsüteményt kaphat ajándékba.

Tisztázat másodpéldánya. — B-KmL. Kecskemét. Direktórium ir. 175/1919. sz.

KISKUNHALAS, 1919. MÁRCIUS 29.

**A DIREKTÓRIUM JELENTÉSE
A HADÜGYI NÉPBIZTOSSÁGNAK
A „BÁCSKAI VÖRÖS EZRED”
MEGALAKÍTÁSÁRÓL**

Kiskunhalason nagy számmal jelentkeztek elvtársak, kik a Vörös Hadseregbe akarnak belépni, de minthogy valamennyien bácskai származásúak, kiknek családjuk és hozzátartozóik Bácskában vannak, külön „Bácskai Vörös Ezredet” óhajtanának alakítani. Minthogy az óhajításuk nagyon is érthető és indokolt, kérjük ehhez hozzájárulását. A kiskunhalasi direktórium ezt a kívánságot teljesen méltányosnak és megengedhetőnek tartja, ahhoz a maga részéről is hozzájárul.

A „Bácskai Vörös Ezred” tagjai saját maguk közül megválasztották a raj és szakaszvezetőket. Kérjük a volt tiszti állományból a következő elvtársakat kinevezni: ezredparancsnokul Szokoly Pál volt alezredest, I. zászlóalj parancsnokká Magyar Pál volt századost, segédparancsnokává Kucsera Sándor volt őrmestert, századparancsnokká Sodró Sándor volt századost, Kalocsai Ede volt századost, Hanzmann Rudolf volt géppuskás századost, ütegparancsnokká Fetter György tüzérfőhadnagyot.

Az ügy elintézésével Aszódi bizalmi elvtárs bízott meg.

A Direktórium:

A munkástanács elnöke:

Tisztázat másodpéldánya. — B-KmL. Kiskunhalas. Direktórium ír. 9/1919. sz.

KALOCSA, 1919. MÁRCIUS 29.

A KÉPVISELŐTESTÜLET JEGYZŐKÖNYVE FELOSZLATÁSÁRÓL

Felvétetett Kalocsán a község képviselőtestületének 1919. év március hó 29-én tartott rendkívüli közgyűlésén.

Jelen voltak: id. Dr. Tarajossy Sándor, Greguss Gyula, Dr. Gara Benő, Bucsányi Kálmán, Tóbiás Nándor, Fekete Pál, Kákonyi István, Szabó Sándor, Kovács Pál, Dr. Háhn Béla, Máté István, Dr. Kerner István, Zsubori Sándor, Dr. Jagicza Antal, Baksa István községi képviselők.

Deák István h. bíró mint elnök, Dr. Csernyus Gábor közgyám, Bagó János, Nyitrai József, Király Antal, Deák László esküdtek, Jámbor Sándor rendőrbíró, Gyurtsek Gábor h. főjegyző, előadó.

Deák István h. bíró megállapítja, hogy a közgyűlés szabályszerűen hivatott egybe, a jegyzőkönyv hitelesítésére felkéri dr. Jagicza Antal és Kovács Pál képviselőket, s a közgyűlést megnyitja.

Gyurtsek Gábor h. főjegyző felolvassa a Kalocsai Munkás, Katona és Paraszttanács végrehajtó Bizottságának 1919. év márczius hó 24-én kelt, Kalocsa község képviselőtestületéhez intézett iratát: „Kalocsa község képviselőtestületének Kalocsán. 1919. márczius 24-i ülésünkben elhatároztuk, hogy Kalocsa község képviselőtestületét feloszlattuk, és annak hatáskörét megszüntetjük. Ennélfogva elrendeljük, hogy Kalocsa község előjárósága minden olyan ügyben, mely eddig a községi képviselőtestület körébe tartozott, nekünk tegye meg előterjesztéseit.

Kelt Kalocsán 1919. márczius hó 24-én. A Kalocsai Munkás, Katona és Paraszttanács végrehajtó bizottsága. Valkányi sk. elnök. Farkas Lajos sk. jkvezető.”

Gyurtsek Gábor h. főjegyző kijelenti, hogy felsőbb rendeletről nem tud, hogy a képviselőtestület feloszlatható-e vagy sem, de a mai körülmények között indítványt sem tud tenni, határozzon maga a képviselőtestület legjobb belátása szerint.

Dr. Gara Benő indítványozza, hogy a képviselőtestület a határozatot vegye tudomásul, tekintse magát feloszlattottnak, erről a belügyi Népbiztost és a végrehajtó Bizottságot értesítse.

Dr. Jagicza Antal a járási Főszolgabíró útján javasolja a végrehajtó Bi-

zottságnak tudomására hozni, hogy a képviselőtestület magát feloszlattannak tekinti, javasolja egyúttal, hogy a képviselőtestület az általa eddig kiküldött összes bizottságokat feloszlattja.

Határozat.

Kalocsa község képviselőtestülete a forradalom hatása alatt a Kalocsai Munkás, Katona és Paraszttanács végrehajtó Bizottságának 1919. év márczius hó 24-én hozott ama határozatát, mellyel a képviselőtestületet feloszlattja, és hatáskörét megszünteti, egyhangúlag hozott határozatával tudomásul veszi, magát feloszlattottnak tekinti, működését megszünteti, kimondja, hogy az általa eddig kiküldött összes bizottságokat megszünteti.

Utasítja az előljáróságot, hogy erről a végrehajtó Bizottságot értesítse. Több tárgy nem lévén, elnöklő h. bíró a gyűlést bezárja.

Kmft.

Gyurtsek Gábor
h. főjegyző

Deák István
h. bíró

Dr. Jagicza Antal
Kovács Pál
hitelesítő képviselők

Tintával írt tiszttázat, tintával írt aláírásokkal. — B-KmL. Kalocsa. Közgyűlési jkv. 1919. 76—77. p.

177.

IZSÁK, 1919. MÁRCIUS 29.

A MUNKÁS-, KATONA- ÉS FÖLDMŰVESTANÁCS JEGYZŐKÖNYVE A DIREKTÓRIUM ÉS A KÖZSÉGI TISZTVISELŐK MEGVÁLASZTÁSÁRÓL

Felvétetett Izsákon 1919. évi márczius hó 29-én a forradalmi proletáriátusból alakult izsáki forradalmi tanács ülésén Izsák község Direktóriumának megalakulása és a községi tisztviselők megválasztása tárgyában.

Jelen voltak alulírottak:

Kovács Pál elvtárs üdvözli a szabályszerűen egybegyűlt elvtársait, és a jegyzőkönyv hitelesítésére Horváth István és Marton János tanácsbelieket hívja fel,

1. s egyben azon előterjesztéssel él, hogy elsősorban Izsák község Direktóriuma választassék meg, mire

ad 1. köz.

Az egybegyűlt forradalmi néptanács hosszú éljenzés közepette egyhangúlag Kovács Pál, Izsák József és Hambalgó József elvtársakat kiáltja ki a háromtagú Direktórium megválasztott tagjává, s megalakultnak jelenti ki, s egyben felhívja — felhatalmazza őket a község ügyeinek további pontos és lelkiismeretes vezetésére.

2. A községi Direktórium megalakulása után elnöklő Kovács Pál elvtárs előadja továbbá, hogy mivel a néptanács nincs megelégedve Posch Lipót, jelenlegi főjegyző, Jávorka Margit írnoknő, Bakonyi Sándor végrehajtó a még fennálló községi előljáróság működésével, kéri úgy az előbb megnevezettek, valamint a községi előljáróság tagjainak jelenlegi hivatalbeli felmentését, s egyben a megüresedő főjegyzői állás betöltésére Malatinszki Jenő, volt ellenőr, gazdasági jegyzői állásra pedig Boronkay Ferenc közigazgatási segédjegyzői állásra Horváth Antal elvtársakat indítványozza, mire

Ad 2. köz.

A néptanács Posch Lipót községi főjegyzőt, Jávorka Margit volt községi írnoknőt és Bakonyi Sándor végrehajtót állásától felmenti, és egyhangúlag községi főjegyzőnek Varga Dezső, — a már élethossziglan megválasztott helybeli közigazgatási aljegyző, — gazdasági jegyzői állásra Boronkay Ferenc jegyző elvtársakat kiáltja ki, Horváth Antal jegyzőgyakornokot pedig községi közigazgatási segédjegyzői, Gyenes Benót adóügyi jegyzői állásában meghagyja.

Az újonnan megválasztott tisztviselők megválasztása, illetve megbízatása ideiglenes. Községi közgyámnak Sajossi Alajos, városgazdának Végh Géza, községi pénztárnoknak Miskár Imre, bortermelési adókezelőnek Erdősi István elvtársak választattak meg.

3. A községi ügykezelés és pénztár átvizsgálására négy tanácsbeli elvtársnak megbízatása kéretik fel a forradalmi néptanács közös kívánságára.

Ad 3.

mire a községi ügykezelés és pénztár átvizsgálásra négy tanácsbeli elvtársnak: Nagy Balázs, Trenkó János, Balog József és Marton János izsáki lakosoknak megbízatását és annak azonnali végrehajtását egyhangúlag mondja ki a néptanács.

Több tárgy nem lévén a jegyzőkönyv jóváhagyólag bezáratott és aláíratott.

Kmft.

Varga Dezső
vtő jz. és
jzökv. tő.

Horváth István
hitelesítő

Kovács Pál
Direktóriumbeli tag

Marton János
hitelesítő

Tintával írt tisztázatot, tintával és ceruzával írt aláírásokkal. — B-KmL. Izsák. Közigyelési jkv. 1911—1919. köt.

178.

SZABADSZÁLLÁS 1919. MÁRCIUS 29.

NÉPGYÜLÉSI JEGYZŐKÖNYV A MUNKÁS-, KATONA- ÉS FÖLDMŰVESTANÁCS MEGVÁLASZTÁSÁRÓL

Népgyüleysi jegyzőkönyv.

Felvétetett 1919. március 29-én a szabadszállási városháztéren. A népgyüleys közfelkiáltással elnökke Puskás István, jegyzővé Varjú Ignác elvtársakat választotta meg.

1. Elnök a népgyüleys megnyitottnak jelenti ki, és kifejti a forradalom fejleményét.

Röviden vázolja az okokat, melyeknek folyamányaként a volt uralkodó osztály kezéből az öntudatos proletárságnak kellett az államhatalmat átvenni, és egyben kimondja a proletárdiktatúrát.

2. Tóth István elvtárs, a népgyűlés előadója:

Hirtelen változás történt, a magyarországi szociáldemokrata és kommunista párt egyesült, és ezen egyesülésből megalakult a Tanácsok köztársasága. E szovjet tanács teljesen szakít a múlttal, és a munka megbecsülését állítja mindenekfölött előtérbe, tehát könnyelmű életet élni, rabolni vagy fosztogatni szigorúan tilos, az ilyen egyént a most megalakított vörös őrségnek kell átadni.

A fegyvereket mindenkinek be kell szolgáltatni, fegyverviselési joga csupán a vörös őrség tagjainak s ezenfelül még azoknak van, akik a Direktórium által kiállított igazolvánnyal vannak ellátva.

A Direktóriumnak az élelmezésre vonatkozó minden parancsát teljesíteni kell, mindenféle spekuláció és csempészség megszűnt. Ha valaki a föld megmunkálását, megművelését megtagadja, vagyona elkoboztatik, és a rögtönítélő törvényszék elé állíttatik. Ugyanígy az is, aki nem akar dolgozni. A napszám 10 órai munka után 30 korona. Minden további munkaóra után 6 korona. Mánások és nagybirtokosok birtokait — minden megtérítés nélkül — elkobozzuk, és a dolgozó nép kezére juttatjuk. Afelől mindenki nyugodt lehet, hogy a kis- és középbirtokok érintetlenül megmaradnak.

A vallási torzszalkodás szűnjék meg, mindenkinek a figyelme a nagytőke ellen irányuljon, legyen az zsidó, keresztény, vagy bármily felekezetűek kezében, az teljesen mindegy. Üdvözljük orosz testvéreinket, mint a világot megváltó előharcosainkat. A békét nem a párisi békekonzferenciától, hanem Moszkvától várjuk. Ezután az országhatárok megszűnnek, és velük együtt a háborús gyilkosságok is. Iskoláinkban olyan nemzetközi nyelvet fogunk taníttatni, melyen az egész föld népei testvériesen meg fogják egymást érteni, és nem gondolnak többé arra, hogy egymást bántsák, pusztítsák.

3. Rozsnyai Vincze elvtárs emelkedvén ezután szólásra; kifejti, hogy mivel a proletárok a hatalmat a kezünkbe adták, a felülről jövő minden rendeletet vasszigorral, esetleg fegyverrel is végrehajtjuk.

4. Varga Mátyás elvtárs felhívja a gazdák figyelmét arra, hogy a munkástól a jól megérdemelt munkabért ne sajnálják, mert nem szabad feledni, hogy amit eddig szereztek, azt csakis a munkások szorgalmával szereztek. Ha a munkások tehát jogot formálnak a megélhetésre, azt ezek után vegyék jószívvel.

5. Elnök a népgyűlés elé terjeszti a Munkások, katonák és földművelők tanácsának névsorát, és azt elfogadásra ajánlja.

A népgyűlés a névsor felolvasása után az alábbiakat egyhangú lelkesedéssel megválasztotta:

Direktórium:
Rozsnyai Vilmos
Koroknai Lajos
Kanizsai István

Tanácsstagok:
Karikó János földm.
Faragó Sándor földm.
Komáromi Miklós vörös őrség
Koroknai János földm.
Magyar Dávid földm.
Németh József földm.
Péter József földm.
Kocsis György kisgazda
Nagy Lajos kisgazda
Harcsa János kisgazda
Varga Mátyás ipari munkás
Kovacsovics Gyula ipari munkás
Varjú Ignác ipari munkás
Vögerl Gyula ipari munkás

Elnök a névsor szerint felolvasottakat a Direktórium, valamint a Munkások, katonák és földművelők tanácsának tagjaivá megválasztottaknak jelenti ki.

Több tárgy nem lévén, elnök lelkesítő zárószavai után a népgyűlést be-
zárja.

Kmf.

jegyző

*Tintával írt tisztázat, hitelesítés nélkül. — B-KmL. Szabadszállás. Közgyűlési jkv.
1909—1926. köt. 105—107. p.*

ORDAS, 1919. MÁRCIUS 30.

A GAZDAKÖR JEGYZŐKÖNYVE:
 „... AZ ÚJ POLITIKAI RENDSZERT HELYESLI,
 ... ÉS ... CSATLAKOZIK A MAGYARORSZÁGI
 SZOCIALISTA PÁRTHOZ.”

Felvétetett az ordasi gazdakör 1919. évi márc. 30-án tartott rendkívüli közgyűléséből.

Jelen vannak alulírottak.

Szabó Imre elnök, a közgyűlést megnyitván üdvözli a megjelenteket, előadja, hogy a közgyűlés első és egyetlen tárgyát a kör által a változott politikai viszonyok folytán való állásfoglalás képezi; kéri a tagokat benyomásaik, tapasztalataik alapján nyilatkozzanak.

Kovács Péter, ifj. Szabó Imre, Szabó László, András Sámuel, Ács Lajos felszólalásai után a jobb, boldogabb jövő reményében egyhangúlag az új politikai rendszert helyesli, és ahhoz úgy egyenként, mint összesen csatlakozik a magyarországi szocialista párthoz. Elnök ilyen értelemben kimondja a határozatot.

Kónya László

Szabó Imre
 (és további
 19 aláírás)

Tintával írt tisztázat, tintával írt aláírásokkal. — B-KmL. — Ordas. Kig. ir. szám nélkül./1919.

KISKUNHALAS, 1919. MÁRBIUS 30.

**A DIREKTÓRIUM TÁVIRATI JELENTÉSE
A HADÜGYI NÉPBIZTOSÁGNAK A DÉLI
DEMARKÁCIÓS VONAL KISKUNHALASI
SZAKASZA VÉDELMÉNEK MEGSZERVEZÉSÉRŐL**

A halasi védőszakasz védelmére az 1/V. vadász zlj. és a 6/II. zlj. áll a csoportparság rendelkezésére. 1/V. létszáma 750 puska 16 géppuska, 6/II. létszáma 400 puska és 9 géppuska. 1/V. a mai délelőtt folyamán a 6/II. zljat felváltotta. 6/II. jelenleg Kisszálláson 1 századdal Jánoshalmán tartalékban áll. 6/II. III/31 és IV/1-én átszerveztetik. 1/V. zlj 1 századdal és 3 géppuskával Jánoshalmán 1 századdal 2 géppuskával Kőkúti csárda 118. sz. háromszögelési pont Szeged—halasi országút áll. 1 század és 2 géppuska központi tartalék Halason. Összeköttetés kalocsai szakasszal Borotapusztánál, kelet felé teljesen hiányzik. Az ellenségről a következőket: Baja és Tisza között szabadkai vasúti vonaltól nyugatra 8 szerb ezred, keletre 2 szerb ezred áll. Szabadkán a 3. állomások. Szegeden és Dorozsmán erősebb francia erők. Újszegeden és Szőregen a szerbek összpontosítanak, a demarkationális vonalon álló csapataikat folyton erősítik, a mai napon a szabadkai vasúti vonal mentén tüzértséget konstatáltunk, erősségük ismeretlen, a front mögött pedig a hazai szerbekből önkéntes csapatokat toboroznak. Kimerítő helyzetjelentést átcsoportosítás után futárral küldök. Halasi csoportparság hdm 3/3.

Halasi Direktórium

Fogalmazvány. — B-KmL. Kiskunhalas. Direktórium ir. 30/1919. sz.

KECSKEMÉT, 1919. MÁRCIUS 31.

A DIREKTÓRIUM MEGBÍZZA TÓTH LÁSZLÓT
A VÁROSBAN LEVŐ MŰKINCSEK LEFOGLALÁSÁVAL
ÉS MÚZEUMBA SZÁLLÍTÁSÁVAL

A Direktórium ezennel elrendeli a Kecskeméten levő műkincseknek lefoglalását és a városi múzeumba való beszállítást, és ennek keresztülvitelével elvtársat bízunk meg. Ilyen műkincsek vannak tudtommal a lakatnyákban (szobrok, képek, műbútorok, faragványok), azonkívül, tájékoztatásul szolgálhat elvtársnak a Kecskeméti Lapokban hosszasan méltatott és a múlt évben lezajlott kecskeméti régiségkiállítás, amelyben részletesen ismertette vannak a magáncsaládoknál elhelyezett műkincsek. A Direktórium ezért kéri elvtársat, hogy ennél a dolognál a legnagyobb körültekintéssel járjon el, s csak az abszolút műbeccsel bíró tárgyakat foglaltassa le. Azokat a tárgyakat, amelyeknek nincs abszolút műbecsük, és ismernék az illető családra nézve esetleg a praetium affectionis értékével bírnak, ne fogallja le. A műkincsekről térítvényt kell adni, és azokat a város múzeumába kell szállítani.

A Direktórium tagjai.

Tisztázat másodpéldánya. — B-KmL. Kecskemét, Direktórium ir. 248/1919. sz.

KISKUNHALAS, 1919. MÁRCIUS 31.

**A DÉLI HADSEREG FŐPARANCSNOKSÁGÁNAK
TÁVIRATA A KISKUNHALASI DIREKTÓRIUMNAK
ÉLELMISZER BEGYŰJTÉS TÁRGYÁBAN**

48 óra alatt táviratilag jelentendő: 1. Milyen és mily mennyiségű élelmi cikket képes a környékbeli községekből a demarkációs vonalon levő hadsereg részére legrövidebb idő alatt, később megjelölendő ellátó hivatalhoz beszállítani. 2. Mennyi szarvasmarhát, sertést, juhot stb. tudna fenti célra rövid időn belül vagy esetenként rendelkezésre bocsájtani. 3. Milyen nagyobb kenyérsütő kemence van a helyiségekben, mely katonaság részére való kenyérsütéshez rendelkezésre állana. Hol és mennyi azoknak napi teljesítőképessége. 31/főpar. Déli hadsereg Főparancsnoksága.

Másolat. — B-KmL. Kiskunhalas. Direktórium ir. 40/1919. sz.

DUNAPATAJ, 1919. MÁRCIUS 31.

**A MUNKÁS-, KATONA- ÉS FÖLDMŰVESTANÁCS
JEGYZŐKÖNYVE A TANÁCSI ALKALMAZOTTAK
FIZETÉSÉNEK MEGÁLLAPÍTÁSÁRÓL
ÉS AZ EGYHÁZI TISZTVISELŐK
FIZETÉSÉNEK MEGVONÁSÁRÓL (RÉSZLET)**

Felvétetett Dunapatajon 1919. évi márczius hó 31-én a községi munkástanácsnak közgyűlésén.

Jelen voltak:

Bencze József a munkástanács elnöke, Lőrincz M. Sándor, Faragó István, Körmendi Sándor, Beczó József, Dobos Sándor, Koller József, Dalló Sándor, Bikszegi Sándor tanácstagok, Farkas János, Biacsi János, Kovács István politikai megbízottak és Milc Pál községi jegyző.

Bencze József munkástanács elnök megnyitván az ülést üdvözli a megjelenteket, és felkéri a munkástanácsot, hogy az alábbi ügyekben az új korszak követelményeinek megfelelőleg határozni szíveskedjenek.

Tárgyaltatott a községi munkástanács, politikai megbízottak, községi tisztviselők, valamint a községi kezelő és segédszemélyzet fizetésének megállapítására vonatkozó tervezet, melynek alapján, tekintettel arra, hogy az eddigi alacsony fizetések a mai viszonyoknak egyáltalán nem felelnek meg, azok a kor követelményeihez képest a következőleg állapítatnak meg.

5. sz. Határozat

A községi munkástanács a fizetéseket f. évi ápril hó 1-től kezdődő joghatállyal egyhangúlag a következőleg állapítja meg:

1. Munkástanács elnöke	évi	6000 korona
2. Munkástanács h. elnöke	évi	5000 korona
3. Tanácsnok	évi	4000 korona
4. Politikai biztosok	évi	4000 korona
5. Közigazgatási jegyző	évi	6000 korona
6. Adóügyi jegyző	évi	6000 korona
7. Kataszteri nyilvántartó	évi	3000 korona
8. Ellenőr	évi	4000 korona
9. Állatorvos	évi	3000 korona
10. Pénztárnok	évi	3000 korona
11. Végrehajtó	évi	2400 korona
12. Irnok	évi	2400 korona
13. Óvónő	évi	3000 korona
14. Szülésznők	évi	1000 korona
		és 20 korona 8 napi szülési kezelési díj.
15. Segédjegyzők	évi	3000 korona
16. Szolgák	évi	2000 korona
17. Útkaparók	évi	2000 korona
18. Az éjjeli őrök fizetését pedig napi 15 koronában.		

Ezt követően a községi köztárgyban okozott károk felbecsüléséről, a halászlé jogok feles kezelésbevételéről és a községi közmunkák díjazásának megállapításáról tárgyalt a testület.

Tárgyaltatott az egyházi tisztviselők járandósági ügye. Tekintettel arra, hogy az új törvény értelmében az egyház az államtól elválasztott, annak folyományaként az egyházi tisztviselők fizetését és minden járandóságát ezentúl egészen az egyházak fogják viselni, a község arra tovább nem kötelezhető.

9. sz. Határozat.

Az egyházi tisztviselőknek és egyházaknak a község által eddig kiszolgáltató szokott fajárandóság, miután annak további folyósítására a község a változott viszonyok folytán nem kötelezhető, egyhangúlag megvonatik, illetve a kiszolgáltató beszüntetik.

Több tárgy nem lévén elnök a gyűlést berekeszti.

Kmft.

Milc Pál
jegyző

Bencze [József]
a m. t. elnöke

Tintával írt tisztázatot, tintával írt aláírásokkal. — B-KmL. Dunapataj. Közgyűlési jkv. 1917—1922. köt.

184.

KECSKEMÉT, 1919.ÁPRILIS 1.

A DIREKTÓRIUM UTASÍTÁSA TÓTH LÁSZLÓNAK,
HOGY „MIELŐBB HANGVERSENYEKET
RENDEZZEN A NÉP SZÁMÁRA”

A Direktórium megbízta azzal, hogy a városban mielőbb hangversenyeket rendezzen a nép számára, és ezt megfelelő módon adja a közönség tudomására. Az izr. templomban tartandó orgonahangversenynek művészeti vezetésével Moór Károly zeneiskolai tanárral, a többi hangverseny rendezés dolgában Bodon zeneiskolai igazgatóval lépjen érintkezésbe.

a Direktórium tagja

Tisztázat másodpéldánya, aláírás nélkül. — B-KmL. Kecskemét. Munkásmozgalmi iratok. 1920. (rendezetlen, eredeti száma: 257/1919. D. sz.)

Az irat alsó részére tintával feljegyezve: „Bodon Pál elvtársnak”.

185

KECSKEMÉT, 1919. ÁPRILIS 1.

A DIREKTÓRIUM HATÁROZATA A TANÁCSKÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN VISSZAÉLÉSEKET ELKÖVETŐK ELLEN

A Direktóriumnak tudomására jutott, hogy a Direktórium nevével sokan visszaélnék. Mindenkit figyelmeztetünk arra, hogy a Direktórium politikai hatóság, amely az ügyeket csak megbízottai által irányítja.

Akinél igazságtalanul rekviráltak, vagy akinek áruját elveszik, vagy aki bármilyen sérelmet szenvedett, amelyet a Direktórium rendelete nélkül hajtottak végre, az írásban vagy személyesen forduljon a panaszirodához, ahol ügyét a legszigorúbban meg fogják vizsgálni.

A proletárdiktatúra nem ismer komaságot. Láthattatok, hogy a forradalmi törvényszék egy elvtársunkat is halálra ítélte, mert rabolt.¹ Kíméletlenül fogunk eljárni mindenkivel szemben, aki túllépi hatáskörét, és aki önző célokra használja megbízatását.

A Direktórium által megbízott emberek pecsétes levéllel vannak ellátva, aki e nélkül lakást, ruhát vagy élelmi cikkeket akar rekvirálni, azt jelentsék fel.

A Direktóriumnak nem az a célja, hogy elidegenítse az embereket a proletárdiktatúrától, hanem az a célja, hogy annak minden dolgozó embert, tehát munkást, hivatalnokot, katonát, kispapokat egyaránt megnyerjen. Mert a Direktórium csak a gazdagok feleslegét akarja elvenni, hogy abból a szegényebbnek adjon.

A direktórium tagja.

1 Szuromi Lászlót (kecskeméti vöröskatona) a Kecskeméti Forradalmi Törvényszék szolgálati vétség miatt golyó általi halálra ítélte. Az ítéletet 1919. március 25-én végrehajtották. (Vö. *Kecskeméti kir. törvényszék 1921. május 24-én kelt 5732/1920. sz. ítéletével.*)

186.

KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1919. ÁPRILIS

A DIREKTÓRIUM TÁVIRATI JELENTÉSE
A VIDÉKI SAJTÓOSZTÁLYNAK A HELYI LAPOK
MEGSZŰNÉSÉRŐL, VALAMINT
A FÉLEGYHÁZI PROLETÁR ÉS AZ ÚJ DIÁK
MEGJELENÉSÉRŐL

Kiskunfélegyházán eddig három hetilap volt. A fúzió óta mind a három önként megszűnt. Helyettük pártunk a Félegyházi Proletár című, hetenként kétszer megjelenő lapot indította meg. Kiadója: a Vesszősi-féle nyomda. Szerkesztője: Mártonffi Ernő tanár elvtársunk. Az előbbi lapoknak kiadóhivataluk nem volt, tehát semmit le nem foglalhattunk. Városunkban két kézi erőre járó nyomda van. Lapunk előállítására a Vesszősi-féle nyomdát teljesen lefoglalja, míg a város egyéb nyomtatványait a Feuer nyomda állítja elő. Mindkettő kisüzem. Előállításáért a lapnak Vesszősi egy oldal hirdetést és a lap árusításából befolyó összeget kapja. A szerkesztőnek fizetése nincs. Levélben részletes tudósítás megy. Lapunk öt ezer példányban jelenik meg. A részletes tudósítással együtt eddig megjelent négy számát is küldjük. A diákok éppen most indítanak igazgatói engedéllyel egy íves oktáv alakú havi folyóiratot. Címe: Új Diák. Természetesen cenzúrán megy át.

Kiskunfélegyházi direktórium

Fogalmazvány. — B-KmL. Kiskunfélegyháza. Direktórium ir. szám nélkül.

KECSKEMÉT, 1919. ÁPRILIS 2.

A 38. GYALOGEZRED PARANCSNOKÁNAK RÖPIRATA A KATONASÁG ÉLELMEZÉSÉNEK BIZTOSÍTÁSÁRÓL

Elvtársak!

A Duna—Tisza közt működő hadsereg főparancsnoksága a csapatai részére szükséges élelmiszereket requirálás mellőzésével, kézi bevásárlás útján szándékozik beszerezni.

Ezen eljárás célja az, hogy a lakosságot a requirálás kellemetlenségeitől megmentse.

Azt mindenki tudja, hogy a hadseregnek főképpen élelemre van szüksége, a hadsereg fenntartása pedig különösen most feltétlenül szükséges, mert ha erős hadsereggel nem rendelkezünk, ezzel éhes szomszédaink mohóságát fokozzuk.

Ha tudtunk áldozni akkor, amikor imperiálista célokért idegen, mondhatni ellenséges érdekekért küzdöttünk, annál is inkább kötelességünk áldozni ma, amikor hazánk területi épségéért, és megszállás alatt sýnylódó, hozzánk segítségért esdeklő véreink felszabadításáért kell helytállnunk.

Nem kívánjuk, hogy bárki is a szájától vonja el a betevő falatot, de kérjük, hogy felesleges, saját részére nem szükséges élelmi cikkeit ártérítés ellenében a hadsereg részére ajánlja fel.

A felajánlás a községi direktóriumoknál eszközlendő, ahol a cikkek ártérítés ellenében átvétetnek.

Ha a hadsereg élelmezése kézi bevásárlás útján lehetséges lesz, akkor requirálás nem lesz elrendelve.

Proletárok!

Bennetek van összes bizalmunk, tőletek várjuk, hogy igazságos ügyünk győzelmét előre segítsétek. Ti ellenőriztétek, hogy mindenki fölös készletét a köz javára föltétlenül rendelkezésre bocsájtsa. Ha azt tapasztaljátok, hogy egyesek készleteket felhalmoznak vagy elrejtenek, erről ide értesítést küld-

jetek, s innét lesz intézkedés téve, hogy ezen készletek elkoboztassanak, és azok, kik magukat kötelesség alól kivonják, pellengérré állíttassanak és felelősségre vonassanak.

Knapp
Duna—Tisza közötti hadsereg
főparancsnoka

*Nyomatvány. (21×30 cm. Fehér színű papíron fekete betűs szöveg.) — B-KmL
Kecskemét. Plakátgyűjtemény. szám nélkül.*

188.

KECSKEMÉT, 1919. ÁPRILIS 3.

A DIREKTÓRIUM KÖRRENDELETE
A KÖZÉPISKOLAI IGAZGATÓKHOZ
AZ IFJÚSÁGI MOZGALMAK LECSENDESÍTÉSE
TÁRGYÁBAN

Felkéri a Direktórium a középiskolák igazgatóit, hogy az alábbiakat intéztük növendékeinek — különösen a felsőbb osztálybeliknek — tudomásukra adja:

A Direktórium sajnálattal tapasztalja, hogy különösen a felsőbb osztályú növendékek között állandó nyugtalanság és forrongás van. Ahelyett, hogy az ifjúság tanulmányait szorgalmasan végezné, állandóan gyűlésezik, a Direktóriumot és a Budapesti Kormányzó Tanácsot személyi és tantervi kérdésekben korai, meggondolatlan követelésekkel zaklatja. Nyomatékosan figyelmezteti a Direktórium az ifjúságot, hogy térjen vissza a nyugodt munkához, éljen tanulmányainak, hogy a jövőbeli társadalomnak képzett, művelt munkás tagja lehessen, és bízza a tanügyek vezetését Kunfi elvtársra, akiben még a diákok is megbízhatnak.

A helybeli Direktórium jóindulattal van a diákság iránt, azonban nem fogja tűrni, hogy olyan dolgokba beleavatkozzanak, amelyeket még megítélni fiatal koruknál és tapasztalatlanságuknál fogva nem tudhatnak.

A tanügyi megbízott.
Hajma [József]

Tisztázat másodpéldánya, barna színű ironnal írt aláírással. — B-KmL. Kecskemét. Direktórium ir. 364/1919. sz.

189.

KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1919. ÁPRILIS 3.

A FÉLEGYHÁZI PROLETÁR TUDÓSÍTÁSA A SZOCIALISTA PÁRT KÖRNYÉKBELI SZERVEZETEINEK MEGALAKULÁSÁRÓL

Eltvársaink figyelmébe. Minthogy a legtöbb községben alig van ipari munkás, haladéktalanul mindenütt meg kell alakítani a paraszttanácsot. A megalkult paraszttanács aztán a saját kebeléből válasszon három tagú direktóriumot, s az rögtön vegye át a község ügyeinek vezetését. A hivatalnokok természetesen helyükön maradnak, de a direktóriumnak joga és kötelessége működésüket ellenőrizni. Továbbiakban dr. Musulin Leó főszolgabíró ad utasítást, akit egyszersmind a járási direktórium elnökévé is választottak a napokban.

Jászszentlászlón vasárnap sikerült népgyűlés volt. A faluban 280 férfi és 200 nő tagja van a pártszervezetnek, melynek vezetőségében Baranyai Pál, Győrök Imre, Molnár Sándor, Kiss József és Gergely Péter foglal helyet. A női csoportot Figlár Juliska, Kis Juliska és Kis Gizella vezeti. A gyűlésen Szikszai Pál elvtársunk mondott beszédet.

Pálmonostorán szintén népgyűlés volt vasárnap. A gyűlés keretében Kőrössy Gyula és dr. Mihálovics Alajos elvtársaink mondtak beszédet, s megalakították pártunk helyi szervezetét, melynek vezetői lettek: Krébecz József, Kasza Lajos, Sallai János, Seres János, Magony J. János és Juhász József.

Pétermonostorán ugyanazon elvtársak alakították meg a szervezetet. Ott a vezetőség tagjai: Bánfy Péter, Törköly István, Takács Ferenc, Seres László, Vince Imre és Tóth László elvtársaink.

Csendélet Újkécskén. Ebben a harcias faluban tisztán a kifüggesztett plakát kapcsán a lakók 300 drb. puskát szolgáltatottak be. A kat. lelkész egymaga 20 manlichert és három zsák muníciót adott át.¹ Éljenek a újkécskeiek!

Majsajakabszálláson vasárnap lesz nagy népgyűlés, amelyben a kisgazdák együttesen fognak pártunk kebelébe lépni.

A környék. — Félégyházi Proletár, 1919. április 3. évf. és szám nélkül.

¹ A polgári személyek fegyverviselési engedélyeit a Forradalmi Kormányzótanács 1919. március 21-én kiadott és március 24-én megjelent III. számú rendelete hatálytalanította. A fegyverviselési tilalom ellen vétőket öt évig terjedhető fogházzal és 50 000 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel lehetett sújtani. (*Tanácsköztársasági Törvény-ár.* Szerk. PONGRÁCZ Jenő. Bp. 1919. I. füzet. 14. old.)

190.

KECSKEMÉT, 1919. ÁPRILIS 4.

A DIREKTÓRIUM FELHÍVÁSA A PARASZTSÁGHOZ A VÁLASZTÁSOKON VALÓ SZÉLESKÖRŰ RÉSZVÉTEL ÉRDEKÉBEN

A Kecskeméti Direktóriumtól

D. sz.

1919.

Kecskemét földművelő népe!

Itt vannak a szovjet választások.¹ Most nem azért fogunk szavazni, hogy ki milyen párti legyen, mert nincsenek többé pártok.

Magyarország szociális köztársaság.

Ez annyit jelent, hogy ebben az országban minden dolgozó meg fogja találni a maga boldogulását. Akár a kalapács van a kezében, akár az ekeszerva, akár a könyv. Csak azok nem boldogulhatnak, akik más dolgoztatásából,

jogtalan hasznából éltek, és azok, akik a nép keserves verítékét pénzszerzésre használták fel.

Kecskeméti parasztek! Ti dolgozók vagytok, a ti boldogulástok a szociális köztársaságnak első kötelessége!

A szociális köztársaság nem akarja elvenni senkitől sem azt a földet, amelyet a maga két keze munkájával megművelhet. De el fogjuk venni mindenkítől azt a földet, és annak a földnek a hasznát, amelyet a más verítékéből szereznek.

A munkás és katonatanácsok mellett megalakulnak a paraszttanácsok. A politikába, a városháza ellenőrzésébe mindenkinek joga van beleszólni. De csak a dolgozó embernek, mert a munkátlanoktól még a választójogot is elveszik.

Nincs választójoga annak, aki másnak munkájából él. Csak az választó és választható, aki maga dolgozik. Ez az ideális rend.

Kecskeméti földművesek!

Ne csodálkozzatok azon, hogy egyelőre a munkásság vette a hatalmat a kezébe Kecskeméten, és nektek kevés részt juttatott belőle. Hiszen ti nem voltatok megszervezve, vagy ha meg is szervezkedtetek, öntudatlanul a nagybirtokosok és nagybankok érdekeit szolgáltátok.

Mi azt sem csodáljuk, hogy a parasztek még kissé bizalmatlanok irántunk. Hiszen a parasztek eddig mindenki becsapta. Becsapták a követválasztásokon, a munkapárt, a 48-asok, a néppárt és a nagygazdák érdekeit szolgáló kisgazdapárt. De legjobban a földművespárt, amelyiket direkt a nagygazdák és a nagybankok alapítottak.

A parasztek becsapta az a rettenetes közigazgatási korrupció, amely Magyarországon van, és becsapta a jegyzőtől, szolgabírótól kezdve mindenki, akivel csak dolga volt. Azért nem csodáljuk ha bizalmatlan a parasztek.

A proletárdiktatúra meg fogja védeni a parasztek minden túlkapás ellen. Először is nem akarja elvenni kicsike földjét, amelyet maga művel meg. Ha a földteleneket termelőközösségbe is tömöríti, meghagyja a kisparasztek részére a magántulajdont azon a földön, amelyet a két kezével maga munkál. A kisparasztnak a ház éppoly sérthetetlen lesz, mint a proletárnak az utolsó falat kenyere.

Parasztok, elvtársaink!

A közelgő szovjet választásokon nem arról lesz szó, hogy ki milyen pártba tartozik, hanem arról, hogy a legjobbjaikat küldjétek a szovjetbe. A legértelmesebb gazdákat, de csakis a proletárokat, akik a földet a maguk kezével munkálják meg.

Lehet, hogy nehéz idők virradnak reánk. Lehet, hogy a magyar szabadságot megint sokan veszélyeztetik. A minket környező ellenségek száma légió, de ott is terjed a bolsevizmus. Ott is ébrednek a proletárok, és megvan a reménység, hogy mielőtt az első lövés eldördülne, testvéri kezet szorítunk.

Parasztok. Kecskemét népe!

A vörös hadsereg nagy része itt tanyázik határainkon, hogy megvédje tűzhelyünket. Nem hódító szándékú hadsereg ez. Olyan hadsereg, amilyent a világ még nem látott. És közeleg a nagyszerű orosz segítség. Kossuth apánk sírja örömeiben, ha látná ezt a nagyszerű magyar-orosz proletár testvériséget.

A Direktórium azon van, hogy a hadsereg átvonulások és elszállásolások dolgában mindenkit lehetőleg megkíméljen. Senkinek sem veszik el az enni-valóját, sem a lakását. De ti magatok jelentsétek fel azokat, akik oktalan módon dugdosnak élelmiszereket a vöröskatonák és a proletár testvéreink elől. Ti magatok fogjátok nyakon azokat, akik a szent Magyarországot ellen szítanak.

Minden erőnket meg kell feszíteni!

De utoljára!

Ha most nem győzünk, elveszünk. Csak ha most győzünk, akkor a proletariátust és a parasztszolgaság uralmát a pokol kapui sem döntheti[k] meg.

A Direktórium.

Nyomtatvány. (58×88 cm. Fehér színű papíron fekete betűs szöveg.) — B-KmL. Kecskemét. Plakátgyűjtemény. szám nélkül.

1 A munkás-, katona- és földművestanácsok választásáról a Forradalmi Kormányzótanács április 2-án kiadott XXVI. számú rendelete intézkedett. A Magyar Tanácsköztársaság ideiglenes alkotmányaként ismert rendelet széleskörű választójoggal ruházta fel az ország lakosságát. A 19. § szerint „Választók és tanácsstagokká választhatók nemre való tekintet nélkül mindazok, akik tizennyolcadik életévüket betöltötték és a társadalomra hasznos munkából élnek mint munkások vagy alkalmazottak stb., vagy olyan háztartási munkával foglalkoznak, amely az előbb említett munkásoknak alkalmazottaknak stb. munkáját lehetővé teszi”. Nem választhattak a kereskedők, ielkészek és szerzetesek, a munkanélküli jövedelemből élők, a nyereségszerzés céljából bérmunkásokat alkalmazók és természetesen az elmebetegek, valamint a bűnözők sem. (*Tanácsköztársasági Törvénytár.* Szerk. PONGRÁCZ Jenő. Bp. 1919. I. tüzet. 43—47. old. Vö. HAJDU, 1969. 107—110. old.)

BUDAPEST, 1919. ÁPRILIS 5.

PEST-PILIS-SOLT-KISKUN VÁRMEGYE
 IDEIGLENES DIREKTÓRIUMÁNAK
 JEGYZŐKÖNYVE A VÁRMEGYEI CIPŐÜZEM
 KÉSZLETÉNEK LEFOGLALÁSÁRÓL, A PROPAGANDA
 MEGINDÍTÁSÁRÓL, A DIREKTÓRIUMI TAGOK
 JÁRANDÓSÁGÁRÓL, VALAMINT
 A PUSZTASZENTIMREI JÁRÁSI HIVATAL
 VEZETŐJE ELLENI PANASZOKRÓL

Felvétetett 1919. évi április hó 5-én tartott directóriumi ülésen.

Jelen voltak:

Patterman Dezső (Monor), Urbán Pál (Cegléd), G. Szabó János (Vecsés) és Tószegi Mihály (Abony)

Vármegye megválasztott directórium tagjai. — Jegyzőkönyvet Békefi Sándor directóriumi jegyző vezette.

Békefi Sándor Patterman Dezső elnöki megnyitója után az alakuló [ül]és jegyzőkönyvét olvasta fel, melyet a directórium tagjai észrevétel nélkül hitelesnek fogadtak el.

Urbán Pál indítványára elhatározta, hogy az inspekción rendszerint állandósítják, és a directórium tagjait kötelezik arra, hogy hetenként kétszer, szerdán és szombaton a vármegye székházában tartózkodjanak.

Nyisztor György földművelésügyi népbiztos elvtárs a vármegyei cipőüzem készletét a földmunkás szervezetek javára táviratilag lefoglalta. Nyisztor népbiztos elvtárs rendelkezését a directórium tudomásul veszi, és ezzel kapcsolatban az egész üzemet a vármegye mezőgazdasági proletariátusa számára lefoglalja. Utasítja Stancsics Bélát, az üzem ez idő szerinti vezetőjét, hogy a készletekről, a bőryanagról, felszerelésről pontos leltárt készítsen, és bo csássa azt a directórium rendelkezésére. A directórium kimondja azt, hogy az üzem ezentúl csak mint a proletariátus céljait szolgáló vállalkozás maradhat fenn.

A bővítés, munkáslétszám emelése és a csizmakészítésre való berendezkedés előmunkálatainak elvégzésére Stancsics Bélát szólítja fel, akit a várme-

gyei directórium gazdasági és beszerzési előadójaként kinevez. Az alkalmazottakat és az üzemben dolgozó ipari munkás elvtársakat a szakszervezetek mindenkori bérfeltételei alapján továbbra is foglalkoztatja. Elhatározza a directórium, hogy a Népruházati Bizottságtól a lábbeli hiányra való tekintettel 4000, azaz Négyezer pár bakancs sürgős kiutalását kéri, amelyet Stancsics előadó szerint már régebben szorgalmaztak.

Az utalványozás, a bakancsok, csizmák, cipők kiutalásának, valamint az összes anyagok felett való rendelkezésnek joga kizárólag a directóriumot illeti, amely az elosztás tekintetében földmunkások szövetségével egyetértőleg esetről-esetre döntené fog.

G. Szabó János elvtárs vármegyei propagandának legszélesebb arányokban való megindítását javasolja. Fel kell világosítani a kisgazdákat azokról az intézkedésekről és rendeletekről, amelyeket a földművelésügyi népbiztosság ad ki, és amely egyáltalán nem érinti a kisgazdák érdekeit, illetve azokat nem hátráltatja. A directórium elhatározza, hogy az egész vármegye területén a proletárdictatúra által okozott gazdasági és politikai változásokat ismertetni fogja.

Gyűléseket rendez, a lajosmizsei directórium kérésére április 7-én tartandó népgyűlésre Patterman Dezső, Békefi Sándor elvtársakat kiküldi. Egyben megbízza Békefi elvtársat, hogy az agitációra vonatkozó előterjesztését haladéktalanul készítse el.

A directórium alkalmazottak fizetése.

Urbán Pál elvtárs felvilágosítást kér, illetőleg határozatot azokról a járandóságokról, melyek a directórium tagjainak költségelszámolására, azok kiutalására, valamint az alkalmazottak fizetésére és illetményeire vonatkoznak. Javaslatot terjeszt elő, hogy a directórium két jegyző titkárának Feleki Andornak és Békefi Sándornak összefizetését fejenként 1500 koronában (havonkénti illetmény) állapítsák meg. A directórium a javaslatot egyhangúlag elfogadta.

Ezzel kapcsolatban Patterman Dezső elvtárs azt javasolja, hogy Békefi Sándor, akit földműves elvtársaink egyhangú bizalma választott a directórium jegyzőjévé, megyei státusba neveztessek ki, és erről az alispánt értesítsék. A Directórium elhatározta, hogy Patterman javaslata értelmében Békefi Sándort vármegyei jegyzővé nevezi ki, és a directórium jegyzői funtióinak végzésével megbízatik. A directórium tagok napi átalánya 50 koronában állapítatik meg.

Sípos Klára vármegyei gépíró vármegyei fizetésén kívül directórium részére végzett külön munkálatokért havi 250 korona illetményben részesül. Az összes fizetések és illetmények a directórium megalakulásától, március 31-étől kezdve folyósítatnak.

Pusztaszentimre község küldöttei a járási hivatal vezető ellen panaszt emelnek, és a község lakosaival szemben tanúsított magatartását teszik bírálat tárgyává. Megjelenik ugyanakkor Németh Károly közellátási megbízott, aki igazolja, hogy a község küldött actát a járási hivatal vezetőjétől, a volt főszolgabírótól egy hónap alatt sem tudta visszakapni, és arra vonatkozólag érdemleges intézkedést a hivatalvezető nem foganatosított. A Directórium elrendeli, hogy a vizsgálat megejtése céljából vármegyei ügyész haladéktalanul utazzon ki, és az odavaló munkástanács közbejöttével a legerélyesebb vizsgálatot foganatosítsa. Amennyiben súlyosabb visszaélést lát fennforogni, bűnöst, vagy a bűnösöket állítsák az illetékes forradalmi törvényszék elé.

Abony község directóriuma takarékpénztári betétekre vonatkozólag fordult felvilágosításért a directóriumhoz. A directórium pénzügyi népbiztos rendeletére való utalással kért útbaigazításokat megadja.

Kégl János volt vármegyei kormánybiztos directóriumhoz intézett kérelmét elutasította azzal, hogy kérelem elbírálására földmívelésügyi népbiztoság rendelete szerint a pénzügyi directórium jogosult.

Több tárgy nem lévén Patterman Dezső elvtárs a directórium ülését bezárta.

Kmft.

Békefi Sándor
jegyző

Patterman [Dezső]
Urbán Pál
Tószegi Mihály
G. Szabó János

Tisztázat, tintával írt aláírásokkal. — PmL. PPSKk Vm. Alispánjának biz. ir. 57/1920. sz.

JEGYZŐKÖNYVEK A HELYI TANÁCSVÁLASZTÁSOKRÓL

A.

Felvétetett Ordason 1919. április 7-én a forradalmi kormányzótanács XXVI. sz. rendeletével elrendelt falusi tanács választásának megejtése alkalmával.

Jelen vannak alulírottak.

A választási bizottság a szavazatszedő bizottságba elnökül: Bertók János, tagokul Bogárdi János és Szabó B. Sándor ifj. ordasi lakosokat nevezte ki.

A szavazatszedő bizottság elnöke Bertók János délelőtt 8 órakor a választási eljárást megnyitotta azzal, hogy amint az már dobszó útján is közhírré tétetett, a szavazatlapok délelőtt 9 órától csak déli 12 óráig adhatók le, mert ezen időpont letelte után a szavazatszedő bizottság szavazatlapokat nem fog elfogadni. Ezek után megkezdődött a szavazás, amely déli 12 óráig tartott. Ekkor a választási eljárás bezáratván megállapított, hogy összesen 110 drb. szavazatlap adatott be, amelyből a szavazatszedő bizottság 2 (kettő) drb-ot hiányos és hibás kiállítása miatt semmisnek nyilvánított, 108 drb-ot pedig elfogadott. A szavazatszedő bizottság a szavazatlapok alapján, azoknak összeszámlálása után megállapította, hogy Nagy Gábor 89, Varga László 89, Bogárdi János 80, Bertók János 76, Árki János 59, Andrásai Sámuel 48, Szabó B. Sándor 45, Szűcs Lajos 42, ifj. Szabó Imre 41, Jóború Béni 39, id. Szuhai Imre 34, Szabó László 32, Király János 27, Nagy Zsigmond 23, id. Jóború Péter 13, Ács Lajos 10, Német Béni 9, Szűcs Sándor 8, ifj. Ács Sándor 8, Molnár László 7, Bogárdi István 6, ifj. Zsigmond Béni 5, Szabó József 5, ifj. Jóború Béni 4, Lőrincz József 4, ifj. Póka Lajos 3, ifj. Varga Lajos 3, Kovács Lajos 3, Jóború János 3, id. Ács Károly 3, id. Varga Lajos 3, Somogyi István 2, Ványai Imre 2, ifj. Jóború Péter 2, Almási Imre 2, ifj. Molnár László 2, Szabó István 2, Bese János 2, Kovács Péter 2, Somogyi Imre, id. Szöködi Béni, Nikl Imre, Szabó Mihály, Szabó Gábor, Csapai Sándor, Tóth Gábor, ifj. Somogyi Sándor, Árva Tinyai Sándor, H. Szuhai Sándor, Balázs János, Jóború Imre, Csapai Lajos, Szuhai Gábor, Takács Ferenc, id. Szabó B. Sándor, Dömötör János, Király Jánosné és Nagy Gáborné 1—1 szavazatot kapott.

Bertók János szavazatszedő bizottsági elnök ennekutána kijelenti, hogy legtöbb szavazatot kaptak Nagy Gábor, Varga László, Bogárdi János, Bertók János, Árki János, Andrásai Sámuel, Szabó B. Sándor és Szűcs Lajos ordasi lakosok, s így ezek választattak meg a tanács tagjaivá.

Jelen jegyzőkönyv felolvasás és megmagyarázás után helybenhagyólag elfogadva tanúk előtt aláíratott.

Kmf.

Bertók János
elnök
Póka Imre
jzökvtó

Bogárdi János
Ifj. Szabó B. Sándor
bizottsági tagok

B.

Felvétetett Ordason 1919. április 7-én a mai napon megtartott választás alkalmával megválasztott munkástanács megalakulása alkalmával.

Jelen vannak:

Almási Sámuel, Varga László, Szabó B. Sándor, Árki János, Bertók János, Nagy Gábor, Bogárdi János és Szűcs Lajos tanácstagok.

Bertók János korelnök a gyűlést megnyitván előadja, hogy a forradalmi kormányzótanács XXVI. sz. rendeletének értelmében annak 9. §-a szerint a tanács tagjai közül 5 tagú intéző bizottság volna választandó. Felkéri a tanácsot, hogy ezen intéző bizottságot válassza meg. Ezek után a tanács egyhangúlag a következőképpen ejtette meg a választást: elnökké Bertók János, alelnökké Árki János, tagokká: Andrásai Sámuel, Varga László és Bogárdi János választatott meg.

Egyszersmind megbízta a tanács Andrásai Sámuel a pénztárnoki és borbírói, Bogárdi Jánost a közgyámi, és Varga Lászlót a közmunka felügyelői teendők elvégzésével.

Több tárgy nem lévén elnök a gyűlést bezárja.

Felolvasás után helybenhagyólag aláíratott.

Kmf.

Bertók János
elnök
Árki János
alelnök
Póka Imre
jzökvtó

Andrásai Sámuel
Szűcs Lajos
Varga László
Bogárdi János
ifj. Szabó B. Sándor
Nagy Gábor
tagok

C.

Felvétellett Ordason 1919. április 7-én a községi munkástanácsnak a választási megbízott megválasztása céljából tartott gyűlésében.

Jelen vannak:

Bertók János elnök, Árki János alelnök, András Sámuel, Bogárdi János, Nagy Gábor, Varga László, Szabó B. Sándor és Szűcs Lajos tanácstagok.

Elnök a gyűlést megnyitván előadja, hogy a forradalmi kormányzótanács XXVI. sz. rendeletének 11. §-a értelmében a járási tanács megválasztása céljából a tanács tagjai közül egy választási megbízott volna választandó.

Felhívja a tanácsot, hogy a választást ejtse meg. Erre a Tanács egyhangúlag megválasztja Szűcs Lajost választási megbízottnak.

Több tárgy nem lévén elnök a gyűlést berekeszti.

Felolvasás után helybenhagyólag aláíratott.

kmf.

Bertók János
elnök
Árki János
alelnök
Póka Imre
jzökvető

András Sámuel
Szűcs Lajos
Varga László
Bogárdi Sándor
ifj. Szabó B. Sándor
Nagy Gábor
tagok

Tintával írt tisztázatok, tintával írt aláírásokkal. — B-KmL. Ordas. Kig. ir. 400/1919. sz.

KECSKEMÉT. 1919. ÁPRILIS 8.

**A DIREKTÓRIUM JELENTÉSE
A BELÜGYI NÉPBIZTOSSÁGNAK
A TANÁCSVÁLASZTÁSOK EREDMÉNYÉRŐL**

Amint a Direktórium táviratilag jelentette, kecskeméti választások rendben folytak le. Leadatott összesen 3 027 szavazat. Burzsoázia és a földművelő lakosság teljesen tartózkodott a szavazástól. Sőt még a vöröskatonák sem szavaztak le. A választást illetőleg mind a Direktórium, mind a szociáldemokrata párt a rövid időhöz képest a legerősebb agitációt fejtette ki.

A választási jegyzőkönyveket mellékelve csatoljuk, valamint csatoljuk a szavazólapot is, amely a megválasztottak jegyzékét tünteti fel, mégis azzal a változtatással, hogy Luspáti és Takács nyomdász elvtársak helyett Baracsi és Dobos elvtársakat választották meg.

Buday [Dezső]
Direktórium tagja

Tisztázat másodpéldánya, tintával írt aláírással. — B-KmL. Kecskemét. Direktórium ir. 420/1919. sz.

[ALSÓDABAS, 1919. ÁPRILIS ELSŐ FELE]

**GERÉNYI ANDRÁS POLITIKAI MEGBÍZOTT
JELENTÉSE A BELÜGYI NÉPBIZTOSSÁGNAK
AZ ALSÓDABASI JÁRÁS KÖZSÉGEIBEN LEZAJLOTT
TANÁCSVÁLASZTÁSOKRÓL**

I. *Alsó Dabasi* választás simán és rendben folyt le, megválasztatott 24 Munkás és paraszttanács tag titkos választással, ebből választatott az intéző bizottság 5 taggal, termelési gazdasági tanácsba 3 taggal, járási tanácsba 3 taggal [így], leszavazott 230 szervezett [munkás] 2400 lakosból.

II. *Felső Dabas*, választás rendben folyt le, 12 tanácstagot választott[ak], ebből 3 tagú intéző bizottságot, 3 gazdaságiba és 2 járásiba [így].

III. *Gyón*, a választás nagy zavargással folyt le, csak az én jelenlétem tudta megakadályozni a verekedést és esetleges vérontást, a választási lista helytelen kiállítására és annak a rossz beállítására izgatva fel a kisgazdákat és a munkásokat, és egy második szavazólista kiadása, amely valószínű klerikális hajlamú kisgazdák csoportjából ered, mert van a községben egy Kacsó nevű református pap, amely minden alkalmat felhasznál, hogy vezető szerephez jusson, de ezen második szavazólistát érvénytelenítettem, és csak a hivatalos, azaz a párt sz. listájával szavaztattam le, amelyhez bővebb magyarázattal szolgáltam a népnek, ennek megértésével aztán simán folyt le a választás, még volt egy baj, a kocsákat kinyitották a választás napján, a volt intéző bizottság tagjai csak az én erélyes fellépésemre csukatták be a vendéglőket.

IV. *Sári község*[ben] a választás IV. 6-án folyt le, amely nem törvényesen lett levezetve, mert csak kézmeléssel és nem odavaló egyénekből választatott meg értesülesem szerint a tanács. Hajnal Ferenc és a Kántor Gály József, akiknek ugyancsak kellett volna tudnia, hogy kell a választást a mai formában levezetni, mert én kérdeztem telefonon minden községet, hogy tudják-e a Kormányzótanács XXVI. számú rendelete alapján a választást levezetni, mindenhol azt a választ kaptam, hogy igen, tudják. Ennek ellenére Sári község mégis kézmeléssel választott, hogy ezen két jeles úr bekerülhessen a tanácsba. Gály József Kántor be is választotta magát az intéző bizottságba oly rafinériával, hogy ő csak javaslatokat tehet, de szavazati joga nincs, a direktóriumban különben nagyon sok a panasz reá.

V. *Bugyi*. a választás simán, rendben folyt le.

VI. *Alsó Némedi*. a választás szabályszerűen folyt le, a szervezkedés mintaszzerű, jó szervezett erők a vezetők.

VII. *Ócsa*. a választás szabályszerűen folyt le, az intéző bizottság nagyon helytelenül választódott meg, amennyiben 5 tagú intéző bizottságban egy iskolaigazgató, Karai Ambrus, járási bíró Saskői, egy 30 holdas gazda G. Barcs Béni, egy művezető Szabó Lajos és egy 70 holdas gazda Mészáros József, a Saskői járásbíró a népkormány idején a hazatérő katonáktól fogadalmat tétetett, hogy a szocializmus ellen és a népkormány burzsoái mellett harcoljanak, amelyet egy járási ülésen többek előtt mondott el. Kara Ambrus iskolaigazgató régi munkapárti agitátor volt.

VIII. *Inács*. a választás rendben, simán folyt le.

IX. *Kakucs*. a választás rendben foly[t] le.

X. *Új Hartyán*. a választás nagyon küzdelmes volt, mert két párt küzdött egymással. Egy régebben szervezkedett pártszervezet [és] egy most szer-

vezkedő földm. szakszervezetéhez csatlakozó kiscgazda többség, itt ismét két szavazólistával küzdöttek, győztesek az újonnan szervezett kiscgazdák lettek, ezért [a] régebben szervezett földmunkások óvást emeltek. Ez az ügy elintézetlenül maradt.

XI. *Alsó Hernád.* a választás itt is küzdelmes volt, mert meg kellett ismételni a választást, amely most már nyugalmat hozott a községnek.

XII. *Lajos Mizse.* a választás simán és rendben folyt le, dacára az előtte való vasárnapi puccsnak, amelynek a részletei bizonyára ismeretesek. A népbiztos elvtársaknak én mihelyt értesültem a megtörténtekről telefonon kérdezve mi történt; mikorra intézik a választást, azt az értesítést kaptam, hogy kedden, azaz 8-ára. A napra le is utaztam, de a választás nem volt megtartható, mert oly kevesen jöttek össze. Úgy lett elhatározva, hogy vasárnap, azaz 12-én vezettük le a legnagyobb rendben a választást.

Ladány Bene. a választás a rendes mederben folyt le a hivatalos lista győzelmével.

Tatár Szent György. a választás nem ment simán, mert a szervezet gyenge, így nem alakulhatott úgy meg, ahogy kívánatos lett volna.

Pusztai Vacs. a választás rendben folyt le.

Örkény. a választás rendben folyt le, a szervezet nagyon jó, az egész járásnak a legszervezettebb községe.

Belügyi Népbiztosság
politikai kiküldöttje
Gerényi András

Tintával írt tisztázatot, tintával írt aláírással. — PIA. 603. f. 6/26. 5. e. 19—22. p.

195.

KECSKEMÉT, 1919. ÁPRILIS 8.

A DIREKTÓRIUM ENGEDÉLYEZI
A DIÁKSZÖVETSÉG MŰKÖDÉSÉT
ÉS AZ „ÉBREDÉS” CÍMŰ DIÁKCLAP
MEGJELENÉSÉT

A diákszövetség elnökének kérésére a direktórium elismeri a diákszövetséget, és megengedi annak működését annak biztosítása mellett, hogy a diákság iskolai működését zavartalanul fogja folytatni, s minden buzgalmával a proletárdiktatúra ügyét szolgálja.

A direktórium előzetes betekintés mellett megengedi az eddig is haladó eszméket szolgáló Ébredés című diáklap további megjelenését. A diákszövetség esetleges gyűléseit előre be kell jelenteni, hogy azokon a direktórium bizalmi embere, Hajma József elvtárs résztvehessen.

Olvashatatlan aláírás

Tisztázat másodpéldánya, tintával írt aláírással. — B-KmL. Kecskemét. Direktórium ir. szám nélk./1919.

196.

BUDAPEST, 1919. ÁPRILIS 8.

A HADÜGYI NÉPBIZTOSÁG RENDELETE
A DUNA-TISZA KÖZI KATONAI ALAKULATOK
„PARANCSNOKLÁSI” VISZONYAIRÓL

A Duna—Tisza közötti délszláv arcvonalon a parancsnoklási viszonyokat *véglegesen* a következőleg szabályozom:

1. A 2. hadosztály parancsnoka székhelyét a legsürgősebben Kecskemétre, mint hadosztály toborzási körletének központjára tegye át.

2. A Kecskeméten székelő 2. hadosztály parancsnokságának a következő rendelkezési egységei vannak alárendelve:

a. az 1. dandárcsoport Budapesten, melyhez a csepeli vörös ezred is tartozik,

b. a 30. dandárcsoport Cegléd, Örkény és Tápiósüly körletében (a Kecskemétre esetleg bevont 30. dandárcsoportbeli alakulások tehát azonnal Ceglédre visszaküldendőik),

c. a 38. dandárcsoport Kecskeméten és Kiskunfélegyházán toborzandó alakulásai (melyből a 38. gyalogezred (I. II. III./38) parancsnokságával Knapp elvtárs ideiglenesen megbízatik, és akit ezennel eltiltok egyéb cím (mint főparancsnokság stb.) használatától.

Hadművelleti tevékenységet csakis a 2. hadosztályparancsnokság által a jövőben meghatározott keretek között fejthet ki.

d. a 38. dandárcsoportnak Kiskunhalas, Kalocsa és Kiskőrös körletében toborzandó bácskai vörös ezred (a 38. dandárcsoport IV. V. VI. zászlóalja),

e. a demarkationális vonalon álló csapatok (a kalocsai, a kiskunhalasi és a kiskunfélegyházi védőszakasz), mely csapatok és egyben az arcvonal parancsnokságával mindaddig, míg a 38. dandárcsoport parancsnoka a toborzással van elfoglalva, a 38. dandárcsoport bácskai vörös ezredének parancsnoka bízandó meg.

3. A fentiekben közölt irányelvek alapján a 2. hadosztályparancsnokság a szükséges részleteket szabályozza.

Egyben megjegyzem, mindennemű önhatalmaskodást akár katonák, akár direktóriumok részéről a legszigorúbban eltiltok.

4. A tapasztalt rendszertelenség következtében kénytelen vagyok még a következőkre figyelmeztetni:

a. a 2. hadosztályparancsnokság, valamint e hadosztály egyes alakulásaihoz beosztott politikai megbízottak értesítsék a különböző direktóriumokat, hogy katonai ügyekbe semmi beleszólásuk nincs, és hogy esetleges katonai irányú *óhajaikat* (mert csak óhajokról, de nem rendelkezésekről lehet szó) a politikai megbízottakkal közöljék.

b. a kalocsai, kiskunhalasi és kiskunfélegyházai védőszakaszok jelentéseiket a kiskunhalasi bácskai vörös ezred parancsnokságnak — mint arcvonal parancsnokságnak — terjesszék be, és *nem* a hadügyi népbiztossághoz. Utóbbi ezred parancsnokság a 2. hadosztályparancsnokságnak tesz jelentést.

Kiadom a további intézkedések sürgős megtétele végett a 2. hadosztály-parancsnokságnak, a 2. hadosztály politikai megbízottjának, valamint tudomásulvétel és a helybeli direktóriumok tájékoztatása végett a kecskeméti és kiskunhalasi katonai állomásparancsnokságoknak.

Szántó [Béla]
hadügyi népbiztos

Tisztázat, tintával írt aláírással. — B-KmL. Kecskemét. Direktórium ir. szám nélk./
1919.¹

¹ Eredetileg a Kecskeméti Katonai Állomásparancsnokság iktatta az iratot, 201/1919. szám alatt. A Direktórium iratai közé később kerülhetett.

197.

KECSKEMÉT, 1919. ÁPRILIS 9.

A DIREKTÓRIUM BESZÁMOLÓJA HÁROM HETI MŰKÖDÉSÉRŐL

Március 22-én alakult meg Magyarországon a proletárdiktatúra. Ekkor a munkástanács 15 tagú Direktóriumot választott, majd később néhány nap múlva a forradalmi kormányzótanács új rendeletéből kifolyólag csak 3 tagú Direktóriumot választott Buday Dezső, Német László és Richter Ármin elvtársak személyében. Ez az új Direktórium azonban nem nélkülözhetette a régi direktórium érdemes munkásainak önfeláldozó tevékenységét, és ezért Lugosi Istvánt a pénzügyek, Bódi Jánost a socializáló ügyek, Szegedi Lajost a Lakáshivatal, Tóth Lászlót irodalmi és művészeti ügyek, Hajma Józsefet az iskolaügyek, Simon Istvánt a propagandaügyek és sajtó, Soós Pált a politikai ügyek, Sarlós Ágostont az igazságügyek, Csihalik Lászlót a panasziroda, Kósa Istvánt a közlekedési ügyek, Knapp Lajost és Vércse Gábort a katonai védelmi ügyek, Szakovits Györgyöt a városparancsnokság, Vincze Lajost a gazdasági ügyek, Villám Istvánt a postai ügyek direktóriumai megbízottjává nevezte ki.

Mindezek az elvtársak a városházán éjjel-nappali inspekciónak rendeznek be. Javadalmazásukat 30 koronás napi bérculcs szerint vették, azokon a napokon, amelyeken szolgáltak. Éjjel-nappali életveszéllyel járó munkájuk tehát kisebb javadalmazásban részesül, mint aminő Kecskeméten a legkisebb napszámos munkája. A Direktóriumnak egyik tagját, aki minden ingatlan vagyonát tanyával együtt a kommunista földközösségnek ajándékozta, két ízben névtelen levélben halállal fenyegették.

A Direktórium intézkedései különben a lefolyt napok alatt a következők voltak:

A proletárdiktatúra kikiáltását rögtön plakátokon tudatták Kecskemét népével.

A bankokat lefoglalták, és értékeket számbavették.

A rendőrség éléről Füvessy tb. rendőrkapitányt és Barna Tibor rendőrpáncsnokot teljes illetményük meghagyásával bizonytalan időre szabadságolták.

Vasárnap reggelre vörös zászló lengett mindenfelé az egész városban.

Aki nem próbálta, nem tudja elképzelni, hogy egy ilyen intézkedés magában mennyi embernek mennyi dolgot adott.

Ugyanezen a napon mindenünnen eltávolították a királyi ház tagjainak a képeit és szobrait, amelyet a köztársasági kormány elfelejtett eltávolítani.

Forster 13-as huszárőrnagyot szabadságolták.

A gyülekezési jogot fel kellett függeszteni, és a bírói tárgyalásokat el kellett halasztani.

Gyórfly Pál főjegyzőt, B. Kiss József árvaszéki ülnököt, Kerekes József felügyelő igazgatót, Tamás István rendőrbiztost teljes illetményük meghagyása mellett szabadságolták. Munkástanácsnak már régebben kifejtett bizalmatlansági határozata értelmében.

A Fruktusz, a szesz-, cognac-, gyufa-, konserv-, vasgyár, a Szőlősgazdák és Gazdasági Egylet vagyonát zár alá vették.

A városi tisztviselők még vasárnap felesküdtek a proletárdiktatúrára.

A Direktórium zárlat, illetve censúra alá helyezte a telefont.

A polgári lapok legnagyobb része önként beszüntette működését.

Felügyelő igazgatónak Barta József elvtársat nevezte ki, nemcsak azért, mert ő vezette a tanítók szociális szervezését, hanem rátermettségénél fogva is.

Dr. Balázs Istvánt a Direktórium a szocialista orvosok szakszervezetének javaslatára tiszti orvossá nevezte ki, és különösen a lakásügyek orvosi ellenőrzésével bízta meg.

A színházat és a mozit a Direktórium megbízásából Tóth László elvtársunk kommunizálta.

A Károlyi Párt, a földművespárt és a keresztény szociálista párt működését beszüntetvén, pénzkészletüket zár alá vettük.

A takarékpénztári betétek dolgában a Direktórium egyelőre a budapesti intézkedéseknél is szigorúbb rendszabályokat kénytelen foganatosítani. Ugyanis a bankokban talált összegnél bizonyára százszorta nagyobb összeg van a rövidlátó és az állami hatalomban nem bízó kecskeméti polgároknál. Aki a pénzt dugdossa, ellenforradalmi cselekedetet követ el. Oroszországban már újabb és újabb pénzek nyomása vált szükségessé, és mindennek ellenére úgy áll a dolog, hogy Oroszországban a termelés az egész vonalon megindult. A pénznek nincs értéke. De helyette az állam minden polgárát ellátja. Például mindenki kap Oroszországban naponta 1/2 kg kenyeret, 40 fillérért. Aki titkos úton akar kenyeret venni, az 40 kor-át kénytelen fizetni ugyan ezen kenyérért a zugkereskedelemben.

A cselédtörvény dolgában a Direktórium olyan radikális intézkedéseket tett, amelyek az egész országban váratlanok. A cselédek fizetését havi 150 koronára emelte. Hetenként háromszor kimenőt biztosított nekik, és előírta, hogy milyen ellátásban és elhelyezésben kell őket részesíteni.

A szegény proletár gyermekeket a Direktórium a vagyonosabb termelő családokhoz ebédre osztotta be. Eddig mintegy 60 család jelentkezett, de minthogy négyszer annyi a proletárgyermek, a Direktórium szigorúbb eszközökhöz fog folyamodni.

Még vasárnap a Direktórium lefoglalta az összes cukrászsüteményeket. És azt másnap az iskolás gyerekek és a szülők között osztotta ki.

Szőke Gyulát a Direktórium az állásából végleg elmozdította.

A műkincsek összeírásával és begyűjtésével Tóth László elvtársat bíztuk meg.

A lakóházak köztulajdonba vételét foganatosítottuk. Elrendeltük a lakáshivatal újjászervezését, amely ápr. 14-én megnyitva, az összes proletárigényeket ki fogja elégíteni.

A Direktórium elrendelte, hogy az iskolákban vallásoktatás helyett a szocializmust tanítsuk. A szocializmus és a kommunizmus az emberiségnek igazi új vallása.

Sokan visszaéltek a Direktórium nevével és önhatalmúlag intézkedtek. Ezek ellen a legszigorúbb vizsgálat van folyamatban. Sokan már forradalmi törvényszék előtt állnak.

A Direktórium véleményt kért a szocialista orvosok szakszervezetétől a prostitúció megszüntetésére nézve. Fájdalom, a helyi viszonyokat tekintve a vélemény nem volt kedvező, ez idő szerint még néhány hónapig tűrnünk kell az emberiségnek eme szegényfoltját, mert maguk a lányok akarták így. A nyilvános házakat azonban szigorú felügyeletben tartjuk.

A város parancsnokságát újjászervezték. Folyamatban van az összes őrsgnek a vörös őrsgbe osztása, és a bejelentő hivatal megszervezése.

A munkások fürdőzése iránt intézkedtünk. Amint a szénhiány enyhül, a fürdőzés nagyobb mértékben megindulhat. A mentőállomás kiszélesítése iránt folyamatban van az eljárás.

A lakáshivatalhoz Szegedi elvtárs főnöksége alatt Halmos Lajos, Szabó József és Tormási Dezső elnököt neveztük ki.

Ékszerek bejelentését kényszer és zár alá vettük.

Ápr. 7-én a sovjet választások a legnagyobb rendben megtörténtek.

Az áldott állapotú nők részére a Direktórium rendeletéből ezentúl az utolsó hónapokban nagyobb élelmiszeradagot fognak kiadni. Az áldott nők otthonát mielőbb berendezzük.

A Ferenc József laktanyát Lenin, a Rudolf laktanyát Marx laktanyának neveztük el, a Nagykőrösi utcát pedig Lenin utcára változtattuk.

Buday [Dezsó]

Tisztázat másodpéldánya, tintával irt aláírással. — B-KmL. Kecskemét. Direktórium ir. 451/1919. sz.

198.

KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1919. ÁPRILIS 10.

A FÉLEGYHÁZI PROLETÁR TUDÓSÍTÁSA A KISKUNMAJSAI, SZANKI ÉS SZENTLÁSZLÓI TANÁCSVÁLASZTÁSOKRÓL

Vasárnap két elvtársunk: Szikszai Pál és Nagy János bejárták Kiskunmajsát, Szankot és Szentlászlót.

Kiskunmajsán a napokban egy kis felzúdulás volt, mert a papok s a keresztényszocialisták azt beszélték, hogy elszedik a templomot, és mozit rendeznek benne. Hasonló rémhíreket terjesztettek az ott levő apácákról is. Elvtársaink megnyugtatták a népet, mely aztán lecsillapodott. Volna azonban néhány szavunk a Kiskunmajsaiakhoz. Tudják-e ott a papok s a ker.

szocialisták, hogy azokért a híresztelésekért a forradalmi törvényszék előtt halállal bűnhődhetnének? Most csak kiküldött elvtársaink higgadtságának köszönhetik, hogy a karhatalom nem lépett közbe. Okuljanak a kiskunmajsaiak, mert ma nagyon komoly időket élünk. Különben legközelebb ismét ellátogatunk hozzájuk.

Szankon a községháza udvarán volt a népgyűlés. A nép rettegett a kommunizmustól, mert elveit nem ismerte. Elvtársaink felvilágosították őket. A községben 38 tagú tanácsot alakítottak.

Szentlászlóra éjjel érték fentemlített elvtársaink. Mindjárt felkeresték a pártvezetőséget, s megtárgyalták velük a választás ügyét. Hétfőn ott 28 tagból álló földműves-tanácsot alakítottak.

A környék. — Félégyházi Proletár, 1919. április 10. évf. és szám nélkül.

199.

KISKUNHALAS, 1919. ÁPRILIS 11.

**AZ INTÉZŐ BIZOTTSÁG JEGYZŐKÖNYVE
A DIREKTÓRIUM TAGJAINAK
MEGVÁLASZTÁSÁRÓL, AZ INTÉZŐ BIZOTTSÁG
MUNKABEOSZTÁSÁRÓL ÉS A VÁROSI
TISZTVISELŐK FELMENTÉSÉRŐL**

Jegyzőkönyv

a Városi Tanács Intéző Bizottságának 1919. évi április hó 11-én tartott üléséről.

Jelen voltak:

Bernáth Lajos, Bor Antal, Fazekas Gábor, Gál Lajos, Gusztos Sándor, Hatházi Imre, Heisler Gyula, Hibó Sándor, Kardos István, Kardos Pál, Kiskopárdi Mihályné, Mig G. Károly, Nagy Katalin, Némedi Sz. Imre, Paprika Benő, Szakács Istvánné, Szerényi Adolf, Szüts József.

1. A városi tanács elnöke felhívja a tagokat, hogy az Intéző Bizottság elnökét válasszák meg.

Hosszas és beható vita után megállapodik az Intéző Bizottság abban, hogy az Intéző Bizottság elnöke a Direktórium elnöke is.

Az Intéző Bizottság elnökévé egyhangúlag Hibó Sándor elvtársat választja meg.

2. Hibó Sándor elnök felhívja az Intéző Bizottságot, hogy a Direktórium létszámában határozzanak.

Az Intéző Bizottság egyhangúlag elhatározza, hogy a Direktórium 3 tagból áll.

3. Elnök felhívja az Intéző Bizottságot, hogy a Direktórium 2 tagját válassza meg.

Az Intéző Bizottság egyhangúlag Fazekas Gábort és Hatházi Imrét választja meg, s így a direktórium tagjai:

Hibó Sándor, Fazekas Gábor, Hatházi Imre.

4. Tárgyalja az Intéző Bizottság az összejövetelek időpontját.

Az Intéző Bizottság elhatározza, hogy üléseit a szükséghez képest az elnök összehívása folytán tartja.

5. Tárgyaltatott az Intéző Bizottság munkabeosztása.

Az Intéző Bizottság a következő munkabeosztásban állapodik meg:

1. Közigazgatási, politikai és agitációs ügyeket intézi Hibó Sándor, Fazekas Gábor, Hatházi Imre.

2. Oktatási, kulturális és közegészségi ügyeket intézi: Bernáth Lajos, Hódi Géza, Nagy Katalin, Szüts József.

3. Lakásügyet intézi Mig. G. Károly.

4. Népjóléti és Rokkant ügyeket intézi Paprika Benő, Kiskopárdi Mihályné.

5. Közellátási ügyeket intézi: Bor Antal, Kardos István.

6. Városi pénzügyeket, városi gazdasági ügyeket, szocializálási ügyeket intézi: Szerényi Adolf, Mig. G. Károly.

7. Sajtóügyeket intézi: Szentpétery Béla, Bernáth Lajos.

6. Elnök kérdést intéz az Intéző Bizottsághoz, hogy a városi pénztárból a kiutalásokat ki teljesítse.

Az Intéző Bizottság Hibó Sándor elnököt bízza meg az utalványozással.

7. Tárgyalás alá veszi az Intéző Bizottság az egyes hivatalok, illetve hivatalnokok szükségességét.

Az Intéző Bizottság határozatilag kimondja, hogy Silling Ede polgármestert, dr. Kolozsváry Kiss István h. polgármestert, Füzik Andor fogyasztási adóhivatali tisztviselőt, Babó Ferenc városgazdát, Turcsik Mihály feleskertészt, Hodosi Géza katonai ügyosztály vezetőjét hivataluk átadása után

állásuktól haladéktalanul felmenti, s erről a Belügyi Népbiztost táviratilag értesíti.

Több tárgy nem lévén elnök a gyűlést bezárja.

Kmft.

olvashatatlan aláírás
jegyző

Bernáth Lajos
Heiszler Gyula
Paprika Benő
hitelesítők

Hibó Sándor
elnök

Tintával írt tisztázat, tintával és piros színű írónnal (Hibó) írt aláírásokkal. — B-KmL. Kiskunhalas. Intéző Bizottság jkv.-e. 1—4. p.

200.

KECSKEMÉT, 1919. ÁPRILIS 11.

A KECSKEMÉTI MUNKÁS-, KATONA-
ÉS FÖLDMŰVESTANÁCS JEGYZŐKÖNYVE
A KECSKEMÉTEN SZÜKSÉGES
MŰSZAKI MUNKÁLATOKRÓL

Jegyzőkönyv

a munkások katonák és földművesek helyi tanácsának Kecskeméten 1919. ápril. 11-én tartott üléséről.

A földművelésügyi népbiztosság által megbízott Boódor Sándor mérnök elvtárs a Kecskeméten szükséges és műszaki tevékenységet igénylő munkálatok iránt a népbiztosságnak leendő bemutatás céljából kérdést intézván annak megemlítésével, hogy a birtokrendező bizottság még nem alakult meg, a következő választ adjuk.

1. A háztelket igénylők száma pár ezerre rúgván, szükséges a város kibővített belterületének pontos felmérése és lejtérézése a csatorna és vízvezetéki hálózat megtervezése, hogy a felépítendő házakhoz vezető utak világítási, víz-

vezetési, csatornázási, járda és útburkolási munkálatok gazdaságosan végezhetőek legyenek.

A város szabályozási terve e területre nézve készen áll.

2. A város belterületén nagyjából kisebb üres telkek és mezőgazdasági területek vannak, melyek nagyjából nincsenek szocializálva.

Amennyiben e területek egyelőre nem szocializáltatnak a város egészséges és gazdaságos fejlesztése érdekében szükséges e területeknek kintebb fekvő területekkel való kicserélésére.

3. A belterületeken a háztelkek nagysága 400 négyszögölben volna megállapítható.

Kecskemét 953 négyszögkilóméter területe mintegy 6000 tanyával van telelőve, melyekben mintegy 38 000 lélek lakik. A kulturális, egészségügyi és gazdasági szükségletek kielégítése érdekében e területeken *tanyai központok alakítására van szükség, ahol középületeknek megfelelő hely* hagyandó ki, e mellett pedig háztelkek kiosztása szükséges.

E *tanyai központok kiosztási* terve helyszíni szemle alapján elkészítendő oly módon, hogy egy-egy háztelkek 6—800 négyszögöl nagyságú legyen.

4. *Előkészítendő úgy a városi kertes lakóházak, mint a tanyai lakóházak* építése, terve és költségvetése is.

5. *A tanyai központokkal elkészítendő az orvosi, szülészeti lakások, a vörös őrség kirendeltségének laktanyái, a postahivatal épülete, ha az vasúti állomáson esetleg el nem helyezhető, továbbá az iskolák, gyermekmenhelyek tervrajza és a gyermekjátszóhelyek is.*

6. A város határában sok olyan terület van, mely mezőgazdasági művelet alatt áll, de gyenge homoktalajánál fogva erre állandóan nem alkalmas. Erdészeti szakértők közbejöttével kijelölendők az ilyen területek, az erdőterületekhez csatolandók, s beerdősítésük elkészítendő.

7. A város belterületén működő iskolák részére a belterület közelében a gazdasági ismeretek gyakorlati tanítására megfelelő területek kijelölendők.

8. A város gazdasági fejlődésének iránya, s a többtermelés érdeke kívánja legalább két nagyobb öntözésre berendezett zöldségkertészet létesítését. E célra egyik legalkalmasabb terület Kisfái-pusztán fekszik (mintegy 80 hold), mely egy állami elmeorvosintézet építésére s kapcsolatos zöldségtermelésre lévén kijelölve, megfelelő kutakkal van ellátva. Hasonlóképp alkalmas, bár kutakkal még ellátva nincs, a földműves iskolával és gazdasági tanítónőképezdével szomszédos Méheslapos nevű homokos terület.

Ezek fölmérése, öntözési és esetleg egyengetési terveinek elkészítése szintén sűrűn szükséges.

Az utóbbi terület, tudniillik a Méheslapos volna a legalkalmasabb a városi szennyvizek és fekáliák felhasználásával és alapcsövezéssel nagyarányú és

intenzív haszonkertészet létesítésére, s ezért ennek tervei már a létesítendő városi csatornázás figyelembevételével készítendőek.

A többtermelés lehetőségének első feltétele a *közlekedés biztosítása*. Utaink túlnyomó része rendkívül rossz karban van, vasútaink elégtelenek. Ennélfogva a termelés sikere érdekében sürgősen szükséges főbb utaink burkolása, és hiányos vasúthálózatunk kiegészítése. Ennek előmunkálatai is szükségesek, kiépítendőek volnának:

a) A kecskemét-halasi kisvasút majsai és kiskőrösi mellékággal, melyek 2—3000 négyszögkilométernyi alig művelt terület gazdasági kihasználását tennék lehetővé. *E kisvasút tervei (a kereskedelemügyi népbiztosságnál) műtanrendőri bejárásra elő vannak készítve.*

b) A kecskemét-ókécskei kisvasút kocséri mellékággal, melyre a városnak már régebben előmunkálati engedélye van.

c) A kecskemét-csongrádi kisvasút, mely mindkét város közös óhajta, s főképp a csongrádi gyümölcsstermést hivatott a kecskeméti kiviteli piacra szállítani.

d) A kecskemét-fülöpszállási vasútnak az építendő solti Duna-hídon át a dunántúli vasutakkal való összekötése, mely a két országrész forgalmát lenne hivatott lebonyolítani.

e) A budapest—tiszai vasút kecskemét—tiszai vonalának az építendő Tisza-híd segítségével a Kunszentmártonba vezető vasútvonallal való összekötése, mert Jásznagykunszolnok vármegye eme részének ma is Kecskemét a kulturális és gazdasági középontja.

f) Több nagyobb útvonalunk burkolattal való sürgős ellátása volna szükséges, melyek később jelöltetnének ki.

g) A város belterületének kiterjesztése következtében sürgős lenne a *belterületen* közúti vasút létesítése. A vonalirányok később a kiküldendő szakértővel jelölendők ki.

9. A város vízvezetékének mély kútjai készen állanak, a vízmű kiépítésének folytatását a háborús viszonyok magakadályozták, de a tervek nagy része készen van.

E tervek kiegészítése annál sürgősebb szükségesség, mert az ivóvíz a városban rossz és szennyezett.

10. A vízvezetékkel lehetőleg egyidejűleg elkészítendő volna a *város szennyvíz csatornázása*, mert a talaj fertőzött, s a lakások emiatt egészségtelenek.

A múltban végzett kísérletek igazolják, hogy a város határában Szikrapusztán a kecskemét-tiszai és szolnok-kiskunfélegyházi vasutak keresztezési pontja mellett kis mélységben hatalmas agyagrétegek vannak, melyekből próbaképpen ismételten sikeresen égettek keramitot.

A kő szállításának nagy költségei folytán szükséges volna itt egy a környék szükségleteit kielégíteni képes *keramit gyár* létesítése, s *egyelőre terveknek* előkészítése.

11. A létesítendő munkáskertek mellé gyermekmenedékeket és gyermekjátsszóhelyeket kell tervezni.

12. A város belterületén az utcák burkolattal és gyalogjáróval látandók el.

13. A szocializált volt városi villamosáram-fejlesztő telep kibővítendő az emelkedő szükséglet kielégítésére és esetleg a környékbeli községek világítási szükségleteinek ellátására.

14. A nagy közkönyvtárak és jelentékeny múzeumi gyűjtemény elhelyezésére megfelelő épületről kell gondoskodni.

15. Városi kórház, új közfürdő, továbbá különböző iskolák építése alig elődázhatóan sürgős feladat.

Mindezen és még itt föl nem sorolt műszaki feladatok megbeszélésére s majdan elkészítésére megfelelő szakerek kiküldését kérjük, annak megemlítésével, hogy az úgynevezett vadvizek levezetése is elsőrendű feladat.

Kelt mint fent.

Tisztázat, hitelesítés nélkül. — B-KmL. Kecskemét. Polgármester eln. ir. 276/1919. sz.

A tervezett munkálatok a rendelkezésre álló négy hónap alatt nem valósulhattak meg.

201.

KALOCSA, 1919. ÁPRILIS 11.

A KALOCSAI FORRADALMI TÖRVÉNYSZÉK MEGALAKULÁSÁNAK JEGYZŐKÖNYVE

Felvéve Kalocsán, 1919. évi április hó 11. napján délután 4. órakor a Kalocsai Forradalmi Törvényszék megalakulása tárgyában.

A kalocsai Direktórium közlése szerint az Igazságügyi Népbiztos elvtárs a kalocsai Forradalmi Törvényszék elnökéül Rigó Ferenc elvtársat, tagjaiul Molnár Gergelyt és Bagó Görgy elvtársakat nevezte ki oly szigorú megha-

gyással és komoly figyelmeztetéssel, hogy a magyarországi Tanácsköztársaság, illetve a Kormányzótanács és az általuk kinevezett népbiztos elvtársak rendeleteit, utasításait, parancsait és meghagyásait bárkivel szemben józan ésszel, elvtársi hűséggel és proletár becsülettel végrehajtsák, és mindenkiel szemben pártatlan, érdek nélküli igazságot szolgáltatassanak.

Ugyancsak a fenti szellemben és értelemben lett kinevezve a Forradalmi Törvényszék mellé vádbiztossá Gaudényi Lajos elvtárs.

A Forradalmi Törvényszék elnöke és tagjai, úgy a vádbiztos a fentieknek magukat mindenben alávetik, működésüket azonnal megkezdik.

Az igazságügyi népbiztos elvtárs távirati kinevezésének száma: 27 580. — felolvasás, helybenhagyás után aláíratott.

Kelt mint fent.

Molnár Gergely
forr. törvsz. tag

Rigó Ferenc
elnök
Gaudényi Lajos
vádbiztos

Bagó György
forr. törvsz. tag

Tintával írt tisztázatot, tintával írt aláírásokkal. — PIA. 609. f. 8/1919—1. ó. e.

202.

KECSKEMÉT, 1919. ÁPRILIS 11.

AZ INTÉZŐ BIZOTTSÁG JELENTÉSE MEGVÁLASZTÁSÁRÓL ÉS MUNKARENDEJÉRŐL A BELÜGYI NÉPBIZTOSSÁGNAK

Kecskemét város megválasztott szovjetjének április hó 10-én este tartott üléséből kifolyólag a 20 tagú intézőbizottságot szabályszerűen és titkos szavazással következően választották meg: Fehér István 131, Cserekléy Béla 92, Vincze Lajos 130, Német László 142, Magyar György 102, Kósa István 127, Safrankó Emánuel 99, Simon István 116, Hajma József 162, Buday Dezső 154, Benkovics István 92, Baranyi István 99, Gaál Imre 99, Villám József 104, Villám István 154, Berényi Pál 148, Szabó Lajos 100, Soós Pál 145, Vértse Gábor 129, Tóth László 156 szavazattal.

Az intézőbizottság tagjai április 11-én délelőtt 11 órakor ülésen jöttek össze, amelyen Buday Dezső elvtársnak, mint a régi direktórium referens tagjának indítványára elhatározták, hogy mindaddig nem alakítanak új direktóriumot, ameddig erre a belügyi népbizottságtól utasítás nem érkezik.

Az intézőbizottság minden délután 4 órakor a városházán ülést tart. Tagjai kötelesek egész munkaerejükkel az intézőbizottság ügyeit szolgálni.

Az intézőbizottság nem választ elnököt, csak esetről-esetre fogja határozatait jegyzőkönyvbe foglalni.

Az intézőbizottság a tanácsköztársasági 26. számú forradalmi kormányzótanács rendelet 9. §-a értelmében Kecskeméten a legfőbb végrehajtó hatalmat gyakorolja. A legfontosabb ügyeket az ülésben kell elintézni. De az intézőbizottság minden tagja jogosítva van arra, hogy a közepes fontosságú ügyekben maga saját belátása szerint intézkedjék, és csak a legfontosabb ügyekben tegyen jelentést az intézőbizottságnak. Különösen az intézőbizottsághoz tartoznak és ott referálandók az összes személyi ügyek, a nagyobb értéket tevő vagyonyügyek és a proletárdiktatúrát közvetlenül érintő dolgok.

A 20-as intézőbizottság saját tagjait a következőképpen osztotta be munkára:

- Bakonyi Antal elvtárs: vösösörség és ügyei
- Benkovics István elvtárs: szocializálás
- Berényi Pál elvtárs: földművelés
- Buday Dezső elvtárs: politikai ügyek
- Csereklyey Béla elvtárs: szocializálás
- Fehér István elvtárs: városparancsnokság
- Gaál Imre elvtárs: egészségügy
- Hajma József elvtárs: pénzügy
- Kósa István elvtárs: közlekedésügy
- Magyar György elvtárs: detektívcsoport
- Német László elvtárs: külső propaganda
- Safrankó Emánuel elvtárs: közlélmzés
- Simon István elvtárs: belső propaganda, sajtó
- Soós Pál elvtárs: ipar és szocializálás
- Szabó Lajos elvtárs: közlélmzés
- Tóth László elvtárs: vallási és iskolai ügyek
- Vértse Gábor elvtárs: bácskai védőszakasz
- Villám István elvtárs: posta, igazságügy, árvaügyek
- Villám József elvtárs: földművelés
- Vincze Lajos elvtárs: városgazdaság

Ezek az elvtársak saját hatáskörükben önállóan intézkednek. A városi rendeletek végrehajtásához szükséges alakszerűségek a következők: a rendelet tervezetét az illető városi alkalmazott referense elkészíti és a városi hivatal vezetőjével aprobáltatja. Az azonban már előzőleg is megbeszélheti a 20 tagú intézőbizottság illető tagjával, akinek a hozzájárulása nélkül semmiféle ügydarabot a városházáról kiadni nem szabad. Külső szempontból azonban a városi rendeletek alakszerűségéhez nem tartozik más, mint az illető referensnek és a 20-as intézőbizottság tagjának aláírása. Mindezekhez még a városi pecsét kell. (közigazgatási, árvaszéki, tisztügyeszi stb. pecsét) A Direktórium pecsétje, mivel jelenleg Direktórium nincsen, nem használható.

Az intézőbizottság két-két tagja a városházán éjjeli inspekción tart.

Kecskeméten, 1919. évi április hó 11-én tartott intéző bizottsági ülésből.

CSEREKLYEY sk.
jegyző

Másolat. — PIA. 603. f. 6/26. 5. e. 191—192. fol.

203.

BUDAPEST, 1919. ÁPRILIS 11.

PEST-PILIS-SOLT-KISKUN-VÁRMEGYEI
NEMZETŐRSÉG BIZALMI TESTÜLETE
VÉGREHAJTÓ BIZOTTSÁGI ELNÖKÉNEK
A VÖRÖS ŐRSÉG ORSZÁGOS
FŐPARANCSNOKSÁGÁHOZ KÜLDÖTT ÁTIRATA
A „NEMZETŐRSÉG KEBELÉBEN MŰKÖDŐ
PROLETÁROK ERŐSZAKOS TOBORZÁSÁRÓL”

Pest vármegye nemzetőrség bizalmi testületének tegnapi gyűlésén többrendbeli panaszok hangzottak el, főleg a vörös hadseregbe való és a most működésben levő nemzetőrség kebelében működő proletárok erőszakos toborzása végett.

A bizalmi testület határozata alapján van szerencsém ezen sérelmekről a Vörös Őrség főparancsnokságának a következőkben jelentést tenni, kérve sürgős intézkedését sérelmek orvoslása tekintetében.

Kiskőrösi nemzetőri szakaszt, mely 30 főből áll és az októberi forradalom óta lekiismeretesen teljesíti szolgálatát, tegnap azaz f. hó 10-én délelőtt egy Kecskemétről jött, mintegy 200 főből álló készütség erőszakkal lefegyverezte, a felszerelésüket, valamint a felszerelési raktárt elkobozták, a nemzetőröket szolgálattól eltiltották, és kényszerítik őket a vörös hadseregbe való belépésre.

Cegléden működő 80 főből álló nemzetőri szakasszal szemben szintén a vörös hadseregbe való átlépés iránt az ottan működő politikai megbízott, Wicker elvtárs által lépések tétettek. Nevezett politikai megbízott telefonon a következőkről értesítette a megyei parancsnokságot:

„A II. hadosztályparancsnokság 1919. április 4-én kelt hadügyi népbiztos 7577/el. 6. rendelete értelmében a volt Fényes nemzetőrség a vörös hadseregbe helyeztetett át. Az áthelyezett nemzetőrök a magyar hadügyi népbiztosság 7753/el. B. számú 1919. március 30-án kelt végrehajtó utasítás szerint toborzandók. A Budapesten állomásozó nemzetőrök a vörös tengerész dandárhoz osztandók be. A vidéken működők az illetékes dandárparancsnokságnál nyernek beosztást. Az alkalmatlanok és megbízhatatlanok polgári foglalkozásukban elbocsájtandók. 87 k.t. 1919.”

Mínthogy ezen telefonon leadott rendelet nem fedti a vörös őrség főparancsnokságától személyesen vett utasítást, melynek értelmében a nemzetőrség további rendeletek beérkeztéig a mai szolgálati viszonyukban és elhelyezésükben megmaradnak, szolgálatot teljesítenek, és a volt felettes hatóságuk parancsnoksága alatt megmaradnak, kérem a vörös őrség főparancsnokságát, hogy ez ügyben is sürgősen intézkedni szíveskedjék, hogy a rendfenntartás felett őrködő nemzetőri szakasz működésében ne akadályoztassék.¹

Abony községben 43 főből álló nemzetőri szakaszt Kürthy Károly elvtárs politikai megbízott az általa szervezett 50 főből álló vörös őrség által szintén hátráltatják működésükben, a nemzetőröket a vörös őrségbe való beolvasásba kényszerítik, és a nemzetőrök volt felettes parancsnokságait mint nem illetékeseket minősítik.

Vámosy Béla elvtárs nemzetőri szakaszparancsnok a mai nap délelőttjén kihirdette a nemzetőrök előtt, hogy további rendeletig a nemzetőrök állomáshelyükön megmaradva szolgálatot teljesíteni kötelesek, és illetményeiket a Pestvármegyei nemzetőri parancsnokság útján vételezik fel, míg az újjáalakított vörösőrök illetményeiket a vörös őrség főparancsnokság meghatalmazottja útján fogják megkapni. Kürthy Károly politikai megbízott Vámosy Béla elvtárs telefonjelentése szerint ezért a kihírdetésért Vámosy Bélát a forradalmi törvényszék elé kívánja állítani. Nevezett parancsnok telefonjelentése szerint Kürthy Károly politikai megbízott az ottani mun-

kástanács által választott meg, holott politikai megbízott csak a belügyi, ill. hadügyi népbiztosság meghatalmazása alapján lehet illetékes egyén.

Vámosy Béla elvtárs jelenti továbbá, hogy az 50 főből felállított vörös őrség majdnem kizárólag olyan elemekből toboroztatott, kik a nemzetőrség kötelékéből mint nem megfelelő, megbízhatatlan elemek már elbocsájtattak.

Kérem a főparancsnokságot ezen jelentésem tudomásul vételét, és a szükséges intézkedések sürgős foganatosítását.

Minthogy a vörös hadsereg részére kiküldött toborzó bizottságok a II. hadosztályparancsnokságtól lettek kiküldve, kérem nevezett hadosztályparancsnokság figyelmét a kiküldött bizottságok valószínű jóhiszemű, de téves eljárásukra figyelmeztetni.

Alsódabas községben működő nemzetőri szakasz bizalmi férfitája jelenti, hogy f. hó 9-én 40 emberből álló fegyveres karhatalom 2 gépfegyverrel megszállta Gyón községet, a községi direktóriumot letartóztatták, a községre hadisarcot vetettek ki azzal, hogy a hadisarc le nem fizetése esetén fosztogatni fognak. Az Alsódabasi nemzetőri szakasz teljes létszámmal azonnal kiszállt Gyón községbe, mert onnan segítségért telefonáltak, a karhatalmat váratlanul meglepték, lefegyverezték, s a lövésre készen beállított 2 gépfegyvert is birtokukba kerítették. Mielőtt a községet a nemzetőrök megszállották volna, az ott működő csendőrség segítségét is kérték. A csendőrség a segítséget megtagadta.

Kérem ezen esetről kifolyólag tett jelentésemet tudomásul venni.

A magyar hadügyi népbiztosság 67—37—11/1919. sz. rendelete alapján az összes külső nemzetőri alakulatok parancsnokságával táviratilag közölte, hogy az élelmiszer forgalmának bármely irányú korlátozása a közéleti népbiztosság, illetve az ő hatáskörébe tartozván nem áll jogában semmiféle más szervezetnek, sem magánosoknak, hogy élelmiszereket feltartóztasson, és igénybe vegyen. [így]

Panaszok merültek fel, hogy dacára eme rendeletnek egyes községek illetve rendezett tanácsú városok direktóriumai pressziót gyakorolnak főleg a vasúti állomásokon szolgálatot teljesítő nemzetőrökre, hogy Budapest felé utazó magánosoktól a magukkal vitt kisebb-nagyobb mennyiségű élelmiszer készleteket kobozzák el.

Kérem a főparancsnokságot miszerint sürgősen intézkedni méltóztassék aziránt, hogy az élelmiszerek el vagy el nem kobozása fölött ki tartozik rendelkezni, hogy a nemzetőri alakulatokkal közölve esetleges helytelen közbenjárás alól a szolgálatot tevő nemzetőrök megkíméltessenek.

olvashatatlan aláírás
végrehajtó bizottsági elnök

Tintával írt fogalmazvány, tintával írt aláírással. — PmL. PPSKk Vm. Alispánjának biz. ir. 57/1920. sz.

1 Természetesen sem a Hadügyi Népbiztosság telefonon leadott, sem a Vörös Őrség Országos Főparancsnokságának szóbeli utasítását nem ismerjük. Annyi azonban bizonyos, hogy a volt karhatalmi alakulatok teljes személyzetét rendelkezési állományba helyező március 30-i belügyi népbiztosi rendelettel szemben a Vörös Őrség Főparancsnokságának április elseji közleménye úgy intézkedett, hogy a karhatalmi alakulatok „... testületesen átvétték a Vörös Őrségbe”.

A vörösökrök pedig mint a hadsereg tagjai kötelesek voltak bevonulni. A dokumentumból kiderülő félreértés végső alapja a forradalom vezetői közötti szervezésre vonatkozó vita lehetett. (HAJDU, 1969. 129—130. old.)

204.

KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1919. ÁPRILIS 12.

A LENIN SPORT KLUB KÉRELME A DIREKTÓRIUMHOZ SPORTTELEP LÉTESÍTÉSE TÁRGYÁBAN

A magyarországi szocialista párt kiskunfélegyházi helyi csoportjának kebelében megalakult „Kiskunfélegyházi Sport Club” azon kérelemmel fordul Direktóriumhoz, hogy a sporttelepének berendezése és a szükséges sporteszközök beszerezhetése céljából a város erejéhez mérten anyagi támogatásban részesítse, és hogy a városi park előrészét mint erre a célra itt legalkalmasabb helyet sporttelepe részére átengedni szíveskedjék.

Egyben kéri, hogy a nagy körönd körül elhelyezett két sor fát kiszedethesse, és e fa anyagából az építkezéshez szükséges mennyiséget felhasználhassa. Valamint ezen és egyéb munkálatok végzéséhez a szükséges munkaerőt a városi munkanélküliekből adni szíveskednék.

A kivágott fák megmaradt gallyait pedig a tűzifa ínségben szenvedő lakosság körében eladatná, s az így begyűlt pénz megkönnyítené a városnak azon jóindulatát, hogy ezen egyesületnek a nemes és áldásos testnevelési törekvését nagyobb összeggel támogathassa.

Az új idők magasztos szelleme úgy testi, mint szellemi téren egy jobb és nemesebb életírányt követel tőlünk. Egyesületünknek a célja az, hogy a régi áldatlan rendszernek vétkes mulasztásait helyre pótolja azáltal, hogy a testi nevelést is az igazi nemes és áldásos útra terelje:

Az ifjúságot elvonja a kávéházak gyilkos, füstös levegőjétől, kártyaasztalaitól, s a szabad természet szívet s lelket felüdítő, az egészségünkre áldást hozó tiszta levegőjéhez, a lelket felvillanyozó és izmokat megacélozó sport-szeretethez szoktassa.

Most, amikor a mindannyiánk által örömmel üdvözölt új korszakkal az ifjúság sorsát jobban szívükön viselő új vezető emberek intézik ügyünket, bizakodó lélekkel tekintünk az elé, hogy a Direktóriumnak a legmesszebb menő jóindulatában lesz részünk.

A „Kiskunfélegyházi Lenin Sport Club” nevében

Horváth Károly
titkár

elvtársi üdvözlettel:
Zuker Mihály
üggy. alelnök

Tisztázat, tintával írt aláírásokkal. — B-KmL. Kiskunfélegyháza. Direktórium ir. 206/1919. sz.

A Direktórium 20 000 koronát utalványoztatott a Lenin Sport Klub céljaira. (Uo.)

205.

IZSÁK, 1919. ÁPRILIS 12.

**A DIREKTÓRIUM TÁVIRATA
A BELÜGYI NÉPBIZTOSSÁGNAK:
„... ITTENI FŐJEGYZŐT A DIREKTÓRIUM...
A LAKÁSÁRÓL KIMOZDÍTANI KÍVÁNJA”**

állásától elmozdított volt itteni főjegyzőt a direktórium a tanács egyhangú határozatára eddig élvezett természetben a lakásából kimozdítani kívánja, illetve határozat és felvilágosítás és további utasítás megadásáért fordul a direktórium. megjegyzendő, hogy a proletárság és a vizsgáló bizottság tagjai részéről, mely elmozdított jegyző ellen vizsgálatot folytatja, netáni tagadó válasz esetén zavargás is remélhető újból kéri a direktórium felvi-

lágosítását és utasítását, az elmozdításra vonatkozó iratok 860/1919. sz. alatt e hó 3-án beterjesztettek, amelyet újabban megválasztott és megalakult néptanács is jóváhagyott.

izsáki direktórium

Tisztázat. — PIA. 603 f. 2/22. 5. e. 28. p.

A választávirat fogalmazványa: „Közszégi jegyző állás betöltése iránt az intézőbizottság saját hatáskörében intézkedik. — Belügyi népbiztos.”

206.

KECSKEMÉT, 1919. ÁPRILIS 13.

BUDAY DEZSŐ VEZÉRCIKKE A TELJES SZOCIÁLIS EGYENLŐSÉGRŐL MINT A PROLETÁRDIKTATÚRA CÉLJÁRÓL

Nem. Ez a proletárdiktatúra még nem az igazi. Az majd csak jönni fog, mert jönnie kell.

Az nem proletárdiktatúra, amikor egynehány félig üres boltot drága áron kell kiárulni a proletároknak. Amikor százan és ezren akarnak vásárolni, de csak tíznek jut valami, és a többi emiatt elégedetlen.

Az sem diktatúra, amikor a burzsoá-lapok fogcsikorgatva, de meglapulva dicsérik az új rendet. Ezt olyan örömezt teszik, mint a kecskeméti kártyázók az utcasöprést.

Az sem diktatúra, amikor az egyik embernek negyven deka zsír jut egy hónapra, a másiknak meg három kiló, mert olyan szerencsés volt, hogy disznó rőfögött az udvarán.

Az sem diktatúra, amikor az egyik embernek negyven deka zsír jut egy hónapra, a másiknak meg három kiló, mert olyan szerencsés volt, hogy disznó rőfögött az udvarán.

Hát miért nem lehetett egyszerre proletárdiktatúrát csinálni? Hát miért nem lehetett tizenöt nap alatt más világot csinálni a régi helyébe? . . .

Azért, mert az országos törvények nem engedték.

Azért, mert a budapesti országos forradalmi kormányzótanács nem engedte meg, hogy magánosoktól ruhát, élelmet, lakást rekviráljunk, ameddig azt országosan, egyöntetűen nem lehet csinálni.

Ami történt, az csak egy falat kenyér volt az éhezőknek, az csak egy korty víz volt a szomjazónak. Hiába nyitják ki a boltokat, nincsen áru, mert az áru a burzsoáziának a ruhaszekrényeiben van. Hiába csinálunk zsírjegyeket, ha nincsen zsír a városnál, hanem annál több van a jó polgári éléskamrákban.

A boltok mostani kiárulása csak arra való volt, hogy a pillanatnyi szükségét úgy, ahogy kielégítsük. De még arra sem volt jó, hiszen millióknak kellene adni, és nincsen miből.

A háború, meg az áldemokrata koalíciós kormányzat parlagon heverő földeket, üres állampénztárt, üres raktárakat hagytak ránk örökségképpen. És itt van a burzsoáziának a legnagyobb bűne: ami még van, azt magához ragadta, elrejtette, külföldre vitte, elásta, eldugta, elvonta a forgalomból.

Most jön az országos törvényalkotás ideje. Újra meg kell indítani az állam hatalmas gépezetét. De addig is, amíg a gép új termékeket ad, addig is ki kell osztani a régít egyformán.

Nem lesz addig nyugalom Magyarországon, amíg az egyik ember száraz kenyeret vacsorál, a másik meg három tál ételt, nem lesz addig nyugalom Magyarországon, amíg az egyik ember öt szobás fényes lakásban lakik, perzsa-szőnyegen jár, a másik meg a kuckójában rohad a nedves pincelakásban.

És nem lesz addig nyugalom, ameddig az egyik embernek rongyok vannak a testén, a másiknak meg selyemből van a ruhája.

Úgy bizony. És nem nyugszunk addig, ameddig mindent nem kommunizálunk, és teljes egyenlőséget nem teremtünk.

Mi következik ebből?

Valaki azt mondta a múltkor egy népgyűlésen, hogy le kell húzni a jó ruhát a burzsoárról. Jól van, de ha lehúztad róla, elvtársam, akkor már tenéked van jó ruhád, és akkor nem félsz, hogy *terólad* meg majd a *másik* rongyos fogja *lehúzni*? . . . Ha kifosztanád az éléskamrákat, és a magadéba raknád, akkor bizony a magadét kellene félteni a kirablástól.

Hát nem ez az útja a kommunizmusnak. Aki ma ilyeneket mond, az rabol és gyűjtogat, annak forradalmi törvényszék előtt van a helye, mert az ellenforradalmár.

A kommunizmus útja: összegyűjteni *mindent* és közösen elosztani. A kommunizmus útja: egyenlő boldogságot teremteni. És lemegyünk ezen az úton a végsőkig: be fogunk tekinteni a kamrákba és a ruhaszekrényekbe, és elvisszük onnan, ami elvihető. De egyenlően el is fogjuk osztani. Ez a kommunizmus.

Nem fog senki megmenekülni a szigorú rekvirálástól. De nem is lehet. Az a kis jó, finom halálbüntetés, ami az eltitkolóknak, az elásóknak ki fog járni, majd megtanít minden embert arra, hogy mi az a kommunizmus. Nem lesz kibúvó. Nem lesz protekció. És nem lesz igazságtalanság senkivel.

Elveszünk attól, akinek sok van, és annak adunk, akinek nincsen. Ez az igazság. Ez a kommunizmus. Ez a keresztény szellem. Ez lesz a világnak az új rendje.

Lenin elvtárs, aki most ezen a világon Krisztusnak az igazi helytartója, az ő rongyos csizmájában is a leghatalmasabb ember most a világon. Mert az ő szavára világok összeomlanak, és új világ épül a réginek a helyén. És az ő szelleme a biztosító arra, hogy ez az új kommunizmus az igazi, az utolsó kommunizmus lesz. Ne féljeteK, proletár testvérek, ez még csak a kezdete volt a proletárdiktatúrának. Az utcasarki koldusokat nem lehet tizenöt nap alatt eltüntetni. De egy év alatt lehet.

Ne féljenek, tisztelt ellenforradalmi urak, a proletárdiktatúra még csak ezután kezdődik. Ezután jön a java. Ezután jön az országos törvényalkotás proletárdiktatúrája, amit majd az országos szovjet parancsol.

És ha mind rámegyünk, és ha mind belepusztulunk, és ha mind belegebedünk a munkába, akkor is meglesz.

Ha mi már nem élünk, akkor folytassák mások. Ha bennünket felköt a fehérőrgárda, akkor lesz majd egy új vörőőrgárda, amelyik a fehéreket felkötli. Amen.

Buday Dezső: Mikor lesz proletárdiktatúra? — Magyar Alföld, 1919. április 13. (IX. évf. 30. sz.)

207.

APOSTAG, 1919. ÁPRILIS 14.

A MUNKÁS-, KATONA-
ÉS FÖLDMŰVESTANÁCS JEGYZŐKÖNYVE
BUDAPEST ÉLELMISZER ELLÁTÁSÁRÓL
(RÉSZLET)

Felvétetett 1919. április hó 14-én Apostagon a „Falusi Munkástanács” ekkor megtartott rendkívüli ülésén.

Tárgysorozat:

Csömöri Ferenc elnök miután konstatálja, hogy a gyűlés szabályszerűen hívatott egybe, a gyűlést megnyitja.

1. Elnök referál a tanácsnak a Pintér népbiztos elvtárral folytatott tárgyalásról, mely referáda keretében előadja, hogy a népbiztos elvtárs kijelentette, hogy a községnek Budapest élelmezéséhez az élelmiszerkészlet szűkös volta dacára is hozzá kell járulnia. Viszont Budapest cserébe az élelmi cikkekért ruházati és cipőkhöz szükséges bőr árucikkeket fog a községnek juttatni.

Határozat.

A tanács megvitatta az élelmiszerek összegyűjtésének praktikusnak vélt módzatait: elhatározza, hogy önkéntes megajánlás útján próbál összegyűjteni a lakosság köréből annyit, amennyit Budapestről elfogadhatónak fognak tartani. A lakosságot pedig figyelmeztetni fogja az összegyűjtés megkezdése előtt arra, hogy minden fölöslegét beszolgáltassa, mert ha ez a mód sikertelen lenne, úgy Budapestről biztosan vörösgárdistákat küldenek rekvirálni, és azok könyörtelenül minden fölösleges portiót elszednek. A beszolgáltatott élelmiszerekért a napi árakat fogják téríteni. Ezekre különösen azon gazdákat figyelmeztesse, és azokra vigyázzon, hogy beszolgáltassák az összes feleslegeiket, akik hadifoglyokra visszatartottak terményt, és a hadifoglyaik elmentek, továbbá azokat, akik a vetésre visszatartott készleteiket el nem vetették, hogy a visszamaradt mennyiségét feltétlenül beszolgáltassák.

A közölt részlet után több segélyezés iránti kérelemmel foglalkozott a tanács, elhatározta a „Tanácsköztársaság” című hivatalos lap megrendelését, végül az őrléshez szükséges szén és gázolaj helyi rekvirálásáról, ill. beszerzéséről intézkedett.

Tintával írt tiszttzat, hitelesítés nélkül. — B-KmL. Apostag. Közgyűlési jkv. 1913—1920. köt. 277—284. p.

KECSKEMÉT, 1919. ÁPRILIS 14.

**AZ INTÉZŐ BIZOTTSÁG UTASÍTÁSA
A VÁROSI HIVATALVEZETŐNEK:
„... AZ ELVTÁRS MEGSZÓLÍTÁST
HASZNÁLNI SZÍVESKEDJENEK.”**

A kecskeméti Intéző Bizottságnak április hó 14-én kelt határozata értelmében, miután a városi tisztviselők a szakszervezetben tömörültek, és elvtársainkká lettek, felkérem Címet, hogy szíveskedjék tudatni az összes városi tisztviselő elvtársakkal, hogy hivatalos érintkezésben egymás között, valamint az Intéző Bizottság tagjaival és lehetőleg magánfelekkel szemben is az „elvtárs” megszólítást használni szíveskedjenek.

Buday [Dezső]
Intéző Bizottság tagja

Tisztázat, tintával írt aláírással. — B-KmL. Kecskemét. Polgármester eln. ír. 283/1919. sz.

BUDAPEST, 1919. ÁPRILIS 15.

**A DÉLVIDÉKI DIREKTÓRIUM¹ JELENTÉSE
A BELÜGYI NÉPBIZTOSSÁGNAK
A JÁNOSHALMI TANÁCSVÁLASZTÁSRÓL
ÉS A DIREKTÓRIUM ÖSSZETÉTELÉRŐL**

Jelentjük, hogy megbízottaink Jánoshalmán az ottani Direktórium összetételének és működésének ellenőrzése végett a napokban lent jártak, és azt tapasztalták, hogy a Direktórium összetétele egyáltalán nem felel meg annak a szellemnek, hogy munkások, katonák és parasztok, az eddig elnyomott osztály képviselői foglalhatnak csak abban helyet, sőt ellenkezőleg. A Di-

rektórium tagjai a következőkből állanak: az esperes, a plébános, a jegyző, a tanító és kisgazdák, egy rokkant katona volt benne, ezt is kitessekelték a Direktóriumból. A Direktórium nem ülésezhetik, ha a jegyző nincs jelen. A választásokat meghamisították. A választási, illetve szavazócédulákat, amelyeket a halasi Direktórium küldött le, aképpen hamisították meg, hogy a Halasról érkezett szavazólapokból mindjárt a vonatnál 300 darabot ki-
loptak, ezeket a jelenlegi Direktórium tagjai saját szájuk íze szerint kija-
vították, és a szavazás alkalmával a valóságos szavazati jegyek helyett
becsempészték, eképpen a nép valóságos akarata nem nyilvánulhatott meg.

Kérjük a t. elvtársakat, hogy a Direktóriumot helyéről elmozdítani, új
választásokat elrendelni és a választás megejtése alkalmával Jánoshalmán
a legerősebb kontrollt gyakoroltatni szíveskedjenek.

Elvtársi üdvözlettel:
Tenyér Lajos Nagy Ferenc

Tisztázat, tintával irt aláírásokkal. — OL. K. 148. 1920—36—453 (9066). sz.

1 A Délvidéki Direktórium egy olyan sajátos, részben bácskai menekültekből, részben a KMP délszláv szek-
ciójának tagjaiból összetevődő bizottság volt, amely egyidejűleg foglalkozott hírszerzéssel és a jugoszláv
katonák közötti propagandával.

210.

KECEL, 1919. ÁPRILIS 16.

A MUNKÁS-, KATONA-
ÉS FÖLDMŰVESTANÁCS JEGYZŐKÖNYVE
KÖZLEGLŐK LÉTESÍTÉSÉRŐL,
A LAKÁSHIÁNY MEGSZÜNTETÉSÉRŐL
ÉS AZ INTÉZŐ BIZOTTSÁG FIZETÉSÉNEK
MEGÁLLAPÍTÁSÁRÓL (RÉSZLET)

Felvétellett Kecelen 1919. évi április hó 16-án tartott községi munkás-
tanács rendkívüli üléséről.

Elnök üdvözölvén a megjelenteket annak megállapítása után, hogy a
közgyűlés szabályszerűen hívatott össze, és hogy határozatképes, az ülést

megnyitja, és a jegyzőkönyv hitelesítésére Szelestyei József és Topolai Vincze tanácsstagokat kéri fel.

Gazdasági legelők kiadása, a gazdasági legelőknek közlegelökké való nyilvánítása és a fűbérek megállapítása.

Elnök ismerteti, hogy a zsellér gazdák legelőire eddigi szokás szerint csakis a tulajdonosi joggal bíró gazdák hajthatták ki szarvasmarháikat, míg mások nem; miért is indítványozza, hogy a gazdasági legelők nyilvánítassanak közlegelővé, ahová mindenki kihajthatja jószágát, egyben kéri a legeltetési rendszer valamint a fűbérek megállapítását. Molnár János, Cserni Mihály, Gerspán Lajos és még többek hozzászólása után elnök meghirdette a következő határozatot:

A munkástanács a gazdasági legelőket ezennel közös legelőkké nyilvánítja, amit minden jószágtartó községi lakos kivétel nélkül igénybe vehet, s a legeltetés után befolyó fűbérek a községi pénztárba fizetendők be, további intézkedésig a letétpénztárban kezelendők.

A község keleti részén a Vágóhídtól a műútig elhúzódó legelőre 60 drb. tehén vagy ló felvétele engedélyeztetik 20 korona fűbér ellenében, mely fűbért két részletben éspedig felerészben a kihajtáskor, másik felerészben pedig november hó 1-én fizetendő.

A „Kálvária, a Nagyerdő és a Dögtemető” melletti legelők kizárólag juh legeltetésre nyilvános árverésen adandók ki.

A vásártér szabad libalegelőnek mondatik ki. A szilosi községi legelőre 200 drb. szarvasmarha kihajtása engedélyeztetik, s a darabonként fizetendő fűbér 5 koronában állapítatik meg. A Csukási legelőre 250 drb. szarvasmarha hajtható fel, amennyiben elegendő szarvasmarha nem lenne, úgy ló és csikó kihajtása is engedélyeztetik. Ezen legelőn a fűbér 70 koronában, 10 kor. gulyásbérben és 5. kor. sópénzben állapítatik meg. Az egyes legelőkön alkalmazandó pásztorokat a községi direktórium választja meg.

A továbbiakban a harangozói és az erdőri állás betöltéséről intézkedett a testület.

Tekintettel a községnek a jelenleg mutatkozó lakáshiányára, aminek köztudomás szerint az az oka, hogy a jobbmódú gazdák, kik leginkább a tanyákon laknak, nem hajlandók a községben levő házaikat haszonbérbe adni, miért is elnök indítványozza, hogy egy bizottság küldessék ki a lakások összeírására, és annak megállapítására, hogy hol lennének lakók elhelyezendők

Határozat.

A községi munkástanács az összeíró bizottság tagjaiul az I. kerületbe Raffai József, a II. kerületbe pedig Ferró István és Kövesdi József tanács-
tagokat választja meg, a lakásínség enyhítésére vonatkozó további eljárás-
sal pedig a községi direktóriumot bízza meg.

Ezt követően a régi előjáróság visszaélései tárgyaltattak, majd elhatározta a tes-
tület, hogy a jegyzői lakást a jegyző birtokában mint szolgálati lakást továbbra is
meghagyja.

A községi intéző bizottság tagjai díjazásának megállapítása. Zsoldos Já-
nos elnök kijelenti, hogy miután ő és négy társa jelen ügyben érdekelve
van, az elnöki tisztet átadja Erdélyi Gábor tanácstagnak, a tanácstermet el-
hagyja. Erdélyi Gábor elfoglalván az elnöki széket előadja, hogy a direktó-
rium tagjai csaknem kivétel nélkül vagyontalan proletárok, akik kezük mun-
kája után élnek, s így a község ügyeit nap-nap után minden díjazás nélkül
nem intézhetik; miért is kéri a tanácsot a méltányos napidíj megállapításá-
ra. Többek hozzászólása után Gerspán Lajos tanácstag indítványozza,
hogy a direktórium tagok részére naponként és fejenként 25 korona napidíj
állapíttassék meg. Az indítvány általános helyesléssel fogadtatván elnök
megejtette a név szerinti szavazást, igennel a jelenlevő 36 tanácstag, nem-
mel senki sem szavazott. Ezek után elnök meghirdette a következő határo-
zatot:

Határozat:

A községi munkás tanács a községi intéző bizottság 5 tagja részére na-
ponként és fejenként 25 kor., azaz huszonöt korona napidíjat a községi köz-
pénztár terhére megállapít. Jelen határozat jóváhagyás végett a járási
direktóriumhoz felterjesztendő.

Végül a hivatali órák idejét szabályozta a testület.

*Tintával írt tisztázat, Zsoldos János elnök, Ádám Antal jegyzőkönyvvezető és Szelestyei
József tanácstag tintával írt aláírásával. — B-KmL. Kecel. Közgyűlési jkv. 1914—1921.
köt. 333—341. p.*

KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1919. ÁPRILIS 17.

A DIREKTÓRIUM HIRDETMÉNYE A VÖRÖS HADSEREG LÓSOROZÁSÁRÓL

HÍRDETMÉNY

A vörös hadseregnek lovakra van szüksége, felsőbb parancsra¹ a város bel- és külterületén található összes lovakat lefoglaljuk, és elrendeljük, hogy minden csólyosi lótartó gazda és minden lótulajdonos f. évi április 29-én reggel 8 órára összes lovait vezesse elő Kiskunmajsára a község házához.

Nyomatékosan figyelmeztetjük a gazdálkodókat és más közhasznú üzemek vezetőit, hogy gazdaságuk, illetve üzemük terjedelmét igazoló okmányaikat (birtokbizonylat stb.) okvetlen hozzák magukkal.

Aki ezen rendeletünk ellen vét, az a forradalmi Törvényszék elé kerül, és szigorú büntetéssel sújtatik.

Direktórium rendelete.

Nyomatvány. (32 × 49 cm. Vörös színű papíron fekete betűs szöveg.) B-KmL. Kiskunfélegyháza. Plakátgyűjtemény. szám nélk.

¹ A Vörös Hadsereg lószükségletének biztosításáról a Hadügyi Népbiztosság március 29-én kiadott 2. számú rendelete intézkedett. A lósorozás — eivileg — lényegében az ország területén található összes lóra vonatkozott. A gyakorlatban a direktóriumokból kiküldött bizottságok döntötték el a lovak katonai alkalmasságát és értékét, ill. válogatták össze az éppen szükséges mennyiséget. (*Tanácsköztársasági Törvénytár. Szerk. PONGRÁCZ Jenő. Bp. 1919. I. füzet. 85—86. old.*)

PRÓNAYFALVA, 1919. ÁPRILIS 18.

A TANÁCSELNÖK ÁTIRATA
A KISKUNHALASI DIREKÓTRIUMHOZ
A KÖZÉLELMÉZÉS NEHÉZSÉGEIRŐL

Direktórium Kiskunhalas. Alaptalan, vagy meg nem értésen alapulhatott az a bemondás, hogy az itteni néptanács Babó Benő kötönypusztai nyájából jószágot rekvirált. A valóság az, hogy a néptanács megbízottai az elnökkel együtt ma megjelentek Babó Benő kötönyi bérgazdaságában, és ott a bérgazdaság jelenlévő vezetőit megkérték, hogy hány drb. vágómarhát és juhot volnának hajlandók a prónayfalvai lakosok közélélmézésére fordítani. A jelenlévő bérgazdaság vezetők minden kényszer nélkül, önként ajánlottak fel marhákat és juhokat a mi közélélmézésünk fedezésére. Határozottan tiltakozom tehát — bárki részéről történt is ellenünk az alaptalan vád —, hogy mi rekviráltunk volna. Méltányolom a Kiskunhalasi Direktórium szorult helyzetét, és tudom az élelmézés terén előforduló városi nehézségeket, egyben kérem figyelembe venni, hogy községünk 3200 lakosa közül 1000 ellátatlan van, akik már eddig is fél adag kenyérré vannak szorítva, hogy a lakosság nagy ínségét némileg javítsuk, kénytelenek vagyunk hússal pótolni kenyér hiányunkat, kérem a Direktóriumot, ne méltóztassék akadályt gördíteni az ellen, hogy az önként felajánlott jószágokat az ínséges lakosság között kimérve szétoszthassuk, hogy így a lakosság ínségét és elkeseredését némileg csillapíthassuk. Prónayfalva, 1919. április hó 18-án, Elvtársi üdvözlettel Olvashatatlan aláírás sk. néptanács elnöke.

Tintával írt hiteles másolat. — B-KmL. Kiskunhalas. Direktórium ir. szám nélk./ 1919.

KISKUNHALAS, 1919. ÁPRILIS 19.

HUBERT OSZKÁR DETEKTÍV JELENTÉSE
A DIREKTÓRIUMNAK A „BÁCSKAI
VÖRÖS EZRED” EGYIK TISZTJE
ÉS SZABÓ FERENC JÁNOSHALMI FŐSZÁMVEVŐ
ELLENFORRADALMI MAGATARTÁSÁRÓL

F. hó 18-án Jánoshalmán más ügyben tartott bűnügyi vizsgálat során megjelent a községházán, ahol a kihallgatásokat eszközöltem, Kalmár Imre, Szalai György, Komlós Antal és Szalai Ferenc, kik Szirmai Sándor, a Bácskai Vörös ezred jánoshalmi kirendeltségének parancsnoka ellen a következő vallomást teszik:

Szalai György irodaszolga előadja, hogy részben Kiskunhalasról, részben Budapestről nagyobb mennyiségű szerb nyelven megírt röpiratok küldetek ki azzal az utasítással, hogy azt a szerb katonasághoz juttassák.¹ Szirmai parancsnok bent az irodában következő kijelentéseket használta: „Az embereimet nem reszkírozom, vigyék azok a pesti stricik, azok a nagy kommunisták, akik ezt csinálták”.

További beszélgetés alatt még ezt is mondotta Szirmai: „Ha jön az a pillanat, akkor minden megváltozik, és remélhetőleg Kalmár, ki az átalakulási aktiót kezdetben szervezni kezdte, nem fog a tiszték közé bejöhetni”.

Az irodában levő Szabó Ferenc főszámvevő, akinek hamis értesítése jött, hogy a szerbek hétfőn, azaz e hó 14-én este támadni fognak, ezt a kijelentést használta, ha bejönnek a szerbek, tudni fogjuk, hogy kik legyenek az elsők, akiket felakasszanak. Ács, Ódor, Kalmár.

Komlós Antal irodai küldönc előadja, hogy ő is hallotta a röpiratokról szóló fentebbi kijelentéseket. Szalai Ferenc, aki a hármas számú tábori őrsnél teljesít szolgálatot, ez előtt Szabó Ferenc főszámvevő az irodában azt mondotta, hogy az ő fejéből a régi rezsimek ki nem verik, és ő továbbra is a régi rezsimek embere marad.

Kalmár Imre következőket vallja: „szándékosan mellőznek mindenben. Privatim egyáltalán nem tárgyalnak velem. Hétfőn támadás híre jött, Újhelyi bizalmi férfi előtt, Mák Bácskai Vörös ezredbeli katona előtt és előttem Szirmai ezt a kijelentést használta: „ha bejönnek a szerbek, akkor legalább megszűnik az elvtárs kormány”. Továbbá: „senki se lesz bolond harcolni, hogy főbe lőjék, én se, te se, ő se”.

Egyébként Szirmait állandóan burzsoák társaságában lehet látni, vele nagyon nehezen tudom elintézni dolgomat mint szakaszparancsnok.

További intézkedés végett átterjesztem az idecsatolt röpiratokkal együtt, melynek minden példányából nagy mennyiségű fekszik Jánoshalmán kiosztás nélkül, a kiskunhalasi Direktóriumnak.

Hubert Oszkár
detektív csoport vezető

Tisztázat, tintával írt aláírással. — B-KmL. Kiskunhalas. Direktórium ir. 115/1919. sz.

1 A röpiratot függelékként közöljük.

214.

IZSÁK, 1919. ÁPRILIS 19.

A MUNKÁS-, KATONA-
ÉS FÖLDMŰVESTANÁCS JEGYZŐKÖNYVE,
MELYBEN TILTAKOZNAK
A MEGYEI DIREKTÓRIUM ÁLTAL ELRENDELTE
REKVIRÁLÁS ELLEN (RÉSZLET)

Első napirendi pontként a 100 holdon felüli gazdaságok alkalmazottainak fizetéséről intézkedett a testület: ideiglenesen elrendelte, hogy egyelőre a helyi Direktórium utalja ki a kérdéses összegeket.

5—1919

T. ü. jkv. B.

Előadó jelenti, hogy a megyei direktórium szigorúan rekvirálást helyezett itt kilátásba, a H. T. élelmezési osztálya pedig a teljes gabonakészletet Salgótarjánba utalta át.

Néptanács helyesli a kiküldöttek ellenvéleményeinek ottani nyilvánítását a rekvirálás ellen, s tiltakozik az ellen, hogy tőlünk, ahol az ellátatlanok száma nagy, bárhová is kiutaltassék gabona vagy liszt.

A továbbiakban hűselltási, művelődésügyi, valamint termelést biztosító bizottságot alakított a testület, és egyedi szociálpolitikai kérdésekben intézkedett.

Tintával írt tisztázat, Vértes Jakab jegyzőkönyvvezető, Kovács Pál direktóriumi tag, valamint Krumholcz Péter és Lőb Kálmán tanácsstagok aláírásával. — B-KmL. Izsák. Közgyűlési jkv. 1911—1919. köt.

215.

ÚJKÉCSKE, 1919. ÁPRILIS 19.

A SZOCIALISTA PÁRT HELYI SZERVEZETÉNEK
TÁVIRATI JELENTÉSE
A KISKUNFÉLEGYHÁZI JÁRÁSI DIREKTÓRIUMNAK
MUNKÁSOTTHON LÉTESÍTÉSE TÁRGYÁBAN

A proletárdiktatúra megvédése végett az újkécskei szociálpárt az összes köröket szociál munkások otthonjának létesítése végett szociál célokra lefoglalja. Nem tűrheti, hogy a burzsoák külön köröket tartsanak fenn. Intézkedéseinknek jóváhagyását kérjük.

Szociálpárt nevében:
Fardely István
elnök

*Tintával írt tisztázat, tintával írt aláírással. — PIA. 606. f. 3/41. δ. e. (XV. köt.)
1245. fol.*

216.

JÁNOSHALMA, 1919. ÁPRILIS 20.

A DIREKTÓRIUM TÁVIRATA
A BELÜGYI NÉPBIZTOSSÁGHOZ,
MELYBEN „TÖBB EZER SZERB RÖPIRATOT”
KÉRNEK

a jánoshalmi direktórium a demarkációs vonalon túl a szerbektől négy db vágómarhát 1440 kg súlyban a szerb katonaság közbejöttével megvásárolt, és egyúttal több ezer db szerb nyelvű röpiratot juttattunk szerb elvtársaink kezeibe. kilátásunk van a legközelebbi napokban nagyobb mennyiségű marhát áthozni. kérjük [így] azonnal több ezer szerb röpiratot. jánoshalmi direktórium.

Tisztázat. — PIA. 603. f. 1/278. d. e.

A Belügyi Népbiztoság hivatalnokai még ugyanezen a napon kérte Szabados Sándort, hogy Jánoshalmára — esetleg külön futárral — több ezer szerb nyelvű röpiratot küldjön. (Uo.) Vö. e kötet 213 számú dokumentumával.

217.

KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1919. ÁPRILIS 20.

IVÁNYI SÁNDOR KRISZTIANISTA VEZÉRCIKKE
A SZOCIALISTA FORRADALOM
NEMZETKÖZI GYŐZELMÉRŐL

Ünnepel a keresztény világ. Alleluja zeng az ajkakon, öröm és bizonyos lelki megnyugvás veszi körül Krisztus igéinek követőit.

Hisszük mindannyian, lángoló hittel és lelkesedéssel, hogy nem lehet többé megfeszíteni a szegénységet. Krisztus tanításai, cselekedetei, harca a

gazdagokkal, a Poncius-Pilátusokkal, mindmegannyi ragyogó példája az önfeláldozásnak. Küzdött, vigasztalt és — megfeszítették. De feltámadunk! Krisztus utódai a szegénységben, a kitartásban, most készítik elő a nagy feltámadást.

Vörös húsvét készül szerte a világban, és habár vannak még kálváriajárások, töviskoszorú, börtön, akasztófa, de a most küzdő szegénység vérvörös ármádiáját, a mai seregeinket senkiféle Poncius—Wilson—Pilátus—Clemenceau fel nem tudja tartóztatni többé. A mai tanítványaink, a mi szegénységünk, imádság és megadás helyett tüzes pallossal, irtózatos vörös öklével egyre-másra zúzza össze a Lázárok és rabszolgatartók védővárait. És ha majd az egész világ szegénysége, elnyomott rabszolga proletársága felismeri a maga kálvária-járását, ha majd minden rabszolga nép leüti a lelkén és testén élősködő Poncius-Pilátosokat, akkor lesz feltámadás!

Itt ezen a földön akarunk s fogunk mi boldogok lenni! A mi imánk azoknak szólt, a mi allelujánk azokért szállt fel a magasba, akik elhozzák a mi országnkat, — a felszabadult dolgozó szegénység boldog országát.

Akkor lesz majd alleluja. Addig harc van, irgalmatlan kemény küzdelem, a zsarnok tőkések, a hazug, áruló Júdások megsemmisítése és akasztása.

Igazuk volt a kereszténység mezítlábas úttörőinek abban, hogy feltámadunk.

Fel fogunk támadni mindannyian, de nem a halottainkból, nem a testünk, amely porrá és természet törvényei szerint át fog formálódni, hanem — elnyomott, letiport helyzetünkből fogunk feltámadni. Az egész dolgozó világ szerető egy testvér lesz! Szólok hozzátok testvérek, ébredjete! Az alleluja ideje még nem érkezett el, most csak küzdeni, szenvedni lehet, de ha a mi hitünk, a győzedelmes szocializmus bevonul az öt világrész minden kunyhójába, ha vérvörös lobogókat lenget majd a szél kelettől nyugatig, ha majd a végtelen óceánokon repül át a hír, hogy az egész világ rabszolganepe felszabadult, akkor fogunk énekelni a viharral — Alleluja — feltámadt a Nép!

Iványi Sándor: Feltámadunk! — Félégyházi Proletár, 1919. április 20. évf. és szám nélkül.

KISKUNHALAS, 1919. ÁRILIS 20.

HUBERT OSZKÁR DETEKTÍV JELENTÉSE
A FORRADALMI TÖRVÉNYSZÉKNEK
HORVÁTH ISTVÁNNÉ ELLENFORRADALMI
KIJELENTÉSEIRŐL

Horváth Istvánné ellenforradalomra irányuló kijelentései ügyében a nyomozást levezettem, és az idecsatolt jegyzőkönyvek alapján megállapítható, hogy 3 tanú egybehangzó vallomása alapján Horváthné ezen kijelentéseket használta: „Tetves vargainasokból áll az egész vörös hadsereg, és ha mindenki elvtársnő lesz, én akkor is nagyságos asszony maradok. Nem engedem, hogy ilyen tetves vargainasok engem elvtársnőnek szólítsanak”.

Horváthné mindent tagad, azonban a vörös őrség parancsnoka, ki szintén vallomást tett az ügyben, ő maga is hallotta, amikor a kérdéses kijelentéseket használta, így a fenn említett bűncselekmény tényálladéka tényleg fennforog.

További intézkedés végett az ügydarabot átteszem a Forradalmi törvényszékhez.

Hubert Oszkár
Detektív csoport vezető

Tisztázat, tintával írt aláírással. — B-KmL. Kiskunhalas. Direktórium ir. 115/1919.

82.

NAGYKÖRÖS, 1919. ÁPRILIS 21.

**A DIREKTÓRIUM FELTERJESZTÉSE
A PÉNZÜGYI NÉPBIZTOSÁGNAK
A HÁZAK SZOCIALIZÁLÁSÁNAK HELYI
INDOKOLATLANSÁGÁRÓL**

Azon távirati felhívásra, melyet az itteni házak socializálására vonatkozólag hozzánk intézni méltóztatott, van szerencsénk a következőket jelenteni:

Munkástanácsunk éppen ülést tartott, mikor az e tárgyban küldött távirat megérkezett. A táviratot azonnal felolvastuk, mire a munkástanács az ügy bővebbi tárgyalása nélkül kimondotta, hogy Nagykörsön is *kívánja a bérházak socializálását.*

A távirati felhívás azon részére, hogy: „kérdézzük, van-e városukba annyi bérház, hogy ez a rendelkezés célszerűnek mutatkozik” — a Direktórium a következőket jelenti:

Nagykörsön általában gazdálkodó parasztváros, a lakosság túlnyomó része kiscgazda vagy törpebirtokos. A birtokok terjedelme az 1/4 holdtól, fél holdtól kezdve 3—5—10, 20, 30, 50—60 holdig váltakozik túlnyomó részben. A város közvetlen környékén fekvő 60 ezer holdnyi határban igen csekély azon birtokok száma, melyek a 100 hold területet meghaladják, 200 holdon felül pedig alig 1—2 birtok van Tetétlen pusztát kivéve.

Ezen birtokmegosztásból kifolyólag a házak túlnyomó része is a dolgozó vagy gazdálkodó kisbirtokosok kezében és tulajdonában van. Igen sok dolgozó proletárnak és munkásnak van egy kis házacskája, vagy egy kis darab földje, vagy szőlője.

Nagykörsön 5670 ház van, melyek közül különösen a piactér környékén fekszenek olyan nagyobb házak, melyekben egy-két üzlethelyiség vagy egy-két lakás van bérbeadva, de legtöbbször a tulajdonos maga is benne lakik. A város köztulajdonát képezi a postapalota, mely 2 emeletes, továbbá a városi szálloda. Ezekért a város mintegy 40 000 korona évi bérjövödelmet élvez. A város különböző pontján vannak ezenkívül olyan házak, melyeket tulajdonosa bérbe szokott adni. Ezen önállóan bérbeadott házak száma, melyek 2—3—4 szobát tartalmaznak, mintegy 60—70-re tehető.

Ezenfelül lehet mintegy 6—700 olyan lakosa a városnak, akik földmün-

kások, napszámosok, iparossegédek vagy másféle munkások, akik az egyes kisebb házakban egy szobát és konyhát bérelnek, s a tulajdonossal közösen használják az épületet. Van mintegy 200 olyan lakó, aki hónapos szobában lakik. Ezek leginkább tanulók, vagy kisebb nőtlen hivatalnokok, vagy egyéb munkások.

A Direktórium természetesen a munkástanács határozatával szemben más álláspontra nem helyezkedhetik, azonban kötelességének tartotta az itt leírt adatokat a Pénzügyi Népbiztosságnak *tudomására hozni és kérni, ezek alapján maga a Pénzügyi Népbiztosság döntson afelett, hogy Nagykőrösön a házak szocializálásának kimondása a kormány céljai és szándékai szempontjából kívánatos-e, vagy sem?*

Nagykőrösi Direktórium:
Zsemberi Gyula
elnök

Tisztázat, tintával írt aláírással. — OL. L. I. 1919—21—2941. sz.

A Forradalmi Kormányzótanács és a Szociális Termelés Népbiztossága március végi, ill. április eleji intézkedései csak a nagyobb városokban rendelték el a lakóházak szocializálását. A Duna—Tisza közti települések közül csupán Kecskemétre és Ceglédre vonatkoztak. (*Tanácsköztársasági Törvénytár*. Szerk. PONGRÁCZ Jenő. Bp. 1919. I. füzet. 19—21., 121—122. és 127. old.) A Pénzügyi Népbiztosság távirata valószínűleg fenti rendeletek további kiterjesztésének előkészítésével volt kapcsolatos. Ilyen későbbi rendeletről azonban nem tudunk; a nagykőrösi direktórium felterjesztése válasz nélkül, „tudomásul” jelzéssel irattárba került. (Uo.)

220.

KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1919. ÁPRILIS 22.

IVÁNYI SÁNDOR POLITIKAI MEGBÍZOTT
FELHÍVÁSA, MELYBEN A RÉMHÍRTERJESZTŐK
FELJELENTÉSÉRE SZÓLÍTTJA FEL
A LAKOSSÁGOT

Félegyháza Népehez!

A Román fronton történt támadás óta Félegyházán legképtelenebb és legihetetlenebb híreket kolportálják. Beszélnek a szerb francia invázióról, szabad rablásról és fosztogatásról, a polgárság és zsidóság elleni pogromról, stb.

Felszólítunk minden félegyházi lakost, azonnal jelentse be hozzánk azok nevét, akik a város lakosságának nyugalma a fenti hírek terjesztésével zavarják.

Tudomásul adjuk mindenkinek, hogy ez irányban a legszigorúbb előkészületeket megtettük. Azok az egyének, akik akár az államvagyon, akár a lakosság magánvagyonát rongálják, vagy azokból bármit eltulajdonítanak, akik egyes személyek ellen fenyegető magatartást tanúsítanak, akik egyes személyeket bántalmaznak,

azonnali halállal bűnhődnek!

Mindenki dolgozzon!

Rend és nyugalom legyen!

A Munkás, Katona és Földműves Tanács nevében

Iványi Sándor

pol. megbízott, a Munkástanács elnöke

Nyomtatvány. (48×63 cm. Fehér színű papíron fekete betűs szöveg.) — B-KmL. Kiskunfélegyháza. Plakátgyűjtemény. szám nélk.

221.

SZENTKIRÁLY—KECSKEMÉT, 1919. ÁPRILIS 23—24.¹

VÉRTSE GÁBOR JELENTÉSE
AZ INTÉZŐ BIZOTTSÁGNAK
A KECSKEMÉT KÖRNYÉKI ELLENFORRADALMÁROK
EGYIK CSOPORTJÁNAK LEVERÉSÉRŐL

Délután 1/26 órakor indultam Kecskemétről 60 szegedi vöröskatonával, 3 gépfegyverrel, 2 teher és 1 luxus autón.

Szentkirálytól kb 7 kilométerre szemben találtuk [magunkat] az úgynevezett fehérgárdával, melynek ereje 5—600 ember lehetett. Rajvonalba voltak fölfejlődve, 10 emberből álló szakaszokra felosztva, minden szakasznak a parancsnoka egy önként jelentkezett altisztból állott. Főparancsnokok Francia Kiss és még két ismeretlen volt tisztból volt.

Felszerelésük nagyon hiányos, fegyverük vadász és manlicher fegyver volt.

Rajvonalukat csakhamar megláttuk, erre a legénységet én is rajvonalba fejlődtettem, és minden további nélkül megkezdtem a lövést, az emberek példásan viselkedtek, az ellenség szintén lőtt ránk, mire én gyors tüzet vezényeltem, a hatás nagy volt, mert ellenségeink 5 perces tüzelés után megfutottak, szintén rajvonalba kísértük őket, miután kiderült, hogy két halott és több sebesültjük lett a Fehéréknek, közben megérkezett 25 főnyi lovas, kik a gyalogsággal együtt 5—6 fehéret foglyul ejtett, később aztán az üldözéssel felhagytunk, remélve azt, hogy Szentkirályon értékesebb foglyokat ejthetünk. Szentkirálytól 1 kilométerre az embereket két részre osztva a nagyobb tanyákat megszálltam, ott nagyobb kutatást és letartóztatást eszközöltem.

Az éjjelt a tanyákon töltöttük, különösebb dolog az éjen át nem történt, reggel 30—40 fehér foglyot fogtam, lőszert és fegyvereket kisebb mennyiségben találtam, egyelőre kint kell maradnom, kérek a legénység részére dohányt küldeni.

Vértse [Gábor]

Ceruzával írt tisztázati, ceruzával írt aláírással. — B-KmL. Kecskemét. Direktórium ir. 684/1919. sz.

1 Az irat kétszeri dátumozása szerint a jelentés első része 23-án Szentkirályon, második része 24-én Kecskeméten íródott.

Az elfogott ellenforradalmárok perére lásd e kötet 247. számú dokumentumát.

A dokumentumot közli: MMTVD. 6/A. köt. 304. p.

ÚJKÉCSKE, 1919. ÁPRILIS 28.

A MUNKÁS-, KATONA-
ÉS FÖLDMŰVESTANÁCS JEGYZŐKÖNYVE
A TESTÜLET ÁTALAKÍTÁSÁRÓL,
AZ ISKOLA BŐVÍTÉSÉRŐL, GYERMEKOTTHON
LÉTESÍTÉSÉRŐL ÉS MÁJUS 1.
MEGÜNNEPLÉSÉRŐL (RÉSZLET)

Felvétetett Újkécskén, a munkás és földművestanács 1919. április 28-án tartott tanácsülésén.

Elnök üdvözi a jelenlevőket, a közgyűlést megnyitja, s a jelen közgyűlési jegyzőkönyv hitelesítésére Mohácsi József és Varga István elvtársakat kéri fel.

Előadó a tárgysorozat előtt bejelenti, hogy a tanács megválasztása megfellebbeztetvén a f. hó 21-én kiszálló jár. Direktórium az ügyet vizsgálat tárgyává tette, amelynek folyamán megállapítást nyert, hogy Kocsis István, Zámori Ferenc, Gálffi György és Cseh Bálint ellen emeltek panaszt, kik a tagok sorából töröltetvén, helyükbe Fardély István, Seres István, Lovas Bertalan és Bagi Mihály választottak be, kik már a mai ülésre meghíva lettek.

Ezt követően közlélmelési, ármegállapító és piacellenőrző, valamint ipari termelési bizottságot alakított a testület, intézkedett a megüresedett községi állások betöltéséről, majd segélyezési ügyekkel foglalkozott.

29/1919. Iskolabővítés iránti intézkedés.

Előadó közli, hogy a forr. kormányzótanács rendelete alapján csak 40 tanuló járhat egy tanterembe, s így a helybeli iskola megfelelő kibővítése válik szükségessé. A művelődési osztály a megfelelő lépések megtételére utasítandó lenne.

Határozat.

A tanács utasítja az intéző bizottságot, hogy a művelődési osztály bevonásával az iskolák kibővítése iránti intézkedéseket tegye meg.

30/1919. *Gyermekotthon létesítése.*

Előadó ismerteti egy gyermekotthon létesítésének fontosságát és szükségét, mely a szegény munkásság érdekében elodázhatatlan.

Határozat.

A tanács belátja az intézmény szükségességét, s utasítja az intéző bizottságot, hogy a művelődési osztállyal egyetértve a gyermekotthont mielőbb valósítsa meg, s az ott elhelyezett gyermekeket naponkint az orvossal vizsgálta meg.

A 31. napirendi pont alatt elhatározta a testület, hogy a Tanács minden tagja havi két alkalommal díjtalanul köteles az Intéző Bizottság közigazgatási munkájában részt venni.

32/1919. *Május 1. megünneplése.*

Május 1-nek megünnepléséhez előadó javasolja egy rendező bizottság kiküldését, mely az ünnepély programját hivatva lesz megállapítani, hogy a község is kivegye részét az ünneplésből.

Határozat.

A tanács elhatározza május 1-nek méltó megünneplését és megfelelő műsor kidolgozására, az előkészületek megtételére felkéri: Fardély István, N. Lovas István, Balla Mihály, Lovas Bertalan és Antal Mihály elvtársakat.

Végezetül a község apaállatainak kicserélését határozta el a testület.

Tintával írt tisztázat, Várkonyi István jegyzőkönyvvezető, N. Lovas István elnök, Varga István és Mohácsi József tanácsstagok tintával írt aláírásával. — B-KmL. Újkecske. Közgyűlési jkv. 1919—1926. köt. 16—21. p.

CEGLÉD, 1919. ÁPRILIS 29.

**SZAMUELY TIBOR PARANCSA
CEGLÉD ÉS KÖRNYÉKE
HADTÁPTERÜLETTÉ NYILVÁNÍTÁSÁRÓL**

Czegléd és környéke a mai naptól kezdve hadtápterület. Ezzel tehát közvetlenül bekapcsolódik abba a területbe, ahol a magyarországi forradalmi proletáriátus élet-halál harcára készülődik a magyar ellenforradalmi burzsoáziával szövetkezett nemzetközi imperialisták rablóhordái ellen. Aki ezen a területen a rendet és fegyelmet bármi módon is megbontani igyekezik, legyen az bárki, szembe fogja magát találni a proletariátus fegyveres hatalmával, amely a legkérelhetlenebbül torol meg minden rendbontást, minden visszaélést.

A katonai parancsnok és a Forradalmi Kormányzótanács minden egyes rendelkezéseinek feltétlen pontos teljesítését úgy a vörös hadsereg minden katonájától, mint Czegléd város és környékének lakosságától megkövetelem.

Ellenforradalmi üzelmekért, rablásért, fosztogatásért és önkényes rekvirálásért halállal fizetünk!

Aki az alkoholtilalom ellen vét, aki alkoholt kimér vagy fogyaszt, rögtönítélő törvényszék elé kerül.

Este tíz óra után az állomásparancsnokság külön engedélye nélkül az utcákon senki sem tartózkodhatik. Az eddig kiadott engedélyek érvénytelenek. A katonák közül is csak a járőr igazolvánnyal ellátott és szolgálatot teljesítő őrzőjáratok, illetve katonai személyek tartózkodhatnak az utcákon este 10 óra után.

Az oktalan lövöldözés egyszer és mindenkorra szűnjék meg. A csapatok parancsnokait és politikai megbízottait személyükben teszem felelőssé, hogy ezt a rendelkezést a csapatok be is tartásák.

Az állomás területét az állomásparancsnokság engedélye nélkül a katonák el nem hagyhatják. Az engedély nélküli eltávozók, mint szökevények és a proletáriátus árulói, a rögtönítélő törvényszék elé kerülnek.

Czegléd, 1919. évi április hó 28.

Szamuely Tibor s.k.,
a keleti hadsereg
rögtönítélő törvényszékének
elnöke.

Parancs! — Népakarat, 1919. április 29. (I. évf. 14. sz.)

224.

KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1919. ÁPRILIS 30.

IVÁNYI SÁNDOR JELENTÉSE
BÖHM VILMOS HADSEREGPARANCSNOKNAK
A KISKUNFÉLEGYHÁZÁN ÁTVONULT
TERRORISTÁK ÖNKÉNYES KIVÉGZÉSEIRŐL

Népbiztos elvtárs távirati parancsára jelentem, hogy a Kiskunfélegyházán átvonuló Terrorista század által agyonlövetett Návay Tamás, dr. Galambos és dr. Dosa Ferenc ügyében a vizsgálatot lefolytattam. Nevezetteket Makóról a Terrorista század hozta magával, amelynek parancsnoka Szabó nevezetű vörös Terror katona volt, főparancsnokuk Cserny volt tengerész. A csapattal együtt ment Anockay teljhatalmú pol. megbízott is, akinek tudomása van az esetről. Ezeket azonban kihallgatni nem tudtuk, mert a kivégzést illetőleg másnap csak a legnagyobb akadályokkal lehetett ebben az ügyben nyomozni, miután senki vallani nem mert, a vasutasokat állandóan kézben tartott revolverrel fenyegették, csakis szigorú parancs kiadása után adták le vallomásaikat pont A szemtanúk jelentései szerint nevezett csapat a kivégzés után megindult, hogy Kfegyházán is rablást és fosztogatást rendezzen; eddig tett jelentés alapján Hoffer József kfegyházi lakosnál megjelent három tengerész sapkás terrorista, és fegyverrel a kezükben kényszerítették a nevezettnek ágyban fekvő beteg nejét az ágy elhagyására,

szintűgy beteg leányát, ki akkor csecsemőjét szoptatta, ugyanezen módon kényszerítették az ágy elhagyására, fegyverkutatók címén elrabolták nevezettnek fehérműjét és élelmezési tárában talált élelmiszereket, mindezt egy „H. I.” jelzésű zsákban vitték el pont a vasutas elvtársak úgy intézkedtek, hogy ezen Terror csapat vonatja a legrövidebb időn belül Kfegyházáról tovább induljon miáltal egy további fosztogatás és esetleges vérontás elhárított pont. Az itteni szervezett munkásság, illetve a szakcsoporthoz óriási izgalomban tárgyalták ezen esetet és ha el nem indulnak azonnal, lefegyverezték volna őket pont Az itteni vallomások szerint úgy Makóról mint Hódmezővásárhelyről a munkásság maga kergette el őket pont A halottakat, akiket felöltözve egy 50 cm mély gödörbe ásták el, kiásattuk és koporsóra helyezve a kivégzés helyén eltemettük pont A kivégzés a legbarbárabb módon történt pont Széleskörű nyomozást azonban még most sem áll módomban megejteni, miután még ma is egy Makói roham század név alatt 140 főből álló csoport Kiskunfélegyházán tartózkodik, e csoportnak parancsnoka Anockay hadügyi teljhatalmú megbízott, a Terror csapattal együtt érkeztek, állig fel vannak fegyverezve, géppuskákkal ellátva a lakosságot állandó rettegésben tartják, és lehetetlen követelésekkel állanak elő pont Ki és mi célból rendelte ide őket, nem tudjuk, írásbeli utasításaik nincsenek, vagy nem akarják előmutatni. Kérem a népbiztos elvtárs sürgős intézkedését ezen roham század eltávolítására vonatkozólag, nehogy itt bajokat okozzon azon a címen, hogy ők azért terroristák pont És egyúttal kérjük szigorú parancsban ezeket a megbízatásokat precizírozni és a hasonló esetek elkerülése végett bizonyos meghatalmazásokat, utasításokat, parancsokat megadni pont A nyomozást illetőleg kérek további részletes parancsot pont

Iványi Sándor

Ceruzával írt fogalmazvány, ceruzával írt aláírással. — B-KmL. Kiskunfélegyháza Direktórium ir. 320/1919. sz.

1 A nevek felsorolása téves. Helyesen: Návay Lajos földbirtokos, a képviselőház volt elnöke, Návay Iván földbirtokos és dr. Kiss Béla szentesi városi főjegyző. (VÁRY, 86. p.)

Az ún. Cserny-különítmény összetételére, tevékenységük pozitív és negatív jellemzőire, általános értékelésükre lásd HAJDU, 1969. 131—132. p.; v6. SINKÓ, 42—43. p.

KISKUNHALAS, 1919. ÁPRILIS 30.

**A VÁROSI HIVATALVEZETŐ JELENTÉSE
A VÁRMEGYEI DIREKTÓRIUMNAK:
„... MINDÖSSZE 3 HETI GABONAMENNYISÉG
MARADT RAKTÁRON.”**

Hivatkozással a vármegye alispánjának 16 681/kg. 1919. sz. alatt kelt megkeresésére jelentem, hogy a mai napon a Haditermény r. t. igazolt megbízottainak közbenjárására Kiskunhalas város azon gabonakészletéből, mely az ellátatlanok legsürgősebb szükségletére volt raktározva, Budapest élelmezési viszonyainak javítása végett 5 waggon őrlemény kiszolgáltattott, s azt az igazolt megbízottak el is szállították. Kiskunhalas város 12—13 000 ellátatlanja számára mindössze 3 heti gabonamennyiség maradt raktáron.

Azzal a nyomatékos kijelentéssel közlöm ezt, hogy Kiskunhalas városának gabona vagy egyéb élelmiszerkészletei nem is voltak, és ma sincsenek, a raktározott készleteket kíméletlen rekvirálásokkal voltunk kénytelenek összeszedni, s eddig is mindig arra kellett igénybe vennünk, hogy városunk ellátatlan lakosságát máról-holnapra élelmezni tudjuk.

Közellátási hivatal:
hivatalvezető.

Tintával írt fogalmazvány. — B-KmL. Kiskunhalas. Direktórium ir. 24/1919. sz.

KISKUNHALAS, 1919. MÁJUS 1.

A MÁJUS ELSEJEI NÉPÜNNEPÉLY PROGRAMJA

A Május 1-én megtartandó

Népünnepély programja.

Gyülekezés 8 órára a templomtéren.

Menet a sorrend szerint. Rendezi *Balázs Antal* és *Kristóf József* elvtársak.
Érkezés után pihenő sátrak állítása, rendezkedés szórakozásra és társas-
játékra.

11—12-ig. Nagy football matsch. Rendezi *Kalmár* elvtárs.

12— $\frac{1}{2}$ 1-ig. Ebéd, zenekarok elrendezése *Vachtler* és *Horváth* elvtársak.

$\frac{1}{2}$ 2— $\frac{1}{2}$ 3-ig Tánc.

$\frac{1}{2}$ 3-tól. Kabaré.

1. A nép énekli a Marseillet.
2. Szónoklatok, *Szücs* elvtárs.
3. Kuplék, énekli *Kindla Gyula* elvtárs.
4. Aktuális versek, énekli *Szabó* elvtárs.
5. Énekszám a katonákról.
6. Kötélhúzás, rendezi *Dávid András* elvtárs.
7. Táv-, zsák-, párosfutás, rendezi *Czimber* elvtárs.
8. Szamár és taliga verseny, rendezi *Kindla József* elvtárs.
9. Lepény és zsemlye evés, rendezi *Taskovics István* elvtárs.
10. Díjbírkózás, rendezi *Belházi* elvtárs.
11. Szépségverseny a tánc alatt, virágkereskedés és postajáték, rendezi *Bíró Béla* és *Taskovics Gergely* elvtársak.

*Nyomatvány. (21×34 cm. Fehér színű papíron fekete betűs szöveg.) — B-KmL.
Kiskunhalas. Direktórium ir. szám nélk.*

ORDAS, 1919. MÁJUS 2.

**A MUNKÁS-, KATONA-
ÉS FÖLDMŰVESTANÁCS JEGYZŐKÖNYVE
A FŐVÁROSI PROLETÁROK ÉLELMEZÉSÉNEK
SEGÍTÉSÉRŐL (RÉSZLET)**

Felvétellett Ordas község munkástanácsának 1919. május 2-án tartott ülésében.

Jelen voltak:

Bertók János elnök, Árki János alelnök, András Sámuel, Nagy Gábor, Bogárdi János és Varga László tanácsstagok.

Elnök az ülést megnyitván a jegyzőkönyv hitelesítésére Árki János és Nagy Gábor tanácsstagokat kéri fel.

Elnök előadja, hogy a vármegyei direktóriumnak a vármegyei közellátás biztosítása által kiadott 300/dir. 919. sz. rendelete és felhívása a község lakosságával közöltetett. Az eredmény igazán szép. A kisgazda lakosság csaknem kivétel nélkül jó szívvel jó lélekkel és lelkesedéssel ajánlotta fel egy havi fejadagját Budapest proletariátusa részére. Ezen egy havi fejadag és az ellátatlanok részére annak idején beszerzett gabonából elvehető egy havi mennyiség körülbelül (100 egyszáz) métermázsát tesz ki. Igazán örül annak, hogy ezen kis községnek mindössze 780 lelket számláló lakossága ily szép tanújelét adja a budapesti proletariátussal való testvéri együttérzésének. Ajánlja a tanácsnak, hogy ezen 100 (egyszáz) métermázsa gabonát egyhangú határozattal ajánlja fel Budapest proletariátusa részére. Jelenlevők az indítványt magukévá teszik, s egyhangú lelkesedéssel mondják ki a következő határozatot:

A munkástanács a fentiek szerinti a község lakossága által felajánlott egy havi fejadagból és az ellátatlanok készletéből átengedhető egy havi fejadagnak megfelelő mennyiségből összegyűjtendő, s 100 (egyszáz) métermázsát kitevő gabonát igaz proletár szívvel és lélekkel felajánlja Budapest proletariátusának. A lakosság nem tűrheti azt, hogy pesti proletár testvérei,

akik a proletárság magasztos eszméinek diadalra juttatásáért legtöbbet küzdöttek, éhezzenek és nélkülözzenek, miért is szívesen osztja meg velük utolsó falatját is.

Második és utolsó napirendi pontként 3 tagú lakásbizottságot választott a testület.

Tintával írt tisztázat, Bertók János elnök, Póka Imre jegyzőkönyvvezető és Árki János, Nagy Gábor tanácsstagok tintával írt aláírásával hitelesítve. — B-KmL. Ordas. Közgyűlési jkv. 1918—1925. köt.

228.

HARTA, 1919. MÁJUS 2.

A MUNKÁS-, KATONA-
ÉS FÖLDMŰVESTANÁCS ÁTIRATA
A KECSKEMÉTI KATONAI LÓNYILVÁNTARTÓ
HIVATALNAK A REKVIRÁLT LOVAK
ÉRTÉKÉNEK MEGTÉRÍTÉSE TÁRGYÁBAN

A mellékelt kimutatásban feltüntetett lovak a f. évi április hó 18-án és 22-én községünkben megtartott rekvirálás folytán a Kecskeméti 8/13. huszárezred pótszázadparancsnokságának átadattak.

Mivel az érdekelt volt tulajdonosok a lovak árának kifizetését nálunk folyton sürgetik, felkérjük a T. Czímet, hogy a rekvirált lovak árát az érdekelt volt tulajdonosok részére a dunavecsei állampénztárnál kiutalni szíveskedjék.

Pintér [Péter]
tanácsjegyző

Grób János
tanácselnök

Tintával írt tisztázat, tintával írt aláírásokkal. — B-KmL. Harta. Kig. ir. 762/1919

82.

A Kecskeméti Lányilvántartó Hivatal 1919. május 11-én kelt válaszlevelében a Hadügyi Népbiztosság 5 183/eln. 39—1919. sz. rendelete alapján a községi direktórium hatáskörébe utalta a rekvirált lovak értékének megértését. (Uo.)

229.

KECSKEMÉT, 1919. MÁJUS 4.

**SINKÓ ERVIN RENDELETEI A ZÁRÓRA IDEJÉRŐL,
AZ UTCAI CSOPOTOSULÁSOK MEGTILTÁSÁRÓL,
A SZÍNHÁZ ÉS MOZIELŐADÁSOK
SZÜNETELTETÉSÉRŐL ÉS A MUNKA
FOLYTATÁSÁRÓL**

Az utcán a mai naptól kezdve nem tűrök semmiféle csoportosulást. Három személynél többen nem járhatnak együtt. Tilos minden összejövetel nyilvános vagy magánhelyeken. Általános záróra este 7 óra. — A házak kapui este 7-től reggel 6-ig zárva tartandók, és a záróra után az utcán senki sem tartózkodhat, kivéve sürgős eseteket, amihez külön engedély szükséges. Minden rendbontást csírájában elfojtok!

Városparancsnok.

*

Elrendelem, hogy a mai naptól kezdve további intézkedésemig a színházi és mozielőadások szüneteljenek. Az összes nyilvános helyiségek az éttermek és kávéházak kivételével bezárandók, zenélni, muzsikálni tilos.

Városparancsnok.

*

Elrendelem, hogy az összes üzletek, amelyek az eddigi rendelkezések szerint nyitva voltak, továbbra is nyitva tartandók. A bankok kötelesek továbbra is forgalmat lebonyolítani, és intézeteiket nyitva tartani. Mindenki a helyén maradjon, és végezze tovább munkáját.

Városparancsnok.

Sinkó Ervin intézkedéseit a román közeledés hírének kecskeméti fogadtatása indokolta. Május 2-án és 3-án a város lakosságának néhány száz fős csoportja behatolt az I. kerületi (kisbudai) iskolába, s az ott felhalmozott ruhakészletet kiosztották. (GERA, 101. old.) Tisztjeik utasítására a volt csendőrökből alakult Vörös Őrség — gépfegyverekkel és feltűzött szuronyokkal — körülvette a városházát. (*B-KmL. Kecskemét. Kormányzótanácsi biztos ir. 108/1919. sz.*) Az előző napi izgatott tanácskozás után május 3-án reggel az Intéző Bizottság elhagyta a várost. Sinkó Ervin, aki a tiszai frontról Kecskemétre visszavonult egyik katonai alakulattal került a városba, ilyen helyzetben nyomatta ki ezredének néhány kommunista katonájával a közölt rendeleteket. (SINKÓ, 41—42. old.) Május 4—5-i intézkedései (katonai diktatúra bevezetése, a Vörös Őrség lefegyverzése stb.) esetleges ellenforradalmi kísérlettől mentették meg a várost. (*B-KmL. Kecskemét. Kormányzótanácsi biztos ir. 148/1919. sz.*, vö. GERA, 101—102. old. és különösen BOSNYÁK, 861—864. old.)

230.

KECEL, 1919. MÁJUS 5.

A MUNKÁS-, KATONA-
ÉS FÖLDMŰVESTANÁCS JEGYZŐKÖNYVE
A PIACI ÁRAK MAXIMÁLÁSÁRÓL
ÉS A DIREKTÓRIUM ÁTALAKÍTÁSÁRÓL
(RÉSZLET)

Első napirendi pontként az elmúlt ülés jegyzőkönyvét hitelesítette a testület.

A piaci árak maximálása tárgyalatván, többek a maximálás ellen foglalnak állást, és a szabad forgalom fenntartását óhajtják bevezetni, mert ezáltal a fölösleges élelmi cikkek okvetlen piacra kerülnek. Erdélyi Gábor bejelenti, hogy a tanács köteles a maximális árakat megállapítani, mert ha ezt nem tenné, a forradalmi törvényszék vádat emelhetne a tanács ellen; miért is ajánlja, hogy a Kiskőrös község tanácsa által megállapított árak fogadtassanak el minden változtatás nélkül.

Határozat.

A munkástanács a Kiskőrös község munkástanácsa által megállapított piaci árakat minden módosítás nélkül elfogadja, és Kecel községre nézve is érvényesnek és kötelezőnek nyilvánítja.

Ezt követően egy árvizsgáló, egy egyházi vagyont felszámoló és egy művelődésügyi bizottságot alakított a testület.

Elnök bejelenti, hogy a jelenlegi Direktórium tagjai ellen többek részéről hallott kifogást emelni, sőt a Direktórium megválasztását illetően is többen kifogásolták, mert nem történt szabályszerűen, titkos szavazás útján, miért is bejelenti a Direktórium lemondását, s kéri a tanácsot, hogy az új választást ejtse meg. Egyben indítványozza, hogy a tanács ejtse meg a jelölést, készítse el a szavazócédulákat, azután pedig folytassa a napirendre tűzött ügyek letárgyalását, s ennek befejeztével ejtse meg az új választást. A jelölés időtartamára az ülést felfüggesztjük.

Határozat.

A munkástanács az indítványt egyhangúlag elfogadja, a jelölésre egy 10 tagból álló bizottságot küld ki, s a direktórium tagjainak megválasztását az ülés végére halasztja.¹

A továbbiakban a községi rendőrök segély iránti kérelme, a tanácsstagok napidíjainak kifizetése, az ellátatlanok élelmezése, Lakásügyi Bizottság alapítása és díjazása, a Kner nyomda kifizetést sürgető átírata, a községi állatorvos segélyezési ügye és Veress József jegyző tartozása tárgyalattak.

*Tintával írt tisztazat, Zsoldos János elnök, Ádám Antal jegyző, Topolai Vincze tanács-
tag tintával írt aláírásával. — B-KmL. Kecel. Közgyűlési jkv. 1914—1921. köt. 342—
352. p.*

¹ ▲ Az Intéző Bizottság elnöke Zsoldos János, tagjai Topolai Vince, Jónás István, Vancsik János és Erdélyi Gábor lettek. (Uo.)

CEGLÉD, 1919. MÁJUS 6.

A NÉPAKARAT TUDÓSÍTÁSA A ROMÁN TÁMADÁSRÓL, AZ ELLENFORRADALOM LEVERÉSÉRŐL, VALAMINT SZOLNOK ÉS ABONY VISSZAFOGLALÁSÁRÓL

Néhány óráig május 2-án közvetlen veszélyben forgott a magyarországi proletariátus uralma, olyan veszedelemben, amely az egész nemzetközi proletárforradalomra is kihatással bírhatott volna.

A veszedelmet a proletárszolidaritás, a proletáröklök kemény munkájával sikerült elhárítani a fejünk felől, és a román hordáknak segítséget nyújtó aljas és a burzsoázia nemzetközi szolidaritása révén ellenforradalomra mindig szervezett burzsoázia fehér forradalmát levertük.

Alább számolunk be ezekről az eseményekről.

*

Mialatt május elsejét ünnepeltük, a román csapatok Szolnok felé közeledtek és ennek hírére

a fehér gárdisták

a szolnoki burzsoáziával egyetemben a legképtelenebb rémhírek terjesztésével zavart okoztak nemcsak a városban, de a vörös katonák soraiban is. A volt tisztek, volt rendőr és csendőrtisztek a románok közeledésének a hírére ellenforradalmi elhatározásokkal a már jó előre elkészített fehér szalagokat és karszalagokat előszedték, és munkához fogva a proletárkatonák egy részét néhány megfélemlített gyáva ember segítségével lefegyverezték. Elöl a hídon jöttek a románok, de egyben a szorongatott vörös katonákat a burzsoázia bérencei a városból orvul hátbatámadták. A két tűz közé került csapatoknak vissza kellett vonulniuk, és a szolnoki házakra hamarosan fehér zászlók kerültek ki, és mindenünnen eltűnt a vörös szín. A vörös katonák egy kis részét elfogták, később azonban ezek is kiszabadulva Budapest irányában elmenekültek.

Ugyanez történt a csapatok legnagyobb részével is, amely a trénnel és ágyúkkal futva menekült. Útközben a menekülő csapatok nyomán a legőrültebb

rémhírek

keltek szárnyra, és ennek következtében több helyütt a fehér gárdának sikerült felülkerekedniök.

A Cegléd-től alig 16 kilométernyire fekvő Abonyban a románok közeledésének már csak a hírére is

felütötte fejét az ellenforradalom.

A hadifőparancsnokság hagyta ott elsősorban állomását, majd

Abony direktóriumára

is fejesztve hagyta ott helyét, és szökve igyekezett bőrét megmenteni anélkül, hogy a legkisebb ellenállást is megkísérelték volna.

A távíró gyorsaságával rohanó rémhírek délben már azt jelentették Ceglédre, hogy a románok Abony alatt állanak és hogy ott már teljesen a fehér gárdisták lettek úrrá. Úgy látszott, mintha a proletárforradalom végképpen elveszett volna, mert a rémhírek szerint a vörös csapatok ellenállásra képtelenek, mert a proletariátus nem tudja megérteni, hogy a saját uralmának a megvédéséről van szó.

A helyzet ilyennek mutatkozott, és bár hatalmas csapatok álltak Cegléden is a tanácsköztársaság rendelkezésére, már-már arról beszéltek illetékes helyen, hogy fel kell adni minden reményt, a románokat visszaszorítani nem lehet, és jobb, hogy ha egészen Budapestig még a védekezést sem kíséreljük meg.

Ekkor következett be az a történelmi szerep, amelyet ezek a halálosan komoly órák

a ceglédi direktóriumnak juttattak,

mert ez a direktórium mindenkinek a véleményével szemben azt a határozott álláspontot képviselte, hogy ha tényleg jönnek a románok, akkor minden meglevő erőnkkel az utolsó csepp vérünkig

védeni kell a proletariátus diktatúráját,

és nemcsak védenünk kell, hanem offenzívába kell átmennünk, és az ellenforradalom letörésével egyben meglepetésszerűen vissza kell szorítanunk a román hordákat.

Mindenütt nagy volt a csüggedés, és aligha volt egy hely, ahol oly nagy elhatározásokkal néztek volna az események elébe, mint itt a direktóriumban, amely állandó telefonösszeköttetésben állott a vidékkel, igyekezett a rémhírekkel szemben mindenütt a való tényállásnak megfelelően ismertetni a helyzetet, és megnyugtani azokat, akik reszketve néztek a román csapatok beözönlése elé. Nem különben állandó érintkezést tartottak fenn Stromfeld vezérkari főnökkel, az összes népbiztosságokkal, akik előtt folytonosan

hangoztatták, hogy az itt állomásozó vörös csapatok offenzív erővel bírnak.

Közben a város rendjének és nyugalmanak a megőrzésére emberfeletti munkát fejtettek ki a városparancsnoksággal és a város szovjetjének őrzésére rendelt Nemzetközi Vörös Ezreddel karöltve. Egyben azonban nemcsak a fegyverek erejével igyekeztek a város nyugalmit biztosítani, hanem Reiner elvtárs, miután erre nézve (nem különben a dolgok intézésére nézve) a belügyi népbiztosságtól szabad kezet nyert, nyugodt mérlegelés után egybehívatta a ceglédi burzsoákat, akik előtt föltárta a helyzetet, és akik az értekezletből kifolyólag a város rendjének biztosítása céljából a következő felhívást bocsájtották ki:

„Városunkban felelőtlen egyének rémhíreket terjesztenek. Ezek a rémhírek alkalmasak arra, hogy a város rendjét és lakosság nyugalmit megzavarják. A helybeli munkás-, katona- és paraszttanács vezetősége kijelentette, hogy a város rendjét és nyugalmit, a lakosság személy- és vagyonbiztonságát minden rendelkezésre álló eszközzel meg fogja védeni. Ehhez azonban a város összes lakosságának támogatására van szükség. Mi, alulírottak kérjük ennél fogva város összlakosságát, hogy a munkás-, katona- és paraszttanács[ot] a rend és közbiztonság fenntartására irányuló rendelkezéseiben teljes erejével támogassa. A város rendje, a lakosság személy- és vagyonbiztonsága legfőképpen attól függ, hogy a lakosság nyugalmit megőrizze. Felhívjuk ezért a város lakosságát, hogy a rémhírek terjesztőinek és bujtogatóknak szavára ne hallgasson, mindenféle csoportosulástól saját érdekében tartózkodjék, és higgadtságát ne veszítse el. Cegléden, 1919. évi május hó 2-án megtartott értekezlet nevében: Id. Füle János, dr. Nagy Sándor, Sándor Rezső, Szilágyi Imre r. kath. plébános, Takács József ref. lelkész, E. Tóth János.”

Estefelé ezután elrendelték a budapesti Munkás-, Katona- és Paraszttanács történelmi ülése aztán a támadást a román csapatok ellen.

A csapatok teljes felszereléssel és óriási lelkesedéssel, nótával az ajkukon és vörös zászlókkal vonultak az abonyi határ felé. Minden egyes csapatkötéléket előreküldtek, és tartalékol, nem különben a város védelmére, a városparancsnokság alá rendelt Nemzetközi Vörös Ezredet hagyták hátra, amely az új járásbírósi épületben helyezkedett el, onnan irányítva a posta, a pályaudvar és a középületek őrzését és a város nyugalmanak fenntartását. — A direktórium a városházát is géppuskákkal vette körül.

Érdekes jelenség volt, hogy miként tűntek el az ablakokból a vörös zászlócskák és a proletár diktatúrát éltető feliratok. Ekkor láttuk csak voltaképpen, kik azok, akikre minden időben számítani lehet.

Lassankint ráborult az éjszaka a városra, és ezen az éjszakán, amíg mindenki más álomra hajtotta a fejét, a városháza egyik szobájában a legna-

gyobb lázassággal dolgoztak a direktóriumnak azon tagjai, akik a végsőkre is elhatározták magukat. Mindegyikük készen arra, hogy a következő pillanatban talán el kell esnie az eszméért vívott harcban, mégis ezen a dolgozó direktóriumon, amely a legnagyobb nyugalommal várta a következőket és közben, amikor a munka engedte, még jóízű tréfákat is kovácsoltak, célozgatván lámpavasra és a legördülő fejekre . . . nem láthatta volna meg senki, hogy a legkomolyabb perceit éli át. Tudták valamennyien, hogy vagy vagy . . . Vagy a mi fejünk, vagy az ellenségeink fejei gördülnek le. Valamennyien megegyeztek egyben, abban t. i., hogy előbb és inkább a burzsoák fejei kerüljenek a fűrészes kosárba. Így érte őket a hajnal és a reggel, amikor a munka legnemesebb része következett.

Kora reggel a direktórium három tagja a Vörös hadsereg által reggel megindított támadás hírére

Abony felé indult,

ahol a csapatok már megindultak, hogy ott is visszaállítsák a proletariátus diktatúráját, és elűzzék a románokat.

Csapatainkat azonban

csupán a fehérgárdák

várták tűzzel, a románoknak azonban híre-hamva sem volt. Kisebb harcok után lefegyverezték a fehérgárdát, amelyeknek tagjai, nem különben mindazok, akik hozzájuk csatlakoztak, és hivatalos funkciót végeztek a néhány óras uralom alatt, hurokra és akasztófára kerültek.

A harc után csapataink — élükön vezetőjünkkel és a ceglédi direktórium 3 tagjával bevonultak Abonyba, ahol a hivatalokat egy ideiglenes direktóriummal töltötték be, visszaállították a proletariátus diktatúráját, és megfelelő számú csapatot hagytak hátra a munkásság védelmére.

A hős vörös katonák tovább vonultak, és délután 6 órakor heves harcok után Szolnok is a kezükben volt, az ellenforradalmat vérbefojtották, a románokat visszavonulásra kényszerítették, és a fehér gárdát megsemmisítették.

Az események így igazolták a ceglédi munkásdirektóriumot, így igazolták azt a felfogásunkat, hogy a proletariátus egy jó része a legvégsőbb harcra is kész, és éppen ezért csakis a vörös hadsereg támadása az, amely a román hadsereget, a lerongyolt, kiéhezett és fázó, vak tömeget feltartóztatni és visszavonulásra kényszeríteni képes.

A proletárforradalom megmentésének a munkája a vörös katonák érdeme, de nem kisebb része volt a ceglédi direktóriumnak is ebben, amely a nagy

zűrzavarban és fejetlenségben is megállotta a helyét, tudta mi a kötelessége, nyugodtan dolgozott, és mint egy jól megerősített vár állotta meg azt a helyet, amelyre a proletariátus érdekének a megőrzésére állították oda őket.

A proletárforradalom megmentői. — Népakarat, 1919. május 6. (I. évf. 17. sz.)

232.

KALOCSA, 1919. MÁJUS 7.

MADARÁSZ DEZSŐ POLITIKAI MEGBÍZOTT JELENTÉSE
A FÖLDMŰVELÉSÜGYI NÉPBIZTOSSÁGNAK
AZ EGYHÁZI VAGYON LIKVIDÁLÁSÁRÓL,
AZ ÉRSEKI ÉS FŐKÁPTALANI URADALMAK
GAZDASÁGI HELYZETÉRŐL ÉS A VOLT
URADALMI MUNKÁSOK BÉRKÖVETELÉSEIRŐL

Hivatkozással a Földművelésügyi Népbiztosság H. 360/919. sz. alatt nyert megbízatásomra, eddigi működésemről szóló

jelentésemet

következőkben terjesztem elő:

I.

Megbízatásom a *kalocsai érsekség és főkáptalan uradalmi* termelésének biztosítására és irányítására olyképp szólván, hogy kötelességemmé tétett úgy a járási, mint a megyei termelési biztosokkal haladéktalanul összeköttetésbe lépni, s az összeköttetést úgy velük, mint a megalakítandó járási és megyei termelőszövetkezeti központokkal, valamint a kiküldendő likvidáló bizottsággal állandóan fenntartani. 1/ gb. 1919. szám alatt felhívtam Jánoshalma, Akasztó, Hajós Nemesnádudvar, Sükösd, Érsekcsanád, Császártöltés, Géderlak, Dsztbenedek, Uszód, Bátya, Harta, Dunapataj, Kalocsa, Homokmégy, Szakmár, Foktó, Miske, Bogyiszló, Dusnok és Kecel

községek Direktóriumainak figyelmét arra, hogy az összes egyházi javak, tehát az uradalmak is, a kalocsai Direktórium által kiküldött politikai megbízottak ellenőrzése alatt állanak. Ez az ellenőrző bizottság személyemen kívül Fodor Herman, Kákonyi János és Matos Ferenc elvtársakból áll. Felkértem a községeket, hogy közöljék azon szerveik nevét, akiket a termelés biztosításával és irányításával megbíztak. Hangsúlyoztam, hogy a volt érseki és káptalani, most már állami uradalmak mindazideig, míg a *likvidáló bizottság* azokat teljesen át nem veszi, *egységes egészet képeznek*, miért is minden olyan intézkedés mellőzendő, ami ezzel az elvvel és a földművelésügyi népbiztosság rendeleteivel ellenkezik. Mindennemű leltározás, az uradalmakhoz tartozó ezúttal már *állami javak* feletti rendelkezés, különösen azok állagának csökkentése és a termelés céljától való elvonása tilos, s azoknak az eddigi termelési folyamatból való kikapcsolása csakis az erre rendelt szervek határozatával és meghallgatása után eszközölhető.

Felhívott községek egy része ezt hallgatólag tudomásul vette, az a része pedig, amelynek földműves szegénysége akár a szántóföldekre, akár a legelőkre igényt tartott, haladéktalanul közölte velem bizottságainak jegyzékét, s a vitás kérdésekben a tárgyalásokra meghívott, s mint arra az alábbiakban majd kiterjeszkedem, az eddigiekben sikerült is velük megállapodásokat létesíteni. Ezek a tárgyalások a legelőkre és a kapásokra nézve ma is folyamatban vannak.

11/gb. 919. szám alatt a kalocsai, dunavecsei és kiskőrösi járási gazdasági szakbiztosokat értesítettem megbízatásomról, felhívva őket a kölcsönös közreműködés biztosítására, s arra, hogy megbízatásomat a körzeti gazdasági szakbiztosokkal is közöljék. A kalocsai járási és körzeti szakbiztosokkal sikerült is az állandó összeköttetést biztosítanom, s velük egyetértésben intézem a hatáskörükben felmerülő termelési ügyeket.

12/gb. 919. szám alatt Szabó Lajos Pest vármegyei gazdasági szakbiztos elvtársat kerestem meg, és kértem, hogy a termelés biztosítására és irányítására vonatkozó vármegyei intézkedéseket velem is közölni szíveskedjék. Átiratom ez ideig válasz nélkül maradt.

II.

Működésem fő célját amellet, hogy az állami gazdaság egységét ideiglenesen fenntartom, a likvidáló bizottság működésének befejeztéig biztosítom, abban látom, hogy az uradalom gazdaságaiban a *szövetkezeti gazdálkodást* a gazdasági munkásokkal megismertessem, velük megkedveltessem, s a következő gazdasági évre a gazdálkodás rendszerét szövetkezeti alapokra helyezhessem.

A gazdaság egységének megóvása céljából a gazdaság üzeme legteljesebb ellenőrzésem alatt áll, kiadások csak ellenjegyzésem mellett eszközölhetők, anyagbeszerzéshez, termény felhasználásához avagy forgalomba hozatalához hozzájárulásom kikérendő. Ebben a tekintetben jelenthetem, hogy a tiszti kar részéről munkám megkönnyítésére a legnagyobb fegyellemmel és megértéssel találkozom annál is inkább, mert tudomásukra adtam, hogy jövőjüket ők is egyedül a szövetkezeti gazdaságban találhatják meg, ahol a gazdasági szakerő alkalmazása tekintetében kinek-kinek tanúsított szorgalma és képessége lesz egyedül az irányadó.

Ami a gazdálkodásnak szövetkezeti alapokra való helyezését illeti, az uradalmak egyházi vagyoni jellege a velejáró terhekkal a szövetkezetek azonnali megvalósítása elé elháríthatatlan akadályokat állít. Mind az ideig, míg a likvidáció meg nem történik, az érseki háztartás, különböző papi fizetések, tanintézetek, szemináriumok fenntartása stb. a gazdaság jövedelmeiből fedezendő. Ezeknek a kiadásoknak fedezésére szövetkezeti gazdálkodás mellett pénzt nem találhatnánk.

Ezenkívül a múlt kormány szerencsétlen földosztó politikájával az itteni földműves szegénységben túlzott igényeket támasztott, mely igények az ideai gazdasági évben feles bérletek engedélyezésével voltak csak kielégíthetők. Kalocsa 1500 földnélküli Jánosát a feles bérletekre vonatkozólag létrejött, s alább közölt megállapodások¹ felbontásával megélhetése tekintetében április hó folyamán újabb megrázkódásnak nem tehetjük ki.

Jövőre is sok nehézséget fog okozni Kalocsa városi szegénységének kielégítése. A kalocsai földműves szegénység ez ideig nem annyira földműves munkával, mint inkább földmunkával (kubikolással) foglalkozott. A mintegy 1500-ra tehető földmunkások közül a város közelébe eső uradalmi területekből legfeljebb 500 elégíthető ki részint feles bérlettel, részint az aratási és cséplési munkákkal, míg a többi 1000 földműves szegény munkához juttatása csak közmunkák azonnali megindításával történhetik. E tekintetben a kalocsai Direktórium a közutak karbahelyezése, évtizedek óta tervezett vasút földmunkáinak elvégztetése stb. útján kíván segíteni; előterjesztéseit már meg is tette, s nekem legyen szabad a t. Népbiztosság figyelmét ezúton is felhívnom e kérdés égetően sürgős és fontos voltára.

Mindezekből végkövetkeztetésül levonható, hogy a volt érseki, és káptalani uradalmaknak szövetkezeti gazdaságokká való átalakítása elsősorban a *likvidáló bizottság sürgős munkáját kívánja*, hogy az eme gazdaságokat terhelő különböző kötelezettségektől az állami gazdaság végérvényesen megszabaduljon. Időközben megjelent a 13. sz. K. N.² rendelet e likvidáció keresztülviteléről, melyre vonatkozólag a kalocsai Direktórium kiküldött Bizottsága A). alatt csatolt észrevételeit és javaslatait² megtette. Tiszte-

lettel felhívom a t. Népbiztosság figyelmét az abban foglalt s mezőgazdaságilag rendkívül fontos javaslatra, kérve, hogy annak a közoktatásügyi Népbiztosság vallásügyi likvidáló megbízottjánál, Fáber Oszkár elvtársnál érvényt szerezni méltóztassék, akihez a felterjesztés e hó 6-án már felküldetett.

III.

Pestvármegye területére a mezőgazdasági szegődményes munkások bére *kollektív szerződéssel* állapítottatott meg, amit az uradalom összes gazdaságaiban be is vezettünk. Ahol a kollektív szerződéstől a munkások eltérni kívántak, ott a kollektív szerződés megváltoztatására vonatkozó kérelmet tárgyalás és döntés céljából áttettem az illetékes birtokrendező és termést biztosító bizottsághoz, mely véleményem meghallgatása után meg is hozta határozatait.

Vannak azonban az uradalom terhére oly alkalmazottak is, akik gazdasági munkásoknak nem mondhatók, így az érseki háztartásban alkalmazott cselédek, hivatalozgái minőségben szereplő hajdúk, nyug. vagy kegydíj helyett további szolgálatra a magasabb javadalmazás tekintetéből megtartott volt érseki inasok betegségük miatt nem teljes munkakörrel, akik most mindannyian a kollektív szerződésben foglalt magasabb munkabérré tartanak igényt. Ezek helyzetének javítása feltétlenül szükségesnek mutatkoznék, de az állami gazdaság oly megterhelésével járna, melynek vállalását ügykörömben elintézhetőnek nem tartom, s így kérésük teljesítését a t. Népbiztosság dikrektíváitól tettem függővé.

A B. alatt csatolt kimutatás³ a hajdúk régi fizetését és a kollektív szerződés szerinti új járandóságot tünteti fel. E szerint a hajdúk régi járandósága 8839 korona 36 fillért tesz ki, szemben a kollektív szerződés szerint járó 6123 korona 36 fillérrel. Ezért a hajdúk eddigi illetményeikhez ragaszkodnak, de kérik a készpénz fizetésnek 1000 koronára való kiegészítését, s az eddigi 40 korona lakbérüknek 100 koronára való felemelését, ami a gazdasági béresekre nézve már bizottságilag meg is van állapítva.

Külön elintézést igényelne az uradalmi erdőőrök fizetésének rendezése is, akik az erdőőrök fizetésének végleges állami rendezését várják, addig is azonban kérik, hogy fizetésük a kollektív szerződés értelmében meg egyezés útján állapíttassék meg 1919. április hó 1-től kezdődő hatállyal, a következő feltételekkel:

- készpénz 2000 korona,
- 2 kat. hold őszi
- 2 kat. hold tavaszi szántó,

2 kat. hold rét vagy 4 kat. hold erdei kaszáló,

1200 öl kert,

10 drb marhára erdei legelő, beleszámítva 8 hetes koron felüli szaporulatot, valamint a tenyészbírákat is,

4 darab öreg sertés és ennek 20 drb. szaporulatára erdei legelő.

Az erdőőr tetszése szerint 4 drb sertés helyett 1 drb marha, vagy 1 drb marha helyett 4 drb sertés legeltethető.

1 öltöny nyári egyenruha,

1 öltöny téli egyenruha,

1 öltöny téli bekecs 3 évenként,

1 pár csizma,

1 pár bakancs,

Szabad tüzelő, szabad lakás.

Amennyiben a különleges viszonyoknál fogva a felsorolt illetmények egyik-másika természetben nem lenne kiadható, az alábbi megváltási árakat kérik. Éspedig:

Szántó föld holdját 150 koronával,

rét holdját 200 koronával,

1200 öl kert helyett 600 koronát,

erdei kaszálót holdanként 100 koronával,

marhalegelőt darabonként 100 koronával,

sertéslegelőt darabonként 25 korona,

egy öltöny nyári egyenruha helyett 800 korona,

egy öltöny téli egyenruha helyett 1200 korona,

egy drb téli bekecs helyett évi 400 korona,

egy pár csizma helyett évi 400 korona,

egy pár bakancs helyett évi 200 korona,

természetbeni lakás helyett évi 300 korona váltság adassék.

Az erdőőrökre fent megállapított fizetésnél 10%-kal magasabb fizetést kérnek az uradalmi főerdőőrök (vadászok).

Az erdőőri illetmény fent megállapított mennyiségének 3/4 részét kérik az ideiglenes minőségben alkalmazott szakvizsgázott segéderdőőrök, saját választásuk szerint váltságilag vagy természetben, amennyiben az természetben kiadható.

Nem szakvizsgázott kisegítő segéderdőőrök az erdőőri fizetés felét kérik, saját választásuk szerint váltságilag vagy természetben, amennyiben az természetben kiadható.

A központi erdőőrök pedig a kollektív szerződés szerint a kalocsai belső uradalmi I. o. altisztekre megállapított fizetést kérik, ami a következő:

Készpénz	1100 korona,
búza	11 m. mázsa,
rozs	8,80 m. mázsa,
árpa	6,60 m. mázsa,
kerti föld	330 öl,
zsold föld	2640 öl,
szalonna	35 kg,
tehentartás (10% többletnél 100 K)	1 darab,
fa (hasáb)	9 úrm.
csizmaváltság	220 korona.

Ezzel szemben az erdőőrök eddigi járandóságait a C. alatti táblázat⁴ tünteti fel.

Kérek sürgős intézkedést, az erdőőrök fizetésrendezése tárgyában.

Nem kis nehézségbe ütközik a gazdaságban alkalmazott iparosok (gépészek, kovácsok, kőművesek, bognárok, ácsok stb.) fizetésének rendezése és munkaidejének megállapítása, akik részben az iparos munkásokra nézve kiadott forradalmi korm. Tanács LXIV. sz. rendelet⁵, részben pl. a gépészek a Vas- és fémmunkások lapja 15. számában 1919. április 11-én megjelent, s a Budapest és környékbeli gépészek, fűtők és üzemi munkások alapter követelése alapján állanak. Ez utóbbinak vonatkozó részei a következők:

„10. A gazdaságokban dolgozó vas- és fémpárt tanult főgépészek évi fizetése 22 000 K, ezenkívül megfelelő lakás, fűtés és világítás, vagy a pénzösszegnek megfelelő természetbeni járandóság.”

„11. Szakmát tanult gazdasági gépészek évi fizetése 15 000 korona, megfelelő lakás, fűtés és világítás vagy megfelelő természetbeni járandóság.

Cséplőgépészek és más idénymunkásokra országos intézkedés jön.

Bérek minimálisak, szolgálati évre tekintet nélkül 8 órai munkaidővel. 8 óra után első 2 óra 50%-kal, további órák 100%-kal magasabban fizetendők.

Havi fizetéses gépészek havi munkaórája csak 216 óra lehet, ezen túl végzett munka túlóra.

Minden gépész és fűtő stb. évenként 2 öltöny munkásruhára, azonkívül évenként legalább 14 napi fizetett szabadságra tarthat igényt.”

E kettős alapon a gazdaság gépészei a D. alatti táblázatban foglalt bérkövetelést⁶ terjesztették elő jóváhagyás végett.

E. alatt az uradalom dohány felesmunkálati szerződését⁷ közlöm, melyet 1919. február 21-én kötöttek a dohánykertészek, akik most hivatkozva a drágaságra, s a ruha és lábbeli be nem szerzésére, kérnek még a szer-

ződésben foglaltakon felül 6 m. m. búzát és 6 m. m. rozsot is személyenként. Kérelmük eredetijét F. alatt⁸ mellékelem.

Mindeme munkabérek tekintetében sajnosan kell nélkülöznünk a t. Népbiztosságok határozott rendelkezéseit, s főleg annak kimondását, hogy a mezőgazdaságban *bármilyen*, akár ipari, akár mezőgazdasági alkalmazottra nézve egyaránt a napfelkeltétől napnyugtáig tartó munkaidő kötelező, mert különben az iparosok 8 órai munkaideje a földművelők munkájának folytonosságát zavarja, másrészt a földművelőket is a 8 órás munkaidő követelésére sarkallja.

Mindama fizetési igények teljes kielégítése azonban, melyekről eddig említést tettem, a gazdaságot oly helyzetbe juttatja, hogy számításom szerint a gazdaság ezek kielégítésének kötelezettségével hamarosan állami segítségre szorulna.

Meg kell említenem azt is, hogy a munkabérek nem lévén egységesen szabályozva a május 6-án megjelent F. N. rendelet⁹ megállapította béreken napszamos munkások alig lesznek kaphatók, mert mindenki a másutt fizetett nagyobb munkabérért akar csak dolgozni. Így legutóbb konyhakerti munkára a napszamosok csak 5 K órabér mellett voltak kaphatók, mert az újjavításnál ennyi bért fizettek.

Ugyancsak sürgős és országosan egységes alapelveken nyugvó rendezést igényelne az aratási és cséplési munkavállalók jórandósága¹⁰ is, amire nézve egyrészt túlzott követelésekkel, másrészt különböző községbeli lakosok ellentétes érdekű munkaigényeivel állunk szemben.

IV.

Ami a volt érseki uradalom területére vonatkozólag az egyes községek földműves szegényeinek igényeit illeti, a megalakult birtokrendező és termelést biztosító bizottságokkal folytatott tárgyalások alapjául ama jegyzőkönyvben foglalt megállapodás szolgált, melyre 1919. március hó 21-én Várhidy miniszteri biztos a kalocsai érdekeltekkel jutott, s melyet 1919. március 27-én a Földművelésügyi Népbiztosság 78 178/X. sz. alatt tudomásul is vett. A többi községek földműves szegényeivel hasonló megállapodásra igyekeztem jutni, mert ez alapon lehetett egyedül az idejü termést és a gazdaságnak maradó termények útján a jövő évi termést biztosítani. A megállapodás másolatát¹ G. alatt csatolom.

További megállapodásokat ez ideig az uradalmi területeken levő községek földműves szegényeinek legeltetési igényei követeltek, amire nézve egyrészt az, hogy az esős időjárás folytán a területek nagyrészt víz alatt állanak, másrészt pedig az uradalmi területeken kívül eső községek direktó-

riumainak ama szűkkeblű eljárása, hogy legelőterületeikről az oda fűbérre felvett idegen községbeli állatokat az utolsó pillanatban letiltották, nagy nehézségeket okozott. Mégis sikerült 60—100 K fűbér ellenében az igényesek marháinak legelőt biztosítani.

Nemcsak az uradalmi gazdaságok, hanem az egész Sárközi Ármentesítő Társulat érdekeltsége panaszolja, hogy a rendkívüli sok csapadék folytán igen nagy károsodásnak van kitéve, amin csak a csanádi szivattyútelep erőteljes működtetésével lehetne segíteni. E célból 58/gb. 919. sz. alatt nevezett társulatot felhívtam, hogy a szén hiánya megszüntetésére tegyen lépéseket, amihez a t. Népbiztosság segítségét is kilátásba helyeztem.

V.

Miután a főkáptalan gazdaságai haszonbérbe vannak adva, vetéskimutásokat azokról a termelést biztosító és birtokrendező gazd. szakközegek adhatnak.

Az érseki uradalom 2. főintézősége részéről beadott május 2-ről kelt vetéskimutatásokat azonban H. és I. alatt mellékelem, amiből kitűnik, hogy a termelés biztosítása tekintetében kötelezettségünknek eleget tettünk.

A 2000 darabból álló sertésállomány fenntartása és csalamádévetésünk biztosítása céljából már tettünk lépéseket a t. Népbiztosságnál 100 m. mázsa csöves tengeri kiutalás iránt, mert különben kénytelen lenne az állami gazdaság sertései jórészét, nevezetesen 800 db választott malacot és 200 db süldőt a községi szegénységnek maximális áron rendelkezésre bocsátani. Kiutalás iránti kérésünk teljesítését a t. Népbiztosságnak újból figyelmébe ajánljuk, hogy ilyképp állataink takarmányozásáról gondoskodhassunk, s a városi élelmezésre oly nagy jelentőségű sertésállományt a maga teljességében fenntarthatassuk.

VI.

Végül 7/gb. 1919. szám alatt április 10-én a t. Népbiztossághoz küldött jelentésemben foglaltakra kell visszatérnem, ahol is az uradalom pénzkezelésére nézve tettem jelentést oly értelemben, hogy szerény felfogásom szerint az uradalom pénztára állami pénztárnak, tisztviselői állami tisztviselőknek tekintendők, s így személyemnek a Tanácskormány érdekei külön képviselőt is találván, ama nézetemnek adtam kifejezést, hogy az uradalom pénzkezelésére nézve fenntartandók az eddigi állapotok, gazdasági kiadások hozzájárulásom nélkül nem eszközölhetők; egyéb természetű kiadások esz- közléséhez, milyenek például szemináriumok fenntartásához való hozzá-

járulások, tanítók drágasági pótléka, stb. a kalocsai Direktórium egyházi javak őrizetbe vételére kiküldött bizottságának hozzájárulása szükséges.

Kérem ebbeli eljárásom jóváhagyását, s további fenntartását mind az ideig, míg a likvidáció befejezve nem lesz.

Madarász Dezső
politikai megbízott

Tisztazat, tintával irt aláírással. — OL. L. 17. 1966/1919. sz. (2. csomó)

1 A megállapodásra lásd e kötet 155. számú dokumentumát.

2 A Közoktatásügyi Népbiztosság 13. számú rendelete (1919. április 21.) az egyházi vagyon köztulajdonba vételével a helyi munkás-, földműves- és katonatanácsokat, ill. az általuk létrehozandó likvidálási bizottságokat bízta meg. (*Tanácsköztársasági Törvénytár*. Szerk. PONGRÁCZ Jenő. Bp. 1919. II. füzet. 137—140. old.)

A pont alatt csatolt, május 3-i jelentésében Madarász Dezső az egyházi vagyon fentiek szerinti átvételétől az érseki és főkapitányi uradalmak gazdasági egységét feltette, amelynek megóvására és termelésének biztosítására a Földművelésügyi Népbiztosságtól megbízást kapott. Megállapítása szerint „... az a veszély fenyeget, hogy az érseki és főkapitányi uradalmakból eltűnik a termelés eddig megőrzött egysége, az uradalmak gazdaságai szétszakadnak, s rövidesen teljesen lehetetlenné válik a szövetkezeti gazdálkodásra való áttérés, s a szövetkezeti központoknak a most meglévő gazdasági központok szerint való kiépítése. Eddigi tapasztalataink azt bizonyítják, hogy a helyi tanácsok megfelelő szakerek hiányában a rendeleteknek nagyon kezdetlegesen bírnak csak érvényt szerezni. A fennálló uradalmi területekkel szemben a régi kormányzat földosztási rendeletének káros hatása alatt oly igényeket formálnak, melyek a szövetkezeti termelés elvével ellentétben az egyéni kisbirtokok létesítésére tendálnak.” Mindezek miatt Madarász az egyházi javak két csoportba sorolását javasolta. A templom, a lelkész, az iskola és a tanító fenntartására szolgáló javakat továbbra is a helyi tanácsok, az érseki és főkapitányi gazdaságot azonban a Kalocsai Direktórium egy külön bizottsága likvidálná.

3 Uo.

4 A volt főkapitányi és érseki uradalom erdőterületei bérei kerületenként változtak. Bérszintjüket a szélső értékek közlésével jellemezzük:

készpénz	300 K
széna	0—42 q
őszi szalma	0—28 q
tavaszi szalma	0—14 q
űzfifa	10—32 fűméter
marhatartás	3 db
sertéstartás	4 db
föld ősziék alá	2,67—2,75 magyar hold
föld tavasziak alá	0—2,75 magyar hold

5 A Porradalmi Kormányzótanács LXIV. számú rendelete az ipari munkások bérének ideiglenes rendezésével foglalkozott. A szakmunkások órabérét 4—8,50, a betanult és segédmunkásokét 2,50—6,50, az ifjúmunkásokét 1,50—2,50 koronában állapította meg. (*Tanácsköztársasági Törvénytár*. i. m. II. füzet. 32—33. old.)

6 A gépészek meglévő és óhajtott járandóságairól a vas- és fémmunkások szakszervezetének kalocsai csoportja által készített kimutatást az alábbiakban közöljük:

Járandóság		Műhelyvezető, gazdasági gépész		Gőzeke gépész		Gépészsegéd		Gőzeke fűtő		Jegyzet	
megnevezés	mérték	jelenleg évi	jövőben évi	jelenleg évi	jövőben évi	jelenleg havonta	jövőben	jelenleg évi	jövőben évi		
kézpénz	korona	3000	14 000	2400	12 000	250		1000	6000	ezen előírt bérek 8 h munkaidő alapon. 8 h után végzett első 2 h 50%- kal, a továb- bi órák 100%-kal magasab- ban fizet- tendők.	
búza	q	8	16	12	16	—	Mint a lakatosok órábéré	18	18		
rozs	q	4	4	4	4	—		/*	4		
árpa	q	—	4	4	4	—		6	6		
fa	kemény öl	4	4	4	4	—		szabad	tüzelő		
	lágú öl	4	4	4	4	—					
tej	naponta liter	6	6	6	6	—			3		3
kukoricaföld	□ öl	2400	3600	2400	3600	—			2400		2400
árpaföld	□ öl	—	1200	—	1200	—			1 pár csizma		1200
lakás		termész	etben	termész	etben	termész		etben	termész		etben
sertéslegelő	drb	2	4	2	4	—			2		4
ruha		—	2 öltöny	—	2 öltöny	—			—		2 öltöny

/* 32 kg só,
32 kg szalonna,
26 kg petróleum

Megjegyezzük, hogy a mezőgazdasági üzemekben dolgozó ipari munkások járandóságát a Népgazdasági Tanács 1919. június 5-én megjelent 28. számú rendelete szabályozta. A rendeletben rögzített bérszint valamivel meghaladta a kalocsai gépezetek addigi járandóságainak mértékét, de jóval alatta maradt új igényeiknek. (*Tanácsköztársasági Törvénytár.* i. m. IV. füzet. 108—110. old.)

7 Uo. Mivel a dohánykertészek száma elenyésző volt, szerződésüket nem közöljük.

8 Uo.

9 A Földművelésügyi Népbiztosság 41. számú rendelete a nem budapesti és nem Budapest környéki mezőgazdasági földmunkások részére a következő napi béreket írta elő:

férfiak	25 K
nők	20 K
15—18 éves fiúk és lányok	12 K
15 évnél fiatalabbak	8 K

Tekintve, hogy a rendelet szerint a mezőgazdasági munkanap „napfelkeltétől napnyugtáig tart”, a mezőgazdasági földmunkások órábéré kb. 0,8 és 2,5 K között mozgott. (Vö. *Tanácsköztársasági Törvénytár.* i. m. III. füzet. 48—50. old.)

A mezőgazdasági munkások munkabéré később módosult. A június 18-án megjelent 47. N. T. számú rendelet az 1919. június 15-től szeptember 1-ig terjedő időre a férfiak napi bérét, 35 a nőkéét 25, a 16—18 éves fiúkéét és leányokéét 20, a 14—16 évesekéét 14, a 14 évnél fiatalabbakéét pedig 10 koronában állapította meg. (*Tanácsköztársasági Törvénytár.* i. m. V. füzet. 128—130. old.)

10 A részesaratók természetbeni járandóságairól az 1919. május 15-én közzétett 55. F. N. számú rendelet intézkedett. (Lásd: *Tanácsköztársasági Törvénytár.* i. m. III. füzet. 64—66. old.)

CSÁSZÁRTÖLTÉS, 1919. MÁJUS 7.

A KISKÖRÖSI FORRADALMI TÖRVÉNYSZÉK
JEGYZŐKÖNYVE A CSÁSZÁRTÖLTÉSI JEGYZŐ
HATALMASKODÁSÁRÓL
ÉS ÉLELMISZERHALMOZÁSÁRÓL

A volt jegyző a munkástanács elnökét az állásától felfüggesztette. A jegyző az elnököt minden jogától elvonta, és továbbá azt mondta, hogy fizetés nem jár neki, mert ő semmi címen nem felelős. Amikor ő ezt kijelentette, hogy az elnöknek fizetés nem jár, és a felelősség a község ügyének az elvégzése [ért] nem őt terheli, folytán úgy érteve, hogy minden jogától megfosztotta [így].

És a forradalmi törvényszéki bűntényt követett el, holott nincs joga egyes személyeknek a saját önfejlőleg rendelkezni és visszaélni, csakis a felső fórum meghatározása értelmében, ha az elnök a kötelességnek elégtételt nem ad.

Holott több rendbéli bűnt követett [el] a munkás lakossággal [szemben]. A régi burzsoá hatalmi visszaéléssel jelentette ki, amikor őtőle szükségleti cikkeket követeltek, és legelni küldte őket, efolytán a panasz fölmerülése folyamán én, mint kiküldött bizottság kötelességemnek tartottam a vizsgálatot Fek Miksa ellen megindítani. Efolytán kiderült mind bűnös, mind rossz erkölcsű egyén, aki én irántam mint Viczián Mihály ellen is viselkedett.

„Ő mindent jobban tud mint én”, és azt a kijelentést fejezte ki, „hogy ő mindenhez jobban ért mint én”, és semmit nem bocsát az én rendelkezésemre.

Ezáltal én mint kiküldött, hogy a Kiskun Halasi kiküldött elvtársnak a kocsi átadását nem engedélyezte, efolytán a letartóztatást a fölmerülő panaszok folytán végrehajtottam, és a házvizsgálatot megtartottam, és nagy mennyiségű ércpénzt találtam. Szám szerint találtam: 48 drb ezüst 1 koronást, 1 drb 2 koronást, és 2 drb 5 koronást, 7 drb papír ezer koronást.

Azon fölül még nagy mennyiségű disznóhús, 9 drb sonkát képező és 1 drb disznósajt, ami mellőzhető és elkobzandó volt, ezen felül 3 kanna zsír, ami körülbelül 100 kg súlyt képez, a többi meghagyatott a család létszámához képest körülbelül negyven kg, azután a három kanna zsír közül 1

kannával a császártöltési ellátatlanok részére meghagyandó, a másik kettő pedig a Bpesti proletár testvérek részére elszállítandó, és azonnal Kiskőrös központjának átadandó.

A vizsgálat folytán élelmiszer és zsír mennyiségen kívül még lefoglalt Viczián Mihály elvtárs, közéleti megbízott nagyobb mennyiségű sörét és lőszert, ami kitesz körülbelül 18 vagy 20 kgrammot.

A jegyzőkönyv fölolvastatott és aláíratott.

Gyenezse Ferenc
toborzó bizottság tagja
olvashatatlan aláírás

Tuba Gábor
jegyzőkönyvvezető
Viczián Mihály

Tintával írt tisztázatot, tintával írt aláírásokkal. — PIA. 609. f. 12/1919—29. 5. e.

234.

KISKUNHALAS, 1919. MÁJUS 8.

HUBERT OSZKÁR DETEKTÍV JELENTÉSE A DIREKTÓRIUMNAK A PRÓNAYFALVÁN ÉSZLELT ELLENFORRADALMI MEGMOZDULÁSRÓL

A prónayfalvi községi direktórium 2 tagú küldöttséget menesztett a kiskunhalasi direktóriumhoz azon kéréssel, hogy legyenek segítségükre, mivel Prónayfalván kimondott ellenforradalmi aktió van készülóban, és ezt lehetőleg még csírájában el kell nyomni.

A kiskunhalasi direktórium az itt levő Bácskai Vörös Ezred egy szakaszával kiküldte Grossz Dezső budapesti kiküldöttet, hogy vizsgálja meg az ügyet, és ha szükségesnek találja, úgy a teljes aktiót lehetőleg még csírájában fojtsa el.

Grossz az idecsatolt jegyzőkönyvek alapján a következőket állapította meg:

Beretka István az idecsatolt jegyzőkönyvi kivonatok alapján f. hó 5-én délután azt a parancsot adta ki, hogy mindenki vegye le a vörös szalagot,

mert úgyis egy óra múlva itt lesz az ellenség, és tartsa mindenki készen a fehér szalagot, hogy kellő pillanatban azt feltűzhessék. Tüzelté tovább a legénységet arra is, hogy ne hallgassanak senki másra, csak órá, hiszen úgysem tart már ez soká, ami eddig volt. Megtette még azt is, hogy a vörös őrség tábláját az irodáról levette, és nem engedte ismét kitenni. A teljes vörös őrséget lefegyverezte, és a fegyvereket a szintén letartóztatott 5 társánál helyezte el, kikről kiderült, hogy tisztán burzsoák. Mind egytől egyig nagyobb földes gazdák, kik az ottani Direktórium egybehangzó vallomása alapján minden tekintetben megbízhatatlanok, és lesik a pillanatot, hogy mikor üthetnek egyet a mostani kormányon.

Kihallgatásuk alkalmával mindent tagadnak.

További intézkedés végett átteszem az ügydarabot a Forradalmi törvényszékhez.

Hubert Oszkár
Detektív főnök

Másolat, aláírás nélkül. — B-KmL. Kiskunhalas. Direktórium ir. 115/1919. sz.

235.

DUNAPATAJ, 1919. MÁJUS 10.

KIMUTATÁS AZ ÁLTALÁNOS ISKOLÁS TANULÓK HIÁNYZÁSÁRÓL MÁJUS 1. ÉS 11. KÖZÖTT

<i>Sor- szám:</i>	<i>A tanuló neve:</i>	<i>Mulasz- tott fél- napok:</i>	<i>Mulasztás oka:</i>	<i>A szülő neve:</i>	<i>Ház- szám:</i>
1.	Art Julia	1	Fahordás	Arth Imre	596. sz.
2.	Csehi Erzsébet	2	Cipőhiány	Csehi János	145. sz.
3.	Csókás Rozália	4	Cipőhiány	Csókás Mihály	757. sz.
4.	Geiger Ilona	3	Cipőjavítás	Geiger Ferencz	45. sz.
5.	Hajdú Erzsébet	1	Libaórzés	Hajdú József	771. sz.
6.	Horváth Teréz	3	Otthoni el- foglaltság	Horváth József	527. sz.

7. Judák Borbála	10	Nem igazolta	Özv. Judák Györgyné	245. sz.
8. Király Ilona	5	Cipőhiány	Özv. Király Jánosné	1284. sz.
9. Mészáros Margit	1	Cipőjavítás	Özv. Mészáros Istvánné	265. sz.
10. Nagy Júlia	3	Haláleset	Özv. Nagy Mihályné	1600. sz.
11. Nagy Mária	3	Haláleset	Özv. Nagy Mihályné	1600. sz.
12. Nagy Eszter	7	Nem igazolta	Koczka Eszter	449. sz.
13. Novotnik Ilona	2	Otthoni elfoglaltság	Novotnik János	369. sz.
14. Pitrik Julianna	3	Betegség	Pitrik József	774. sz.
15. Rákóczy Erzsébet	1	Csúnya idő	Rákóczy György	726. sz.
16. Rákóczy Ilona	1	Csúnya idő	Rákóczy György	726. sz.
17. Ritter Ilona	7	Cipőhiány	özv. Ritter Józsefné	627. sz.
18. Szűcs Julianna	11	Betegség	Szűcs János	209. sz.
19. Szűcs Mária	1	Cipőhiány	Szűcs Pál	125. sz.
20. Tóth Ilona	3	Cipőhiány	Tóth Péter	1317. sz.

Csajághy Imre
vezető tanító

Sáska Irén Ibolya
I. osztály vezetője

Tintával írt tisztázatot, tintával írt aláírásokkal. — B-KmL. Dunapataj. Kig. ir 1287/1919. sz.

KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1919. MÁJUS 11.

A DIREKTÓRIUM HIRDETMÉNYE A VALLÁS SZABAD GYAKORLÁSÁRÓL

Világ proletárjai egyesüljétek!

Árulók

járnak közöttünk: — vigyázzunk emberek! A kútmérgező nem oly gyalázatos és nem oly veszedelmes, mint amilyenek ezek, akik a lelkeket akarják megmérgezni. Grófok, bárók, pesti milliomosok és bankárok költségén járják a vidéket, és a faluk hívó népét azzal a buta hazugsággal vezetik félre, hogy az új rend, a tanácsköztársaság eltörli a vallást, lerombolja és meggyalázza a templomot.

Fogjátok le vagy verjétek ki a bitangot, aki ezt a hitvány rágalmat terjeszti! Tudjuk mindnyájan, hogy ennek a híresztelésnek hazudik minden szava, és hazug még a lélegzete is az olyan embernek, aki ezt a hírt terjeszti. — A tanácsköztársaságban

szabad mindenkinek a hite, vallása, felekezete!

Imádhhatja ki-ki a maga istenét, amint akarja, és ahol akarja, sőt a tanácsköztársaság, az új rend megvédi, hogy ebben senki ne gátolja, ne zavarhassa. Az új rend

nem bántja a vallást, nem nyúl a templomhoz,

és aki akarja, gyermekét is nevelheti vallásos hitben. A tanácsköztársaság nem akar mást, csak annyit, hogy a vallás mindenkinek magánügye legyen. Ez annyit tesz, hogy senkit se lehessen hitvallásra kényszeríteni hite, akaratja, meggyőződése ellen, mint ahogyan a sötét középkorban ezrével mészárolták le az embereket, és országokat dúltak föl azért, hogy emberekre olyan vallást kényszerítsenek, amely nekik nem kellett.

Szabad az emberi lélek, és szabad a lelkiismeret!

Higgyen és imádkozzék mindenki esze vagy szíve szerint. De ne lehessen senkinek üzlete a vallás, senki ne kovácsolhasson a vallásból fegyvert, hogy a szegényeket és gyengéket elnyomja!

Ez az igazság emberek. Elvtársak! A szabadság, a jólét és egyenlőség, az öröm és meglegedés napja kel föl szegény Magyarországon és az egész meg-

szenvedett világ fölött. Ne engedjétek, hogy a hazugság és butaság elvegye ennek fényét, és a sötétséget hozza megint reánk.

Verjétek ki az árulót, a hitványt, aki azért ment hozzátok, hogy ily bitang rágalommal ártson az új rendnek, és elriasszon benneteket a boldog jövőtől, mely mindnyájunkra vár!

Direktórium.

Nyomtatvány. (48×64 cm. Fehér színű papíron fekete betűs szöveg.) — B-KmL. Kiskunfélegyháza. Plakátgyűjtemény. szám nélk.

237.

KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1919. MÁJUS 11.

A FÉLEGYHÁZI PROLETÁR TUDÓSÍTÁSA A MEGYE TERMELŐSZÖVETKEZETI MOZGALMÁRÓL

Pest megyében egyre-másra alakulnak meg a termelészövetkezetek. Eddig mintegy 30 000 holdon alakítottak szövetkezeteket a volt nagybirtokosok béresei és cselédei, de újabb szövetkezetek alakulásai is folyamatban vannak. A szociális szempontokon kívül a szövetkezetek alapításánál elsősorban a közéletmezés szükségletének biztosítása a cél. Ezért sok olyan rendelkezés történt, hogy ezt a célt minél jobban el lehessen érni. Így intézkedés történt arra nézve is, hogy a szövetkezetek kötelékébe nem tartozó kisbirtokosok terményeiket szintén csak a szövetkezet útján értékesíthessék. Ezenkívül a szövetkezeti tagok az osztalékra előlegül kapott konvencióból azt a részt, amely náluk feleslegként mutatkozik, a szövetkezet útján tartoznak értékesíteni, vagyis a felesleg ellenértékét pénzben vagy ipari cikkben kapják meg.

Újabban a következő termelészövetkezetek alakultak meg: Aszódi járás: (volt Schossberger-féle birtok) 18 301 hold, Dunavecse: 5722 hold, Kenyérmező: (volt megyeri Krausz-féle birtok) 604 hold, Vecsés: (Halomi-puszta) 1500 hold, Kiskunhalas: (községi birtok) 400 hold, Ráckeve: 3000 hold.

Cegléden két kisebb birtokon szövetkezeti alapon konyhakerti gazdaság alakult. Erzsébetfalván most van alakulóban a termelészövetkezet a Kapi-

tány-pusztán, folyamatban van Pusztavacson a 16 000 holdas Kóburg-féle birtoknak termelészövetkezetté való átalakulása is, és ugyancsak napok kérdése, hogy Károlyi László és Farkas László volt birtokai Ócsán 5000 holdon termelészövetkezetté alakulnak. Termelészövetkezet lesz a legrövidebb időn belül az 1800 holdas sütői, Reviczky-féle birtokból, és termelészövetkezetek alakulási munkálatai folynak Kalocsán, Nagykőrösön, Nagykátán, Pomázon, Békásmegyeren, Uriban és Sződön.

A megalakult és alakulásban levő szövetkezetek kötelékébe bevonják az iparosokat is, akik a jövőben a szövetkezeti tagok részére fognak dolgozni, és e munkájukért a szövetkezet jövedelméből szintén rendes jutalékot kapnak.

Termelészövetkezetek Pest megyében. — Félégyházi Proletár, 1919. május 11. (I. évf. 13. sz.)

238.

BUDAPEST, 1919. MÁJUS 13.

BALOG JÁNOS JELENTÉSE
A BELÜGYI NÉPBIZTOSSÁGNAK
A LAJOSMIZSEI LAKOSSÁG
POLITIKAI HANGULATÁRÓL

Felhívom az Önök figyelmét a Pest megyében levő lajosmizsei állapotokra, ott az intéző bizottság sajnos azt csinál, ami neki tetszik, a kiadott rendeleteket önkényesen félremagyarázzák, úgyszólván elidegenítik az embereket a Tanácsköztársaságtól, mindent a legrosszabb színben tüntetnek fel, pedig ha értelmesebb elvtársak magyaráznák meg, akkor sokkal, de sokkal több eredményt lehetne ott elérni minden tekintetben, úgy a közrend, mint az élelmezés tekintetében, mert ennivaló van, csak az a baj, hogy egész nyíltan hangoztatják azt, hogy ennyit meg ennyit hagynak meg a vörösök (így hívják az őrseget), ez pedig olyan pánikot idéz elő, hogy a kisgazda inkább nullás liszttel eteti a malacokat, mert fél, hogy elviszik, pedig tudtommal nem jelent meg ilyen parancs.

Most megjelent a rekvirálás és gyűjtés a katonák részére, ezt meg úgy magyarázzák, hogy mennek rekvirálni, minden családba személyenként meg-

hagynak mindenből 3 darabot, a többit meg elveszik, képzelhetik, hogy milyen dugdosás megy most ott, pedig ha szép szóval megmagyaráznák, akkor több eredményt érnek el.

Az ellenforradalmi tünet nagy, ez[t] pedig csak úgy lehet megakadályozni, ha tudományos előadások tartatnak úgy földesgazdáknak, mint a dolgozóknak, ezt viszont munkássággal meg az úgynevezett intelligenciával.

A szesztilalom is megvan, de a katonák maguk mennek be fegyverrel, de leginkább az odavalósiak követelnek, hogy adjanak nekik innivalót, ezt csak úgy lehet megakadályozni, ha valakit szigorúan megdorgálnak vagy megbüntetnek.

Egész nyíltan azt hangoztatják, hogy ők nem mennek a demarkációs vonalra, azt annak tulajdonítom, hogy egy sem volt szervezett munkás, hanem csak alkalmi emberek voltak mindig, ők inkább az ellenforradalom csírái, mint a mi katonáink, pedig most nagyon vigyázni kell erre a vonalra, mert közel van Kecskeméthez.

Kérem soraimat átolvasni, és meggyőződni annak valódiságáról, és egészséges intézkedéseket kér

Balog János.

Tintával írt tisztázat, tintával írt aláírással. — PIA. 603. f. 2/40. ó. e. 82—83. fol.

239.

KECSKEMÉT, 1919. MÁJUS 13.

SINKÓ ERVIN UTASÍTTJA
A KECSKEMÉTI TERMELŐ TANÁCSOT,
HOGY KÉSZÍTSEN TERVEZETET
AZ ÉLELMISZEREK HATÓSÁGI
KEZELÉSBEVÉTELÉRŐL

Megbízom a Kecskeméti Termelő Tanácsot, hogy úgy a baromfi, mint hús, zöldség, valamint főzelékfélék hatósági kezelésbe való vételére tervet dolgozzon ki, evégett tárgyalásokat folytasson termelőkkel, kereskedőkkel, intézkedjék legjobb belátása szerint.

Különösen sürgős feladatává teszem a Termelési Tanácsnak, hogy a hús elosztása miatt a kerületekben hússzékot állítson fel, és megfelelő személyzetet vegyen fel, hogy ez az apparátus már egy-két nap múlva dolgozhasson. A Termelési Tanács intézkedései keresztülvitelezéséhez karhatalmat igényelhet.

Sinkó Ervin
városparancsnok

Tisztázat másodpéldánya, tintával írt aláírással. — B-KmL. Kecskemét. Kormányzó-tanácsi biztos ir. 247/1919. sz.

240.

KISKUNHALAS, 1919. MÁJUS 13.

**BUNDZSÁK ISTVÁN SZÁZADPARANCSNOK
JELENTÉSE AZ INTÉZŐ BIZOTTSÁGNAK
A VÖRÖS ŐRSÉG HELYI SZÁZADÁNAK
MEGSZERVEZÉSÉRŐL ÉS SZOLGÁLATI
BEOSZTÁSÁRÓL**

Jelentem, hogy a vörösőrséget megszerveztem 200 főből, ahogy azt a II. vörösőr kerület szóbeli utasítással elrendelte.

A vörösőség felváltva teljesít szolgálatot, még pedig úgy, hogy egy huszonnégy órát egyfolytában és utána egy huszonnégy órai kimenőt kapnak.

Szolgálatot következőképp osztottam el: 7 ember a vasúthoz, 4 ember a Direktóriumhoz, 2 ember a volt rendőrkapitányi hivatalhoz, 2 ember a vörös őrség parancsnoksághoz, 3 ember a vörös őrségnél kapuőr, 3 ember a Hofmeister háznál levő raktárhoz, 3 ember a közellátáshoz, 3 ember a húscsarnokhoz, 2 ember a városi kórházhoz, 2 ember a posta, 4 ember a hadifoglyokhoz, 4 ember a szakaszokhoz mint ügyeletes és még 4 őrzőjárat mozog éjjel és nappal két-két órai felváltással, erre a szolgálatra kell 24 ember, a felsorolt szolgálatokhoz kell összesen 73 ember, a fentmaradt 27 embert felhasználjuk tartaléknak.

A járőröket azért indítottam éjjel és nappal, mert minden nap előfor-

dult, és pedig több helyen, hogy egyes katonák önként rekviráltak kocsikat, élelmi cikkeket, ruházati cikkeket, szóval amit bírtak, elvittek.

A jelentésemnek a járőrökre vonatkozó részét ha jóváhagyja az intézőbizottság, kérem közhírré tétetni a városban.

Bundzsák István
ideiglenes századparancsnok

Tisztázat, ceruzával írt aláírással. — B-KmL. Kiskunhalas. Direktórium ir. szám nélk./1919.

241.

HAJÓS, 1919. MÁJUS 14.

A HELYI DIREKTÓRIUM TÁVIRATA
A NÉPSZAVA SZERKESZTŐSÉGÉNEK
A SZOCIALISTA PÁRT NEMESNÁDUDVARI,
SÜKÖSDI ÉS ÉRSEKCSANÁDI SZERVEZETÉNEK
MEGALAKULÁSÁRÓL

Nemesnádudvar, Sükösd, Csanád községek Visnovszki elvtárs előadása után megalakították a párt és szakszervezeteket, és elhatározták, hogy ingyen élelmiszert küldenek a bpesti testvéreknek.

Hajósi direktórium

Tíntával írt tisztázat. — PIA. 606. f. 3/41. 5. e. (XVIII. köt.) 1472. fol.

KECSKEMÉT, 1919. MÁJUS 16.

**KOHUT JÁNOS ASZTALOSMUNKÁS
A REKVIRÁLT KERÉKPÁROK
VISSZAADÁSÁT KÉRI A HADÜGYI
NÉPBIZTOSSÁGHOZ KÜLDÖTT LEVELÉBEN**

Igen Tisztelt Elvtársak!

Szíves türelmüket kérem panaszom meghallgatásához.

Kecskeméten, a Hadügyi Népbiztosság rendelete értelmében a múlt hó 30-án kerékpárszemlét rendeltek el. Az ott bemutatott kerékpárokat és alkatrészeket, tekintet nélkül minőségükre avagy tulajdonosukra, mind elvették.

Minden felvilágosítás, minden megkérdés nélkül, hogy mi célra szolgált az. S nem kaptunk róla egy sor bizonyítékot, hogy milyen állapotban levő és értékű kerékpárt vettek be tőlünk. Pedig a legtöbbben proletárok, munkások vagyunk. Érdeklődtem a szakszervezetemnél, erre, arra, hogy mi lesz a mi nehezen megszerzett és a legtöbb esetben szükséges portékánkkal, senki nem tud semmit. Azért határoztam el, hogy panaszommal a rendeletet hozó elvtársakhoz fordulok.

Nem máról holnapra lett meggyőződésű szocialista szervezett munkás vagyok, több mint tíz éve vallom, hirdetem az Eszme igazságát, amiért rokonomaim és családom részéről sok gúnyban, bántalomban volt részem, most képzeljék el az elvtársak azt a lelkiállapotot, amit nekem viselni kell, amikor nap nap után hallanom kell az ismerősöktől, rokonságtól, a legközelebbi hozzám tartozóktól, ez a proletárdiktatúra igazsága, ennek az eszmének akarsz minket megnyerni? stb.

Higgyék el elvtársak, a rendeletek ilyen értelmezése és végrehajtása, mint amit itt elmondtam, többet árt az Eszmének, mint bármennyi ellenforradalmár kísérlet. Végül arra kérem a Hadügyi Népbiztosságot, intézkedést tenne arra nézve, hogy igazolt szükség esetén adjanak engedélyt a használatra, illetőleg adják vissza, a többiért pedig a térítést állapítsák meg és fizessék ki.

Ez az intézkedés mindenkit megnyugtatna.

A használatra való igényemet a következőkben ismertetem: Hat tagú család vagyunk. 4 kilométerre a várostól egy kis szőlőnk van, nyáron át

a család kint dolgozik, én a városban, nekem oda kell járni délben este, mert két helyen konyhát tartani ebben a szűk világban nem lehet.

A szíves elintézésüket várva vagyok

Elvtársi üdvözlettel
Kohut János asztalosmunkás
Kecskemét, 1919. máj. 16.
(II. k. Cserép-utca 15. sz.)

Tintával írt tisztázatot, tintával írt aláírással. — B-KmL. Kecskemét. Kormányzótanácsai biztos ír. sz. nélkül./1919.

1 A kerékpárok bejelentését (!) a Hadügyi Népbiztosság 1919. április 22-én kiadott 10. H. N. számú utasítása rendelte el. (Közl. *Tanácsköztársasági Törvénytár*. Szerk. PONGRÁCZ Jenő. Bp. 1919. II. füzet. 89. old.)

Elintézés: a Hadügyi Népbiztosság 262 137/Mg f/I. szám alatt, 1919. július 19-én kérte a kecskeméti Munkástanácsot, hogy pótlólag készítsék el a kerékpárokat beszolgáltatók jegyzékét. (Uo.)

243.

DUNAVECSE, 1919. MÁJUS 18.

A JÁRÁSI INTÉZŐ BIZOTTSÁG JEGYZŐKÖNYVI KIVONATA A DIREKTÓRIUMOK ÉS A MUNKÁSTANÁCSOK HATÁRKÖRÉRŐL

Elnök bejelenti, hogy a járásbeli munkástanácsok nem egészen a proletárdiktatúra szellemében működnek, már pedig elsősorban a helyi munkástanácsok feladata ismertetni a proletár érdekek megszilárdítását (:népgyűlések, pártgyűléseken:).

A munkástanácsok nincsenek sok helyen tisztában azzal, mik a teendői, és mi a hatásköre. Dömsöd községben pedig a tanácson kívül más szervek is intézkedési jogot vindikálnak maguknak, az ottani munkástanács elnöke pedig azt panaszolta, hogy az ő hatáskörébe pedig az ottani direktórium beleavatkozik, s önállóan intézkedik, a dömsödi jegyző pedig, kihez útbaigazításért s felvilágosításért fordul, ezt neki nem adja meg. Ezeken az ál-

lapotokon változtatni kell, így az adminisztráció a proletárállamban végre nem hajtatható, egységesen és egyöntetűen kell az egész vonalon eljárni, s félretéve a régi rendszerben dívott hosszadalmas eljárásokat, bele kell vinni a közigazgatási szolgálatba lehetőleg a szóbeli elintézők gyors módszerét, s az aktaszerű elintézési módját csak a legfontosabb esetekben (:okmány-szerű:) alkalmazni, mert a proletár érdekeknek az felel meg, ha ügyükben azonnali gyors érdemi intézkedések történnek.

Péter János elvtárs előterjeszti, hogy a faluban az összes intézkedési jog a munkástanács elnökét illeti meg, ő osztja el a teendőket a tanács többi tagjai között, a községi direktóriumoknak csupán ellenőrzési s felügyeleti joguk van, a sérelmek orvoslása végett, ha ilyenek tapasztaltnak, a járási intéző bizottsághoz fordulnak. Ha pedig megtörténik azon sajátságos körülmény, hogy a proletárállamot szolgáló községi jegyző elvtárs hivatali működése s politikai magatartása bebizonyíthatólag nem felel meg a proletárdiktatúra szellemének, úgy nevezett azonnal rendelkezési állományba helyezhető, s helyére olyan szellemű proletár állítandó, ki hivatásának megfelelő.

Bencze József elvtárs a fentiek tudomásulvételét indítványozza azzal, hogy a munkástanácsok teendőiknek ismertetésére a községekben a járási direktórium egyik tagja szálljon ki, s mondja ki az intéző bizottság jelen alkalommal, hogy minden munkástanács hetenként kétszer rendes tanácsulést tartson.

A járási intéző bizottság határozatilag elrendeli, hogy a jelen ülésnek ezen tárgyra vonatkozó jegyzőkönyvi kivonata a járásbeli összes munkástanácsoknak miheztartás végett küldessék meg, Dömsöd községben pedig a hatáskör ismertetése végett Cseh Mihály, a járási tanács elnöke szálljon ki.

Jegyzette és kiadta
Kulmann István
j. int. b. jegyző

Tisztázat, tintával irt aláírással. — B-KmL. Harta. Kig. ir. szám nélk./1919.

KECSKEMÉT, 1919. MÁJUS 19.

A 2. HADOSZTÁLY POLITIKAI MEGBÍZOTTJA
TÁVIRATBAN UTASÍTTJA A KEREKEGYHÁZI
HADÜGYI POLITIKAI MEGBÍZOTTAT,
HOGY A SZABÁLYTALANKODÓ KATONÁKKAL
SZEMBEN „A LEGERÉLYESEBBEN JÁRJON EL”

panasz érkezett, hogy kerekegyházán levő 68-as vöröskatonák garázdálkodnak, a civileket molesztálják, búzáat lekaszálják. felhívom az ott levő politikai megbízott elvtársat, hogy az ügyet vegye kezébe, csináljon rendet, és a garázdálkodóval a legerélyesebben járjon el. ezen intézkedésem végrehajtásáért az ott levő politikai megbízott felelős = koren pál rm 2 ho pol megbíz h.

Tisztázat. — PIA. 606. f. 2/22. 5. e. 8. fol.

ÚJSZÁSZ, 1919. MÁJUS 19.

AZ ÚJSZÁSZI ARATÓMUNKÁSOK LEVELE
A FÖLDMŰVELÉSÜGYI NÉPBIZTOSSÁGNAK
A MUNKALEHETŐSÉGEK HIÁNYÁRÓL
ÉS A PARASZTSÁG FÖLDÉHSÉGÉRŐL

Alulírott arató munkások azon tiszteletteljes kéréssel fordulunk a földművelés ügyét vezető elvtársakhoz, hogy alábbi panaszunkat orvosolni szíveskedjék.

Az újszászi határban (:pest megye:) elterülő volt Bárói és Grófi birtokon a mező gazdálkodást jelenleg a *helyi direktórium* vezeti, akik azonban, nagyon valószínű a gazdatisztek befolyásolására a Világszabadság című lap f. hó 16-iki számában közölt, az arató munkások munka bérét tartalmazó

felsőbb rendelet¹ ellenére a szegény földnélküli arató munkásokra amellet, hogy napszámra legalább munkát adnának, hogy a munkások némi keresethez juthatnának, most kikötötték, hogy aki aratni akar, az csak úgy kap aratni valót, ha cukorrépa földet vállal munkálni harmadába, és azzal fenyegetik a szegény aratókat, hogy *aki meg meri tagadni a cukorrépa föld felvállalását, azok fiatalabbját a frontra, az idősebbeket pedig kényszer hadimunkára küldik, éppen úgy akarnak cselekedni, mint a volt szolgabírák a háború ideje alatt. Ezen eljárásuknak a szegény nép azt a súlyos következményét látná, hogy egész nyáron át semmi pénz keresete nem lenne, mert a répából csak valamikor az ősszel látna pénzt, azonkívül pedig, akinek kevés vagy éppen nincs családja a répából az ősszel nem csak hogy nem kapna pénzt, hanem a munkáltatásra nekik kellene rá fizetni; mert maga munkálni a répát nem képes, napszámot pedig fogadna, de nincs miből, már pedig a cukorrépa nagyon sok munkával jár, keresethez pedig nem bírunk jutni.*

Ime itt van május hó vége, és ezek a nagybirtokok egész évben nem tudtak munkát adni, hogy valahonnan pár fillért látnánk, dolgoznánk csak volna hol és miért. Már azt kell hinnünk, hogy *a régebbi gazdálkodás jobb volt, mert abban az időben már úgy magunk, mint gyermekeink kaptak a gazdaságokban munkát, és most sehol munkát nem kapunk. Úgy látszik, hogy mindent ígérnek, de semmit sem adnak, a pusztá ígéretektől pedig felkopik a szegény ember álla. Így azután már a hangulat is kezd megváltozni, mert földet ígértek, jövedelmező munkát ígértek, és végeredményben semmit sem adnak, hanem inkább kérnek, hiszen mi adnánk is csak volna miből, de még csak a munkánk sem kell.*

Tegyék meg azt a régen óhajtott kívánságunkat, hogy *adjanak minden föld nélküli embernek 10—15 hold földet*, akkor meglátja a Proletariátus, hogy Újszász községből lesz katona, lesz búza stb. és *akkor leszünk igazán a jelenlegi rendszernek igaz híve, de így a nyomorúság csak kényszer híveinek kényszerít, mert semmi ambitio nem fűz hozzá, mert koldusok vagyunk, a lakosság 70 százalékának egy talpalatnyi földje sincs, munkát sem kap, kis jószágjának takarmányt pénzért sem kap. Kérdem! miért küzdjünk, miért éljünk, nyomorúság az egész életünk. Eddig a helyi uradalmak, Grófok, Bárók igavonója voltunk semmiért, most pedig a szövetkezettel akarnak megnyomorítani, ahol még munkát sem kap a szegény ember, amiből pár fillért látna.*

Tehát ismételt kérésünk közé soroljuk azt, hogy osztassék ki a föld oly formán, még ha pénzért is, hogy *minden családnak legyen legalább 10—15 hold földje*, a fenn maradott, illetve maradandó föld pedig kezeltessék szövetkezetiileg, akkor leszünk igazán megelégedettek, és az államnak hű fiai, és ha kell, elszánt harcosai is.

Kérjük fent írt ügyünk megvizsgálását és oly üdvös intézkedést, hogy ez a sok szegény ember keresethez juthasson, mert ilyen szegény községje az országnak másik még alig hiszem hogy legyen, mert itt minden az uradalmaké.

Arató munkások

Tintával írt tisztázat. — OL. K. 184. 1919—62—790. sz.

1 A részes aratómunkások járandóságairól intézkedő F. N. rendeletre lásd *Tanácsköztársasági Törvénytár*. Szerk. PONGRÁCZ Jenő. Bp. 1919. III. köt. 214 p. 64—66. old.

A Földművelésügyi Népbiztosság 1919. május 29-én utasította a megyei Direktóriumot az újszászi helyzet megvizsgálására. A Direktórium Közgazdasági Osztályának június 18-án felvett jegyzőkönyve szerint a helyi Direktórium tagjai tagadták az ellenük leírt vádakat. A jegyzőkönyv utolsó mondata azonban szintén a föld-reform szükségességét hangsúlyozza: „Az egész lakosság kívánságaként előadjuk azt, hogy a volt báró Oreyz Andor és gróf Desswffy Emil-féle birtokok a proletárok között kiosztassanak, annál is inkább, mivel 4400 lakosú községünknek 1200 hold földje van.”

Az aktán olvasható utolsó, június 26-i feljegyzés: „Tudomásul szolgál, további intézkedést nem igényel, irattárba”. (Uo.)

246.

KALOCSA, 1919. MÁJUS 19.

A DIREKTÓRIUM JEGYZŐKÖNYVE A MÁJUS 19-I ELLENFORRADALMI TÜNTETÉSRŐL

Oláh Julis lakik Kalocsán, Nagyeperföld, 1105. házszám alatt, ma reggel 9 órakor betoppant a direktórium helyiségébe, és ott a jelenlevő több mint húsz helybeli lakos előtt kikelt az uralmon levő „sok zsidó” ellen, akik ma csak az apácák elűzését elrendelték, de a sok bűdös zsidót nem bántják.

Rác elvtárs azt kérdezi, hogy kitől hallotta azt, hogy az apácákat el akarják űzni? — Erre Oláh Julis azt feleli, hogy „mindjárt tele lesz ez az épület az asszonyokkal!”.

Miután nevezett nem akarta megmondani, hogy őt ki küldötte a direktórium elé, Rác elvtárs átadta *Klein városparancsnok* elvtársnak, aki letartóztatta őt. A letartóztatás alkalmával Oláh Julis a következőket vallja: „Szabó Julis, Szarka és Vargacz Erzsébet kijelentették előttem, hogy szerdán Kalocsán az asszonyok tüntetni fognak azért, hogy az apácákat

el ne kergessék, és hogy ma az asszonyok sokan feljönnek a direktórium-hoz, hogy megtudják mi lesz!?”

Tényleg azután 1919. május 19-én, hétfőn délelőtt az asszonyok tömegesen meg is jelentek, Rácz Sándor és Öntő Gyula elvtársak előadást tartottak nekik, melyet türelmetlenül hallgattak végig, folyton közbeszólásokkal zavarták, és többen közöttük ordították, hogy ha nem engedi meg a kormány, hogy az összes papok, szerzetesek és apácák eddigi *működésüket folytathatják, akkor ők erőszakkal is meg fogják akadályozni azt, hogy az összes vallásfelekezetek világiak legyenek*, és a kormányzótanács uralma ellen fel fognak lázadni. Egészen bizonyos, hogy ezek a szerencsétlen asszonyok a papok által vannak félrevezetve. A teremben legelénkebben Fekete Józsefné lázította a körülbelül 500 főnyi asszonynevet, a folyosón kinnrekedt 2—300 főnyi tömeget Greksa Istvánné izgatta. Utóbbi a következőkkel lázította a tömeget: „Ideküldenek Pestről 2 bűdös zsidót, akik össze-vissza ugatnak mindent, az igazságot nem ők mondják, le kéne őket puffantani, és azt a proletárdiktatúrát, akik ideküldik a sok pesti népet — nem is kéne a pesti csirkefogóknak semmit sem adni. Nekünk nem kell ez a diktatúra, nekünk adják vissza a vallásunkat!”.

Greksa Istvánné előtt a fentiek felolvastattak, amire kijelenti, hogy „én is mint a bolond, többi majom, csak a többit utánoztam. Sajnálom, hogy megtettem!”.

Greksa Istvánné sk.

Fekete Józsefné a teremben nyíltan lázította a tömeget!

A további kihallgatások folyamatban.

kmf.

Másolat. — PIA. 609. f. 1/1919—1591. 3. e. 4. fol.

Az ellenforradalmi megmozdulás okaira teljes terjedelmében idézzük Szabó István katolikus hitszónok május 18-i prédikációjáról felvett jegyzőkönyvet: „Felvótett Kalocsán 1919. évi május hó 18-án délelőtt 12 órakor, *Máriás Pál és Müller Károly elvtársak*, mindketten *II. vöröshadosztály táv. századhoz beosztott vöröskatona*, alulírottak előtt megjelentek, és kijelentik, hogy ma de. ½11 órakor a kalocsei kath. érseki nagytemplomban a szószékről többek között a következőket prédikálta egy reverendás alak:

„Istenben kedvelt hiveim! Az igazságot keressük, és ekkor egy seb nyílik meg keblemben. Ugyanis pénteken, e hó 16-án Kalocsán volt Fáber Oszkár vallásügyi népbiztos, aki kijelentette, hogy a szerzetearendeket, mint szükségteleneket megszünteti.

Ez nem rémlír, ez nem koholmány, ez igaz! Ígéretet kaptunk a kormánytól, hogy vallásunkban zavarva nem leszünk, mit ugyanezen szószéken a kormány parancsára kihirdettünk.

Ezt az ígéretet most visszavonják, akik az igazságot hirdették, kik azt mondják, hogy csak ezután lesz igazság a földön!

Istenben kedvelt hiveim! Kérem, *igazság-e az, hogy leányainkat, gyermekeinket, kiket a záróban ingyen Isten*

Igére tanítottak és neveltek, azon kedves négy fal közül a világba kergessék. Én csak Istentől remélek igazságot, mert látom, hogy az igazság ma a hatalom, az erő, és akik ezt gyakorolják, hazugok, alávaló tolvajok!

A mai kormány az igazságot úgy osztotta, hogy a hazátlan bitangokat ellátta mindennel, de a szerzeteseinket, kik igazán a közért éltek, a világba zavarja!

A mai kormány az igazságot törvénybe iktatta, és mióta a mai kormány hatalmon van, a legnagyobb igazságtalanságok fordulnak elő!"

A fentiek kijelentését hallottuk, ezen prédikációnál jelen voltunk, és hogy ezen szónoklat így elhangzott, ezt tanúsítjuk!

A jegyzőkönyv felvételét előtűnk:
Rácz Sándor sk.
Szocialista Párt
megbíztottja

Láttam Dóra [János] sk."

Máriás Pál sk.
Müller Károly sk.

Öntő Gyula sk.
Bp. k. p. udvar
futárkülönlítmény

(Másolat. — PIA. 609. f. 1/1919—1591. é. e. 3. fol.)

247.

KECSKEMÉT, 1919. MÁJUS 20.

A MAGYAR ALFÖLD TUDÓSÍTÁSA A SZENTKIRÁLYI ELLENFORRADALMÁROK PERÉRŐL

Május 18-án, azaz vasárnap délelőtt szomorú emberek, szomorú, esős időben gyülekeztek a még szomorúbb törvényszéki palota komor falai közé, hogy a Szentkirályon lezajlott ellenforradalmi mozgalom szereplői fölött kihirdetendő ítéleteket meghallgassák, mely ítéleteket egy heti éjjel-nappal tartott szakadatlan tárgyalások után hozta a katonai forradalmi törvényszék.

Amíg a vádbiztosok beszéltek, végigjártam szemeimet a megvádolt embereken, akik azzal voltak vádolva, hogy a Magyar Tanácsköztársaság rendje ellen felkelést szítottak, és fegyverrel támadtak a fennálló kommunista állam ellen. Mind, valamennyi napbarnított arcú, munkában edzett, keményöklű magyar paraszt ember, akiknek a szemük a kétség és remény gyors váltakozását tükrözteti vissza.

A vádbiztosok beszédei után az elnöklő elvtárs kijelenti, hogy most a védőkön van a beszéd sora, azonban egy-egy védencük érdekében csak öt-öt percig beszélhetnek.

A védők: Donáth, Deák, Pásztor, Nagy és Lestár mind gyönyörű, a mai kor szelleméhez mért beszédekben bizonyították védenekik ártatlanságát. Az ügyvédek maradandó értékű kommunista beszédekben kimutatták, hogy ennek a szomorú ügynek fő bűnösei, a tulajdonképpeni értelmi szerzők megugrottak idejekorán, és ezeket az egyébként ártatlan, dolgos, egyszerű gondolkozású embereket a legszerencsétlenebb helyzetbe taszították, mert rettenetesen félrevezették őket. Azzal lázították a tanyák népét, hogy a kommunisták megbecstelenítik a parasztok leányait és feleségeit, és nemcsak a földjét, tanyáját, hanem még az utolsó falat kenyerét is elrabolják tőlük. A hazugságok örült, vérlázító özönét zúdították a félrevezetett, újságot sohasem vagy csak nagyon ritkán olvasó tanyai népre, hogy ezeket a minden kultúrától elszigetelten élő derék, dolgos magyar parasztokat sötét szándékaiknak megnyerhessék.

A védők elhangzott beszédei után a forradalmi törvényszék tagjai ítélethozatalra vonultak vissza, s amikor újból megkezdődött a felfüggesztett ülés, szívszorongva lestük az elnöklő elvtárs ajkáról elszálló felolvasott ítéleteket. A Magyar Forradalmi Kormányzótanács nevében kihirdetett ítéletek úgy hatottak a tárgyalóteremben szorongva várakozó emberek szívére, mint kérlelhetetlen, súlyos kalapácsütések, amikor a halotti csendben végigdörögtek a felolvasott nevek után, hogy egy évi fegyház, öt évi fegyház, tizenöt évi fegyház, sőt igen sok húsz esztendei fegyház . . .

Húsz esztendei fegyház . . . Borzalmasabb a halálnál és minden kigondolható kínszenvedésnél. A rögtöni halál ehhez képest valóságos jótétemény . . . És a szemek megteltek könnyel, s a feszült ijedelembe idegtépően beletrillázott egy-egy fájdalomszülte síró zokogás. Az elnök szavai úgy dübörögtek a tárgyalóterem falain, mint a sírba eresztett koporsók födelére lapátolt zuhanó föld.

A súlyos fegyházbüntetések kihirdetése után az elnök a mereven álló hallgatóság felé emelte tekintetét, kijelentette, hogy a katonai forradalmi törvényszék ezen ítéleteket felfüggeszti, és az elítélteket szabadoknak nyilvánítja, csak úgymond — abban az esetben kezdik meg a kiszabott büntetéseket, ha esetleg újból hasonló bűnbe keverednének.

Harsogó éljen felelt Rédei elnök elvtárs kijelentésére, s az eddig szárazon maradt szemeket az öröm harmatozta be.

A katonai forradalmi törvényszék — folytatta az elnök — nem kíván a vádlottaktól mást, mint húsz egymást követő vasárnap délelőttön itt, a törvényszék nagy tárgyalótermében meg kell jelenniök, hogy az új rendről szóló felvilágosító előadásokat meghallgassák, és akiknek gazdasági terményekből esetleg feleslegük van, azt a város közellátása javára szolgál-tassák be.

Mindezen kijelentések lelkes tudomásulvétele után Sinkó Ervin városparancsnok elvtárs emelkedett szólásra, és tömör rövidséggel vázolta a dolgozó emberek új rendjét, új Magyarországot.

Sinkó elvtárs a következőket mondta:

Testvéreim!

Megindultan, a gyűlölet és öröm érzésével szólok hozzátok életetek e válságos, lelketek e megváltásos pillanatában. A gyűlölet és keserűség érzése tölt el, és feszíti idegeimet a régi társadalmi rend ellen, melynek áldozatai, félrevezetett páriái ti voltatok. Ez a régi társadalom volt az, amely a dolgozó embernek a nyomorúságon és embertelenségen kívül semmit nem adott, amely harcba kényszerített testvért testvér ellen, amelynek minden fényességes pompája az embermilliók sötétségéből táplálkozott. Ez a régi társadalom, ez volt az oka, ez volt a termőföldje a ti bűnöknek. Gyűlölet, fogadalmas gyűlölet ez elmúlt társadalmi rend ellen, ebben az érzésben egyesüljön most a lelkünk. Gyűlölet a rend ellen, de nincs bennünk szemernyi megtorlási akarat, bosszúvágy az emberek ellen. Az öröm felséges, a jószág és megértés nagyszerű érzését érzem, hogy ti felétek, akik pár hét előtt vakságtokban ökölbe szorított kézzel jöttetek ellenünk, testvérek, most ti felétek testvéri, tárt tenyérrel nyújthatom kezem: testvérek vagyunk, csak egyet akarhatunk, proletárok vagyunk, kik szenvedtünk, és nem lehet másképp, nem lehetett másképp, mint most van, mint megtörtént. Eloszlott a sötétség, és a világosság fényében munkától tört testünk, szenvedésben megviselt lelkeink felismerték a közös sorsot, a közös célba-szorítottságot, és a boldogság érzésével, a harag és szeretet orkános kitörésével kiáltjuk az aljas bűjtogatók felé: bajtársak, testvérek vagyunk!

Felséges öröm, testvérek! Jön a mi világunk, jönni kell a mi világunknak, harcon, halálon keresztül az igaz keresztyének világának. Harci szó ajkunkon, fegyver a kezünkben és szívünkben a szeretet és a minden dolgozó ember átölelésének a vágya. Krisztus neve ritkán hangzik szánkából, de mi akarjuk a Krisztus világát, mert a mi munkánk nem az ige hirdetése, de megteremtése azoknak a feltételeknek, ahol nem lesz pusztá szó az ige, hanem testté vál, elevenséggé az emberek szívében. A dolgozók életének, a munkásember felszabadításának célja hevít, és ad erőt megszenvedett testünknek a harcra, megkínzott lelkünknek a tűrésre.

Intézményesen akarjuk biztosítani az ember anyagi szükségleteinek kielégítését, hogy a lélek, a Krisztus feltámadhasson. Nélkülözve, önmegtartózással megyünk, menjünk testvérek, és ha utolsó csepp vérünkbe kerül is, életünk utolsó leheletéig, ne legyen nyugalom, ne legyen csüggedés és habozás.

Sokáig sirt és könyörgött csak a szenvedő ember. Ragyogva feltámadt most a nyomorúság szennyéből, és a harcok útján ellenállhatatlanul megy előre; meg nem áll mindaddig, míg a harcot a földről ki nem irtja.

Testvérek! Egybedobbanó szívvel kiáltsátok velem: Éljen a dolgozók új világa! Éljen a dolgozókat, a lelketeket felszabadító nemzetközi proletárforradalom!

Utána Villám István elvtárs szólalt fel, hasonló szellemben magyarázva a proletariátus új igazságait.

Ezzel véget ért a szentkirályi pör. A tárgyalások során beigazolást nyert, hogy a békekességben dolgozgató kecskeméti gazdákat lelketlen kalandorok saját maguk ellen lázították, mert Magyarországon sohasem jött még kormány olyan szeretettel, annyi jóval, mint a mostani, ez a Tanácsköztársaság pedig más hatalmat nem ismer, csak a munka hatalmát, és csak azokat becsüli, akik a nép boldogulásáért dolgoznak.

Ilyen ítélet csak proletároktól volt várható, akik az emberszeretetet nemcsak hirdetik, hanem nemes egyszerűségükben minden téren gyakorolják is.

Proletárok ítélkeztek. A szentkirályi nagy pör vége. — Magyar Alföld, 1919. május 20. (IX. évf. 60. sz.)

248.

KECSKEMÉT, 1919. MÁJUS 22.

KATZ BÉLA JELENTÉSE
A BELÜGYI NÉPBIZTOSSÁGNAK
A TISZAI FRONT MENTÉN URALKODÓ
ÁLLAPOTOKRÓL

10/365. számú megbízásom alapján elsősorban a tiszai front községeit látogattam meg. Megvizsgáltam *Cegléd* városi direktóriumát egyelőre csupán a katonasággal való együttműködése szempontjából, továbbá *Abony* járási és községi, *Újszász*, *Zagyvarékás*, *Jászládány*, *Besenysző*, *Tiszasüly*, *Kisköre* községi direktóriumok és munkástanácsok működését. Mindenütt behatóan tájékoztam a munkásigazgatás személyi és működési adatairól, a lakos-

ság hangulatáról, és említésre érdemesebb tapasztalataimat összefoglalva terjesztem elő.

Cegléd kivételével mindenütt tapasztaltam, hogy a direktóriumok működését az operáló csapatok tevékenysége elhatározóan befolyásolja.

A városparancsnoki rendszer megteremtésével az ezredparancsnokságok a front mögötti terület községeit — olykor 50—60 km távolságban is a frontról — „városparancsok”-nak elnevezett katonai közegekkel szállották meg. Itt csak melleleg említtem meg, hogy ezek a parancsnokok minden nekik elképzelhető hatáskört rendszerint túllépnek, hogy az ország szűkös életviszonyaival arányban nem álló ellátottságot erőszakolnak ki maguk és kisebbszerű udvartartásuk részére. Mindezeket a katonai úton orvosolható visszaéléseket az illetékes hadtestparancsnoknak részletesen jelentettem. Itt a munkásigazgatás szempontjából azt kell jelentenem, hogy a városparancsnokok nagy része háttérbe szorítja, sőt olykor teljesen hatástalanítja a direktóriumok működését. Valami zavaros katonai diktatúrát valósítanak meg, amely kapkodó és katonailag is indokolatlan, dilettantizmussal zavarja a termelést, és a proletárkormányzattal szemben csakis ellenszenvet idézhet elő. Addig is, amíg radikális katonai helyzetjavítás bekövetkezik, ideiglenesen a helyszínen rendeztem a hatáskörök túltengését, és sikerült mindenütt zavartalan együttműködésre ígéretet szerezni. Intézkedéseim lényegét — az ide is csatolt — köriratban foglaltam össze, melyet a bihari ezredparancsnokság a körzetén levő városparancsnokokhoz továbbított.

A direktóriumok személyi megbízhatóságát mindenütt kielégítőnek találtam. Cegléd kivételével földnélküli munkásokból és törpebirtokosokból állanak, Abonyban és Jászládányban 1—1 tanító is helyet foglal. Feltűnő, hogy igazi munkások sehol sem jutottak be a községi direktóriumba, bár pl. Abonyban 400 szervezett építő és ácsmunkás van. Az igazi munkásság képviselőjére vonatkozólag propagandát fejtettem ki.

A működés általában megfelelő. Hiba az, hogy a személyzeti létszám igen nagy. A régi rendszer munkaerőin — jegyző és segéd személyzetén kívül — a direktórium [nak] és a birtokrendező bizottságnak összesen 8—10 tagja állandó irodai szolgálatot teljesít. A jegyző munkaerejét nem használják ki kellően, és apró írásbeli teendőket, igazolvány stb. kiállítását a direktórium tagjai végezik. Elrendeltem mindenütt az adminisztráció takarékosabbá tételét, a reszortokat bürokrácia kerülésével kialakítottam. *Országos rendezés kívánatos volna.*

A direktórium tagok javadalmazása 25—30 kor. napidíj. *Egységes intézkedés ezen a téren is szükséges.*

Birtokrendezés és termés biztosítás. A nagy és középbirtok kisajátítása

és a szövetkezeti termelés elrendelése már általában átment a köztudatba. Intézkedtem, hogy ahol még nem történt volna meg, a munkástanács ünneplés formájában tegye közhírré a községbeli nagy és középbirtoknak a munkásság részére való kisajátítását.

A mezőgazdasági termelés kielégítő. Beható megbeszéléseket folytattam a meg nem munkált területek még lehetséges veteményezéséről, közlegelők létesítéséről. Külön ki kell emelnem, hogy a Tisza és Zagyva áradása a Tisza vonalon levő községeket évtizedek óta nem tapasztalt mértékben sújtotta, Zagyvarékás községben például a határ 4000 kat. h-nyi területéből 2800 hold víz alatt áll, és eddig már 40 ház összedőlt. A járási direktóriumok útján felterjesztés történt már tengeri, köles és muhar vetőmagvak kiutalása iránt.

Sürgősen szükségesnek tartom, hogy az árvízkárosultak részére valamilyen segítő akció induljon meg, nem pénzbeli támogatással, hanem építőanyagok, bútorok kiutalásával, továbbá szántás és egyéb gazdasági munkák céljaira ígás közérőnek a szomszédos községekből való kirendelésével.

Közélelmezésügyekben ankétszerű felvételt eszközöltem a lakosság liszt, zsír ellátásáról, és ahol szükségesnek mutatkozott, a helyi rekvirálás fogantatását beszéltem meg. Észleleteim szerint erről a vidékről tej és termékei, tojás-, baromfi- és vágómarha-főlöslég volna Budapestre irányítható. Ezirányban mindenütt propagandát fejtettem ki, és az eredmény érdekében közvetlenül érintkezésbe léptem a Közélelmezési Népbiztosság vidéki osztályával.

Egészségügy terén a régi bajok súlyosbodását állapítottam meg, mert most a községekbe helyezett kisebb katonai osztagok gyógykezelése is a gyér községi orvosokra hárul. Hacsak a legkiáltóbb sérelmeket lehetett figyelembe venni különösen Zagyvarékás községben, ahol 6000 lakos áll orvos nélkül, tartanám az orvoskirendelést szükségesnek a külön táviratomban részletesen kifejtett okokból.

Művelődési ügyekben a szocializmus iskolai propagandája, tanerő szaporítása, könyvtárak felállítása és számos konkrét ügyben folytattam megbeszélést, és adtam ki intézkedéseket.

Végül saját személyemet illetőleg be kell jelentenem, hogy eddig irodai munkaerőmmel együtt illetményeimet a nagyváradi munkástanácsnak nálunk levő propaganda alapjából kaptam napi 40 és kiküldetés alkalmával napi 70 kor[onát] díjazásul. Kérek utasítást, hogy ez a rendszer továbbra fennmaradhat-e, vagy pedig a propagandaalap számadásait és fennmaradt

készpénzét hol számoljuk el, és Garday Ferenc elvtárssal együtt honnan fogjuk kapni díjazásunkat. Utasításokat Kecskemét városparancsnokság címére kérek.

Katz Béla

Tintával írt tisztázat, tintával írt aláírással. — PIA. 603. f. 2/24. é. e. 138—140. fol.

249.

BUDAPEST, 1919. MÁJUS 24.

GÁLÓCSI SÁNDOR DETEKTÍV JELENTÉSE
A KUNSZENTMIKLÓSI JÁRÁS TERÜLETÉN
ÁLLOMÁSOZÓ KATONATISZTEK
POLITIKAI MAGATARTÁSÁRÓL

A Pest megyei direktórium megbízásából folyó hó 22-én Prónayfalvára szállottam ki az ottani munkástanács és direktórium revíziója céljából. Onnan visszatérve a propaganda szintársulat két tagjától azt az értesülést szereztem, hogy Fülöpszálláson a volt aktív tisztek, akik ott a Vörös Hadsereg kötelékében állomásoznak „fehérségüket” fitogtatják, és ellenforradalmi érzelmeikkel kérkednek. Megjegyzéseket tesznek, hogy majd ők az aradi ellenkormányt fogják szolgálni stb. Az ottani politikai megbízottat, Német elvtársat froclizzák, aki nem lép fel velük szemben erélyesen.

Szabadszálláson hasonlóképpen viselkednek a volt aktív tisztek, kedélyes borozgatás (!) közben fehérkednek, ahogy ők ezt nevezik, s a kultúra terjesztésén dolgozó „proletárművésznőket” gúnyolták.

A két színészről állítása szerint Kunszentmiklóson a mi leküldött agitátoraink is kedélyeskedtek a proletárruralom felett, s rosszindulatú célzásokat tettek.

Sürgősen megfigyelendő és kinyomozandó az aktív tisztek viselkedése, s amennyiben fentiek beigazolást nyernek, a tisztek ellen a legsúlyosabb megtorló intézkedés foganatosítandó.

Gálócsi Sándor

Tintával írt tisztázat, tintával írt aláírással. — PIA. 603. f. 2/24. é. e. 147. fol.

1 A papok és dr. Jagicza Antal ügyvéd letartóztatására és Budapestre szállításukra a május 19-i ellenforradalmi tüntetés (lásd erre a 246. számú dokumentumot) miatt került sor. Szabó István kivételével, akit 5 évi felfüggesztett kényszermunkára ítélték, valamennyien büntetlenül tértek vissza Kalocsára május 28-án. (ROMSICS, 1975. 345. old.)

251.

KISKUNHALAS, 1919. MÁJUS 27.

A KISKUNHALASI FORRADALMI TÖRVÉNYSZÉK DETEKTÍVJEINEK JEGYZŐKÖNYVE A SZEGEDALSÓKÖZPONTI ELLENFORRADALMÁROK ÉS A SZERB KATONASÁG EGYÜTTMŰKÖDÉSÉRŐL

Alulírott detektívek jelentik, hogy f. hó 21-én a kiskunhalasi forradalmi törvényszék vádbiztosa, Fajth Gáspár utasítására László Mihály és 2 társa ellen kiadott letartóztatási parancsot végrehajtuk. Evégből megjelentünk Szeged-alsóközpont községben — karhatalommal — miután a szerb őrség 100—150 lépésre tartózkodik fenti községtől. A letartóztatást foganatosítani nem tudtuk, mert az illetők átszöktek a szerbekhez tettük elkövetése után, jelenleg ismeretlen helyen tartózkodnak.

A helyszínen megállapítottuk a következőket. László Mihály Szeged-alsóközponti lakos megjelent 200 szerb lovaskatonával f. hó 19-én hajnalban a községben, onnét és a közelben levő marhaállományt el akarta hajtani a szerbek által megszállott területre. Ezen tettüket nem tudták végrehajtani, mert a bácskai vörösezednek egy előretolt szakasza munkájukban megakadályozta, néhány db-ot azért mégis sikerült nekik elhajtani, hogy megnyit, azt megállapítani nem tudjuk. Ezen idő alatt László Mihály személyes vezetése mellett szerb katonákkal az ottani direktórium tagjait összefogta, és rettenetesen összeverték, részben ő, részben a szerb katonák. Az egyik direktórium tagot, Kotroczó elvtársat feleségével együtt el is hurcolták Horgosra, feleségét azonban útközben a szerb parancsnok visszazavarta, Kotroczót azonban László Mihály agyonverte, s állítólag Horgoson el is temették.

László Mihálynak társai voltak: Sass Lajos volt rendőrkapitány, Veszélovszki anyakönyvvezető, László János római katolikus káplán és Gerle ügyvéd. László Mihály és társai állandó forradalmi tevékenységet fejtettek

ki, f. hó 19-én a támadás után László Mihály Simon János[tól], a direktórium egyik tagjától készpénzben 11 600 koronát magával vitt.

Veszelovszki anyakönyvvezető a közpénzt, mik a lakosság tulajdonát és a volt rendőrök fizetését képezte, 180 000 korona készpénzt magához vett, és úgy szökött meg.

Sass Lajos volt rendőrkapitánynak a lakásán az ágyban elrejtve töltött revolvert s a párnában pedig eldugva egy fehér karszalagot találtak.

László János római katolikus káplán állandóan együtt tartózkodott fentiekkel, és egyszer zúgolódott is a direktórium ellen Barmus György plébános előtt, hogy ez mégis gyalázatosság, hogy mindent elvesznek testvérétől, László Mihálytól. Gerle ügyvéd szintén állandóan velük tartózkodott.

Fenti tényállást megerősíti Fraenhoffer nagyvendéglős, Galgóci főmolnár, Kádár János volt rendőr, Szabó János közellátási megbízott, Simon János direktórium tag és Barmus György plébános is. Fent nevezett terheltek időközben megszöktek, s így előállításuk nem volt lehetséges, a házkutatást jelenlétük nélkül tartottuk meg, mindegyik lakásán, s miután a lakás teljesen el volt hagyva, a következőket beszállítottuk.

László Mihálytól 2 drb vemhes lovat, 1 teherkocsit, 2 lóra való szerszámot, 2 ökröt, 1 tehenet és egy borjút, miket a Fehér-féle háznál helyeztünk el elismervény ellenében; ezenkívül 2 hordóban 80—90 liternyi szeszt, mit a bűnjelkamrában lepecsételve helyeztünk el.

Sass Lajos volt rendőrkapitánytól egy kamrában nagy mennyiségű régi-fajta fegyvert találtunk, [...]ª drb katonafegyvert, 11 drb revolvert, 20 pokrócot, 3 drb nyerget, 43 drb szalmazsákot.

Gerle ügyvédtől 1 varrógépet, egy zsák lisztet, 1 zsák kendermagot, 1 nagy főző zománcozott üstöt, mit nyugta ellenében a Székesfehérvárról érkezett vörösöröknek Szűcs István vörösőr századparancsnok utasítására nyugta ellenében átadtam 2 drb kötéllel együtt. Ezenkívül találtunk még drb mérleget [így].

Az összes katonai vonatkozású tárgyakat átadtuk a bácskai vörös ezrednek nyugta ellenében.

A szeszt, lisztet és kendermagot a közellátási hivatalnak.

A postahivatalnál, miután az is teljesen szabadon volt, felügyelet nélkül volt, telefonközpont és egy telefon, mi már részben meg volt rongálva, szintén elhoztuk.

Szeged-alsóközpont környékén nagy mennyiségű marhaállomány — miután állandóan szerb járőrök portyáznak rablási szándékkal, a közélelmezési hivatal utasítása folytán intézkedtünk, hogy azok biztosabb helyre hajtassanak.

Fodor Ferenc Benő
Sárközi Lajos
Detektívek

Tisztázat, tintával írt aláírásokkal. — PIA. 609. f. 13/1919—133. 6. e.

a Géphiba miatt a kétjegyű szám olvashatatlan.

252.

CEGLÉD, 1919. MÁJUS 28.

AZ I. HADTEST PARANCSNOKÁNAK ÁTIRATA A DUNAVECSEI JÁRÁSI DIREKTÓRIUMNAK A VÁGÓMARHÁK KATONAI FELVÁSÁRLÁSÁRÓL

Az I. hadtest területén elhelyezett csapatok vágóállat fedezésére a közellátási népbiztosság és húsforgalmi hivatal kiküldöttei a hadtest parancsnokság által kiállított igazolvány felmutatása mellett működésüket megkezdik, ennél fogva felhívom, hogy ezen közegeket működésükben senki ne akadályozza, és a cím részéről a legmesszebbmenőbb támogatásban részesüljenek.

A hadseregparancsnokság 527/584. számú távirati rendelete értelmében közlöm, hogy a területen levő, illetve járásába tartozó lakosságot a direktóriumok útján szólítsa fel, hogy nélkülözhető marháit a napokban ott megjelenő katonai kiküldötteknek készpénz fizetés ellenében adja el, mert ha a frontokon küzdő csapatok hússzükségele vásárlás útján fedezhető nem lenne, a marhák rekvirálása fog elrendeltetni.

Vágó sk. hadtest parancsnok

Másolat. — OL. L. 14. 2302/1919. sz.

Vágó táviratának másolatát a dunavecsei járás gazdasági biztosa küldte meg a Földművelésügyi Népbiztosságnak azzal, hogy mentesítsék a járást a bevásárlások alól. Indoka: „A jelenlegi marhaállomány a járás területén oly gyengén áll, hogy féltő, ha netalán a legesekélyekben is túllépnők, a gazdaságokból a jószágállományt elvonnai, a legnagyobb katasztrófa állna elő, annál is inkább, mert közel állván a fővároshoz, a már nélkülözhető marhák úgylis kiszolgáltattak, sőt ki vagyunk téve annak is, hogy a marhaállomány további megritkítása a szaporodást teljesen megbénítaná”. A válaszfogalmazvány szerint a Földművelésügyi Népbiztosság elutasította a kérelmet, sőt — Vágónál erősebben — kényszerrevirálásokat helyezett kilátásba kedvezőtlen bevásárlási eredmények esetén. (Uo.)

253.

KECSKEMÉT, 1919. MÁJUS 29.

SINKÓ ERVIN VÁROSPARANCSNOK TÁVIRATA
A PÉNZÜGYI NÉPBIZTOSSÁGNAK
KECSKEMÉT APRÓPÉNZZEL VALÓ
ELLÁTÁSA ÉRDEKÉBEN

kérek sürgős felhatalmazást, hogy kecskemét város területére érvényes aprópénzt nyomassak, vagy a legsürgősebb intézkedést, hogy Kecskemét városa aprópénzzel el legyen látva, ha egyiket sem kapom meg, úgy nem vállalok felelősséget a termelés további menetéért. sinkó ervin városparancsnok.

Tisztázat. — OL. L. 1. 1919—13—4665. sz.

Május 30-i válaszában a Pénzügyi Népbiztosság közölte Sinkóval, hogy a fennálló aprópénzhiányon segíteni igyekeznek. Az országos rendezésig azonban Kecskemét területére engedélyezte szükségpénzek kibocsátását. (Uo.)

A Duna—Tisza közti viszonylatban ekkor még egyedülálló kezdeményezés lebonyolítására lásd e kötet 254. számú dokumentumát. Vö. AMBRUS, 373—387. old.

KECSKEMÉT, 1919. MÁJUS 30.

**A VÁROSPARANCSNOKSÁG ÉS A HELYI
PÉNZINTÉZETEK MEGBÍZOTTAINAK
JEGYZŐKÖNYVE SZÜKSÉGPÉNZEK
KIBOCSÁTÁSÁRÓL**

Felvétetett Kecskeméten, a városparancsnokság hivatalos helyiségében 1919. évi május hó 30-án, a város által pénztári jegyek kibocsájtása tárgyában:

Jelen voltak: Sinkó Ervin városparancsnok, Lestár Béla pénzügyi szakelőadó, Sándor István városi hivatalvezető, Kampler Géza, Gojtein Miksa, Gaál József, Krenner Zoltán, Gerber Ferenc, Szemző Vilmos, Farkas Erzsébet, Csósz Péter, dr. Nagy Mihály, Kalapos Szilveszter mint a helybeli pénzintézetek megbízottai és Harkay Béla mint jegyzőkönyvvezető.

Az aprópénz hiányának megszüntetése érdekében a pénzügyi népbiztosság Kecskemét városnak hajlandó 5—10 millió koronát az Osztrák—Magyar Bank jegyeiben letétként rendelkezésére bocsájtani abból a célból, hogy e fedezetre és ennek erejéig a város pénztári jegyeket bocsásson ki.

Az értekezlet abban állapodott meg, hogy egyelőre 5 millió kor. értékig tartja szükségesnek a pénztári jegyek kibocsájtását és pedig

200 000 drb.	1 koronás, egyenlő	200 000
400 000 drb.	2 koronás, egyenlő	800 000
200 000 drb.	5 koronás, egyenlő	1 000 000
300 000 drb.	10 koronás, egyenlő	3 000 000

összesen	5 000 000 korona
----------	------------------

értékben.

E pénztárjegyek szövegéül az értekezlet a postatakarékpénztár által kibocsájtott pénztári jegyek szövegét fogadja le.

Az egy és két koronások piros színben, az 5 és 10 koronások kék színben nyomtatandók, a művésztelepen készülő rajzok szerint.

A nyomtatás a város könyomdájában történjék és pedig az e célra beszervezendő bizottságok folytonos felügyelete mellett.

A kinyomtatott pénztári jegyeket a városi pénztár veszi át, és az Osztrák—Magyar Bank megbízottjának közbenjöttével csomagolja.

Az első kibocsájtású pénztári jegyek az első kibocsájtás (sorozat) jelzéséül „A” betűvel lesznek ellátva, ezenkívül sor és sorozat számot kapnak. Ez a két szám azonban pénzjegyenként nem alkalmazandó egytől folytatólag.

A pénztárjegyek készítésénél a kőre rajzolás pillanatától kezdve a csomagolás befejezéséig állandóan 3 tagú bizottság gyakorolja az ellenőrzést, amely bizottság a szakszervezeti tanács, a bankmunkások és a háztartási számvevőség egy-egy megbízottjából alakul meg.

A pénztárjegyek szövege: „Kecskemét Város bárki kívánságára a pénztárjegyet korona értékben beváltja az Osztrák—Magyar Bank bankjegyeire. Kelet, Kecskemét, Kecskemét város nevében Városparancsnok. Főszámvévő. Pénzügyi előadó. Hivatalvezető.”

A pénztári jegyekben vízjegy is nyomtatandó lesz.

Az eljárás további módzatai később fognak megállapítatni.

Átvizsgálás után helybenhagyva aláíratott.

Kmft.

Sinkó Ervin

városparancsnok

[és a 13 jelenlevő aláírása]

Tisztázat, tintával írt aláírásokkal. — OL. L. I. 1919—13—4736. sz.

A felterjesztett jegyzőkönyvekben foglaltakat a Pénzügyi Népbiztosság május 31-én jóváhagyta. Kötelezte a Direktóriumot, hogy a pénzutasványok ellenében befolyó osztrák—magyar bankjegyeket a Magyar Általános Hitelbank Kecskeméti Fiókjának szolgáltatassák be, amely a fenti „transzakció” 5 000 000 koronás pénzügyi fedezetét biztosította. A pénzjegyek előállításához szükséges papírt a Közoktatásügyi Népbiztosság bocsátotta a Direktórium rendelkezésére. (Uo.)

KECSKEMÉT, 1919. MÁJUS 30.¹

KUCSERA LAJOS PAPRIKAKERESKEDŐNEK ÉS TÁRSAINAK KÉRELME A VÁROSPARANCSNOKHOZ A PAPRIKA PIACI ÁRÁNAK FELEMELÉSÉÉRT

A kecskeméti piacon, mint kiskereskedők nyolcan foglalkozunk paprika és hagyma árusításával. Áruinkat leginkább Szegeden szereztük be, újabban pedig Kalocsán és vidékén, hol ezen áruk megmaximálva nincsenek, s szabad forgalom tárgyát képezik. Miután az árut másként beszerezni nem lehet, oda kell Budapesten keresztül vasúton utazni Kalocsára, s onnan 6—8 kilométert gyalogolva a községekbe, hol kilogrammonként 30 koronáért vesszük meg, s hozzuk haza Kecskemétre. Egy ízben kocsival jöttünk Kalocsáról, s 5 mm. paprika fuvarozásáért 700 koronát fizettünk. Az út 3—4 napba kerül: mit költünk el ez alatt, s mennyit fáradunk, az elképzelhető. Ilyen viszonyok közt természetesen 24 koronáért kg-ként Kecskeméten a paprikát nem adhatjuk.

Tudomásunk szerint a paprika ára Kecskeméten nincs maximálva, mégis a piacon 24 koronáért kell adnunk, hogy kinek az utasítására, nem tudjuk. Egy ízben vidékiek árultak paprikát engedéllyel, literenként 20 koronáért, ez sokkal többre jön ki, mint amennyiért mi akarjuk adni.

Ilyen viszonyok közt természetesen árut nem hozunk, a közönség ezt beszerezni nem tudja, s nélkülözni kénytelen. Minden árt megadna az áruért, de mi nem megyünk bele, azért az egyenes utat választjuk. Hagymát már alig lehet kapni.

Kérjük, hogy engedjék meg, hogy a fentiekre való tekintettel a paprika árát kg-ként 36 koronában szíveskedjék megállapítani, különben szállítani nem tudunk.

Kucsera Lajos és társai

Másolat. — B-KmL. Kormányzótanácsi biztos ir. 761/1919. sz.

¹ Az irat eredetijének beérkezési ideje.

KISKUNHALAS, 1919. MÁJUS 31.

**A DIREKTÓRIUM ÁTIRATA A VÁROSBAN
ÁLLOMÁSOZÓ KATONAI ALAKULATOK
PARANCSNOKAIHOZ A KATONASÁG ÁLTAL
ELKÖVETETT JOGTALAN REKVIRÁLÁSOK
MEGSZÜNTETÉSE TÁRGYÁBAN**

Az utóbbi időkben sűrűn érkeznek panaszok a Direktóriumhoz, hogy a katonaság élelmiszert és kocsit rekvirál, ami pedig a forradalmi kormányzótanács által is szigorúan tiltva van. Megtörténik, hogy egész heteken át lefoglal a katonaság kocsikat, s erőszakoskodnak mindenfelé, az eljárásuk már tűrhetetlen.

Figyelmeztetem címet, hogy a Direktórium által kiadott minden élelmiszer és kocsi requirálási igazolvány a mai napon az érvényét veszti, élelmiszervásárlási igazolványt csak a közellátási hivatal adhat ki, fuvarozásra pedig használják saját igájukat.

Amennyiben cím kötelékébe tartozó legénység ismételten önhatalmúlag fog eljárni, a hadügyi népbiztoshoz azonnal jelentést teszek, és szigorú megtorlást követelek tőle.

Nem vártam volna a proletár hadsereg katonáitól, hogy ilyen magatartást fog tanúsítani, s elvártam volna címtől, hogy ilyen eljárástól vissza fogja tartani a legénységet.

Az a magatartás, amit a forradalmi Kormányzótanács rendeletei ellenére az itteni katonaság tanúsít, tovább már el nem nézhető, aki ilyen eljárást követ, az nem a proletárdiktatúra vöröskatonája, hanem a legközönsége-sebb ellenforradalmár.

Legsürgősebb intézkedést kérek.

Hibó [Sándor], Fazekas [Gábor], Kovács [Sándor]

Direktórium Kiskunhalas

Tintával írt fogalmazvány, ceruzával és piros színű ironnal írt aláírásokkal. — B-KmL. Kiskunhalas. Direktórium ir. szám nélk./1919.

A polgári lakosság elkeseredése és az érdekeiket védő Direktórium állásfoglalása egyrészt érthető, hiszen a rekvirálások már ötödik éve folytak. Másrészt azonban arra is utalni kell, hogy egy harcoló hadsereg nem létezhetett szállítóeszközök nélkül!

257.

KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1919. MÁJUS VÉGE

A MUNKÁSTANÁCS III. ÜGYOSZTÁLYÁNAK
KIMUTATÁSA A BUDAPESTRE KÜLDÖTT
S A KATONASÁG ÁLTAL ELSZÁLLÍTOTT
ÉLELMISZEREKRŐL

Kimutatás

Budapestre 1919. évi április hó 29-től május hó végéig elszállított élelmiszerekről:

804. drb. szarvasmarha

116 drb. hizottsertés

187 drb. maglósertés

2 vagon gabona

1 vagon zsír és húsféle

7 láda tojás (1444 drb)

600 drb. aprójószág.

A katonaság a fenti idő alatt elszállítattatott:

164 drb. szarvasmarha.

24 drb. juh.

Tisztázat másodpéldánya. — B-KmL. Kiskunfélegyháza. Direktórium ir. szám nélk./ 1919.

KISKUNHALAS, 1919. MÁJUS

VIRÁG JÁNOS POLITIKAI NYOMOZÓ
FELJEGYZÉSE A LAKOSSÁG POLITIKAI
HANGULATÁRÓL

Szabadságom alkalmából kis kunhalasra utaztam 1919 Má 24-én. Puhatoztam a vidéki politikai hejzetek felől.

Székes fehér váról oda vezényelt vörös ör különítménytől a vörös-őr elvtársak a következőket adják elő: it a helyzet nagyon két színű, it a hangulat nagyon rá mutat ara, hogy a lakosság legnagyobb része a proletár diktatura ellen van, szóval a proletár diktatúra át alakító hatása a lakoságra egyáltalán nem reagál. az újab nyomásu bank jegyeinket nem akarják el fogadni csak a katonaság erőszakosága által, sőt még ugy sem fogadják el. sőt egyes katonák álitása szerint sok árusoknál és czivileknél látott Direktoriumi felhatalmazást, hogy az el adot élelmiszerekért és minden áruért csak kék pénzt fogagyanak el, ere a direktorium hatalmazta fel őket. többek között a katonaság álitása szerint az ot lévő direktorium és ot lévő fen hatóságok a lakoságal szabotál, a városban a lakosság legnagyobb részén nyoma sincs a kommunizmus jelvénynek.

vörös lobogot is csak egy pár hejen lehet látni, nem lehet rá valani, hogy it kommunizmus létezen. a lakosság tol álitolag a löszerek nincsenek be szedve. sem a katona ruhák nincsenek be szolgáltatva a czivilektől. az oda vezényelt vörös öröktül kérdik sutogva a czivilek lakoság, hogy maguk igazi vörös örök e vagy nem.

Virág János
politikai detektiv

Ceruzával írt tisztazat, ceruzával írt aláírással. — B-KmL. Kecskemét. Kormányzó-tanácsi biztos ír. 836/1919. sz.

KECSKEMÉT, 1919. JÚNIUS ELEJE

SINKÓ ERVIN ÁTIRATA
A 2. HADOSZTÁLY PARANCSNOKSÁGÁNAK
A VÁROSBAN LEZAJLOTT ZAVARGÁSOKRÓL

Átiratukkal^a kapcsolatban a következőket óhajtom tudomásukra hozni: A h. par.ságnak a tegnapi és mai zavargásokról nem lehet megfelelő véleménye, mert mivelhogy nem tartozik rá, nincs informálva a város dolgozóiról. Konkrétumként megemlítem mégis, hogy tegnap a volt városháza őrseget több ezer főnyi asszony támadta meg, s ma 5000 nagyobb számú izgatott asszonytömeg tört be az Új Kollégiumban levő élelmezési hivatalba, és tetteleg bántalmazta az ott alkalmazottakat. Megkísérelték szavakkal megnyugtatni a tömeget, de az annál inkább dühöngött. A vörös őrsegről kötelességszerűen vissza kell utasítanom azt a vádat, hogy az parancsnok nélkül, saját szakállára lövöldözött. A vörös őrseg a legnagyobb fegyelmezettséggel és tapintattal járt el, és még akkor sem lőtt bele a tömegbe, mikor tagjait tetteleg bántalmazták.

Egyébként érthetetlen előttem, hogy honnan meríti a parancsnokság felhozott vádjait, mikor Feldmann pol. megb. elvtárs a lövöldözéskor kérdezte tőlem telefonon, hogy mi történt.

A város rendjének fenntartásáért nekem kell felelnem, s ezután is mindig legjobb belátásom és tudásom szerint fogok felette őrködni.

Sinkó Ervin^a

v.p.

Tintával írt fogalmazvány, tintával írt aláírással. — B-KmL. Kecskemét. Kormányzótanácsai biz. ir. 682/1919. sz.

^a Az aláírás tintával áthúzva.

¹ A 2. hadosztály parancsnoksága június 1-én kelt átiratában kifogásolta, hogy „... kisebb-nagyobb tömegű nők tüntetése miatt a városban vad lövöldözések kerekedhessenek”. Indok: „Beláthatatlan következménnyel lehetnek annak, ha a fronton levő katonaság helytelenül értesülni fog mai eseményekről”. (Uo.)

ORDAS, 1919. JÚNIUS 2.

A MUNKÁS-, KATONA-
ÉS FÖLDMŰVESTANÁCS JEGYZŐKÖNYVE
AZ ÉLELMISZERBEGYŰJTÉSRŐL
ÉS A LISZTBESZOLGÁLTATÁS
MEGTAGADÁSÁRÓL (RÉSZLET)

Felvétetett Ordason 1919. június 2-án a községi munkástanács ülésében.

Jelen vannak:

Bertók János elnök, Árki János alelnök, Bogárdi János, Nagy Gábor, Andrásai Sámuel, Somogyi Pál, Szűcs Lajos és Varga László.

Elnök az ülést megnyitván a jegyzőkönyv hitelesítésére Bogárdi János és Varga László tagokat kéri fel.

Elnök az ülés megnyitása után előadja, hogy a járási direktórium 2325/kig. 1919. sz. rendelete értelmében élelmiszert kell gyűjteni. Kéri a tanácsot, határozzon arra vonatkozólag, hogy ezen gyűjtést önkéntes felajánlás, avagy rekvirálás alakjában óhajtja-e foganatosítani. Hosszabb eszmecsere után elnök kimondja a következő egyhangú határozatot:

Az élelmiszergyűjtés akként foganatosítandó, hogy a lakosság egyenkint felszólítandó, hogy tehetségéhez képest ajánljon fel szalonnát, zsírt, füstölt húst és tojást, esetleg más élelmiszereket. Ha ezen felajánlási akció eredményhez nem vezetne, akkor a tanács szigorú rekvirálást fog foganatosítani.

Ezt követően a mezői kutakhoz szükséges hordók kijavításáról és egy Budapestről hazatért helyi lakos élelmezéséről döntött a testület.

Elnök előadja, hogy a vármegyei direktórium közélémezési ügyosztálya általunk a rekvirálás eredményéről szerkesztett s 560/919. sz. alatt felterjesztett kimutatás alapján 20 mm liszt felesleget állapított meg, amely még be-szállítandó lenne. Ezen liszt mennyiségből 311 kg már át is adatott a H.T. dunapataji bizományosának. Határozatot kér aziránt, hogy ezen liszt át-

adassék-e? Hosszabb eszmecsere után elnök kimondja a következő egyhangú határozatot:

A kérdésben levő lisztet, a tanács bármennyire méltányolja is a proletariátus nehéz helyzetét, be nem szolgáltatathatja, mert akkor a községi lakosság a legnehezebb és legfontosabb munkát, az aratást nem tudja kenyér híján elvégezni. A megszabott 7 kg-os fejadagból a földműves munkás a főzelékfélék teljes hiánya miatt nem tudván megélni, s már most is vannak olyanok, akik egész július 15-ig kiadott készletüket elfogyasztották. Dacára annak, hogy az ilyenek jogosulatlanul többhöz jutnak, de bár csak részben is ellátandók, mert éhen nem halhatnak.

Végezetül a községi utak rendbehozataláról intézkedett a testület, ill. katonaruha viselésére adott engedélyt.

Tintával írt tisztázat, Bertók János elnök, Póka Imre jegyzőkönyvvezető és Varga László, Bogárdi János, Andrási Sámuel tanácsstagok tintával írt aláírásával. — B-KmL. Ordas. Közgyűlési jkv. 1918—1925. köt.

261.

PESTSZENTLÓRINC, 1919. JÚNIUS 2.

**A CSANÁD-CSONGRÁDI TŰZÉREZRED
PARANCSNOKSÁGÁNAK JELENTÉSE
A VÖRÖS ŐRSÉG ORSZÁGOS FŐPARANCSNOKSÁGÁNAK
AZ APOSTAGON ÉSZLELT
ELLENFORRADALMI HANGULATRÓL**

Budapesttől néhány km távolságban fekvő APOSTAG községben erős ellenforradalmi hangulat nyilvánul meg a Magyar Tanácsköztársaság ellen. Arad megyéből menekült, vörös hadseregben küzdő Dezső Sándor, Jenő és Miklós Sándor 46. vörös tüzérek jelentették, hogy nevezett községben levő rokonuk meglátogatása alkalmával ott töltött szabadságuk ideje alatt a községben egész nyíltan gyalázzák a Tanácsköztársaságot, annak intézményeit. Különösen a vörös hadseregről becsmérőleg nyilatkoztak, gonosz, becsstelen hí-

rekkel, nacionalista bújtogatással elámítani igyekeznek az ott megforduló proletár katonákat. Rémhírekkel tartják izgalomban az ott lakó kevés öntudattal rendelkező proletárokat, híreket csempésznek át a szerb megszállott területekről, ígéreteket hoznak arra az esetre, ha a szerb martalócokat elősegítik aljas munkájukban. Nyíltan hangoztatják, nagyobb veszedelem a község proletárdiktatúrája, mint a külső ellenség, a szerbek rendíthetetlen bátorsággal fel fogják szabadítani a magyar népet a vörös rablók elnyomása alól. Csupán azért nem jönnek előre, mert a dolgozó népet nem akarják aratási munkájában zavarni stb.

A község közrendjét 10 vörösőr látja el, ezek is állandóan be vannak szeszelve a szesztilalom ellenére. Egyáltalában a szovjet rendeleteket nem tartják be, azokat nem respektálják. Budapestről és Dunavecseről kétes alakok, mint tojásvásárlók járnak a községben, és a fehérek mellett hangulatot keltenek, ellenforradalmat szítanak stb.

A községi direktórium nem teljesíti proletár kötelességét, jöllehet tudomása van az ottani szennyes aknamunkáról.

A jelentésemben foglaltak sürgős megvizsgálását kérem, az adatok bemondói szavahihetőségükben garancia öntudatos szervezeti munkás voltuk. Szükségesnek látom nyomozó közegek kiküldését, akik keressék fel Károly Vendel elvtársat, direktóriummi tagot.

[...]a kérném a nyomozás alól az ott lakó rokonokra való tekintettel mentesíteni.

Másolat hitelül:
olvashatatlan aláírás

A 46. Csanád-Csongrádi vörös
tüzérezred pol. megbízottja:
olvashatatlan aláírás

Hitelesített másolat. — PIA. 609. f. 35/1919. sz. n. 1. ó. e. 1. fol.

a Két szó, valószínűleg az egyik adatközlő neve olvashatatlan.

KECSKEMÉT, 1919. JÚNIUS 3.

A JÁRÁSBÍRÓSÁG DOLGOZÓINAK KÉRELME
A VÁROSPARANCSNOKHOZ KENYÉRLISZT
KIUTALÁSÁÉRT

A kecskeméti járásbíróság közalkalmazottai azon kérelemmel járulunk a Városparancsnok elvtárshoz, hogy részünkre a lehetőség határain belül kenyérlisztet kiutalni szíveskedjék, mert igaz ugyan, hogy 1919. augusztus hó elsőig a megfelelő, személyenként 7 kiló 20 deka lisztet megkaptuk, de az már fogytán van, és a legkíméletesebb beosztás mellett sem elég tovább június 15—20-nál. Lisztünk azért fogyott rohamosan, mert egyéb élelem hiányában táplálékunk nagy része a kenyér, mert a megígért krumpli mennyiségének is csak egyötöd részét kaptuk meg.

Azon nem várt esetben, ha megfelelő lisztmennyiséget nem kapnánk, úgy családunkkal együtt a legnagyobb nélkülözéseknek lennénk kitéve.

Antal Zoltán

[és 6 társa tintával írt aláírása]

Tisztázat. — B-KmL. Kormányzótanácsai biztos ir. 752/1919. sz.

DÖMSÖD, 1919. JÚNIUS 5.

NAGY IMRE KÉRELME
A FÖLDMŰVELÉSÜGYI NÉPBIZTOSSÁGHOZ
300 KAT. HOLD NAGYSÁGÚ BIRTOKÁNAK
SZOCIALIZÁLÁS ALÓLI MENTESÍTÉSE
TÁRGYÁBAN

Alulírott Nagy Imre dömsödi gazdálkodó több, mint 100 kat. hold saját birtokon gazdálkodom, s így birtokom szocializálás alá esik.

Birtokom összesen mintegy 300 kat. hold, mely azonban két község határában fekszik, és mintegy 12 darabban fekszik, tehát több kisebb birtoktestből áll. Birtokomat személyes munkássággal, mezőgazdasági munkával szereztem, hogy 9 élő gyermekem ha felnő, nekik gazdálkodásukhoz egy-egy kis birtokot tudjak juttatni megélhetésük és munkálkodásuk céljára. Gyermekeim immár abba a korba jutnak, hogy a mezőgazdasági teendőket önállóan is el tudják végezni, és birtokomnak a gyermekeim között tervezett felosztása esetén a kilenc gyermek között egyre-egyre nem jut több, mint amennyit saját keze munkájával megmunkálni képes, ezért nagyon is indokoltnak találom tisztelettel kérni a Népbiztosságot, miszerint a kilenc gyermekem részére megszerzett birtokot ne tessék szocializálni, hanem engedélyezni, hogy a kilenc gyermekem között birtokomat most feloszthassam, hogy az a föld, amelyben eddig is dolgoztak, továbbra is megélhetést, munkát és jövőt nyújtson gyermekeimnek.

Eltársi üdvözlettel:

D. Nagy Imre

Tisztázat, tintával írt aláírással. — OL. L. 17. 2600/1919. sz. (3. csomó)

Nagy Imre kérése nem egyedülálló. Hasonló Duna—Tisza közti beadványokra lásd a 2628/1919., 3384/1919 és a 4065/1919. számú ügyiratokat. A Birtokrendezési Osztály ezeket a kérelmeket természetesen rendre elutasította. (Uo.)

KEREKEGYHÁZA, 1919. JÚNIUS 5.

**A MUNKÁS-, KATONA- ÉS
FÖLDMUNKÁSTANÁCS JEGYZŐKÖNYVE
A VÁMGABONA ÉS HÚS KIOSZTÁSRÓL
(RÉSZLET)**

Felvétetett Kerekegyházán 1919. június hó 5-én megtartott tanácsülésén

Jelen voltak:

Almási András, Bán Lajos, Boros Mihály, Krell György, Kántor József, Krejsovszki József, Krejsovszki Ambrus, Helyei Béla, Csavera András, Kaszab József, Nyistryák Mihály, Kuti Sándor, Paczi József, Halák János, Kullai József, Rakita József.

38. t.ü. szám/1919.

Elnök előadja, hogy az ellátatlanok részére a községnek nem állott gabona rendelkezésére, miért is az ellátatlanok követelték, hogy mivel lisztjük nincs, a malomban lévő vámgabona adassék ki nekik. Az intéző bizottság ezek után egy nyilatkozatot íratott az ellátatlanokkal alá, melyben követelik a vámgabonának kiadását, mire az intéző bizottság a gabonajegyek kiadását elrendelte, mely gabona jegyekkel az ellátatlanok a malomba mentek, és követelték a vámgabona kiadását, s a malmos a kényszerhelyzetnek engedve a vámot kimérte. Elnök kérdi a tanácsot, hogy az intéző bizottság eljárását helyesli-e?

A tanács az előadottakat tudomásul veszi és az intéző bizottság eljárását helyesli.

39. t.ü. szám/1919.

Elnök előadja, hogy Dr. Ratkovszki Vincze a Pest megyei direktóriumnál a község részére a szabadszállási Kovács-féle malomból 50 mázsa rozstot eszközölt ki.

A tanács ezért Dr. Ratkovszki Vinczének köszönetét fejezi ki.

40. t.ü. szám/1919.

Elnök előterjeszti, hogy az intézőbizottság a hús kiosztása körüli zavarok elkerülendők elhatározta, hogy a húst jegyekre fogja kiosztani, és pedig 6 családtagig 1 kgr 6 családtagon felül $1\frac{1}{2}$ kgr húst ad ki.

A tanács az előterjesztést elfogadja azon változtatással, hogy a jegy három családtagig $\frac{1}{2}$ kgr. 6 családtagig 1 kgr. 6 családtagon felül $1\frac{1}{2}$ kgr. hús adassék ki.

A továbbiakban az útjavítási munkálatok szükségességéről tanácskozott a testület, majd háromtagú egyházi javakat likvidáló bizottságot alakítottak.

Tintával írt tisztazat, dr. Bedő Béla elnök, valamint Krajcsovicski József és olvashatatlan kézjegyző tanácsstagok aláírásával hitelesítve. — B-KmL. Kerekegyháza. Közgyűlési jkv. 1914—1920. köt. 143—145. p.

265.

KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1919. JÚNIUS 9.

AZ INTÉZŐ BIZOTTSÁG UTASÍTTJA
A LAKÁSHIVATALT A FELÁLLÍTANDÓ
TÜDŐBETEG KÓRHÁZ ÉPÜLETÉNEK
KIJELÖLÉSÉRE, ÉS KÉT ORVOST KÜLD
BUDAPESTRE A TUBERKULÓZIS-SZAKORVOSKÉPZŐ
TANFOLYAMRA

Az intézőbizottság a munkaügyi és népjóléti népbiztosság 2652/1919. IV. számú leiratát a tüdőbeteg kórház ügyében tudomásul veszi, s elvileg ki mondja, hogy kívánja a mai körülmények között is egy tüdőbeteg rendelő-intézet és egy kisebb szabású tüdőbeteg kórház felállítását. Utasítja ennél fogva a lakáshivatalt, hogy a városi orvosok valamelyikének bevonásával megfelelő épületeket szemeljenek ki, s az eredményt az intézőbizottságnak minél előbb jelentsék be.

A városi orvosok még arra is utasíttatnak, hogy a rendelő és kórház felszereléséhez szükséges műszerek, bútorzat és egyéb anyagok jegyzékét is mutassák be.

Az intéző bizottság a f. év júliusban kezdődő kéthónapos tuberkulózis — szakorvosképző — tanfolyamra dr. Baksay József okl. orvost terjeszti fel.

Miről a lakáshivatal, dr. Táby József és dr. Baksay József orvosok értesítendőek.

Kkfházán az intézőbizottság 1919. június 5-én tartott üléséből.

Dr. Rády [Lajos]
előadó

Dr. Hédegy [Antal]
osztályvezető

*Tintával írt fogalmazvány, tintával és piros színű ironnal írt aláírással. — B-KmL.
Kiskunfélegyháza. Direktórium ir. 491/1919. sz.*

1 Május 15-i leiratában dr. Dienes Lajos 40—50 beteg befogadására alkalmas tüdőbeteg kórház felállítására szólította fel az Intéző Bizottságot. Kikötésbe helyezte, hogy a Népjelölti Népbiztosság magára vállalja a betegek ápolási költségeit, sőt az intézet berendezését is segíti. Egyben kiskunfélegyházi orvos kiküldését kérte a július 2-án kezdődő 2 hónapos tanfolyamra. (Uo.)

266.

KECSKEMÉT, 1919. JÚNIUS 5.

JEGYZŐKÖNYV A MŰVÉSZTELEP KÖZTULAJDONBA VÉTELÉRŐL

Felvétetett Kecskeméten, 1919. évi június hó 5-én a városi hivatalvezető helyiségében.

Jelen vannak alulírottak.

A Magyar Tanácsköztársaság közoktatásügyi Népbiztossága művésztelepeinek és szabadiskoláinak adminisztratív vezetője kijelenti, hogy a kecskeméti Művésztelepet ezennel köztulajdonba veszi, viszont Tóth László, mint a kecskeméti Munkástanács művészeti osztályának vezetője, továbbá a városi hivatalvezető és az intézmény igazgatója azt a város nevében köztulajdonba átadja.

Átadás tárgya a telepen levő 6 (:hat:) villa, az azokhoz tartozó telkekkel és minden tartozékaikkal — a művészeti iskola földszintes épülete és a műterem bérház emeletes épülete, szintén minden tartozékaikkal, s utóbbi kettő az annak idején a város által beszerzett bútorzataikkal és más felszerelési tárgyaikkal együtt. Az utóbbi két épülethez telek nem tartozik, de a közkertnek környező részei az eddigi szokás szerint a Művésztelep által továbbra is használhatók.

Egy villa jelenleg Bakkay József erdőmester lakásául szolgál, s ez a helyzet a Tanácsköztársaság és a város képvisellete között lefolytatandó tárgyalás alapján alkalmas időpontban megszüntetendő.

Az épületek, tartozékaik és felszerelésük (:berendezésük:) leltározása mielőbb megkezdendő. Ez iránt a Tanácsköztársaság és a város illetékes képviselője a Művésztelep vezetőjével együtt fog intézkedni.

Felolvasás után h. h. aláíratott.

Kmft.

Felvette:
Dr. Szabó Mihály s.k.

Kónya Elemér s.k.

Sándor István s.k.

v. hiv. vez.

Tóth László

int. biz. tag.

Iványi Grünwald Béla s.k.

Tisztázat másodpéldánya, hitelesítés nélkül. — B-KmL. Kecskemét. Polgármester ír. 8131/1919. sz.

267.

BUDAPEST, 1919. JÚNIUS 5.

A VÁRMEGYE KORMÁNYZÓTANÁCSI BIZTOSÁNAK JELENTÉSE A BELÜGYI NÉPBIZTOSSÁGNAK A MÁJUS 25 ÉS JÚNIUS 3 KÖZÖTTI POLITIKAI JELLEGŰ INTÉZKEDÉSEKRŐL

Az elmúlt (május 25—június 3.) héten a következő politikai intézkedések történtek:

1. Az összes járások élére megbízható és kipróbált elvtársakat, mint járási politikai megbízottakat állítottam.¹ Ahol szükségesnek látszott, egyes körzetekbe és néhol egyes községekbe is külön politikai megbízottat.

Az összes politikai megbízottakat — hatáskörükre, jogaikra és kötelességeikre — pontosan és részletesen instruáltam.

2. Tekintettel, hogy a megyében igen nagy számú jómódú kisgazda van, s a helyi munkástanácsokban nagyon sok helyen többségben voltak — mint-hogy ez a proletárérdeket sérti — utasítottam a járási politikai megbízot-

takat, hogy a Munkástanácsok összetételét ebből a szempontból vizsgálják meg, s tegyenek nekem jelentéseket. Ahol szükségesnek látszik, a Belügyi Népbiztosság hozzájárulásával majd új választásokat fogok elrendelni.

3. A Munkástanácsok proletarizálása már megtörtént: Újhartyán, Prónayfalva, Mogyoród, Torbágy, Dabas községekben.

4. A megye politikai osztályához tartozó s politikai szempontból teljesen megbízható Elvtársak járják be a megyét, részben hogy a lakosság hangulatát figyeljék, a szesztilalom betartását ellenőrizzék, s természetesen propagandát is fejtenek ki. Ezeknek az elvtársaknak intézkedési joguk nincs, csak jelentést tesznek.

5. Pécel községben egyes korcsmákban bort mértek ki. Intézkedés történt ennek megszüntetésére.

6. Dömsöd községben (dunavecsei járás) a szesztilalmat szintén megszegték. Dobó, a Belügyi Népbiztosság kiküldöttje maga járt elől ebben rossz példával. Intézkedés történt.

7. Kunszentmiklósi járásban még a Károlyi rezsim alatt alakult Kunköztársaság tagjait figyeltetem.

8. Agitációs röpiratok és füzetek a következő községekbe küldettek: Szigetmonostor, Ráckeve, Kiskunlacháza, Budaórs, Öregcsertő, Ecsér, Rákoskeresztúr, Áporka, Üllő, Kiskunhalas, Kerekegyháza, Pilisszentkereszt, Pilisszántó, Fajsz, Gödöllő, Vasad, Majosháza, Taksony.

Joanovics Sándor
elnök
kormányzótanácsi biztos

Tisztázat, tintával írt aláírással. — PIA. 603. f. 2/24. é. e. 200. fol.

1 A jelentés melléklete:

Járásai politikai megbízottak

Abonyi járás	Csabán Miklós
Alsódabasi járás	Benderi Lajos, ideiglenes
Aszódi járás	Labancz András, ideiglenes
Biai járás	Stark Péter
	mellé osztva:
	Szabó Kálmán
Dunavecsei járás	Kulin József
Gödöllői járás	Wojticzky Gyula
Gyömrői járás	Pánczél György
	mellé osztva:
	Györki Miklós
Kalocsai járás	Szuri Kálmán
	mellé osztva:
	Hubert István
Kiskőrösi járás	Kitanics Imre
	mellé osztva:
	Csuka Béla

Kiskunfélegyházi járás	Iványi Sándor
Kispesti járás	Saton Rezső
Kunszentmiklósi járás	Mester Imre és Miklós Imre
Monori járás	Mikulik József
Nagykátai járás	Hanez Sándor
Pomázi járás	Schlatzmüller András
	Ozorai József és Navarra Jenő
Ráckevei járás	Fekete Béla, ideiglenes
Váci járás	Neuhausz Vilmos
	mellé osztva: Rőszler Lajos

Városok politikai megbízottai

Cegléd	Mikulik József
Kiskunhalas	Kókay Antal
Nagykőrös	Mikulik József
Szentendre	Horváth János
Vác	Neuhausz Vilmos

Községi politikai megbízottak

Vecses	Medveczky Jenő
Göbölly járás, Kisszállás, Jánoshalma	Kókay Antal
Pusztavacs	Lei Péter
Kiskunmajsa	Siskó Kálmán
Békásmegyér, Budakalász, Csobánka, Pilisszentlászló és Pomáz község	Ozorai József
Nagykovácsi, Pesthidegkút, Pilis borosjenő, Piliscsaba, Pilisszántó, Pilisszentiván, Pilisszentkereszt, Pilisvörösvár, Solymár és Ürög községbe	Schlatzmüller András
Dunabogdány, Kisoroszi, Pócsmegyer, Szigetmonostor, Tahitótfalu és Visegrád	Navarra Jenő

(Lásd: PIA. 603. f. 6/26. 6. e. 3. fol.)

268.

KISKUNHALAS, 1919. JÚNIUS 7.

A MUNKÁS-, KATONA- ÉS
FÖLDMŰVESTANÁCS INTÉZŐ BIZOTTSÁGÁNAK
JEGYZŐKÖNYVE A DOLGOZÓK
VÉDKÖTELEZETTSÉGÉT ELRENDELŐ
KORMÁNYZÓTANÁCSI HATÁROZATRÓL
(RÉSZLET)

A közölt részlet előtt közellátási kérdésekről, a Vörös Hadsereg vágóállat szükségletének biztosításáról, egy tüdőbeteggondozó intézet létesítéséről, a szocializált Sóstó fürdő működéséről, végül pénzügyi kérdésekről tárgyalt a testület.

188. Hibó Sándor a Pest vármegyei direktóriumnál történt eljárásáról tart jelentést. A vármegyei direktórium hadügyi osztálya táviratilag rendelte föl a megejtendő sorozások ügyének megbeszélésére. Az értekezleten úgy ő, mint a kiskőrösi és félegyházi direktóriumok tagjai kijelentették, hogy a sorozás eredményességéért csak úgy vállalnak felelősséget, ha a hadügyi népbiztosság sorozási parancsától eltérőleg nemcsak a proletárokat sorozzák, hanem foglalkozási és vagyoni viszonyokra való tekintet nélkül mindenkit. A felhozott okok meggyőzték a hadügyi népbiztosság kiküldöttét, úgyhogy Kiskunhalasra, Kiskőrös és kiskunfélegyházi járásra olyan sorozási parancsot fog kibocsátani a hadügyi népbiztosság, mely szerint 18 és 45 év között mindenki sorozásra köteles jelentkezni.¹

Tudomásul vétetik.

Ezt követően fizetésemelés iránti kérelmek, a fogyasztási adókezelés helyzete, a városi elfogatok használata, a lakosság kezén levő építési anyagok bejelentésének szükségessége, az Építési Direktórium elhelyezése és tagjai fizetésének a megállapítása, a köztulajdonba vett éttermek és szállodák kezelése, a konyhakertek pusztításának megakadályozása, a színházi jegyek árának emelése és a piaci árak maximálása tárgyalattak. 203. tárgysorozati pontként pedig egy katonai ügyosztályt és egy sorozó bizottságot alakított a testület. Utóbbi elnöke Hibó Sándor lett.

Tintával irt tisztazat, Hibó Sándor elnök, Kardos Pál és Mig G. Károly hitelesítők, valamint olvashatatlan kézjeggyű jegyzőkönyvvezető tintával irt aláírásával. — B-KmL. Kiskunhalas. Intéző Bizottság jkv.-e. 133—151. p.

1 A dolgozók védőkötelezettségéről a Forradalmi Kormányzótanács CIX. számú, május 31-én kiadott elv jellegű utasítása intézkedett, mely — különösebb konkretizálás nélkül — a 18 és 45 év közötti „magyar honosságú dolgozó férfiak” sorozását rendelte el. (*Tanácsköztársasági Törvénytar.* Szerk. PONGRÁCZ Jenő. Bp. 1919. IV. füzet. 19—20. old.) A Hadügyi Népbiztosság június elején kiadott 11 374/eln. szerv. csop./1919. számú utasítása részben módosította, részben konkretizálta a fenti rendeletet. Egyrészt kimondta, hogy „... a sorozás egyelőre csak Budapesten és az országnak a Duna balpartján levő meg nem szállott területén hajtandó végre”. A „dolgozók” megjelölést — másrészt — így konkretizálta: „A sorozásra kötelesek jelentkezni: a. mindenki, aki valamely üzemben, bármely hivatalban, intézetben vagy szervnél van alkalmazva, vagy a fenti kategóriába tartozik ugyan, de jelenleg munkanélküli; b. mindazok a kisbirtokosok, kiskereskedők (szatócsok stb.), akik állandóan nem alkalmaznak fizetett idegen munkaerőt; c. főiskolai és középiskolai hallgatók a fenti korhatáron belül”. (*HIL. MT. Bp-i Kat. Ker. Parság. Szerv. ir. 27 116. sz. 114/5. 218. lt-i j.*) A rendelet tehát lényegében figyelmen kívül hagyta a kiskunfélegyháziak, kiskunhalasiak és kiskőrösiek kérelmét.

BUDAPEST, 1919. JÚNIUS 9.

**RÉSZLET PEST-PILIS-SOLT-KISKUN
VÁRMEGYE MUNKÁS-, KATONA-
ÉS FÖLDMŰVESTANÁCSA INTÉZŐ
BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSJEGYZŐKÖNYVÉBŐL:
A MŰVELŐDÉSÜGYI ÉS A KÖZGAZDASÁGI
OSZTÁLY BESZÁMOLÓJA**

Az Intéző Bizottság június 9-i ülése a közigazgatás megyei szervezetének összetételét és működését érintő felszólalásokkal kezdődött. Neuhaus Vilmos kifogásolta, hogy Joanovits Sándor, a Direktórium korábbi elnökét „teljhatalmú kormányzótanácsi biztossá nevezték ki”. Lei Péter úgy vélte, hogy a tanács hatalom vármegyei szervezetében sok az aktív katonatiszt. A vidéki direktóriumok képviselői a vidékre küldött politikai megbízottak működését kifogásolták. Joanovits folyamatos válaszlépései után Topsischer Kálmán (Urbán Pál osztályvezető titkára) olvasta fel a közigazgatási osztály beszámolóját. Ezt követően került sor a művelődésügyi és a közgazdasági osztály beszámolójára.

Porció István. Jelenti, hogy a tanfelügyelőséget megszüntették, helyiséget béreltek számára, amely most van tisztogatás alatt, és a hét folyamán még be is fogják rendezni. Szükségesnek tartja az állandó kontaktust a vidéki művelődési osztályokkal. Utasítást adtak a vidéki művelődési osztályoknak, hogy az iskolákra vonatkozólag az elintézendő aktákat sürgős elintézés végett közvetlenül a vármegyéhez küldjék fel.

A kormányzótanács rendelete szerint a községekben minden adó megszünt,¹ megszünt tehát az iskolaadó is. A községekben pedig az iskolák szempontjából rettenetesen az állapotok. Nincs iskola, nincs berendezés, nincs helyiség, ami van, rettenetesen rossz. Szükségesnek tartja, hogy az intézőbizottság adjon felhatalmazást, hogy a holnapi plénum² elé javaslattal járulhasson, amely szerint az iskolák berendezésére vonatkozó költségeket a vármegye finanszírozza, mert a községeknek és járásoknak semmiféle jövedelmük nincsen. Az viszont nagyon bajos dolog, hogy ezeket a költségeket a községi népbiztosság finanszírozza. Szükséges, hogy megyék szerint legyen decentralizálva, így intenzívebben végezhető el a munka.

Tény az, hogy jöjjön akármilyen rezsim, amit az iskolaügy terén vég-

zünk, az állandó, maradandó munka lesz. Ha jó iskolákat rendezünk be, jó tanerőket helyezünk el, az állandó lesz, és ez a jövő generációra nézve fontos és helyes munka.

Egyéb jelentenivalója nincsen, csak még az, hogy a holnapi plénum előtt meg kell választani a művelődési osztályt. Javasolja, hogy ez az osztály nyolc tagból álljon, és ezenfelül négy tagot delegáljon oda a közoktatási népbiztosságra, akik hivatalból tagjai az osztálynak. Tizenkét tagból állana tehát az osztály, a vezető volna a tizenharmadik. — Kéri jelentésének elfogadását.

Neuhaus Vilmos a jelentést nem veszi tudomásul. Úgy gondolta Porczió elvtárs jelentését, hogy mint az ügyosztály vezetője nem azzal fog előállni, hogy az iskolákat renováltatni kell, hogy az iskolákba felszerelések kellenek, és hogy arra hatalmazzák fel, hogy ilyen javaslatot tegyen a közoktatási népbiztosságnak, hanem elvárta volna, hogy megmondja, hogy körülbelül ennyi az analfabéta, ennyien még mindig kénytelenek kerülni az iskolát; elvárta volna, hogy tényleg a lényegre vonatkozólag adott volna felvilágosítást. Mindebből a jelentésben semmit sem hallottunk.

Porczió István: Egy osztályra 120—180, sőt 190 tanuló is esik. De most nem ez a fontos, ezek igazán lényegtelen dolgok. (Felkiáltások: Ez a lényeg!) Erre vonatkozólag megtettük az intézkedéseket, a váltakozó tanítást hoztuk be. A reformpedagógia részét csak a jövő szezontól kezdve fogjuk megvalósítani, mert a közoktatási népbiztosságra, a művelődési osztályok küldöttei és a pedagógusok egységes tanrendet fognak megállapítani, amelyek már csak szeptembertől fogantathatók. Most egyelőre csak arról van szó, első kötelességünk az, hogy az iskolákat rendbehozzuk, hogy szeptemberben lehessen már bennük tanítani. Erre vonatkozólag pedig, valahányszor leírtunk a községekhez, mindenhol azt a választ kaptuk, hogy nincs pénzük, és nem tudnak semmit megcsináltatni, egyetlen padot sem tudnak vásárolni. Nekünk tehát elsősorban biztosítanunk kell, hogy ezeket a beruházásokat finanszírozni tudjuk. E tekintetben a plénumnak kell határozatot hoznia. Hogy milyenek a tervezés alatt levő reformok, erre nézve, bár nincsenek még készen, megjegyzem, hogy egy-egy osztályban 40—45-nél többen nem lehetnek. (Élénk helyeslés.) Erről azért nem beszéltem, mert ez csak szeptembertől lesz megvalósítható. Első dolog, hogy megkapjuk az anyagiakat az iskolák rendbehozására. Tanerőkben is nagy a hiány. Erre vonatkozólag szintén megvannak a javaslataink, de még minden kialakulóban van, úgyhogy két tanfelügyelőséget és főigazgatóságot máig sem tudunk összehozni. Még embrióban van az egész dolog. Egy annyira elhanyagolt és nagy intézményt, mint az iskola, máról holnapra rendbehozni nem lehet.

Elnök: Miután nincs senkinek hozzászólni valója, a bizottság a közművelődési osztály jelentését elfogadja. Az elvtársak talán megengedik, hogy máma lehetőleg csak politikai vonatkozású dolgokról tárgyaljunk, miután holnap a plénum előtt ezeket a dolgokat úgyis tárgyaljuk. Annál is inkább, mert a holnapi ülésen Illés Artur és Erdélyi népbiztosok is jelen lesznek, akik a közlelmezési és közellátási vitában részt óhajtanak venni. Azt hiszem tehát, hogy ezeket a dolgokat jobb holnapra eltenni. (Helyeslés.) A politikai helyzetről, mint mondtam, Kun Béla fog tájékoztatni. Az illetékes faktorokkal tehát sokkal szorosabb kontaktusban leszünk, sokkal jobban fogjuk látni a dolgokat, és úgy sokkal jobban fogunk tudni hozzászólni. Ma tehát csak azokat a dolgokat érintsük, amelyek az intézőbizottság hatáskörébe tartoznak vagy politikai vonatkozásuknál fogva szűkebb körbe vannak utalva.

László Arnold: Csak néhány rövid vonással akarom azokat a kérdéseket vázolni, amelyek az intézőbizottság elé tartoznak. A közgazdasági kérdésekben és pedig a mezőgazdasági termelés, a közellátás, az útrendezés, vízmentesítés kérdésében az intézőbizottság teljes puvoárt adott a közgazdasági ügyosztálynak, és az idevágó munkákat, amennyire tőlünk tellett, és amennyire az eszközök rendelkezésre állottak, el is végeztük. Sajnálattal kell azonban megállapítanom, és ez, elvtársaim, a dolog természetéből folyik, olyan természetű volt a dezorganizáció az egész vonalon, olyan természetű volt az általános felfordulás a munkabér kérdésekben, a munkaidő kérdésében, a termelés kérdésében, hogy csak kevésé sikerült a dolgokat kissé rendeznünk, jobb útra terelnünk. Megmondom, hogy miért elvtársaim. Mikor a direktórium átvette a vezetést, és megkezdte munkáját, akkor a Buza Barna-féle javaslat végrehajtása kapcsán itt maradtak a birtokrendező bizottságok, a termelési biztosok és körzetbiztosok, a birtokok vezetésével megbízott volt tulajdonosok és új intézők. Ezek Pest vármegye területén, de azt hiszem az egész ország területén — a földműves kongresszuson³ is megnyilvánult ez — olybá tekintették a birtokokat, mint a saját földjüket, olyan hatalmat akartak maguknak szerezni, amely meg nem illette őket. Mi történt tehát? Az egész mezőgazdaság terén megindult a leglehetőlenebb káosz. Ez nemcsak abban nyilvánul [meg], hogy egyes területek nem úgy lettek megművelve, ahogy meg kellett volna azokat művelni, nemcsak úgy, hogy egyes helyeken nem jól történt a beosztás, hogy a földmunkások, béresek, gazdasági alkalmazottak nem lettek rendesen ellátva, hanem abban is megnyilvánul, hogy egyes birtoktestek nem lettek jól elosztva intézőségekre. Megtörtént, hogy egy ember 14—16 000 hold intézését kapta kezébe, míg másoknak csak 800 hold intézése jutott, és a 16 000 holdas birtokon történő gazdálkodásnak éppúgy mint a 800 holdon folyó

gazdálkodásnak nem volt megfelelő ellenőrző szerve. És itt legkevésbé történt intézkedés a politikai ellenőrzésről. Ez nincs meg a mezőgazdaságban. Ha történtek is egyes ilyen intézkedések, hogy például a Koburg uradalomhoz kiküldték Lei Péter elvtársat, a monori kerület ellenőrzésére Medveczky elvtársat, és a szükséghez képest, ahol bajok, panaszok fordultak elő, küldtünk is ki egyes elvtársakat, [de] általánosságban hiányzik az ellenőrzés. Véleményem szerint, ami a földműves kongresszusnak is a véleménye, csak úgy lehetne megoldani a mezőgazdaság egész terén az egységes, becsületes, helyes, megfelelő termelés biztosítását, ha ezek mellé a megbízhatatlan emberek mellé mindenüvé politikai ellenőröket állítanának. És engedjék meg annak kijelentését, hogy ha a politikai ellenőr helybeli ember, az sokkal rosszabb, mintha nem is volna ellenőr. Mert a helybeli ellenőrző szervek sajnos igen sokszor nem teljesítették híven és jól kötelességüket. Hagyják magukat egyes emberek által, egyéni érdekek által befolyásoltatni, és ha valakinek, mint az az okmányokból és a vizsgálatokból kiderült, a helytelen vezetési munkák elhanyagolása miatt helyéről el kellett volna távoznia, maguk a helyi szervek jöttek könyörögni, hogy az illető gazdatisztet vagy birtokkezelőt tartsuk vissza. Ebben pedig mi nyilvánul meg? Megnyilvánul a régi patriarchális együttlétben való megszokásnak a helytelensége. Azt mondták, hogy inkább maradjon ez a rossz, semmint esetleg egy még rosszabb jöjjön. Ez a konzervativizmus, ez az ósdiság megakadályozta nagyon sokszor a helyes, jó intézkedéseket. Éppen ezért, a járások élére kell állítani egy politikai megbízottat, aki nem teljhatalommal, hanem az ottani járási tanácsokkal a dolgokat felülvizsgálja. Nagyon helyes volna, hogyha minden egyes járás területén nem bízánk a járási biztosok kezére az egész mezőgazdasági termelés irányítását, álljanak mellettük a politikai megbízottak, akik a maguk politikai érzékével, a maguk politikai éleslátásával megakadályozzák az ilyen patriarchális, antiszociális és ezzel a diktatúra ellen irányuló hanyagságokat.

Egy dolog van rendben a mezőgazdaság terén. Ez az, hogy a munkások dolgoznak. Akárki akármit mond, a földmunkások és minden egyes proletár-munkás azt a munkát, amelyet el kell végeznie, el is végzi. Csak nincs megfelelő mezőgazdasági gép, nem volt megfelelő vetőmag, és ami még borzasztóbb, igen rossz volt az időjárás. Ez a három dolog befolyásolta a mezőgazdaság mai állapotát, úgyhogy nagyon kell kérnünk a természetet, azt a nem tudom miként befolyásolható természetet, hogy tegye jóvá ennek a bajnak a következményeit. Arra akarom kérni az elvtársakat, hogy egy dologban határozzanak, és ez a következő: amidőn a munkások megteszik az egész vonalon kötelességüket, munkájukat proletárhűséggel és tudással végzik, az a borzasztó helyzet áll előttünk, hogy nemcsak rekvirálnunk kell nálunk —

a falu proletárjai tudják ezt a kötelességüket, és nincs is egyetlen hangos szó sem ellene (Felkiáltások: Nincs!) —, de ott áll az a szegény proletariátus, és nem tudja, hogy ezzel szemben ki lesznek-e elégtíve iparcikkre való igényei, ellátják-e őket azon iparcikkokkal, amelyek nélkül most nyáron még csak el lehetnek, nyáron még elténfereghetnek valahogy mezítláb és rongyosan, de ha bejön az őszi nedves idő és a téli hideg, akkor a legnehezebb helyzetbe jutnak. (Neuhaus Vilmos: És ha nem tudunk nekik semmit sem adni, az baj lesz, soha többé nem fognak nekünk hinni! (Ezért a direktórium elhatározta, hogy bármilyen formában, bármilyen módon és áron ellátja Pest vármegye földműves szegényeit megfelelő lábbelivel, és főként megfelelő ruházattal. Gyurjás elvtárs folytatja a tárgyalásokat e kérdésben. Ebben egyrészt a külügyi népbiztosságnak is beleszólása van, másrészt a szocializálási népbiztosságnak is. Ezek a tárgyalások odairányulnak, hogy a Pest vármegye területén levő mezőgazdasági munkások, akik elsősorban érzik e téren a szükségét, el legyenek látva. Ki is töltöttünk erre vonatkozólag egy statisztikai ívet, azt hiszem, hogy a legtöbb helyen ezt már meg is kapták, hogy mikor az intézkedés megtörténik, minden járás és község adatai erre vonatkozólag össze legyenek gyűjtve, hogy mekkora az a mennyiség, amelyről gondoskodni kell. Úgy kontempláltuk a dolgot, hogy minden egyes munkás legalább egy munkásruhát, két pár fehérműt és egy pár cipőt kaphasson, úgy a felnőttek, mint összes hozzátartozóik. Minthogy azonban ilyen óriási mennyiséget nem lehet egyszerre előteremteni, úgy gondoltuk, hogy egyelőre maguk[at] a családfenntartókat és azután fokozatosan a többieket fogjuk ellátni. Az intézőbizottságnak ebben a kérdésben állást kell foglalni, hogy helyesli-e az akciót, megadja-e magától telhetőleg az anyagi eszközöket és az erkölcsi támogatást ahhoz, hogy a direktóriumnak az akciója helyes és megfelelő legyen.

Jelentésem második része a következő: Borzasztó baj volt, a múltkori intézőbizottsági ülésen már jeleztük is, hogy a magas vízállás, a nagy csapadék következtében nagy károk keletkeztek. Különben Czeglédi elvtárs, a műszaki osztály vezetője meg fogja mondani, hogy ebben a kérdésben megtörtént minden, ami lehetséges volt, de a rendelkezésre álló anyagi eszközök borzasztóan kicsinyek. Az a három millió korona, amelyet a földművelésügyi népbiztosság erre a célra adott, azt hiszem, már teljesen el is fogyott. Azért ő kijelentette, és a direktórium volt is szíves ezt jóváhagyni, Joanovics elvtárs a rendeletet ki is bocsájtotta, hogy nem lehet az utakat másképpen rendezni, és a különféle műszaki munkálatokat elvégezni, csak közmunka útján. A közmunka kihirdetése szintén az intézőbizottság hatáskörébe tartozik, az elnökség és a direktórium tehát az intézőbizottság jóváhagyása reményében tett így, mert ha az utakat most rendbe nem hozzák, nem tud-

ják a termést gyűjtőhelyekre szállítani. Megtörtént egy-két helyen, hogy a cséplőgépeket nem tudták egyik faluból a másikba elvinni, mert olyan rettenetesek az utak. A gépek helyrehozatalára vonatkozólag a mérnök elvtársak igen alapos intézkedést tettek, járásonként vagy körzetenként most állítják fel a mezőgazdasági gépjavító műhelyeket, és a műszaki osztály a maga kicsiny eszközeivel hozzá akar járulni, hogy a mezőgazdasági munkák minél hamarább megtörténjenek. Kéri tehát az intézőbizottságot, hogy eme kérdésekben adja meg a direktorium intézkedéseinek az utólagos jóváhagyást. (Helyeslés.)

Az elhangzott beszámolók után — a tárgytól részben függetlenül — a felszólalók ismét a vidékre küldött politikai megbízottak munkáját kifogásolták, részben a szocializált gazdaságok megyei központjának szervezeti kérdéseivel foglalkoztak. Az ülés a hadügyi osztály vezetőjének, Vörös Sándor intézőbizottsági tagnak a jelentésével ért véget.

Másolat. — PIA. 600. f. 3/19. é. e. 213. p.—221. p.

1 A 10 kat. holdon aluli szőlő és a 100 kat. holdon aluli földbirtokok, ill. az ezekhez tartozó házak és melléképületek adómentességét a Forradalmi Kormányzótanács LXXXVIII. számú, május 12-én kiadott rendelete mondta ki. (*Tanácsköztársasági Törvénytár. Szerk. PONGRÁCZ Jenő. Bp. 1919. III. füzet. 18. old.*)

2 Írtsd: a vármegye Munkás-, Katona- és Földművestanácsa.

3 Írtsd: a Földművelésügyi Népbiztosság által június 1—2-re összehívott földműveskongresszus. A Vörös Újság ezzel kapcsolatos tudósítását közli MMTVD. 6/A. 625—629. old.

270.

KALOCSA, 1919. JÚNIUS 10.

KIMUTATÁS A KALOCSAI FORRADALMI TÖRVÉNYSZÉK ÜGYFORGALMÁRÓL

Beadvány érkezett	Ügyek száma	Elítélés	Fel- mentés	Elítélt egyének száma	Eljárás meg- szün- tetés	Eljárás függő- ben	Folya- matban
134	83	41	20	62	3	1	10

I. Elítélés részletezése:

1. Szesztilalom miatt (21 ügyben elítélve 32 egyén)
 - a) Iparos: 11 személy éspedig: cipész: 1, géplakatos: 4, bognársegéd: 1, kovácssegéd: 2, szatócs: 1, kőműves: 1, korcsmáros: 1.
 - b) Gyári munkás: 1.
 - c) Földm.: 4.
 - d) Napszámos: 13.
 - e) Lókereskedő: 1.
 - f) Közalkalmazott: 2. (1 erdőőr és 1 ny. tisztviselő)
2. Fegyvertilalom miatt (4 ügyben elítélve 4 egyén)
 - a) gazdasági intéző: 2.
 - b) paprikakereskedő: 1.
 - c) földm (fiatalkorú): 1.
3. Izgatás miatt (1 ügyben elítélve 1 egyén)
gazdasági alkalmazott (magtáros): 1.
4. Katonai közegen (szolgálatban) elkövetett testi sértés miatt (1 ügyben elítélve 8 egyén)
 - a) földm: 6.
 - b) napszámos: 2.
5. Lopás miatt (4 ügyben elítélve 7 egyén)
 - a) iparos: 3, éspedig: 1 molnársegéd, 2 molnár
 - b) földm.: 2.
 - c) napsz.: 2.
6. Társadalmi rend megsértése miatt (5 ügyben elítélve 5 egyén)
 - a) varrónő: 1.
 - b) cigányzenész: 2.
 - c) földm.: 1.
 - d) napsz.: 1.
7. Köztulajdon elleni kihágás miatt (1 ügyben elítélve 1 egyén)
földm. napszámos: 1.
8. Betöréses lopás büntette miatt (1 ügyben elítélve 1 egyén) iparos,
éspedig géplakatossegéd: 1.
9. Áruforgalom megbénítása (85. rend. miatt 3 ügyben elítélve 3 egyén)
 - a) lókereskedő: 1.
 - b) földm.: 1.
 - c) napsz.: 1.

II. Elítéltek foglalkozása:

a) föld. illetve kisbirt. napszámos: ..	10.
b) napszámos	25.
c) iparos	16.
d) gazdasági intéző	2.
e) paprikakereskedő	1.
f) lókereskedő	2.
g) gazdasági alkalmazott	1.
h) közalkalmazott	2.
i) gyári munkás	1.
j) cigányzenész	2 (összesen 62)

III. Elítélve pénzbüntetésre:

Mily összegre	1—500 Kor.	501— 1000 Kor.	1001— 2000 Kor.	2001— 3000 Kor.	3001— 4000 Kor.	4001— 5000 Kor.	5001— 10 000 Kor.	10 000— 15 000 Kor.
a) földm. illetve kisbirt. napsz.			1	1+2=3		2		1
b) napszámos	17	8						
c) iparos	8	3	1	2				
d) gazdasági intéző			1	1				
e) paprika-kereskedő								1
f) lókereskedő		1		1				
g) gazdasági alkalm.					1			
h) közalkalmazott	1					1		
i) gyári munkás	1							
j) cigányzenész	2							

IV. Elítélve fogházra vagy fegyházra:

- a) 1 cipész 15 napi fogházra és 1000 K. pb. (= ez a pb-nél is feltüntetve van)
- b) 1 molnársegéd 3 évi fogházra
- c) 1 géplakatossegéd 16 évi fogházra.
- d) 2 földm.: fejenként 5 évi börtönre.

V. Fiatalkorú elleni ügyben:

1 földm. segítő családtagja 1 évi időtartamban próbára bocsájtva lett. Halálbüntetés kiszabva nem lett; arany ékszer eltitkolás miatt eljárás folyamatban nem volt, vagyonek Kobzás elrendelve nem lett.

Megjegyezni kívánjuk, hogy a kalocsai forradalmi törvényszék elnöke, tagjai, vádbiztosa, jegyzőkönyvvezetője egyúttal a kalocsai forradalmi katonai törvényszéknél is azonos minőségben működnek, s 24 katonai ügyben jártak el.

Elvtársi tisztelettel:

Rigó Ferenc
a forradalmi szék elnöke

Gaudényi Lajos
vádbiztos

Tintával írt tiszttázat, tintával írt aláírásokkal. — PIA. 609. f. 8/1919—135. 5. e.

271.

BUDAPEST, 1919. JÚNIUS 11.

RÉSZLET PEST-PILIS-SOLT-KISKUN VÁRMEGYE MUNKÁS-, KATONA- ÉS FÖLDMŰVESTANÁCSÁNAK ÜLÉSJEGYZŐKÖNYVÉBŐL: A VÁRMEGYE GAZDASÁGI HELYZETE

A vármegye Tanácsának június 11-i ülése napirend előtti apróbb felszólalásokkal és bejelentésekkel kezdődött. Ezt követően Gerencsér Géza, Hibó Sándor, Fischer Géza, Bernáth Lajos, Kristóf Anna, Sarlós Ágoston, Bakos Ferenc, Hédegy Antal, Kaputa János, Kovács Szabó Ferenc, és Navarra Jenő szóltak hozzá Porezió István művelődés-

ügyi osztályvezető beszámolójához, amely az Intéző Bizottság június 9-i ülésén hangzott el. (Lásd a 269. számú dokumentumot.) Az elnök Porció István válasza után adta meg a szót Gyurjás Józsefnek, az Intéző Bizottság közgazdasági osztályvezetőjének.

Gyurjás József: Midőn Az Emberben megjelent támadás folytán László ellen elrendelt vizsgálat¹ következtében átvette az osztály vezetését, elsősorban azt tette vizsgálat tárgyává, hogy az általa végzett ügyek becsületesen és szociális szellemben lettek-e elvégezve. Erre vonatkozólag már a vármegye direktóriumának reputációja érdekében ki kell jelentenie, hogy mindazok a közgazdasági ügyek, amelyeket László hat héten keresztül vezetett, habár szakszerű szempontból másképp is lettek volna elintézhetők, a legkorrektebbül és a legnagyobb jóhiszeműséggel végeztek.

A másik kérdés, amelyet érinteni kell, az a földmunkások kongresszusa. A mezőgazdasági termelés körül nehézségekkel küzdünk. Magyarországon éppen a mezőgazdaság volt a legmostohább gyermek. Itt mindent fej nélkül csináltak, nem volt szerv, mely a rendszeres gazdálkodásra tanította volna a gazdát, mely a termelést tervszerűen intézte volna. A proletárdiktatúrára hárul az a feladat, hogy ezen, az országot eminenter érdeklő kérdésben új alapot találjon, amelyen dolgozni, még előkészített munkanyagot sem lehetett találni, hanem mindent újból kellett kezdeni, amihez még bizonyos bürokratikus nehézségek is járulnak. Egyik-másik népbiztosságban ez a túltengés is észlelhető. A mezőgazdaság terén is vannak folytonos súrlódások, hatáskörök és munkabérek körül. Súrlódások vannak abból kifolyólag is, hogy egyik-másik helyen az emberek még a földosztásról ábrándoznak. A földművesek kongresszusa néhány nap előtt eredménytelenül végződött azon egyszerű oknál fogva, mert sem a földművesek, sem a földmunkások érdekképviselőit nem vonták be a tárgyalásba, hanem csináltak egy tervezetet, kollektív termelésre, amely minden egyéb, csak nem kollektív, csak nem szociális terv, hanem inkább a régi kasznár virtschafatot akarja megcsinálni, amint az a múltban volt. Ezek az emberek, sajnos, még ma is alig tudnak erről az önkényeskedésről lemondani. Innen van az, hogy egy hónapban 400 ügydarab közül, amelyek a gazdatisztekre, a gazdaságok intézőire vonatkozólag adattak be, 300-at kedvezőtlenül kellett elintézni.

Amint az előbb említettem, a földműves kongresszuson sem lehetett értékes munkát végezni, és nem lehetett a mezőgazdaságban a termelés formáját megoldani, éspedig azon oknál fogva, mert ez a tervzet nem a szocialista állam részére készült, abból minden szocialista gondolat hiányzott; nem akart az más lenni, mint egy otromba, mammutszerű nagy állami

centralizáció, amelyből az egyes községek szervezetei, továbbá a kerületi és a megyei szervezetek, szóval az igazi proletárdiktatúra teljesen hiányzott, s amely nem volt egyéb, mint egy rettentően nehézkes adminisztrációs gépezet, amely azonban a kérdés megoldására alkalmas nem volt, mert rosszul volt kieszelve. Nekünk azonban ezek ellenére végezni kell a munkánkat, mert az egyik nagy feladatunk Magyarországból kiűzni az elnyomók nagy seregét, tehát ezek ellen ott kell a csatát megvívni; de a másik harcot, amely ugyanolyan fontos, idehaza kell befejezni, tudniillik biztosítani az évi termésünket. Mert ha száz fényes ütközetet nyerünk is meg az ellenséggel szemben, de elveszítjük ezt az egy csatát idebenn, akkor maga a proletárruralom, az egész proletárdiktatúra veszélyeztetve van. (Igaz, úgy van!)

Minden erőnket, tudásunkat és munkánkat ez idő szerint a termés biztosítására kell fordítanunk. Ezért a földművelésügyi népbiztosságnak a munkabérekre vonatkozó különböző rendeleteit kénytelenek voltunk félretenni, és a munkabér kérdését megoldani² egyszerűen úgy, ahogy az gyakorlatilag szocialista szempontból a legjobb volt. Tettük ezt úgy a Szövetség, mint a direktórium nevében is oly formán, hogy ahol már előzőleg magasabban voltak a munkabérek megállapítva, mint ahogy azokat a rendelet megállapította, minden további nélkül érvényben hagytuk az előző megállapodásokat, mégpedig azért, mert most felette áll minden bürokratizmusnak a termés biztosítása, és felette áll mindennek az, hogy az aratás simán fejeződhessen be. (Igaz, úgy van!)

Így csak érthető az, hogy a munkabérek körül nehézségek voltak, és vannak ma is. Azonban szolgáljon tudomásul az az elvtársaknak, hogy mindenütt, ahol találkoztak a munkások elégedetlenségével, hassanak közre ennek megszüntetésére azzal, hogy figyelmeztessék őket arra, hogy a földmunkás szövetségnek és a vármegyei direktóriumnak mi is az álláspontja ebben a kérdésben, ti., hogy mindenütt ahol magasabb bérek voltak, mint amilyeneket a rendelet megállapít, ezek a magasabb bérek érvényben maradnak. Tudjuk, hogy így ráfizetünk a termelésre, de ez nem fontos, fontos az, hogy a termelés le legyen bonyolítva, az ország élelemmel el legyen látva. (Úgy van!) Mi nem üzletszerűen termelünk, nem a kereskedelmi mérlegek szempontjából, hanem az ország ellátása szempontjából. (Helyeslés.) Lehet, hogy a mérleg pénzügyi eredményei szerint kedvezőtlen lesz, azonban ha az ország gyomra ki lesz elégítve, akkor kedvező lesz a mérleg, s ez a fontos. (Igaz, úgy van!) Ismételten kérném az elvtársakat, hogy mindenütt, ahol munkáskérdésekkel találkoznak, a munkáskérdést, amennyiben az a mezőgazdasági munkásokra vonatkozik, igyekezzenek ilyen értelemben saját hatáskörükben is megoldani, és igyekezzenek hozzájárulni ahhoz, hogy ezek

a kérdések minél gyorsabban és simábban intéztessenek el mindenütt, nehogy ebből bárhol is a termés biztosítása hátrányt szenvedjen.

Ami magát a mezőgazdaságot Pest vármegyében illeti, erre nézve röviden néhány számszerű adatot óhajtok elmondani. Az anyag igazán terjedelmes, és teljes szakszerűséggel van feldolgozva, azonban annyi idejük Önöknek nincs, hogy mi ezt az anyagot pontonként legapróbb részleteiben letárgyalhatnók. Mindenesetre fontos azonban, hogy főbb vonásaiban minden egyes szovjet kiküldött lássa, hogy vármegyénkben a mezőgazdasági munkák, a megművelt területek miként állanak. Annál inkább szükséges ez, mert a kishitűek és a tudatlanok lépten nyomon azzal állanak elő, hogy a vidéken a földmunkások és a kiszagdák amerikáznak, nem dolgoznak. (Felkiáltások: Nem igaz!) Ezekkel a mendemondákkal, újból szopott rosszakarátú híresztelésekkel szemben álljanak itt a következő tények: Pest megyében 257 542 kat. hold volt őszi vel bevetve, tavaszival be van vetve 82 989 kat. hold, tengerivel 80 230 kat. hold, burgonyával 20 556 kat. hold, konyhakertészettel 9 415 kat. hold, legelő és vetett takarmány volt összesen 153 772 kat. holdon. Parlagon volt 19 999 kat. hold. Ezen parlagon levő földekre nézve a következő magyarázattal szolgálhatok: Ezek a területek részben a tavaszi esőzések következtében előállott áradások által elöntött területek, részben pedig egyébként is állandóan mocsaras területek. Olyan 20 000 kat. holdról van tehát itt szó, amely sajnos a hiányos csatlakozási munkák következtében évről évre mint jelenség lép fel, s ez mint jelenség mutatkozni fog mindaddig, míg különösen Pest megyének alsó részén egy szakszerű csatornázással a vadvizeket és a felesleges esővizeket le nem vezetjük. (Úgy van!)

Ha már most ezt a 20 000 kat. hold földet is tekintetbe vesszük, akkor megműveletlenül Pest megyében az idén egy kat. hold terület sem maradt. Nehéz dolog volt ez elvtársaim, mert sok helyen az iga, a vetőmag hiányzott, s különösen abban az időben lépett fel mindaz a baj, amikor a proletárium vette át az ország vezetését. Nekünk tehát először meg kellett birkoznunk a régi rendszerből itt maradt bürokratákkal, mert bárhová ment az ember, csukott ajtókat talált, vagy ha az ajtók nem is voltak csukva, egyszerűen falhoz akarták szorítani az embert, hogy majd akkor és akkor fogad a népbiztos. A jó falusi embert falhoz lehet állítani, de minket nem. Füttyülünk a hivatalos órára, az ajtó előtt levő titkár elvtársunknak — ha ugyan elvtárs volt — bejelentésére mi bementünk, mert be kellett mennünk, mert nem értünk rá. Ha valahol vetőmagot vagy igát kértek, vagy amikor jött a vörös hadsereg szervezése, a lovak igénylése, és amikor sok helyről aránytalanul sok lovat elvittek, akkor nem lehetett teketóriázni, akkor nem lehetett minket a falhoz állítani, félreállítani, hanem egyszerűen ellöktük, elsodortuk

az úthól az ott álló embereket, bementünk és elintéztük az ügyet, mert végezni kellett sürgősen. (Élénk helyeslés.)

Annál is inkább így kellett cselekedni, mert az időjárás rossz volt, úgy hogy április végéig majdnem minden harmadik nap volt csak mezőgazdaságilag kihasználható. Tessék elképzelni, hogy ha itt is akadályoztattuk volna magunkat ezen bürokratikus rendszabályokkal, akkor hogy állna most Pest megye mezőgazdaságilag? Az, hogy mezőgazdaságilag ilyen kedvezően állunk, annak köszönhető, hogy proletár öntudattal és szocialista szellemben vettük át a munkát, és szocialista szellemben dolgoztunk, mindazok, akik itt közreműködtünk. Ha ez nem történt volna meg, akkor sokkal sötétebb képet kellett volna ma a vármegye elé terjesztenünk.

Mint az elmondottakból látható, a vármegye területén minden talpalatnyi föld meg van művelve. Ennek dacára a tavasz első felében itt-ott mutatkozott a mezőgazdaságban munkanélküliség is. Ehhez részben a kedvezőtlen időjárás, részben az általános politikai helyzet tisztázódatlansága is hozzájárult. Nagyon sok ember kétkedve, bambán állt az eseményekkel szemben, nem tudva, hogy dolgozzék-e, vagy nem. Nem tudta, hogy mitévő legyen, hogy mit hoz a holnap. Csak a legerélyesebb fellépéssel lehetett úgy a földmunkásokat, mint a kisgazdákat rávenni arra, hogy nincs mit kételkedniök, hogy egy feladat van, s ez: dolgozni.

Nem tudtam megállapítani a tavaly tavaszi munkákra vonatkozó adatokat, azonban azt állíthatom, hogy tavaly ez idő szerint ennyi bevetett terület Pest megyében nem volt. A kapitalista világ tehát nem dicsekedhetik azzal, hogy ő a proletárdiktatúrával szemben jobban és többet dolgozott volna. Ellenkezőleg áll a helyzet. Mi elmondhatjuk, — nem dicsekvésből — hogy szükségből megtanulták a munkát olyanok is, akik eddig nem dolgoztak. Kiadtuk az utasítást, hogy ha valahol valamelyik gazda nem szorgalmazza a munkát, és ennek következtében földje megműveletlen maradna, minden további nélkül el kell tőle venni, és átadni másnak megmunkálás céljából, aki azután a hozamot saját maga vitte volna haza, és a gazda nem kapott volna semmit. És ez a fellépés használt. Sok maradi embert ezzel a kényszereszközzel vettünk rá arra, hogy szorgalmasan megművelje a földjét. Gyuriás József bejelenti, hogy a terméskilátások a vármegyében ez idő szerint különbözők. Nagy átlagban körülbelül közepes, jó termésre van kilátás, ami megfelel körülbelül 6—7 métermázsás átlagnak. Itt-ott vannak ugyan gyöngébb terméskilátások, különösen homokos vidékeken, de vannak azután szledig homok és vályog talajok, ahol 8—10 mázsás, sőt helyenkint 10—12 mázsás termés várható. Természetes ezeket az impressziókat egy-két utazás alatt nyertem, lehet hogy mások másképp vélekednek, a lényeg azonban az, hogy ha valami elemi csapás nem jön ezután, közepes,

jó termésre van kilátás. Természetes nagyban hozzájárult ehhez a közepes terméshez az a körülmény, hogy a földek körülbelül 4—5 esztendő óta halatlan módon el lettek hanyagolva, mindenütt elhatalmasodott a gaz, aminek egyszerű magyarázata az, hogy nem volt megfelelő és elegendő munkakerő rendelkezésre. A fő ok az, hogy a mi mezőgazdaságunk még nem ismeri a vetőmag nemesítést. A praxis az volt a múltban és az most is, hogy miután learatták és kicsépezték a gabonát, a magok legjavát viszik el a malomba őrlni, ahelyett, hogy ezeket választanák ki vetés céljára. Már pedig ha szemetet vetünk el, annak csak szemét lehet a termése. Évtizedes munka kell, hogy megértse a kiskgazda, hogy mi az a nemesített vetőmag! A nemesített kukorica vetőmagot már ismerik a kiskgazdák, de sajnos még nem tanulták meg búzánál, rozsnál és árpánál. [...] a proletáruralom hozzákezdett az utak elkészítéséhez, és ha ezek az utak rendbejönnek, akkor könnyebben fog menni a gazdasági munka. Különösen homokos területen nagy baj az, hogy a gazdálkodók még nincsenek tisztában azzal, hogy mennyire lehetne dőlt trágyázással a homokos talajt javítani. Ezen a téren is tanítani kell a gazdákat és munkásokat szakszerű előadásokkal, amelyek népszerűek legyenek, mert nagy hibának tartom azt, hogy legtöbbször olyan szakelőadások tartatnak, amelyeket a proletár egy hét után már teljesen elfelejt, mert nem az ő nyelvükön terjesztik az ismereteket.

A fagyok ez idő szerint különösebb károkat nem okoztak. Mutatkozott ugyan május első felében gyengébb fagy, azonban csak helyel-közzel, úgy-hogy következményei a termésre csak kis mértékben maradtak fenn. Munkanélküli május első felében összesen 4800 volt, akikről azt lehet mondani, hogy majdnem kivétel nélkül mind mezőgazdasági munkanélküli volt. Nagyobb részük Szabadszállásról, Tápiószöcsről és Miskéről való.

Vármegyében 110 községben 30 118 darab tehén van. A tejtermelés sajnos gyöngé. Ennek egyik oka a takarmányhiány, a másik, sajnos, szakszerű nevelés hiánya. A termelt tejmenyiség 69 193 liter naponta. Ebből könnyen meg lehet állapítani azt, hogy egy tehén körülbelül naponta 2 1/4 liter tejet ad. Ez olyan minimális mennyiség, hogy szinte kézenfekvő dolognak látszik, hogy a termelők nem vallották be a valódi tényállást. Kizártnak tartom, hogy a tehén még rossz takarmányozás mellett is naponta ilyen kis mennyiségű tejet szolgáltatson. Ennek az oka az az úzerkedés, amely sajnos a falun még mindig meg van, sőt virágzik, az a gscheftelő politika, amely a háborúban annyira kifejlődött. Remélem azonban, hogy el fog jönni az idő, midőn a kiskgazdák nemcsak hogy nem fogják eltitkolni a termelt tej mennyiségét, hanem proletáröntudattal azon lesznek, hogy minél többet szállíthassanak fel, s ezzel bebizonyítsák, hogy a szociális társadalom érdeemes tagjai, akik mindenből a legtöbbet igyekeznek nyújtani. A legmagasabb

fejadagokat a német vidék s a magyar vidék alsó része, rögtön a Duna mellett szolgáltatja be.

Az utóbbi időben amily mértékben a szocialista közigazgatás és a szocialista irányítás a vármegyén erőteljesebben kezdett mutatkozni, éppoly mértékben kezdtek ezek az állapotok lassankint megszűnni. Az erélyes fellépésnek meg volt az a kedvező következménye, hogy az egyes birtokokról a tejfelhozatal napról-napra szaporodott.

Egy másik nagyobb baj a tej összegyűjtés és szétosztás kérdése. Ez sajnos még a régi panamázó tejkereskedők kezében maradt. (Úgy van! Úgy van!) Így történt meg az, hogy Sörégen például 540—550—560 liter tej maradt, és kannák hiányában nem tudták Pestre felszállítani akkor, amikor a proletárgyermek százai és ezrei annyira nélkülözik azt a kis tejet, annyira megromlott, hogy tejtermék alakjában kényszerültek felhozni. És a tej Sörégen megromlott, tejtermékeket kellett abból csinálni. Az Ábrahám-telepi birtokon is több mint 1000 liter tej romlott el naponként. Jegyzőkönyvet vétetett fel ezekről az esetekről, és bejelentette a dolgot a közellátási népbiztosságnál azzal a kommentárral, hogy hiába minden igyekezet, ha nem történik gondoskodás az összegyűjtött tej elszállításáról. A közellátási népbiztosság válaszában megnyilatkozott a szent bürokratizmus, ti. azt mondták, hogy nincs kanna, holott köztudomású, hogy kanna igenis van, de még ha nem volna is, vannak egyéb edények, üres hordók, amelyeket fel lehetne használni szállítási célokra. A földmunkás szövetség útján lehet a tejeskannák beszolgáltatását is ellenőrizni. A kiskereskedőktől elvették ugyanis a kannákat, de a nagykereskedők saját kannaszükségletüket megtartották. Ezt az anomáliát is figyelmébe ajánlotta a közellátási népbiztosságnak, és tegnap már meg is jelent egy rendelet, amelyben újból rekviráltak az összes kannák. Mindezt csak azért említi, mert ez is dokumentuma annak, hogy még most is lépten-nyomon belebotlunk a kapitalista világba, különösen a kereskedőkkel való elbánásnál, akik úgy látszik nem tudnak lemondani a régi profitoról. A kereskedők ma mint a közellátás szervei szerepelnek, de nem tudnak beilleszkedni a proletárdiktatúrába. Egyik lábukkal a proletáruralom, a kollektívizmus szolgálatában állanak, a másik lábukkal azonban még mindig kereskedők akarnak lenni, tovább akarják folytatni az átkozott kereskedői politikát. Úgyszólván mindenütt kétkelű, kétélű emberek vannak. Ez nagymértékben érezteti hatását különösen a közellátás terén. Kereskedők járnak vidékre is az élelmiszereket összegyűjteni, nagyrészt haza is dolgoznak. Ennek a túrhetetlen visszáságnak megszüntetése céljából intézkedett, hogy minden gazdasági biztos, aki kimegy a vidékre, tartozik jelentkezni, vagy az ottani direktóriumnál vagy a földművesszövetség helyi csoportjánál, és igazolni azt, hogy mikor érkezett, meddig marad,

és mit csinál. Intézkedett abban az irányban is, hogy a vidéki csoportok vezetői, azoktól, akik kimennek a vidékre élelmiszert gyűjteni, a batyukat szedjék el, mert a batyuzás nagy részben üzérkedésre, gsheftelésre szolgál, ami mint ilyen erkölcstelen, a proletárdiktatúrával össze nem egyeztethető. Kérte a közélelmezési népbiztosságot arra is, hogy községeit az egész országban ellenőriztesse, és pedig vagy az egyes községek direktóriumai vagy a földmunkás csoport útján. Ezek a megbízottak lemennek Vas megyébe, Sopron megyébe és sokszor egy hétig is ott tartózkodnak. Vagy lemennek pl. Kecskemétre, ahol — mindenki tudja — élelmiszervelesleg nincs, mert két hónapon át mindent felettek a katonák. Ezek csak kirándulások abból a célból, hogy a napidíjakat fel lehessen venni, és hogy egy heti ott tartózkodás után üresen jöjjenek vissza. Ezentúl a kiküldötteknek jelentkezniök kell, és ha megbízólevelükre nem lesz rávezetve, hogy mettől meddig tartózkodtak valahol és mit végeztek, akkor napidíjaikat nem fogják megkapni. (Felkiáltások: A termelési biztosok is csinálnak ilyeneket!) Ez az intézkedés mindazokra vonatkozik, akik a vidékre kimennek, tehát a termelési biztosokra is. Nem várhatjuk a kofáktól és az egyszerű burzsujoktól, hogy jobbak legyenek, amikor az irányítók ilyenek.

A községek helyzete sem egyenlő. Egyikben egész esztendőre való élelmiszert volt, más községekben ellátatlanok voltak. Ezekről az ellátatlan községekről gondoskodni kellett. Megjelent egy rendelet, amely szerint az ellátatlan községekről elsősorban a főlösleggel rendelkező községek tartoznak gondoskodni, s amennyiben még mindig maradna fenn valamennyi, az a főváros élelmezésének megjavítására Budapestre irányítandó. Volt olyan község is, ahol május végén egyes birtokokon 10 000 métermázsánál több gabonát találtak. A földmunkások, akikről az úri világ azt hirdette, hogy oly ostobák, mint a sötét éjszaka, amióta proletárdiktatúra van, megmutatták, hogy a gazdatisztek éppen a földmunkások szervezkedése folytán most már egy fél liter tejet sem tudnak ellopni. Emellett a földmunkások megtalálják a magtárakban vagonszámra elrejtett kölest és egyéb gabonamenyiségeket is. A gazdasági biztosok és politikai megbízottak, akik ugyanezek a helyeken jártak, ezeknek az elrejtett készleteknek nem jöttek nyomára. Már csak azért is szükséges, hogy a jövőben a földmunkások szervezete és a végrehajtó tényezők között való kapocs szorosabbá tétessék. A proletárdiktatúrának csak egy biztos támasza van, és az maga a proletárság. Ahol nem vérbeli proletárok állanak az ügyek élén, ott ha nem is ellenségekkel, de feltétlenül megbízhatatlan emberekkel állunk szemben, akikkel építő munkát folytatni nem lehet. Az ilyenek vagy nem látnak meg mindent, vagy nem hajtanak végre mindent, azért, mert a meglátásra és végrehajtásra

nincs képességük vagy akaratuk. Ahol azonban a földmunkások szervezete dolgozik, ott megy minden.

A műszaki munkákra vonatkozólag megjegyzi, hogy minden megkezdett és abbahagyott munkát felkutatnak, összeírják, hogy milyen és mekkora mennyiségű anyagok állnak rendelkezésre, hogy újból folytatni lehessen az építést. Ezen a téren első feladat a vadvizek lecsapolása és az áradások levezetése volt. Hozzá kellett fogni a Körös-erek rendezéséhez, a dunavecsei, kunszentmiklósi, kiskőrösi és kalocsai járások vizeinek levezetéséhez és az e helyeken szükséges csatornázási munkálatokhoz. Újból meg kellett kezdeni a Duna—Tisza csatorna abbahagyott munkálatait is, nehogy a Tisza áradása következtében nagyobb bajok támadjanak, továbbá a Kalocsa—Kiskunmajsa-i vidék vizeinek rendezéséhez stb. Minden munkálatok egyszerre természetesen nem végezhetőek el, most vannak folyamatban. Több mint 3000 munkás dolgozik az említett helyeken. Személyesen meggyőződött róla, hogy különösen Cegléd és Kecskemét táján, de egyebütt is, látszik már a proletárdiktatúra munkája, az újonnan készült csatornák, amelyek levezették a vizeket olyan területekről amelyek ennek következtében jó kaszáló vagy szántóföldek lesznek. Körülbelül 20 000 katasztrális holdról van szó, ami eddig teljesen kihasználatlanul hevert. Bejelenti, hogy ahol erre a célra megfelelő alkalmas terület van, ott halastavak fognak létesülni. Így mód nyílik arra, hogy összegyűjtessék az a víz, amely eddig a földeket rontotta, s évről évre veszélyel fenyegette a körülfekvő birtokokat is. Ezek a területek most mind felszabadulnak, kaszálók vagy legelők lesznek, amennyiben pedig szántásra is alkalmasak, törés alá kerülnek, és a jövőben kitűnő gabonatermő földek lesznek. Az összegyűjtött víz egyrészt arra szolgál, hogy táplálja a földeket, másrészt pedig halakat lehet tenyészteni, és ezzel a közéletet javítani.

A gazdasági vasutakat fel kellett kutatni és használhatókká tenni a hibák kijavításával. A gazdasági épületekre vonatkozólag az történt — minthogy új épületeket emelni jelenleg lehetetlen —, hogy a lakóházul használható épületeken átalakítási munkálatokat végeznek. Ezek a munkálatok részben befejeződtek, részben folyamatban vannak, részben pedig ezután fogják megkezdeni, hogy a földmunkásokat emberhez méltó lakásokhoz juttassák. Pest vármegyében eddig 18 600 lakóházra jelentettek be igényt, ezeket kielégíteni azonban eddig lehetetlen volt, mert olyan területekről van szó, amelyek be vannak vetve, már pedig most aratás előtt ezeket megbolygatni nem szabad. Aratás után azonnal hozzákezdenek a lakóházak építéséhez.

A csatornázások és utak építése céljából az egyes járásoknak kisebb-nagyobb összeget utalványoztak, hogy azokat saját hatáskörükben használják fel. Utasították a községeket, hogy az egyes gazdaságokat szorítsák a község

határában levő utak rendezésére. A munkások itt megfelelő napszámokat fognak kapni, de a kiszáradakat is kényszeríteni kell, hogy igájukkal dolgozzanak.

Rendeletet adtak ki arra vonatkozólag, hogy az ellátatlanokat ellátáshoz juttassák, és hogy a felesleget miként használják fel. A rekvirálási díjakat a Haditermény sajnos még nem utalta ki, de reméli, hogy ez rövidesen meg fog történni.

A vármegye ruha és lábbelivel való ellátása céljából kérdőíveket bocsájtottak ki, amelyekben az egyes községeknek be kell jelenteni szükségletüket, mert csak ezután lehet a meglevő anyagot igazságosan szétosztani. Arra fognak törekedni, hogy elsősorban a dolgozó proletariátusnak juttassanak.

A nagybirtokok kommunizálása folyamatban van. Ebből a célból egy különálló szervet létesítettek, minden száz holdon felüli birtokról leltárt vesznek fel, mert eddig senki sem törődött azzal, hogy mi történik a felszerelésekkel. Ezután megkezdődött több birtoknak egy üzembe foglalása. Ez még nem fejeződhetett be, mert kevés a munkaerő, és megnehezítette a munkát az, hogy a földművelésügyi népbiztosság még ma sincs tisztában azzal, hogy termelőszövetkezetek lesznek-e vagy kommunizált közüzemek. Szerinte, ha már mindent kommunizáltunk, a szövetkezet túlhaladott álláspont. Ennek a létjogosultsága csak addig van meg, amíg magántulajdonszerűleg dolgozunk, amíg kereskedő és kalmárszemlében termelünk. Szerencsétlenségnek tartanám, ha akkor, amikor az emberek már kezdenek megbarátkozni a szocializmussal, akkor ilyen maradi szempontot vigyének bele a mezőgazdaságba. A földbirtokot a kollektív termelésnek megfelelő szellemben kell átszervezni, de addig is, míg ez megtörténik, folytatják munkájukat, amely mindenképpen hasznos lesz, és könnyen be lehet helyezni az új irány keretébe.

A Világgazdaság ellen intézett támadásra megjegyzi, hogy ezt a lapot igenis szakemberek szerkesztik. Ez a lap teljesen megfelel a földmunkások szellemi igényeinek, egyrészt igyekszik a földmunkást kiemelni a tudatlanságból, vele az olvasást, a gondolkodást megkedveltetni, másrészt igyekszik mindenről tájékoztatni. A földműves munkásnak nem lehet olyan újságot szerkeszteni, mint a Népszava, mert az magas volna a földmunkások nagy tömegének. A lap igyekszik a proletárdiktatúrát belevinni a földmunkások gondolkodásába azon a nyelven, amelyen azt a földmunkás meg tudja érteni. Azt a lapot nem lehet a mi igényeink szerint szerkeszteni, annak olyannak kell lennie, amilyenre az elmaradott faluban van szükség. (Élénk helyeslés.) Le kell ereszkednünk azoknak a gondolatvilágába, akiknek falun csak néha-néha jut szellemi táplálék, s akiknek koponyája igen nehezen emészti meg a dolgokat. Hiszen látjuk a rendeleteknél. Bejönnek, hogy valamely rendeletet

nem értenek meg. És azután megmagyarázzuk nekik a maguk nyelvén, akkor jöhet utána másik három rendelet, amely ellenkezőt rendel, ők még mindig az elsőhöz tartják magukat, amelyet megértettek. Ezt azért említi fel, hogy rámutasson arra, milyen nagy szükség van a szóbeli agitációra és a propagandára. El is várjuk a direktórium minden tagjától, hogy az élő szóval való propagandából kiveszi a maga részét, mert Magyarországon a földmunkások között egyelőre csak az élő szónak van nagy hatása. (Igaz. Úgy van!)

Felmerült a kérdés, hogy több helyen maguk a földesurak a gazdaságok vezetői. Ez a kérdés igen nehéz. A direktórium vagy a földművelésügyi népbiztosság nem lát bele minden ember lelkébe. Példaképpen elmondja, hogy egy vasalt nadrágos bankifjú kiment Tökölre, s ott kérlelte a munkástanácsot, állítson ki neki bizonyítványt arról, hogy ő ott alkalmazásban van, mert gazdatiszti vizsgát akarna tenni. A jószívű proletárok írtak neki bizonyítványt, aláírta a szervezet és a munkástanács vezetősége, és rátették a bélyegzőt is. A fiatalember azonban nem vizsgára ment, hanem elment a népbiztosokhoz, és a levél alapján kieszközölte, hogy kinevezzék az egyik gazdaság vezetőjének. A földművelésügyi népbiztosság látván, hogy a bizonyítványt aláírták a bizalmi férfiak, és aláírta a csoport vezetősége, semmi féle kételyt nem támasztott. (Egy hang: Nevezze ki a vármegye!) A vármegyét éppenúgy falhoz lehet állítani. A kérdés nem ezen fordul meg, hanem a proletár jóhiszeműségén és a burzsoá rosszhiszeműségén. A burzsoázia mindig furfangos volt, mindig talált módokat a proletár jóhiszeműség kikijátszására. A dologra csak akkor jöttünk rá, amikor utólag kapartuk ki, hogy hogyan csapott be bennünket ez az ifjú. (Egy hang: Le is tartóztaták!) Természetesen, iratait elvettem, és most a hűvösön elmélkedhetik azon, hogy a proletárok mégis okosabbak voltak. De így van ez igen sok esetben. Ha a gazdasági biztos kiszáll, nem a csőzshöz vagy a béreshez megy ebédre, hanem az intézőhöz, vagy a birtokoshoz, vagy az is megtörténik, hogy a sógor vagy a koma már előzetesen elintézi a dolgot. A burzsoáziának mindig és mindenütt megvannak az összeköttetései. A múltkor tanúja volt a földművelésügyi népbiztosságnál, hogy valakit 24 órán belül való távozásra köteleztek; még harmadnap is ott volt, mert másirányú írásokat sikerült szereznie. Lefülelték, de jellemző, hogy ilyen apró disznóságokkal hogyan tudnak dolgozni. Igen sok hasonló eset van, és csak akkor kezd derengeni, amikor alaposabb betekintést nyerünk. Akkor természetesen azonnal rendet csinálunk. Az ő álláspontja egyénileg az, ám maradjon meg a gazdaság vezetője, birtokos azonban lehetőleg ne maradjon, mert annak kifürkészhetetlen összeköttetései vannak. A vezető mellé azonban oda kell ültetni egy proletárt. Az ne csináljon semmit, csak üljön, amíg győzi, ha beleúnt járkáljon, de el ne menjen. A földműves proletár ugyanis a föld-

míveléshez nem ért, mert nem tanulta, nem ért hozzá a kisgazda sem, az is távol áll minden modern mezőgazdasági problémától. Arra való a gazdatiszt, hogy üzemtanilag vezesse a birtokot, a proletár azonban üljön ott mellette, hogy megvédje a proletariátus érdekeit. (Élénk helyeslés.) Ezek a gazdasági vezetők ugyanis legtöbbször a demarkációs vonalon túlra néznek. Kaposváron lefűleltünk egyet, aki egyszer Munkácson át gazdatiszt apósa útján vitt és hozott üzeneteket, máskor Baranyán és Tolnán keresztül a szerbekkel konspirált. Az egyszerű béres, aki mellette volt, nem tudta mit csinál, csak azt sejtette, hogy bűzlik valami. Bejelentette a szervezetbe, s a szervezet azután módját ejtette, hogy mindent kideríthessen.

Azután ne gondolják az elvtársak, hogy a gazdatisztek mind a mi embe-
reink. Hajlongani mesésen tudnak, de utálnak bennünket, mert nem lehet-
nek többé atyaúristenek. Alkalmazkodásukkal sokakat megtévesztenek.
Ennek csak úgy lehet végét vetni, ha rendszeresített tanfolyamokon annyi
proletárt nevelünk, amennyivel először egy vármegyét, azután a többit egy-
más után okkupálni tudjuk. Addig azonban nem lesz rend. (Igaz! Úgy van!)

Hiszen a legtöbb helyen a direktórium nem a mienk. Tagjai nemcsak nem
proletárok, hanem olyan emberek, akik a proletárt nem értik, és vele meg-
férni nem tudnak. Egyelőre azonban nem tudunk ezen változtatni. Most
egy tanfolyam fejeződött be, amelyből 40 embert nyertünk. Idővel ez a szám
emelkedni fog, úgyhogy minden községben el tudunk helyezni egy megbí-
zottat, s mikor ezt elértük, kezünkbe vehetjük a vármegyének maximális
szellemben való átszervezését. Minden községben ott fog ülni az igazi prole-
tár és vigyázni, hogy minden proletár érdekekben történjék. (Helyeslés.) Ezt
kiterjesztjük azután a szomszéd megyékre is. Arra kéri a politikai megbí-
zottakat és a tanács tagjait, hogy az agitációs munkára előképzettséggel
bíró földmunkásokat jelentsék be. Ezekből fognak majd megbízottakat csi-
szolni, a proletárdiktatúra megtestesítői ilyen tanfolyamokról kell, hogy ki-
kerüljenek.

Amellett a gazdasági munkákat is tervszerűen végre kell hajtani, mert
nagyon fontos dolog, hogy az idej aratást biztosítsuk. Minden erőnket erre
kell fordítani.

Felemlíti, hogy létesítettek a Szűnyog-szigeten egy nagyobbarányú te-
nyésztő telepet. Ezt a földművelési népbiztosság kezdeményezte, mikor már
félleg meg is csinálták, és egy heti munkabérek esedékesek voltak, akkor csak
kiutalás céljából megkeresték a vármegyét. A vármegye természetesen nem
folyósította, hanem visszaküldte azzal, hogy aki rendelte, az fizessen, vagy
tessék azt teljesen a vármegye hatáskörébe átutalni. A harmadik vissza-
küldés után végre az egész baromfitelepet a vármegyének utalták át, termé-

szetesen most már a vármegye fedezi a kiadást, de rendelkezik is felette. (Helyeslés.)

Felhívja a tagok figyelmét arra, hogy minden olyan intézmény, amelyet a vármegye létesít, abból a célból csinálja meg, hogy ne a jövőre, hanem már az idén hozza meg a gyümölcsét, hogy már az idén legyen abból Budapestnek ennivalója. Ilyen a nagy keltető telep. Halastavakat is szándékozunk létesíteni, de ehhez már több idő és fáradság kell, s ettől a folyó évtől nem várható eredmény. A cél az, hogy az a munka, amely most létesül, minden kritikán felül álljon, hogy minden ami termett, a fővárosba fel is kerüljön, és pedig szervezeten, nem pedig úgy mint eddig, minden terv nélkül. Ha előfordulnak is nehézségek a bérek kérdésében, azért a munkát ott is minden körülmények közt biztosítani kell. Minden rendeletet félre kell tenni, és meg kell állapítani azt a bért, amely a rendelet előtt megvolt, mert a földolog, hogy a munkások dolgozzanak, és fennakadás ne legyen. (Élénk helyeslés.)

Gyurjás beszámolójához tizenötten (Fischer Géza, Villám István, Stark Péter, Vargha József, Kovács Flórián, Láj Lajos, Varga József László, Urbán Pál, Szabó Ferenc, Héderi Antal, Lei Péter, Nagy János, Kiss Ferenc, Ráby István, és Domsics Ferenc) szóltak hozzá. A hozzászólók részben kiegészítették a beszámolót, részben — az elnök véleménye szerint is — „apró-cseprő dolgok”-kal hozakodtak elő, melyek „nem idevalók”, „nem érintik a vármegye egészét”. (469. p.)

A vármegye közgazdasági helyzetével kapcsolatos beszámoló és vita után jelentés hangzott el a vármegyei ügyészség „likvidálási” munkálatairól és a megye közegészségügyi állapotairól. Az ülés a Budapesten észlelhető ellenforradalmi jelenségek elítélésével végződött.

Másolat. — PIA. 600. f. 3/19. é. e. 431—463. p.

a Két szó olvashatatlan.

1 Az *Ember* című, budapesti lap május végén nyilvánosságra hozta, hogy László Arnold, a megyei Intéző Bizottság gazdasági osztályának vezetője mint álhírlapíró korábban egy zsaroló triász tagjaként tevékenykedett, s többek között 8 havi fegyházbüntetést is kapott. A lap munkatársa azt is kiderítette, hogy a triász másik két tagja (Békefy Sándor és Szebenyi [?]) az Intéző Bizottság, ill. a Direktórium titkárai lettek. Az *Ember*ben közölték hatására elrendelt vizsgálat megállapításait a *Vörös Újság* július 31-i száma közölte. A cikk konkrétumokkal bizonyította, hogy László mint osztályvezető tovább folytatta üzemleit: Szigvári Istvánt „gazdasági repülő-biztossá” nevezte ki, s korlátlan felvásárlási jogokat biztosított számára. Az így szerzett élelmiszereken azután megosztottak. A cikk szerint László üzemleit utóda, Gyuriás József, a Földmunkás Szövetség korábbi titkára is folytatta, sőt a Direktórium többi tagja is tudott a dolgról és részesedett is a haszonból. Ez utóbbi állítást a *Vörös Újság* augusztus 2-i számában Joanovics Sándor, Urbán Pál, Porozló István, Csató Sándor és Vörös Sándor (a Direktórium tagjai), valamint Medvezcky Jenő intéző bizottsági tag cáfolták. (*Vörös Újság*, 1919. július 31. és augusztus 2. — II. évf. 148. és 150. sz.)

2 A rendeletet közli *Iratok Pest megye történetéhez. 1918—1919.*, 301—305. p.

KECSKEMÉT, 1919. JÚNIUS 12.

SÁNDOR ISTVÁN HIVATALVEZETŐ JAVASLATA A MUNKÁSTANÁCS INTÉZŐ BIZOTTSÁGÁHOZ A NYUGDÍJASOK FIZETÉSRENDEZÉSÉRŐL

A nyugdíjas közalkalmazottak Kérvényét a t. Intéző bizottság javaslat-tétel végett kiadta.

Véleményünk szerint a kérelem teljesen méltányos, s miután a nyugdíjasok megélhetése nyugdíjukból, — ha más vagyonuk, vagy jövedelmük nincs — nincsen biztosítva, helyzetükön feltétlenül és sürgősen segíteni kell.

A tanácskormány a munka és keresetképtelenek, illetőleg önhibájukon kívül kereset nélkül álló egyének megélhetéséről még nem gondoskodott, de a Népszava f. hó 11-i számában megjelent cikk szerint rövidesen gondoskodni fog. Tehát némi irányelvek vannak már, melyek szerint ez meg fog történni. Eszerint ezek ugyanolyan összeget fognak kapni, mint amilyen összegű táppénzt kapnának betegség esetére, ha munkában állnának.

Nézetünk szerint a nyugdíjasokat ellátás szempontjából 3 csoportba lesz célszerű sorozni:

1. csoportba azokat, akik teljesen munka és keresetképtelenek, és semmi-féle vagyonuk, illetőleg jövedelmük — nyugdíjukon kívül — nincs;

2. csoportba a részben munkaképes, de teljesen vagyontalan és más jövedelemmel nem bíró, illetőleg a teljesen munkaképtelen, de kis vagyonnal, vagy más kis jövedelemmel is bíró nyugdíjasokat;

3. csoportba, akiknek a megélhetése biztosítva van. Az 1. csoportba tartozók részére relatíve maximális nyugdíjkiegészítés, a 2. csoportba tartozók részére viszonylag kevesebb adandó; a 3. csoportba tartozók részére semmi.

A 70. éven felüliek a teljesen munka és kereset képtelenek közé sorozandók.

Az 1—2 csoportba tartozóknál az ellátatlan családtagok nevelési járuléka, illetőleg családi pótléka is kiegészítendő bizonyos méltányos összegre.

Az összegek megállapításánál figyelembe veendő a fentebb említett irányelvek, melyek szerint a nyugdíjas közalkalmazottak, ha jelenleg szolgálatban állnának a most érvényes fizetési táblázat szerint nekik járó fizetés alapul vétele mellett, betegség esetére napi 20 korona, vagyis átlag havi 600 korona táppénzt kapnának.

Véleményünk szerint tehát az 1. csoportbeliek részére havi 400 korona; a 2. csoportbeliek részére havi 250. korona nyugdíjkiegészítés volna megállapítandó, úgy azonban, hogy az a nyugdíjjal együtt havi 600 koronát nem haladhatja meg.

Az ellátatlan gyermekek nevelési járulékát mind a két csoportba tartozóknál havi 50 koronára javasoljuk kiegészíteni.

Fontos kérdés, hogy a kiegészítést a város előlegezi-e a nyugdíjasoknak, s ha igen az összes kecskeméti (állami és városi) nyugdíjasoknak, vagy csak a városiaknak; vagy pedig a kormányzótanácstól kéri a segélyezés ily módon történő sürgős megoldását.

Javaslatunk az, hogy az intéző bizottság a városi nyugdíjasok részére állapítsa meg s előlegezze a kiegészítést, s kérje a kormányzótanácsot, hogy ezt sürgősen térítse meg, és hogy az állami nyugdíjasok segélyezését ugyanilyen módon sürgősen eszközölje.

Az összes nyugdíjasok nyugdíjkiegészítését a városi pénztár nem bírná fedezni.

Garzó Sándor
p. ü. előadó

Sándor [István]
városi hivatalvezető

Tisztázat, tintával írt aláírásokkal. — B-KmL. Kecskemét. Kormányzótanácsi biztos ir. 901/1919. sz.

Június 16-i ülésén az Intéző Bizottság elfogadta Sándor István javaslatát, azaz elhatározta a városi nyugdíjasok nyugdíjkiegészítésének az előterjesztés szerinti megállapítását, ill. az állami nyugdíjasok ügyében a Forradalmi Kormányzótanács megkeresését. (Uo.)

273.

KISKUNMAJSA, 1919. JÚNIUS 14.

AZ INTÉZŐ BIZOTTSÁG JEGYZŐKÖNYVE LEMONDÁSÁRÓL (RÉSZLET)

Felvétetett Kiskunmajsán, 1919. június 14-én, az „Intéző-bizottság” ülésén.

Jelen voltak:

Günsberger Gyula elnök, Siskó Kálmán pol. megb., Tyroler Vilmos pol. megb. h., Udvari Lajos, dr. Kellner Ármin, Garas Ádám, Kertész Dániel, Füstöss Bertalan jegyző, Szepessy Béla jegyzőkönyvvezető.

137/int. 1919.

Günsberger Gyula elnök jelenti, hogy az „Intéző-bizottság” ellen a vármegyénél többféle panasz emeltetett, mely már több vizsgálatot szült, miután egyes egyének érvényesülni akarnak, s ő nem akar az érvényesülés elé állni, sőt azt elő akarja mozdítani, s ezért állásáról lemond.

Garas Ádám, Kertész Dániel, dr. Kellner Ármin és Udvari Lajos intézőbizottsági tagságukról hasonlóképpen lemondanak, Günsberger Gyula elnök bejelenti, hogy ezen ügy tárgyalására a falusi tanácsot 1919. június 19-re össze fogja hívni, amelyben javasolni fogja, hogy a falusi tanács tagjai is mondjanak le megbízatásukról.

Határozat.

Tudomásul vétetik.

A továbbiakban egyedi kérelmek elintézésével foglalkozott az Intéző Bizottság.

Tintával irt tisztázat, Szepessy Béla jegyzőkönyvvezető tintával irt aláírásával. — B-KmL. Kiskunmajsa. Elöljárósági ülések jkv. 1917—1921. köt.

Az Intéző Bizottság lemondását a Munkás-, Katona- és Földművestanács június 19-i közgyűlésén „hosszas vitatkozás után” elfogadta, majd „egyhangú határozattal” a Tanács tagjai is lemondtak megbízatásukról. (Uo. Közgyűlési jkv. 1919—1920. köt.)

KECSKEMÉT, 1919. JÚNIUS 16.

**A KECSKEMÉTI GYÓGYPEDAGÓGIAI ISKOLA
VEZETŐJÉNEK JELENTÉSE
A KÖZOKTATÁSÜGYI NÉPBIZTOSSÁGNAK
EGY KISKUNHALASON LÉTESÍTENDŐ
GYÓGYPEDAGÓGIAI ISKOLA ÜGYÉBEN**

A II—4. ügyosztály vezetőjétől kapott megbízás alapján Kiskunhalason kisegítő-iskola felállítása érdekében kifejtett működésemről és annak eredményéről a következőkben számolok be:

Mielőtt a kisegítő-iskola létesítésének eszméjét az ottani munkás és katonatanács előtt felvetettem volna, ismeretterjesztő, népszerű előadásokat tartottam, s midőn meggyőződést szereztem arról, hogy előadásaim kapcsán a gyenge tehetségű gyermekek ügye az illetékes tényezők részéről jóakarattal, a szülők és a tanítóóság részéről megértéssel fogadtatik, a tanítók szakszervezetének helyi csoportja elé terjesztettem a kisegítő-iskola felállítására vonatkozó tervemet.

A szakszervezet örömmel fogadta az eszmét, és indítványomra felkérte az ottani munkás- és katonatanács közművelődési osztályát, hogy a kisegítő-iskola felállítására nézve a szükséges intézkedéseket tegye meg, s a volt róm. kath. elemi iskola helyiségeit jelölje ki a kisegítő-iskola céljaira. A munkás- és katonatanács, illetőleg a közművelődési osztály alulírottal folytatott megbeszélések alapján a szakszervezet kérésének hajlandó volt eleget tenni.

Azt hiszem, hogy a kiskunhalasi közművelődési osztálynak idevonatkozó határozata már a népbiztosság előtt is fekszik.

Alulírott még azt kívánom megjegyezni, hogy a volt róm. kath. iskola, mely 2 nagyobb és 2 kisebb tanteremből áll, egyelőre a célnak teljesen megfelel.

Az elemi iskolai növendékek között a rendelkezésre álló időhöz mérten intelligencia vizsgálatot tartottam, s 52 gyenge tehetségű gyermeket találtam. Több növendéket nem vizsgálhattam mulasztásuk miatt.

A gyenge tehetségű növendékek minimális száma tehát — szerintem — 55—60-ra tehető. E növendéklétszám alapján legalább 3 osztály felállítása válnék szükségessé.

Ami az iskolának tanerőkkel leendő ellátását illeti, arra nézve megjegyezni kívánom, hogy Krieger György II. éves gyogyeped. hallgató áll. tanítói minőségben Kiskunhalasra neveztetett ki, így az ő személye a tanerő kérdésnél figyelembe vehető volna. Tudomásom szerint Novák Eszter, gyenge tehetségűek oktatására képző szünidei tanfolyamot végzett, Pozsonyi gyak. isk. tanítónő szintén hajlandó volna a Kiskunhalason létesítendő kiegészítőiskolánál működni.

Ezek figyelembevételével még egy harmadik tanerőnek, esetleg vezetői minőségben leendő kirendelése válnék szükségessé.

Az iskola felállítása esetén az iskola vezetője utasítandó lenne arra, hogy a tanév elején az elemi-iskolai tanulókat újból vegye vizsgálat alá, mert alulírott az összes növendékeket nem vizsgálhatta meg, a megvizsgáltakat is az idő rövidsége miatt csak durvább, kevésbé alapos vizsgálatnak vethette alá.

Végtelen öröömre szolgálna az, ha a Kiskunhalason kifejtett szerény munkám eredményeként hazai gyogyepedagógiai intézményeink száma egygel szaporítható lenne, s így néhány gyermekkel szaporodnék ismét azoknak a száma, kikre intézményeink kiterjeszthetik embermentő munkájukat.

Katona Géza
a kecskeméti áll. kiegészítő-isk. vezetője

Tintával írt tisztázata, tintával írt aláírással. — OL. K. 305. 1919—8—156 776. sz.

A Közoktatásügyi Népbiztosság tisztviselőjének ugyanitt található június 17-i fogalmazványa szerint a Népbiztosság határozott állásfoglalást kért a Kiskunhalasi Munkástanács Művelődésügyi Osztályától, hogy a szükséges helyiségeket és egyéb dologi feltételeket biztosítani tudja-e. Pozitív válasz esetén — fogalmazta a tisztviselő — „... a szükséges szervező és vezető szaktanító kirendelése iránt azonnal intézkedni”.

Megjegyezzük, hogy a Népbiztosság II—4. (gyogyepedagógiai) osztályának megbízatásából Tóth Árpád kecskeméti gyogyepedagógus hasonló vizsgálatot tartott Kiskunfélegyházán. 1919. július 22-i jelentése szerint az ottani Munkástanács Művelődésügyi Osztálya „elhatározta a kiegészítő-iskola felállítását”. Az 1919/20-as tanévre egy tantermet tudtak biztosítani, az 1920/21-es tanévre azonban „... annyi tantermet fognak rendelkezésre bocsátani, amennyit az iskola igényelni fog”. Az akta szeptember 21-i zárófeljegyzése már a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium tisztviselőjétől származik: „... fenti hivatal (értsd: Közoktatásügyi Népbiztosság — R. I.) megszünté folytán tárgytalan”. (Uo. 1919—8—172 574. sz.)

KECSKEMÉT, 1919. JÚNIUS 16.

**A KECSKEMÉTI KISKERESKEDŐK
LEFOGLALT ÁRUIK VISSZAADÁSÁT KÉRIK
A VÁROS INTÉZŐ BIZOTTSÁGÁTÓL**

Alulírott kecskeméti összes kiskereskedők nevében azon kéressel fordulunk az intézőbizottsághoz, hogy a tőlünk négy helyre összevont árukat, valamint helyiségeinket, melyek üresen állanak, — *mielőtt az általános kiárusítás megkezdődne*^a — visszaadni szíveskedjenek.

Kérésünket a következőkben indokoljuk:

1. Alulírottak mindannyian a helybeli piacon évek hosszú során buzgó szorgalommal dolgoztunk, úgy azelőtt, mint a proletárdiktatúra óta, és a Tanácsköztársaság rendeleteinek mindenkor híven alávettük magunkat.

2. A Tanácsköztársaság azon céljával, hogy mindenki dolgozzon, homlokegyenest ellenkezik az, hogy egy 100 000 lakósú városban mindenki megtalálja a munkája utáni megélhetést, pusztán mi kiskereskedők és alkalmazottaink legyünk megfosztva a munkánk utáni tisztességes megélhetéstől.

Kérésünk teljesítésével ígérjük, hogy minden igyekezetünk oda fog irányulni, hogy Kecskemét város közönségének igényeit minden áruval kielégítsük, és a Tanácsköztársaságnak hasznos dolgozó munkásai lehessünk.

3. Tudomásunk szerint kiskereskedői üzemek összevonása Kecskemét városon kívül sehol sem fogatosított.

A kereskedők minden leleményességükkel — saját érdekükben is mindent elkövetnek, hogy áruhoz juthassanak, akár külföldi behozatal által is, és hisszük, hogy sokkal nagyobb eredménnyel, mintha az összes kereskedők ellátása érdekében 1—2 bevásárló működik.

Természetes, hogy az árukat a népruházati bizottság által megjelölt áron és az igazságos elosztás végett csak utalványra árusítanánk.

Kérésünk megisméltése mellett vagyunk,

elvtársi üdvözlettel:

Spitzer Sándor,
(és 16 kiskereskedő társának aláírása)

Tisztázat, tintával írt aláírásokkal. — B-KmL. Kecskemét. Kormányzótanácsi biztos ir. 902/1919. sz.

a Piros színű ceruzával aláhúzva.
A kormányzótanácsi biztos elutasította a kérelmet. (Uo.)

276.

KECSKEMÉT, 1919. JÚNIUS 16.

SINKÓ ERVIN KORMÁNYZÓTANÁCSI BIZTOS
ÉS HAJMA JÓZSEF PÉNZÜGYI MEGBÍZOTT
KÉRELME A BELÜGYI NÉPBIZTOSSÁGHOZ
AZ ÁLLAMI KÖZALKALMAZOTTAK
FIZETÉSRENDEZÉSE TÁRGYÁBAN

Az állami közalkalmazottak fizetése oly nyomorúságos, hogy abból megélni képtelenség. Vágó belügyi népbiztos elvtárs jóváhagyásával Kecskemét város tisztviselőinek fizetését rendeztük olyképpen, hogy amennyiben a belügyi népbiztosság által megalkotott végleges fizetésrendezés nagyobb vagy kisebb fizetéseket fog megállapítani, úgy a tisztviselők a differenciát igényelhetik, illetőleg kötelesek visszafizetni. Kérjük, hogy a városi tisztviselők részére ideiglenesen megállapított fizetési táblázat szerint az állami tisztviselők is megkaphassák április 15-től visszamenőleg ezen fizetési előlegszerű illetményeket, és kérjük, hogy beleegyezésük esetén sürgősen értesíteni sziveskedjenek a kecskeméti állampénztárt, hogy az általunk átadandó táblázat szerint a fizetési előlegeket eszközölje. Sinkó Ervin kormányzótanácsi biztos. Hajma József pénzügyi megbízott intéző bizottsági tag.

Fogalmazvány, aláírás nélkül. — B-KmL. Kecskemét. Kormányzótanácsi biztos ir. 860/1919. sz.

Kezelési feljegyzés: „Sürgős”.

A tisztviselők fizetését az Intéző Bizottság, ill. Sinkó rendezte április végén, május elején. A nők havi fizetés-ként 600 koronát (családfenntartóként 900-at), a férfiak 800 koronát kaptak. Ehhez járult a gyermekenkénti

havi 50—50 (első gyermek után 190) korona „családi pótlék”. (GERA, 115. old.) Az országos rendezést a Forradalmi Kormányzótanács június 18-án kiadott CXX. számú rendelete végezte el. A közalkalmazottakat öt fizetési kategóriába sorolták, s a szolgálati idővel is kombinálva alsó határként heti 120, felső határként heti 650 koronát állapítottak meg. (A rendeletet közli *Tanácsköztársasági Törvénytár*. Szerk. PONGRÁCZ Jenő. Bp. 1919. V. füzet. 27—30. old.; vö. HAJDU, 1969. 390—391. old.)

277.

KECSKEMÉT, 1919. JÚNIUS 17.

KECSKEMÉT VÁROS INTÉZŐ BIZOTTSÁGÁNAK
KÉRELME A PAPIRANYAG ELOSZTÓ
HIVATALHOZ „FÖLVILÁGOSÍTÓ
FÖLDMÍVESLAP” ELŐÁLLÍTÁSÁHOZ
SZÜKSÉGES PAPÍRÉRT

Kecskemét város munkástanácsa fontos politikai érdeknek tartja, hogy Kecskeméten egy, a földműves szegénységet fölvilágosító földműveslap induljon meg. Ezért megkeresi a papír elosztó hivatalt, hogy ezen lap részére, mely kb. 10 000 példányban jelenne meg, megfelelő papírt utaljon ki. Ezen ügy végrehajtására Kaufer Artur elvtárs bízatik meg.

Int. biz. tag.

kormányzótanácsi biztos.

Tisztázat másodpéldánya, aláírás nélkül. — B-KmL. Kecskemét. Kormányzótanácsi biztos ir. 872/1919. sz.

A lap első, s valószínűleg egyetlen száma 1919. június 21-én jelent meg. (FEKETE, 216. old.)

BUDAPEST, 1919. JÚNIUS 18–21.

BERÉNYI PÁL, KOVÁCS SÁNDOR
ÉS IVÁNYI SÁNDOR FELSZÓLALÁSAI
A TANÁCSOK ORSZÁGOS GYŰLÉSÉNEK
GAZDASÁGI ÉS KÖZELLÁTÁSI VITÁJÁBAN

A.

Berényi Pál: Mélyen t. országos gyűlés! A szocializálásról óhajtok előterjesztést, illetve indítványt tenni. Varga elvtársunk megemlégtette előadásában sok részben a vidéki direktóriumok hanyagságait és a szocializálásoknak nehezen való végrehajtását.

Mélyen tisztelt elvtársaim! Nálunk vidéken a szocializálás terén a direktórium, illetve az intézőbizottság a legmesszebbmenőleg megtette kötelességét, hogy ezzel eleget tegyen a magyar Tanácsköztársaságnak és a proletáriátus kívánságának.

Elnök: Egy percre bocsánatot kérek. Kérem az elvtársakat, akik a külügyi bizottsághoz tartoznak, legyenek szívesek a háznak abba a helyiségébe menni, ahol a külügyi bizottság ülészik. Most pedig, Berényi elvtárs, tessék folytatni. *(Egy hang: Elnök Elvtárs, az ezután következő szónokokat is tessék felolvasni).* Igen kérem. A következő szónokok: Vogel Ferenc, Farkas István, Hevesi Gyula.

Berényi Pál: Mélyen t. elvtársaim! A direktórium szükségesnek látta a tanácsköztársaság rendeleteit a legmesszebbmenő módon végrehajtani. Amikor a nagybankokat, illetve a bankokat szocializáltuk, és pénzeiket lefoglaltuk, az a tudat vezette a direktóriumot, hogy megakadályozza a pénzek kiadását, hogy a burzsoák által a bankokba már behelyezett pénzeket maga a direktórium vegye kezébe, hogy az illető burzsoá-osztály ne juthasson hozzá. Ne juthasson hozzá pedig azért, mert ha efelől sürgősen nem intézkedik, kiveszi a nagybankokból a pénzt. Anélkül is nagyon sok pénz maradt künn náluk, s a bankokból kivett pénzeket az ellenforradalmárok szervezésére használták volna fel.

Amikor ezt megtettük, az a tudat vezetett bennünket, hogy: el kell venni tőlük a pénzt, és ezzel megakadályozzuk az ellenforradalom szervezését.

Azonban elvtársaim, mégis megtörtént az az eset a kecskeméti határban,

hogy sikerült sok szegény, künnélő tanyai, tudatlan proletár, földműves-testvéreinket egy ideig félrevezetni, mert nem bankból, hanem zsebből dolgoztak az illetők, és bizony a kapitalizmus a legnagyobb eréllyel akarta a tanácsköztársaságot, magát a proletariátust leverni és hasznos munkájában megakadályozni. Künn a vidéken, künn a pusztákon, Héjjas-féle, Szappanos-féle alakok és több ilyen nagy burzsoák, akik évszázadok és évezredek óta elnyomói voltak a szegény proletáriátusnak, úgy a földművelő mint az iparososztálynak, gárdákat szerveztek és ha egy szép napon vörös katona és vörösőr testvéreinkkel maga a direktórium, mely éjjel-nappal esős időben is küzdött, hogy ezeket leverje, nem veszi őket észre, már botokkal és gépfegyverekkel fordultak [volna] Kecskemét városa ellen. Ezeket levették, tartóztattuk, börtönbe vetettük, (*Helyeslés*) mert megérdemelték, és túszyokként ejtettük azokat az egyéneket, akik nem akartak a mai korszellembe behelyezkedni. Sajnos azonban, az igazságügyi népbiztosság rendeletére nap után telefonértesítések, sürgönyök jöttek hozzánk, hogy illetéktelenül tartóztattunk le túszyokat, engedjük őket szabadlábba. Ameddig lehetett, meg is rostáltuk őket, de amikor aztán láttuk, hogy ez már nem megy, hogy ez már több a kettőnél, bizony nem hajtottuk végre a rendeletet.

Elkövetkezett aztán egy idő, amikor az ellenforradalmárok száma már a tetőfokra emelkedett, és elterjedt az a hír, hogy a románok, az ellenforradalmárok már Szolnokot is elhaladták. Ekkor, hogy biztosítsuk magunkat, 27 túszyt elszállítottunk Budapestre, de másnap mind kieresztették őket, és hamarosan otthon láttuk őket.

(Az elnöki széket Kovács Miksa foglalja el.)

Történetek hibák az igazságügyi népbiztosság részéről is, amely megakadályozott bennünket, hogy a proletárdiktatúra folytatása érdekében ezeket az embereket féken tartsuk, akikre nem nézhetünk, és nem is nézünk tisztességes szemmel, amennyiben ma is ellenségeink. Legyenek nyugodtak, Kecskemét városában visszaállítottuk a rendet, ott rend van. Vannak rendbontók vannak kavargók, egyes alakok, nem is egyesek, hanem többen, de Kecskemét város intézőbizottsága arra törekszik, hogy ezeket az alakokat eltávolítsa, megsemmisítse, vagy beleszoktassa a proletárdiktatúrába.

Varga Jenő elvtársunk említette a nagybirtokok szocializálását is. A vidéken még mindig nincsenek tisztába ezzel a kérdéssel. Hogy a törpebirtokokat meghagyjuk egészen 100 holdig, azt meg tudja érteni az a vidék, az a 100 holdas birtokos is tudja, hogy a 100 holdas birtokát meghagyják neki adómentesen, azonban nincs benne a rendeletbe, és nagyon tágan van körülírva, hogy akinek 105 vagy 110 holdas birokja van, annak meghagyják-e a 100 holdat és csak az 5 holdat veszik-e el, vagy mind a 105 holdat veszik-e el, és nem hagynak neki semmit.

Azt igenis meg kell világítani, hogyha valakinek 105 hold birtoka van, nem mind a 105 holdat veszik el tőle, hanem csak az 5 holdat. (*Felkiáltások: Mind elveszik!*)

Ez szerintem nagyon téves felfogás. Ha azért, mert valakinek 101 vagy 102 hold földje van, elveszik tőle mind a 102 holdat, ez helytelen eljárás. Vegyék el az 1 vagy 10 holdat, de hagyják meg neki a 100 holdat. Azonban azt sem helyeslem, hogy meghagyják neki a 100 holdat. (*Helyeslés.*) Hagyjanak meg neki 60 holdat, s akkor rendben van. Lehet valakinek más az egyéni meggyőződése és felfogása, nekem azonban az a felfogásom és nézetem, hogy vannak 5—6 tagú családdal bíró gazdák, akiknek szükségük van a 60 holdra, de semmi körülmények között nincs szükségük 100 holdra. Mert amikor nekik meg akarunk hagyni 100 holdat, tekintsünk a kisiparra, a kiskereskedelemre és egyéb dolgokra. Ha ezeknek a gazdáknak meghagyjuk a 100 holdat, lesz belőlük burzsoá, míg a kisipar és a kiskereskedelem letörik, mert azoknak a gazdáknak alkalom nyílik arra, hogy termeljenek, és magasan felhajtsák terményeik árát, hogy kiszipolyozzák az iparosokat, a földmunkásokat.

Itt a kisiparnak nincs tekintélye, tönkre vannak téve, szocializálva van; azután el van tőle véve a szerszám, minden, munkaképtelenné van téve teljesen; anyag nincs, amivel dolgozzék a kisiparos, úgy hogy képes elmenni bárhova más iparágba vagy elmenni kapálni-kaszálni. Már pedig nem az a célunk, hogy iparos elvtársainkat mezőgazdasági vagy egyéb munkával foglalkoztassuk, hanem az, hogy fejlesszük a kisipart, mert sokkal több hasznát vesszük a kézimunkának, mint az elhamarkodott gyári munkának.

Viszont így van a 25 holdas szőlőbirtokoknál is. Ezeken a birtokokon sincsenek tisztában azzal, hogy 25 hold marad-e meg, vagy megmarad 10 hold. Kívánatosnak tartanám, ha a földművelésügyi népbiztosság rendeletben vagy újságban meghirdetné, hogy mennyi marad meg, 100 hold, vagy 60 hold, mert ez nem egészen világos.

A kormányzótanács a vidéken a városokban és falvakban felállította a birtokrendező és termésbiztosító bizottságokat, melyeknek igen nagy munkát kell végezniök az országban a földművelés terén, amelyeknek kötelességük a szocializálás, amelyeknek a kötelességük és egyik fő feladatuk az utak javítása, továbbá a nagy esőzések folytán óriási, ezer holdnyi birtokokon már régi idők óta felgyülemlett vadvizeknek a lecsapolása. Ezek az emberek ki vannak küldve az ország különböző részeibe, városaiba, községeibe, de nincs megadva nekik az eszköz, anyag ahhoz, hogy ezen munkát végrehajtsák.

Itt van az aratás is, minden a nyakunkon, s a termésbiztosító bizottságnak sincsenek eszközök a kezében, nem tud dolgozni. Éppen nálunk is így

van. Ott van a mérnök, a gazdasági biztos; dolgoznának, de a járművek hiánya miatt fel vannak akadva. Kecskemét városából a járműveknek, az automobiloznak, a kocsiknak, a szekereknek nagyobb részét elvitte a katonaság, úgy hogy annak a birtokrendező testületnek, amelynek ki kellene mennie a vidékre, a pusztákra, egyáltalában nem áll kocsija a rendelkezésre, nem szállhat ki, és nem végezheti a munkáját.

Kérem tehát a földművelésügyi népbiztosságot, illetőleg azt a biztosságot, amely kiküldte őket, hogy adjon nekik járműveket. Kecskeméten legalább szükség volna részükre állandóan 5—6 kocsi, amelyen kimehetnének. Jármű híján azonban nem csinálhatnak semmit, hanem bent ülnek az irodában. Ebből pedig nem lehet megélni, nem lehet többtermelést előidézni (*Egy hang: Menjének lóháton!*) A lovakat is elvitték vörös katona elvtársaink.

Áttérek a mezőgazdasági ügyekre. Mélyen tisztelt elvtársaim! Amikor a mezőgazdaságról beszélünk, a többtermelésről, amikor vádoljuk azt az ezer éve elnyomott szegény földmunkás proletárt, viszont vele együtt ipari proletártestvéreit is, amikor vádoljuk az elvtársakat, hogy nem tesznek eleget kötelességeiknek, nem végeznek a mezőgazdaságban intenzív munkát, nem produkálnak kellő mennyiségű termelést: ezeket a vádakat teljesen visszautasíthatom, és vissza is utasítom. A mezőgazdaságban a földművelő proletárság a legmesszebbmenőig megteszi a kötelességét, és meg kell neki tennie a kötelességét, mert ez a hivatása, ő kora reggeltől késő estig dolgozik, termel mindenkinek, termel az iparnak, termel az egész világnak a földművelő proletár, és akkor őket bárhol és mindenütt lekicsinyelik. Megállta ez a helyét, elvtársaim, ezelőtt harminc negyven évvel, de ma 1919-ben amikor a proletárság óriási fejlődésnek és lendületnek adott kifejezést, ma már nem lehet így megróni.

Ha egészséges mezőgazdasági munkát óhajtunk végezni, akkor a mezőgazdasági téren egészséges és becsületes, odaadó, törekvő embereket kell annak az élére állítani. Szakértő embereket, olyanokat, akik nem keresztek a munkákat, akik megadják a mezőgazdaságnak minden lehetőségét. Ennek a munkának az élére olyan földművelésügyi népbiztosságot és olyan környezetet kell állítani, akik szakértelemmel bírnak a mezőgazdaságban, olyan termelőbiztosok jussanak be, akik szintén szakértelemmel bírnak a mezőgazdasági munkában. Nem olyan elvtársakat, hogy pl. beültetünk oda földművelésügyi népbiztost, és mellé beültetünk ipari népbiztos elvtársat, aki ahhoz a munkához nem ért. Mert engedelmet kérek, elvtársaim, én csak konyítok valamit az ipari munkához a tanulmány folytán, amit a szociáldemokrácia belém diktált, azonban őszintén kijelentem, érteni nem értek hozzá, csak kontár lehetnék, de még az sem. Engedelmet kérek, az az iparos elvtárs, aki

ezt nem tanulta, a papíroson szépen lefektetett programmal mehet ki, de ha a gyakorlatban ezt nem tanulta, nem tud termelni és nem tud dolgozni.

Elvtársaim! A földmunkások részére a mezőgazdasági szakoktatást minél nagyobb mértékben úgy a vidéken, mint a fővárosban úgy kell bevezetni, hogy már a jövő tél folyamán meginduljon a legmesszebbmenően a mezőgazdasági munkások szakoktatása, és azt olyan illetékes elvtársak végezzék, akik ehhez értenek, és akkor a jövőben sokkal nagyobb és sokkal tisztességesebb mezőgazdasági termelést tudjunk biztosítani és előbbre vinni. Megjegyzem azonban, elvtársaim, hogy mindezek most a két hónap leforgása alatt nem hajthatók végre, és nem voltak végrehajthatók, mert hiszen óriási anyag volt nálunk felhalmozva, sem a vidéken, sem a fővárosban nem tudott dolgozni senki úgy, ahogy kellett volna, azonban testvéri megértésben úgy a földmunkás, mint az ipari munkásosztály összefogva orvosolni fogja a bajokat, és végre fogja hajtani a munkát.

T. elvtársaim! Most már óhajtok beszélni a munkabékekről, a mezőgazdasági munkabékekről. Kedves elvtársaim! A mezőgazdasági munkabérek, megállapíthatom őszintén, bizony helyel-közzel magasan voltak megállapítva. Azonban azt a várat, amelyet már előzőleg megcsináltunk, és benne laktunk, egy-kettőre nem lehet lerombolni. Március 9-én egy megyei kerületi értekezlet volt, amelynek az volt a hivatása, hogy Pest vármegyében lehetőleg aránylagosan állapítsa meg az aratási és cséplési szerződéseket. Ezt a tervezetet kidolgozták, a szakszervezeti tanács elé vitték, amely jóváhagyta, és ezen az alapon kellett nekünk Kecskemét határában dolgoznunk.

A munkabérek természetesen kissé magasak voltak, magasan szabtuk meg a város belterületén a munkaidőt, napi 8 órában az iparosok és a gyárakban dolgozó munkások részére és 4 korona órabérben koszt nélkül. A mezőgazdaságban természetesen többet kell dolgozni, többet is dolgoznak, mert ott nem lehet csak 8 órát dolgozni, hanem 10 órai munkaidőt szabtuk meg és 4 korona munkabért a tavaszi munkaidőre élelmezés nélkül, élelmezésre pedig 2 koronával többet, tehát 10 órai munkaidő mellett 60 koronát; a nyári munkaidőre pedig 5 korona órabért, illetve 2 koronával többet, tehát 10 órai munkaidő mellett napi 70 koronát.

Amikor május 4-én megjelent a földművelésügyi népbiztosságnak az a rendelete, hogy a munkabéreket redukálni fogja, Budapest környékén 30 koronában, az ország különböző részein 25 és 23 koronában, az időt 10 és 8 órában szabtuk meg egy órai reggelivel, 2 órai ebéddel és 1/2 órai uzsonnával, napfelkeltétől naplementéig.¹ Midőn ezen rendelet megjelent — összehívtuk az elvtársakat, — mert hiszen 12 000 szervezett földműves proletárról van szó Kecskeméten, akik, ha nem is mind olyan szocialisták, mint itt mi vagyunk, de lehetnek olyanok a jövő generációban — és mikor az elvtársak-

nak ezt a rendeletet felolvastuk, óriási volt a felháborodás, csodálkozásukat fejezték ki azon, hogy Nyisztor elvtársunk, aki Magyarország földművelő-osztályának a proletárságát képviseli a mezőgazdasági, a földművelésügyi népbiztosságban, hogy olyan ember, aki kisgyermekkorától uradalmakban dolgozott, aki tolt a kapitalista osztály jármát abban az időben, és elnyomott ember volt, húzta éjjel-nappal az igát, hogyan adhat ki egy olyan ember ilyen rendeletet, és hogyan lehet rendelettel agyonütni a már megállapított magas munkabérek.

Természetesen meg kellett nyugtatni az elvtársakat, hogy nem éppen a földművelésügyi népbiztos, Nyisztor elvtárs lehet ennek az oka, hanem talán a környezetében van a hiba, hogy nem úgy adtuk meg neki az információkat, mint kellett volna, talán nem hívta magához azokat a szakembereket, akik mezőgazdasági képzettséggel bírnak. Egy megnyugtató dolog azonban mégis volt a rendeletben: az, amikor azt mondja körülírva, hogy ahol a munkabér a rendelet kibocsátásakor magasabb volt, azt visszaszívni nem lehet. Ebbe tudtunk csak belekapaszkodni, és nem is engedték meg egyáltalán a munkabérek leszállítását, mert ha megengedtük volna, mi, a vezetőség, akik mindig amellelt voltunk, hogy a munkásságot békekességben tartjuk, akkor ezt a célunkat nem értük volna el, megnyugtattuk hát őket, hogy megmarad a munkabér, amelyet megállapítottunk. Mert hiszen, ha másképpen sült volna el a dolog, ha mi, a vezetőség, ragaszkodunk a rendelethez, akkor mi történt volna? Talán egy kis parasztforradalom keletkezett volna belőle.

Azt mondták: teljes lehetetlenség így dolgozni; nincs ennivaló, és ha nem adtok ennivalót, legalább adjatok magas fizetést, amelyért azt a csekély ennivalót meg tudjuk fizetni. Természetesen megnyugtattuk őket, azonban ragaszkodtunk a földművelésügyi népbiztosság rendeletének egy pontjához. Megtartottuk az egy órás reggelizési, két órás ebéd- és félórás uzsonnaidőt. Az azonban, hogy napkeltétől naplementéig dolgozzanak, természetesen nem tetszett nekik, mert eddig 10 órát dolgoztak, most pedig azt kívánták, hogy napkeltétől napnyugtáig dolgozzanak, és ne órabért, hanem napszám-bért kapjanak. Némely helyen be tudtuk ezt diktálni, de nem mindenütt.

Van még egy hiba, amit szóvá kell tenni. Én őszintén kijelentem a t. elvtársaknak, én nem sajnálom azt, és nem irigylem, ha valaki magasabb munkabért kap, vagy azért, mert jobban megérdemli, vagy nagyobb szaktudása és gyakorlati képessége van, azonban — azt hiszem így van ez más vidéken is, nemcsak Kecskemét határában — a földművelő proletárság nincs azzal tisztában, hogy miért kap az iparos 8,50 koronát, és miért dolgozik az 8 óra hosszát, és miért rendelték el neki a 25 koronát, és miért dolgozik ő napfelkeltétől naplementéig, esetleg tovább is.

Hogy itt félreértés ne legyen, óhajtanám, hogy a kérdést, oldjuk meg, mert ma nincs nyugvás a vidéken. Amikor az ipari munkásság munka-, illetve órabéréét K 8,50-re emelték fel, akkor ne tessenek az elé akadályokat gördíteni, hogy a mezőgazdasági munkás is megkapja a magáét, mert a mezőgazdasági munkásnak lehet éppen olyan nagy családja, neki éppúgy 100 koronába kerülhet egy pár cipő talpa, és éppúgy 40 koronájába kerül egy kiló hús, mint az ipari munkásnak.

Schiff Rezső: Na, na!

Berényi Pál: Elvtársaim! Akárhogy is mondja Schiff elvtárs, hogy na-na, ez így van, ezt eltagadni nem lehet. Ha együtt akarunk dolgozni és meg akarjuk értetni a földművessel az iparososztály és az iparossal a földművesosztály helyzetét, akkor nem szabad elzárkóznunk az elől, hogy a földmunkás párhuzamosan ne haladjon az iparososztállyal elől úgy a munkabérek, mint a munkaidő terén. (*Helyeslés. Egy hang: De az élelem terén is!*) Elvtársaim! Az igényekről nagyon sokat beszélhetünk, igénye éppúgy van a földmunkásnak, mint önöknek. (*Úgy van!*)

Most áttérek egy másik kérdésre, nevezetesen az aratási szerződések kérdésére az aratásoknál és esépléseknél.

Elvtársaim! A mezőgazdasági földművesosztályt mindenféle vád éri. Hogy nem akart adni a budapesti proletárságnak, és nem ad, ha csak tőle esetleg kiküldött vagy megbízott elvtársaim el nem kommunizálják vagy el nem rekvirálják. (*Egy hang: Hát van benne valami!*) Engedelmet kérek, a földműveszegény szürke proletárt sohase tévesszék össze a burzsoá, a kapitalista földműves osztállyal, a törpebirtokost a száz- és kétszázholdasokkal és a még feljebbvalókkal. A földműveszegény szürke proletártól, aki kora reggeltől késő estig húzza a jármot, kaszál és kapál, nagyon keveset vehetnek el élelmiszerekben (*Felkiáltások: Nem is akarunk!*), de termékeiből kell adnia.

Azonban, elvtársaim, egy kérdést óhajtok az elvtársakhoz intézni. Az alföldi, mezőgazdasági proletárság olyanformán nyilatkozott nem egyszer és nem is kétszer, hogy tegyem szóvá itt az országos gyűlésen, hogy mi lesz az évi fejadagokkal. (*Felkiáltások: Megkapják!*) Azt tudom, hogy megkapják, de a földolog, hogy tudja az a proletár azt is, mennyit fog kapni fejenként és havonként, mert annak a proletárnak, aki az aratásnál dolgozik vagy aki a gépnél van elfoglalva, meg kell kapnia a maga tisztességes fejadagját, mégpedig gabonában, s attól nem lehet beraktározás végett elrekvirálni a termést, hogy aztán korpalsíztet adjanak ki neki. (*Úgy van!*) Annak éppúgy nincsen szalonnája, zsírja, húsa, mint önöknek. Biztosítani kell tehát, hogy ne korpát, hanem tisztességes kenyeret egyék. (*Helyeslés. Felkiáltások: A vörös katonát és az ipari munkást is!*)

Elvtársaim! Ha az a proletár tudja, hogy 20—25 kg a havi fejkvótája, akkor azzal meg van elégedve, termésfölöslegét pedig nem óhajtja magának megtartani. Nagyon téves az a hit, hogy a szürke proletár nem akarja terméséből a felesleget átengedni. Igenis, kötelességünk mindnyájunknak odaadni feleslegünket, mert iparos nélkül, kereskedelem nélkül, szellemi munka nélkül a földművelő osztály éppúgy nem élhet meg, amint önök sem élhetnek meg nélkülünk. (*Igaz! Úgy van!*)

Ki kell még térnem Varga elvtársunk beszédének arra a részére, ahol az akkordmunkarendszer behozataláról és annak esetleges nagyobb díjazásáról szólt.

Nálunk Kecskeméten az a helyzet, hogy a munkások a többtermelés szükségességének tudatában nagyon szívesen dolgoznak, tudják, hogy mindenkinek dolgozni, termelni, teremteni, alkotni kell, az akkordmunka behozatalának azonban a legmesszebbmenően ellenségei, ezt a rendszert nem óhajtják folytatni, nem pláne a mezőgazdaságban, ahol előfordultak olyan esetek, hogy kora reggeltől késő estig 60—70 krajcárért dolgoztak a proletárok, szóval majdnem semmit sem kaptak a munkájukért. Ezért az akkordmunkarendszert mi teljesen törölni óhajtjuk, annak nem lehetünk barátai; töröljék ezt el iparos elvtársaink is, mert ez bizony túlhajszolás, ilyen rendszer mellett a munkásság idegei is tönkremennek, és nem tudunk úgy termelni, mintha tisztességes napi munkaidő van megállapítva.

Kedves elvtársaim! Még csak annyit óhajtok önöknek Kecskemét városának ipari és földművelő osztálya nevében mondani, legyenek türelemmel itt Budapesten, várják be az aratást, és vegyék tudomásul, hogy most mi, vidékiek nem tudunk önöknek adni, mert nekünk sincs, de aratás után minden feleslegünket rendelkezésükre bocsátjuk. (*Helyeslés.*) Hozzá kell ehhez fűznöm még azt, hogy vannak nekünk most mindnyájunknál érdemesebb elvtársaink, akiknek eltartásáról elsősorban kell gondoskodnunk. Körülbelül 43 000 ezer vörös katona testvérünk vonult át Kecskemét határán. (*Élénk taps és felkiáltások: Éljen a vörös hadsereg!*) Ezeket Kecskemét városának szívvel-lélekkel kellett fogadnia, élelemmel, lakással kellett ellátnia, oda kellett adnunk utolsó darab kenyerünket is, mert amikor mi a demarkációnális vonal mögött összehúzódunk, ők pedig vérüket áldozzák értünk, előbbrevalók kell hogy legyenek, mint mi. (*Igaz! Úgy van! Taps!*)

Most is minduntalan keresztülvonulnak Kecskeméten ilyen alakulatok, amelyeknek élelmezése elől a város nem zárkózik el, mert tudja, hogy ki az a vörös katona, és mi az a vörös hadsereg.

Legyenek önök türelemmel! Amikor bekövetkezik a várva várt aratás, akkor oda fogunk törekedni, hogy Budapest proletársága ne éhezzen, legyen azoknak is úgy, mint nekünk, azonban ennek ellenértékéül meg kíván-

juk, hogy Kecskemét városa, illetve egész Magyarország mezőgazdasági proletáriátusa megkapja az ipari cikkeket is. Ennyit akartam mondani. (*Élénk helyeslés és taps.*)

B.

Kovács Sándor: Mélyen tisztelt szovjetgyűlés! A legszorosabban vett értelemben szorongat bennünket jelenleg az ország gazdasági helyzete. Mindenünnen felhangzik a földmunkások ellen a panasz, hogy nem akarnak eleget dolgozni. Tévedés, sőt ellenkezőleg, mondhatom, hogy Kiskunhalason, ahonét jöttem, nem hogy nem akarnának dolgozni a munkások, hanem nem akarnak dolgoztatni azok a vámpír kígyók, akiket mint kedves gyermekeket ölel keblére a tanácsköztársaság, akiknek támogatására számít, de akikben nagyon is csalódní fog. (*Felkiáltások: Kik azok?*) A 100 holdon aluli birtokosok, akik a legveszettebb ellenségei voltak a mezei proletároknak világéletükben. (*Taps.*)

Megállapítottuk az aratásra vonatkozólag a munkabéreket. Napibéreket állapítottunk meg, mert hisz az akkordmunkából már kivettük a részünket eléggé. Most azonban a kisgazdák annak ellenére, hogy a környező városokból és falvakból nem hozhatnak be konkurens munkásokat, hogy a helyi munkások bérét lenyomhassák, azt mondják: Nem adom ki az aratni valót, a gabonát, hanem learattatom a kanászsómmal, a szolgálómmal, a béresemmel, a libapásztorommal. És amellet jajgat, suvikol, sóhajtozik a nagybirtokról kirúgott gazdatiszt, aki ott van mint termelési biztos, hogy mi lesz, lerohad a gabona. Nem rohad le! A munkásoktól nem kell félteni, hanem lerohad a parasztoktól. Azokat kell kirúgni kutyába. Mikor tanácsköztársaság van, ha az egyikkel leszámoltunk a magántulajdon dolgában, számoljunk le a másikkal is. (*Taps.*) Mert a kisgazda sohasem fog belenyugodni, hiába fogjuk őt dédelgetni, hogy a régi rezsím ideje alatt élvezett hatalmi jogait elveszítette.

Minden pillanatot felhasznál, hogy azt újólag a kezébe kaphassa. (*Úgy van! Úgy van!*) Ezt a veszett férget, ezt a rákfenejét a köztársaságnak ki kell magunk közül tisztítani, ha a köztársaság azt akarja, hogy tiszta gazdasági életet folytathasson.

Nyisztor György: Csakhogy nem olyan egyszerű a dolog, mint ahogy elmondja!

Kovács Sándor: Bocsánatot kérek, ezt olyan egyszerűen nem lehet innen megállapítani, mint amilyen egyszerűen át lehet ott élni. (*Úgy van! Úgy van!*) Tudom, hisz én is benne nevelődtem, legyenek tehát egész nyugodtak, hogy én majd nem fogok hazudni. Tudom, hogy egyedül állok, (*Élénk fel-*

kiáltások: Dehogy áll egyedül! Zaj.) de legyenek egész nyugodtak afelől, hogy én fogok utoljára hazudni.

Majd meg fogja köszönni az a banda azt a jótéteményt, hogy felmentjük az adóztatás alól. *(Zaj)* Ha lesz még rá ideje, be is fogja bizonyítani, mint ahogy már be is bizonyította több esetben. Én kívánom, hogy mindenkinek csak anyija maradjon, amennyit ő maga meg tud munkálni. *(Úgy van! Úgy van! Taps.)*

Még egy másik rossz és káros hatás is van. A munkásokat nem tudjuk egyesíteni, mindig két csapatban fognak lenni a földmunkások. Az egyik fajta, vagyis az egyik csoport munkás a termelészövetkezetben fog élni, a másik pedig élőködni, kínlódni fog ezek körül a kisparasztok körül. Ezek mindig jobban azokhoz szítanak, akik dédelgetik őket, hízelegnek nekik, hazudoznak nekik, és a munkások közötti viszály mindig meglesz. *(Egy hang: Mert bort adnak nekik! Zaj.)* Kérem, majd rá fogok térni arra is.

De ha kirántjuk alóluk a gyéként, ha nem lesz nekik mibe kapaszkodniuk, akkor igen egyszerűen tudjuk majd a munkásokat egy táborba hozni, felényi idő alatt meg tudjuk őket szervezni, és felényi idő alatt meg fogják érteni, hogy sokkal több kenyerük, könnyebb megélhetésük lesz akkor, ha közös termelésben élnek, mintha magánmunkát hajhásznának, vagy magánprofit után szaladnak, mert hiszen tagadhatatlan még, hogy a munkásokban is megvan ma az az érzés, hogy ő is vagyont szeretne gyűjteni.

Ha ez lehetséges, akkor igen könnyű megoldását találjuk annak, hogy a proletárok közötti viszály tulajdonképpen eltűnjék. Mert ha azok a polgárok a múltban huszonöt év alatt nagy odaadást tudtak volna tanúsítani, vagy csak egy parányit is tanúsítottak volna, ha rokonszenveztek volna velünk addig, amíg nem volt muszáj, akkor most legalább egy kicsit simulanának hozzánk.

De nem. Ők maguknak akarták vindikálni mindig azt a jogot, hogy az övékben ne parancsoljon senki. Én szeretném látni azt a népbiztost, vagy termelési biztost, aki a cséplés alkalmával majd ellenőrizni tudja ezeket a gazembereket, hogy a megtermett gabonájukat el ne ássák a fővárosi proletárság elől. *(Úgy van! Úgy van!)* Mert nem a munkások ássák el a zsírt, a szalonnát, a babot meg a búzát, hanem a polgárok. Mert a munkásnak nem terem, csak annyi, amennyit munkabér fejében kap, *(Úgy van!)* és a főváros mégis a munkásokat üti, a munkásokat kárhoztatja, hogy nem ad. Pedig nem ad a kispolgár. Tehát meg kell vonni tőle a létjogosultságot. Jobb most, mint később, mert most még a forradalom első szelétől nem tudott teljesen feleszmélni, a félelem még benne van, de egy háromnegyedév múlva kinyílik a szeme, úgy hogy igazán vörös hadsereg kell a leverésükre.

Most még keresztül tudjuk vinni enélkül. Hiába mosolyog az elvtárs, dacára annak, hogy földműves, én is az vagyok, köztük születtem és éltem. Azokon a vidékeken, ahol nagybirtokokkal van körülvéve az a falu vagy város, egészen más a viszony, de ott, ahol 116 000 katasztrális holdra terjedő határral rendelkező város körül a legnagyobb birtok 1000 holdtól lefelé van, olyan az állapot, hogy a munkások igényeit vagy rendes megélhetését nem lehet kielégíteni, illetőleg biztosítani, ha ezeket is dédelgetjük. Már pedig az én szememben a munkások mindig előbbrevalók. (*Élénk helyeslés és taps.*) Miért? Ha esetleg be fogna következni az az eshetőség, amely bekövetkezett annak idején, amikor a főváros Szolnoktól fenyegetve lévén Budapesten megkondították a vészharangot, hogy munkások talpra, védjétek meg a fővárost: jöjjön ki majd akkor Kun Béla elvtárs, vagy jöjjön ki Nyisztor elvtárs, kongassa meg a kispolgárok között a vészharangot, meglátják, hogy jönnek-e majd azok a fővárost megvédeni. (*Úgy van! Taps.*) Majd jönnek ellenünk!

Ha tehát egy dologgal el tudunk valamit intézni, akkor ne csináljunk belőle kettőt. Elsőben én is azon az állásponton voltam, hogy majd lassan-lassan. Szabad legyen azonban pár esetet felemlítenem.

Amikor el akartam utazni ide, alighanem 11-én történt, az innen leutazó politikai kiküldöttek megleptek: Adjatok nekünk lakást, a szálló, ami volt, el volt foglalva. Mit csináljunk? A közellátási hivataltól leérkezett három küldött.

Simon Mózes: Csak? (*Derűltség.*)

Kovács Sándor: Volt több is, tizenkettő, (*Derűltség.*) de akkor kivételesen három jött. Már azelőtt voltak lent, nem tudom miért, talán szopni feljöttek, (*Derűltség.*) azután lejöttek vissza, tehát lakásra volt szükségük. Ahol azonban azelőtt laktak, ott nem volt hely. Hol teremtsünk lakást? Azt mondja az egyik: ahol azelőtt lakott, mert az kielégítő lakás.

Mindjárt tudakozódtunk utána, tényleg nem volt a lakás elfoglalva. De bejön az öreg gazda, és azt mondja, kérem lehetetlenség, tizennegyedmagammal vagyok, és csak négyszobás lakásom van, tehát nem adhatok lakást. Nem adtam hitelt neki mint polgárnak, mert ismerem már a nevéről is, hogy kinek hívják. Azt mondtam, muszáj, és elküldtem egy vörösörrel az illetőt, de nem engedte be. Képes megdögleni, de nem engedi be. Rendben van. Kiment egy detektív, megtartotta a szemlét, kénytelen voltam előbbi erőlködésemtől elállani.

Elnök: Kérem, elvtárs, a tárgyra, (*Zaj. Halljuk, Halljuk!*)

Kovács Sándor: Rögtön rátérek a tárgyra.

Bizonyítékot akarok felhozni. Kénytelen voltam elállani, mert bebizonyult, hogy tizennégy családtagnak nyolc ágy lévén csak, tehát ott igazán

lakót elhelyezni nem lehet. Került azonban egy másik. Ez meghallotta amannak az esetét és — abszurdum — arra a módra jelentkezett. Megy a harmadikhoz. Ez volt a kálomista pap, — hogy egyszerűen nevezzem meg a hivatását — aki azt mondotta, hogy neki háromtagú családja és három szobás lakása van. Tehát erre neki szüksége van, és nem ad ágyat. Megmondtam neki őszintén, hogy tessék alávetnie magát, mert ez kötelessége. Nem, semmi körülmények között. Adtam két vörösört a bizonyos illető mellé, és az berakodott a szobába.

Alig, hogy kihúzta a lábát, az asszonyka megfogta a poggyászt és kiszórta. Kénytelen voltam letartóztatni a papmester urat (*Derültség.*) rögtön, mert máskülönben nem lett volna lakás. (*Derültség.*) Ilyenck, és ilyenek fognak lenni azok is, akiket ő tanított, mert azok a polgárok az ő tanítványai. S azok görcsösen ragaszkodnak mindaddig, amíg ki nem döglenek, a magánvagyonhoz és az önrendelkezési joghoz. (*Élénk tetszés és taps.*)

Én jótállok érte, hogy mi már megtettük a széles intézkedést a cséplésre vonatkozólag is. Ha bekövetkezik és lezajlik az aratás, még azt sem engedjük meg, hogy ne tudjuk meg előzőleg, hogy néhány lóval nem nyomtat-e az a pasi; mert a közellátás azt is akarja tudni. Én tudom már, mit fognak csinálni. Kimegy ejszaka, és sorba ponyvára kiveri kévénkint, és elviszi a gabonát, és mégis lesz neki gabonája.

Tehát a rablók kezében a közvagyonot otthagyni halálos bűn és véték. (*Tetszés és taps.*) Legyen az övé annyi, amennyit a tíz körmével ő is meg tud munkálni, és éljen belőle úgy, mint a másik. Ha pedig nem akar magánvagyonban gazdálkodni, szabad neki bemenni a termelőszövetkezetbe. (*Igaz! Úgy van!*)

Hogy legyen egy másik élő példa, a húsüzemet olyan szépen tudtuk községesíteni Halason. Volt hét mészáros, akik úgy bojkottálták a várost, ahogy nekik tetszett. Ha akarták, volt hús, ha akarták nem volt; ma volt 12 korona a hús, holnapra lett 20 korona. Egyszer összehívtuk őket értekezletre, hogy ez mégsem megy így, le kell szerelnetek mészárosok. Látták a keserű pirulát, amit eléjük tettünk, be is tettük a szájukba, s le kellett nyelniök, akár mennyire düllelt a szemük. (*Derültség.*)

És máma, mint napi bérmunkások, mint segédek saját boltjukban, saját székükben mérik ki a húst napibér mellett. (*Tetszés és taps.*) Ugyanígy voltak a csizmadiák és cipészek is. Ezek a segédek a múlt hét folyamán nyújtották az intéző bizottság elé az ő termelőszövetkezeti alapszabályaikat. Mi természetesen meg is adtuk beleegyezésünket, és a legmesszebbmenő támogatásunkat ígértük nekik. Maradt még néhány kismester, aki mindenáron öt-hatszáz vagy ezer koronáért akar majd privátba készíteni valakinek cipőt. De ettől elesett, mert csakis a közellátás útján lehet bőrhöz jutni. A

közellátás pedig nem fog bőryanagot adni, csak a termelőszövetkezetnek. (*Helyeslés.*) Már most ezek, ha akarnak, bemennek a termelőszövetkezetbe, ha nem akarnak, akkor elmehetnek kapálni vagy aratni, ahogy nekik tetszik. (*Tetszés és taps.*)

Ilyenképpen el lehet bánni ezekkel a kispolgárokkal is, csak nem kell félni hozzájuk nyúlni. (*Úgy van! Nagy taps!*) A 446 vagy 445, aki a 100 holdon felül áll Kiskunhalason, ezek nem mernek egy cseppet sem rugdalózni. Ha ezek nem mernek, akkor amazok sem mernek, mert ma még mindig ők is abban a rettegésben vannak, hogy esetleg rájuk is kiterjesztik. De éppen szükséges is, hogy ne várjunk egy évet vagy kettőt, mert ismétlem az előbbeni állításon, akkora kinyílik a szemük egy kicsit, mint a kilencnapos kis kutyáé (*Derűtség.*), és akkor bizony vörös őrséggel a vvagyörös hadsereggel sem lehet őket lefogni.

Mélyen tisztelt elvtársak! Én is némileg csak érinteni kívánom azt, ami váddal az előadó elvtársak, a napirend előadói, megvádolták a vidéki direktóriumokat (*Felkiáltások; Tisztelet a kivételnek!*) avval, hogy valami csempészkereskedést is űznek. (*Közbeszólás: Van olyan hely!*) Lehetséges, hogy űznek, de bocsánatot kérek, annyira nem, mint Budapesten. (*Nagy tetszés és taps.*) Még pedig hogy röviden bebizonyítsam, (*Halljuk, Halljuk!*) Kiskunhalason alul a göbolyjárás állomás egy pusztai állomás. Ott van közel a demarkációs vonal. A mindenhova kinyúló és odaérő közellátási hivatalnak a megbízottai oda is ki lettek küldve már ezelőtt, talán három héttel, hogy nézzék meg a helyet. Meg is nézték, be is vált pompásan. Hozzá is fogtak rögtön a munkához. Az egyik kezükkel vettek, a másikkal adtak. (*Zajos derűtség.*)

Kérem alássan, azt mondják, a vidéki direktóriumok azok, akik pl. csempészüzérkedést csinálnak. Bocsánat, nem. Mi vagy négy hétig állandóan vessekedtünk Budapesttel. Nem tudom, vannak-e itt azokból a népbiztosokból, akikkel telefonon találkoztunk és beszélgettünk. (*Derűtség. Taps.*) Kértük, hogy tulajdonképpen vessenek véget ennek a borzasztó állapotnak, mert tűrhetetlen. Nem azért, mert irigyeltük volna, amit elhordtak, de azt a részét a határnak, a gabonavetést teljesen tönkretették, letaposta az a több ezer és ezer letóduló csempész a fővárosból, akik lánckereskedést űznek, azok között is a legutolsóbbak. Nem tudom, bocsánatot kérek, 13-án mikor a vonatra felültem. . .

Erdélyi Mór népbiztos: Akkor szűnt meg, azon a napon.

Kovács Sándor: Bocsánatot kérek, akkor még szabadon hoztak, ami nekik tetszett. De a vége az egésznek az, hogy semmibe sem veszik, rendelet ide, rendelet amoda, azok, akik például kötelesek volnának a rendeletnek

eleget tenni, és azt végrehajtani, füttyülnek rá, vigyétek tovább, ami nektek tetszik.

Kérem alássan, meg lett állapítva, hogy ott 4—5000 csavargó, aki kofaságból élt a múltban, állandóan ott van most is, a vonat mindig meg volt rakodva, nemcsak a kupék voltak zsúfoltak, hanem a kocsik teteje is, és nem is egy esetben haláleset is történt. Kiskőrösön a kupé tetejéről leesett egy ember, és rögtön meghalt. Vadkerten a kocsi alá keveredett az asszony, és a lába tört.

Tehát ilyen dolgok játszódtak le a vidéken és ezért, mikor ezt többszörösen megemlítettük, és veszekedtünk a népbiztosokkal, akkor azt mondták: hallgassatok, mert a forradalmi törvényszék elé állítunk benneteket, a főváros élmezését akadályozzátok meg. (*Taps.*) Pedig mindenki evett belőle, csak a főváros szegénye nem. (*Taps.*) Nem igaz, nem tudja bebeszélni nekem senki, hogy a fővárosi proletár, aki dolgozik, 140—150 koronát tudjon adni egy kiló szalonnáért, (*Felkiáltások: A burzsoák adják! Nincs ideje elmenni a kofákhoz!*) vagy 3—400 koronát adjon egy pár kirántani való csirkéért.

Elnök: A közéletmezésnél beszéljen erről. (*Halljuk, Halljuk!*)

Kovács Sándor: Tudom, tisztában vagyok velem, de ha a közellátásnál ezzel foglalkozom, akkor szintén hozzá kell csatolnom a gazdasági kérdést. Tehát elvégzem most. (*Nagy taps.*) A közellátásnál majd viszont nem fogok beszélni. (*Zajos derűtség és taps.*)

Mélyen tisztelt gyűlés! Még egyet kívánok csak megemlíteni. Ugyan ez nem tartozik a tárgyhoz, de beleütközik. (*Derűtség és taps.*) Nem hagyhatom szó nélkül a következőt sem. Mélyen meghajlok a Vörös Őrség, vagy jobban mondva a Vörös Hadsereg előtt, s mélyen tisztetem, de az egyes vöröskatonákat nem. (*Úgy van!*) Vannak egyes vöröskatonák, akik inkább valók a bitóra, mint a szürke ruhába, (*Úgy van!*) mert milyen arcátlan gazembersegeket visznek ott a vidéken véghez, az hajmeresztő dolog. (*Úgy van! El-lentmondások. Felkiáltások: A régiek!*) Még ha ma elmennénk, holnap talál-nánk működésben belülük, nemhogy a régiek.

Mit tesznek? A Budapestről lezarándokolt éhesek, akik csak pénzre voltak éhesek, csatlakoztak kettőhöz, háromhoz, mentek tanyáról tanyára, és raboltak. (*Felkiáltások: Ez igaz!*)

Ha van hadsereg, akkor legyen fegyelem. (*Úgy van!*) Ha pedig nincs fegyelem, akkor hadsereg sem lehet. (*Felkiáltások: Azok vörösörök voltak!*) Arra kérem az érdekelt fórumokat, nézzenek széjjel odakint, és ne csak ideben a fővárosban. (*Úgy van!*) Megy az úton a polgár, dacára hogy előbb bitófát faragtam a számukra, most védelmükre állok, mert a közélettről van szó, s ezért vagyok kénytelen a polgárok védelmére állni, szóval megy az úton

legnagyobb dolgát végezve, amikor elébeáll két pökhendi, rákiált: megállj! hajts el ide! Meg volt meredve, és nem mert ellen szólni. Elvitte őket, 2—3 napig kujtorgott a kocsi-val, majd bejött hozzánk, hogy fizessük meg a fuvarját, mert katonákat hurcolt.

Elnök: Csendet kérek, elvtársak!

Kovács Sándor: Röviden még csak egyet. Felmerültek az aggályok abban a tekintetben is, hogy a munkások közötti bér-differencia a gazdasági dolgoknál oly nagy, hogy igazán majdnem lázba hozza a munkásságot. Mert bocsnat, hogy az ipari munkásoknak nagyobb a munkabérük, ezzel kapcsolatban már kétszer is megjegyzést hallottam, hogy nagyobbak az igényeik is. De azt hiszem, hogy talán a földmunkásnak is volna igénye, ha volna hozzá tehetősége. De amikor egy földmunkás 180, vagy esetleg 240 koronát keres egy héten, ezzel szemben pedig egy ipari munkás keres 900 koronát, akkor természetesen én nem tudok öltözködni. (*Zaj, Ellentmondások.*)

Egy hang: Hol lehet annyit keresni?

Kovács Sándor: A Vörös Újság tegnapelőtti száma állapítja meg, és ne vegyük ezt tulajdonképpen irányadóul, hogy egy pár új cipőnek munkabére 150 korona, s az elkészítés egy napig tart. Mivel egy héten éppen hat munkanap van, és minden nap elvégez egy párat, annak a cipész elvtársnak tehát 900 koronára megy a heti keresete, a földmunkás bére pedig, ha kosztot kap 180 korona, ha nem kap kosztot, 240 korona. (*Igaz! Úgy van!*)

Mondok egy másik konkrét esetet. Kiskunhalason van egy szabó, aki mindenféle kellék hozzászolgáltatása nélkül, csupán a munkadíjért, egy kabátnak elkészítéséért fizettet 240 koronát. (*Felkiáltások: Nem is drága! Olesó!*) Olesó? (*Derültség.*)

Annak én csak örülni tudnék. De hol van még az ember többi ruházata, hol van akkor annak a prolinak, akinek nemcsak éppen egy kabátra van szüksége, a számadása? Ha így akarják az ipari munkások megkeresni azt az utat, amelyen együtt haladhatnak a földmunkásokkal, akkor ezt nem fogják megtalálni soha. Hiszen az ipari munkások és a kisbirtokosok úgyszólván egy kategóriát alkotnak; (*Ellentmondások.*) csekély köztük a különbözet. (*Zaj.*) De bizonyára azért kér a kismester 240 koronát a kabát csinálásáért, mert a segédje jó magas órabért kap, ő pedig magának megint magasabb munkabért számít. Ne higgyék, hogy a földmunkás nem tudja rá megadni a választ. Egyszerűen felemelik ők is a munkabéreket, annyira. hogy az élelmiszer ára úgy fel fog emelkedni, hogy aztán az ipari munkások és kisiparosok a legmagasabb kereset mellett sem tudják majd bevásárolni.

Nyírsztor György: Erre aztán az ipari munkások, majd megint emelik a bért! (*Zaj.*)

Kovács Sándor: Kérem, ezzel nem érnek el célt soha. Én biztosíthatom az

országban az összes ipari munkásokat és elvtársakat, hogy a földmunkásokban teljesen megbízhatnak. Csak ki kell őket elégíteni. Oda kell adni nekik a földet. A föld az övék, dolgozzanak, intézzék a termést ők teljesen szabadon. Abba ne kontárkodjanak bele azok az ipari munkások, és a nem tudom, hol született mai csibék, akiknek tegnapelőtt a tojás még a hátukon volt, ma pedig népbiztosok. (*Helyeslés és nagy taps.*)

Havas Sándor: Tisztelt elvtársak! Az előttem felszólalt elvtársunk a vörös hadsereg ellen támadást intézett. (*Zaj, felkiáltások: Egyesek ellen. Halljuk! Halljuk!*) Hát egyes vöröskatonák ellen, az teljesen mindegy. (*Zaj.*) A vörös hadsereg minden egyes tagjával azonosítom magamat. (*Folytonos zaj. Elnök csenget.*)

Gábor Károly: Hát ennyire fáj önöknek a vörös hadsereg? Szégyelljék magukat!

Havas Sándor: A vörös hadsereg minden egyes tagjával azonosítom magamat mindenben, és kötelességemnek tartom megvédeni őket. (*Taps. Zaj.*)

Elvtársaim! Az előttem szóló elvtárs annak a vörös hadseregnek a tagjait támadta meg, amely olyan önfeláldozóan megmentette a magyar tanácsköztársaságot, lehetővé tette azt, hogy itt összegyűljünk, és megteremtjük a kommunista társadalmat.

Elvtársaim! Ne felejtjük el, hogy ott azon a bizonyos helyen, haretér van, demarkációs vonal van. A 4 1/2 éves kapitalista háború alatt bizonyos országrészek sokkal többet szenvedtek a katonaságtól, a háborútól, mint ma. Bizonyos helyeken, amelyeket az elvtársam említett, soha sem panaszkodtak, túrték, viselték azt a sok bajt, amit okozott nekik a kapitálista háború. Most, hogy három lovat elvittek a tüzérek, (*Egy hang: Csak elcserélték!*) tehát csak elcseréltek három lovat, vagy a fáradt, kimerült katonák megmérték állítani a kocsit, hogy elvitessék magukat egy bizonyos helyre, ahova való menetelüket a szolgálati érdek követelte meg, (*Zaj.*) s ezt, elvtársaim, itt a tanácskongresszus előtt szóvá teszik!

Elvtársaim! Nem engedhető meg, (*Szűnni nem akaró nagy zaj.*) hogy a tanácskongresszusból itt valaki vicceket csináljon, hogy itt kabarét csináljanak egyes elvtársak, akik itt szép vicces beszédet mondanak a vörös hadsereg rovására. Én a vörös hadsereg nevében követelem, hogy az elvtárs kérjen bocsánatot a vörös hadseregtől. (*Taps. Éljenzés.*)

Elnök (csenget): Csendet kérek!

Szamuely Tibor népbiztos: Aki a vörös hadsereget gyalázza, az ellenforradalmár. (*Közbeszólások: Nem rágalmazta! Kabarét csinálnak! Óriási zaj.*)

Elnök: (*Folyton csenget.*) *Felkiáltások: Halljuk az elnököt!*) Igen tisztelt országos ülés! Megkívánom az elvtársak valamennyiétől, hogy amikor... (*Folytonos nagy zaj. Elnök csenget.*) tehát megkívánom az elvtársaktól, hogy

akkor, amikor a vörös hadsereg becsületéről van szó, akkor ezt nem lármával tisztázzuk, hanem becsületes, önérzetes felszólalással! (*Taps.*)

Felkérem az elvtársakat, hogy hagyják a felszólaló elvtársakat kibeszélni magukat, hogy érveléseikkel bizonyítsák azt, amit akarnak mondani. Ezzel a zajjal és lármával a kérdést tisztázni egyáltalán nem fogjuk. Feltétlenül elvárom az elvtársaktól, ha az elnök csenget, azt respektálják, és ne lármáznak tovább. Ha azt tapasztaljuk, hogy mégis lesznek ilyenek, azokat egyenesen ki fogjuk utasítani a teremből. (*Úgy van!*)

Kovács Sándor: Mélyen tisztelt elvtársak! Nem tudom megérteni, hogy én nem tudtam magamat megértetni, vagy a mélyen tisztelt elvtárs nem tudja a szavaimat megérteni.

Mielőtt belekezdtem volna beszédembe, előrebocsátottam, hogy a vörös hadsereg előtt mélyen meghajlok! (*Felkiáltások: Igaz! A gyorsírói jegyzetekből kell megállapítani. Zaj.*) Ha egyesek gazemberek, azokat nevezem annak, és nem az egészszet, s ezzel nem sértem meg a vörös hadsereget. De ha a tanácskongresszus előtt nem szabad egyes egyénekről olyan dolgokat felemlíteni, amelyek a közéletet nagyon sértik, akkor igazán nincs meg a szólás-szabadság.

Gábor Károly: A forradalmi törvénytörvények elé tartozik, és nem a tanácskongresszus elé.

Kovács Sándor: Egyébként, ha vétettem, ha nem jó kifejezést használtam, akkor bocsánatot kérek. (*Taps.*)

C.

Iványi Sándor: T. elvtársak! Tekintettel arra, hogy tegnap tíz percre szabták meg a mondanivalónkat, kénytelen voltam papírosra vetni, hogy semmit ki ne hagyjak, és semmit hozzá ne tegyek ahhoz, amit szükségesnek tartok elmondani.

A közlélmzés kérdésével úgy vagyunk, mint egy súlyos betegséggel az orvostanár, elsősorban meg kell állapítani, hogy beteg-e, azután mi a betegség eredendő oka, s milyen gyógyszerek szükségesek ahhoz, hogy gyógyulás álljon be. Végül a kezelés módjait kell nekünk, akik mint orvosok vagyunk itt, megállapítani.

Ha mi folyton azt kiabáljuk színpadszerűen, hoy a gróf a vízbe fúl, akkor a közlélmzés tényleg a vízbe fog fúlni. Legyünk tisztába azzal, elvtársaim. . .

Neumann Károly: Olvasni nem szabad az ügyrend szerint.

Egy hang: Tíz percre van megszabva, hadd olvassa! (*Helyeslés. Zaj. Közbeszólás: A tárgyalást húzni nem szabad vele! Zaj.*)

Neumann Károly: Tessék elolvasni az ügyrendet! (Ellentmondások. Zaj. Elnök eszenget.)

Iványi Sándor: Legyünk tisztában, elvtársaim, azzal, hogy a közéletmezés ezúttal elsőrendű külügyi, hadügyi és politikai kérdés is. Külpolitikai kérdés elsősorban azért, mert minél több élelmiszerünk van, annál inkább van kevesebb reménye az ententenak arra, hogy bennünket kiéheztet. Meg kell állapítanunk, elvtársaim, azt, hogy ha a közéletmezés terén tudtunk volna feleslegeket összegyűjteni, akkor most a Tanácsköztársaság nem állana egyedül, akkor már egészen bizonyos, hogy mellettünk állana egy szomszédos ország is. (*Úgy van! Úgy van!*)

Belpolitikai kérdés a közéletmezés, elvtársaim, azért, mert ha a dolgozó szegénységet a legszükségesebb élelmiszerekkel nem tudják ellátni, akkor ezt az éhező szegénységet mindenki fel tudja használni arra, hogy a proletárdiktatúra ellen puccsokat csináljon, és legelsősorban arra, hogy a proletárdiktatúrának kiépítését megzavarhassa.

Azt mindenki tudja, t. elvtársaim, hogy ez a proletárdiktatúra itt üres konyhát, üres kamarát vett át. Az is tiszta dolog, amit egy magyar közmondás kifejez, hogy üres konyhában bolond a gazdaasszony. Azonban mégis módokat kell találni a mostani szűkös ellátási és termelési viszonyok között is arra, hogy ezeket a mennyiségeket kellőképpen elosszuk, vagy legalábbis a jövő termés elosztását kellően biztosítsuk. Ez annyival is inkább szükséges és sürgős, mert az öntudatlan éhes szegénység, különösen a vidéki szegénység, amely olyan vidéken van, ahol nem lehet sem baromfit, sem más egyebet tartani, — az nagyon könnyen kapható legelsősorban arra, hogy valási kitörésekre és hasonló ostobaságokra legyen felhasználható, amint az előbb mondtam.

A hadászati kérdés elsősorban közéletmezési kérdés is, mert bennem éghet az öntudat lángja és csapkodhat az egekig, azonban a régi harctérről nagyon jól tudom azt, hogy minden lelkesedés csak addig ér, amíg fel nem fordul az ember éhen. Már pedig legelsősorban fontos és szükséges az, hogy a Vörös Hadsereg lelkesedését úgy biztosítsuk, hogy az életmezés terén minden lehetőet elkövessünk.

Tisztelt elvtársak! Egy-két pillanatra meg kell állnom e kérdésnél, és a vöröskatona elvtársakat erről a helyről arra kell kérnem, éppen a jövő ellátás érdekében, óvakodjanak attól, hogy a vidéken a rozs- és búzatablákat lekaszálják állatok takarmányozására. (*Felkiáltások: Azt nem mi csináltuk! Szigorúan meg van tiltva!*) Igen sokszor hadseregpáncs dacára is megtették, s megállapítom azt, hogy egész félholdakat kaszáltak le. Ezt éppen az ő érdekükben mondom, mert ennek visszahatása lesz az ő hozzátartozóik ellátására is a jövőben. Ezenkívül meg kell állapítanom azt is, hogy a front

egyes helyein élelmiszerpocsékolás folyik. Nem gazdálkodnak úgy, amint az szükséges volna, s amint azt az általános proletárérdek megkövetelné.

Illés Artur: Hol történt?

Iványi Sándor: A kiskunhalasi fronton. Kiskunmajsán és Félegyházán.

Tisztelt elvtársaim! Ha tudtunk annak idején idegen és gyűlöletes célokért egy keveset nélkülözni, kénytelen vagyok proletártestvéreimet arra kérni, hogy ma a nagy cél érdekében legyenek egy kissé türelmesebbek és belátóbbak.

Ezek előrebocsátása után, tisztelt elvtársaim, legelsősorban meg próbálom állapítani a közéletmezés bajait. Őszintén megmondom, hogy a vidéki direktóriumoknál igenis súlyos hibák történtek. *(Felkiáltások: Tudjuk, hogy voltak hibák! Azt állapítsa meg, hogyan lehet megjavítani!)* Tisztelet a kivételnek, hibák történtek éppen azért, mert a diktatúra kikiáltása után nem mélyen járó szervező munkát végeztek, hanem a templomokat lobogózták fel, és ütötték a zsidót. Ez igen súlyos hiba volt, mert ránk uszították a kizsádatársadalmat. Fellobogózták a templomokat és zárdákat, arról nem is beszélek, hogy milyen prédikációkat mondtak illetéktelen emberek. Hogy illetéktelen emberek, megbízhatatlan fiatal gyerkőcök kimentek, és ostobaságokat mondtak, ezért is minket, vidéki direktóriumokat tettek felelőssé, mert nem dobtuk ki őket, vagy dobtuk ki az első pillanatban.

(Felkiáltások: A közéletmezésről beszéljen!)

Hozzám jöhetett a kormányzótanács elnökének meghatalmazásával akárki, ha azt láttam, hogy nem szolgálja a proletárérdekeket, nem engedtem szóhoz. *(Felkiáltások: A közéletmezésről beszéljen.)* Arról beszélek, csak maga ne kiabáljon folyton közbe.

Tisztelt elvtársak! Legelsősorban arra vezetem vissza a közéletmezés bajait és hibáit, hogy az első napokban magunk ellen uszítottuk a kizsádatokat. Készakarva csináltak bajokat és hecceket. Az útszéléről belövöldöztek a kereszttekbe és templomokba, ami szintén hiba volt. Megállapítom, hogy ez így van. Így van pedig azért, mert azt hitték, hogy a diktatúra a vallás ellen megy, holott Lenin elvtárs maga megmondotta, hogy a vallást teljesen ki kell kapcsolni a diktatúra eszközei közül. *(Felkiáltások: Nekünk is mondta!)*

Nagy baj volt, és nagy baj még ma is, hogy a vidékre nem olyan elvtársakat küldenek ki, akik értik a földművelésügyi nyelvét. *(Felkiáltások: Ez elcsépeelt dolog!)* Ezek kiválasztása nagyon fontos. Hogy milyen felekezethez tartozik, ezt nem vitatom, de ki kell választani és le kell vizsgáztatni őket, hogy tudnak-e a vidék nyelvén beszélni. *(Felkiáltások: Hogy hogyan arassunk több búzát, arról beszéljen!)* Arról is beszélek. *(Elnök csenget.)*

Tisztelt elvtársak! Hogy bebizonyítsam, hogy igenis lehet okos politikával a főváros szegénységét élelemmel segíteni, fel fogok itt olvasni egy pár soros statisztikát, hogy minden különösebb rekvirálás nélkül mit küldöttünk fel a kiszagdaktól.

Kivettünk holdankint négy kilogrammot, és felküldöttünk Budapestre egy hónap alatt április 29-től május 30-ig 804 darab szarvasmarhát, 116 darab hizott sertést, 114 darab bárányt, 187 darab maglósertést, 7 vagon gabonát, egy vagon zsírt és húsfélét, 1444 darab tojást . . .

Vágó Béla népbiztos: Mennyit? 1444 darab tojást? (*Zaj.*)

Musolin Leó: Igen.

Vágó Béla népbiztos: Ön is félegyházi? Ipari munkás?

Musolin Leó: Nem.

Vágó Béla népbiztos: Mi a foglalkozása? (*Zaj*) Volt szolgabíró! Volt szolgabíró!

Musolin Leó: Csakhogy a munkástanács tett oda be.

Vágó Béla népbiztos: Volt szolgabíró! Majd beszélünk még erről! A szolgabírák csinálnak hangulatot a tanácsban.² (*Nagy zaj.*)

Iványi Sándor: A katonaság részére ugyancsak felszállítottunk 164 darab szarvasmarhát, 24 darab juhot, 70 darab libát, stb.

Neumann Károly: Most már beszélhet!

Iványi Sándor: Én beszélhetek? Kikérem magamnak. (*Zaj, elnök csenget.*) Maga mit kiabál folyton bele.

Elnök: A 10 perc letelt, kívánják, hogy folytassa? (*Felkiáltások: Nem kívánjuk! Szolgabírókra nem vagyunk kíváncsiak!*) Aki kívánja, hogy a szónok folytassa előadását, tartsa fel a kezét. (*Megtörténik.*) Aki ellene van! (*Megtörténik.*) A többség kívánja. (*Halljuk, Halljuk!*) Tessék folytatni.

Iványi Sándor: Röviden kívánom befejezni. (*Zaj.*) Ne zavarjanak. Erdélyi elvtárs nagyon helyesen mutatott rá arra, hogy régi beszerzési szervek helyébe újakat kell teremteni.

Én szintén azt mondom, nem új szerveket kell teremteni, hanem a vidéki direktóriumot kell megbízni, hogy ezeket a beszerzési csoportokat felállítsák. Adjon a közellátási központ egy ipari munkást, egy kereskedőt, aki tényleg ért a közéletkezeléshez, aki vásárolhasson, és adjanak hozzá egy földművelésszegényt. (*Úgy van! Úgy van!*) Ez minden város és minden járás székhelyén üssön tanyát, gyűjtse össze az élelmiszert, és szállítsa fel Budapestre. Meg vagyok győződve róla, hogy ez a szerv nem lesz a lánckereskedelemnek kedvező talaja.

Tisztelt elvtársak! Már ezelőtt két hónappal verekedtem a közellátási népbiztosságnál, hogy adjanak ilyen kirendeltséget, mert különben ki-

szállítani nem engedünk, a kirendeltség menjen vásárolni, és az szállítsa ki az árut. (*Nagy zaj.*)

Simon Mózes: Megbízák a szolgabírójukat.

Farkas István: Minek igazolták a szolgabírót?

Horváth János: Ki igazolta?

Iványi Sándor: Éppen ezért mi meg is kaptuk a kirendeltséget, és innen van az, hogy tényleg tudtunk szállítani. Megtörtént azonban az is, hogy jött egy kiküldött, összeszedett egy csomó élelmiszert, és az kézen-közön Budapest és Félégyháza között elveszett. Ilyen esetek történtek, és azért kérem, hogy tessék ezt a szervet sürgősen megcsinálni, és akcióba léptetni.

Tisztelt elvtársak! Én nem csodálkozom azon, hogy kint a vidéken bizonyos bizalmatlansággal nézik a mai diktatúrát, a mai kormányzási formát.

Simon Mózes: A szolgabírákat legfeljebb. (*Közbeszólások: Mi is vidékiek vagyunk!*)

Iványi Sándor: Nem csodálkozom azon, mert évszázadokon keresztül becsapták őket: be kell bizonyítani, hogy mi nem fogjuk becsapni őket, és a legjobban bizonyíthatjuk be, ha a kisgazdáknak és földműveszegényeknek mi hivatalosan a munkástanács, a központi kormányzótanács felhatalmazása alapján munka-, illetve termelési elismervényt adunk. A helyzet ugyanis az, hogy a kisgazda eldugja a portékáját, mert pénz nem kell neki (*Zaj.*)

A pénzért — miután nem szakszervezeti tag — a boltokban, szövetkezetekben semmit sem vásárolhat. Az tehát a helyzet, hogy neki oda kellene adnia a gabonáját, — amit talán szívesen is tenne — de miután nem kap ipari termékeket, eldugja. Én a magam részéről és a direktóriumban helyet foglaló elvtársak nevében azt mondom, hogy javaslatomat vigyék keresztül az egész vonalon. Minden beszolgáltatót vagy beszolgáltatót gabonamennyiség ellenében adunk értékelismervényt, amelynek ellenében az illetőnek, akár szakszervezeti tag, akár nem, joga van iparcikkeket vásárolni. Meg vagyok arról győződve, hogy ez esetben a beszolgáltatás fokozottabb mértékben fog történni, mint eddig. (*Igaz, Úgy van! Helyeslés.*)

Arról máskor fogok beszélni, elvtársaim, hogy az iparcikkeket hogyan kell fokozottabb mértékben előállítani. Azonban, amikor most kezdünk rendbejönni a vidéken a batyuzások megszüntetésével, igen kínosan lepett meg engem Böhm elvtárs tegnap kiadott hadseregpárcsa, amely szerint a vörös katonák ismét vásárolhatnak és szállíthatnak 25 kilóig.

Én a világért sem akarom a vöröskatona elvtársaktól ezt a kedvezményt elvonni, de nagyon jól tudom, hogy micsoda óriási szélhámosság fog ehhez megint hozzátapadni. (*Igaz! Úgy van!*) Én úgy precizíroznám ezt az engedélyt, hogy csak azok a vöröskatona elvtársak vásárolhatnak és csak a front közvetlen háta mögött, akik onnan szabadságra jönnek haza, más vörös-

katona azonban koplaljon, és tűrjön éppen úgy, mint koplalunk és tűrünk mi, ipari munkások. (*Helyeslés.*)

Végül még csak azt kívánom megjegyezni, hogy okos és tapintatos politikával, de ha kell a legerélyesebb eszközökkel is meg lehet szervezni az élelmiszerfelhozatalt úgy, amint én azt az előbb ajánlottam, és most ismét javaslom. Én azt kérem, adjanak a vidéki direktóriumoknak tágabb mozgási kört, tartsák tiszteletben működési szabadságukat, és ne engedjék folyton denunciálni őket mindenféle slifedliktől, hanem honorálják azt a nehéz munkát, amit végeznek. A fővárosra vonatkozólag pedig ajánlom, hogy itt egy nagy takarítást csináljunk. (*Élénk helyeslés és taps.*)

A Tanácsok Országos Gyűlésének Naplója. 1919. június 14—19 19. június 23. Bp. 1919, Athenaeum R. T. Könyvnyomdája. 272. p. 77—81., 103—107. és 191—193. p.

1 A rendeletet közli: *Tanácsköztársasági Törvénytár. III. füz. Szerk. PONGRÁCZ Jenő. Bp. 1919. 48—50. p.;* vö. e kötet 232. dokumentumának jegyzetével.

2 Musulin Leó „főszolgabíróságára” lásd e kötet 149. dokumentumát.

279.

CEGLÉD, 1919. JÚNIUS 19.

A NÉPAKARAT TUDÓSÍTÁSA A MUNKÁS-, KATONA- ÉS FÖLDMŰVESTANÁCS RENDKÍVÜLI ÜLÉSÉRŐL, AZ INTÉZŐ BIZOTTSÁG LEMONDÁSÁRÓL ÉS ÚJRAVÁLASZTÁSÁRÓL

Hétfőn és ma reggel a városháza körül izgalmas események játszódtak le.

Felizgatott, félrevezetett asszonyok lármázva, lázadozva követelték az ennivalót és lehetetlen vádakot emeltek a munkástanács intéző-bizottsága ellen. A hétfői napon egy asszony kiadta a jelszót, végigjárni az intéző-bizottság tagjainak lakását. Csapatostul megrohanták ezek lakásait, és egy helyütt, Fenyves Imre intézőbizottsági tag édesanyjának Erdő utcai lakásán (aki termelő, és állítása szerint az innen származik) találtak is lisztet és egyéb élelmiszert.

Kedden reggel megismétlődött azután a városháza előtt a zavargás, aminek elültével ezek miatt az események miatt összehívták a munkástanácsot, amely előtt az intézőbizottság, melyet megvádoltak, vizsgálatot követelve maga ellen — lemondott.

A munkástanács e rendkívüli ülését Szalkai István elvtárs nyitotta meg, aki reámutatott arra, hogy a bujtogatók — akik kihasználják a nehéz élelmezési viszonyokat — ismét megkezdték a támadást a proletariátus uralma ellen, és ezért kellett összehívni a munkástanácsot.

Ezután Benyács jegyző elvtárs felolvasta az írásban beérkezett lemondásokat, többek között Fenyves Imre elvtárs írásbeli lemondását is, aki kéri maga ellen a vizsgálatot, és kijelenti, hogy mióta Cegléden a proletariátus érdekeit szolgálta, egyetlen egyszer sem vétett a munkásság érdekei ellen, és önfeláldozó, hűséges munkása volt a proletariátusnak, ami a vizsgálat során ki is fog derülni.

Zsadony Miklós elvtárs szólalt fel ezután, aki bejelentette, hogy miután az intézőbizottságot vádak érték, bejelenti az intézőbizottság lemondását. Az események a szakmák összvezetőségének legutóbbi üléséből származtak, amelyen igen számosan vettek részt olyanok, akik nem tartoznak oda. Ott érték vádak az intézőbizottságot, és az ott elhangzottak keltették az izgalmat is. Kéri az ügyek tárgyilagos megvizsgálását, és ha találnak bűnöst, azt meg kell büntetni, de azt is megköveteli, hogy azokkal a régi szocialistákkal, akik harcoltak már régen az eszmékért, úgy bánjanak, ahogy öntudatos szocialistákkal bánni kell, és adják vissza azt a becsületüket, amelyet a rágalomokkal elszedtek tőlük.

Igen erősen bírálták azon összvezetőségi ülésen az intézőbizottságnak az egyes reszortok terén megtett intézkedéseit, az egyes reszortoknál történt személycserét, de különösen azt, hogy Horváth Ferenc helyébe Havas Imre elvtársat ültették be. Ennek az a magyarázata, hogy Horváth elvtárs azt hitte, hogy elegendő, ha beül íróasztala mellé, és csak egyre-másra adja ki az utalványokat, nem számolva azzal, mi van, és mit lehet kiadni. Természetesen előállott az a szomorú helyzet, hogy a vásárlásra igényjogosultaknak volt ugyan utalványuk, de nem volt áru. Mikor erre rájöttünk, át akartuk szervezni az egész hivatalt, és egy időre beszüntettük az utalásokat, de felhatalmaztuk Horváth elvtársat, hogy a legsürgősebb esetekben utaljon ki. Ezzel szemben az történt, hogy Horváth elvtárs továbbra is rendszertelenül utalványozott. Itt tehát azt kellett néznünk, hogy a munkásság érdekeit megvédjük, és ezért kellett Horváth Ferenc helyébe Havas Imre elvtársat, a szakembert beállítani. Válasszon a munkástanács egy bizottságot, és ez vizsgálja meg, hogy hogy nézett ki a közellátási hivatal, amíg Horváth elvtárs vezette, és hogy néz ki most, amikor Havas elvtárs végzi a dolgokat,

akkor egész bizonyos, hogy a munkásság nem fogja helyteleníteni az intézőbizottságnak az intézkedését.

Lehetetlen vádakot emeltek a közéleti hivatal vezetője, Rechner elvtárs ellen is, és többek között felekezeti gyűléssel hajtva a zsidósága miatt akarják elüldözni. Ki kell, hogy jelentsem, olyan szakember, olyan munkaerő, mint ő nincs még egy ebben a városban, de ezt majd később fogják megtudni, és ha nem lesz itt és azt is, hogy ő a hivatalában nem zsidó volt, hanem értékes szakember.

Végül ki kell jelentenem, hogy nem kérünk kegyelmet, mi nem kérünk semmit, csak annyit, hogy tárgyilagosan vizsgálják meg működésünket.

Ignácz Demeter elvtárs szólalt fel ezután. Kijelenti, hogy amikor az összehívásos ülést egybehívta, akkor ezt jóhiszeműleg tette, és azt akarta elérni, hogy az Intézőbizottságot, amely a rengeteg munkához talán nem volt elég erős, a szervezett munkásság kiküldöttei támogassák. Hogy ez nem így történt, azt ő maga sajnálja a legjobban. Ő csupán azt akarta, hogy a hibákat kiküszöböljék, és ez volt az oka, az összehívásos összehívásának is. Visszautasítja, hogy vádaskodott volna, és kijelenti, hogy ha hibát követett el, akkor azzal követett el hibát, hogy az összehívásos ülésen nem vigyázott kellőképpen arra, hogy ott csakis odatartozó emberek legyenek együtt.

Ezután Braun elvtárs, az első hadtest helyettes parancsnoka szólalt fel. A ma lefolyt események azt követelik, hogy a legradikálisabb intézkedéseket tegyük meg — mondotta. Ha ma reggel a régi burzsoá módra kiállítottuk volna a gépfegyvereket és néhány századot, hogy proletár proletárt öljön, akkor a leggyalázatosabb és legaljasabb eljárást követtük volna el. Bizonyos az, ha valaki nem tudja mi az ellenforradalom, akkor álljon félre, ha valaki nem tudja, hogy a munkája felzúdulást kelt, akkor elsősorban ő felelős azért, ami itt történt.

Sokszor hallottam mióta itt vagyok, hogy így zsidó, úgy zsidó. Nekünk nem szabad felekezetekre bontani a proletariátust, nem szabad ilyen módon egyenlenséget támasztani, mert minékünk csak kettőt szabad ismerni, burzsoáziát és dolgozó embereket. Akármilyen vallású, akármilyen fajú, akármilyen nyelvű dolgozó proletárokat. Aki így akar disztingválni, hogy ez zsidó, ez keresztény, az maga is ellenforradalmár. Sajnálatos, hogy a közhangulat ilyen módon disztingvál, de a munkásság körében nem maradhat meg ez a disztingválás, mert ez a leggyalázatosabb jellegét ölténé magára a munkásság mozgalmának. Cegléden (sajnálom, hogy ennek így kell lenni) nagyobb katonaságot összpontosítottunk. Ez a katonaság örökös a rend és a nyugalom felett, ez a katonaság, amely testvére a mellette levő proletariátusnak, de ugyanakkor azoknak a gyalázatos proletároknak, akik a burzsoázia szolgáivá alacsonyodnak, akasztófával szolgál.

Arról van szó, hogy azt a vörös hadsereget, azokat a proletártestvéreinket, akik odakünn a harctereken fegyverekkel a kezükben javítanak a proletariátus helyzetén, nem engedjük hátbatámadni. Nem engedhetjük meg, hogy itt zavargásokkal megzavarják a rendet, alkalmat adjanak a burzsoáziának az ellenforradalomra, hogy hátba támadják ilyen módon a hősiesen küzdő vörös hadsereget. Azokat az embereket, akiknek nem él a szívében, hogy proletártestvérünk, kiírtjuk a sorainkból. Most a rendcsinálás következik. Azokat a szegény asszonyokat beugratták. Tudják meg, hogy itt alattomosan ellenforradalom dolgozik. Kevesen vagyunk, és egy világ van ellenünk, és azért kell, hogy mi becsületesen összetartsunk és dolgozzunk erélyesen. Ha valakinek panasza van, ha valakinek bíráltnivalója van, mondják meg ott, ahol proletárok között vannak, de ne az utcára álljanak ki.

Egyet meg kell mondanom, és ezzel felelek elvtársnak egy kiszólására, hogy mindent nem lehet úgy elintézni, ahogyan azt a tömeg kívánja. Ha a munkásság olyan úton akarna járni, amelyről azt látnám, hogy következményei a munkásságra nézve károsak lennének, én még ha ez a fejembe is kerülne, szembehelyezkedném a tömeggel. Ha a munkásság ingadozó álláspontot foglalna el akkor is szembehelyezkedném vele még ha keresztül gázolnának is. Kérem az elvtársaktól a legnagyobb tárgyilagos-ságot. Ismétlem, hogy amikor a rendet megteremteni készen állok, nem tűrhetek meg semmiféle rendzavarást, és ha akadnának olyanok, akik minket nem tudnának megérteni, akik ellenünk mernék emelni a kezüket, végtelenül sajnálnám, és sírva tenném meg, de fegyveres erővel törném meg azokat, akik megakadályozzák, hogy a magyar tanácsköztársaság rendje fennmaradjon, és ezzel megingassák a helyzetet, bármilyen részről jöjjön is ez a törekvés. Kérem a munkástanácsot, hogy ebben a munkában tőle telhetőleg támogasson. (Éljenzés.)

Horváth Ferenc felszólalásában kijelenti, — úgy érzi, — hogy arra az erős támadásra, amelyet Zsadony elvtárs intézett ellene, nem szolgált reá. Tudják, hogy a közellátás, a közélelmezés egyik ága volt, és ami történt az Király elvtárs utasítása szerint ment végbe. Hosszasan indokolta eljárását, majd

Reiner Albert elvtárs mondotta a következő beszédet: Igen sok támadás érte most az intézőbizottságot. Ha jól emlékezem én előre megmondtam ez előtt egy fél hónappal, hogy olyan idők jönnek el, amelyek katasztrófálisak, mert a közélelmezés súlyos nehézségek előtt áll. Ezt tudtam, mert tudtam azt is, hogy 1919. február 15-én az utolsó élelmi tartalékainkat osztottuk szét, és Czegléd azóta nem részesül semmiféle élelemben, és amit kiosztott, azt azok szerezték meg, akik a közélelmezési hivatalban dolgoztak.

Amikor a proletárdiktatúrát kikiáltották a 22 000 ellátatlan 30 000-re szaporodott fel, és itt voltunk néhányan, akik kétségbeesve láttuk ezt a helyzetet, de minden erővel rajta voltunk, hogy a lehetőségek szerint a helyzeten könnyítsünk. Felfelé állandóan sürgettük, hogy adjanak élelmet, ugyanekkor mindent megtettünk, hogy beszerezzük, hogy hozzájussunk a készletekhez. Nem szükséges tanúkra hivatkoznom, az elvtársak tudják, hogy olyan manővereket csináltunk, ami mindenütt csodálatot keltett. Itt lenn volt a közélelmezési hivataltól egy küldött, és Rechnert a közélelmezési hivatal vezetőjét, magával akarta vinni Pestre. A mi közélelmezési munkánkat mindenütt úgy Budapesten, mint másutt is — tessék csak megkérdezni —, a legnagyobb elismeréssel fogadták. Hogy így állunk, annak főként Budapest az oka, mert voltak ott olyan előrelátók, hogy amit mi megszerezünk, és Budapesten keresztül el akartunk hozni, azt a fővárosban nem engedték tovább, hanem ott tartották. Kijelentem, hogy az Intézőbizottság feladata magaslatán állott, és a közélelmezéshez olyan embert tettünk, aki mindenben megfelelt, és hogy mennyiben felel meg, azt azok tudják, akik ismerik az általa végzett munkát.

Amit az Intézőbizottság megtett a közélelmezés terén az a munkástanács legteljesebb elismerésével is járt. Minden elképzelhető munkát, minden intézkedést, amit képesek voltunk megtettünk, hogy ezt az egy válságos hónapot kihúzzuk. Az elvtársak tudják, hogy mit tettünk az élelmezés biztosítására.

Az egyik elvtárs felszólalásában azt mondta, hogy az elosztás nem történt jól, mert pl. a lisztet is két helyen osztották szét. Én tudom, hogy az elosztásnak úgy kellene történnie, hogy ne ácsorogják senki, és szeretném is úgy beosztani, hogy a lisztet kerületenként osztassuk ki, de hogy ezt meg tudjuk tenni, ahhoz egyszerre kell a készletekkel rendelkezni, mert másként a kerületenkinti elosztást nem lehet megkezdeni, ha csak biztosítva nincs, hogy minden kerületben egyszerre kioszthatjuk a lisztet, és mi bizony nem rendelkezünk olyan készletekkel, amelyek megengednék azt, hogy az osztás kerületenként történjék.

Sok bűnt róttak itt fel az Intézőbizottságnak. Bűne az is, hogy amikor Budapesten 5 dekagramm margarint adnak fejenként, nálunk ugyanakkor fél kiló zsírt tudunk biztosítani. Többet tudunk biztosítani mindent, mint Budapest, ez a mi bűnünk, és ezért vádaskodnak ellenünk, ezért szidnak bennünket.

Igaz, hogy a kisbirtokos jobban eszik, mint a nincstelen földművestestvérünk, de az is igaz, hogy Czegléd túlnyomórésze kisbirtokos, akinek szüksége van élelemre, amit azért dugdos, mert jól tudja, hogy az aratómunkásoknak nem kell sem kék, sem fehér bankó, hanem élelemre van

szüksége. Ha mi elveszük azt a kis lehetőséget, hogy a kisbirtokos a földjét megművelje, baromfit tenyészsen, akkor lehetetlenné tettük a földművelést is.

Tény, hogy a termelésben pangás állt be, de azért van, mert a kapitalista termelési rendszer szétesett, és most a termelés a teljes szétzüllésig megy, és nem tudjuk a szükséges javakat előállítani

Azt is le kell szögezni, hogy ugyanazok, akik a háború alatt ott állottak a sorban, akiket brutális bánásmódban részesítettek, akik erre egyetlen egy szót sem mertek mondani, hallgattak, most hangos zokszóval követelőknek. S miért van mindez? Mert a proletárdiktatúra, minthogy mást nem adhat, sok pénzt adott az emberek kezébe, kik ennek ellenében most mindenféle elő nem állítható, szűkösen meglevő javakat akarnak. Mire van szükség? Termelni, a termelést szervezni, és ha a Munkástanács Intézőbizottságát felelősségre vonják, legelső sorban azt kérdezzék: intézkedett-e a termelés biztosítására, mert ha ezt nem tette meg, akkor nem méltó arra sem, hogy a proletárok a körükben megtűrjék őket. Pedig minden intézkedés megtörtént. Felállítottunk konyhakertészetet, kerti gazdaságot, mintatenyésztőtelepeket, a lehetőségek szerint a gazdaságok összevonását megcsináltuk, és úgy dolgoztunk, hogy néhány hónap múlva a pár száz hold kertigazdaságon annyit tudunk termelni, hogy Budapestet is elláthatjuk. Hogy nincsen zöldség, annak az az oka, hogy a termelők szabotálnak.

Így arra kell törekedni, hogy felvilágosítsuk a kisgazdákat, földművességet, hogy testvérek valamennyien, hogy csak a javát akarjuk. Ennek a feladatának magaslatán állott is a Munkástanács Intézőbizottsága mindaddig, amíg idegen hatalmak bele nem avatkoztak a városi ügyek intézésébe. Vannak hibák, elismerem, de bizonyos, hogy az Intézőbizottság mindenkor az összesség érdekeinek megfelelően végezte a dolgát. Ha nem tudtunk iramot tartani, akkor ennek nem tíz ember volt az oka, hanem Magyarország termelésének a pangása.

Ez nem védőbeszéd akart lenni, csupán ismertettem a helyzetet, és reá akartam mutatni arra, hogy az Intézőbizottság a munkásság érdekében dolgozott. Kérem, hogy ez ne befolyásolja az intézkedésüket, és a munkástanács döntsön úgy, hogy ez a proletariátus érdekeinek a legjobban megfeleljen. (Hosszantartó éljenzés.)

Többek felszólalása után a munkástanács a megvádolt intézőbizottsági tagok ügyének megvizsgálására

Heim Ádám, Ignácz Demeter, Kmetyé Benő, Adomecz Jánosné és Békis Lajos

elvtársakat küldötte ki, annak kimondása után, hogy az eddigi tíz tagú

intézőbizottság helyett tizenhat tagú intézőbizottságot választanak, ennek tagjaivá szavazás útján megválasztották:

Szalkai István, Reiner Albert, Zsadosy Miklós, Hörömpő István, Szabó Lajos, Adomecz Jánosné, Matkovics Istvánné, Farkas István, Matkovics István, Ignácz Demeter, Ferencz Albert, Faragó Pál, Göbolyös Pál, Horváth József, Hörömpő János és Zana Lajos elvtársakat.

Ezután megejtették a munkástanács elnökségének választását is, amelynek eredményeképpen

elnökül Szalkai István, másodelnökül Zsadosy Miklós és Hörömpő János elvtársakat választották meg.

A munkástanács ülése ezzel éjjeli $\frac{3}{4}$ 12 órakor ért véget.

A Munkástanács Intézőbizottsága lemondott. — Népakarat, 1919. június 19. (I. évf. 36. sz.)

280.

[CEGLÉD], 1919. JÚNIUS 20.

AZ I. HADTEST PARANCSNOKSÁGÁNAK TÁVIRATA A KISKUNFÉLEGYHÁZI HADTÁPÁLLOMÁSNAK A KATONASÁG ZSÍRSZÜKSÉGLETÉNEK BIZTOSÍTÁSÁRÓL

a hadsereg főparság 611/565 számú rendelete szerint a felette kritikus zsír-ellátási helyzetre való tekintettel a katonai alakulások zsírszükséglete június hó 25-ig sem központi kiutalás sem felvételezés által nem fedezhető, hanem az alárendelt alakulások 14 napi zsírszükséglete a parság által megállapítandó feltétlen szükséges mennyiségben a helyi direktóriumoktól az utóbbiak által foganatosítandó felajánlás vagy rekvirálás útján fedezendő. a szükséglet megállapításánál az alakulásoknál meglévő zsírkészlet feltétlenül betudandó, ezért a parancsnok személyesen felelős. június hó 11-től kezdve a működő hdsg kötelékében levő harcoló alakulások részére a zsír illeték naponta és fejenkint 10 gramm minden egyéb más alakulás részére naponta és fejenkint 6 gramm.

Tisztázat. — PIA. 606. f. 2/16. ó. e. (I. köt.) 26. fol.

NAGYKÖRÖS, 1919. JÚNIUS 22.

HAJDU JÁNOS PÁRTTITKÁR CIKKE AZ ELÉGEDETLENKEDÉS OKÁRÓL

Egy pár nappal ezelőtt, midőn utam a Kossuth-téren vezetett keresztül, egy nagyobb csoportosulást vettem észre. Mivel majdnem kivétel nélkül asszonyok voltak a csoportosulásban, lassan én is a tömeg közé gyűltem, s kezdtem meghallgatni azokat a minden oldalról elhangzott panaszokat, azokat a szenvedélyes kifakadásokat, melyeket az egybegyűlt nép hangoztatott.

Minden figyelmet oda irányítottam, hogy megtudjam mi az igazi ok, hogy ennyire elégedetlen a nép. — Voltak olyan apró kifogások, amelyeket más viszonyok között nagyítóüvegen keresztül sem látna meg senki sem. Azonban a valódi igazi okot senki nem akarta meglátni, senki nem akarta elismerni. Ez pedig a nincstelenség. Nagyon igazuk volt azoknak, akik azt hangoztatták, hogy éhen nem lehet dolgozni. Sajnos, hogy így van.

Azonban éhezünk mi munkások és rongyoskodtunk akkor is, amikor bőven volt itt minden. De bízunk a saját erőnkben, s addig is míg az új termés enyhíteni, csillapítani fogja éhségünket, ne bántsuk azokat a munkás testvéreket, akik most vezetnek legjobb tudásukkal és önfeláldozással a mi ügyeinket. Hiszen nem ők az okai annak, hogy nincsen semmi, hanem azok, akik nyomorba döntötték ezt az országot, dolgozó munkásnépével együtt.

Segítsünk inkább rajtuk, hogy közös erővel mielőbb megjavíthassuk nyomorúságos helyzetünket.

Hajdu János: Mikor éhes a nép. — Nagykőrösi Néptársaság, 1919. június 22. (I. évf. 70. sz.)

KEREKEGYHÁZA, 1919. JÚNIUS 23.

ÖZV. FARKAS ZOLTÁNNÉ TÁVIRATI JELENTÉSE
A KUNSZENTMIKLÓSI JÁRÁSI DIREKTÓRIUMNAK
A MEZŐGAZDASÁGI NAPSZÁMOSOK
SZTRÁJKBA LÉPÉSÉRŐL

Jelentem, hogy a szocializált Farkas-féle birtok hónapszámos munkásai ma kijelentették, hogy csak azon esetben folytatják a munkát, ha kék pénzzel lesznek fizetve, mivel erre ígéretet nem tehettem, mert részükre betéteimből csak fehér pénzt folyósítanak, sztrájkba léptek. Termés veszélyeztetve, kérek utasítást

özv. Farkas Zoltánné kezelő

Tintával írt tisztázatot, tintával írt aláírással. — PIA. 606. f. 3/41. ó. e. (XXII. köt.) 1793. fol.

KECSKEMÉT, 1919. JÚNIUS 23.

A KÖZÉLELMEZÉSI HIVATAL JELENTÉSE
A KORMÁNYZÓTANÁCSI BIZTOSNAK
A VÁROS GABONASZÜKSÉGLETÉRŐL

A mai napon kapott szóbeli utasítása folytán jelentjük, hogy Kecskemét város liszt szükséglete a mai naptól 1919. július 15-ig 22 waggon kenyérliszt és 11 waggon főzőliszt. Erre a szükségletre Kecskemét város közélelmezési hivatal raktárában semmi fedezete nincs. A kecskeméti összes malmokban tárolva van egy waggon búza, két waggon rozs, 3 1/2 waggon kenyérliszt, mely fölött a Haditermény akként rendelkezett, hogy az Budapestre el-

szállíttassék. Ezen ügyben folyó évi június 13-án a Közellátási Népbiztossághoz „Dringend” táviratoztunk, hogy utalja ki a malom készleteket Kecskemét közellátására. A táviratunkra f. hó 20-án kaptunk csak választ, hogy közöljük az átengedendő vámkészleteket, mely táviratra ugyanazon napon válaszoltunk, de eddig elintézést nem kaptunk. Ez utóbbi táviratunkban egyidejűleg kértük az ezúton befolyandó vámkészleteknek a kiutalását is, amire szintén nem kaptunk választ.

A mai napon az Elvtárs által kiutalt malom kiosztás iránt azonnal intézkedtünk, kérjük azonban, hogy az ezután befolyandó vámgabona részünkre leendő kiutalása iránt Kormányzó Tanácsnál eljárni szíveskedjék, miután a most kiutalt készlet csak július 1-ig fedezi a közönség szükségletét, és Kecskemét város ellátására egyedül a vámgabonára kell támaszkodnunk.

Kérjük egyidejűleg legalább 10 waggon fehér lisztnek kiutalását ugyancsak a Kormányzó Tanácsnál kieszközölni, miután nem remélhető, hogy a malmokba fehér liszthez szükséges vámgabona befolya, a közönség már öt hét óta fehér lisztet nem kapott. A fent jelzett táviratok eredetijét ezen jelentésünkhöz csatoljuk.

Elvtársi üdvözlettel:
Lugosy [István]

Tisztázat, tintával irt aláírással. — B-KmL. Kecskemét. Kormányzótanácsi biztos ir. 942/1919. sz.

284.

[?], 1919. JÚNIUS 23.

AZ I. HADTEST HADMŰVELETI OSZTÁLYÁNAK JELENTÉSE A HADSEREGFŐPARANCSNOKSÁGNAK A DUNA MELLÉKI ELLENFORRADALOM ELLENI KONCENTRÁLT TÁMADÁSRÓL

vágó hadtestparancsnok Kecskemétről küldött értesítését felterjesztem. 1. beszéltem halassal. szőke csapatparancsnok hajnalban támad kecel felé 7 század, 1 üteg. 2. tengerész zlóalj (peczkai) 1 század tengerész 1 1/2 század vasas reggel támad kiskőrös felé. irány kalocsa. 1. és 2. bekezdésben

foglalt támadások egyesülnek keccelen. 3. egy tengerész századdal megerősített fehér csoport támadja reggel dunapatajt. vezetí szamueyi. a fehér csapat nem 5 század, hanem 270 ember rosszul felszerelve. 4. nekem kun kívánságára pestre kellett kecskemétről menni. = vágó béla.

Tisztázat. — HIL. I. Hdt. Hdm. ir. 1919. jún. 23. 77/35. 194. lt-i j.

A Duna melléki ellenforradalom okaira, eseményeire lásd e kötet 288. számú dokumentumát. Vö. a 285. és a 294. számú dokumentumokkal.

285.

APOSTAG, 1919. JÚNIUS 23.

A MUNKÁS-, KATONA-
ÉS FÖLDMŰVESTANÁCS JEGYZŐKÖNYVE
A DUNA MELLÉKI ELLENFORRADALOM
HELYI ESEMÉNYEIRŐL (RÉSZLET)

Tárgysorozat. Elnök Csömöri Ferenc.

Elnök a szabályszerűen összehívott gyűlést megnyitja.

Lukács Miklós elvtárs üdvözli a Munkástanácsot az ellenforradalom leverése után összehívott első ülésén. *Váázolja az ellenforradalom lefolyását a községünkben, mely — úgymond — 9 solti szekéren jött be a községbe 9 szekér fel-fegyverzett részeg solti eltévedt emberrel, kik a mi békés községünkre fegyverrel támadtak, hogy álljon az oldaluk mellé, s amikor kivonultak a községből, akkor velük együtt kivonult az ellenforradalom is. Kifejti Lukács Miklós elvtárs a fehérek itt tartózkodása alatti időről a véleményét, és váázolja a rövid ideig tartó uralmuk alatti erőszakos működésüket.*

Elmondja, hogy míg itt voltak a soltiak, és amikor utánuk eljöttek a vecsei fehérek, első dolguk volt a kocsmák kinyitása. Ennek következménye lett az, hogy *egy pár berúgott részeg mugárol megfélekedzett apostagi ember, kik eddig is szemetje és söpredéke voltak a dolgozó proletároknak, hangoosan kiabáltak a munkástanács egyik-másik tagja ellen. Csak ezek a magukról nemtudó részeg emberek álltak a fehérek rendelkezésére pár belekényszerített kisgazda kivételével, kiknek nevét nem ismeri, de kéri a munkástanács tagokat, hogy akinek tudomása van arról, hogy unnyjira megfélekedzett volna valaki is*

a községben magáról, hogy a fehérek mellé állt volna, és őket fegyverrel vagy céljuk elérése céljából másképpen támogatta volna, azt mondják meg nyíltan, hogy a bűnösök vegyék el méltó büntetésüket. De vigyázzanak a tanácstagok arra, hogy ártatlan embereket rosszakaratból vagy félreértés miatt ne állítsanak a forradalmi törvényszék elé.

Azokra a fecsegő, rossz szájú asszonyokra pedig ne adjanak, akiknek mindegy, hogy milyen irányú és célú mozgalomról van szó, mert a szájukat éppen úgy jártatják a vörösök mellett, mint a fehérek mellett, azok csak azt keresik, hogy a nyelvüket használhassák. Sok ilyen fecsegő, rossz szájú asszony van a községben, kik most rettegve várják, hogy valaki fel nem jelenti-e őket azokért, amikre maguk sem tudják, hogy mit beszéltek. Kéri a tanácstagokat, hogy azokkal az asszonyokkal saját maguk intézzék el a dolgot. *Magyarázzák meg nekik a tévelygésüket, és mondják el, hogy önmaguk érdekei ellen kiabáltak, amikor a fehéreket majmolva egyszerre minden ok nélkül szidni kezdték a Proletárdiktatúrát.*

Referál továbbá Lukács elvtárs a tanácsnak a fehér uralom bukásának történetéről; elmondja, hogy a bevonuló vörös katonák parancsnokánál jelentkezett, és referált neki a helyi dolgokról, továbbá a vasárnap reggel, az ellenforradalom leveréséhez érkezett csapatok parancsnokánál a vasútnál jelentkezett, és miután referált a helyi dolgokról, elmondta, hogy a síneket azért segédkeztek az apostagiak felszedni, mert a szombat délután megjelent páncélvonat vöröskatonáinak távozása után megjelentek a községben kocsin a soltiak, és azt a parancsot adták a községbelieknek, hogy menjenek a segítségükre, és azonnal kezdjenek hozzá a sínek felszedéséhez, különben felgyújtják és megtámadják a községet. Ezeket hallva Csömöri Ferenc elvtárral együtt elment a postára telephonálni Dunavecseré az intézőbizottsághoz. Kifejtették, hogy olyan száraz időben, amikor egy ház felgyújtásától porrá éghet az egész község, és a teljesen lefegyverzett községet megtámadva a soltiak könnyen tönkretelhetik, akkor ajánlják, hogy csak tessék-lássékra néhány embert kirendelnek a sínek felszedéséhez, és ha kell a visszaállításra kirendelik az egész községet. A telephonba helyeselték Vecseről ezt az ajánlatot, és erre adták ki azt az utasítást, hogy az apostagiak vegyenek részt a sínek felszedésében. Egyben jelenti Lukács elvtárs, hogy a parancsnok elvtársnak felajánlotta az egész község kirendelését a sínek helyreállításához, mit a parancsnok elvtárs igénybe is vett. Elmondta továbbá Lukács elvtárs a parancsnok elvtársnak, hogy Apostagról se Solt alá, se Kunszentmiklós alá fegyveresen egyetlenegy ember sem ment a fehérek erősítésére. A parancsnok elvtárs megígérte, hogy ilyen irányban informálni fogja Szamuely Népbiztos elvtársat.

Ezután megemlékezett Lukács elvtárs a Gyuresó István és Rajcs István

érdemeiről, mondva, hogy azok az elvtársak, akikre a fehérek ráfógták, hogy a községet fel akarják gyújtani, éppen Ők mentették meg a községet a felgyújtástól, elfogták és lefegyverezték azokat a soltiakat, akik a falut felgyújtani jöttek, mert az apostagiak nem álltak az oldaluk mellé.

Köszönetet mond nekik a község és a tanács nevében férfias fellépésükért és érdemüket jegyzőkönyvben megörökíteni ajánlja. Ezután Károly Vendel elvtárs szép viselkedéséről emlékezik meg — úgymond — a község sokat köszönhet Károly Vendel elvtársnak, kinek menekülnie kellett a fehérek elől a községből. Károly Vendel elvtárs az illetékes helyen olyan információt adott le az Apostagon történekről, és úgy állította be a helyzetet a maga valójában, hogy azzal nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a községet nem fogják megfenyegetni. Ezért köszönetet mond neki úgy a tanács, mint a község nevében, és jegyzőkönyvbe venni ajánlja a községért tett cselekedetért szerzett érdemeinek megörökítését.

Továbbá előadja Lukács elvtárs, hogy a vasútnál Kranszly Jenő elvtárs és Rátkay Zoltán elvtárs fellépésének lehet köszönni, hogy a község határába bejövő vöröskatonákra történt lövés miatt, mi nem derült ki, honnan és kitől eredt, hogy nem ágyúzták a községet, illetve hogy a páncélvasút parancsnoka, miután már az országút elé tartotta az ágyús kocsit, elállt azon szándékától, hogy a községet gyújtógránátokkal lövesse.

Ezeket Csömöri és Lukács elvtársak hallva köszönetet mondtak nevezetteknek ezen ténykedésükért, és ajánlja érdemeiknek jegyzőkönyvbe vételét. Ezek után felhozza Lukács elvtárs, hogy a községben a már egyszer megkezdett felvilágosító és tanító munkálatokat, miket oly szépen beharangoztak annak idején, teljesen abbahagyták. A községbe már rég semmiféle propagandaterjesztés nincs, agitátor már hosszú idő óta nem volt lent, s így a község egy része már talán azt se tudja, hogy mi az a szocializmus. Kéri a tanácsot, hogy forduljon a helyi Pártszervezethez, hogy indítsa meg újra a megkezdett szombat esti előadásokat a pártkörben. Szavait azzal végzi be, hogy a legközelebbi gyűlésen a tanács már csakis munkával foglalkozzék, dolgozzék, mint eddig is dolgozott, hogy azok érdekeit szolgálja, akik a tanácsba bizalmukat helyezve azért küldték be a tanácstagokat, hogy azok ott ne üres politizálást űzzenek, hanem komoly és érdemes munkát végezzenek a község érdekében.

Határozat.

Lukács Miklós elvtárs beszéde után és Csömöri Ferenc elvtárs hozzászólása után elhatározta a gyűlés, hogy a község érdekeiért tett elismerésre méltó cselekedetükért jegyzőkönyvben örökíti meg a következő elvtársak

érdemeit: Károly Vendelét, Kranszly Jenőét, Gyurcsó Istvánét, Rajcs Istvánét és Rátkai Zoltánét, kiknek nevei jegyzőkönyvben ezennel megörökítettnek.

Utolsó napirendi pontként elhatározta a tanács, hogy Deák János helybeli lakos hollétét (a páncélvonal vöröskatonái magukkal vitték) igyekszik megtudni, s Deákot a községbe visszahozni, mert az ellenforradalomban nem vett részt.

Tintával írt tiszttázat, Csömöri Ferenc, Roszik Pál, Turnai Károly tanácsstagok és Lukács Miklós jegyzőkönyvvezető tintával írt aláírásával. — B-KmL. Apostag. Közgyűlési jkv. 1913—1920. köt. 314—322. p.

286.

KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1919. JÚNIUS 24.

A FÉLEGYHÁZI PROLETÁR TUDÓSÍTÁSA A SZOCIALISTA PÁRT HELYI SZERVEZETÉNEK ÜLÉSÉRŐL (RÉSZLET)

Héderi Antal elnöki jelentése előtt az országos szerveknek küldendő üdvözlő táviratok szövegét fogadta el a küldöttgyűlés. Ezt követően Lusztig Arnold politikai megbízott és Surányi Sándor üdvözölték a jelenlevőket. Utóbbi hosszasan fejtegette a forradalom nemzetközi továbbterjedésének szükségességét, ill. — ezzel összefüggésben — a Magyar Tanácsköztársaság nemzetközi misszióját.

Héderi Antal: Mi voltunk azok, akik bíraltuk a régi pártvezetőséget, hogy lanyha a pártélet, de sajnálatos tapasztalatokat szereztünk. Minden lehető elköveltünk, hogy a dolgozó proletáriátust öntudatra ébresszük, és ők maguk mutassák meg a munka irányát, de ebben az elvtársak nem támogattak bennünket. Egy kis életet mégis bevittünk a szakszervezetekbe, de ez, mint később rájöttünk, csak a munkanélküli segélynek köszönhető. Most, mikor az eszméért kellene helytállni, sehol sincsennek azok, akik a segélyért tódultak be a szakszervezetbe. Március 21-én ráléptünk a burzsoá hatalom letiprásának útjára, de Félegyházán maga a proletáriátus rettent meg a

kezébe került hatalomtól, és nem merte azt úgy alkalmazni, amint kellett volna, mert köztük is ott lappangott a kérdés: hátha megfordul még? holott mi március 21-én minden hidat felégettünk magunk mögött, és most már nincs visszatérés, csak előre mehetünk. És mégse támogatta a félegyházi proletárság eléggé azokat, akik kérlelhetetlenül akarták a proletárdiktatúrát alkalmazni. Pedig, ha kesztyűs kézzel kezeljük a diktatúrát, ezzel a burzsoáziának alkalmat adunk arra, hogy ellenforradalmat készítsen elő. Megállapíthatom, hogy vidéken a munkásság nem adja meg vezetőinek az erkölcsi erőt, és nem áll teljes egészében a hátuk mögött. Félegyházán is ez a helyzet. Ezért is mindent el kell követni, hogy erőteljesebbé és intenzívebbé tegyék a pártéletet. Kértünk a szakszervezetektől embereket, hogy agitátorokat neveljünk belőlük, de nem kaptunk. Így dolgozni nem lehet, amikor a tömegeknek egységesen kellene a vezetőség mellett állani. Akik a közéletet kritizálják, azok vegyék figyelembe, hogy az ötéves háború alatt teljesen kiszipolyozták az országot. Lesz azonban elegendő élelmiszer, ha minden proletár kötelességének tartja az intenzív termelést. A proletáriátus uralomrajutása a legszebb hivatást adta a szakszervezeteknek, a Tanácsköztársaság gazdasági életének és a termelésnek az irányában. De a félegyházi szakszervezetekben maguk a vezetőség tagjai se igen jelennek meg a gyűléseken. Lehet-e akkor dolgozni, ha az elvtársak ennyire közömbösek, és maguk sem törődnek saját sorsukkal? Kérek a pártgyűléstől igazságos és tárgyilagos kritikát. (Helyeslés.)

A párttitkárság jelentése.

Molnár István: Február elsején éjjel-nappal nekifeküdtünk a munkának, és arra törekedtünk, hogy erőteljessé tegyük a pártéletet. Mikor a proletárdiktatúra elkövetkezett, a város vezetése már pártunk kezében volt, úgy, hogy szinte semmiféle különösebb változtatásra nem volt szükség. Ez annál nagyobb eredmény, mert párt az októberi forradalom előtt nem volt. Meg kell azonban állapítanom, hogy nem állott elegendő erő a rendelkezésünkre, hogy a nevelő és oktató munkát lefolytassuk, de ezen a téren is megtettünk minden lehetőt. Március 21-e óta tényleg nincs pártélet, de ez nem a vezetőségen múlott, hanem a szakszervezeteken. A vezetőség tagjai közül sokakat más fontosabb pozícióba helyeztek, és így hívták a szakszervezeteiket, de az elvtársak nagyrésze nem érdeklődik a párt ügyei iránt, és a szakszervezetek vezetőségei sem álltak hivatásuk magaslatán. Ezért nincs is rend és fegyelem a szakszervezetekben. Sok fontos ügyben egyenesen szabotáltak a szakszervezetek, sőt még a szerdai pártnapokon sem tette meg az ipari munkásság a kötelességét. Az ifjúmunkásokat neveltük, a nőmunká-

sok szervezetében sürgősen rendet kell teremteni. A járásban annak ellenére, hogy 8—10 000 párttag van, egyáltalában nincs pártélet. A járási direktóriumtól olyan jelentéseket kaptunk, hogy jó a pártélet, és az ellenkezőjéről kellett meggyőződünk. Félegyházán 30 szakszervezet van, mintegy 15 000 taggal. A városban tíz és a járásban tizenhat nagyobb népgyűlést tartottunk. Beterjesztem a következő

határozati javaslatot:

„A kiskunfélegyházi pártszervezet 1919. június hó 22-én tartott pártgyűlése teljes mértékben tudatában van annak, hogy a proletárdiktatúra sorsára, a magyarországi Tanácsköztársaság kiépítésére és a szocialista-kommunista állam megteremtésére minő lényeges és jelentőségteljes befolyással bír a proletártömegek osztályöntudata. Tudatában van a pártgyűlés annak, hogy a magyarországi Tanácsköztársaság megszilárdítása a jelenlegi külpolitikai helyzetben és a lappangó belső ellenforradalommal való harcban legnagyobbbrészt attól is függ, hogy az egész magyar proletáriátus a legteljesebb mértékben és a legkifejlettebben át legyen hatva a szocialista osztályöntudattól.

Tudatában van azonban a pártgyűlés annak is, hogy március 21-e óta a félegyházi pártszervezet részéről nem történhettek meg azok az intézkedések, amelyek szükségesek és kívánatosak lettek volna ahhoz, hogy azokat a rétegeket, amelyek még ma sincsenek a szocializmusra kellőleg megnevelve; a proletártudomány tanaiba és ösmereteibe bevezessék. Tekintettel arra, hogy a nevelő, oktató és tanító munka megindítása most már halaszthatatlan és elkerülhetetlen szükségesség, a pártgyűlés utasítja az újonnan megválasztott pártvezetőséget, tekintse legelső feladatának, hogy a tanító, nevelő és oktató munkát úgy a félegyházi járásban, mint magában Kiskunfélegyházán is haladéktalanul indítsa meg, és ezt a munkát a legintenzívebben és a legenergikusabban folytassa le.

Ehhez képest utasítja a pártgyűlés a pártvezetőséget, hogy:

1. létesítsen agitátorképző tanfolyamot, és ebbe vonja be a szakszervezetekből azokat az elvtársakat, akik agitátori kiképzésre alkalmasak;
2. gondoskodjon arról, hogy a szakszervezetekben és a járási községekben folytonos és állandó előadás-sorozatok tartassanak;
3. rendszeresítse újból a heti pártnapokat;
4. létesítsen a Szellemi Termékek Országos Tanácsának segítségével a félegyházi szakszervezetek és a felosztatott polgári körök könyvtárából központi könyvtárat, és ezt főleg a szocialista tudománnyal foglalkozó művekkel egészítse ki;

5. hogy a tanító, nevelő és oktató munka eredményes legyen, szólítsa fel a városi direktóriumot, hogy párthelyiség számára a volt úri kaszinó helyiségeit; központi szakszervezeti otthon számára pedig a volt Kereskedelmi kör helyiségeit foglalja le, és ebben az összes szakszervezeteket összpontosítsa.

Egyébként pedig kötelességévé teszi a pártvezetőségnek, hogy az oktató, nevelő és tanító munka minél eredményesebb és minél szélesebb körű lefolytatására minden szükséges intézkedést tegyen meg, és a nevelő, oktató és tanító munka lefolytatását egyik legfőbb feladatának tekintse.

Végül pedig utasítsa a pártgyűlés a pártvezetőséget arra is, hogy a járás községeinek szervezését a félegyházi párttitkárság útján ejtse meg, és létesítsen központi szervezetet a félegyházi és a járási pártügyek kizárólagos intézésére”.

Elnök: A pártgyűlés a határozati javaslatot egyhangúlag elfogadta. Következik a

jelentés a sajtóról.

Naményi Vilmos: Március 21-e óta saját lapja van a pártnak, amely eleinte hetenként kétszer, most pedig naponta jelenik meg, amióta a Félegyházi Proletár egyesült a Tiszántúli Proletárok Lapjával. A pártlap szerkesztésével a Tanácsköztársaság sajtódirektóriumának vidéki osztálya a pártvezetőség kívánságára engem bízott meg, bizalmiférfiúnak pedig Kalmár Mór elvtársat jelölte ki. Sajnos ebben a tekintetben is mulasztások terhelik az elvtársakat. A félegyházi párt tagjai egyáltalában nem érdeklődnek a párt-sajtó iránt, helyi pártlapjukat nem veszik meg, sőt még a szakszervezeti vezetőségek sem olvassák a lapot annyira, hogy megtörtént nem is egyszer, hogy egy olyan gyűlésen, amelyet a Félegyházi Proletár napokon át előzetesen jelzett, maguk a vezetők nem jelentek meg, mert nem olvasták az újságot, és nem tudták, hogy gyűlésük lesz. Pedig a nevelő, oktató, agitáló munkának egyik legjelentősebb tere a pártsajtó, amely állandóan napirnden tartja a proletáriátust érdeklő kérdéseket, és azokat szocialista szellemen tárgyalja. Azoknak a cikkeknek, amelyekben a pártsajtó a szocialista tudománnyal foglalkozik, át kellene menniök a köztudatba, és bár a Félegyházi Proletár ezen a téren szívesen megteszi kötelességét, nem érhetett el eredményt, mert az elvtársak nem olvassák a lapot. Amellett, hogy az újság a legjobb agitációs eszköz, azért is venni és olvasni kell minden elvtársnak a Félegyházi Proletárt, mert a pártlapból, amely kritizál, indítványoz, kezdeményez és tanít, értesülhetnek a párt- és szakszervezeti élet minden fázisáról. Tekintettel a pártsajtó támogatásának kétségtelen fontosságára, kérem következő indítványom elfogadását:

— A pártgyűlés a félegyházi pártszervezet minden egyes tagjainak szocialista kötelességévé teszi, hogy a pártsajtót támogassa; különösen pedig a félegyházi párt napilapját, a Félegyházi Proletárt naponta vegye meg és olvassa el.

Elnök: A pártgyűlés az indítványt egyhangúlag elfogadja.

Sajber Károly: Egy szakszervezetben sincs annyi kötelességtudás, hogy tagjai révén a Tanácskormány rendeleteinek szigorú betartását ellenőrizze. A gabonából mindenki beszerezheti majd a fejkvóta szerint az évi szükségletét. Azt is elhatároztuk, hogy felemeljük a fejkvótát, de ez elsősorban a terméstől függ. Jószághízlalásra is fognak adni terményt, de csak annyit, amennyi jószág mindenkit megillet. A kofarendszer beszüntetéséhez azért is hozzájárulok, mert ezek a legnagyobb ellenségei a proletárdiktatúrának. Éppen ezért tervbe is vettük, hogy a kofákat eltávolítjuk a piacról, mert hiszen a kofázkodás munkanélküli jövedelmet hoz. (Élénk helyeslés.) Igaz, hogy használták ezt a szót a nőküldöttség előtt, hogy: letartóztatás, de ez azokra vonatkozott, akik áruuzsorások és akik követelődve, zavarogva többet követelnek, mint amennyi őket megilleti, és ezzel veszélyeztetik a közellátás rendjét. Hallottam olyan vádat, hogy mi csak a vörös lobogót mutatjuk. Igenis, én mutatni fogom, ha egyedül mutatom is. (Élénk éljenzés.) Visszautasítom az ellenem emelt alaptalan vádakokat. A hadifoglyok hozzátartozóinak és a hadigondozottaknak a segélyét közbenjárásunkra a háromszorosára emelték fel. Elismerem, hogy nehéz ebből is megélni, de nehéz volt ezt is kivívni. Tervbe vettük azt is, hogy azoktól, akik szombaton, vagy hétfőn nem tudják bizonyítani, hogy az elmúlt héten milyen munkát végeztek, elvonjuk az élelmiszerjegyeket, azokat pedig, akik csoportonkint köpködőnek tartják a piacteret, munkára fogjuk kényszeríteni, vagy pedig átadjuk őket a vörös öröknek. (Helyeslés, taps.) Ez azokra is szól, akik proletárok, de azt a helytelen és megengedhetetlen felfogást vallják, hogy minek dolgozzanak, úgyis eltartja őket a Tanácsköztársaság.

Elnök: Tudomásul veszi a pártgyűlés a jelentéseket? Igen. Határozatilag kimondom, hogy a pártgyűlés megadta a pártvezetőségnek a felmentvényt. Következik a pártvezetőség megválasztása.

Bemutatom a jelölő-bizottság által összeállított jelölőlistát.

Iványi Sándor: Aggodalmaim és kifogásaim vannak a lista ellen, mert a földmunkások nincsenek kellő mértékben képviselve a névsorban. Javasolom, hogy újabb jelölő-bizottság küldessék ki. (Helyeslés.)

Elnök: A pártgyűlés az indítványt elfogadja. Az új jelölő-bizottság működésének idejére az ülést felfüggesztem.

Héderi Antal: Tiltakozom jelöltetésem ellen, mert akkor, amidőn a szak-

szervezetek nem akarnak hivatásuk magaslatán állani, nem érzem magam hivatottnak arra, hogy a pártéletet irányítsam.

Nagy János: A proletárság vezetőinek kötelességük a választást elfogadni.

Mártonffy Ernő: Ezer és egy okom van rá, hogy csatlakozzam Héderi elvtársam tiltakozásához. Szívesen agítálok és dolgozom a párt érdekében, de kérem, hogy nagy elfoglaltságomra való tekintettel a pártvezetőségbe ne válasszanak be.

Sajber Károly: Kérem, hogy személyemtől tekintsenek el, mert nekem éjjel-nappal dolgoznom kell, hogy helyt tudjak állani, így a pártélet vezetését olyanokra kell bízni, akik nincsenek elfoglalva. sőt olyanokra kell bízni, akik nincsenek elfoglalva.

Molnár Sándor: Én is kérem, hogy ne válasszanak meg, mert, mint katona bevonulok, addig is dolgozom a proletárság érdekeiért. Az én véleményem is az, hogy olyan elvtársakat kell megválasztani, akik más irányban elfoglalva nincsenek.

Kelemen János: A vezetőséget helyén kell tartani. Ha nem akarnak maradni, akkor rá kell kényszeríteni őket a maradásra. (Éljenzés.)

Czakó János: Az én véleményem az, hogy katonák is részt vehetnek a vezetőségben.

Papp László: Eddigi vezetőinket nem engedhetjük visszalépni éppen akkor, amidőn úgy idebent, mint a harctéren a legváltóságosabb pillanatokat éljük. Kérjük elvtársainkat, hogy sokoldalú elfoglaltságuk mellett is, lássák el úgy hivatalukat, mint a pártvezetést. Követelem, hogy mindenki maradjon a helyén. (Éljenzés és taps.)

Héderi Antal: Most itt maradok a helyemen, és teljesítem kötelességemet, de ha lesz olyan idő, amikor nem lesz gyávaság a meghátrálás, lemondok. (Éljenzés.)

Iványi Sándor: Én is azokhoz csatlakozom, akik a vezetőséget helyükön akarják tartani. Örülök az új erőknak, de a proletárforradalom nem kísérleti nyúl, és nem lehet most jóakarató, de kevésbé tehetséges elvtársakkal kísérletezni. A pártvezetőség tagjai maradjanak meg a hivatalok élén is.

Ezután a pártgyűlés egyhangúlag megválasztotta a pártvezetőséget és az ellenőrző-bizottságot, amelynek névsorát hétfői számunkban már közöltük.

Végül kisebb jelentőségű indítványokat tárgyaltak, ami után Barta elvtárs zárószavai után este hétkor ért véget a pártgyűlés.

A vasárnapi pártgyűlés. — Félégyházi Proletár, 1919. június 24—27. (I. évf. 48. és 51. sz.)

KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1919. JÚNIUS 24.

A DIREKTÓRIUM HIRDETMÉNYE:
 „... ELRENDELJÜK AZ OSTROMÁLLAPOTOT.”

*Világ proletárjai
 egyesüljete!*

*Világ proletárjai
 egyesüljete!*

Statárium!

Közhírré tesszük, hogy a mai nap kezdetével Kiskunfélegyháza város területére és környékére

elrendeltük az ostromállapotot.

Tudomására adjuk mindenkinek, hogy a rögtönítélő Törvényszék megalakított, ahol az ítéleteket 6 óra alatt meghozzák, és azonnal végrehajtják.

Figyelmeztetünk mindenkit, hogy aki szóval vagy írásban, közvetve vagy közvetlenül vallási gyűlöletet szít vagy faji ellentéteket igyekszik előidézni, vagy ezeket megkísérli, a proletárság uralma elleni merényletnek tekintjük, és rögtönítélő Törvényszék elé állítjuk. Aki, v. akik a dolgozók ellen vétének, irgalmat ne kérjenek!

A direktórium megbízásából:

Farkas [?]

vörösőr század parancsnok

Iványi [Sándor]

pol. megbízott

*Nyomtatvány. (45×58 cm. Fehér színű papíron fekete betűs szöveg) — B-KmL.
 Kiskunfélegyháza. Plakátgyűjtemény. szám nélk./1919.*

SZEGED, 1919. JÚNIUS 28.

A SZEGEDI ELLENFORRADALMI KORMÁNY HADÜGYMINISZTERIUMÁNAK FELJEGYZÉSE A DUNA MELLÉKI ELLENFORRADALOMRÓL

Adatok a napi hírekhez a kalocsai és dunántúli ellenforradalmi mozgalmakat illetőleg.

Kalocsai csapat

VI. 18-án Dunapatajon lefegyverezték vörösöket.

VI. 19-én Pusztá Tetétlenül fegyverezték le.

Szakmár, Öreg csertő, Kis csertő, Homokmégy és szállásainak parasztcsapatai csatlakoztak és Kalocsa ellen vonultak. Hajóson elfogták az 52. vörösőr zlj. törzsét (parancsnok nélkül) és az említett falvakban összeszedett fegyverekkel megtámadták Kalocsát.

Kalocsán az első rohamban lefegyverezték a vörös őrséget, mely a kaszárnyában volt. Ezek egy része csatlakozott hozzájuk, a másik része eltűnt. Kiengedték a politikai foglyokat. Az egyik direktóriumi tagot (Csupó elvtárs) népítélettel agyonlőtték. A laktanyából a pályaudvarra vonultak, ahol a Szakmárról jövő parasztok és a vasúti munkások is támogatták őket. Két menekülni akaró direktóriumi tagot agyonlőttek.

A kalocsai népet Jakula főhadnagy a parasztság felszólítására fegyverragadásra felhívta.

VI. 20-án Jakula főhadnagy tiszti őrségeket küldött Foktőre, Drágszélre és Miskére, utóbbi helyre már a vörös demarkációs vonalról csapatok jöttek (52. őrzlj.). Este még a dunapatajiak, a géderlakaiak és Szt. benedeki vörösöket fegyverezték le. Szt. Benedeknél 4 ágyút fogtak.

VI. 21-én reggel 6^h-kor Kalocsáról 400 földműves ca 100 lőfegyveres vezetése alatt Foktőre indult, hol ellentállást nem talált.

Foktőről harevonalban Uszódra nyomultak elő. Ugyanakkor a dunapatajiak is előnyomultak Uszódra. Az Uszódon volt tengerész különítmény monitoron elmenekült. Az Uszód elleni aktiót kb. 3000 ember végezte.

Kb. 1500 ember 100 fegyveressel Kecel, Császártöltés és Hajós ellen vonult. Hajósnál erős ellenállásra találtak, úgy hogy a fehérek Csillagos pusztára és Miskére visszavonultak.

Ugyanekkor egy járőr 2 fegyverrel a fajszi őrséget fegyverezte le, és 16 úszó aknát és pár kézigránátot zsákmányolt. A Vajas toroki vörös őrség szintén le lett fegyverezve.

21-én este fehér kézen volt: Apostag, Dunavecse, Solt — Harta — Dunapataj — Ordas — Géderlak — Dunaszentbenedek — Uszód — Foktó — Kalocsa — Bátya — Fajsz — Dusnok — Nádudvar — (Hajós vörös kézen) — Császártöltés — Kecel — Szabadszállás — Fülöpszállás — Akasztó — Kunszentmiklós.

Bors Béla szds. még 21-én 11^h-kor (félrevezetés céljából magát vörösnek kiadva) telefonált Bpestre.

VI. 22-én a kalocsai állomásfőnököknek a következő távirat érkezett: „Szabadszállási vörös őrségnek (Ismeretlen) elvtársat utasítom, hogy Szabadszállásról Fülöpszálláson és Akasztón át az ottani karhatalmi osztaggal Kiskörös irányába előnyomuljon. Szamuelli”.

„Utasítom a 38. ho. parságot, hogy 1 századdal Soltra az ottani fehér ? ezredparsághoz azonnal útba induljon.” — Kiskörösről jelentette egy elvtárs Bors századosnak, hogy nagyobb vörös erők Vadkert és Halas irányából Kiskörösnek támadnak és sürgősen kér fegyvert és lőszert.

Bors Jenő megnyugtatta és segítséget helyezett kilátásba.

Délelőtt 3 autó vörös katonákkal (tengerészek) befutott Hartára és a fehéreket lefegyverezte. Ugyanekkor egy teherautó Dunapataj felé tartott, de tüzérségi tüzet kapott és visszafordult Hartára.

Du. 5^h-kor a dunapatajiaiak megindították az ellentámadást Hartára (:100 fegyver 2 15 cm [-es] ágyú:) és Hartát visszafoglalták.

Du. 2^h-kor a fehérek a vörösöket kiverték Hajósról és egységes vonalat foglaltak el Kisköröstől Nádudvarig.

Este még Sükösd[öt] és Érsekcsanádot foglalták el. Ugyanekkor az érsekcsanádi szivattyúnál levő 22 főnyi tengerész és 30 főnyi vörös katona elszökött.

A Hajóstól visszafutott vörös csapat (:300 emb., 7 gépp.): Halas felé ment.

22-én du. 3^h-kor a fehérek a Bogyiszló szigetet is elfoglalták.

Aznap du. egy parlamenter csoport átment Bajára, hogy a szerbektől fegyvert kérjen, másrészt, hogy az esetleges vörös reakció esetén visszavonuló út legyen.

24-én Draskiő szerb alezredes (:9. gy. ezr.) a csapatait készenlétbe helyezte és az átjövételt megengedte.

23-án reggel a vörösök Kisharta felé támadást kezdtek, 7^h-kor Kishartát elfoglalták. A fehérek Dunapatajtól északra foglaltak állást. Bors szds. Hajósról az összes nélkülözhető erőt Kalocsára dirigálta, de ezek nem ér-

keztek meg. A hartai nyomás mindinkább erősebb volt. 7^h tájban Császártöltés és Kecel között a fehér vonalat áttörték és elfoglalták Kecelt.

Az emberek nagyrészt hazamentek; miután segítség nem érkezett, Kalocsán a fehéreket harangjellel figyelmeztették, hogy Baja irányában visszavonuljanak.

24-én reggel Bajánál gyülekezett kb. 500 ember (:köztük dunántúliak is:). A szerbeknek átadták fegyvereiket, 15—20 kocsit és kb. 30 lovat, két nap múlva Bajáról vonattal Szegedre jöttek.

Dunántúli aktió.

23-án du. 8^h tájban Fadd[ot] és 24-én reggel 4^h-kor Tolnát, Tengelicet és Kajdacsot elfoglalta a fellázadt parasztság, illetve a gyenge vörös őrségeket elűzte.

A fehér mozgalomhoz csatlakozott: Bölske, Paks — Dunaföldvár — Madocsa — Duna szt. György — Gerjen — Fadd — Tolna — Tengelic — Kölös. .^a — Kajdacs — Mőzs — Sióagárd — Decs — Öcsény — Pilis.

A szekszárdi aktiót 150 fegyver[es] csinálta.

Az általános benyomás az, hogy az egész körletben nagyon gyengék a vörös őrségek.

A volt csendőrök és továbbszolgáló altisztek Kalocsa és Tolna környékén fehérek.

Az egész forradalmat Pest megyében a végleg elkecsereedett parasztság kezdte meg (: a tanácskormány a jövő aratásból csak 72 kg búza fejquvótát hagyott meg *egy évre*, elrekvirálta az összes zsákokat és sorozásokat rendelt el 18—42 évig!).¹ A parasztság az intelligentiát, mely mindenütt közömbös letargiában van és a felszabadulást *kivülről várja*, kényszerítette a forradalomban való részvételre.

Hogy a forradalom nem sikerült, annak oka:

1. Semmi előkészítés, szervezettség.
2. Fegyverzet és lőszer hiánya.

A nép azonban úgy el van keseredve, hogy a legközelebbi alkalomkor ismét, ha más nincs — kaszát ragad. Nagy hátrány a teljes lőszer és fegyverhiány.

Több egyöntetű vallomásból megállapítható a vörösök taktikája, ha egy ellenforradalmat le akarnak verni:

1. Autók gépfegyverekkel meglepetésszerűen és gyors tempóban lövöldözve jönnek az illető községbe, és megjelenésükkel megfélemlítik a lakosságot. Szóval időnyerés a céljuk, míg terror csapatok jönnek. Meglehetősen rövid idő múlva kis terror csapat (100 fő) jelenik meg, amely rögtön elkezd akasztani; ezáltal végképp megfélemlítik a községet és időt nyer erősebb

terror csapatok megérkezéséig, amelyek aztán a vidéket végképpen pacifikálják.

Samuelli személyesen végzi nagy kegyetlenséggel a leverést.

A sovjet jelenleg a Pest megyei és tolnai forradalmi területek birtokában van és megszállotta kevés erővel a régi demarkációs vonalat.

A terror csapatok következőképpen torolták meg a felkelést:

Madocsán 30 embert akasztottak.

Hartán körülaggatták a községházát, Dunapatajon sok akasztás, úgyszintén sok más helyen és különösen Kalocsán, ahol a fiatal intelligentiából minden ceremónia nélkül sokat felakasztottak.²

Samuelli személyesen jött Kalocsára kb. 2000 Lenin fiúval.³

Ceruzával írt fogalmazvány. — HIL. Szegedi HM. 5/a. oszt. 583/1919. sz.

a A helységnev 4—5 betűs második része olvashatatlan.

1 Helyesen: 18-tól 45 évig.

2 A jelentés eltúlozza a kivégzettek számát, ill. nem tesz különbséget a szabályos ütközetben elesett és a felakasztott vagy agyonlövettet ellenforradalmárok között. Több forrás egybevetése alapján azt állapítottuk meg, hogy a Szamuely Tibor elnöklete alatt működő Rögtönítélő Forradalmi Törvényszék Tasson 3, Hartán 1, Solton 14, Dunapatajon 12, Kalocsán 22 ellenforradalmárt végeztetett ki. A dunántúliak fölött ítélkező Szekszárdi Forradalmi Törvényszék pedig legjobb tudomásunk szerint mindössze 6 halálos ítéletet hozott. A Kalocsán „minden ceremónia nélkül” felakasztott „sok fiatal intelligencia” kitételek sem fedik az igazságot, mert egyrészt 6 birtokos parasztot, 5 földmunkást, 2 tanítót, 2 kisiparost, 1 joghallgatót, 1 zenészt, 1 uradalmi intézőt és 1 szolgabíró-t végeztek ki, másrészt a zártkörű, gyors ítélelhozatal nem ellenkezett a rögtönítélő bíróságok működésére vonatkozó jogszabályokkal. (ROMSICS, 1974. 76—77. old.)

3 A Duna melléki ellenforradalom leverésében 30—40 Lenin-fiú vett részt. 2000 lehetett az ellenforradalom Duna—Tisza közli csoportjainak felszámolásában résztvevő összes örök száma. (Lásd erre e kötet 284. számú dokumentumát.)

289.

APOSTAG, 1919. JÚNIUS 28.

A MUNKÁS-, KATONA- ÉS FÖLDMŰVESTANÁCS JEGYZŐKÖNYVE EGYIK TAGJÁNAK KIZÁRÁSÁRÓL (RÉSZLET)

Elsőként közlélmzési kérdésekkel foglalkozott a testület, majd betegségére való tekintettel elfogadta Abán Sándor tanácsstag lemondását.

Elnök előadja, hogy az ellenforradalommal kapcsolatban az a szomorú dolog fordult elő, hogy tanácstagjaink között nagy az indolentia, Szöllösi György pedig ennek tanújelét adván a tanács tagjai sorából töröltetett.

Határozat.

Szöllösi Györgyöt a tanács az ellenforradalom alkalmával tanúsított unproletári magaviselete miatt kizártnak mondja ki a tanácstagok sorából.

Utolsóként a községi kutak használatához szükséges ivóvályúk beszerzéséről intézkedett a testület.

Tintával írt tisztázat, hitelesítés nélkül. — B-KmL. Apostag. Közgyűlési jkv. 1913—1920. köt. 323—324. p.

290.

KECSKEMÉT, 1919. JÚNIUS 29.

A MŰVELŐDÉSI OSZTÁLY BERKES FERENC KORMÁNYZÓTANÁCSI BIZTOSHOZ INTÉZETT BEADVÁNYÁBAN A TANÍTÓK FIZETÉSRENDEZÉSÉT KÉRI

A forradalmi Kormányzótanács XCI. sz. rendeletével megállapította a tanítóalkalmazottak munkabérét.¹

Ez a rendelet, amely május hó 14-én kelt, máig sincs végrehajtva s a *tanítóság* a régi alacsony fizetés mellett a szó szoros értelmében a *legnagyobb nélkülözésnek van kitéve*, mert a *kezeihez jutó munkabér, amelyből most már a lakáspénzt is levonják, a kenyér megszerzésére sem elegendő.*

A művelődési osztály már több ízben fordult a közokt. népbiztossághoz, de eredmény nélkül s a *tanítóság között a nyugtalanság, elégedetlenség nttönő nő*, úgy hogy az osztály újból s legszükségesebbnek tartja a legsürgősebb intézkedést.

Ismeri az osztály Berkes Ferenc elvtárs, kormánybiztosnak a tanítóság iránti jóindulatát s kéri, tegyen meg minden lehető, hogy a tanítók ezen lehetetlen és immár elviselhetetlen helyzetből kiemeltessenek s akár a munkabérek azonnali kiutalásával, akár pedig *oly módon rendeztessék ezen ügy, hogy a kecskeméti áll. adóhivatal utasítassék, hogy addig is míg a végleges utalványozás megtörténik, minden nevelőmunkás részére jelenlegi illetményein felül havi 1500 korona pótlékot fizessen ki.*²

A művelődési osztály meg van győződve, hogy a tanítóság ezen ügyét Berkes kormánybiztos elvtársnál jó kezekbe tette le, az ügy kedvező elintézését nyer, s a tanítóságnak a Tanácsköztársaság jóindulatába vetett bizalma teljes mértékben helyreáll.

Schram Béla
előadó

Nemcsik Zsigmond
műv. oszt. v. t. h.

Tisztázat, tintával írt aláírásokkal. — B-KmL. Kecskemét. Kormányzótanácsi biztos ír. 1034/1919. sz.

¹ A május 12-én kiadott rendelet 300 és 550 korona közötti hetibéreket állapított meg a pedagógusok részére. (*Tanácsköztársasági Törvénytár. Szerk. PONGRÁCZ Jenő. Bp. 1919. III. füzet. 21—23. old.*)

² A Közoktatásügyi Népbiztossággal folytatott telefonbeszélgetése alapján Berkes Ferenc havi 1000 korona kiegészítő bért állapított meg a kecskeméti pedagógusok számára. (*B-KmL. Kecskemét. Kormányzótanácsi biztos ír. 380/1919. sz.*)

291.

DUNAPATAJ, 1919. JÚNIUS 30.

A VÖRÖS HADSEREG RÖGTÖNÍTÉLŐ
TÖRVÉNYSZÉKÉNEK TÁVIRATA SZAMUELY
TIBORNAK A KALOCSA KÖRNYÉKI KÖZSÉGEKRE
KIVETETT HADISARC EGY RÉSZÉNEK
BUDAPESTRE SZÁLLÍTÁSÁRÓL

Dunapatajról 30. esteli 6 órakor induló 5 015. vonattal a következő szállítmány indult. Dunaszentbenedekről az 56 633. sz. vagon 19 db szarvasmarha, 4354. sz. v. 18 db sz. m., 83 954. sz. v. 31 db sertés, 140 957. sz. v. 1 000 db baromfi, 1 000 db tojás. Géderlak község. 29 592. sz. v. 10 db. sz. m. 5 765.

sz. v. 16 db sz. m. 12 198. sz. v. 15 sz. m., 82 081. sz. v. 29 sertés, 126 216. sz. v. 1 000 db baromfi, 13 972. sz. v. 2 000 db tojás. Ordas község. 2 502. sz. v. 16 db sz. m., 20 583. sz. v. 14 db sz. m., 218 197. sz. v. 16 db sz. m., 83 954. sz. v. 48 db sertés, 15 972 — 75 597. sz. v. 700 db baromfi 2 mm zsír 1 000 db tojás. Dunapataj község. 1 252 153. sz. v. 16 db sz. m., 142 393. sz. v. 18 db sz. m., 213 419. sz. v. 21 db sz. m., 28 590. sz. v. 19 db sz. m., 120 719. sz. v. 18 db sz. m., 127 723. sz. v. 18 db sz. m., 10 864. sz. v. 22 db sz. m., 4 084. sz. v. 24 db sz. m., 28 064 — 131 734. sz. v. 2 400 db baromfi és 5 833 db tojás. = v.h. rögtönítelő törvényszék.

Gross Sándor

Másolat. — PIA. 609. f. 35/1919-sz. n. 1. é. e. 29. fol.

292.

KISKUNHALAS, 1919. JÚLIUS 3.

A JÁRÁSI MÉRNÖK BIZTOS JELENTÉSE A BELÜGYI NÉPBIZTOSSÁGNAK SISKÓ KÁLMÁN POLITIKAI MEGBÍZOTT MAGATARTÁSÁRÓL

Alulírott mint a kiskunhalasi járási mérnök biztosság vezetője jelentem a következőket.

A körzetemhez tartozó Kiskunmajsáról bejött tegnap Bernáth Zoltán nálam alkalmazott műszaki rajzoló elvtárs és jelentette, hogy odakünn a munkásság között igen elkeseredett a hangulat, főleg Siskó politikai megbízott ellen, mert egész viselkedése inkább provokáló, mintsem megértő, és működésével legkevésbé járul hozzá egy főleg földmunkásokból álló és jelenleg hátramenti község politikai irányításához.

Nevezett működése előtt a munkásság eljárta a szakszervezetekbe és a pártkörbe, elég tömegesen vettek részt a politikai gyűléseken, jóindulattal fogadtak minden intézkedést, és látszólag hívei voltak a Tanácsköztársaságnak.

Működése óta a helyzet szemmel láthatólag is sokat változott, a földmunkásság a párthelyiséget valamint a gyűléseket nem látogatja, ami talán természetes is akkor, amikor nevezett minden különösebb ok nélkül beszédeit vörösöröktől körülvéve tartja, felvilágosító és megértést tanúsító beszédek helyett fenyegető hangot használ; legutóbb is a múlt hó 22-i beszédekor, mikor a sorozásokról beszélt, oly fenyegető hangon agitált, hogy általános visszatetszést szült, és annak nyíltan kifejezést is adtak, mondván: „idáig is megtettünk mindent, pedig nem hallottunk ilyen sunyi, alatomos és rágalmakkal teli beszédet!”.

Politikai éretlenségére vall a tegnap egy nyilvános helyen elbeszélt azon hazugsága is, hogy Majsán most utazott át a hóhér Halasról, és neki mint megbízottnak azt mondotta discretióban, hogy harminc embert kötött föl Halason, holott köztudomású, hogy ez koholmány, és nem egyéb megfélemlítést célzó, de ügyetlenül alkalmazott fecsegésnél, mely eléggé jellemzi őt, és egész ténykedését. Mert — s ezt leszögezni óhajtom — egy még kezdetleges szervezés vezetését más eszközökkel, nagyobb előrelátással, sőt — mondhatom — éleslátással kell irányítani, mint ahogy azt Siskó teszi, mert ily eszközökkel lehetetlen a város forradalmi szellemét a falvakba beplántálni.

A falu forradalmasítása csak úgy lehetséges, ha minden faluban az eszmének egy megértő apostola van, mert csak egy olyannak a rátermettsége, képessége, a viszonyokkal és a falu lakosainak lelkületével való ismerettsége képes a falut ősi, megcsontosodott conservatív fölfogásából kimozdítani.

Terhére írható még, hogy legutóbb Szank község református papját kellő adat és bizonyíték hiánya dacára letartóztatta. Hogy milyen hatással volt ez az eljárás a papját szerető és tisztelő lakosságra, az érthető.

Az sem maradhat ki a bűnlajstromából, hogy Kiskunmajsja községnek a kincstár által állattenyésztés céljából rendelkezésre bocsátott tenyészméneket befogatta, s a feleségét egy órán át kocsikáztatta. A lovakat a homokon való futtatás úgy kifárasztotta, hogy azok aznap a céljuknak megfelelően nem voltak használhatók.

Felelős Siskó azért is, hogy tudtával a helyettese — Tyvoler — a faluban szerte újságolta, hogy Budapesten az Országház terén valóéágos bábszínház van, az embereket egyre-másra rángatják fölle a lámpavasra; az újságok csak felsőbb rendeletre hallgatnak a dolgról.

Feljelentést teszek végül Hacker pol. detektív ellen, ki ugyancsak Kiskunmajsán ténykedvén, földmunkásokat egy esetben hátrakötött kézzel karóhoz kötötetett és véresre vert. Másnap este ezt másoknak kéjelegve mesélte el.

Minthogy mindezek és a vizsgálat által még kiderítendőek oly jelenségek,

melyek fölötte alkalmasak arra, hogy az eszmének híveit is eltántorítsák, a kételkedőket távol tartsák, s így az ellenforradalom soha nem nyugvó aknamunkáját közvetve elősegítsék, kérem, hogy ez ügyben széles és szigorú vizsgálat indítassék meg.

olvashatatlan aláírás

Tintával írt tisztazat, tintával írt aláírással. — PIA. 603. f. 1/999. ó. e.

A Belügyi Népbiztosság — megvizsgálás és intézkedés céljából — július 2-én átiratban értesítette az ügyről Joannovits Sándort, a megye kormányzótanácsai biztosát. (Uo.)

293.

KECSKEMÉT, 1919. JÚLIUS 4.^a

KECSKEMÉT VÁROS MUNKÁSTANÁCSÁNAK
FELTERJESZTÉSE A BELÜGYI
NÉPBIZTOSSÁGHOZ, CSECSEMŐ
ÉS GYERMEKKÓRHÁZ LÉTESÍTÉSE TÁRGYÁBAN

Kecskeméten és környékén mutatkozó nagy csecsemő és gyermekhalálozás leküzdhetésének egyik hathatós eszköze megfelelő csecsemő és gyermek-kórház létesítése. A Tanácsköztársaság felkarolta azt a már régebben felmerült, de akkor leküzdhetetlen akadályokra talált tervet, hogy egy ilyen kórház az állami gyermekmenhellyel kapcsolatosan és annak telkén létesüljön.

A gyermekhalálozás csökkentése érdekében szükséges e tervet újra felvenni, és a tisztiorvosi hivatalt arra utasítja a Munkástanács, hogy e részben az állami gyermekmenhely vezetőségével és ezzel együttesen a hivatott országos szervekkel a kórház létesítése érdekében haladéktalanul lépjen érintkezésbe, az Építési direktóriumot pedig arra utasítja, hogy e fontos közcél érdekében teljes erejével álljon a szakemberek rendelkezésére.

Ezeket a belügyi népbiztosságnak is haladéktalanul tudomására hozza,

és egy alkalommal kérelmezi a népbiztosság támogatását, és a felmerülő költségek folyósítását.

Keckskeméten, a munkás-, katona- és földműves tanácsnak az 1919. év június 22-én tartott üléséről.

Lugosy [István]
elnök

Láttam:

Berkes Ferenc
korm. tan. biztos

Tisztázat. — PIA. 603. f. 1/772. 3. e.

1 Az irat beérkezésének ideje.

294.

BUDAPEST, 1919. JÚLIUS 4.

A VÖRÖS HADSEREG RÖGTÖNÍTÉLŐ TÖRVÉNYSZÉKE DETEKTÍVJEINEK JELENTÉSE A DUNA MELLÉKI ELLENFORRADALOMRÓL

Az 1919. június 19-én megindult ellenforradalmi akcióban résztvett egyének kinyomozása megtörtént, s a szükséghez mérten vagy a kalocsai, vagy a szekszárdi vésztörvényszék rögtönítelő bíróságának szolgáltatik ki. A kevésbé bűnösöket pénz és börtönbüntetésre ítélték. Ezen út alatt egy érdekes jelenséget tapasztaltunk. Ugyanis végigjárva az összes falukat, községeket és városokat, ahol az ellenforradalom szele végigfűjt, nem tudtuk megállapítani azt a községet, mely község elismerte volna magáról, hogy az ő méhében született volna meg az ellenforradalom. Felvéve egy kiindulópontot, Dab községet, kikérdeztük az ellenforradalmi akcióban résztvett részeseit, mind egyhangúlag az ő előttük fekvő községet nevezte meg, mint olyant, aki az ellenforradalomba belekényszerítette fegyveresen, s így kapcsolatosan egész Kunszentmiklóstól Kalocsáig. Egyes helyeken a lakosság a nagy iz-

galom következtében kikökkent a megszokott munkavégzésből, de a kiadott olyan irányú parancsnak, hogy mindenki tartozik a földjét művelni, engedelmeskedtek. Általában az egyes vörösőr alakulatok nem feleltek meg a hozzájuk fűzött reményeknek, így pl. a kiadott parancsok ellenőrzését nem végezték, az éjjeli razziákat, melyek azért voltak szükségesek megtartatni, hogy a 10 óra után kint mászkálókat összefogjuk, magunk végeztük. Az ellenforradalom gyors elterjedése részben a vörösőrök gyáva magaviseletének köszönhető, kik egyetlen egy faluban sem álltak ellen a fehéreknek. Az ellenforradalmárokat csak éjjel lehetett összefogni, mert nappal vagy bujkáltak, vagy a földjükön dolgoztak. Az egyes egyének letartóztatása következőkép történt: egy a kerítésen bemászott, s az ajtót belülről kinyitotta. A magunkkal hozott karhatalommal a házat körülvettük, és az esetleg otthon tartózkodó ellenforradalmi akcióban résztvett egyént parancsnokságra kísértük, ahol a kikérdezésig tartottuk. A kikérdezést rendszeren akkor szoktuk eszközölni, s így megtörtént sokszor, hogy 5—6 napon át nem tudtunk aludni. Egy éjjel a letartóztatottak száma 20—30 között váltakozott. A paraszt dolgozási hajlama a horizonton ragyog. Az ellenforradalom kútforrása a sorozásra vezethető vissza, t. i. az egyes direktóriumok rosszul magyarázták meg a sorozás szükségességét, s ebből kifolyólag azt gondolták, hogy a már kész termést nem tudják learatni, és így az egész fáradtságuk gyümölcse kárba vész. Az ilyen helyeken népgyűlést hívtunk egybe, s a gyűlés keretein belül magyaráztuk meg a sorozás szükségességét, melyet a parasztok élénk helyesléssel fogadtak. A termésre vonatkozólag jegyezzük [meg] azt, ahogy azt a hozzáértő paraszt mondta: a búza ugyan későn ér, de jó termést ígér, csak a kukorica körül forognak kétségek.

K. m. f. t.

Makány Imre
csoportvezető

Cservenka Miklós
detektívek

Révész [?]
osztályvezető

Tisztázat, tintával írt aláírásokkal. — PIA. 609. f. 35/1919-sz. n. 1. ó. e. 11. fol.

KECSKEMÉT, 1919. JÚLIUS 4.

**AZ I. HADTEST TÁBORI RENDÉSZ
VÖRÖSŐR EZREDPARANCSNOKSÁGÁNAK
TÁVIRATA LAJOSMIZSEI SZÁZADÁNAK
AZ ÁLLÁSAIT ELHAGYNI KÉSZÜLŐ 8. SZÁMÚ
MUNKÁSEZRED FELTARTÓZTATÁSÁRÓL**

az abonyban levő 8. sz. munkásezred legénysége nagyrésze ma helyét ott-hagyni készül, valószínűleg bpest irányban. miután szabadságolási igazolványuk nem lehet, ezek a legszigorúbb szolgálattal feltartóztatandók, s ide az eredményről jelentés teendő. általában pedig sűrű portyázás elrendelendő.

tábori rendészeti vörösőr ezred tp 255 sz.

Tisztázat. — PIA. 606. f. 3/41. ó. e. (XXIII. köt.) 1894. fol.

A dokumentumban ugyanarról az ezredről (I. hadosztály 8. (MÁV-gépgyári) munkásezred) van szó, amely június 22-én megtagadta a Branyiszko elleni rohamot, s teljes rendben a front mögé vonult. (HAJDU, 1969. 298. p.) A tiszai frontra valószínűleg ezért és ezt követően kerültek.

IZSÁK, 1919. JÚLIUS 6.

**A MUNKÁS-, KATONA-
ÉS FÖLDMŰVESTANÁCS JEGYZŐKÖNYVE
AZ ISKOLÁK ÁLLAMI KEZELÉSBE VÉTELÉRŐL,
BUDAPEST GYÜMÖLCS- ÉS A KÖZSÉG
HÚSELLÁTÁSÁRÓL, VALAMINT A DOLGOZÓK
VÉDKÖTELEZETTSÉGÉRŐL (RÉSZLET)**

Vértes bejelentése előtt felolvastatta és hitelesíttette a testület június 28-i ülésjegyzőkönyvét, majd pótdíjat szavaztatott meg a községbe érkezett állami mérnök részére.

C.

Vértes Jakab elvtárs mint a munkástanács művelődési osztályának elnöke bejelenti, hogy az iskolák állami kezelésbe történt átvételére vonatkozó ténykedések befejezést nyertek. Bejelenti egyben, hogy ezen eljárás alkalmával megállapítást nyert a jelenlegi tantermek elégtelensége, amiért is intézkedés volna teendő új tantermek kijelölése és megszervezése iránt, amely kérdés megoldását leghelyesebben az e célra választandó bizottság által véli elérhetni, amiért is annak kiküldését és megválasztását kéri.

Véghatározat.

Iskolák állami kezelésbe történt átvételére vonatkozó jelentés tudomásul vétetik, és a kívánt tantermek megszerzésében eljáró helyi bizottság tagjai-ként Kovács Pál tanácselnök, Végh Géza Direktóriummi és Beke Mihály tanácstag egyhangúlag felkéretnek és megbízatnak.

D. pont alatt egy három tagú bizottságra bízta a testület a szalonna és a zsír szétosztását.

E.

A tanácsülésben jelenlevő Guttmann Árpád megyei megbízott a zsír és szalonna kérdés előző módoni rendezése után a néptanács figyelmébe ajánlja a küszöbön lévő gyümölcs érés idejében a fővárosi proletár testvérek iránti oly módoni gondoskodást, hogy a gyümölcsstermes feleslege a közbeeső láncz kereskedelem kizárásával, a helybeli direktórium közreműködésével közvetlenül Budapestre szállítassék, amelynek viszonzásául a község lakosságának közszükségleti cikkekkel való ellátását, vagyis ezt mint csere üzletet óhajtaná megvalósítani.

A tanácsülésben ugyancsak jelenlevő Hrabár katonai politikai megbízott kijelenti, hogy a direktóriumnak a gyümölcsfelesleg megszerzése, illetve a kereskedelmi uzsora kiküszöbölésével közvetlen Budapestre való szállításában, amennyiben ez szükségesnek mutatkozik, hajlandó a katonai rendészet támogatását és szolgálatát felajánlani és biztosítani.

Ajánlja azonban, hogy az ily kilátásba helyezett csereüzleteket a tanács csak azon feltételekkel fogadja el, és foganatosítsa, hogy ha a kilátásba helyezett és igényelt csere árukat u. m. só, ruha, dohány stb. Guttmann

Árpád vm. pol. megbízott a helyből felajánlott csere áruk kivitele előtt ide a helyszínére átvételre előbb rendelkezésre bocsátja és elhozatja.

Beke Mihály ezen ajánlat megköszönésével elegendőnek tartja az ügy elintézésére szükség esetén a helybeli vörösórség igénybevételét, amely különben is rendelkezésre áll.

Véghatározat.

Beható tárgyalás és eszmecsere után megállapítást nyert, hogy lesz elszállításra való némi gyümölcs felesleg. Ezen feleslegnek a közbeeső uzsora üzérkedés kizárásával illetékes helyre leendő elszállításának gondoskodásával a helybeli direktórium bízatik meg. Guttmann Árpád vmegyei p. megbízott felkéretik a gyümölcs felesleg átvétele iránti tárgyalásokat és eljárás módját az országos gyümölcs központnál kieszközölni és megállapítani a gyümölc sért járó csereárucikkeket, azokat illetékes helyen beszerezni, és a községnek kiutaltatni.

A gyümölcs szállítás és tanyákróli behozatalával lehetőleg megfelelő díjazás mellett a helybeli katonai rokkantak foglalkoztatandók.

F.

Községi lakosságnak hússal való ellátása ügyében újabbi intézkedés! Ezen tárgyban Guttmann Árpád vm. p. megbízott a jelenlevő Hrabár katonai p. megbízottal szemben és helytelenítve az utóbbinak az ezen ügyben eddigi illetéktelen beavatkozását, tudomására hozza a néptanácsnak, hogy ez kizárólag a község olyan belügye, amelyben a katonai beavatkozásnak helye nincsen, és amelynek elintézése kizárólag a néptanács jogkörébe tartozik, és amit a legjobb belátása szerint maga intézhet. Ezen véleménynek adott kifejezést Csuzi Gergely és Szabó Lajos tanácsstag is.

Véghatározat.

A közlakosság hússzükségletének a biztosítására egyhangúlag hozott a következő véghatározat: minden a község területén található és eladásra szánt vágómarha a községi Direktórium által szerzendő be az általa megállapítandó súly szerinti árban. Az így beszerzett marhahús bármely mézárszékbe kerülhet eladásra, és abból minden lakos lélekszám szerint egyforma mennyiségben részesítendő hatósági felügyelet alatt kgkénti 32 korona vételárban.

Az idegen községből beszerzett és helyben fogyasztásra levágott marhahús árának kgja 40 kor-ban állapíttatik meg. Ezen árak áthágása szigorúan büntetendő.

A húskimérésnél mint hatósági megbízottak közreműködni, és illetve jelen lenni Beke Mihály, Szabó Lajos, Csuzi Gergely, Csaplár József elvtársak bízhatnak meg, és kéretnek fel, kik ezen tisztséget felváltva egyenként teljesítik.

Mészárosok ezen véghatározatról külön jegyzőkönyvileg az utóbbinak felvételével haladéktalanul kiértesítendőök.

G. pont alatt a gabonatermés zár alá vételéről, H. pont alatt a volt községi jegyző végleges eltávolításáról, I. pont alatt Sajóssy Alajos direktóriumi tag lemondásáról tárgyalt a testület.

K.

Előterjesztetik előadó jzö által a kényszersorozás elrendelése tárgyában kiadott megyei Direktóriumi rendelet, és meghatározása az e tárgyban teendő mikénti intézkedéseknek, amelyhez Guttmann Árpád vm. p. megbízott azon felvilágosító kijelentését fűzi, hogy ezen elrendelt kényszersorozás nem jelenti feltétlenül a bevonulási kötelezettséget is, hanem egyelőre csak azt, hogy az ide vonatkozó vm. rendeleteknek, illetve jelentkezési kötelezettségnek mindenütt elégtétessék és végrehajtassék és hogy a katonai hadvezetőség tájékozva lehessen a rendelkezésre álló véderőről külelenség általi netáni megtámadtatás esetére, mivel neki koránt sincsen szándékában offensív fellépni, és hadjáratot viselni, s valószínű is, hogy a besorozottak be sem fognak vonulni.

A jelenlevő Hrabár katonai politikai megbízott az előző kijelentést megcáfolni igyekszik, és azon állítása mellett érvel, hogy a besorozott feltétel nélkül katonának tekintik, ha katona, be is kell vonulnia, sőt esetleg az apját és édesanyját is köteles legyilkolni, ha ezt tőle megkívánják.

Erre Fekete József tanácsstag kinyilatkoztatja, hogy ha utóbbi kijelentés a való, amit el is hisz, nem fog sorozásra menni csak akkor, ha előzőleg minden zsidó, burzsoá és volt felmentett eleget tett jelentkezési kötelezettségének, és illetve jelentkezett, mert ő már eléggé katonáskodott, és eleget harcolt, míg az előbb jelzettek fel voltak mentve, s épp ezért így menjenek ők előbb elől, és ő csak ezek után következhetik sorra.

Guttmann politikai megbízott erre kijelenti, hogy itt nincs valláskülönb-

ség, mindenkinek egyformán kell ki vennie az ő kötelezettségét, és tiltakozott az ellen, hogy épp egy tanácsstag tegyen önmagára ily megróvó kijelentést.

Véghatározat.

A sorozásra kötelezetteknek a kipuhatólásával és összeírásával az illető megyebeli biztos elvtársak bízatnak meg és utasítatnak.

Ezt követően segélyezési ügyek tárgyalattak, majd Guttman Árpád a Magyarországi Földmunkások Országos Egyesülete izsáki szervezetének megalakítására szólította fel a testületet, végül elhatározták, hogy az ellenforradalom leverése alkalmából táviratban üdvözlik Garbai Sándort és a Forradalmi Kormányzótanácsot.

Tintával írt tisztázat, Varga Dezső jegyzőkönyvvezető, Kovács Pál elnök, Vértes Jakab direktóriumi tag és Balog József, Krumholz Péter hitelesítők aláírásával. — B-KmL. Izsák. Közgyűlési jkv. 1911—1919. köt.

297.

HARTA, 1919. JÚLIUS 6.

A MUNKÁS- KATONA- ÉS FÖLDMŰVESTANÁCS JEGYZŐKÖNYVE A TESTÜLET ÁTALAKÍTÁSÁRÓL

Felvétetett Hartán 1919. évi július hó 6-án a munkástanács rendkívüli üléséről.

Jelen voltak:

Schneider Sebestyén h. elnök, Hedrich Henrik mézszáros, Schneider János, N. Klein János Beier, Lehoczki Péter Gröb, Arnold Márton Cz., Kónya Péter Mein, Hoffmann Péter Sch., Gröbl János L., Enisz Péter frei, Klamm Márton Gröb, Schneider János Gran, Szeidl János, Huner Péter Roth, Roth Péter frei, Frólich Péter Kuncz, Aulek Péter, Weber Salamon, Wolf Mihály, Kolb János.

I. Schneider Sebestyén mint helyettes elnök jelenti, hogy a f. évi június hó 23-án a hadügyi népbiztos megbízásából Kövess elvtárs a munkástanács

tagjainak a számát lepassztotta 49-ről 30-ra oly értelemben, hogy a munkástanácsnak csakis azok maradtak a tagjai, akiknek vagy semmi vagyonuk nincs, vagy csak nagyon kevés vagyonuk van, de lepassztotta a munkástanács tagjainak a létszámát azért is, mert nézete szerint a munkástanács annál könnyebben tud eredményes munkát végezni, minél kevesebb tagból áll. Ezen létszám lepassztás következtében a munkástanács tagjai maradtak: 1. Klein János Beier 2. Roth Péter frei 3. Helfritzh Márton Grób 4. Grób János 5. L. Schneider János N. 6. Hedrich Henrik mészáros 7. Enisz Péter frei 8. Wolf Mihály 9. Klam Márton Grób 10. Kolb János frei 11. Fröhlich Péter Kunc 12. Kónya Péter Mein 13. Kugelman György 14. Eichanner Fülöp 15. Weber Salamon L. 16. Lehoczki Péter Grób 17. Arnold Márton Cz. 18. Schneider Sebestyén 19. Szeidl János 20. Klementisz Pál 21. Schmels Péter Roth 22. Hoffmann Péter Loh, 23. Csizmadia József 24. Markó Mihály 25. Bugyi József 26. Kiss János 27. Sulek Péter 28. Lehoczki János Pfundt 29. Holszter József 30. Schneider János Gran.

A továbbiakban a Tanács bizottságait választotta meg a testület.

Tintával írt tiszttzat, Pintér Péter jegyző aláírásával. — B-KmL. Harta. Közgyűlési jkv. 1916—1928. köt. 50—51. p.

298.

SZABADSZÁLLÁS, 1919. JÚLIUS 9.

MIKLÓS IMRE POLITIKAI MEGBÍZOTT
JELENTÉSE A BELÜGYI NÉPBIZTOSSÁGNAK
AZ ARATÁSI MUNKÁK MEGKEZDÉSÉRŐL
ÉS A BESZOLGÁLTATÁSOKRÓL

5-én és 6-án a direktóriummal karöltve Szabadszálláson az aratások körül felmerülő nehézségeket intéztem, miután a termelési biztosok ebben az ügyben közömbösen viselkedtek.

7-én a munkás tanács ülésén tudomására hoztam a tanácstagoknak az összes aratásra vonatkozó rendeleteket. Általános panasz van a munkabérekre, mert az emberek ellátással együtt 70 koronás napszámokat kérnek,¹ ami

anarchiára fognak [így] vezetni, ezért kérnék erre vonatkozólag határozott utasítást adni Gyuriás elvtárrsal, ki a fentlevő bizottságnak annak idején precíz utasításokat nem adott. Az itteni földmunkások volt alelnökét, név szerint: Magyar Dávidot, kit a tanácstagok sorából és a földmunkások alelnökségéről lemondattam inkorrekt viselkedéséért, mire Rabinovits elvtárs figyelmeztetett táviratilag június 19-én, hogy vizsgáljam meg az ő működését, és arról táviratilag jelentsek direkt Rabinovits elvtárs nevére. Nevezett inkorrekt működését folytatja alattomban, és ezáltal úgy az aratási, mint a cséplési munkálatoknál nehézségeket támaszt.

8-án ismét erélyesen figyelmeztettem Magyar Dávidot, hogyha továbbra is így fog viselkedni, kénytelen leszek közérdekből letartóztatni, és Budapestre a forradalmi törvényszék elé szállíttatni. Megfigyelésre érdemes, hogy mennyire piszkos, mikor a fehérek itt voltak 3 óra hosszat, és még elmenésük után a nádba bújt, holott a direktórium és én a nép között emberfeletti erővel fáradtunk a nyugalom helyreállításáért. Persze ő azért bújt el, mert a község ellenszenvé őellene van, megjegyzem rovott múltú, mit a községi feketekönyv adatai igazolnak. (Bűnügy.)

8-án a járást akartam bejárni, de tudomásomra jutott telefonon, hogy itt Szabadszálláson ha nem leszek itt, esetleg Magyar Dávid és társai a már megindult aratást veszélyeztetik újabb követeléseikkel.

Pukánszky elvtárs, ki a nép között forog állandóan, és a nép kedveli, mert ügyes-bajos dolgaikat szívesen orvosolja, precíz adatokkal szolgál Magyar és társainak összes aknamunkáiról. Így kénytelen voltam a vonattól visszafordulni. Pukánszky elvtárs most különben a szénnel igen el van foglalkozva, mit tegnap jelentett telefonon Joanovits elvtársnak. Erre kérem Pest vármegye biztosát, hasson oda, hogy 1 vagon szenet a kovácsok részére sürgősen kiutaltatni, mert ellenkező esetben az egész gazdasági munka megáll.

Pukánszky elvtárs megérkezésének napján azonnal jelentkezett nálam, hogy minden tekintetben karöltve dolgozzunk.

8-án jelentkezett a kunszentmiklósi községből Bohács István elvtárs, kivel nem tudtam beszélni, aki a hét folyamán ismét fog jelentkezni.

Izsákról szintén jelentkezett Gutmann elvtárs e hó 7-én, kipanaszkodott, hogy nem bír egészséges munkát kifejteni, mivel Hrobár tábori rendészeti ezred politikai megbízottja beleavatkozik a direktórium és a munkástanács ügyekbe. Ezt én magam is tapasztaltam, olyannyira, hogy ha felülről le nem intik, akkor nem bírnak egészséges munkát kifejteni a járásban.

9-én a közélelmezés jelentkezett Budapestről név szerint: dr. Gillányi és Virág elvtársak Közélelmezés V/B osztályáról, és újólag követelték Marschall budapesti baromfikereskedő által kicsempészett és általunk beszállított baromfiak árát, 23 000 egynéhány koronát. A munkástanács, va-

lamint a direktórium a legnagyobb felháborodásának ad kifejezést, hogy baromficsempészt a közellátási népbiztosság ferde adatok alapján olyannyira pártolja. A beszolgáltatott baromfiak árát Koroknai elvtárs a község egy-
séges pénztárába helyezte el, és a község szükségleteit fedeztük belőle. Kérem Joanovits elvtársat, valamint a Belügyi Népbiztosságot odahatni, hogy a protekció megszűnjön, mert ezen állítások valóságáról meggyőződ-
tem.

Igenis fog baromfit szállítani Szabadszállás Budapestre, mint a múltban is tette, és tenni fogja a jövőben is, a proletárdiktatúra szellemében, egyenől elosztás mellett és nem kiváltságosok részére. Ennek ellenében ruhát, sőt, petróleumot és gyufát kérünk.

Egyes pontokra, ha szükséges, úgy részletes felvilágosítást küldhetünk.

Elvtársi üdvözlettel:
Miklós Imre
a kormányzótanács belügyi és
Pest vármegye biztosának járási
megbíz.

Tisztázat, tintával írt aláírással. — PIA. 603. f. 1/1003. 6. e.

1 Az 55. F. N. számú rendelet teljesítménybéréket állapított meg az aratómunkások részére. A részes aratók napi ellátás mellett a learatott gabona 1/8-át vagy katasztrális holdanként 140 koronát kaptak. (*Tanácsköztársasági Törvénytar.* Szerk. PONGRÁCZ Jenő. Bp. 1919. III. füzet. 65—66. old.) A napi ellátáson felüli 70 koronás napszámbér egyébként a nem részes arató férfi mezőgazdasági munkások napi bérének éppen a kétszeresét tette volna ki. (Uo. V. füzet. 128—130. old.)

299.

KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1919. JÚLIUS 11.

A FÉLEGYHÁZI PROLETÁR HÍRADÁSA ELREJTETT ÉLELMISZEREKRŐL

Gróf Móric gazdálkodónál a vörösőrök elvermezve a következő nagy mennyiségű élelmiszert találtak: 85 zsák rozs-búzát, 5 zsák lebbencset, 2 zsák tarkonyát, 10 métermázsa babot, 4 zsák köleskását, 777 tojást, 20 métermázsa árpát, 180 kilogramm zsírt, 300 kilogramm szalonnát és 96 kilogramm szap-

pant. A szalonna és a zsír a föld alatt már megromlott. Az élelmiszereket el-
kobozták, és a gróftól átadták a forradalmi törvényszéknek, amelytől majd
elveszi méltó büntetését.

Elrejtett élelmiszerek. — Félégyházi Proletár, 1919. július 11. (I. évf. 63. sz.)

300.

BUDAPEST, 1919. JÚLIUS 12.

RÉSZLET PEST-PILIS-SOLT-KISKUN
VÁRMEGYE MUNKÁS-, KATONA-
ÉS FÖLDMŰVESTANÁCSA INTÉZŐ
BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSJEYZÖKÖNYVÉBŐL:
A KÖZGAZDASÁGI ÉS A HADÜGYI OSZTÁLY
VEZETŐINEK BESZÁMOLÓJA;
A JELENTÉSEK VITÁJA

Az Intéző Bizottság július 12-i ülése elnöki jelentéssel kezdődött: az ország és a megye
politikai helyzetét, ezenbelül hangsúlyozottan a június ellenforradalmakat Joanovits
Sándor ismertette és értékelte. A fehéreneműk összegyűjtésével kapcsolatos kérdések
után a közigazgatási osztály vezetőjének beszámolója és a jelentés vitája hangzott el,
majd a közgazdasági osztály vezetője, Gyurjás József következett.

Gyurjás előadó beszámol a volt vármegyei gazdasági egyesület likvidálásá-
ról. Az élelmezés kérdésében az ország ellátása július hó 15-ig volt biztosítva.
Több község ellátása ügyében sürgősen kellett intézkedni. Nehéz volt gabo-
nát, méginkább lisztet kapni, mert az őrlés dolgában akadályok merültek
fel a szén miatt, amennyiben az egész ország csak 25 vagonra kap naponta.
Indítványozza, hogy az ország tekintse a cséplési és aratási munkákat a
legelsőknek. Ma minden szénkészletet, amely az országba érkezik, elsősorban
a mezőgazdasági munkák elvégzésére biztosítassanak, lehetőleg egy hónapi
időtartamra. Ez rendkívül fontos kérdés, mert a legtöbb község július 25—
30. táján abszolúte kenyér nélkül fog maradni.

Beszámol arról, hogy apró zavaroktól eltekintve a mezőgazdasági mun-

kák símán folynak. Ezek az apró zavarok az előbb kötött szerződésekből keletkeztek. Ahol magasabbak a munkabérek, mint ahogy a földművelési népbiztosság megállapította, ott a magasabb bérek meghagyattak. Komoly bajok nincsenek sehol. Sok helyen nem volt zsír, de e tekintetben is igyekeztünk intézkedni.

Ahol a gazdatisztekkel nem tudtak megegyezni, felhívatta ezeket, és alapos gyűrás után mindegyikkel elintézték a dolgot.

A szőlőmunkák kissé elkéstek, ennek oka az volt, hogy a kertészeti nap-számbér a munkások tömegeit csalta fel Budapestre. Gondoskodás történt azonban, hogyha kell, kényszerrel lássuk el a szükséges munkákat. Természetesen, ahol még erre vonatkozóan jelentést nem tettek, ott nem tudtak intézkedni. Nagyon helyesen oldotta meg a dolgot saját hatáskörében az abonyi direktorium, amely mindenkit munkába fogott azzal a szankcióval, hogy aki kivonja magát a mezőgazdasági munka alól, jöllehet egyéb elfoglaltsága nincs, azt kizárja az élelmezésből.

A csépléshez nagyon kevés szén lett rendelkezésünkre bocsátva. Minthogy pedig az élelmiszer készletek csak e hó 15-ig állnak rendelkezésre, azonnali szükségcséplésekre lesz szükség. Ezért a vármegyei ülés elé indítványt fog terjeszteni, hogy a kormányzótanács minden nélkülözhető szénkészletet vonjon el az ipari üzemektől a mezőgazdasági munkák gyors lebonyolítása céljából.

A rekvirálás körül szintén történtek bajok és nagy visszaélések. Itt-ott a direktoriumok is eldobták kissé a súlykot, ezt azonban leginkább sikerült kikorrigálni. Felpanaszolja, hogy a vörös hadsereg milyen kíméletlenül jár el a rekvirálásoknál, nem nézi, hogy fejőstehénről vagy fajbikáról van-e szó, hanem minden válogatás nélkül viszi el az állatokat. Ha a hadügyi népbiztosságnál szóváteszi, onnét a főparancsnoksághoz küldik az embert, a főparancsokságtól pedig megint vissza a hadügyhöz. Ezért utasítást adtak a községi direktoriumoknak, hogyha kell, karhatalommal szegüljön ellene az állatok elrekvirálásának. Szükséges ez azért, hogy a direktoriumok fedezve legyenek.

Az állategészségügy általában jól áll. Itt-ott mutatkozott járvány, így sertésjárvány. Ahol idejében közbeléphettek az orvosok, ott még sikerült megmenteni az állatállomány egy részét. E téren a vidéki lakosság előítéletével kell még megbirkózni. Helyel-közzel a szarvasmarhák között is lépett fel járványos betegség, úgyszintén a lovaknál is, de mindenüvé azonnal küldtek orvost, és a bajt sikerült lokalizálni.

A műszaki munkák szorgalmasan folynak tovább, természetesen az aratási munkák alatt csak a legszükségesebb részét végzik el.

A terméskilátás javulóban van. Míg a múlt ülésen 7—8-as, addig most

már 8—9-es terméskilátásról tehet jelentést, rozsban még jobb termésre lehet számítani. A tavaszi vetések most szintén szedik össze magukat. A kapásnövények a legutóbbi országos esőzések következtében nagyon megjavultak, így a tengeri és a burgonya is.

Még felemlíti, hogy a vármegyei földműves lakosságot igyekeztek a múltkori határozatnak megfelelőleg ruházati cikkel ellátni, szükségletre vonatkozó statisztikai adatokat is összeállították, azonban a külkereskedelmi központ, részint pedig a népgazdasági tanács magatartásán meghiúsult a dolog. Ponciustól Pilátusig küldözgették őket, látszott, hogy nem akarják az ügyet támogatni. Kérték azt, hogy ne a vármegyére bizzák a lebonyolítását, vegyék a saját hatáskörükbe, nekik csupán, mint akik kezdeményezői voltak az ügynek, azt biztosítsák, hogy a cikkek nagyobb részét ők kapják. Természetesen erről szó sem lehetett. Hivatkoztak arra, hogy már több megbízottat küldtek ki Bécsbe, akik ott milliókat elherdáltak eredmény nélkül. Ilyen kísérletezésekre már több mint 10—12 milliót dobtak ki, és árut még nem sikerült kapniok. Mindenesetre szomorú, hogy a legügyetlenebb kereskedő tud árut hozni Bécsből, és a mi közgazdasági zsemeink képtelenek rá. A határhoz közelebb levő vármegyei direktóriumok részben csempészúton tudtak áruhoz jutni. Pest megye e tekintetben nehezebb helyzetben van, mert neki még a vasutat is biztosítania kell, megfelelő számú vasúti kocsi engedélyezését kell eszközölnie. (Egy hang: Lehet, csak akarni kell!) Igen, hiszen csak az akaraton múlik, éppen ezt mondja ő is.

Kérték azt is, hogy biztosítsanak nekik néhány százezernyi korona kék pénzt, hogy a határállomáson ki tudják fizetni az árut. Erre sem voltak hajlandók, azt mondták, hogy nincs kék pénzük, ami van, az is más árukra szükséges.

Az egyedüli megoldás tehát az, hogy a megye saját hatáskörében próbálja az árut beszerezni, küldjön megbízottakat Bruckba vagy más határállomásokra, s ott vegye át a kínálgató árukat. Eddig kötelességszerűleg a kormányzótanács illetékes szerveit keresték meg ez ügyben, de most kénytelenek konstatálni, hogy ezek a szervek képtelenek hivatásuknak megfelelni, és így a jövőben kénytelenek lesznek saját szakállukra cselekedni, s akár legális, akár illegális úton az árut megszerezni. Reméli, hogy a direktóriumnak módjában lesz bizonyos összeggel disponálni, és ezzel a behoza-talt lebonyolítani.

Neuhausz Vilmos felhívja a figyelmet arra, hogy a katonaság részéről kiküldött bevásárlók ezt a megbízatásukat nagyon sok esetben a saját meggazdagodásukra használják fel. Ami az erőszakoskodásokat illeti, ő mint a váci járás politikai megbízottja, ebben már többször megakadályozta

őket. Ezt azért mondja, mert általában helyesebbnek tartja, ha a politikai megbízottak a maguk felelősségére azonnal intézkednek, s nem előbb a központba küldenek jelentést, mert így az egész dologgal elkéshetnek.

Molnár Varga Géza szóváteszi, hogy a vöröskatonák a szocializált birtokokról egyszerűen elviszik a faji állatokat. Hiába jelentik a járási direktóriumoknak, ezeket az állatokat a következő órában már le is vágják. Ezért az ő járási direktóriuma már kiadta a rendeletet a községi direktórium[ok]-nak, hogy ilyen esetben azonnal a helyi vörös őrséggel lépjenek érintkezésbe, és így gátolják meg az állatok elvitelét. De a vörös őrség nem megbízható, vagy ha akcióba lép is, a bevásárlók elmennek, és nemsokára egy autómobilnyi katonával térnek vissza, s így erőszakolják ki az állatok elvitelét. Indítványozza, intézzenek átiratot a hadsereg főparancsnoksághoz és a hadügyi népbiztossághoz, oktassák ki a vörös katonákat, hogy így a közéletmezés csődbe jut.

Medveczky Jenő mint a monori járásban szocializált birtokok politikai megbízottja felpanaszolja az ott uralkodó állapotokat. A gazdasági felügyelők majdnem kivétel nélkül a legközönségesebb burzsoák. Eseteket hoz fel ennek igazolására. Így pl. Auerhammer gazdasági felügyelő a dánosi volt Wekerle-birtokról még most is kocsiszámra küldözte be az élelmet, egész levágott borjúkat. Nem érti, hogyan lehet ilyen gazdasági intézőket kinevezni. Földváry Bertalan volt szolgabírónál a múltkor egy vendég volt, aki a földművelésügyi népbiztosság tisztviselőjének adta ki magát, és arra presszionálta a földmunkásokat, hogy Földváryt kívánják vissza volt birtoka gazdasági vezetőjéül. Nem tudja, hogy az ilyen dolgok az Alkotmány utcából, Farkas elvtárstól, vagy a megye égisze alatt álló Nádor utcai hivatalból indulnak-e ki. Azokat, akik kinevezték ezeket a gazdasági vezetőket, piszkos csirkefogóknak, gazembereknek tartja. Parasztokat állítsanak oda gazdaságok vezetésére, mert a mostani gazdasági vezetők az ellenforradalmat szítják, s aki kinevezi őket, az is közönséges ellenforradalmár. Kéri ez ügyben a vizsgálat megindítását, és a mostani gazdasági vezetők eltávolítását. A szocializált birtokok bizalmi emberei le akarják tenni a tisztségüket, mert semmi hatáskörük nincs, egyedül a tagsági díjakat szállítják a központba.

Gyuriás József felvilágosításul megjegyzi, hogy a birtokreform előkészítő munkálatait az úgynevezett népgazdasági hivatal végzi, és a tulajdonképeni szervezési munkával a szocializált birtokok központja bízott meg, amelynek Farkas elvtárs áll az élén. Természetes, hogy az összes szocializált birtokok gazdasági vezetői állása felett ők rendelkeznek, és nem a megye. A megye tehát ezek ellen legfeljebb politikai szempontból folytathat vizsgálatot, az aktákat legfeljebb átteheti Farkas elvtárhoz, az Alkotmány utca

29. alá, ahol azokat azután félreteszik. Ezért ha a gazdasági vezetőkkel bajok voltak, ő inkább berendelte, és a munkások egy-két bizalmi férfit elött alaposan lehordta őket. Ez leginkább használt is.

Ő megmondja őszintén, hogy a kormányzótanács vagy a földművelésügyi népbiztosság rendeleteitől kénytelen nagyon sok esetben eltérni, mert azok akik kiadják az ilyen rendeleteket, nem mérlegelik a külső helyzetet.

Ismétli, a megye vizsgálatot nem indíthat. Ez nagyon kellemetlen helyzet, reméli, hogy ez meg fog változni, mert a földműves proletárok már kezdik belátni, hogy helyzetük nem változott, ővelük éppúgy rendelkezik, éppúgy letegezi őket a gazdasági vezető most is, mint azelőtt. Reméli, hogy legközelebb alkalma lesz erre vonatkozólag reformjavaslatokat tenni.

Elnök felhívja Medveczky elvtársat, hogy tartózkodjon az olyan kijelentésektől, mint amilyeneket az előbb tett.

Medveczky Jenő fenntartja kijelentését.

Kellner Sándor nem hagyhatja szó nélkül Molnárnak a Vörös Hadsereg vonatkozólag tett megjegyzéseit. A vöröskatonák szocializált birtokokról semmit sem vittek el. (Élénk ellentmondások.) Ha talán mégis elvittek volna valamit, ebben csak a létfenntartás követelményei vezették a vörös katonákat. Megállapítja, hogy a hadsereg elég fegyelmezett, és ha egyesek visszaéléseket követnek el, azt főlöszleges a vármegyei intézőbizottság előtt bejelenteni, és úgy tünteti fel a helyzetet, mint ha a hadsereg nem állana a helyzet magaslatán.

Amit Medveczky a kinevezésekről említett, az is tévedés. Be kell mindenkinek látnia, hogy szakemberek nélkül az uradalmakat nem lehet vezetni. Ha vannak csirkefogók és gazemberek, akkor ezek nem a földművelésügyi népbiztosok, hanem a helyi bizalmi férfiak, akik a munkások közül kerültek ki, és akiknek égisze alatt lehet a felpanaszolt visszaéléseket elkövetni. Azok a csirkefogók, akik szemet húnynak a visszaélések előtt.

Egyetért Gyuriással abban, hogy az összes közüzemek álljanak meg, és a rendelkezésre álló egész szénmennyiséget a cséplésre rezerválják. A tanácsköztársaságnak nincs sürgősebb feladata, mint a termények tisztességes betakarítása. Július 16-án egyes falvakban a szegények teljesen kenyér nélkül lesznek. Ha nem tudjuk a termést az egész országban gyorsan betakarítani, és kellő szénmennyiséggel a cséplést és az őrlést elintézni, akkor a proletárdiktatúra nem állhat fenn tovább. Ha a szénmennyiségnek erre a célra való felhasználását egyes népbiztosságok akadályozzák, akkor ő is azt mondja, hogy seprút kell ragadni, és a proletariátus ellenségeit ezekből a népbiztosságokból ki kell kergetni. Tudjuk, hogy sok szénünk nincs. Az üzemek fele szénhiány miatt máris áll. Széntermelésünk sincs. Ha az összes szénmennyiséget nem a cséplésnél használjuk fel, akkor egy-két hónap múlva

nemcsak hogy minden termésünk elveszettnek tekinthető, hanem megállnak az összes gyárak is, mert nem fogunk a munkásoknak kenyeret adni tudni.

Élelmezés tekintetében különösen Pest vármegye van rossz helyzetben. Az ellenforradalom hatásaként azokban a községekben is minden továbbiak nélkül eltűnt az élelem, amelyek eddig még adtak a főváros ellátására élelmi-szert. Ebben a helyi proletárok a hibásak, akik szövetért, cipőért, ruháért a saját fejadagjukat is odaadogatták, bár igaz, hogy kényszerűségből tették, mert mezítelenül nem járhattak.

A textilárak beszerzését illetőleg azon a véleményen van, hogy a többi vármegyék mintájára Pest vármegyének is meg kell szerveznie a csempész-kereskedelmet.

Hankovszky Zoltán megnyugtató bejelentést tesz, hogy július 15-ig húsz vagon lisztet, a július 15-én kezdődő időszakra pedig előlegül 120 vagon lisztet utaltak ki éppen a mai napon a vármegyének. Összesen tehát 140 vagon liszt áll rendelkezésre, ami arányos elosztás révén a legnagyobb szükségén segíthet.

Ami a textilárak beszerzését illeti, jelentheti, hogy máris érintkezésbe léptek egy újpesti céggel. Reméli, hogy a legközelebbi időben Pest vármegye is hozzá fog jutni ilyen áruhoz.

Ismerteti ezután a forradalmi kormányzótanács 82. számú rendeletét, amely a gyümölcs- és főzelékfélék forgalomba hozatalának szabályozásáról szól.

Nagy János megjegyzi, hogy a vidéken egyik hibás intézkedés a másikat éri. Így az ő községében¹ egy volt ügyvédet neveztek ki szocializálási biztosnak, aki azután természetesen visszaélt a munkásság érdekeivel. Kérdi továbbá, hogy az ottani földmunkások megtarthatják-e továbbra is azt a három pusztát, melyet már régtől fogva ők munkálnak meg, s ahol a legsűrűbben meg kellene kezdeni az ugarolást.

Zsoldos Vilmos szerint az ellenforradalom az egyes gazdaságok vezetőitől indult ki. Ezek bűjtogatják fel a munkásokat, s ha baj van, ők az elsők, akik meglógnak, s a teljesen nincstelen proletárok azok, akik a Szamuely elvtárs által végrehajtott kivégzéseket elszenvedik. Ajánlja, hogy a gazdatisztek mellé megbízható proletárokat nevezzenek ki, akik minden szavát és cselekedetét ellenőrizzék ezeknek a gazdasági vezetőknek, mert máskülönben az ellenforradalmi mozgalmat elfojtani nem lehet.

Az a benyomása, hogy az ellenforradalomnak egyik célja az, hogy majd az osztagokba rakott gabonát felgyűjtsa. Szükségesnek tartaná, hogy az ott dolgozó munkások fegyverrel legyenek felszerelve, hogy a termést meg tudják védelmezni.

Jelenti, hogy az ő vidékükön a termés jó közepesnek ígérkezik, és az

utóbbi esőzések folytán a burgonya és kukorica is felvirágzott.

László Arnold javasolja, hogy még mielőtt a népgazdasági tanács propagandája ideérkeznék, válasszák meg a propaganda intézőbizottságot. Úgy gondolja ezt a bizottságot összeállítani, hogy annak az intézőbizottság tagjai lennének a tagjai, mert ezt a kérdést nem szabad külön szervekre bízni.

Kifogásolja, hogy Gyuriás elvtárs nem tette szóvá a fejadag kérdését. Kifogásolja, hogy Budapest élelmezését még rosszabb kulcs szerint óhajtják megvalósítani, mint tavaly. Az így megállapítandó fejadagolás a legnagyobb izgalmakat váltja ki a parasztságból és az ipari proletariátusból is.

Indítványozza, hogy határozza el az intéző bizottság, hogy tavaly a mezőgazdasági munkások részére megállapított fejadag ebben az évben az ipari munkásokra is érvényes legyen.

Nem tartja megfelelőnek a zsírelosztás módját sem. A tavalyi intézkedések olyan hibásak voltak, hogy azon lépten-nyomon toldozni-foldozni kellett. Az intézőbizottságnak meg kellene határozni azt a minimális zsírmennyiséget, amelyre egy háztartásnak szüksége van, és azt követelnie kell. Panaszoja, hogy a szénellátás is igen rossz, mert a bejelentett igényeknek csak 10 százalékát utalják ki. Így nem lehet a cséplést biztosítani, mert így a gabonának egy része elrothadna. Indítványozza, hogy az intézőbizottság követelje Pest vármegye részére a megfelelő szénmennyiséget.

Nem helyesli a zöldségtermékek rekvirálására, szállítására és vásárlására vonatkozó hirdetményben lefektetett elveket² sem. Ezen a téren óriási mulasztások történtek, s a zöldségtermékek nagy mennyisége megrothadt. Szükségesnek tartaná legalább bizonyos mértékben a szabadkereskedelem megindítását, ami által kikerülhető volna, hogy ilyen nagy mennyiség elrothadjon. Addig, amíg a megfelelő szervek ki nem alakulnak, addig a szabadkereskedelemnek módot kell adni.

A gazdasági egyesület felosztását ezért kellett követelnie a vármegyének is és az összes szakszervezeteknek, mert az reakciós intézmény volt. Az abban meglévő erőket és értékeket azonban nem szabad elpusztulni hagyni. A gazdasági egyesületnek mint oktató [és] szervező testületnek továbbra is fenn kell maradnia.

Elnök ismerteti Gyuriás József indítványát, amely szerint mondja ki az intézőbizottság, hogy a vármegyei direktórium sürgősen keresse meg a kormányzótanácsot, hogy a cséplés biztosítása céljából sürgősen utaljanak ki szemet, még akkor is, ha néhány nélkülözhetetlen ipari üzemnek emiatt szünetelnie kellene.

Az indítványt az intézőbizottság elfogadja.

Kellner Sándor jelentést tesz a pénztár átvizsgálásának eredményéről, és konstatálja, hogy semmiféle visszaélést nem találtak. Konstatálja azon-

ban, hogy a pénztári kezelés igen kezdetleges, könyveket nem vezetnek, csak naplót, a számlák és utalványok azonban teljesen rendben vannak.

Pénztári maradványegyenleg 413 953 korona 50 fillér, amiből azonban a június elseje utáni 146 000 korona kiadást már a legközelebbi pénztár-vizsgáló bizottság fogja megvizsgálni.

Az intézőbizottság a jelentést tudomásul veszi, és a direktoriumnak a felmentvényt megadja.

Stark Péter panaszolja, hogy Ráckeven egy kastélyban tizennyolc láda fehérműt találtak, amit el is akartak szállítani, de a belügyi népbiztosságtól Földes rájuktelefonált, hogy onnan semmit nem szabad elvinni, csak annak, akit ő oda kinevez, és letartóztatással fenyegette a direktoriumot, ha onnan valamit el akar vinni. A népbiztosságnál rettenetes bürokrácia uralkodik, a régi miniszteri tanácsosok ma is bent vannak, és azok dirigálnak, semmiféle intézkedést nem adnak ki egységes szellemben. Itt van pl. a kék pénzről szóló rendelet, amelyik azt mondja, hogy nem szabad kék pénzzel vásárolni, egy másik rendelet pedig azt mondja, hogy jelentsék fel azt, akinek kék pénze van, és fele a feljelentőé.

Kifogásolja, hogy László elvtárs a fejkvóta kérdésében csak a földműves proletárok érdekeit tartja szem előtt, holott az országnak más lakosa is van mint földműves. Ha van elegendő termés, akkor fel kell emelni mindenkinek a fejadagját és a zsíradagját is. Annál inkább fel kell emelni a városi proletár fejadagját, mert az hátrányban van a falusiakkal szemben, akinek inkább megvan a módja és alkalma a baromfitartásra, és könnyebben hozzájut a tejhez is, disznót is hizlalhat, tehát zsírellátás kérdésében is előnyösebb helyzetben van, mint a városi proletárság.

Elnök megjegyzi, hogy László elvtárs is ezt mondotta.

Stark Péter: A zöldségárúsításra vonatkozólag nem tartja megengedhetőnek a szabadkereskedelmet, mert hiszen a mai szerencsétlen helyzetet nem a proletárdiktatúra hozta létre, és a zöldségüzem felállítására a háború okozta zavarok és uzsora kényszerítette. Ma nincs szabadkereskedelem, mégis azt látjuk, hogy hallatlan uzsoraáron árúsítják a zöldség- és gyümölcsfélét, csakhogy így a maximálás folytán egyáltalán nincs is áru. Az elrothadás okát abban látja, hogy a vasútak szabotálnak, és a népbiztosságok sem kellőképpen intézkednek. A kereskedők az áruk javát szállítják, és elrothadva jut a hatósági üzemnek. Ha a szabadkereskedelmet megszüntetik, akkor el lehet látni a közönséget.

Molnár tiltakozik az ellen, mintha ő a vörös hadsereget megtámadta volna. Tény azonban, hogy a vöröskatonák a fajállatokat erőszakkal elvették, szintúgy hízódisznókat; kívánja, hogy az aratóknak a fejadagon kívül a megfelelő aratórészt megahyagassék.

Sassi György kifogásolja, hogy a vidék által felküldött főzelék és gyümölcs nem kerül a proletárhoz, a zöldségközpont működése nem megfelelő. *Helyesli László* elvtárs indítványát, amely szerint várme [gyei] népgazdasági tanács alakuljon meg. Ha a főzelék és gyümölcsfelhozatal ügyét nem rendezik, a vidék szövetkezni fog a munkásokkal, és közvetlenül a gyáraknak fog adni mindent, hogy onnan vidéki termékeket kaphasson.

Elnök lezárja a közgazdasági vitát. Konstatálja, hogy az intézőbizottság álláspontját *László Arnold* elvtárs képviseli, hogy ti. a 150-es intézőbizottságban a vármegyének az a hivatalos álláspontja jusson kifejezésre, hogy a fejkvóta nem a régi, hanem 20—25 kiló közötti mennyiségben állapítassék meg. (Helyeslés.)

A gazdasági és a hadügyi kérdések között a megye művelődési helyzetével és a propaganda fokozásának lehetőségeivel foglalkozott az intézőbizottság.

Vörös Sándor előterjeszti a hadügyi jelentést. A legutolsó ülés óta 318 ügydarab érkezett be, valamennyit feldolgozták. A közbiztonság, eltekintve a lezajlott ellenforradalmi mozgalmaktól, tűrhető. A közbiztonság a dunavecsei, kalocsai és kiskőrösi járásokban volt egy időre megingatva, azonban a vörös őrség sikeresen elnyomta az ellenforradalmat. Ez alkalommal meggyőződtek arról, amit már a múlt ülésen is szövéttettek, hogy a vörös őrség legnagyobb része megbízhatatlan. A fő baj az, hogy az őrségek legnagyobb-részt helybeliekből állanak, és az atyafiaskodás megrontja a fegyelmet. Így megtörtént a legutóbbi eseményeknél, hogy 50 860 ellenforradalmár lefegyverzett 20 830 felfegyverzett vörösőrt.³ A legsürgősebb kicserélésekre van tehát szükség. Különben úgylis napirenden van a vörös őrség országos szervezése, nevezetesen megyei parancsnokságokat szerveznek, és állítólag a megyék véleményét is ki fogják kérni a szervezés tekintetében.

Kifogásolja még, hogy a vörös őrség korábban kiadott rendeleteivel ellenkező állápontra helyezkedve, legutóbb kiadott egy körrendeletet, amelyben a parancsnok hangsúlyozza, hogy a vörös őrség és a volt csendőrség a helyi direktóriumoktól független, s így azok vele nem rendelkezhetnek. Ilyen körülmények között kénytelen volna a katonai osztály éléről távozni. Beszámol ezután a sorozásokról. Az előbb említett járásokban az ellenforradalmi események miatt kissé késedelmet szenvedett a sorozás. Az eredmény maga — ismerve a kisgazdák nagy antipátiáját — tűrhetőnek mondható, sorozóbizottságoknak azonban különböző trükköket kellett alkalmaznia, hogy az embereket rákényszerítsék a jelentkezésre. Így elzárták néhol a falut,

megakadályozták, hogy a mezőre kimehessenek dolgozni stb., s így nagy nehezen sikerült 41 200 embert lesorozni. Ebből alkalmas kiképzett 10 427, alkalmas és kiképzetlen 5084, alkalmatlan pedig 25 392. Természetesen igen sok járásban még pótsorozást kell elrendelni, amit azonban az aratási és cséplési munkák idejére egyelőre elhalasztanak. Szomorúan kell konstatálnia, hogy egyes helyeken még a községi direktóriumok tagjai sem jelentek meg a sorozó bizottság tagjai előtt.

Elnök: Csapnivalók!

Vörös Sándor: Úgy van, csapnivalók. De a községi pártszervezetek sem tették meg a kötelességüket, nem fejtettek ki kellő propagandát. (Felkiáltások: Nincs pártélet a vidéken!) Sok helyen nem is tudták, hogy mikor van a sorozás.

Neuhausz Vilmos: Nem is igen volt idő az előkészületekre.

Vörös Sándor: Sorozási eredmény tekintetében főként az abonyi és a monori járás tűnik ki. A lószorozáson 1343 lovat vettek be. Most, miután a vörös hadsereg részben demobilizált, a katonai szolgálatra alkalmatlan lovakat kiadják munkára.

Hadsegélyezési ügy 29 fordult elő. Valamennyit áttették a hadsegélyezési hivatalhoz.

Lei Péter szerint is a vörös őrséget úgyszólván semmire sem lehet használni. Mikor mint sorozó bizottsági tag össze akarta velük szedetni az embereket, ahelyett elmentek berúgni, úgy hogy még az ő lefegyverzésükre kellett embereket hozatni. Óriási létszámban vannak ezek a vörös őrok, de abszolúte nem törődnek szolgálatukkal. Egy egészen új szervezetet kellene az országban felállítani, mindenesetre azonban a vörös őrség megszervezésénél a megyének szerepet kell juttatni. Ezt követelnie kell az intézőbizottságnak.

Elnök jelzi, hogy már meg is alakult a vörös őrség megyei szerve. Néhány nappal ezelőtt jártak nála bemutatkozni Schlösser és Bródi kinevezett parancsnokok. Ő a vörös őrség országos főparancsnokságánál tiltakozott az ellen, hogy nem a direktórium alá rendelik ezt a szervet, mert a maga részéről csak úgy tud elképzelni helyes munkát, hogyha a direktórium rendelkezik ezzel az alakulattal, különben semmi értelme sincs. Azt semmiesetre sem fogják tűrni, hogy kvázi a megyei direktórium fölé egy régi csendőri vagy rendőri alakulatot állítsanak. Hogy az ilyen régi centralisztikus, bürokratikus rendszer mit jelentene, azt a legutóbbi ellenforradalom idején látták, amikor az országos főparancsnok nem tudott 30 embert rendelkezésre bocsátani.

Több tárgy nem lévén, az ülést két óra 25 perckor bezárja.

Másolat. — PIA 600. f. 3/19. ö. e. 536—551. p. és 554—55p.

1 Kalocsa. Az említett ügyvéd Madarász Dezső.

2 Ezt a munkát az Országos Burgonya-, Zöldség- és Gyümölcs központ végezte, amelyet még április elején szerveztek meg. (*Tanácsköztársasági Törvénytár. Szerk. PONGRÁCZ Jenő. Bp. 1919. I. tüzet. 94—95. old.*) A termelők a helyi gyűjtőtelepekre szállították áruikat, ahol fehérpénzzel fizettek. Az árut a helyi telepek árusították, ill. Budapestre szállították. (*Magyar Újvilág, 1919. július 11. — IX. évf. 102. sz.*) A gyakorlatban azonban a közvetlen árucere tendenciái is jelentkeztek. (Lásd erre e kötet 296. számú dokumentumát.)

3 Mindkét szám irreális. Az ellenforradalmárok száma semmiféleképpen sem haladta meg a tízezetet (lásd a 288. számú dokumentumot), a vörösörök száma pedig inkább százakat, s nem ezeket tett ki, hiszen az egyetlen megmaradt részletes létszámkimutatás szerint egy járásban 170—180 vörösőr teljesített szolgálatot. Az egész Duna—Tisza köze közbiztonsági feladatait egyetlen ezred látta el, amelyből a kalocsai, kiskőrösi és dunavecsei járásra egy zászlóalj jutott. Ennek létszáma 5—600 fő lehetett. (ROMSICS, 1974. 97. old.)

301.

BUDAPEST, 1919. JÚLIUS 14.

A BELÜGYI NÉPBIZTOSSÁG LEIRATA PEST-PILIS-SOLT-KISKUN VÁRMEGYE KORMÁNYZÓTANÁCSI BIZTOSÁNAK A TÁJÉKOZTATÁS ÉS PROPAGANDA FOKOZÁSÁRÓL

A magyarországi szocialista-kommunista munkások pártjának titkárságától nyert értesülés szerint Páhi községben a tanácsköztársaság rendeleteit egyáltalán nem ismerik, minek folytán nem tudnak intézkedni és alkalmazkodni.

A szesztilalmat egyáltalán nem tartják meg.

Felhívom az elvtársat, hogy a szellemi termékek orsz. tanácsának terjesztési osztálya útján rendelje meg a vármegyei intézőbizottság költségére az eddig megjelent rendeletek köteteit, és gondoskodjék arról, hogy azok minden járásban, nagyobb községben és a volt körjegyzőségek székhelyein a tanácsok rendelkezésére álljanak.

Egyébként is a járások megbízottai utasítandók lennének, hogy az egyes községekben alapos és részletes vizsgálat tárgyává tegyék azt, hogy a helyi

intézőbizottságok vezetői ismerik-e az érvényben levő rendeleteket, és az intézkedések megfelelnek-e a tanácsköztársaság alkotmányának és a forradalmi kormányzótanács vagy a népbiztosságok rendeleteinek.

A népbiztos helyett:¹

Fogalmazvány. — PIA. 603. f. 1/613. ó. e.

¹ A szöveg mellett tintával: „R. földes.” Az irat tisztázata július 17-én postázták.

302.

KISKUNHALAS, 1919. JÚLIUS 15.

A MUNKÁS-, KATONA-
ÉS FÖLDMŰVESTANÁCS INTÉZŐ BIZOTTSÁGÁNAK
JEGYZŐKÖNYVE A SZÜKSÉGCSÉPLÉSRŐL
(RÉSZLET)

A 335. napirendi pont előtt egyedi szociálpolitikai kérdésekkel foglalkozott a testület. Tudomásul vette a városi villamosmű szocializálását, majd az új zöldségárak megállapítását.

335. Mig G. Károly jelenti, hogy a lizthiányra való tekintettel a közellátási hivatal kénytelen volt szükség csépléseket elrendelni; folyó hó 17-én [?] Kolozsváry Kis István örökösei és Babó Benó gazdaságában történt szükségcséplés, a jövő héten pedig Krammer testvérek gazdaságában. Kéri az intéző bizottságot, hogy a gépekhez megfelelő munkaerő kirendelése és a munkások étellemezése iránt intézkedjen.

Megbízatik a direktorium, hogy a szükség-cséplést végző gépekhez hirdetmény útján munkásokat keressen. Amennyiben önként kellő számú munkás nem jelentkezik, a szükséges munkaerőt közérőként rendelje ki.

A munkásoknak kenyérrel való ellátása iránt a közellátási hivatal gondoskodjon, a direktorium pedig felhívatik, hogy nevezett gazdálkodókat hívja fel, hogy a munkások étellemezéséről gondoskodják.

A közölt részlet után elhatározta a testület, hogy a közalkalmazottak zenekarának nagybőgőt vesz. Utolsó napirendi pontként a Közellátási Hivatal alkalmazottainak fizetésrendezésével foglalkozott.

Tintával írt tiszttzat, Kovács Sándor elnök, Heiszler Gyula és Mig G. Károly hitelesítők, valamint olvashatatlan kézjeggyű jegyzőkönyvvezető aláírásával. — B-KmL. Kiskunhalas. Intéző Bizottság jkv.-e. 208—217. p.

303.

BUDAPEST, 1919. JÚLIUS 15.

A NÉPGAZDASÁGI TANÁCS
FÖLDMŰVELÉSÜGYI FŐOSZTÁLYA ÁLTAL
RÉTHFALVY JENŐ RÉSZÉRE
A DUNA-TISZA KÖZÉN LÉTESÍTENDŐ
FARMGAZDASÁGOK SZERVEZÉSE ÜGYÉBEN
KIÁLLÍTOTT MEGBÍZÓLEVÉL

A Népgazdasági Tanács földművelésügyi főosztálya kiküldi

R É T H F A L V Y J E N Ő

alkalmazottat a farmgazdaságok szervezése és a budapesti fejmunkások ki-telepítése ügyében szükséges adatok beszerzése, tájékozódás, nem különben a kirendeltségek működésének megvizsgálása céljából.

Felhívatnak a katonai és polgári hatóságok, hogy őt ezen országos fontoságú működésében a legmesszebbmenő támogatásban részesítsék.

A helyi direktóriumok utasítatnak, hogy nevezett kiküldött kiszállásai alkalmával részére megfelelő szállás, ételmezés és fuvarról gondoskodjanak.

Nevezett kiszállásai alkalmával a vasútnak mindenféle szerelvényein jogosult utazni, és a személyvonatoknál levő futárkocsit felhasználni.

népbiztos
a Népgazdasági Tanács Elnöke

Fogalmazvány. — OL. L. 17. 3375/1919. sz. (4. csomó)

NAGYKÖRÖS, 1919. JÚLIUS 16.

A NAGYKÖRÖSI NÉPÚJSÁG KÖZLEMÉNYE A SZELLEMI TERMÉKEK ORSZÁGOS TANÁCSA HELYI FIÓKJÁNAK FELÁLLÍTÁSÁRÓL

A „Szellemi Termékek Országos Tanácsa” Nagykőrösön fiókot állított fel, amelynek célja az, hogy a Tanács által kiadott röpiratokat és füzeteket terjessze. Ezen fiókban (Kossuth Lajos-tér 35. sz., volt Schiffer-féle üzlet) kaphatók azon felvilágosító füzetek és könyvek, amelyekből mindenki könnyen megismerheti azt a programot és célt, amin a Tanácsköztársaság alapja nyugszik. Ma már mindenkinek fontos érdeke, hogy a kommunista elvekkel megismerkedjék, mert így igen sok visszás állapot elkerülhető lesz. Ezen körülményt különösen Nagykőrös közönségének figyelmébe ajánljuk. A terjesztés célszerű kezelése érdekében proletárlányokat is alkalmazunk, akik a magánfeleket a könyvekkel látogatni fogják, valamint az időközben megjelenő röpiratokat díjtalanul házhoz hordják. Felhívjuk a tanító elvtársak szíves figyelmét is az őket érdeklő könyvekre, valamint „A Forradalmi Kormányzótanács és Népbiztosságok Rendeletei” című kiadvány eddig megjelent füzetekre.

Napi hírek. — Nagykőrösi Népszó, 1919. július 16. (I. évf. 90. sz.)

A FÉLEGYHÁZI PROLETÁR SZERKESZTŐSÉGI CIKKE A JÚLIUS 14-I NÉPGYŰLÉS SIKERTELENSÉGÉNEK OKAIRÓL

A kiskunfélegyházai szocialista-kommunista munkások magyarországi pártja vasárnap délelőtt fél 11 órára egy népgyűlést hirdetett, melyen az előadó Kitajka Lajos budapesti elvtárs lett volna.

Sajnos, ezen napokon át hirdetett népgyűlés egyáltalában nem sikerült; nem pedig azért, mert most már teljes bizonyossággal megállapítható azon tény, hogy a félegyházi szakszervezetek — ha ugyan léteznek — egyáltalában nem állanak hivatásuk magaslatán, s a másik nagy hátránya pedig a gyűlés sikertelenségének az volt, hogy Kitajka Lajos elvtárs nem érkezett meg Budapestről;¹ hogy mi okból maradt el a megérkezése Kitajka elvtársnak, azt ma még nem tudjuk, de egyenesen felszólítjuk a félegyházi pártvezetőséget, hogy ezt a már többször megismételt elmaradási dolgot a leg-sürgősebben orvosoltassa a budapesti pártvezetőséggel, mert az már még sem járja, hogy most — amikor Magyarország munkássága ilyen rendkívüli komoly időket él — a központból leküldött szónok valami másodrangú kérdés miatt ne jöjjön le az előadást megtartani.

Tudnia kell Kitajka elvtársnak azt, hogy őket ilyen rendkívüli időben azért küldik le Félegyházára, hogy az itt ma még nagyon gyenge lábbon álló szocialista-kommunista munkásokba új erőt, új hitet öntsön, s a szocialista eszme nagy igazságairól ő — az idegen — a félegyházi munkásságot még jobban meggyőzze.

Értehető lenne az ilyen elmaradás akkor, ha az illető szónoknak valami rendkívüli fontos dolgai jöttek volna közbe — ami halasztást egyáltalában nem tűr — s akkor táviratilag értesítette volna a pártvezetőséget elmaradása okáról, s akkor — az idejében megjött értesítés alapján — gondoskodni lehetett volna más előadókról; mert semmi sem kényesebb, mint az, ha egy elvtársat csak úgy gyorsan beugratnak egy gyűlés megtartására — amire egyáltalában nem készült — és semmi újat nem tud mondani — készületlensége miatt.

A másik nagy ok, hogy a gyűlés egyáltalában nem sikerült: a szakszervezetek részvétlenségében keresendő.

Napokkal ezelőtt meg lett hirdetve, hogy a vasárnap délelőtti gyűlésre a gyülekezés a szakszervezetek helyiségében történik meg, s onnan a felvonulás — zászlók alatt — a gyűlés színhelyére.

A legnagyobb abszurdum, fegyvelmetlenségre való dolog az, amit a vasárnapi népgyűlésen is tapasztaltunk.

Nem hogy zászlót nem láttunk egyáltalában sehol, hanem még a szakszervezetek tagjai közül is alig lehetett egy pár iparos embert a gyűlésen látni.

A gyűlés hallgatói — mint rendesen — újra a földmunkásokból kerültek ki, akiken meglátszik az, hogy ha még ma nem igen tudnak is a szocializmusról, csak keveset, de meg van bennük az akarat ahhoz, hogy tanuljanak, s a szociális eszmének hú és megbízható katonái legyenek.

A földmunkás elvtársak taníttatásáról a legsürgősebben gondoskodnia kell a helybeli pártvezetőségnek.

A szakszervezetek vezetőségét — és minden egyes tagját — a leghatározottabban felhívjuk, hogy az eszme iránti kötelezettségének tegyen eleget, és minden erejét és idejét az eszme ügyének szentelje, mert ha még ezután is ezt a részvétlenséget, tunyaságot, nemtörődömséget tapasztaljuk, akkor módot keresünk arra, hogy a felületes emberek megkapják a megérdemelt büntetésüket, de azt még sem tűrjük, hogy a szociális eszmét Félegyházán egyes tehetetlen és lelkiismeretlen emberek lejárassák.

Vagy talán azt hiszik az itthonmaradottak, hogy a Vörös Hadseregben szolgálatot teljesítő régi, megbízható, öntudatos elvtársak sohasem jönnek vissza a harcterektől, és ezt a lelkiismeretlenséget nem tudják megtorolni?

Ha ezt hiszik, akkor nagyon csalódnak; azok visszajönnek nem is oly soká, és szigorúan felelősségre vonják azokat, akik a kötelezettségüknek idehaza nem tettek eleget!

A pártvezetőség szíves figyelmébe ajánljuk a fenti dolgok orvoslását.

A vasárnapi népgyűlés tanulságai. — Félegyházi Proletár, 1919. július 16. (I. évf. 67. sz.)

1 A cikk nyilván tendenciózus, ugyanis Kitajka Lajos a jobboldali szakszervezeti vezetők épp ekkor hatalomra törő csoportjának egyik vezetője volt.

CEGLÉD, 1919. JÚLIUS 16.

NEMÉNYI MÁTYÁS CIKKE AZ ÉLELMISZERHIÁNYRÓL ÉS A BIRTOKOS PARASZTSÁG SZABOTÁLÁSÁRÓL

A szegény ceglédi proletárok, úgy látjuk, ha azokon függne, akik ma semmit sem hoznak be a városba bőséges élelmiszerfölségeikből, akik miatt a piac állandóan kong az ürességtől, — felfordulhatnának az éhségtől.

És miért van mindez, miért van az, hogy a ceglédi piacra a termelők nem hoznak semmit, mert a termelők úgy gondolják, hogy kiéheztethetnek bennünket, úgy gondolják, hogy ha nem adnak nekünk enni, szabotálnak, akkor megdől ez a mai rendszer, és visszatér az a világ, amikor neki sem igen jutott egyéb, mint a munkásságnak, a sok teher, adó és emellett a korbács, a csendőr, fináncbatalom pofonjai. Ők szabotálnak, ők néznek reánk ellenséges szemmel, akik minden dolgozó embernek a felszabadulását hoztuk.

A termelők ellenforradalmi szabotársa érthető, mert sokkal enyhébben és elnézőbben bánik velük a proletárdiktatúra, mint a burzsoá diktatúra, a múlt rendszer, amikor szó és szemrebbenés nélkül kellett túrnie minden kisgazdának a legnagyobb elnyomatást, amikor kivették a feje alól adó ellenében az utolsó párnát, elvitték az egyetlen tehenét, és végül rúgott egyet rajta a csendőr. Hiszen a Tanácsköztársaság ezzel szemben nem tett egyebet, mint, hogy meghagyta a kisgazda földjét, házáat, nem vetett reá ki hadisarcot, felmentette az adófizetés alól, és mindenben előnyt akar biztosítani számára. Nálunk, itt Cegléden különösen elnéző a diktatúra, és a kedvezés tekintetében odáig ment, hogy amíg ezt másutt sehol sem tudták kivinni, Cegléden a pálinkafőzést is megengedték, és így tovább minden lehető megszereznek a kisgazda számára.

A kisgazdák nagy része azonban vak és nem látja meg azt, ami jó, hanem szabotál, szabotál a végletekig.

Megkülönböztetést tesznek a pénznemekben, nekik a fehérpénz nem jó, nem dolgoznak, és ami megterem, eldugdossák, és abból semmiért sem adnak a proletároknak.

Nem volt a munkásságnak ennivalója, éheztek, — a kisgazdák nyugodtan nézték embertársaik szenvedéseit. Addig, amíg a szabad őrleést nem enged-

ték meg, tíz rekvirálás sem volt képes a termelőknél a proletárok számára gabonát előteremteni, amikor megengedtük a szabad őrlést,

két nap alatt öt vagon gabonát szállítottak be a malmokhoz. Az elrejtés munkáját most is folytatni akarják, és azt hiszik, hogy nem tudjuk, hogy esténként a földekről hazajövet a szekereken, az ülések helyén zsákszámba hordják haza a gabonát.

Láthatjuk tehát, kicsodák ezek a kíméletes bánásmódban részesített termelők, és láthatjuk azt is, hogy itt irgalmatlanul keményen, erélyesen kell velük szemben a proletárdiktatúrát alkalmazni.

Ha nem tudják megérteni szép szóval, meg kell, hogy értsék a kemény erőszak folytán, hogy ebben a Tanácsköztársaságban nem tűr a proletariátus szabotálást, és aki megkísérli ezt, keservesen fogja érezni a hátán a munkásság kemény öklét.

A kisgazdák nagyon tévednek, ha azt hiszik, hogy suttyomban elkövetett csendes ellenforradalmi ténykedéseiket nyugodtan fogja a munkásság tűrni, hogy ki tudnak bennünket éheztetni.

A feleletet a csúnya és embertelen viselkedésükre, szabotálásukra igen hamar megkapják, és az csak természetes, hogy ez nem lesz se kivételes bánásmód, se símogató becézés, hanem a diktatúra kemény, de mindenestre eredményes megnyilvánulása.

Letörjük a szabotálókat, akik éppen olyan ellenségei a munkásság hatalmának, mint a fegyveresen támadó fehérgárdisták.

Neményi Mátyás: Miért üres a piac? — Népakarat, 1919. július 16. (I. évf. 47. sz.)

KALOCSA, 1919. JÚLIUS 17.

A 2. HADOSZTÁLY 3. SZÁMÚ
ELLÁTÓ HIVATALÁNAK ÁTIRATA
A KALOCSAI JÁRÁSI DIREKTÓRIUMNAK
A KATONASÁG ZSÍR ÉS VÁGÓMARHA
SZÜKSÉGLETÉNEK BIZTOSÍTÁSA TÁRGYÁBAN

2640/19. számú átiratát teljes egészében tudomásul nem vehetem, miután nekem sem időm, sem alkalmam nincs, hogy községi direktóriumokkal a vágómarha és zsírszükséglet biztosítására vonatkozó tárgyalásokba bocsátkozzam, amit különben a hadsereg főparancsnokság idevágó rendelete értelmében meg sem tehetek, amennyiben ez a Járási direktórium hatáskörébe tartozik.

Ismételten kérem a Járási direktóriumot, hogy tekintve azt, hogy a helyben és környékben levő katonaság *már a holnapi napra sincs hússal ellátva*, hasson oda, hogy a körletembe tartozó katonaság vágómarha és zsírszükséglete, (1919. évi július hó 10-i 159. számú átiratomban értelmében) legalább e hó végéig feltétlenül biztosítva legyen, annál is inkább, mert ellenkező esetben az esetleges következményeket kénytelen leszek magamról elhárítani.

Antovics Aladár.

Tintával írt tisztázatot, tintával írt aláírással. — B-KmL. Kalocsa. Járási Főszb. ir. 2640/1919. sz.

KALOCSA, 1919. JÚLIUS 19.

**DR. KOVÁCS MÁTYÁS LEVELE A MUNKÁS-,
KATONA- ÉS FÖLDMŰVESTANÁCSHOZ
DIREKTÓRIUMI ÉS INTÉZŐ BIZOTTSÁGI
TAGSÁGÁRÓL VALÓ LEMONDÁSÁNAK
TÁRGYÁBAN**

A munkástanács f. évi július hó 16-án tartott ülésén engemet intéző bizottsági taggá, az intéző bizottság pedig Direktóriumi taggá választott.

Amidőn ezen elkésetten megnyilvánult bizalomért köszönetet mondok, sajnálattal kell bejelentenem azon megmásíthatatlan elhatározásomat, hogy a megválasztást ez idő szerint az alábbi kifejtendő okokból el nem fogadhatom, miért is kérem ezen lemondásomat a legközelebbi tanácsülésen felolvasni, s azt tudomásul venni.

I. Nem fogadhatom el a megválasztást, mert jelenlegi állásomban reám feltétlenül szükség van, mivel a járásbírósnál ez idő szerint csak két bíró működik, s mert az Igazságügyi népbiztosság 32 023/919 I.N.E. sz. rendeletével engem a kalocsai járásbírósnál — a Forradalmi Kormányzótanács LXXXIX. sz. rendelete értelmében — a sürgős természetű peres ügyekben alakítandó tanácsokhoz tanácselnökül rendelt ki, s a tömegesen kitűzött tárgyalásokat és a bíróság működésének felfüggesztése folytán rendkívül felszaporodott peren kívüli ügyeket egy bíró ellátni képtelen, miért is hivatalvezetőm már meg is tette a felterjesztést az Igazságügyi népbiztossághoz az irányban, hogy jelenlegi állásomban hagyassam meg.

II. További és tulajdonképpeni főindokom, amiért a választást el nem fogadhatom, az, hogy a jelenlegi munkástanács megválasztását törvénytelennek tartom, s így kifogásolnom kell az ezen tanács által választott intézőbizottsági és vezetőbizottsági választásokat is.

Köztudomású tény, hogy a Kormányzótanács által alkotmányosan elrendelt tanácsi választásokat a rendeletben előírt időben Kalocsán nem tartották meg, s amikor az akkori párttitkárt e tárgyban megkérdeztem, s a Kormányzótanács kötelező rendeletére figyelmeztettem, ő fölényesen mosolyogva mondotta, hogy nem is fognak választatni, arra nincs is szükség, mert nekik már megvan a munkás, katona és paraszttanácsuk, bizonyára felsőbb utasításra később mégis megejtették a választását, de hogy az ered-

mény ugyanaz legyen, a pártvezetőség a szakszervezetek jelöltjeiből úgy állította össze a listát, hogy nem respektálva a szakszervezetek akaratát, a nekik nem tetsző proletár jelölteket törölték, és önkényesen másokat írtak be, így törölték a közalkalmazottak nevét is, s minthogy a választási listát közvetlenül a választási urna előtt nyomták a kezünkbe, s a felállított pártvezetőségi tagok figyelmeztettek, hogy a listán változtatni nem szabad, azt olvasatlanul voltunk kénytelenek beadni, s így történt meg, hogy a szellemi munkásoknak a falusi tanácsban képviselőjük nem lett; egyedül a katonától túrték el a törlést, mert a pártvezetőség önkényesen olyan egyént is jelölt, a katonatanácsba, aki nem volt katona;

hogy ez a választás, amely a fentebb előadottak szerint *sem szabad, sem titkos* választásnak nem tekinthető, hanem oktrojnak vagyis reákenyszerítésnek, később milyen keserű gyümölcsöket termett, azokat felsorolnom felesleges, azok közismertek.

Az oktrojált választás folytán oly tanács alakult, melyben — tisztelet a kevés kivételnek — tobzódott a tudatlanság, a hozzá nem értés és tapintatlanság, ezenkívül a tanácsban s az ebből kikerült vezetőségbe olyan egyének is bekerültek, akik súlyos erkölcsi kifogás alá esnek, s így történhetett meg, hogy ezek a már elmozdított budapesti irányító kiküldötteknek (Dóra és Szury) nemcsak a községre, hanem a Tanácsköztársaságra is káros működését ellenőrizni, esetleg öntudatos és határozott fellépéssel kellő időben megakadályozni képtelenek voltak, s tudatosan vagy öntudatlanul mindenhez hozzájárultak, s így az elégedetlenség szülte ellenforradalom előidézésének is részeseivé lettek.

Szomorú elégtétel nekünk szellemi munkás proletároknak, hogy a fizikai munkás proletárok — szerintem későn — belátták, hogy a vezetésben a mi képességeinket nem nélkülözhetik, s így minket is bevonni kívántak a vezetésbe, s ennek köszönhetem azt, hogy engem egyszerre direktóriummi taggá választottak.

De tekintettel arra, hogy a fentiek szerint alkotmányellenesen megválasztott falusi tanácsban és vezetőségben a tisztogatás még nem teljes, ami szerintem csak szigorúan az alkotmány rendelkezései szerint lefolytatott új választás útján eszközölhető, amikor a *valóban dolgozó*, s nem pedig a *dologkerülő* s most *uralkodni akaró* proletárok többségének igazi akarata fog megnyilvánulni.

Tehtettettel arra, hogy bírói pályámon szigorú pártatlanságommal s a néppel való szeretetteljes bánásmódommal magamnak tisztelt és becsült nevet vívtam ki, s a belém helyezett bizalomnál fogva előttem önként tett nyilatkozatokból arról győződtem meg, hogy a jelenlegi falusi tanács az elmozdított s még uralmon lévő vezetőség ismert ténykedései s annak folytán szük-

ségszerűen kitört ellenforradalomnak ismert módon való elnyomása a lelkeket úgy elkésértette, és sajnos a világ nyomorúságát megváltó legszebb eszméket is annyira népszerűtlennítette, hogy a rendszerről hallani sem akarnak, s a sok csalódás odavezetett, hogy ma már senkinek sem hisznek, s még az én felvilágosító és megnyugtató szavaimat is kételkedéssel és tagadólag fogadták.

S minthogy a megtörténteket én nevemmel fedezni még utólag sem óhajtom, s aki a más tiszta meggyőződését tiszteli, ezt tőlem nem is kívánhatja, kérem lemondásomat tudomásul venni.

Minthogy a Tanácsköztársaság új alkotmánya sem ad jogot a pártvezetőségnek vagy a küldöttgyűlésnek, hogy a falusi tanácstól kénye-kedve szerint valakit kitöröljön, s oda másnak a nevét iktassa be,

s minthogy utólag értesültem arról, hogy én is ilyen törvénytelen módon jutottam be a falusi tanácsba, nem pedig a népnek szabad és titkos választáson megnyilvánult bizalmából, én pedig a törvényességből a tanácsrendszerben sem engedek egy jottányit sem, mert csak a törvény szigorú megtartásában látok garanciát, s itt kénytelen vagyok felhívni a „Népszava” július 15-én megjelent 167. számát [így], amelyben *Varga Jenő népbiztos* „A korrupció” című vezető cikkében panaszolja, hogy nemcsak a nagyközönség, hanem a közhatóságok alkalmazottai, a *munkásság bizalmi emberei* is lépten-nyomon áthágják a rendeleteket, s hogy ennek következményei vannak, miért is a *falusi tanácsi tagságomról is lemondok*, s kérem ezt is tudomásul venni.

Végezetül e helyen panaszolom fel azt is, hogy a tanácsrendszer óta egyetlen politikai megbízott vagy agitátor sem keresett fel bennünket, hogy egyrészt a helyi viszonyokról tájékozást szerezzenek, vagy a rendszerről véleményünket kikérték volna, s egy kis eszmecsereét provokáltak volna, ellenben — tisztelet a nagyon kevés kivételnek — vadabbnál vadabb szónoklatokat megjegyzés és vita nélkül kellett bevennünk, s most, hogy sikerült minden hidat felégetni, mely a valóban dolgozó nép lelkéhez vezet, most hajlandók lennének a hatalomban minket — az eddig burzsoáként kezelt — szellemi munkás proletárokat is részeltetni; ne vegyék rossznéven, hogy a megtiszteltetést a magam részéről tisztelettel elhárítom.

Kalocsán, 1919. július 19-én

Tisztelettel
Dr. Kovács Mátyás
járásbíró

Tintával írt tisztázat, tintával írt aláírással. — B-KmL. Kalocsa. Kig. ir. 2690/1919. sz.

Kalocsa község Direktóriuma július 22-én értesítette a levél íróját, hogy a Munkás-, Katona- és Földműves-tanács július 20-i ülésén hozott határozatával elutasította lemondását, egyben felhívta, hogy „... működését kezdje meg”. Július 22-i válaszában Kovács Mátyás ezt megtagadta, lemondását továbbra is fenntartotta. (Uo.)

309.

ÚJKÉCSKE, 1919. JÚLIUS 20.

A MUNKÁS-, KATONA-
ÉS FÖLDMŰVESTANÁCS JEGYZŐKÖNYVE
A KÖZSÉGBEN ÉREZHETŐ ELÉGEDETLENKEDÉS
OKAIRÓL, TANÁCSSTAGOK LEMONDÁSÁRÓL
ÉS A TESTÜLET BIZOTTSÁGAINAK
ÚJJÁSZERVEZÉSÉRŐL (RÉSZLET)

Felvéve Újkécskén, 1919. július 20-án, du. 2 órakor a munkástanács ülésén.

Nemény Vilmos jár. politikai előadó mint elnök a gyűlést megnyitja, a jelenlevőket üdvözli, a jegyzőkönyv vezetésével megbízza Várkonyi István ügyvezetőt, s a névsor felolvasását rendeli el. Miután ez megtörtént, megállapítja, hogy mindenki meghívatott, ill. távolmaradását igazolta. Ezzel kapcsolatban közli, hogy a tanácsstagoknak kötelessége a tanácsüléseken megjelenni, s erre kényszeríthetők is, először figyelmeztetéssel, majd pénzbírsággal, végül kizárással a tanács tagjai közül.

A jelen jegyzőkönyv hitelesítésével ifj. Klárik László és id. Fehér István elvtársakat bízza meg.

Ezek után a múlt ülés jegyzőkönyve egész terjedelmében felolvastatván, az észrevétel nélkül hitelesítettetik.

Elnök közli, hogy az elmúlt hét beigazolta ittlétének szükségességét, mert a lakosság körében megnyugvást idézett elő, a direktorium munkáját megkönnyítette, s mindenkire jó hatással volt, mert ezzel beigazolást nyert, hogy a felsőbb hatóság törődik velük, gondoskodik róluk. Kutatás tárgyává tette az elégedetlenséget, melynél az eredendő okokat kereste, és meg is találta. Az első ok a fehérek okozta bujtogatás volt, melynek *egy tagja*

hurokra is került. Egy ember elég, hogy ügyesen használt áljelszavakkal eltántorítsa a proletárságot, elhintvén köztük a gyanút, az elégedetlenség magját. A másik ok, hogy nemcsak a proletárok, de még a tanácsstagok közt is vannak elégedetlenek, kik meggondolatlan beszédeikkel csak izgatják az embereket, ahelyett, hogy megnyugtatóknak, sőt tán maguk is a mostani rendszer ellen beszélnek, s a direktórium ellen csak kedvezőtlen hangulatot keltenek, melynek eredménye aztán az, hogy a nép előtt ellenszenves a direktórium. Pedig a Tanácskormány ezt főbenjáró bűnnek tekinti. Szóba került a munkástanács újjavasztatása, egy új, egészséges irányzat megteremtése céljából, mert személyi ellentétek is vannak a direktórium és tanács, a tanács és a nép között. Az intéző bizottság — felső hatóság állandó ellenőrzése mellett — intézkedik, a tanács ezen intézkedéseket kritizálhatja, de csak az üléseken, nem pedig künn a községben, a lakosság közt, izgatva ezzel a direktórium ellen. Ezért van az, hogy a direktóriumnak nincs meg a kellő tekintélye, annyi se, mint a régi elöljáróságnak volt, holott éppen a tanácsnak kellene gondoskodni arról, hogy a direktórium minél nagyobb tekintélynek örvendjen. De megrója ezért a pártot is, mert a népet a pártnak megfelelően oktatni kellett volna, s erős, hathatós, intenzív agitációs munkát kifejteni a Tanácsköztársaság, a tanács és direktórium hatáskörének ismertetésével, ezek érdekében és javára. Több elvtársal tárgyalt ez ügyben, alaposan megbeszélve a dolgot, de azok mind a felosztatás ellen voltak, és pedig fizikai okokból, (a nyári munkaidő, a nép széthúzása, az új választás folytán bekövetkező nem várt eshetőségek, s a közeli új választás stb.). Meghajolt ezen felhozott érvek előtt, s nem azért hozta fel, hogy a tanács önként mondja ki a felosztatását, hanem, hogy megkeressük a módokat, hogyan tudna a tanács továbbra helyesen, jól, a Tanácskormány szelleme értelmében a közjóra működni. Kéri az elvtársakat, szóljanak a tárgyról, őszintén előadva észrevételeiket.

Sánta Imre tiltakozik az ellen a vád ellen, hogy a tanács nem támogatja a direktóriumot.

Vincze István szerint nem a tanács tagjai bizalmatlanok egymás iránt, hanem a nép bizalmatlan a tanács iránt. Elismeri, hogy a tanács tagjai közt nincs meg mindig az egyetértés, s azért a felosztatást helyesnek tartja.

Bagi Mihály dir. tag panaszolja, hogy a tanács eleinte támogatta a direktóriumot, most azonban látja, hogy ellene dolgozik, több elvtárs nem támogatja eléggé, a direktórium felmentését kéri.

Botka László kéri a kifogásolt tanácsstagok nevének közlését, mert az általánosítás sérti a tanácsot. A direktórium tekintélyére nagy befolyással van az a körülmény, hogy a direktórium a szegény nép közt nőtt fel, azok nem a kellő tisztelettel fordulnak hozzájuk, nem becsülik meg őket.

N. Lovas István kéri a panaszlott tanácsstagok megnevezését.

Sándor Ferenc szerint a direktóriumot azért nem tisztelik kellően, mert őket okolják, hogy nem juthatnak semmihez, és mindenért sorfalat kell állni.

Horváth Imréné Anka Margit kijelenti, hogy míg kevés az élelmiszer és iparcikk, bárki ülne benn, mindenki ellen elégedetlenkednének.

R. Lovas János ugyanezen a véleményen van, amihez hozzájárul a félelem, mennyiben állapítják meg a fejquótát?

Várkonyi István szerint az összhang azért nincs meg, mert maga a rendszer még új, a tanács és direktórium úttörő e téren.

Vonnák István az elégedetlenség fő okát abban találja, hogy most mindenkinek az őrléshez fát kell vinni, míg azelőtt azokat requirálták.

Mészáros István szerint mindennek az oka a fejadagok csekély volta, s hogy a nép lekicsinyli a tanácsstagokat.

Csáki Bálint felvilágosítja Vonnákot, hogy a fára azért van szükség, mert csak így örölhetnek a szegények részére, amint az elmúlt héten is megőröltek 40 q gabonát fa nélkül.

Seres István a baj okát abban találja, hogy mindenki csak panaszkodik, de nem látják be a tanács nehéz helyzetét; s ha a tanács szervei nem segítenek rajtuk, azt vágják mindjárt oda, hogy nem pártolja a népet.

Nagy Mihály szerint a tanács feloszlatása most nem helyes, mert a nép nincs együtt.

Varga István panaszolja, hogy kesztyűs kézzel bántak az emberekkel, a tanács és direktórium, nem büntették eléggé őket, s így a fejünkre nőttek, a szegények is, gazdagok is. Beismeri, hogy helybeliek helyben nem is lehetnek erélyesek.

N. Lovas István visszautasítja Varga István vádjait, mert mindenkivel szemben érdem szerint jártak el, s minden kihágás a megfelelő büntetésben részesült.

Dr. Kovács Ákos szerint ha a szerv beteg, feloszlatandó, de az új tanács csak rosszabb körülmények közé juthat. Fő oka mindennek, mert nincs pártélet, pedig a nép felvilágosítandó volna, mert nem tudják teljesen, hogy mi a kommunizmus, s a tulajdonhoz még mindig ragaszkodnék. Felvilágosító előadások kellene.

Balla Mihály kijelenti, hogy a pártélet pangásának oka az, hogy a katonaság a párthelyiséget elfoglalta, s a vezetőség nem ért rá. Az eddigi fő oka az elégedetlenségnek a nélkülözés volt, mely tán már szűnik, s megalégedés lép helyébe minden téren. Amennyiben a direktóriummal elégedetlenek, kijelenti, hogy készek helyüket érdemeseknek átadni.

Bagi Mihály szerint a tanácsstagok hozzátartozói gyanúsítják meg legtöbbször a direktórium tagjait.

Elnök a vitát befejezve válaszol a felszólalásokra. Seres elvtársnak ad igazat, hogy mindenki csak panaszkodik, s ebben a tanács is előljár. A felszólalóknak válaszolva megemlíti külön, hogy a farequirálás és fának a malomba vitele szocialista igazság, mert a gazdák fájából a szegényekét is megőrlik, s így a gazdagok adnak fát a szegényeknek. A malom meg köztulajdon. Szocialisták személyeskedést nem ismernek, s amit a tanácsról mondott, azért sértve nem érezheti magát senki. Kijelentéseit megfigyelés alapján mondta, s azokat fenntartja. A tanácstagoknak a népet fel kellene világosítani, s nem panaszkodni, ha nélkülözés van is, meg kell gondolni, hogy e nélkül a régi rendszer állana fenn ma is. A tanácstagoknak künn nem szabad kritizálni, csak benn a tanácsülésen. Nem oszlatja fel a tanácsot, mert bízik annak további működésében. Felhívja a tanácsot, ne személyeskedjék, mert a nép ma az úr, de annak kell végezni ma a munkát is. Biztosítja a munkásságot szeretetéről, egyedüli óhajta, hogy a rend helyreálljon, s a testvéri szeretet és a munka harmóniája megvalósuljon.

Tárgysorozat előtti jelentésében az előadó közölte, hogy az önkéntes tűzoltóság megszervezése díjazás nélkül nehéz, hogy a zöldség és gyümölcs szállítást a kereskedők kizárásával a Direktórium maga intézi, végül, hogy a tejközpont létesítése nem sikerült mert az érdekelt gazdák nem jelentek meg. Ezt követően elhatározta a testület, Rózsa Ferenc főjegyző nyugdíjaztatását, adminisztratív ügyekben intézkedett, majd tudomásul vette a tiszai offenzívára távozott tengerész zászlóalj köszönő sorait addigi ellátásukért.

57/1919. *Tanácstag választás*

Előadó közli, hogy a tanács múlt ülésén Mohácsi József elvtárs a tagok sorából kizáratott.

Határozat.

A tanács egyhangú lelkesedéssel a megüresedett helyre Nemény Vilmos elvtársat választja be.

58/1919. *Bizottságok megszűnése*

Előadó közli, hogy a jóléti és békéltető, a közéleti és közellátási, az ármegállapító és piacellenőrző, valamint utcarendező bizottságok megszűntek, mert a kiadott rendeletek alapján már hatáskörük nincs.

Határozat.

Egyhangúlag tudomásul véve.

59/1919. *Építkezési direktórium.*

Előadó közli, hogy építkezési direktórium alakítása rendeltetett el. Javasolja, hogy a lakásrendező bizottság bizassék meg az építkezési direktórium hatáskörével, mint amellyel szervei összefüggésben is van.

Határozat.

Egyhangúlag elfogadva.

60/1919. *Élelmiszerkiosztó bizottság.*

Az élelmiszer elosztására előadó javasolja, az intéző bizottság véleménye alapján Kókai Mihály, Babos Dezső, Matkovics János megbízását.

Antal Mihály ebbe Csáki Bálint felvételét is kéri.

Határozat.

Elnök felszólalása után a tanács a javaslatot egyhangúlag elfogadja Csáki Bálint bevonásával.

61/1919. *Lakásrendező bizottságba egy tag.*

Előadó jelenti, hogy Mohácsi József elvtárs a tagok sorából kizáratván, ezen bizottsági tagsága is megszűnt.

Határozat.

A tanács bevásztja egyhangúlag Horváth Imréné Anka Margit elvtársnőt.

62/1919. *Járási tanácstagok választása.*

a) ifj. Klárik László kéri a járási tanácstagság alóli felmentését egészségi állapota miatt és nagy ipari elfoglaltsága miatt.

Határozat.

A tanács a felhozott nyomós indokok alapján a felmentését megadja, s az így megüresedett helyre a járási tanácsba egyhangú lelkesedéssel Nemény Vilmos elvtársat választja meg, és küldi be.

b) Dr. Kovács Ákos elvtárs hivatali elfoglaltsága és nélkülözhetetlensége miatt kéri felmentését a járási tanácstagság alól.

Határozat.

A tanács a felhozott indokok alapján a felmentését megadja, s nevezett helyére a járási tanácsba egyhangúlag Várkonyi István elvtársat választja be.

Az ülést Fardély István borkiosztásra vonatkozó javaslatának elfogadásával zárult.

Tintával írt tisztázat, Várkonyi István jegyzőkönyvvezető és N. Lovas István elnök tintával írt aláírásával. — B-KmL. Újkécske. Közgyűlési jkv. 1919—1926. köt. 42—51. p.

310.

DUNAVECSE, 1919. JÚLIUS 25.

A DUNAVECSEI JÁRÁSI DIREKTÓRIUM KÖRRENDELETE A KÖZSÉGI DIREKTÓRIUMOKNAK A RENDELETEK HELYI VISZONYOKNAK MEGFELELŐ KEZELÉSÉRŐL

Már az első napi hivatalba lépésünk után arra a sajnálatos tapasztalatra jutottunk, hogy egyes községekben az általunk, illetve a járási direktórium által kiadott rendeleteket nem a helyi viszonyoknak megfelelőleg, hanem szó szerint, sőt még a járási direktórium vezetőjeinek névaláírásával teszik közzé vagy hirdetik ki. Ez úgy tűnik fel, mintha a községek vezetői nem éreznének elég erőt magukban arra, hogy akár a mi, akár a kormány által

kiadott rendeleteknek érvényt tudnának szerezni; vagy az azzal járó ódi-
umot a rendelet kiadójára szeretnék rányomni. Szóval nem hivatalnok
emberekhez méltó lanyhaságot tanúsítanak.

Ezek után a j. direktórium által kiadott vagy közvetített rendeleteket
a helyi viszonyoknak megfelelőleg kezeljük, mert mi a felelősséget úgy
értelmezzük az elvtársak részéről, hogy a rendeletben foglaltak és a lakosság
igényei közötti különbség az önök által vélt célszerűség által kiegyenlíthető
lehessen, mert mi hivatalos úton a közönséggel közvetlenül nem érintkezhe-
tünk, ez kizárólag csakis a községi munkástanácsok útján történik, ha pedig
ez így van, akkor a munkástanács van hivatva a mi rendeletünk végrehaj-
tására, s a végrehajtási intézkedést saját neve alatt is köteles megtenni.

Jövőben tehát a fenti értelemben járjanak el, s ehhez a legszigorúbban
alkalmazkodjanak.

Bencze [József]
j. direktórium

Tisztázat, tintával írt aláírással. — B-KmL. Ordas. Kig. ir. 881/1919. sz.

311.

NAGYKÖRÖS, 1919. JÚLIUS 27.

A NAGYKÖRÖSI NÉPÚJSÁG TUDÓSÍTÁSA A PROPAGANDA ELŐADÁSOK IRÁNTI ÉRDEKTELENSÉGRŐL

A pénteki tudományos előadásról magáról, sajnos, nagyon keveset írha-
tunk. Annál többet lehetne azonban írni arról a nagyfokú nemtörődősé-
gről, általános érdeklődéstelenségről, amit a szakszervezetekben látszat
szerint csak egyéni érdekből tömörült elvtársak tanúsítottak. A négy helyre
hirdetett előadás közül, érdeklődés hiánya miatt, csak egyet lehetett meg-
tartani. Ezt az előadást dr. Kovács Lajos tartotta, a Városi Szálloda emeleti
dísztermében. A Kommunista Kiáltvány második részét ismertette élvezete-
tes, közvetlen előadásban, keresetlen egyszerűséggel. Az előadást jövő

számunkban fogjuk részletesen ismertetni. Csak sajnálnunk lehet, hogy a tanító elvtársak, városi, vasúti, méntelepi és egyéb megjelenésre kötelezett alkalmazottak legnagyobb része távollétével tündökölt. — Az előadás után Szabó Ambrus elvtárs indítványára élénk vita fejlődött azon kérdés fölött, hogy miképpen lehetne az egyes élelmiszereket és egyéb fontosabb dolgokat a lehető legigazságosabban szétosztani, mert gyakran megtörténik, hogy éppen a dolgozó munkás nem jut hozzá az őt megillető cikkekhez. A közben megérkezett Hajdu János párttitkár elvtárs információt nyerve a vita tulajdonképpeni céljáról, kijelentette, hogy a legtöbb dologról hiába vitatkoznak, mert a mi határozatunkat a központ úgysem fogadná el. Egyben hevesen ostromozta azokat a szakszervezeti tagokat, akik nem teljesítik kötelességüket, és szigorú megtorlás foganatosítását helyezte kilátásba velük szemben.

Napi hírek. — Nagykőrösi Népjátság, 1919. július 27. (I. évf. 100. sz.)

312.

SZEGED, 1919. JÚLIUS 27.

**AZ ELLENFORRADALMI KORMÁNY
HADÜGYMINISZTERIUMÁNAK ÁTIRATA
A BELÜGYMINISZTERIUMNAK:
KIMUTATÁS AZOKRÓL A KALOCSA KÖRNYÉKI
ELLENFORRADALMÁROKRÓL, AKIK
KARHATALMI SZOLGÁLATRA JELENTKEZTEK**

Kimutatás

Azon kalocsai és Kalocsa vidéki menekültekről, kik, mivel részben közérdekű állást töltenek be, részben mert idősebbek és testileg gyöngébbek, helyi szolgálatra (karhatalom) jelentkeznek az alant megnevezett községekbe.

1. Érsekcsanád:

Biber Lajos községi vezetőjegyző

Csuka V. református rektor

2. Sükösd:
Molnár Károly közs. vezetőjegyző
Cseri József körállatorvos
3. Nemesnádudvar:
Vastag Rezső közs. vezetőjegyző
Stadler István tart. fhgy., urad. intéző
4. Hajós:
Visnyovszky Dezső urad. főintéző
5. Dusnok:
ifj. Lenhardt Antal közs. vezetőjegyző
6. Fajsz:
Tessényi József közs. vezetőjegyző
Gajdosy Jenő kántortanító
Szabadi Pál földműves
Szekeres András földműves
7. Miske:
Szekrényesi István közs. vezetőjegyző
Helfer Gyula adóügyi jegyző
8. Bogyiszló:
Parthy József főerdőmérnök
9. Bátya:
Rakiás Péter segédjegyző
dr. Szász József tart. fhdgy., nagybérlő
10. Kalocsa:
Tóth Ede vegyész-mérnök
dr. Kertész Gyula ügyvéd
Tessényi Gyula urad. intéző
dr. Madarász Gyula ügyvéd, npf. hadnagy
dr. Máthé-Tóth Jenő káptalani ügyész
Szepessy Frigyes káptalani gazdatiszt
11. Géderlak:
Fischer-Colbrie Jenő urad. intéző
Püspök Imre közs. vezetőjegyző
dr. Dehény Aladár adóügyi jegyző, npf. fhdgy., jelenleg a 3. tiszti században
12. Dunapataj:
Mille Pál közs. vezetőjegyző
Váradi Sándor kisgazda
Váradi János kisgazda
Benceze Gábor földbirtokos

Fent nevezettek hajlandók előnyomulás esetén a felsorolt községekben a karhatalmat megszervezni, abban személyesen szolgálatot teljesíteni. Addig is míg az előnyomulás megtörténik, készek az esetleg Baján felállítandó toborzó vagy propaganda bizottságban szerepet vállalni.

Tintával írt tiszttáza. — OL. K. 573. 589/1919. sz. (3. csomó)

A szöveg alá egy olvashatatlan kézjegyű belügyi miniszteri fogalmazó július 23-i dátummal a következőké írta: „Valamennyi jelentkező Muzsa Gyula v. országy. képviselő úrnak véleményezés végett bemutatott, ak valamennyit feltétlen megbízhatónak és a célra megfelelő személyeknek ismeri”.

313.

KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1919. JÚLIUS 30.

RÓZSA FERENC CIKKE A PIACI FORGALOM MEGBÉNYULÁSÁRÓL

A piaci árak maximálása óta a leghetlenebb állapotok vannak a városban. A Munkástanács megmaximálta az élelmicikkek árát, — dícséretére válják — de ugyanakkor nem tud eljárni a termelőkkel szemben kellő eréllyel, és a termelők mintha kartellba léptek volna, egyenesen ki akarják éheztetni az ellátatlanokat.

Úgy látszik a termelők nem gondolnak arra, hogy a forradalmi proletáriátusnak állnak még olyan eszközök a rendelkezésére, amelyekkel meg lehet rendszabályozni mindenkit, aki szabotál, és így mi sem természetesebb, minthogy a gazdákat is.

Mihelyt megjelent a maximáló rendelet, eltűnt minden, csak kofák és néhány szál virág maradt. A profitéhes gazdák semmit sem hajlandók behozni. — Nekik mindegy, ha éhen hal is az ellátatlan tömeg. Üres kocsival jön a városba vásárolni néhány szükséges iparcikket, őrlési igazolványt szerezni, aztán ismét kimegy élni és várni, még megéhezünk, és ismét kínáljuk a százásokat egy galamb nagyságú csirkéért. Természetesen kékpénzben, esetleg új tízkoronásokban. Ezek az ő kedvenc papírjai, ezek hivatottak díszíteni a kalendáriumot, és megtölteni a ládafiókot.

A Munkástanács kötelessége megszüntetni ezeket az immár kibírhatatlan állapotokat. Szó sincs róla, nem kellemes munka ez, és nem népszerű a gazdák előtt, aki végrehajtja, de ezzel tartozik a tanács minden tagja a proletárnak.

Az ezerféle mód közül csak egyet kívánok megemlíteni. Az őrlési engedély kiadását tessék szigorúan ahhoz kötni, hogy az őrlető köteles bizonyos mennyiségű élelmiszercikkeket beszoigáltatni, mely élelmicikkek azután (baromfi, tojás, tej, stb.) a piacra kerülne, mégpedig kofamentesen (hatósági árusítás.) Próbáljon a Munkástanács érvényt szerezni a rendeletnek, ha kell a legszigorúbb intézkedésekkel, mert a gazdák profitétvágya különben mindnyájunkat felfal.

Rózsa Ferenc: Üres piac. — Félégyházi Proletár, 1919. július 30. (I. évf. 79. sz.)

IV. Az ellenforradalom hatalomrajutásához

314.

DUNAVECSE, 1919. AUGUSZTUS 2.

A JÁRÁSI DIREKTÓRIUM TÁVIRATA AZ ORDASI MUNKÁS-, KATONA- ÉS FÖLDMŰVESTANÁCSNAK AZ ÚJ HADÜGYMINISZTER ÁLTAL ÉLETBELEPTETETT STATÁRIUMRÓL

A kormány újonnan megalakult, az új hadügyminiszter a római 4. hadtest területén, tehát a dunavecsei járás összes községeire a legszigorúbb statáriumot rendelte el, tegyék ezt azonnal közhírré azzal, hogy este 8 órán túl a vörösörség járőrein kívül az utcán senkinek tartózkodni nem szabad, fosztogatás, rablás, lopástól mindenki a legszigorúbban őrizkedjék, mert azt, kit rabláson, fosztogatáson, lopáson vagy rendzavaráson tetten érnek, ott a helyszínen rögtön agyonlövetik. Úgy szintén csoportosulások és személyeskedéseket elkövetők azonnal lefognak tartóztatni, a rögtön ítélő bíróság elé vezetettnek, a legszigorúbban büntetve lesznek, a legkisebb rendzavarás ide azonnal bejelentendő.

Járási Direktórium nevében Bencze József.

Ceruzával írt tisztázat. — B-KmL. Ordas. Kig. ir. 952/1919. sz.

KECSKEMÉT, 1919. AUGUSZTUS 2.

A MUNKÁS-, KATONA- ÉS FÖLDMŰVESTANÁCS BÚCSÚFELHÍVÁSA A VÁROS LAKOSSÁGÁHOZ

Kecskemét munkásságához!

A magyar proletariátus megtette a kötelességét. Fegyvert ragadott, hogy fegyverrel a kezében biztosítsa a dolgozók uralmát. Nem rajta múlt, hogy ez a fegyver, amelyet hittel, öntudattal és becsülettel forgatott, nem hozhatott olyan eredményt, mint amelyet hozzá fűztünk. Négy oldalról támadott rá Magyarországra az ántánt haderői, és evvel a rettenetes hatalommal szemben csekély erőnek bizonyult minden halálraszántása és öntudata a magyar munkásságnak. Ez a néhány hónap megmutatta, hogy a magyar munkásság

semmiféle áldozattól nem riad vissza

akkor, amikor boldogulásának, jövőjének biztosításáról van szó. Olyan küzdelem volt ez, amelynél szebbet, ragyogóbbat, önfeláldozóbbat a világtörténelem nem tud felmutatni. A magyar munkásság most sem csinált egyebet, csak követte Dózsa György parasztjainak a példáját, akik kaszával, kapával mentek uruk ellen, hogy biztosítsák verejtékkel szerzett munkájuk gyümölcsét. Dózsa Györgynek a lelke, elszántása és forradalmi tüze viharzott át a magyar munkásság lelkében, amikor arról volt szó, hogyha kell, fegyverrel kezében is

biztosítsa a dolgozók uralmát a herékkel, a naplopókkal szemben.

Ezt a harcot most sem adja fel a munkásság, ez a harc egy évszázados küzdelem, amelynek eredményességétől függ a munkásság, a dolgozó milliók jóléte és boldogsága. Ezt a harcot a munkásság semmiféle hatalomért, semmiféle külső beavatkozásokra sem fogja feladni, ezt a harcot folytatni fogja mindaddig műhelyekben, gyárakban, irodákban, földeken, amíg meg nem szüntette az egyenlőtlenséget, amíg nem biztosította a dolgozók számára mindazt, amit a munkában elhullatott verejtékük után megérdemelnek.

Szociáldemokrata kormány alakult azzal a szándékkal, hogy a háború-

ban győző országok kormányaival megegyezést próbáljon létesíteni, a felesleges vérontások elkerülése végett.

Munkások! Ne üljetek fel semmiféle rémhíreknek, ennek a változásnak csak kifelé, a külpolitikában van jelentősége, mert befelé a munkásság továbbra is kezében tartja a hatalmat, s azt mindenkivel, minden törekvéssel szemben feltétlenül megtartja és

megvédi.

Legyetek nyugodtan, és várjatok türelemmel, mert a mi ügyünk a dolgozók ügye, amelyet évtizedes munkával építettünk fel, amelyet senki és semmi szét nem rombolhat. Fegyelmet és öntudatot követelünk, mert csak fegyellemmel és öntudattal tudjuk ezeknek a súlyos és nehéz napoknak a nyugalomát biztosítani. Minden munkás tartsa kötelességének a rend fenntartását, mert ha ezt nem tesszük meg, újból kizsákmányoltjai és rabszolgái leszünk a nagytőkének!

Munkástanács.

Nyomatvány. (59×85 cm. Fehér színű papíron fekete betűs szöveg.) — B.KmL. Kecskemét. Plakátgyűjtemény. szám nélkül.

A plakátot közli és elemzi GERELYES, 387—395. p.

316.

NAGYKÖRÖS, 1919. AUGUSZTUS 3.

A NAGYKÖRÖSI NÉPÚJSÁG TUDÓSÍTÁSA A KORMÁNYVÁLTOZÁS KIHIRDETÉSÉRŐL

Direktóriumunk a kormányváltás kihirdetése végett szombat d. e. 10 órára népgyűlést hívott össze, melyen a közönség lelkes hangulatban, örömtől és meghatottságtól elfogódottan, dacára a nagy munkaidőnek, igen nagy számban jelent meg.

A népgyűlést Zsembery Gyula direktóriumi elnök nyitotta meg. Bejelentette, hogy a szocialista—kommunista kormány lemondott, és helyét a munkásság kebeléből, legjobb erőiből összeállított tiszta szocialista kormány foglalta el. (Hosszantartó, meg-megisméltendő lelkes éljenzés.) Ennek az új kormánynak rendeletéből olvassa fel a következő táviratot:

„Városi Intézőbizottság Nagykőrös. Valamennyi falu, község, járás, város és megye munkástanácsa útján a lakossággal a következő távirat közlendő: A kormányzótanács az ántánttal folytatott tanácskozások következtében lemondott. A kormányhatalmat a munkás szakszervezetek kipróbált vezetői vették át. Minden munkástanács a helyén marad. Minden öntudatos munkás és polgár őrökdiék a közrend és köznyugalom fenntartása felett. Az ántánt útján megtörténtek a lépések a fegyverszünet megkötése érdekében. Minden összeütközés szigorúan kerülendő. Felhívjuk az ország egész lakosságát, hogy nyugalomával és türelmével támogassa a kormányt rendfenntartó munkájában. Az ezer sebtől vérző ország rekonstruálása, a béke megteremtése, a lakosság élelmezésének biztosítása oly feladatok, miket a kormány csak így valósíthat meg sikerrel. A kormány első és legfontosabb teendői közé sorolja e feladatok megoldását, és kérve kéri az ország egész lakosságát, hogy nyugalomát megőrizve bízzék, és várja be a kormány további intézkedését.”

A táviratot 12 új miniszter írta alá, kiknek névsorát lapunknak más helyén találják olvasóink.

A történelmi okmány fölolvása után Zsembery direktóriumi elnök előadja, hogy közeleg a pillanat, melyben nekik, akik a nagykőrösi proletárok és polgárok bizalmából e város ügyeit több, mint négy hónap óta intézik, el kell hagyni helyüket. A megbízást nem keresték, a kötelesség szavára hallgattak, amikor a súlyos terhekkel járó mandátumot elfogadták, és hivatkozik az egész itt egybegyűlt közönség igazságos ítéletére, hogy annak becsülettel [. . .]^a és minden szempont méltányolásával igyekeztek megfelelni. (Kítörő, zajos éljenzés. Éljen Zsembery! Éljen a direktórium!) Mindig mérséklettel kezelték a kezükbe adott hatalmat, és a túlzástól minden erővel óvakodtak. Ennek és Nagykőrös városa megértő, józan és okos lakosságának köszönhető az, hogy a most letűnő évad tartama alatt nem volt az országban olyan város, melyben a közrend, nyugalom, anyagi és személyi biztonság szilárdabb, sőt a legtöbb esetben olyan szilárd alapokon nyugodott volna, mint éppen Nagykőrösön. Kéri a közönséget, hogy ezt a példászerű higgadtságot, békét és nyugalomát őrizze meg híven ez izgalmakkal teljes, súlyos órák alatt is, mert azok ellen, akik a rendet, vagyon- és személybiztonságot megbontani megkísérelnék, az egyelőre kormányutasításra

helyén maradó direktórium, a kihirdetett statárium szerint, kénytelen lenne a legkíméletlenebb eréllyel és szigorral fellépni.

A nagy tetszéssel, éljenzésektől többször megszakított beszéd után Kántor József lépett az erkélyre, buzdítva az egymás iránti megértő szeretetre a hallgatóságot, mert ebben és a kölcsönös becsülésben rejlik a jövő boldogsága. Megköszöni a nagyszámban való megjelenést, a szíves türelmet, és kéri a közönséget a csendben való szétozslásra, ami minden zavaró incidens nélkül meg is történt.

A kormányváltás kihirdetése Nagykőrösön. Népgyűlés a Kossuth téren. — Nagykőrösi Népszerűség, 1919. augusztus 3. (I. évf. 106. sz.)

a Egy szó olvashatatlan.

317.

BUDAPEST, 1919. AUGUSZTUS 2—3.

DUNA-TISZA KÖZI TUDÓSÍTÓK JELENTÉSEI A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG SAJTÓOSZTÁLYÁNAK A LAKOSSÁG HANGULATÁRÓL (RÉSZLET)¹

Kiskunfélegyházi sajtóelőadóink jelenti:

Ma reggel 8 óra 30 perckor a Nyugatiról elindultam a Kiskunfélegyházára induló vonattal. A vonatot Pilisen feltartóztatták azzal, hogy Ceglédre nem engednek be személyvonatot, mert tele van katonavonattal. Később azt a hírt közölték, hogy Cegléden román járőrök vannak benn. Több mint egy órai várakozás után Monorról azt közölték az állomással, hogy ott szintén román járőrök vannak. Az állomásfőnök, állítólag kapott rendelet folytán, a katonákat fegyvereik átadására szólította fel. A katonák a felszólításnak nem tettek eleget, hanem követelték, hogy a vonatot indítsák vissza Budapestre. Fél kettő órakor a vonat tényleg visszaindult, és a mozdonyon Kerényi a 11. számú páncélvonat parancsnoka volt, míg a paklikocsiban két gépfegyvert állítottak fel a harcterről visszatért katonák. Monorig egészen lassan haladt a vonat. Monoron túl ugyancsak óvatosan haladtunk előre. Itten

a sínek mellett jobbról és balról egy-egy román holttestet láttunk. A románokat a páncélvonat (5. számú) lőtte le. Monornál mindössze 8—10 tagú román lovasjárőr volt, és téves jelentés folytán azt hitték, hogy nagyobb román erők nyomultak előre, ami az utasok között óriási izgalmat keltett. A vonat 3/4 4 órakor Budapestre visszaérkezett. Kőbányán az összes katonai utasokat leszerelték. A katonák ellenkezés nélkül adták át fegyvereiket. Útközben mindenütt örömmel vettek tudomást a kormányváltásról, és sehol a legkisebb izgalomnak vagy szóváltásnak nyomát sem lehetett találni.

Kecskemétről dr. Réti sajtóelőadónk jelenti:

1919. augusztus 2. este 8 óra

A helybeli munkástanács egy röpiratot intézett a helybeli közönséghez, amelyben többek között azt mondja, hogy a munkásság továbbra is a kezeiben tartja a hatalmat, és azt minden törekvással szemben feltétlenül megtartja és megvédi.² A további sorokban ismét türelemre inti a munkásságot, hogy azt a munkát, amit felépítettek évtizedeken át, senki széjjel nem rombolhatja. Szükségesnek tartja a kormánynak olyan irányú intézkedését, amely felvilágosítaná a lakosságot a felburjázott tévhitokról, és feltárná előttük a való helyzetet.

Felvette: *Organek Ilona*

*

A félegyházi direktórium jelenti:

Fontos értekezletet tartunk most az aratómunkások vezetőivel. Rá akarjuk venni őket, hogy haladéktalanul hordják be a gabonát, és kezdjék meg a cséplést, hogy az ellátatlanok élelmiszerekhez is jussanak. Egyébként a nyugalom zavartalan.

Felvette: *Szokula Jenő*

A kecskeméti direktórium jelenti: 1919. augusztus 3. d.e. 12 óra

Dacára a háborús állapotnak, a hétköznapi munka zavartalanul folyik. A rend teljes, a románok Cegléden vannak, és attól valamivel nyugat felé nyomultak, de megmaradtak a vasúti vonal túlsó partján. A vasútvonal déli részére csapataink nem léptek át. Egyébként is, amint értesülünk, Cegléden is teljes a nyugalom. A románok a vörösörséggel együtt a legbarátságosabb megegyezésben folytatják a katonák leszerelését az olasz misszió vezetése mellett.

Felvette: *Szekula Imre*

Szolnokkal és Nagykőrössel nem lehet beszélni.

A kiskunhalasi direktórium jelenti:

A városban csend és rend van. A II. vasas vörösezred parancsnoka lefegyverezte a bácskai vörösezred legénységét. Csak tisztek, altisztek és volt csendőrök viselhetnek fegyvert. A parancsnok azonkívül parlamentert küldött a franciákhoz, arra kérve őket, vonuljanak be a városba. A hangulat a lakosság körében igen vegyes, egyesek nemzetiségi ellentéteket igyekeznek szítani.

*

A ráckevei direktórium jelenti:

Rend van. A lakosság hangulata izzó, amennyiben a volt virilisták igen fennhangon beszélnek velünk, sőt egyik volt szolgabíró kijelentette, hogy a direktóriummal nem áll szóba, ő csak az alispánnal tárgyal.

Felvette: *Nagy Imre*

*

A ceglédi telefonközpont bemondása szerint a direktórium már nem felel. Román járőrök román tisztek vezetése mellett bevonultak a városba, a direktórium több tagját letartóztatták, Mackert, a közélélmezési hivatal vezetőjét bántalmazták. A városban ez idő szerint a direktórium tagjai közül csak Sárközy tartózkodik. A város teljesen csendes és kihalt, az emberek alig mernek az utcára menni. A románok állítólag többeket korbáccsal bántalmaztak. A vasúti állomást a románok tartják megszállva. Vágó különvonatát, amelyen ez idő szerint csak 4 távirász tartózkodik, körülvették. A távirászok a vonatban vannak és további parancsig, vagy ameddig a románok, akik azt mondják, hogy azokat a vöröskatonákat, akiket a városban találnak internálni fognak, el nem viszik őket. A lakosság nagyon levert, mert kezdetben azt hitték, hogy a románok nem fognak a városba bejönni.

Felvette: *Feleki*

1919. augusztus 3. du. 4 óra

Közli: *Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből. 1919—1929.* Összeáll.: IMRE Mátyásné, S. MÁNDI Magda, SZABÓ Ágnes. Bp. 1964, Kossuth Könyvkiadó. 513 p. 18—21. old. (*Sokszorosított jelentés. — PIA. BM. Eln. 36-453/1920 (1641).*)

1 Csak a Duna—Tisza közti településekből beérkezett jelentéseket közöltük.

2 A kecskeméti Munkás-, Katona- és Földművestanács röpiratára lásd a 315. számú dokumentumot.

318.

KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1919. AUGUSZTUS 3.

A BELÜGYMINISZTERIUM TELEFONUTASÍTÁSA
KISKUNFÉLEGYHÁZÁRA A ROMÁN MEGSZÁLLÁS
ESETÉN TANÚSÍTANDÓ MAGATARTÁSRÓL

Iványi elvtársnak!

Belügyminiszter titkára telefonálja: (József 109—79.) Megszállás esetén semmiféle ellentállás, mindenki marad a helyén, tisztviselők fizetése három hónapra előlegben kiadandó.

Neményi

Ceruzával írt tiszdtzat, ceruzával írt aláírással. — B-KmL. Kiskunfélegyháza. Polgármester ir. 8918/1919. sz.

SZEGED, 1919. AUGUSZTUS 5—6.

A KELETI ANTANTHADERŐ
KATONAI HÍRSZOLGÁLATÁNAK TÁJÉKOZTATÓJA
A VÖRÖS HADSEREG ALAKULATAINAK
VISSZAVONULÁSÁRÓL ÉS A ROMÁN CSAPATOK
DUNA-TISZA KÖZI ELŐNYOMULÁSÁRÓL

A.

Augusztus 4-én a román előőrsök átlépték a Pécel—Maglód—Üllő vonalat.

Az a hír járja, hogy az est folyamán behatoltak Budapest elővárosaiba.

Augusztus 5-én reggel Kiskunfélegyháza és Kistelek még a 4. hadosztály utóvédjeinek kezén volt.

A vörös csapatok által elhagyott valamennyi faluban, Sándorfalván, Kiskunhalason, Kiskunmajsán csendőrőrsök szerveződnek, melyek a vörös kormánytól^a kapott parancsok alapján helyreállítják a rendet, és minden zavargást megakadályoznak.

A közölt katonai információkat politikai adatszolgáltatás egészíti ki. Ez azonban Duna—Tisza közti vonatkozásokat nem tartalmaz, hanem Szamuely halálhírével, Böhm és Kun letartóztatásával és egyéb országos eseményekkel foglalkozik.

B.

A román balszárny Kiskunfélegyházáig és Kistelekig tolta előre oldalvédjeit, amelyeket augusztus 6-án reggel elfoglaltak.

A vörös csapatok — minden őrizet nélkül — jelentős mennyiségű hadianyagot és lőszeret hagytak ebben a két faluban.

A reguláris magyar hadsereg¹ járőrei átlépték a vonalakat,² hogy felderítsék a vörösök által elhagyott falvakat, és hogy érintkezést tartsanak fenn utóvédjeikkel. Ezen járőrök egyike Kiskunhalasig jutott.

A Tokaj környékére visszavonult III. Hadtest állítólag egy kétségbeesett táviratot küldött a vörös kormánynak, mely szerint a románok és csehek

előnyomulnak, és visszavonulásukat fenyegetik. A csehek állítólag elfoglalták Sátoraljajhelyt és Miskolcot.³

Magyar forrásból származó értesülések szerint valószínűtlennek tűnik, hogy a Szolnok—Cegléd—Kecskemét körzetben harcolt vörös hadosztályok Budapesttől délre átkeltek a Dunán. Budapest és Baja között egyetlen híd sincs a folyón, s a románok elleni támadás idején a rendelkezésre álló [katonai — R. I.] hidak összes felszerelését a Tiszához szállították. Ellentámadásuk során ezek állítólag a románok kezére kerültek.

Francia nyelvű másolat. — HIL. Szegedi HM. 1919. 3. oszt. szám nélk. (Renseignement Militaire — aug. 5–6., 167–168. fol.)

a Bár nyilvánvaló, hogy az ún. szakszervezeti kormányról van szó, megtartottuk az eredeti szöveg kifejezését (G. Q. G. rouge).

1 Értsd: a szegedi ellenforradalmi kormány csapatai.

2 Augusztus 4-ről 5-re virradóra a Prónay-különítmény és egy csendőrszázad lépte át a demarkációs vonalat. Előnyomulásuk a francia és a román hadvezetés jóváhagyásával történt. (KIRSCHNER, 185. old.)

3 A csehszlovák támadás híre valótlan volt, Miskolcot is a román csapatok szállták meg. (KIRSCHNER, 188. old.)

320.

KISKUNHALAS, 1919. AUGUSZTUS 6.

A VÁROSI TANÁCS JEGYZŐKÖNYVE A KÖZIGAZGATÁSI HATALOM ÁTVÉTELÉRŐL

Felvétetett Kiskunhalas r. t. város tanácsának 1919. aug. 6-án de. 9 órakor tartott üléséről.

1. 5568/kig. 1919.

Belügyminiszter úr telefoni utasítása, hogy a Direktórium megszűnt, a közigazgatást a régi szervezeteknek kell átvenni és vezetni.

Belügyminiszter Úr utasítása folytán v. tanács felhívja dr. Kolozsváry Kiss István h. polgármester urat, hogy állását foglalja el, s egyben felkéri, hogy az együtt ülésező tanácsülésen lehetőleg azonnal személyesen szíveskedjék megjelenni.

2. Molnár Mihály főjegyző előterjeszti a Tanácsnak, hogy dr. Kolozsváry Kiss István h. polgármester úr a városi Tanács 5568. számú határozatára még nem nyilatkozott, minthogy az ügyek vezetésével addig is, míg a h. polgármester úr az állás elfoglalás felől nem nyilatkozik, valakit meg kell bízni, kéri a Tanácsot, hogy ez irányban intézkedjen.

A polgármesteri teendők ellátásával ideiglenesen Molnár Mihály főjegyző úr bízatik meg.

3. Molnár Mihály főjegyző úr előterjeszti a Tanácsnak, hogy a közellátási hivatal jelenlegi vezetője a közellátási hivatalt tovább nem vezetheti, javasolja, hogy a közellátási hivatal vezetésével Hudy András bízassék meg.

A közellátási hivatal vezetésével Hudy András bízatik meg.

4. Olvastatott a katonai parancsnokság átíratja, mely szerint a leszerelő katonaság élelmezési anyagát a közellátási hivatal részére adta át azzal a kötelezettséggel, hogy az itt tartózkodó leszerelt katonaság élelmezéséről a közellátási hivatal tartozik gondoskodni.

Tudomásul vétetik.

5. Molnár Mihály főjegyző indítványozza a v. tanácsnak, hogy a nemzeti tanács hívassék össze.

A nemzeti tanács összehívására főjegyző mint h. polgármester bízatik meg.

6. Bakos Gyula további alkalmazásának kérdése.

Bakos Gyula 919. aug. hó 6. napjától kezdődőleg szolgálatától felmentetik. Több tárgy nem lévén, elnöklő h. polgármester a tanácsülést bezárja.

Kmfnt.

olvashatatlan aláírás
tanácsjegyző

Molnár [Mihály]
h. polgármester

Tisztázat, tintával írt aláírásokkal. — B-KmL. Kiskunhalas. Polgármester ír. 5 571/1919. sz.

KISKUNHALAS, 1919. AUGUSZTUS 6.

KIVONATOK A KISKUNHALASI NEMZETI TANÁCS
JEGYZŐKÖNYVEIBŐL: VÁROSI ALKALMAZOTTAK
FELMENTÉSE, SÓSTÓ VISSZAADÁSA
RÉGI BÉRLŐINEK, A NYILVÁNOS HELYISÉGEKET
LEFOGLALÓ DIREKTÓRIUMI INTÉZKEDÉS
HATÁLYTALANÍTÁSA

A.

116/1919

Tárgy: Bakos Gyula, Thuróczy Balázs és Székely Ákos városi alkalmazottak hivatali állásuktól való felmentése.

határozat.

A nemzeti tanács tudomásul veszi a fenti városi alkalmazottak hivatali állásuktól való felmentését. A tanácskormány intézkedésének megszűntével a nemzeti tanács a direktorium által eszközölt hivatali előléptetéseket, címeket eltörli, s az általuk eszközölt kinevezéseket hatálytalanítja, felhívja azonban a városi tanácsot, hogy ezen alkalmazottak közül mindazokat, akikre szüksége van, nevezze ki városi alkalmazottakká.

Miről: a városi tanács, számvevőség, pénztár értesítendők.

Kmft.

Kiadta:

olvashatatlan aláírás
a nemzeti tanács jegyzője

B.

118/1919

Tárgy: Az elkommunizált Sóstó fürdő visszaadása a régi bérlőknek.

Határozat.

A nemzeti tanács ezen ügygel mint privát ügygel nem foglalkozik, felhívja azonban Molnár Mihály főjegyzőt, hogy amennyiben a Sóstó fürdő céljaira kiadások történtek a közpénztárból, ennek fedezésére a Sóstó pénztárt fog-

lalja le. A közpénztár terhére történt fürdőzést, ellátást ezennel betöltja.

Miről: a további intézkedések fogantositására Molnár Mihály főjegyző urat jegyzőkönyvi kivonaton értesítjük.

Kmft.

Kiadta:
olvashatatlan aláírás
a nemzeti tanács jegyzője.

C.

120/1919

Tárgy: Pártkörök s a direktorium által igénybe vett egyéb nyilvános helyiségek visszaadása.

Határozat.

A direktóriumi intézkedések hatálytalanításával pártköröket, testületek helyiségeit a régi tulajdonosok újból elfoglalhatják.

Felhivatik a városi tanács, hogy az úri kaszinóban elhelyezett közéletmelzési hivatal részére helyiségről gondoskodjon.

kmft.

Kiadta:
olvashatatlan aláírás
a nemzeti tanács jegyzője

Tisztázat, tintával írt aláírással. — B-KmL. Kiskunhalas. Polgármester ir. 5574. szám nélk. és 5589/1919. sz.

A Nemzeti Tanács 116. és 118. számú határozatát a Városi Tanács intézkedés nélkül tudomásul vette. A Nemzeti Tanács 120/1919. számú határozatával kapcsolatban pedig augusztus 12-i ülésén elhatározta, hogy a Közéletmelzési Hivatalt a volt munkapárti helyiségekbe telepíti. (Uo.)

DUNAPATAJ, 1919. AUGUSZTUS 7.

**A KÉPVISELŐTESTÜLET JEGYZŐKÖNYVE
A KÖZIGAZGATÁSI HATALOM ÁTVÉTELÉRŐL
(RÉSZLET)**

Felvétetett Dunapatajon 1919. év augusztus hó 7-én a községi képviselő-testület gyűléséről.

Gyenzizse Antal gyűlési jző üdvözlőlvén a régi képviselőtestületnek megjelent tagjait, a gyűlést megnyitja, és jelenti a képviselőtestületnek, hogy tegnap délután egy táviratot kapott, amit a fősolgabírói hivatal ad ki, és alispán úr szóbeli rendelete folytán arra utasítja, hogy a községben az 1886. évi XXII. t. c. alapján megválasztott községi előjáróságot azonnal hívja egybe, és vegyék át a község ügyeinek vezetését. Ezen táviratból látható, hogy a Direktóriumok letűntek, a kormány megbukott, és a régi rendszer, régi közigazgatás állíttatik helyre, felkéri a hivatkozott törvénycikk alapján megválasztott előjárósági tagokat, hogy vonuljanak félre vele külön szobába, tanácskozás végett, a közgyűlést ezen időre felfüggeszti.

A tanácskozás megtörténte után a gyűlést ismét megnyitja, és jelenti, hogy az előjáróság nem hajlandó a község ügyeinek vezetését átvenni, mert ők annak idején, habár erőszakkal is, lemondottak.

Balla Árpád, Lukácsi István és még többek hozzászólásai és a tárgynak alapos megfontolása után

kimondja a képviselőtestület egyhangúlag, hogy bármennyire szabadkozik is az előjáróság a község ügyei vezetésének átvételétől, ebben a percben a község lakossága iránti hálából, a további esetleges kellemetlenségek elkerülése céljából is kötelessége, hogy a község ügyeinek vezetését átvegye.

A régi előjáróság helyét elfoglalja. R. Nagy István mint gyűlési elnök kijelenti, hogy ők az előjárósággal együtt csakis olyan föltétel mellett állanak helyre, ha a képv. testület is ebben a nehéz munkájában jóakarátúlag támogatja, mert másképp az ő működésük nagyon meg van nehezítve.

A képviselőtestület elnök ezen kérelmét tudomásúl veszi, és biztosítja támogatásáról.

Karácsonyi Károly mint az átadó direktórium elnöke kifejti nézeteit, és kijelenti, hogy ő sohasem volt a szélsőséges intézkedések híve, hanem mindent, bármilyen mérges ügy volt is az, békességesen, tisztességes úton ipar-

kodott elintézni. Balla Árpád indítványozza, hogy Karácsonyi Károly és társainak mint a legutóbb megválasztott és most lelépő direktórium tagjainak jegyzőkönyvileg mondjanak köszönetet, és elismerését fejezze ki, hogy működésük néhány hét ideje alatt mindig a legnagyobb rendet, békeséget tartották fenn, és intézkedéseikkel a lakosságot sohasem hívták ki.

Ezen indítványt elfogadják és egyhangúlag jzökönyvi elismerést fejeznek ki Karácsonyi Károly és társai békés működéséért.

A továbbiakban elhatározta a testület, hogy a júniusban elesett és kivégzett ellenforradalmárok sírhelyét „...szent helyé kell avatni...” Végül az egyik megüresedett előljárósági állást töltötték be.

Tintával írt tiszttzat, Gyenizse Antal jegyző és R. Nagy István elnök tintával írt alá írásával. — B-KmL. Dunapataj. Közgyűlési jkv. 1917—1922. köt.

323.

SZEGED, 1919. AUGUSZTUS 7.

HORTHY MIKLÓS UTASÍTÁSA AZ ELLENFORRADALMI HADSEREG 1. HADOSZTÁLYÁNAK DUNA-TISZA KÖZI FELVONULÁSÁRÓL ÉS MAGATARTÁSÁRÓL

1. A nemzeti hadsereg a románokkal egyetértőleg meg fogja kezdeni az előnyomulást Budapest megszállása céljából. A franciák beleegyeztek, hogy Szegedet a nemzeti hadsereg megalakított részei elhagyják.

2. Szándékom az elsősorban megalakítandó 1. hadosztályt oly módon Kiskőrös—Dunapataj—Kalocsa—Kecel területén összegyűjteni, hogy a ho. egyes részei menetkészültségük elérése után azonnal gyalogmenetekben a nevezett körletbe helyeztetnek ki. A ho.-nak ott — teljes megalakulása előtt is — mindenkor készen kell lenni az előnyomulás megkezdésére.

A 2. ho. a Dunántúl Bátaszék környékén fog később megalakíttatni.

3. Fenti szándékom értelmében az 1. ho.parság, az 1. dd.-parság, a szegedi I. és II. zlj. a hozzájuk tartozó 1. és 2. ezredbeli tiszt keretekkel, az 1. lo-

vasosztály törzse, 1. százada és tisztikerete a szegedi 1. árkászszázad és egy csendőrszázad f. hó 8-án hajnalban induljon útba, és meneteljen szervezési munkálatok által fel nem tartóztatva Dorozsmán, göböljárási iskolán és Kiskunhalason át az I. zlj.-jal Kiskőrösre, a II. zlj.-jal Dunapatajra, hogy ezen városok vonalába a felvonulást előkészítse és biztosítsa.

4. Előre láthatóan f. hó 12-én reggel ezen oszlopot követni fogják a ho. Szegeden a következő napokban még felállítandó részei és pedig a III. zlj. a 3. ezred tisztikeretével, a tüzérosztály az 1. tüzérezred tisztikeretével, az ellátási hivatal, a ho. vonatparság, az egészségügyi intézet személyzete és anyaga, továbbá egy kocsioszlop kerete.

5. A románokkal kötött megegyezés értelmében ezek Sándorfalva—Kiskunmajsa—Izsák—Kunszentmiklós—Ócsa vonalat átlépni nem fogják. (Kiskunmajsa és Sándorfalva román területre esnek.) Jobb szárnyával ennek folytán az 1. ho. az érintkezést vegye fel a románokkal.

6. A felvonulás és előrenyomulás előkészítését illetőleg a fővezérség részéről történt intézkedésekről a ho. parnok és a vk. (vezérkari) főnök szóbelileg tájékoztatnak.

7. A hadosztály kiépítésére és felfegyverzésére vonatkozó utasítást a magyar hadügyminisztérium 1683/5. számú rendelete és az 1. melléklet¹ tartalmazza.

8. Felderítés: a ho. első részeinek a felvonulási körletben való megérkezése után az 5. pontban megjelölt vonal és a Duna között fekvő terület felderítése azonnal megkezdendő. Megállapítandó: hol vannak nagyobb vörös egységek, és hol állanak a románok. Esetleg feltalált vörös csapatok és a lakosság a felderítő járőrök által mindenütt csatlakozásra szólítandó fel.

9. Az e célra kiküldött osztagok, valamint azon osztagok, járőrök vagy a nemzeti hadsereg kötelékébe tartozó egyének, akik a szabadkai-budapesti vasútvonalat kelet felé átlépték, a ho. törzshöz beosztandó román összekötő tiszt által kiállított igazolványokkal látandók el.

10. Összeköttetés: Szeged és Kiskunhalas között lovas levél küldőncvonal létesítendő. Kiskunhalas, illetve Kalocsa elérése után a Halas—Szabadka—Szeged, illetve Kalocsa—Baja—Szeged táviróvonalak használhatók. Mindemellett a lovasküldőnc vonal bizalmas közlésekre felállítva maradjon.

Az összeköttetés a Dunántúlon működő Horthy István csoporttal (Horthy István tábornok Székesfehérvár), illetve annak vezérkari főnökével (Craenenbrock alezredes, ideiglenesen még hadtestparság Siófok) futárok által és — ha a táviró biztosítva van — rejtjelezve távirati úton is felveendő. Legbiztosabb vonal Kalocsa—Baja—Pécs—Siófok.

11. Az előnyomulás előkészítése céljából a ho.-parság vegye számba a felvonulási körletben található vasúti kocsikat és mozdonyokat, a szénkészle-

teket helyezze zár alá és őriztesse. Amennyiben ez lehetségesnek bizonyulna, a felderítő járőrök gondoskodjanak arról is, hogy a felvonulási körlettől északra fekvő vasútvonalról a vasúti anyag és szén biztonságba helyeztessék, illetve a helyszínén őrizet alá vették.

12. Az anyagi ellátást, az egészségügyi szolgálatot és a pénzzel való ellátást illetőleg a ker.-parság által kiadott parancsok mérvadók.

13. Jelentések: naponta, ha különösebb események nincsenek, legalább egyszer, és pedig úgy, hogy délben okvetlen beérkezzenek a fővezérlethez. Jelentősebb eseményekről a fővezérlet rögtön, esetleg minden 2 órában tájékoztatandó.

14. Megkapják az 1. ho.- parság 2 példányban és Shvoy őrnagy a (hadtápvonal vezetője).

Horthy [Miklós]

Közl.: *Csak szolgálati használatra! Iratok a Horthy-hadsereg történetéhez. 1918—1938.* Szerk. HETÉS Tibor—MORVA Tamásné. Bev. TÓTH Sándor. Bp. 1968. 77—79. old.

1 Lásd uo. 80—81. old.

Horthy elvonulási és hadseregszervezési terve a románok gyors, s az ellenforradalmi kormány által nem várt hatósugarú előnyomulása miatt nem realizálódhatott. Ezért a demarkációs vonalat 7—8-án átlépő alakulatok augusztus 14-én hajnalban Fajsznál átkeltek a Dunán, s a Dunántúlra vonultak. (PATAKI, 11—13. old.)

324.

KISKUNHALAS, 1919. AUGUSZTUS 9.

A POLGÁRMESTER HIRDETMÉNYE A KÖZÉLELMEZÉS BIZTOSÍTÁSÁRÓL

Most, midőn ismét súlyos napokat él országunk, városunk lakossága, elsőrendű kötelességünknek tartjuk a város lakosságának élelmezéséről való gondoskodást.

Rend, nyugalom s békés munkálkodás mentheti csak meg ezt a szegény, sanyargatott országunkat. Mindez azonban csak úgy lehetséges, ha kinek-kinek megvan a mindennapi kenyere.

A kenyér, az élelem hiánya okozza a forradalmat, a kenyér, az élelem bősége biztosítja a nyugodt, békés életet.

Az éhség-forradalmat még csírájában el kell fojtanunk, hogy a most elmúlt rendszertelen állapotból a békés munkálkodásba — minden erősebb zökkenő nélkül — átmehesseünk.

Hogy valahára békés napokat élhessünk, hogy városunknak, s minden egyes polgárának nyugalalmát biztosíthassuk, *saját érdekükben* kérjük a város termelő gazdaközönységét, hogy *ami feleslegük van, vagy jobban mondván, amit csak nélkülözhetnek gabonájukból, szalonna, zsír, valamint vágómarha, juh s egyéb jószágállományaikból, bocsássák azt a közellátási hivatal rendelkezésére.*

A gabonaneműeket egyenesen szállítsák a Halasi Gazdasági Gőzmalomba, zsírt, szalonnát a hatósági székbe, a vágásra alkalmas állatokat pedig jelentsek be a közellátási hivatalnál.

Kérjük a termelő közönységet még arra is, hogy ami egyéb élelmicikket csak nélkülözhetnek, így baromfit, tojást, zöldséget, gyümölcsöt, tejneműeket — minél nagyobb mennyiségben vigyék a piacra, hogy ezáltal is enyhítsék a mai nagy élelmiszerhiányt. Éppen ezért a sok bajt okozott és az állandó surlódásra alkalmat adó maximális árak is eltöröltettek, és már itt is elő akarjuk készíteni a szabad forgalmat.

Nem zaklatásról, nem rekvirálásról van most szó — értsük meg jól — — hanem éppen arról, hogy az általunk kért élelmiszereket a közellátási hivatal rendelkezésére bocsátják, illetve a piacra viszik, ezáltal előmozdítják a rendes életmódra való áttérés biztosítását.

Hisszük, hogy ennek a városnak értelmes polgársága, gazdaközönsege felismeri azt, hogy a városnak élelmiszerral való ellátása a város biztonságát jelenti.

Különösen nehézé teszi az élelmezés zavartalan biztosítását az, hogy nemcsak a megszálló, tehát állandóan itt tartózkodó, hanem az átvonuló katonaság hússal, kenyérral való ellátásáról is gondoskodni kell. Ebből az okból most tudatjuk már a város közönységével azt is, hogy ne okozzon elégedetlenséget, ha — csak rövid időre is — nem láthatjuk el a mézárszékeket hússal. Ennek oka az, hogy az eddig máris túlságosan igénybevett jószágállományunk kímélése céljából egyelőre csak az átvonuló s itt állomásozó katonaság szükségletét biztosítjuk, éppen a közönység érdekében, hogy ennek a kis nélkülözésnek az árán megkíméljük városunkat a megszálló katonaság rekvirálásától.

Minden embertársunkat arra kérünk, hogy támogassanak bennünket abban a nehéz feladatunk megoldásában, hogy jusson kenyér, élelem mielőbb mindenkinek, aki nélkülözik. Gazdaközönségünk kötelességtudásán múlik, hogy öt évi nyomorúság után sanyargatott országunkra és városunkra jó napok viruljanak!

KUNSZENTMIKLÓS, 1919. AUGUSZTUS 15.

**A KUNSZENTMIKLÓSI JÁRÁS „PREFECTUSÁNAK”
LEIRATA AZ I. ROMÁN KIRÁLYI
LOVAS HADOSZTÁLY ÁLTAL MEGSZÁLLT
KÖZSÉGEK ELŐLJÁRÓSÁGAINAK
A „KÖZIGAZGATÁSI TEENDŐK”
ELLÁTÁSÁRÓL ÉS A ROMÁN KATONASÁG
TÁMOGATÁSÁRÓL**

Értesítem, hogy a Kunszentmiklóson székelő I. román kir. lovas hadosztály parancsnokság ideiglenesen engem bízott meg az általa megszállott terület polgári kormányzásával. Ezen tényből kifolyólag miheztartás végett közlöm és elrendelem a következőket:

1. A község tanácsa gondoskodjék, hogy a megszálló csapatok rendelkezésére álló 3 következő funkcionárius választassék, és pedig egy községvezető (volt községi jegyző), másodsor egy élelmezési biztos (ha ilyen alkalmazású egyén már volt és megbízható, leghelyesebb volna az), harmadszor egy karhatalmi parancsnok (a csendőrség vezetője, annak hiányában teljesen megbízható katonaviselt egyén).

2. Azonnal legpontosabban írja össze, hogy mennyi élelmiszerral rendelkezik (gabona, zöldség, hús, és zsíradékféle).

3. Pontosán határozza meg, mennyi a felesleges állatállomány (az állatösszeírási jegyzékekből készítsen pontos kivonatot.)

4. A lakosságot nevében is figyelmeztesse, hogy a megszálló csapatparancsnokságok intézkedéseikhez alkalmazkodjék. A megszálló román csapatok egyik főtörekvése, a sajnosan megzavart közrend helyreállításán kívül, hogy a közélelmezés arányos és céltudatos kivitele biztosítassék; ennek minden megrázkódtatás nélküli lebonyolítása akkor érhető el, ha a lakosság minden rétege a jelen helyzetet józanul mérlegelve a hatóságok kezére jár.

5. A román parancsnokságok nagy súlyt fektetnek arra, hogy a bolsevista lelketlen izgatók megérdemlett büntetésüket elvegyék; e tekintetben magamat rendelkezésükre álló engedelmes eszköznek tekintem. Figyelmeztetem tehát a helyi hatóságokat, hogy minden kommunista üzelmekben tetteleg résztvett vagy azzal alaposan gyanúsítható egyént jelentsen be, vagy a csendőrségnek, vagy közvetlenül a megszálló román csapatparancsnokságnak;

ily egyénekről rövid tényleírás kíséretében hozzám is jelentés teendő. Működésében minden elfogultság és személyválogatás nélkül járjon el.

Azok a nehézségek és kényelmetlenségek, melyek a megszállással járnak, kell, hogy eltörpüljenek a bolsevik uralom gyalázatosságai mellett. Minden józanul gondolkozó ember tekintse úgy a román királyi haderőt, mint amely bennünket a legaljasabb kommunista garázdálkodástól mentett meg.

Az I. román kir. lovas hadosztály
parancsnokság által kinevezett
prefektus, a kunszentmiklósi járás
főszolgabírája:
olvashatatlan aláírás

Tisztázat, tintával írt aláírással és „Pest-Pilis-Solt-Kiskun Vármegye kunszentmiklósi járás főszolgabírája” feliratú körbélyegzővel ellátva. — PmL. PPSKk Vm. Alispánjának biz. ir. 15/1919. sz.

326.

KALOCSA, 1919. AUGUSZTUS 19.

A JÁRÁSI FŐSZOLGABÍRÓ JELENTÉSE A VÁRMEGYE ALISPÁNJÁNAK A ROMÁN KATONASÁG INTÉZKEDÉSEIRŐL

A Budapesten székelő Entente missió segítségének esetleges igénybevétele útján való intézkedés végett van szerencsém hivatalos tisztelettel tudomására hozni, hogy a román királyi megszálló csapatok különböző intézkedései folytán itt olyan helyzet állott elő, melynek orvoslás nélkül hagyása egyrészt óriási áremelkedésre, másrészt a már úgy is fogytán levő élelmiszereink teljes kifogyasztására és talán még lázadásokra is vezethet. A román részről megtett és panaszolni szándékozott intézkedések a következők:

1. Összeírják az összes gazdasági gépeket, telefonokat, földbirtokokat nagyság szerint és a tulajdonosok nevével, — a várható termést, vagy a már kicsépeelt szemet, az állományt és munkaerőt. Oly túlkapasok is megtörtén-

tek, hogy fegyveres erővel kényszerítik a gazdákat bizonyos összegnek képzében való lefizetésére, természetesen minden nyugta nélkül, azzal az ígérettel, hogy akkor a rekvirálás alól mentesülnek.

2. A megszálló csapat élelmezése körül annyira túlkövetelők, hogy a vörösök által amúgy is kifosztott járás képtelen eleget tenni kívánságaiknak.

3. A jelenlegi nagy munkaidőben a fuvarokat annyira igénybe veszik, hogy emiatt a késedelmet nem tűrő munka halasztást szenved (naponta 40—50 kocsi van szükségük).

4. Fegyveres járőrök az utcán haladó polgárokat kifosztják, minden panasza hiábavaló.

5. Nemzeti lobogók s minden nemzeti jelvény hordását legszigorúbban megtiltották.

6. Telefonon való érintkezést Budapesttel nem engedélyezik.

7. Az általuk fizetett árakra vonatkozólag példaképp közlöm egy kiló húsért egy koronát, egy kiló zsírért 14 koronát, egy pár baromfiért 10 koronát fizetnek.

Egyidejűleg jelentem, hogy hivatali főnököm, Madarász Elemér főszolgabíró a jelenleg Ordas községben tartozkodó angol Dunaparancsnoksággal jelentésem céljával azonos okból ma Ordásra kiszállott.

Csatolom a román kir. parancsnokság által rendeletben kiadott intézkedések falragaszait.

M[adarász Elemér]

[fő]szolgabíró

Tisztázat másodpéldánya, ceruzával írt kézjeggyel. — B-KmL. Kalocsai Járási Főszb. biz. ir. 2/1919. sz.

KECSKEMÉT, 1919. AUGUSZTUS 20.

**A VI. ROMÁN KIRÁLYI HADOSZTÁLY ÁLTAL
MEGSZÁLLT TERÜLETEK FŐISPÁNJÁNAK
JELENTÉSE PEST-PILIS-SOLT-KISKUN
VÁRMEGYE ALISPÁNJÁNAK AZ ÚJ
KÖZIGAZGATÁSI HATÁROKKAL, A STATISZTIKAI
ADATSZOLGÁLTATÁSSAL, A KÖZBIZTONSÁG
ÉS A KÖZÉLELMEZÉS BIZTOSÍTÁSÁVAL
KAPCSOLATOS INTÉZKEDÉSEIRŐL**

Pest—P.K.K. Vm. déli része, Kecskemét th. város területe, továbbá Csongrád Vm. egyes részei a román kir. 6. ho. által megszállatván, ezen területek polgári közigazgatásának vezetésére az érdekeltek hozzájárulásával kijelöltem. A közigazgatás akadálytalan, és a lakosság érdekében való lebonyolítása végett a következő, a helyzet kényszerűségéből folyó intézkedéseket teszem.

I. *A közigazgatás általános tagozódása.* Hivatalomnak közvetlenül alárendeltetnek: a.) a 6. ho. által megszállott Pest és Csongrád Vm. és [e] területek vezetésére kijelölt alispán, Endre Zsigmond kkfélegyházi főszolgabíró, b.) Kecskemét th. város első tisztviselője, Sándor István polgármester.

A kijelölt alispánnak alárendeltetnek: a kalocsai, kiskőrösi, kiskunfélegyházi, Csongrád-i főszolgabírák, Kiskunhalas és Kiskunfélegyháza rt. városok polgármesterei.

E főszolgabírák és polgármesterek vezetik a következő pont határozványai szerint hozzájuk tartozó járási, illetve városi területek közigazgatását, a törvényszerű közs. előljáróságok útján.

A 6. román ho. által megszállott területek közélélmезési, illetve közellátási ügyeinek egységes vezetését a román ho. parság kívánván, ez ügyek vezetésére az egész fennhatóság alá tartozó területre nézve Bartha Kálmán mérnök, a kecskeméti közellátási hivatal vezetője rendeltetett ki.

II. *A járási területek beosztása.* A polgári közigazgatási területeknek a katonai közigazgatási területekkel való egybevágását a megszálló román ho. parancsnok Úr elengedhetetlennek tartván, kénytelen vagyok a járások és városok területében az alábbi változásokat tenni, megjegyezvén, hogy az itt felsorolt adatok a magyar kir. állam nyomda által szerkesztett és 1901

-ben kiadott 1:144 000. arányú Pest—Pilis—Solt—Kiskun Vármegye közigazgatási és földművelési térképéből vették ki. Eszerint a városi és járási kerületek a megszállás tartamára a következőképpen alakulnak:

a) Pest vármegyéből:

I. *Kalocsai járás: eddigi egész terület*

Hozzájön azonkívül: a *dunavecsei járásból*: Ordas, Dunapataj, Harta községek és Izsós, Zádor, Bödd, Bakód, Szelíd, József-major, Alsó és Felső-szentkirály, Öreg, Nagy Harta, Kis-major, Bojár, Sándor-major, Károly-major, Alsó-major, Régi-major, Tetétlen puszták és majorok, a *kiskőrösi járásból*: Szántó, Farkas-sziget, Korpiád-puszták.

II. *Kiskőrösi járás: eddigi terület*, kivéve délen a kalocsai járáshoz eső s az előző pontban felsorolt pusztákat, továbbá Sükösd, Érsekcsanád, Bajaszentistván, Szeremle községeket és Ó-Sükösd, Besnyő, Szt. György, József-telek, Kék-hegy, Alig-várda, Koppány, Pandur-major, Pandur-sziget, Hát-sziget-pusztákat és majorokat és a járásnak az élő Duna ágon túl levő részét, melyek a tőlünk délre levő hadosztály területébe esnek, északon Felső-Döbrögec-pusztát, Lakhangyi-tanyát, Új-majort, Dohányos-majort, Etel-majort, Szentimre-pusztát és Blaskovics-majort, melyek a tőlünk északra levő hadosztály területébe esnek,

hozzájön azonban a *kunszentmiklósi járásból*: Tabdi-pusztá, Csóti-tanya, Szivós-tanya, Felső-Kaskantyú, Kaskantyú-pusztá, Soós-tanya, Gárkány-tanya, Czebe-pusztá, Alsó-Kaskantyú.

III. *Kiskunfélegyházi járás: eddigi egész terület*, kivéve északon Alpár községet, hozzávéve azonban a Kecskeméthez tartozó Bugacmonostor pusztát.

IV. *Kiskunhalas rt. város eddigi terület.*

V. *Kiskunfélegyháza rt. város eddigi terület.*

b) Csongrád megyéből:

VI. Csongrádi járás: területe a kiskunfélegyházi román ezr. parságnál tudandó meg.

c) Kecskemét th. város területéből:

eddigi terület, kivéve Bugacmonostor pusztát, hozzávéve azonban a Fülöpszálláshoz tartozó Kerekegyháza pusztát, továbbá Orgoványt, Szabadjakabszállást és Fülöpszállási Jakabszállást, valamint Alpár községet.

A járáások közíg. területeire vonatkozó pontos és részletes adatok különben a Kalocsán, Kiskörösön, Kiskunfélegyházán és Kecskeméten levő román kir. parságoknál megtudhatók.

A román megszállás alatt, illetve további rendelkezésíg tehát fenti járáások és városok közígazgatási területe alatt a most körülírt területek értendők.

III. *A román katonai közígazgatás tagozódása:* a kalocsai járás most körülírt területe a 24. román ezred parság, a kiskörösi járás és Kiskunhalas rt. város a 10. román ezred parság, a kiskunfélegyházi járás, Kiskunfélegyháza rt. város, a csongrádi járás a 11. román ezred parság, Kecskemét th. város a 12. román ezred parsághoz tartozik a román katonai közígazgatás tekintetében.

A főszoigabírák és polgármesterek lépjenek tehát *azonnal érintkezésbe* az illető ezredparságokkal (a kiskunhalasi polgármester az ottani zászlóalj parsággal, a csongrádi főszoigabíró a kisteleki román zászlóalj parsággal), kik felettes hatóságuktól már utasítást kaptak, hogy az érintkezés lebonyolítására nevezett vezető tisztviselők mellé egy-egy lehetőleg magyarul tudó tisztet küldjenek ki mint delegáltat. Ezeknek átadandó a járáshoz (városhoz) tartozó községek lajstroma s az egyes községek élelmezési és közellátási ügyeinek vezetésével megbízott egyének kimutatása. A delegált román tisztektől viszont bekérendő az egyes községi előljáráásokhoz kirendelt román katonai megbízottak jegyzéke.

IV. *Statisztikai adatok beszozgáltatása:* Sürgősen előkészítendők, hogy később adott rövid terminusra ide haladék nélkül begyűjthetők legyenek a következő adatok:

1. a lakosság száma községenként és járásonként (városenként) külön feltüntetve az ellátott és ellátatlan lakosságot
2. a f. évi gabona és zöldségtermés mennyisége
3. az állatállomány, állatfajok, nemek és kor szerint
4. állatállomány mennyisége.

V. *Költségvetés beszozgáltatása:* 8 napon belül az összes főszoigabírák és polgármesterek, továbbá Kecskemét th. város polgármestere nyújtsák be az alájuk tartozó terület (községek) közígazgatási költségeiről készített 1918. évre szoló jóváhagyott költségelőirányzatot, miután a kiadások ezen költségelőirányzat mérvéhez képest fognak engedélyeztetni. Csak a vármegyei, járási, községi, illetve városi költségek előirányzata kell, állami hivataloké nem.

VI. *Közellátás:* a 6. román ho. által megszállott egész terület közellátásának egységes intézésére vonatkozó utasítás a legrövidebb időn belül ki fog adatni, addig is tájékoztatásul megjegyzem, hogy a legszükségesebb és korlátolt mérvben rendelkezésre álló élelmiszerek (liszt, hús, cukor, zsír)

kiosztása az ellátatlanok között továbbra is a jegyrendszer alapján fog történni. Fejadagként naponként és fejenként 500 gr. kenyér s hetenként háromszor, 15 éven felüliek részére 400—400, 15 éven aluliak részére 200—200 gr. hús vétetik alapul.

A kenyérmagvak és vágómarha beszerzését és elosztását Bartha Kálmán mérnök, a kecskeméti közellátási hivatal vezetője intézi egységesen, kit felhívok, hogy a közellátás részletes intézkedéseire vonatkozó javaslatát ide 3 nap alatt terjessze be.

VII. *Közbiztonság ellátása*: amennyiben a közbiztonság ellátása a csendőrség és rendőrség létszámának elégtelensége és fegyvertelen volta miatt nem volna kielégítő, úgy ennek ellátását a legközelebbi román szakaszparancsnoktól vagy ennél magasabb parancsnoktól kell kérni.

VIII. A román parancsnokság felhívása folytán közlöm a főszolgabíró és polgármester Urakkal, hogy a román hadsereg tisztjei csak a felsőbb parancsnokságuk engedélyével adhatják el lovaikat, miért is a járlat átírása csakis ily engedély felmutatása esetén történhet meg.

IX. *Panaszok*: Minden oly panasz, mely valamely román katonai hatóság vagy egyén valamely ténykedése ellen irányul, a legközelebbi ezred vagy zászlóaljparancsnokságnál adandó le, lehetőleg a tett elkövetése után azonnal, és pedig az idő, hely, személy és körülmények leírásával, hogy a nyomozás lehetséges legyen. Román parancsnokság figyelmeztet, hogy az utóbbi időben ál román tisztek és katonák tűntek fel.

X. *Érvényesség tartama*: Jelen összes rendelkezések érvényességének tartama a román megszállás megszűnéséig, illetve ennek idején belül további rendelkezésig tart.

Felhívom a főszolgabírók és polgármester Urak figyelmét jelen rendelkezésem határozványainak pontos megtartására s a kívánt jelentéseknek a beadványokban az előirt időben való benyújtására.

Jelen rendelet határozmányait a főszolgabíró és polgármester Urak haladéktalanul hozzák az alárendelt hatóságok és szervek tudomására, értesítendőek természetesen az idegen járási, (városi), területből odaíratott községek és hatóságok is.

Kiadatik tudomásulvétel és alkalmazkodás végett a 6. ho. által megszállott vármegyei területek alispánjának, Kecskemét th. város polgármesterének, a kalocsai, kiskőrösi, kiskunfélegyházi, csongrádi főszolgabíráknak, Kiskunhalas és Kiskunfélegyháza rt. városok polgármesterének, továbbá Bartha Kálmán mérnöknek, közlöm azt azonkívül a román kir. 6. ho. parsággal és Pest-Pilis-Solt-Kiskun Vármegye és Csongrád Vármegye alispánjaival, továbbá a kunszentmiklósi és dunavecsei főszolgabírákkal.

Jelen iratot a Csongrád megyei alispáni hivatalhoz, a csongrádi, a dunavecsei főszolgabírói hivatalhoz, a kalocsai, a kunszentmiklósi főszolgabírói hivatalhoz, a kiskőrösi főszolgabíró Úrhoz juttassák el futár útján.

Balázsfalvi [Kiss Ferenc]
főispán

Tisztázat, tintával írt aláírással. — PmL. PPSKk Vm. Alispánjának biz. ir. 20/1919. sz.

328.

KUNSZENTMIKLÓS, 1919. OKTÓBER 11.

A JÁRÁSI FŐSZOLGABÍRÓ ELŐTERJESZTÉSE A BELÜGYMINISZTERNEK AZ ŐSZI GAZDASÁGI MUNKÁK BIZTOSÍTÁSA TÁRGYÁBAN

Kunszentmiklós községben a román megszálló csapatok a lakosság ló és marhaállományát oly nagy méretben vette igénybe, hogy a gazdasági munkálatok folytatása és a termelés biztosítása csupán úgy biztosítható némileg, ha közerővel rendelkezve a megmaradt igavonó állatállomány helyes felhasználását saját hatáskörömben szabályozom.

Felkérem Belügyminiszter urat, hogy a m. kir. ministerium 915. évi 408. sz. 11. § rendelete alapján részemre a felhatalmazást sürgősen megadni, s így halaszthatatlan gazdasági munkák közreműködésével való végzését biztosítani méltóztassék.

olvashatatlan aláírás
h. főszolgabíró

Tintával írt tisztázat, tintával írt aláírással. — OL. K. 184. 1919—62/g—1133. sz

A kiskunfélegyházi járás főszolgabírójának a Román Királyi Katonai Kerületek Főispánjának (Kecskemét) küldött október 14-i hasonló értelmű előterjesztését lásd uo.

KALOCSA, 1919. OKTÓBER 20.

**A JÁRÁSI FŐSZOLGABÍRÓ KÖRRENDELETE
A KÖZSÉGI ELŐLJÁRÓSÁGOKNAK
A ROMÁN KATONASÁG KIVONULÁSA ESETÉN
SZÜKSÉGES INTÉZKEDÉSEKRŐL**

A román megszálló csapatok kivonulása esetére a következőket rendelem el.:

1. Nyilvános helyiségek zárórája este 9 óra. Este 10 óra után csak hatósági személyek és olyan egyének tartózkodhatnak az utcán, akik közvetlenül a hatóság számára tesznek valamely személyes szolgálatot. Ezek az illető megbízó részéről írásbeli igazolvánnyal látandók el.

2. Mindenki, akinek tudomása van oly egyénről, aki a proletárdiktatúra alatt valamely politikai működést folytatott, agitált, mások életében, testi épségében vagy vagyonában akár közvetve, akár közvetlenül kárt okozott, köteles az illetőt a csendőrségnél, amennyiben helyben csendőrőrs nincsen, a helybeli karhatalmi alakulatnál feljelenteni. Az illető a szükséghez képest őrizetbe veendő vagy rendőri felügyelet alá helyezendő.

3. Rendőri felügyelet alá helyezett egyének további intézkedésig lakásukat el nem hagyhatják.

4. Hajón vagy vasúton bárhová, egyébként a járás területén kívül való utazáshoz igazolvány szükséges. Az igazolványt az Előljáróságok véleménye alapján a kalocsai járásbeli községekre hivatalom, a többi fent címzett községekre a kiskőrösi főszolgabírói hivatal állítja ki.

5. Mindenki köteles a birtokában levő fegyvert és lőszert az illetékes csendőrőrsnek bemutatni. A lakóhely szerinti előljáróság a csendőrség véleménye és saját belátása szerint a fegyvert és lőszert az illető birtokában hagyhatja, vagy bevonhatja.

Fegyverviselésről következő szövegű igazolvány adatik ki: „Fegyvertartás és fegyverviselés tekintetében az államrend és a közbiztonság szempontjából megbízható.”

6. Utcán, tereken köz- vagy magánépületekben való gyülekezés tilos. Esetleg előzetesen kiadott engedélyek (gyűlésekre, tánczvigalmakra stb.) érvénytelenek.

7. Ezen rendelkezéseim a megszálló katonaság kivonulása esetén azonnal kihirdetendők, s ellenök vétők őrizetbe veendő, s hozzám bejelentendők.

8. A karhatalmi alakulatok szervezésével Krémer Sándor őrnagy urat bízta meg a nemzeti hadsereg kaposvári IV. ker. parancsnoksága, Bernátszky tábornok úr. Hatásköre kiterjed a kalocsai járás községeire, valamint Császártöltés, Hajós, Nemesnádudvar, Sükösd és Érsekcsanád községekre.

A megszállás megszűntével vagy azt közvetlen megelőzőleg Krémer őrnagy úr írásbeli rendeletével megbízottai mennek ki községekbe a karhatalmi alakulatokat szervezni.

A csendőrség és a karhatalmi alakulatok legénysége éppen úgy, mint azok parancsnokai egyetértőleg és bajtársiasan járnak el.

A karhatalomhoz tartozó egyének fegyverviselése tekintetében Krémer őrnagy úr rendelkezik.

Madarász [Elemér]
főszolgabíró

Tisztázat másodpéldánya, tintával írt aláírással. — B-KmL. Kalocsai Járási Főszb. biz. ir. 3/1919. sz.

330.

BUDAPEST, 1919. NOVEMBER 7.

A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT
JOGVÉDŐ BIZOTTSÁGÁNAK KÉRELME
A KALOCSAI ÁLLAMÜGYÉSZSÉGHEZ
17 JOGTALANUL LETARTÓZTATOTT
KISKÖRÖSI FÖLDMUNKÁS
SZABADLÁBRA HELYEZÉSE TÁRGYÁBAN

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt felkérésére önként vállalkozó fővárosi ügyvédekől jogvédő bizottság alakult, amely a pártnak ártatlanul üldözött és a kommunista mozgalommal semmiféle vonatkozásban nem álló, többnyire letartóztatott tagjai jogvédelmét látja el.

Ezen alulírt jogvédő bizottság tudomására jutott, hogy t. Államügyész úr vezetése alatt álló fogházban 17 *kiskörösi* földmunkás van f. é. szeptember hó 21. óta letartóztatva, és hogy ellenük sem politikai, sem közönséges büntett gyanúja fel nem merült. Ezek között szerepelnek *Rimár György*,

Litauszki Sándor, Vicián Mihály és Latzkó Pál kiskőrösi földművesek, akik a diktatúra alatt az ottani lakosság legteljesebb megelégedésére vezették az ügyeket, és mint direktóriumai vagy munkástanácsi tagok mindenben polgártársaik érdekét szolgálták, sőt *Rimár György*, aki a forradalmi törvényszék elnöke volt, megakadályozott ezen minőségében minden atrocitást, és csak oly ügyekben ítélkezett, amely ügyek a bíróságnak a diktatúra alatti fölfüggesztése mellett a közrendet biztosították.

Minthogy a fentnevezettek és előttünk ismeretlen nevű 13 társuk fogvartására a Bt. 141. §-ában felsorolt okok egyike sem forog fenn, ezért nyomatékosan kérjük a vezetésért felelős t. Államügyész Urat:

méltóztassék a fentnevezettek és 13 társuk szabadlábra helyezése iránt saját hatáskörében sürgősen intézkedni, és bennünket azon törekvésünkben, hogy az ártatlanul szenvedőket és a jogellenesen letartóztatottakat mielőbb visszaadjuk az arra nagyon rászoruló termelő munkának, hathatósan támogatni.

A tett intézkedésről nyilvántartás végett szíves értesítést kérünk.

Tisztelettel:

Magyarországi Szociáldemokrata Párt Jogvédő Bizottsága

Magyarországi Szociáldemokrata Párt Titkársága

[fejbélyegző]

olvashatatlan aláírás

Tisztázat, tintával írt aláírással. — PIA. 642. f. 1919—IV—742. 6.e. (eredeti ikt. sz.: 4028/1919.)

A terjedelmes perirat aktái között nem találtuk nyomát sem a kérelem teljesítésének, sem visszautasításának. Annyi azonban bizonyos, hogy a proletárdiktatúra letartóztatott kiskőrösi vezetői közül — eltekintve a 4 évi fegyház büntetésre ítélt budapesti illetőségű Csuka Béla politikai megbízottól — hetet ítél el az ellenforradalom kalocsai bírósága. Laczkó János földművest, direktóriumai elnököt 2 évi és 6 hónapi fegyházra, Vicián Mihály földművest, a közlélelmezési bizottság vezetőjét 8 évi fegyházra, Rimár György mezőgazdasági napszámost, a forradalmi törvényszék tagját 2 évi és 6 hónapi fegyházra, Bódog István molnárcsegédet, a közlélelmezési bizottság tagját 5 évi fegyházra, Litauszki Sándor földművest, direktóriumai tagot 3 évi fegyházra, Krizsán András földművest, tanácsagot 2 évi fegyházra, Vicián Lajos kocsigyártót, direktóriumai tagot 10 évi fegyházra mint főbüntetésre ítélt a bíróság. Ezenkívül 10 évre valamennyiüket megfosztották hivataluktól, s a politikai jogok gyakorlásától. (Uo. B. 2144/9/1921. számú ítélet.)

Az ítéletek jogi alapjául a Friedrich — kormány 4039/1919. M. E. számú rendelete szolgált, amelynek 1. §-a kimondta, hogy „a törvényszék ítél a jelen rendelettel szabályozott gyorsított bűnvádi eljárás szerint a Tanácsköztársaság szervei, közegei és megbízottai felett, akik hatósági jogkört bitorolva vagy színélve a büntető-törvényekbe ütköző cselekményt követtek el”, azaz a Tanácsköztársaság valamennyi szerve és hivatalnok *bitorolta* hivatali jogkörét. A bíróságok gyakorlatában ez a jogi formula azt jelentette, hogy a szocializálás és a rekvirálás végrehajtása lopásnak, rablásnak, a forradalmi törvényszékek halálos ítéletei gyilkosságra való felbujtásnak minősültek. (RÉV, 14—17. old.) A kiskőrösiek perében előbbi pl. Vicián és Bódog, utóbbit Rimár esetében alkalmazták.

KECSKEMÉT, 1919.

TÓTH LÁSZLÓ LEVELE MENYASSZONYÁHOZ A BEBÖRTÖNZÖTT KOMMUNISTÁK HANGULATÁRÓL

Reggeli séta után, szerda

Kedves Szösze!

E szürke napok tűrhetőbb ideje az a fél-fél óra, amelyet séta gyanánt engedélyez a büntetőtörvénykönyv. Reggel fél kilencz felé nyitja az ór az ajtót (miénket nem, mert az állandóan nyitva van), s harsányan jelzi: séta! Természetesen nem pálmaliget vár bennünket erre a sétára, hanem barátság-talan szűk udvar, szürkeség, ahol nem csillan egyetlen szín, s *fölöttünk tenyérnyi kékség, mit égnek hív a rab.*^a De mégis érdekes ez a félóra, hol kíváncsian tudakozódnak: van lézus? (olvasmány, újság), s ha van átadják, ha nincs, így felelnek: alma (nincs). Majd megkezdődik a hírek, értesü-lések kicserélése.

Természetesen kitűnő talaja van minden rémhírnek és képzelődésnek. A földszinten lakók tudnak legtöbbet a suszter, szabó, szakácsné s a favágók révén, akikkel olykor összeakadnak, s átveszik a friss pletykákat. Persze ők már mindent túlozva adnak tovább, s érthető, hogy az ő fantáziájukban a vörös hadsereg már megint a Kárpátokban van, mint tavaly ilyenkor. Megvitatják a sétán a politika összes eseményeit, s dúsan száll az áldás Friedrichre s helybeli híveire. Megvitatják a kiszabadulás összes lehetőségeit, a fölmentést s az amnesztiát a király választásnál s a helyzet javulását a nemzetgyűlés munkájától. Legtöbbet hisznek annak, aki új vendég. A pesti gyűjtőből érkezők az ottani helyzetről tartanak előadást, a rendőrségről áthozottakat azzal ostromolják: hát ott mi újság van, kiket internálnak. Nagy esemény azután az ilyen sétákon, ha valami tekintélyesebb rab érke-zik. Annak idején kétnapos szenzáció volt Csabay János, ma meg valami Kéri Kálmán nevű módos polgár behozatala zavarta meg a kedélyeket.

Az örök is beszédbe elegyednek olykor-olykor, s elsírják bánatukat, a drágaságot s a különböző feltevéseket a hazának, kékpénznek s a kommu-nista rabok jövőjéről. Minden hír a másik emeletre már eltorzítva, túlozva ér el, s kelt oktalan örömet és hiábavaló szomorúságot.

Nekünk persze naponta jön az újság, s nélkülözni tudjuk a szakácsné eleven újságait, s a sétákon csak megmosolyogjuk a hírek lázas kicserélését,

egyetlen örömét e megtévedt egyszerű embereknek. Jól ismerjük már őket, a gonoszság hamar kiütözik egyik-másikon.

Aki ismerni akarja az embereket s főleg lélektanukat, itt gazdag tere van a tanulmányozásnak. De nem szomorú-e, csak mert az élet letipró sodra így rendezte élet-úton, itt élni a napokat, mikor tavasz közeleg, s a szabadság integet. De hiábavaló a rosszal s az égiekkel pörbe szállni!

Szeretettel üdvözlí
kezeit csókolja:
Laci

Tintával írt tisztázat, tintával írt aláírással. — B-KmL. Kecskemét. Tóth László Hagyaték. Levelek.

a A mondat kurzivált része Oscar WILDE: *A readingi fegyház balladája* c. költeményéből származik, amelyet TÓTH Árpád — nem véletlenül — éppen ebben az időben fordított le újra. Az átvett részlet pontosan így hangzik: „Nem láttam senkit oly mohón / Csüggni a kis darab / Kékségen az udvar fölött, / Mít égnék hí a rab, / S min felleg száll, ezüst hajó, / Mít a szél tova kap”. (Tóth Árpád *összes versei, versfordításai és novellái*. Bp. 1965, Szépirodalmi Könyvkiadó. II. kiad. 905 p. 714. old.)

332.

CESENGŐD, 1919. NOVEMBER 18.

A BUDAPESTI CESENDŐRKERÜLET
CESENGŐDI ŐRSÉNEK JELENTÉSE
A KUNSZENTMIKLÓSI JÁRÁS FŐSZOLGABÍRÓI
HIVATALÁNAK A KÖRNYÉKEN ÉSZLELT
„BOLSEVIKI AGITÁCIÓRÓL”

Jelentem, hogy a batyuzó kommunista agitátorok által Csengőd községben eszközölt bolsevista agitáció ügyében a nyomozást Kiss János ellenőr és Hugyi Antal őrmesterből állott járőr folyó hó 17-én megejtette, és az alábbiakat állapította meg.

Blaskovits István pusztaszentimrei földbirtokos előadta, hogy mintegy három héttel ezelőtt észlelte, hogy Pusztaszentimre községben Budapestről leránduló gyanús és kommunista kinézésű emberek jöttek s mentek a köz-

ségben, és a bolsevik eszme diadalát hangoztatták, csak a nép tartson ki mellette. Ezen körülményt egy szabadságon volt nemzeti hadseregbeli tiszt úrral közölte. Véleménye szerint ezen körülményt az alispán úr innen tudhatta meg.

Csengőd községben hasonló agitációt nem észlelt, azt tudja, hogy oda is sok batyuzó ember járt. Pusztaszentimre község előljáróságát az agitációról értesítette, aki azt továbbra meggátolta.

Pusztaszentimre község a kiskőrösi járásba és az akasztói őrskörzetébe tartozik. Csengődi őrskörzetének a román megszállás egész tartama alatt le volt fegyverezve. A csengődi állomáson egy román járőr teljesített állandóan szolgálatot. Ezek vizsgálták az utazók igazolványait.

A csengődi őrskörzetének, a községi előljáróság és a megbízható józan lakosság a községben bolsevik agitációt nem észlelt.

A legénység most már fel van fegyverezve, a gyanús egyéneket a legnagyobb szigorral fogja kezelni.

Mencsi [?]
sfelügyelő

Tintával írt tisztázat, tintával írt aláírással. — PmL. PPSKk Vm. Alispánjának biz. ir. 32/1919. sz.

333.

KECSKEMÉT, 1919. NOVEMBER 19.

A KATONAI ÁLLOMÁSPARANCSNOKSÁG POLITIKAI HELYZETJELENTÉSE A BUDAPESTI KERÜLETI PARANCSNOKSÁGNAK

Jelentem, hogy a fogolytábor átvétele s átadása f. hó 18-án du. megtörtént, a kirendelt csendőrök, 100 fő, beérkeztek, s 200 fő polgárőrséggel megerősítve a fogolytábor őrzését átvették.

Az ellenőrző bizottság f. hó 20-án kezdte meg a legénység igazoltatását, f. hó 19-én a kora hajnali órákban a még itt lévő román alakulatok minden

incidens nélkül elvonultak, a rend és nyugalom fenntartásáról a rendőrség, 300 fő (megbízható), s a csendőrörsök, mindkettő a polgárőrségből kellő módon megerősítve, gondoskodnak.

Általában teljes nyugalom és rend biztosítva. A középületek, laktanyák stb. őrzéséről gondoskodva van.

A november hó 18—19-i éjszakán a város közönségét bizonyos izgalom töltötte el. A keresztény lakosság tartott tőle, hogy a románok az utolsó éjjel nagyobb fosztogatást követnek el, a zsidóság és a hozzá símuló destruktív elem pedig félt, hogy a polgárság éreztetni fogja vele felgyülemlett haragját. A zsidók utóbbi napokban sűrűn szaladgáltak különféle panaszokkal a román parancsnoksághoz, s két napja a pesti antant misszióhoz is felrándultak árulkodni.

Utóbbi időben a keresztény lakosság türelme a románokkal szemben erősen próbára tétetett. A rabló románokkal összetűztek, megkergették, sőt egy román katonát agyon is vertek a parasztek. Emiatt letartóztatott és elvitt *SZAPPANOS ISTVÁN* városi árvaszéki elnököt tegnap szabadon bocsátották. A román parancsnokság nem adott hitelt a vádaskodásnak, sőt hogy a kellemetlenséget elkerülje maga kereste a mentséget számára.

A hatóságok tegnap mind helyükön voltak, a történet óvatossági intézkedések beváltak. Egyetlen esetet kivéve, mikor a román katonák *DÉKÁNY* gazdálkodótól 14 000 koronát elraboltak, semmiféle [...]a. Reggelre, a románok távoztával fellélegzett a lakosság, és a rendes napi munka békésen folyik. A pártpolitikai mozgalmak a nemzeti hadsereget váró ünnepi hangulatban szünetelnek. A keresztény nemzeti párt és a keresztény szocialista párt fúzióját mindegyik párt elvben elhatározta, s keresztülvitele a legközelebbi ülésen várható. A zsidóság és szabadkőművesség izgalommal várja az eseményeket. A külső körzetben szintén rend és nyugalom van. Zsidók kifosztásáról Kerekegyházáról érkezett jelentés kivizsgálás alatt.

Félegyházán a lakosság hangulata lelkes, a nemzeti hadsereg fogadtatására előkészületek folynak. Románok kivonulásáról még jelentés nincs.

A községekben mindenütt a polgárőrség vette át a rend fenntartását, ezek létszáma változó, valamint most kerülnek elő az eldugott fegyverek is, ezekről pontos jelentés csak később adható.

A polgárőrség szervezését *HÉJJAS* t. főhadnagy végezte, ki a románok ittléte alatt mint pótcsendőrség szerepelt.

Utasításokat — állítása szerint — a fővezérségtől direkt kapott. Ezeket nekem nem jelentette, sőt ily módon bizonyos tekintetben a karhatalmi parságot csak látszólag ismerve el, önkényűleg járt el. A mai nap folyamán dél. 12^h-[kor] pedig, dacára, hogy a kormánybiztos-főispán s polgármester vannak a karh. főparság részéről mint felelős közegek megbízva a rend és

közbiztonság fenntartásával, minden bejelentés nélkül *egy fél századnyi polgárőr lovassal felvonult a városháza elé, oda behatolva a főispán-kormánybiztosnak kijelentette, hogy átveszi a városparancsnokságot.*

A főispán meglepetve bár, de a város érdeké[ben], nehogy az oly szépen kibontakozó rend és nyugalom megzavartassék, hozzájárult a dolog ilyen fordulatához, s kérte, hogy minden erővel azon legyen, hogy a rend és fegyelem úgy a polgárőrségnél mint a városban fenntartassék, az meg ne zavartassék. Héjjas t. főhdgy. biztosította a főispánt, hogy erről minden erejével gondoskodni fog.

Tekintve, hogy itt egy előre titokban elkészített cselekménnyel állunk szemben, mely a maga valóságában lényegében lelkes hazafias indokból ered, a dologba hallgatólag belegyeztem, az esetet azonban a ker. parságnak és a Hüm.-nek ezennel bejelentem.

Mindenesetre kifogás alá esik, katonai szempontból elítélendő ezen eljárás, annál is inkább, mivel Héjjas t. főhdgy. egy ideig a csendőrparság, majd a Hüm. rendelet értelmében hozzám tartozott, s mint karhatalom vagy polgárőrség alá kell hogy rendelje magát egy központi vezetésnek, mely az ő cselekedetét is egyöntetűen a közös cél felé irányítja, ő azonban túltéve magát minden szabályon és tiszti katonai gondolkodáson, fenti, súlyos bírálatot kiváltó módon cselekedett.

Nekem soha semmi megbízást akár a szegedi ker. parságtól, akár a fővezérségtől nem mutatott; a szegedi ker. parság itteni megbízásomat bár tudomásul vette, azonban eddig innen valószínűleg a román megszállás miatt, intézkedés, tájékoztatás nem érkezett. A Héjjas-féle incidens Szegedről érkező tiszti keret, valamint a nemzeti hadsereg bevonulása által természetesen éléből veszíteni fog, s elenyészik.

Kérem azonban a ker. parság intézkedését az iránt, hogy a 3800271/31 á.—1919. számú Hüm. rendelet, mely az itteni parancsnoksági és karhatalmi viszonyokat rendezi — miután az kezeimhez nem jutott — a futártiszt útján ide leküldessék.

További helyzetjelentéseket táviratilag fogom előterjeszteni.

Istók [Gyula] alezredes

Tisztázata, tintával írt aláírással. — HIL. VKF. 1919. I. csop. (hdm.) 2321. sz.

a Iratrongálódás miatt 4 szó olvashatatlan.

BUDAPEST, 1919. NOVEMBER 27.

A KECSKEMÉTI ÁLLAMÜGYÉSZSÉG
VEZETŐJÉNEK JELENTÉSE
A FŐÁLLAMÜGYÉSZNEK A HÉJJAS-KÜLÖNÍTMÉNY
VÉRENGZÉSÉRŐL

A folyó hó 19-én telefonon, majd 20-án délelőtt személyesen kértem az Igazságügyminisztériumban megfelelő sürgős intézkedést a kecskeméti Törvényszéki fogházban letartóztatásban lévő kommunista egyének testi épségét, sőt életét is fenyegető veszély megelőzése céljából; az akkor szóval előterjesztetteket az azóta történt eseményekkel kiegészítve a következőkben fogom össze:

Még a román megszállás alatt, hetekkel ezelőtt Héjjas Iván tart. főhadnagy egy karhatalmat szervezett a kecskeméti gazdaközönség tagjaiból, amelynek feladata lett volna a csekély számú csendőrséget a rendfenntartás munkájában segítenie, s miután a román megszálló csapatok parancsnoka egyedül csendőrség fegyveres működését engedélyezte, az így alakult karhatalom „Héjjas-féle csendőrkülönítmény” néven szerepelt és működött.

Ezen különítmény tagjai főleg azoknak a sorából kerültek ki, akik a tanácsköztársaság idejében *ellenforradalmi ténykedésük miatt* üldöztettek, sőt *meg is büntetettek*, s így amint a történetek bizonyítják, nem is a csendőrségnek a rend fenntartásában való segítése, hanem az a cél vezette őket a különítmény táborába, hogy alkalom adtán a tanácsköztársaság eszméjének hívei részéről őket ért sérelemért bosszút álljanak.

A működésükhöz több kommunista, s az ezen elvek követésével nem is vádolható zsidó egyén eltüntetésének a gyanúja fűződik, s november hó 19-én éjjel és 21-én hajnalban magából a kecskeméti törvényszéki fogházból is elhurcoltak — a fogházőrség és az annak segélyére álló 10 főnyi rendőrcsapat lefegyverzésével — 36 kommunista foglyot, akiknek azóta nyoma veszett, s akiket a városban szállongó hírek szerint brutális kegyetlenséggel eltettek láb alól.

Már a román megszállás idején is mintegy 4—5 hét előtt megjelent a hivatalomban Héjjas Iván tartalékos főhadnagy, a különítmény parancsnoka egy Tóth nevű hadnagy társaságában, s Horthy Miklós fővezér parancsára hivatkozva követelte, hogy adjam át neki a fogházat, melyben ő

fogja ezentúl a különítménye embereivel az őrséget állítani, s a foglyok feletti fegyelmi jogkört gyakorolni; s kijelentette kifejezetten azt is, hogy fegyelmi büntetésül a testi bántalmazást is fogja alkalmazni. Én, miután Héjjas Iván a fővezértől származó ily irányú parancsot nem tudott felmutatni, de főleg a fennálló törvényekben és rendeletekben nekem biztosított felügyeleti jogkörre hivatkozva, nem tettem eleget a felszólításnak, s tiltakoztam az ellen, hogy a fogházat az embereivel megszállja, s midőn nem tágitott a követelésétől, dr. Zsitvay Tibor kecskeméti kormánybiztos-főispánhoz fordultam, akinek a közbenjárására azután Héjjas elállott a fogház átvételére irányuló szándékától; nyilván azért is, mert a megszálló román csapatok parancsnoka amúgy sem tűrte volna a fogházban az atrocitásait, amelyeket a foglyok hozzátartozói bizonyára a tudomására juttattak volna.

Még a kormánybiztos úrral való tárgyalásaim közben megjelent azonban a fogházban Tóth hadnagy, hogy a különítményből adandó őrség felállítása és elhelyezése tárgyában terepszemlét tartson, s már akkor kijelentette Bárdos György fogházigondnok és Szentmiklósi István cím. őrmester előtt, hogy majd rendre verik a kommunista foglyokat, ha most a fogházat átveszik; s midőn én a kormánybiztostól visszatérve a fogházba kijelentettem előtte, hogy a fogházba semmi körülmények között nem ereszthetem be őket, előttem s a fentnevezettek előtt azt mondta, hogy ő, mielőtt bejön a nemzeti hadsereg, ha kell 20 emberrel megsturmolja a fogházat a románok kivonulása után, s akkor egy kommunista sem fog életben maradni.

Megjegyezni kívánom, hogy Héjjas Iván főleg azt hozta fel ürügyül a fogház átvételére, hogy a kommunista foglyok az emeleti ablakokból a hozzátartozóikhoz az utcára lebeszélnek. *Ez az állítása tényeknek megfelelő ugyan, de az elővigyázati intézkedéseim dacára sem volt a lebeszélés gyökeresen megakadályozható, mert a fogházépület jóformán valamennyi cellájának az ablaka az utcára nyílik, s így a megkereséseimre kiállított rendőri őrszemek mellett is megtörtént, hogy a foglyok a hozzátartozóikkal azoknak az eltávolításáig pár szót váltottak, amit azonban szigorú fegyelmi büntetésekkel is igyekeztem megakadályozni.*

Már ezen idő tájban híre terjedt, hogy Schwerteczky Mátyás és 5 szintén kommunista üzelmekkel gyanúsított rendőrtanácsos, kik ellen a rendőrség nyomozást is folytatott, ugyanegy éjjelen a lakásáról eltűnt, s hogy őket csendőri öltözetű és karszalagos egyének vitték el, s ezeknek a holléte, illetve a további sorsa, s hogy kik és kinek a parancsára vitték el, mindeddig nem volt kideríthető.

A román megszálló csapatok kivonulását megelőző napokban azután már rendre ismétlődtek ezek a titokzatos eltűnések, s két éjjelen a rendőrségen tett panaszok szerint mintegy 30 egyént hurcoltak el a lakásáról csendőri

karszalagos emberek, akiknek holléte és sorsa mindeddig szintén nem volt kinyomozható; az eltűnt egyének azoknak a sorából kerültek ki, kik kommunista voltak gyanúja miatt fogattak el még a románok bevonulásának első napjaiban, de akik ellen *az államügyészség a nyomozást minden bizonyíték hiányában megszüntette, s őket szabadlábra helyezte.*

A román megszálló csapatok kivonulása után, november 19-én dél tájban megjelent a hivatalos helységemben két csendőr, kiknek egyike „Francia Kis” néven mutatkozott be, s Héjjas Iván, a fővezér által kinevezett városparancsnok utasítására hivatkozva bejelentette, hogy a fogháznak az őrizetét a nemzeti hadsereg nevében az embereivel átveszi. Én nyomban kijelentettem, hogy a fogház biztonságáért egy belső lázadást illetőleg felelősséget vállalok, mert erre kellő számú felfegyverzett fogházórségem van, nincs azonban kifogásom az ellen, hogy a vörös fogolytáborban kitörhető zendülés folytán a fogházat kívülről fenyegethető veszély esetére az utcán megfelelő őrséget alkalmazzanak, s hozzátettem, hogy a foglyokat bántalmazni különben sem engedem meg, mert a testi épségükért felelősnek érzem magamat. Francia Kis ennek dacára kijelentette, hogy az őrséget azonnal az ő embereiből is felállítja, s amelyik fogoly pisszenni mer, azt testi fenytékben is részéssíti, s ezzel a társával eltávozott.

Ezen beszélgetés után nyomban felhívtam az igazságügyminisztérium börtönügyi osztályát, s a jelentkező Hrusztek titkárnak leadtam a Francia Kissel folytatott párbeszédemet, s Tóth hadnagy fenti kijelentésére s a titokzatos eltűnésekre, valamint a Dunántúl történt dolgokról szállongó hírekre hivatkozva azon gyanúmnak adtam kifejezést, hogy fogházat megszálló Héjjas különítmény tagjai előreláthatólag a foglyok bántalmazására fognak vetemedni, s hogy azt sem tartom kizártnak, hogy egyes kommunista foglyokat még az éjjel a fogházból el fognak hurcolni, s ezért gyors intézkedést kértem. Hrusztek titkár úr azon válaszára, hogy az igazságügyminisztérium másnap érintkezésbe fog lépni Horthy fővezér úrral, újból kértem az azonnali intézkedést, de erre a kérésemre már választ nem kaptam, s az igazságügyminisztériummal sem tudtam újból felújítani az összeköttetést, noha, amikor a kagylót letettem 1/2 2 óra volt. Így azután miután távira tozni sem lehetett, magam igyekeztem megtenni minden lehető a foglyok biztonságá érdekében.

Elrendeltem, hogy a kiállított őrségek a megszállás dacára is teljesítsék továbbra is a folyosókon a szolgálatukat, s bármi rendkívüli dolog történik, azt nekem azonnal jelentsék, s hogy e célból egyetlen őrnök se kelljen az őrhelyét elhagynia, az őrség számát eggyel szaporítottam, akinek pusztán a híradás volt a feladata. Igyekeztem a kormánybiztos úrral is telefonon érintkezésbe lépni, de az egyelőre nem sikerült.

Délután 4—5 óra között Mohó fogházőr jelentette, hogy a megszálló katonák nyitogatják a földszint celláit. Én nyomban lementem, s midőn egyik cellához érve láttam, hogy benn egy katonaruhás egyén nagyban pofozza a benn lévő foglyokat, felindulásomban a következő szavakkal szóltam a nékem háttal állott pofozó katonára: „Takarodjon ki, itt nem szabad bántalmazni a foglyokat”. Az illető visszafordulva nyomban rám támadt, hogy mit mondtam, s noha én már szintén igyekeztem magyarázni a 3 csillagos katonának, hogy nem sérteni akartam a felindulásomban használt kifejezéssel, hanem csak azt akartam mondani, hogy távozzék, és senkit se bántson, kijelentette, hogy le vagyok tartóztatva, mire két katona kétoldalt megfogva a karjaimat el akart hurcolni. Én szemben állva maradtam, s kijelentettem, hogy mint az ügyészség vezetője érzek magamban jogot és kötelességet a foglyok minden bántalmazását megakadályozni, mire az engem letartóztató 3 csillagos katona, aki kijelentette, hogy ő tiszthelyettes, s nem őrmester, amint én közben címeztem, parancsot adott az elengedésemre, miután a felhívására újból is kijelentettem, hogy visszavonom a „takarodjon ki” szavakat, s az elengedésem előtt még kijelentette, hogy mint a nemzeti hadsereg tisztjének joga lett volna a sértő szavaim miatt leszúrní. Ezen szavai közben egy társa nyilvánvaló célzattal ki akarta venni a tiszthelyettes kezéből a korbácsot, de ő nem adta oda, s ugyanakkor többen hangoztatták az ott lévő 15—20 katona közül, hogy „*ez is olyan kommunista lesz*”. Veszélyes helyzetemet legjobban illusztrálja, hogy midőn a közelükben álló s őrségi szolgálatot nem teljesítő Kőkény fogházőrt ismételten utasítottam, hogy menjen, jelentse meg a kormánybiztos úrnak a letartóztatásomat, sem ő, sem a szintén velem együtt jött Gács fogházőrmester nem mertek elmozdulni a helyükről. Megjegyzem, hogy a megszálló katonák emlékezetem szerint jórészt a nemzeti hadsereg formaruháját és tollas fővegét viselték.

Az eset után nyomban segélyért fordultam dr. Zsitvay Tibor kormánybiztos úrhoz, aki azonnal magához kérette a szintén a városházán időző Héjjas Ivánt, akit a megszólításából kivehetően, nem tudom igazoltan-e, városparancsnoknak elismert, s a tárgyalásunk során Héjjas elismerte, hogy ő vezényeltette a fogházba a katonaságot, s miután én garantáltam neki a fogház belső biztonságát, kijelentette, hogy a csapatait a fogházból vissza fogja vonni. Ez este 7 óra után meg is történt, s azután újból a fogházőrség teljesítette a szolgálatot, kiket kérésemre a rendőrfőkapitány még 10 főnyi rendőrlegénységgel is megerősített, noha pár napja már az egész fogházőrség szolgálatban volt.

Aznap este, vendégként Barna Tibor rendőrfőkapitánynál időzvé, kérésemre Barna Tiborral és az öccsével dr. Barna Gáborral tértem vissza 1/2 12 óra tájban a fogházba, hogy a fogházőrök és rendőrök szolgálatát ellenőriz-

zük, de nyomban gyanúsnaak tűnt fel, hogy a Mátyássy utcában a fogház előtt több nemzeti hadseregbeli formaruhás katona áll, kik csak azon kijelentésem után, hogy az államügyészség vezetője vagyok, s az épületben lakom, engedtek be bennünket annak a hangoztatása mellett, hogy a fogházba nem szabad bemenni. Úgy az őrmesteri, mint az őrség szobája előtt egy-egy katona állt — amint Budapestről hazatértem után hallottam — kézigránáttal a kezében. Az őrmesteri szobába belépve az ott levő Gács és Szentmiklósy őrmesterek jelentették, hogy az egész fogházat megszállták megint a katonák, az őrszemélyzetet és a rendőröket az őrszobába terelték be, s őrizet alatt tartják, s őket nem engedik ki, s hogy a katonák benn a fogházban hallgatják ki a foglyokat, köztük dr. Buday Dezsőt is, aki aznap este az ételhordó csészéjében egy levelet akart kicsempészni, de rajtérték. *Én látva, hogy segíteni nem tudok, hogy az őrséget és rendőrséget a nemzeti hadsereg tagjai ellen nyilván vérengzésre vezető összeütközésbe nem vihetem*, eltávoztam kísézőimmal a fogházból, hogy más úton igyekezzem a foglyok során segíteni.

Kerestük kísézőimmal Bartha kerületi főkapitányt, majd a kormánybiztos urat a lakásán, hogy a révükön hassunk Héjjas Ivánra, de az előbbit nem találtuk fel, míg a kormánybiztos úr a zörgetésünkre, noha az első kocogás után oltotta ki valaki a szobájában a villanyt, nem reagált. Egy darabig még tanácskoztunk azon, hogy Barna rendőrkapitány összeszedi a rendelkezésre álló 30—40 főnyi rendőrlegénységet, s velük és a kiszabadítandó fogházőrséggel igyekezünk a megszálló mintegy 30 főnyi katonaságot lefegyverezni, de azután ettől a szándékunktól, mely előre láthatólag vérontásra vezetett volna, elállottunk annál is inkább, mert a fogházőrségben újabban nem bízhattam meg, hogy a támogatásomra lesz, mert már megelőzőleg kétségüket fejezték ki egy három tagú küldöttség útján, hogy joguk lesz-e az esetleg a fogházat megtámadó vörös katonák ellen fegyvert használni, s így láttam, hogy nem számíthatok a támogatásukra, hogy oly eréllyel és gyorsasággal léphessek fel, hogy a katonaság lefegyverzését minden vérontás nélkül keresztül vihessem.

Igazat adtak ezen felfogásomnak a Budapestről való visszatértem után tudomásomra jutott körülmények is. Ugyanis — amint ekkor megtudtam, — éppen azon idő alatt, míg az őrmesteri szobában időztem, 4 szuronyos katona engem is keresett fenn a II. emeleten levő hivatalos helyiségben, hol már napok óta fenn háltam a fáinség és a zavaros viszonyok miatt, s csak annak köszönhetem, hogy az őrmesteri szobában való hosszabb időzésem dacára el nem fogtak, hogy a szobámba vezető ügyészségi ajtó kulcsot nem vitték mindjárt magukkal, s mire az utána leküldött Kovács Pál fogházőr azzal visszament, s megállapítván, hogy nem vagyok benn, újból

mind lejöttek, már kísérőimmal eltávoztam. Úgy Gács és Szentmiklósi őrmesterek, mint Kovács Pál fogházőr tudták, hogy engem keres fenn a négy szuronyos katona, s utóbb bevallották, hogy úgy meg voltak ijedve, midőn belépni láttak, hogy nem tudták megmondani, hogy engem is keresnek, s hogy addig már a fogházból 33 embert kocsikon el is vittek, s hogy nyilván reám is az a sors vár, ha ott találják.

Belátva ekként, hogy a foglyokon, ha el akarják őket hurcolni — amit onnan is gyanítottam, hogy a fogház előtt kocsi is állt — nem segíthetek, a kísérőim tanácsára is felutaztam a hajnali 3 órai vasúttal Budapestre, és itt Csuppy főállamügyész úrnak, majd az igazságügyminisztériumban Megyery és báró Lévy miniszteri tanácsos s azután Kun Béla államtitkár uraknak bejelentettem a történeteket, kifejezést adtam azon gyanúmnak, [hogy] még az éjjel több egyént elhurcoltak a fogházból, s az utasításukra részben Agárdy min. titkár úrral, részben másnap egyedül a belügyminisztériumban és a fővezérségen eljártam, minden pozitív eredmény nélkül.

Visszatérve Kecskemétre, a fogházgondnoki jelentésekből meggyőződést szereztem, hogy a távollétem alatt november 19-én éjjel 33 kommunista foglyot, név szerint: Neumann Imrét, dr. Stern Zsigmondot, Villám Józsefet, Czigány Jánost, Lajos Lászlót, Vincze Lajost, Simon Istvánt, Kósa Lászlót, Szakovics Györgyöt, Hajma Józsefet, Vércse Gábort, Bende Józsefet, Egyeki Mózeset, P. Kovács Istvánt, Horváth Dömét, Kurucz Józsefet, Gubányi Mihályt, Türei Lászlót, Lugosi Istvánt, Polonyi Gyulát, Kauffer Arthurt, Pataki Istvánt, Lazorovics Károlyt, Farkas Sándort, Szegedi Lajost, Farkas Györgyöt, dr. Halmos Lajost, Hrobár Jánost, Bakonyi Antalt, Faragó Pált, Villám Istvánt, Szücs Lajosnét és dr. Buday Dezsőt, majd november 21-én reggel még három kommunista foglyot, név szerint: Reiszmann Sándort, Berkes Ferencet és Berényi Pált hurcolták el.

Amint értesültem, ezen három foglyot is kiválasztották már november 19-én, de ezeknek sikerült észrevétel nélkül a celláikba visszatérniük. A jelentés szerint azután 21-én reggel 3/4 6 óra tájban 6 egyén mint a nemzeti hadsereg tagjai kérték bebocsátást a fogházba. A kapus beeresztvén őket, kijelentették, hogy három férfi fogolyért jöttek, s kérték a posztok bevonását, mire a celláikból az utóbb nevezett 3 kommunista foglyot erőszakkal elhurcolták.

Még a Budapesten létem idején dr. Zsitvay Tibor főispán úr felhívására Curry Rezső őrnagy a közben bevonult nemzeti hadsereg katonai járásparancsnoka nyomozást foganatosított a 36 fogoly elhurcolása dolgában, s annak eredményéről a főispán úr az alábbi tartalmú s 18/1919 II. számú átiratával értesített:

„Államügyész Úrnak
Kecskemét

Felhívásomra a katonai járásparancsnok úr szigorú nyomozást rendelt el abban kérdésben, hogy a folyó hó 21-én és 22-én éjjel a törvényszéki fogházból kinek a rendeletére, kik és hová szállították el a foglyokat, és miként történhetett ez az államügyészség értesítése nélkül. Van szerencsém ügyész urat értesíteni, hogy a nyomozás eddigi eredményéről azt a jelentést vettem, hogy a kérdéses alkalommal a hadsereg két századosa: Székely és Szabó István, akik az u. n. Prónay-századhoz tartoznak, egy írásbeli parancssal jelentek meg a kecskeméti ideiglenes karhatalmi parancsnoknál, Héjjas Ivánnál, mely parancson a budapesti államrendőrség pecsétje volt, s benne a végrehajtott intézkedés volt elrendelve. Úgy a katonai hatóság, mint a rendőrség mindent megtesz a tényállás felderítésére, s azok megbüntetésére, akik az ügyészség vezetőjének értesítése nélkül hajtották végre a parancsot.

Kecskemét, 1919. XI/2[. . .]^b

Dr. Zsitvay Tibor s. k.
kormánybiztos, főispán.”

P. H.

A magam részéről az átiratban említett parancsot apokrifnek tartom, s az a meggyőződésem, hogy erre a célra szervezett banda vonta ki a törvényes igazságszolgáltatás alól a nevezett kommunista foglyokat, s már el is tette őket láb alól. Erre enged következtetni az a sok szóbeszéd, amely Kecskeméten szájról-szájra jár, s amely még arról is hírt ad, hogy egyeseket hogyan írtottak ki az élők sorából. Oly hírek is terjengenek különben, hogy a Héjjas-féle rendőrkülönítményhez tartozó egyes egyének az érkező batyukon is hangoosan dicsekedtek a Jeney vendéglőben, hogy közülük ki kibe lőtt bele stb.

Hogy a Héjjas-féle rendőrkülönítmény tagjai követtek el itt tömeges gyilkosságokat, arra következtetés vonható abból is, hogy november 19-én délben a megszállást Francia Kis, a különítmény egy vezető tagja vezette, s hogy nevezett több elkövetett gyilkossággal is gyanúsítható.

Nevezetesen pár nap előtt Kecskeméten az utcán átlótt fejfel halva találtak egy zsidó képűgynököt, kit megelőzőleg a különítmény tanyáján, a Jeney vendéglőben igazolásra szólított fel, s miután az írásait illetően rendben nem találta, a városházi fogdába bevitetett. Onnan később két katona vitte el, s ezután találták meg holtan és kirabolva, holott még a vendéglőben körülbelül 30 000 koronát láttak nála.

Ugyancsak pár nap előtt Francia Kis egy Pataki nevű tart. főhadnagy társaságában igazoltatta Lajosmizsén a vasúton utazókat, s négyet kellő igazolvány hiányából — köztük: Ronbauer Izidor kecskeméti zsidó vallású gyufagyári igazgatót — beszállított, s egy tanyán elzárattott a nemzeti hadsereg bevonulásának megtörténteig, mely 3—4 nappal későbbre volt vár-

ható. Azóta ezen négy embernek állítólag nyoma veszett, s Ronbauer után az államügyészségen is tudakozódott a gyár gondnoka, Perl Jakab.

Izsák községben is 3 felfegyverzett katona 18-án elhurcolta a községből Pánczél Zoltán kereskedőt és két zsidó vallású társát, miután előbb beléjük lőttek, s őket pár százezer korona erejéig kirabolták, s a segélyükre jövő fegyvertelen polgárőrséget tüzeléssel visszatartották. Azóta a három elhurcolt egyénnek nyoma veszett az előjáróság jelentése szerint. Sőt újabb jelentés szerint pár nappal később egy 30 főnyi felfegyverzett csoport meg akarta ismételni Izsákon a zsidók elleni támadást, s csak azért álltak el a tervüktől, mert megtudták, hogy a községben már egy 12 tagú csendőrőrs működik.

A zsidóüldözés különben napirenden van. Így Kecskeméten pár nap előtt Szigeti nevű tekintélyes és vagyonos kecskeméti kereskedőt vitették be a huszárlaktanyába, s csak úgy szabadult ép bőrrel — amint ő maga nekem elmondta —, hogy megfogadta, hogy két nap alatt kimegy Palesztínába, s kezét csókolt a tiszteknek, s parancsra az őt előállító legénynek is, hogy meg nem verték. Nevezettet miután két nap alatt nem hagyta el Kecskemétet, újból keresték a lakásán, de sikerült elmenekülnie, s pár napi bujkálás után menekült fel ide Budapestre.

Nagykőrösről is kaptam több nem hivatalos értesítést, több zsidó egyén elhurcolásáról.

Jelentem egyben, hogy a kecskeméti fogolyeltűnés pandantja majdnem sikerült egy kommunista érzelmű egyénnek Cegléden, ki ott tiszt ruhába öltözve, két rendőrrel vagy katonával — a jelentést a feljövetelelkor nem olvashattam már, s csak hiányos előadásból ismerem az ügyet — bement a fiatakorúak fogházába, hol még több kommunista letartóztatott őriztetik a nyomozás sikeresebb foganatosítása érdekében, s részben a kecskeméti fogház túlzásfolttsága miatt, s ott azokat már kiszabadította celláikból azon ürüggyel, hogy elkísérteti, de egyik szemfüles csendőrőrmester rosszat sejtett, igazoltatta, s annak következményeképp elfogta és bekísértette.

Ezen anarchisztikus állapotoknak nyilván véget fog vetni a Héjjas-féle különítmény már foganatba vett lefegyverzése, mert addig a nyomozást nem lehetett az egyesek ellen levezetni. A különítménynek ugyanis legalább 800 fegyvere van megfelelő tölténnyel és kézigránáttal, sőt 4 gépfegyverrel is, amint maga Héjjas Iván a katonai állomásparancsnok előtt kijelentette. Tartani lehetett tehát a lefegyverzés megejtése előtt levezetett nyomozás esetében súlyos véráldozatoktól is.

Mindenesetre szükséges volna a nyomozás megejtése, a lefegyverzés sikeres foganatosítása, s az eltűnt és nyilván a határban elföldelt nagyszámú áldozat hulláinak felkutatása céljából nagyobb csendőri és katonai erőre is,

s kérem ez irányban s egyébként is Méltóságos uram intézkedését és utasítását, s jelentem, hogy különösen a foglyok eltűnésének az ügye a külpolitikai helyzetre való figyelemmel eddig is a legnagyobb discretióval kezeltetett.

Karácsony
Aláírás s. k.
A kecskeméti államügyészség
vezetője

Tisztázat, tintával irt aláírással. HIL. VKF. 1919. I. csop. (hdm.) 2321. sz.

a Iratrongálódás miatt négy szó olvashatatlan.

b A napot jelző számjegy második tagja olvashatatlan.

Bár a nemzetközi közvélemény nyomására kiküldött antant missziók vizsgálóbizottsága december elején 62 hullát talált a lajoszizesei erdőben, a kecskeméti és Kecskemét környéki rémtettek a felszabadulásig megtorlatlanok maradtak. 1919 végén, 1920 elején ugyan letartóztatták a különítmény négy tagját, sőt egy főhadnagy és Francia Kiss Mihály ellen is folyt bűnvádi eljárás, de Horthy amnesztia rendelete büntetlenséget biztosított a gyilkosoknak. (NEMES, 103—104. old.)

335.

KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1919. NOVEMBER 30.

DR. HORVÁTH ZOLTÁN VEZÉRCIKKE POLITIKAI PROGRAMJÁRÓL

Mit is jelent ez a szó: politikai pártprogram? Jelenti, hogy az egyik vagy másik politikai párt az ország belügyeiben miket valósítana meg, és miképp járna el, ha az ország a választásokkor neki adna többséget, s ezáltal a kormányzást, vagyis az intézkedési hatalmat a kezébe vehetné.

Van-e, vagy lehet-e ma olyan komoly politikus, aki a béke végleges megkötése előtt tudhatná, hogy akár a bel-, akár a külügyeket illetőleg mi lesz a helyes és üdvös Magyarországra nézve? Hiszen még most azt sem tudja senki, hogy mekkora és milyen is lesz ez az ország, ahol bármelyik pártnak üdvözítő programja életre kelthető lesz. Azt pedig még kevésbé tudhatjuk, hogy a győztes nagyhatalmaknak egymáshoz való viszonya a végleges béke

megkötéséig is, hát még azután miképp is fog alakulni, és hogy ehhez képest hazánknak melyik nagyhatalom szövetségét kell keresnie.

Egyszóval lehetetlen ma részletes politikai programot adni. Ennek csak a béke végleges megkötése után lesz helye. Most csak az irányelveket és a sarkalatos végcélokat jelölhetjük meg. Komoly politikus, aki nyitott szemmel néz, és aki személyes megbízhatóságára is ad valamit, az a ma felszínen mozgó és hangzatos szólamoktól hemzsegő pártok programja közül teljes egészében egyiket sem követheti.

Az elmondottakon felül még azért nem léptem be egyik politikai pártba sem, bár jóformán mindgyiknek a programjában vannak olyan pontok, amelyeket annak idején követendőnek tartok, mert ezzel szemben vannak olyanok is, amelyeket nem helyeslek. Ezeken kívül egyikben sem látok megemlítve bizonyos sarkalatos végcélokat, amelyek pedig minden igaz magyar ember szívében, lelkében izzanak.

Mint irányelveket követendőnek tartom, hogy Magyarország — a felekezeti türelmetlenség kizárásával — keresztény és nemzeti demokratikus állam legyen; az állam formája pedig — a közelmúltak szomorú tapasztalatai miatt — királyság.

Mint sarkalatos végcélt kitűzöm és hangoztatom Magyarország területi épségének alkalmas időben való feltétlen visszaállítását, ami csupán ezen törekvésnek állandóan szőnyegen való tartásával érhető el, és hogy Szent Koronánk habsburgi fejet soha többé ne érinthessen, vagyis magyar király többé habsburgi ne lehessen.

Ezen két utóbbi sarkalatos végcélt ilyen kifejezetten és határozottan egyik párt sem írta a zászlajára. Csak lapítanak. Hogy miért? Azért, mert mindegyik kormány képes akar maradni úgy a győztes ántánttal szemben, mint a levitézlett Habsburgokkal szemben.

Az irányelveim közül is a keresztény és nemzeti szavak mellett még nagy súlyt helyezek a demokratikus szóra, mert csak ezen irányelvnek a követése mellett látom elérhetőnek a felbolygatott és felforgatott társadalmi egyensúlynak a helyreállítását.

Az állam társadalmi rendekből alakul; tehát mindegyik társadalmi rend az állam fundamentumának egy-egy alapköve. Ha ezek rendben egymás mellé helyeződnek, akkor társadalmi egyensúly van, és az állam gépezete nyugodtan működhet; de, ha egymás fölé, egymás elnyomására törekszenek, akkor a társadalmi egyensúly felborul, és az állam gépezete megáll, forradalom lesz.

A demokratikus irányelvek követése kizárja azt, hogy a munkás társadalmi osztály, amely ugyan legutóbb a bitang vezetői által félre vezetve rossz vezeken evezett, éppúgy mint a többi társadalmi osztály a társadalmi egyen-

súlyba bele ne illeszkedhessék, és jogos érdekeit a törvények keretén belül ne érvényesíthesse.

Tehát pártokon kívül állok. Aki helyesli a gondolkozásom, kövessen! Mindenkit hívok, mert egyetértést, békét és nyugalmat akarok.

Dr. Horváth Zoltán: Politikai hitvallásom. — Félegyházi Hírlap, 1919. november 30. (XXXVII—XXV. évf. 37. sz.)

336.

KISKUNFÉLEGYHÁZA, 1919. DECEMBER 21.

A FÉLEGYHÁZI HÍRLAP KÖZLEMÉNYE:
„... A HELYBELI MUNKÁSSÁG NEM ÁLLÍT
KÜLÖN KÉPVISELŐJELÖLTET...”

Úgy értesültünk, hogy a helybeli munkásság nem állít külön képviselő-jelöltet, hanem csatlakozott dr. H o r v á t h Zoltán pártjához. A szakcsoportok jelenlegi vezetői, akik magukévá tették *Miakits* szocialista államtitkár kijelentését, hogy elsősorban magyarok s másodsorban szocialisták, biztosították dr. Horváth Zoltánt, hogy a munkásság csak őt támogatja. Egyedül az ő politikai állásfoglalása az, amely az állam életében a munkás társadalmi osztályt is épp oly fontosnak tartja, mint bármely más társadalmi osztályt, s a rosszhiszemű vezetők bűnei miatt nem engedi a jóhiszemű munkásságot büntetni.

A munkásság állásfoglalása. — Félegyházi Hírlap, 1919. december 21. (XXXVII—XXV. évf. 40. sz.)

CEGLÉD, 1919. DECEMBER 30.

SZALKAI MIHÁLY GÚNYVERSE
AZ ELLENFORRADALOM JELLEGÉRŐL

Keresztényi szeretet

Uram bocsá; ilyen vihar
megy a román
jön a magyar.
Az ég és föld megreteg,
zászlóerdő
közt vonul be
a nemzeti hadsereg.

Gondolkozunk
mi bent, más kint,
De sok magyar
egymásnak int,
jelezve, hogy
Most végre
a Keresztény
összetartást
juttathatjuk érvényre.

Csendőr ruhát,
puskát, kardot,
kocsit, lovat,
bicskát, drótot
elkészítve mind jöhet,
Ezt kívánja
mitőlünk a
Keresztényi
szeretet.

Tudja minden
úr és gyáros,
Hogy Kecskemét
híres város.
De még híresebb lehet,
ha egy kissé
éreztetjük,
mit diktál a
Keresztényi
szeretet.

Minden embert
szedjük össze,
akik itt működ-
tek közre;
Üssük le a fejüket,
hisz velünk a
Révész püspök,
és megvéd a
Keresztényi
szeretet.

Kutassuk értök
a házat,
Elhurcolunk
most vagy százat,
S felakasztjuk
ha lehet,
Így hirdeti
minden újság
S tanítja a
Keresztényi
szeretet.

Kötél kevés,
van itt fejsze,
Csak két ütés
egy emberre,
Ásni élve
ellehet,
Meggyónunk és
oltalmaz a
Keresztényi
szeretet.

Tintával írt tisztázat. — Kossuth Múzeum, Cegléd. Lt. sz.: 67.241. 1.

338.

KECSKEMÉT, 1920. JANUÁR 15.

KECSKEMÉT FŐISPÁN-KORMÁNYBIZTOSÁNAK
A KERÜLETI KORMÁNYBIZTOSHOZ INTÉZETT
JELENTÉSE A SZOCIÁLDEMOKRATA
SZAKSZERVEZETEK FELBOMLÁSÁRÓL

A Belügyminiszter Úr 1500/1919. Res. sz. rendeletére és Méltóságodnak az-
zal kapcsolatban hozzám intézett számnélküli levelére tisztelettel jelentem,
hogy városunk területén ez idő szerint egyetlen szociáldemokrata szakszer-
vezet sem működik. A régi szervezetek teljesen felbomlottak, vezetőik rész-
ben megszöktek, részben az ügyészségi fogházból el lettek hurcolva,¹ vagy
ott várják büntetésüket. Szakszervezeti élet teljesen hiányzik a demokrata
pártban: a tagok legnagyobb része beolvadt a ker. soc. szakszervezetekbe.

Az államrendőrség éber figyelemmel kíséri a volt szociáldemokrata szer-
vezetek működését, s mihelyt életjelt adnak taggyűjtés, vezetőség szerve-
zése stb. céljából, jelentésem azonnal megteszem Méltóságodnak.

Dr. Zsitvay Tibor
Kecskemét törvényhatósági város
kormánybiztos főispánja

Tisztázat, tintával írt aláírással. — PmL. PPSKk, Jász-Nagykun-Szolnok vármegyék és Kecskemét város kerületi kormánybiztosának ír. 5/1919. sz.

1 Lásd erre e kötet 334. számú dokumentumát.

339.

1920. JANUÁR—FEBRUÁR.

AZ 1920-AS NEMZETGYŰLÉSI VÁLASZTÁSOK DUNA-TISZA KÖZI EREDMÉNYEI

<i>Választókerület</i>	<i>Kisgazdapárt</i>	<i>KNEP</i>
Abonyi	Fábián István nagybirtokos	
Alsódabasi	Sziráki Pál „kisgazda”	
Ceglédi		Haller István miniszter
Dunavecsei	Bencze Gábor „gazdálkodó”	
Kalocsai	Szabóky Jenő mérnök	
Kiskőrösi	Meskó Zoltán államtitkár	
Kiskunfélegyházi		Sallay János ügyvéd
Kiskunhalasi	Kolozsváry Kiss István polgármester	
Kunszentmiklósi	Szabó Balázs lelkész	
Nagykőrösi	Magyar Kázmér nyug. királyi tanácsos	
Ráckevei	Szabó Gy. János „kisgazda”	

Kecskeméti — I.

Pekár Gyula
miniszter

Kecskeméti — II.

Rubinek Gyula
miniszter

Bácsalmási

Nagypál Sándor
földbirtokos

A táblázatot a *Világ* 1920. január 28-i, február 11-i és az *Új Barázda* 1920. január 27-i, 28-i számai, valamint a *Magyar Politikai Lexikon* (Szerk. T. BOROS LÁSZLÓ. Bp. é. n.), a *Magyar Társadalom Lexikonja* (Bp. 1930.) és a *Nemzetgyűlési Almanach* (Bp. év nélk. Szerk. VIDOR Gyula) 1920—1922. évi kötete alapján állítottuk össze.

Irodalomjegyzék*

A. KÖZTÖRTÉNET

I. TÖRVÉNYEK ÉS RENDELETEK

Az 1919. évi törvények gyűjteménye. Bp. 1919. Kiadja: a M. Kir. Belügyminisztérium. 259 p.

Tanácsköztársasági Törvénytár. I—V. füzet. Szerk. PONGRÁCZ Jenő. Bp. 1919. A Magyarországi Szocialista Párt kiadása.

Magyarországi Rendeletk Tára. 1918. I—III. köt.

Bp. 1918. Kiadja a magyar Belügyminisztérium. 2916 p.

Magyarországi Rendeletk Tára. 1919. I—II. köt. Bp. 1919. Kiadja a Magyar Kir. Belügyminisztérium. 1650 p.

II. FORRÁSGYŰJTEMÉNYEK

KÁROLYI

KÁROLYI Mihály: Az új Magyarországért. Válogatott írások és beszédek, 1908—1919. Vál., szerk. és jegyz. LITVÁN György. Bp. 1968, Magvető. 557 p.

A Magyar Vörös Hadsereg. 1919.

A Magyar Vörös Hadsereg. 1919. Válogatott dokumentumok. Összeáll. HETÉS Tibor. Bev. LIPTAI Ervin. Bp. 1959, Kossuth Kiadó. 530 p.

MMTVD. 5. köt.

A magyar munkásmozgalom történetének válogatott dokumentumai. 5. köt. A magyar munkásmozgalom a Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelmét követő forradalmi fellendülés időszakában. 1917. november 7. — 1919. március 21. Összeáll. GÁBOR Sándorné — FEHÉR András stb. Bp. 1956, Szikra. 775 p.

* Megjegyezzük, hogy míg jegyzékünk helytörténeti része teljes, addig köztörténeti része csak a többször és rövidítve hivatkozott forrásgyűjteményeket és feldolgozásokat tartalmazza.

MMTVD. Ua. A Magyar Tanácsköztársaság. 1919. március 21.
6/A—B. köt. — 1919. aug. 1. Összeáll. GÁBOR Sándorné — HAJDU
Tibor — SZABÓ Gizella. Bp. 1959—1960, Kossuth
Kiadó. 745; 786 p.

III. FELDOLGOZÁSOK

- BÖHM BÖHM Vilmos: Két forradalom tüzeiben. Októberi Forradalom. Proletárdiktatúra. Ellenforradalom. Wien. 1923, Bécsi Magyar Kiadó. 487 p.
- GALÁNTAI GALÁNTAI József: Magyarország az első világháborúban. 1914—1918. Bp. 1974, Akadémiai Kiadó. 452 p.
- HAJDU, 1968. HAJDU Tibor: Az 1918-as magyarországi polgári demokratikus forradalom. Bp. 1968, Kossuth Könyvkiadó. 471 p.
- HAJDU, 1969. HAJDU Tibor: A Magyarországi Tanácsköztársaság. Bp. 1969, Kossuth Könyvkiadó. 461 p.
- KIRSCHNER KIRSCHNER Béla: A „szakszervezeti kormány” hat napja. (1919). Bp. 1968, Kossuth Könyvkiadó. 274 p.
- L. NAGY L. NAGY Zsuzsa: A párizsi békekonferencia és Magyarország. 1918—1919. Bp. 1965, Kossuth Könyvkiadó. 309 p.
- NEMES NEMES Dezső: Az ellenforradalom története Magyarországon. 1919—1921. Bp. 1962, Akadémiai Kiadó. 503 p.
- PATAKI I. PATAKI István: Az ellenforradalom hadserege. 1919—1921. Bp. 1973, Zrínyi Katonai Kiadó. 298 p.
- RÉV RÉV Erika: A népbiztosok pere. Bp. 1969, Kossuth Könyvkiadó. 278 p.
- SCHÖNWALD SCHÖNWALD Pál: A magyarországi 1918—1919-es polgári demokratikus forradalom állam- és jogtörténeti kérdései. Bp. 1969, 339 p.
- VÁRY VÁRY Albert: A vörös uralom áldozatai Magyarországon. II. kiad. hely és év nélkül., A Váci Kir. Orsz. Fegyintézet Könyvnyomdája. 172 p.

B. HELYTÖRTÉNET

I. BIBLIOGRÁFIÁK, LEVÉLTÁRI LELTÁRAK

A Pest megyei Levéltár tanácsköztársasági iratai. Szerk. DR. LAKATOS Ernő. Bp. 1969, 227 p.

BALANYI Béla: A Kecskeméti Állami Levéltár tanácsköztársasági anyaga. = *Kecskemét és Kiskunság 1919 vörös lobogója alatt*. 4—12. p. (A kötet bibliográfiai adatait lásd a II. pontnál.)

FEKETE

FEKETE Dezső: Bács-Kiskun megye a Magyar Tanácsköztársaság idején. (Bibliográfia és repertórium.) = *Proletártavas*. 1919. (Tanulmánykötet Bács-Kiskun megye forradalmi múltjáról.) Szerk. BOGNÁR Lajos — BODOR Jenő. Kecskemét. 1969. 323 p. 213—300. p.

II. FORRÁSGYŰJTEMÉNYEK

Iratok Pest megye történetéhez.
1918—1919.

Iratok Pest megye történetéhez. 1918—1919. (Okmányközlés.) Szerk. dr. CSICSAY Iván — GÖNDICS Zoltán — dr. KENDE János — KOLTAI Sándorné — dr. LAKATOS Ernő. Bp. 1969, Kiad. MSZMP Pest megyei Bizottsága és Pest megyei Tanács. 482 p.

Kalocsa és Vidéke.
1918—1919.

Kalocsa és Vidéke. 1918—1919. Forrásgyűjtemény. Szerk. BENKE Ferenc — BERTA SOMOGYI László — NÉMETH Gábor. Kalocsa. 1969, Kiad. a Járási Tanács Végrehajtó Bizottsága. 239 p.
Kecskemét és Kiskunság 1919 vörös lobogója alatt. (Szöveggyűjtemény egykori helyi hírlapokból.) Szerk. FENYVESSINÉ GÓHÉR Anna. Kecskemét. 1959. 132 p. (Kézirat gyanánt.)

Olvasókönyv

Olvasókönyv a magyar munkásmozgalom Bács-Kiskun megyei történetéhez. Összeáll. SZABÓ Miklós — BÉKEVÁRI Sándor — BÁLINT Béláné — FENYVESSINÉ GÓHÉR Anna — BÁRSONY Ferenc. Kecskemét. 1975, Kiad. Bács-Kiskun megyei Lapkiadó Vállalat. 472 p.
ROMSICS Ignác: Levelek a frontra. = *Forrás*. 1974. VI. évf. 7—8. sz. 56—60. p.

III. NAPLÓK ÉS VISSZAEMLEKEZÉSEK

- HEFTY** HEFTY Richárd: Adatok az ellenforradalom történetéhez. Bp. 1920, Szerző. 110 p.
P. LÁNYI Ede: Vörös naplóm. (Szebb jövő. 7. sz.) Pécs. 1932, Dunántúl ny. 48 p.
- SINKÓ*** SINKÓ Ervin: Szemben a bíróval. = *Valóság*. 1975. XVIII. évf. 1. sz. 29—49. p.

IV. FEJLDOLGOZÁSOK

- AMBRUS** AMBRUS Béla: Kecskemét papír szükségpénzei. = *Cumania*. (Bács-Kiskun Megyei Múzeumok Közleményei.) III. Historia. Szerk. HORVÁTH Attila. Kecskemét. 1975. 469 p. 373—387. p.
- BÉKEVÁRI** BÉKEVÁRI Sándor: Adalékok a Tanácsköztársaság első napjaihoz Kecskeméten. = *Proletártavas*. i. m. 129—147.p.
- BOSNYÁK**** BOSNYÁK István: Etika és forradalom. Sinkó Ervin, 1916—1919. V.: Etika és reálpolitika. = *Híd*. 1974. XXXVIII. évf. 7—8. sz. 858—877. p.
FARKAS József: A ráckevei járás története 1918—1919-ben. Ráckeve. 1969. 95 p.
- GERA** GERA Sándor: A Magyar Tanácsköztársaság népjóléti és művelődési tevékenysége Kecskeméten. = *Proletártavas*. i. m. 99—129. p.
- GERELYES** GERELYES Ede: A kecskeméti direktórium búcsúja. = *Cumania*. i. m. 387—395. p.
- GERGELY—KŐHEGYI** GERGELY Ferenc — KŐHEGYI Mihály: A Pécs — Baranya — Baja háromszög történelmi problémái 1918—21 között. = *Proletártavas*. i. m. 147—187. p.
GERGELY Ferenc — KŐHEGYI Mihály: A Pécs — Baranya — Baja háromszög történelmi problémái 1918—21 között. Baja. 1974. 156 p.
KRIZSÁN László: Az 1919-es tanács hatalom és előz-

* Sinkó alapvetően nem helytörténeti jelentőségű írását azért soroltuk ide, mert dokumentumkötetünkben csupán helytörténeti vonatkozásait hasznosítottuk.

** Bosnyák István tanulmányára ugyanaz vonatkozik, mint Sinkó visszaemlékezésére.

- ményei Pest megyében. = *Pest megye múltjából*. Tanulmányok. Szerk. KELETI Ferenc — LAKATOS Ernő — MAKKAI László. Bp. 1965, Kiadja Pest megye Tanácsa. 459 p. 293—337. p.
- LÁNG Mátyás — VORÁK József: A munkásmozgalom története. = *Kiskunhalas*. Helytörténeti monográfia. Szerk. JANÓ Ákos. Kiskunhalas. 1965. 396 p. 164—213. p.
- MERÉNYI László: Cegléd története 1917 tavaszától 1918 őszéig. = *1918—1919 Cegléden*. (Tanulmányok és visszaemlékezések.) Szerk. I. SÁNDOR Ildikó. Cegléd. 1969, Kossuth Múzeum kiadása. 142 p. 3—59. p.
- NAGY Béla: Történelmi sorsfordulók a dunavecsei járásban. Bp. 1968, Franklin ny. 256 p.
- NAGY Dezső: A tanács hatalom története Cegléden. Bp. 1959, Múz. Közp. Prop. Ir. 92 p.
- NAGY Dezső: A ceglédi földmunkás mozgalom története 1919-ig. Bp. 1960, Múz. Közp. Prop. Ir. 146 p.
- PATAKI F. PATAKI Ferenc: A ceglédi vörös munkászázalój története. = *1918—1919 Cegléden*. i. m. 59—93. p.
- RÁCZ János: Kiskunfélegyháza 1917—1919-ben. = *Proletártavas*. i. m. 9—45. p.
- ROMSICS, 1974. ROMSICS Ignác: A Duna melléki ellenforradalom története. Kecskemét. 1974. 108 p. (Kézirat.)
- ROMSICS, 1975. ROMSICS Ignác: Kalocsa társadalmi-politikai viszonyai 1918/19-ben. = *Cumania*. i. m. 317—373. p.
- ROMSICS, 1975/a. ROMSICS Ignác: A történeti Dél-Pest megye foglalkozás-szerkezeti viszonyai a XX. század elején. = *Bács-Kiskun megye múltjából — I.* Szerk. IVÁNYOSI—SZABÓ Tibor. Kecskemét. 1975. 251 p. 187—209. p.
- ROMSICS, 1975/b. ROMSICS Ignác: Az áprilisi tanácsválasztások Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyében — az egzakt források tükrében. = *Bács-Kiskun megye múltjából — I.* i. m. 221—248. p.
- SÁPI Vilmos: A Tanácsköztársaság és előzményei Lajosmizsén. = *Proletártavas*. i. m. 187—213. p.
- SZLANKA Tamás: Az őszirózsás forradalom Kecskeméten. = *Proletártavas*. i. m. 81—99. p.

SZABÓ

SZABÓ Miklós: Az 1919-es proletárdiktatúra és előzményei Kiskunhalason. = *Proletártavas*. i. m. 45—81.

p.

VARGA Mihály: Berkes Ferenc, a kecskeméti kormányzótanácsi biztos = *Kecskemét (1368—1968.)* Tanulmányok a város múltjáról, jelenéből. Szerk. Heltai Nándor Kecskemét. 1969, Városi Tanács. 351 p. 144—175. p.

VÍGH

VÍGH Károly és munkaközössége: Vörös Pest megye. Bp. 1959, Kossuth Könyvkiadó. 147 p.

VÍGH Károly: Az ellenforradalom hatalomrajutása és rémuralma Pest megyében. = *Pest megye múltjából*. i. m. 337—377. p.

A felhasznált levéltári fondok (állagok) és sajtótermék jegyzéke

A. LEVÉLTÁRAK

ORSZÁGOS LEVÉLTÁR

- K. 148. A Belügyminisztérium eln. ir. (1920—22.)
K. 184. A Földművelésügyi Minisztérium ir.
K. 305. Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium. Töredék ir.
K. 440. A Magyar Nemzeti Tanács ir.
K. 545. Az Országos Birtokrendező Tanács ir.
K. 573. A Szegedi Ellenforradalmi Kormány Belügyminisztériumának ált. ir.
L. 1. A Pénzügyi Népbiztosság ir.
L. 14. A Földművelésügyi Népbiztosság Állattenyésztési Osztályának ir.
L. 17. A Földművelésügyi Népbiztosság Birtokrendezési Osztályának ir.

MSZMP KB PÁRTTÖRTÉNETI INTÉZETÉNEK ARCHÍVUMA

600. f. 3/19. ó. e. PPSKk Vm. Munkás-, Katona- és Földművestanácsának, valamint Munkás-, Katona- és Földművestanácsa Intéző Bizottságának jegyzőkönyvei
601. f. 2. csop. A Forradalmi Kormányzótanács eln. ir.
603. f. 1. csop. A Belügyi Népbiztosság eln. ir.
603. f. 2. csop. A Belügyi Népbiztosság ált. ir.
603. f. 6. csop. A Belügyi Népbiztosság választási ir.
605. f. II/16. ó. e. Baja TAGYOB ir.
605. f. II/29. ó. e. Kecskemét TAGYOB ir.
606. f. Táviratgyűjtemény
609. f. 1. csop. A Budapesti Forradalmi Törvényszék ir.

609. f. 8. csop.	A Kalocsai Forradalmi Törvényszék ir.
609. f. 12. csop.	A Kiskőrösi Forradalmi Törvényszék ir.
609. f. 13. csop.	A Kiskunhalasi Forradalmi Törvényszék ir.
609. f. 35. csop.	A Vörös Hadsereg Rögtönítélő Törvényszékének ir.
619. f.	A Kalocsai Törvényszék ir.
622. f.	A Kecskeméti Törvényszék ir.
628. f.	A Pestvidéki Törvényszék ir.
642. f.	A Kalocsai Ügyészség ir.

HADTÖRTÉNELMI INTÉZET LEVÉLTÁRA

MT.	Hadügyi Népbiztosság ir.
MT.	I. Hadtest ir.
MT.	Budapesti Katonai Kerületi Parság ir. Szegedi Ellenforradalmi Kormány Hadügyminisztériu- mának ir. Vezérkari Főnök ir.

PEST MEGYEI LEVÉLTÁR

PPSKk Vm.	főispánjának biz. és ált. ir.
PPSKk Vm.	főispánjának, mint PPSKk, Jász-Nagykun-Szolnok vár- megyék és Kecskemét város kerületi kormánybiztosának ir.
PPSKk Vm.	alispánjának biz. és kig. ir.
PPSKk Vm.	Ideiglenes Direktóriumának ir.
PPSKk Vm.	Direktóriumának eln., ált. és vegyes ir.
PPSKk Vm.	Kormányzótanácsi biztosának ir.

BÁCS-KISKUN MEGYEI LEVÉLTÁR *

Akasztó	Közgyűlési jkv-ek
Apostag	Közgyűlési jkv-ek
	Munkás-, Katona- és Földművestanács jkv-ei
Bácsalmás	Közgyűlési jkv-ek

* A Bács-Kiskun megyei Levéltár felhasznált anyagát — a megyei helytörténetírást ezzel is segítő — nem a levéltár fondjegyzékének rendjében, hanem településenkénti, s ezen belül is részletesebb bontásban közöljük. Külön jelöljük pl. a tanácsok és intéző bizottságok jegyzőkönyveit, amelyek Kiskunhalas kivételével az egyes települések közgyűlési, ill. előljárási jkv-i között találhatóak. Fontos tudni azt is, hogy a községek közigazgatási aktái (jegyzékünkben Kig. ir.) között gyakoriak a direktóriumai, ill. intéző bizottsági iratok, amelyek levéltárunk rendjében általában szintén nem képeznek külön állagokat.

Baja	Polgármester ir.
Dunapataj	Közgyűlési jkv-ek Nemzeti Tanács ir. Munkás-, Katona- és Földművestanács jkv-ei Kig. ir.
Dunavecse	Közgyűlési jkv-ek
Érsekcsanád	Közgyűlési jkv-ek
Harta	Közgyűlési jkv-ek Kig. ir. Munkás-, Katona- és Földművestanács ir.
Izsák	Munkás-, Katona- és Földművestanács jkv-ei
Kalocsa	Közgyűlési jkv-ek Munkás-, Katona- és Földművestanács jkv-ei Kig. ir.
Kalocsai j.	Kalocsai Járási Főszolgabíró ir.
Kecel	Munkás-, Katona- és Földművestanács jkv-ei
Kecskemét	Közgyűlési jkv-ek Polgármester eln. és ált. ir. Nemzeti Tanács ir. Direktórium ir. Kormányzótanácsai biztos (városparancsnok) ir. Munkásmozgalmi ir. (eredeti állagaiból kiemelt külön- gyűjtemény) Plakátgyűjtemény Tóth László Hagyaték
Kerekegyháza	Közgyűlési jkv-ek Munkás-, Katona- és Földművestanács jkv-ei
Kiskunfélegyháza	Polgármester ir. Kormánybiztos ir. Direktórium ir. Plakátgyűjtemény
Kiskunhalas	Polgármester ir. Munkástanács (szociáldemokrata) jkv-ei Munkás-, Katona- és Földművestanács jkv-ei Intéző Bizottság jkv-ei Direktórium ir.
Kiskunmajsa	Közgyűlési jkv-ek Munkás-, Katona- és Földművestanács jkv-ei Intéző Bizottság jkv-ei (az elöljárósági ülésekről készült jkv-ek között)

Ókéscke	Közgyűlési jkv-ek
Ordas	Munkás-, Katona- és Földművestanács jkv-ei Kig. ir.
Páhi	Közgyűlési jkv.
Solt	Kig. ir.
Szabadszállás	Munkás-, Katona- és Földművestanács jkv-ei Kig. ir.
Újkéscke	Közgyűlési jkv-ek Munkás-, Katona- és Földművestanács jkv-ei

B. MÚZEUMOK

Állami Árpád Múzeum, Ráckeve

1918/19-es veteránok visszaemlékezései

Arany János Múzeum, Nagykőrös

1918/19-es fényképdokumentáció

Katona József Múzeum, Kecskemét

1918/19-es fényképdokumentáció

Buday Dezső Hagyaték

Tóth László Hagyaték

Kiskun Múzeum, Kiskunfélegyháza

1918/19-es fényképdokumentáció

Plakátgyűjtemény

Kossuth Lajos Múzeum, Cegléd

1918/19-es különgyűjtemény és fényképdokumentáció

Thorma János Múzeum, Kiskunhalas

1918/19-es különgyűjtemény és fényképdokumentáció

I. világháborús népi levelek gyűjteménye

Türr István Múzeum, Baja

1918/19-es plakátgyűjtemény

C. SAJTÓANYAG*

Abony.	Abony. Hetilap (1918/19 és MT)
Az Új Szó.	Budapest. Napilap. (1919)
Cegléd.	Cegléd. Hetilap. (1917/1919)
Ceglédi Újság	Cegléd. Hetilap. (1918/19)
Félegyházi Hírlap.	Kiskunfélegyháza. Hetilap. (1917/19)
Félegyházi Közlöny.	Kiskunfélegyháza. Hetilap. (1918/19)
Félegyházi Proletár.	Kiskunfélegyháza. Megj. hetenként kétszer, 1919. jún. 1-től napilap. (MT)
Halasi Munkás.	Kiskunhalas. Hetilap, 1919. júl. 5-től megjelent hetenként kétszer. (MT)
Halasi Vörös Újság.	Kiskunhalas. Hetilap. (MT)
Kalocsai Néplap.	Kalocsa. Hetilap. (1918/19)
Kecskeméti Lapok.	Kecskemét. Napilap. (1918/19)
Kecskeméti Polgár.	Kecskemét. Napilap. (1918/19)
Kiskőrös és Járása.	Kiskőrös. Hetilap. (1918/19 és MT)
Kiskun-Halás Helyi Értesítője.	Kiskunhalas. Hetilap. (1918/19)
Magyar Alföld.	Kecskemét. Hetilap. 1919. márc. 25-től napilap. (1918/19 és MT)
Nagykőrösi Népújság.	Nagykőrös. Hetilap, 1919. április 10-től napilap. (1919 és MT)
Népakarát.	Cegléd. Megj. hetente háromszor. (MT)
Népszava.	Budapest. Napilap. (1918/19 és MT)
A Proletár.	Kalocsa. Megj. hetente kétszer. (MT)
Új Barázda.	Budapest. Napilap. (1920)
Világ.	Budapest. Napilap. (1918/19 és 1920)
Vörös Újság.	Napilap. (1918/19 és MT)

* Mivel az 1918/19-es forradalmak sajtója többszörösen feldolgozott (lásd pl. MMTVD. 6/B. köt. egyik függelékét vagy Fekete Dezső i. m.-ét a Proletártavasban) a felhasznált újságok teljes címfelvételeitől eltekintettünk. A zárójelbe tett évszámokkal, ill. a Magyar Tanácsköztársaság rövidítésével (MT) részint az egyes lapok megjelenésének idejére, részint az általunk használt évfolyamokra utalunk.

Idegen szavak*

absolvál	elvégez, befejez
ad. acta	(véglegesen) félre, irattárba (teendő)
agrogeológia	talajtan
akkordmunkarendszer	a munka teljesítmény alapján történő fizetése
ambitio	becsvágy, érvényesülési törekvés
amerikázik	tétlenkedik, lopja az időt, kijátsza a rendeleteket
anomália	rendellenesség, hiba, visszaélés
apokrif	hamis, nem hiteles
casus belli	háborús ok, ürügy
circa	körülbelül, mintegy
circulus	kör, érdekeltség
conventio	járandóság, szegődmény, kommenció
demarkácionális (demarkációs) vonal	határvonal, amelyet egyik hadviselő fél sem léphet át
denunciál	beárul, feljelent
destruktív	bomlasztó, pusztító
discretio	titoktartás, tapintat
dispositio	rendelkezés, intézkedés
dringend	nagyon sürgős, azonnali
egsistentia	életlehetőség, megélhetés
eminenter	kiváltképp, elsősorban
faktor	tényező
fakultás	kar, egyetemi tagozat
fejkvóta	fejadag
geológia	földtan

* A közismert és ma is használatos idegen szavakat (pl.: rekvirál, dilettáns, profit, bojkottál, stb.) nem vettük fel a jegyzékbe.

gscheftelő	üzletelő, üzérkedő
impresszió	benyomás, hatás
inaugurált	megkezdett, meghonosított
indolentia	közömbösség, nemtörődomség
inspekció	felügyelet, őrizet
instruál	utasít, felvilágosít
intervenció	közbenjárás, közvetítés
invázió	ellenséges behatolás, előzönlés
kartell	a monopóliumnak egyik formája
konspirál	titkos munkát végez
konstatál	tényként megállapít
kontemplál	meggondol, fontolásra vesz, célul kitűz
kontingens (contingens)	hányad, kiszabott rész
latifundium	nagybirtok, uradalom
likvidál	felszámol, megszüntet
mannlicher (puska)	önműködő, kéznymosás
metropolita	érseknél magasabb rangú görögkeleti főpap
miazma	ragályt, betegséget okozó párák, gőzök
missió	hivatas, rendeltetés
mizéria	baj, ínség, szegénység, nyomor
offensív	támadó
okkupál	elfoglal, megszáll
oktrojált	rákényszerített, ráerőszakolt
pacifizmus	politikai-ideológiai irányzat, amely a minden- áron való béke jelszavával mindenféle háborút ellenez
patriarchális	a törzsi társadalomra, ill. régi korokra vonat- kozó, azzal kapcsolatos, idejétmúlt
petrográfia	a geológiának a kőzetek vegyi összetételével és átalakulási formáival foglalkozó ága
pogrom	a lakosság más nemzetiségű v. vallású része elleni, erőszakoskodásokkal járó hajsza
praejudícium	előítélet, elfogultság, korábbi döntés
praxis	gyakorlat
presszionál	kényszerít, nyomást gyakorol
privatim	magánúton, bizalmasan
profitozás	nyereségszerzés
progress	haladás, fejlődés
proklamáció	kiáltvány
puvoár	hatalom, hatáskör

redeptio	megváltás
referáda	beszámoló, jelentés
reflektál	megjegyzés, észrevételez
Renseignement Militaire	Katonai hírszolgálat, információ
reputáció	jóhír, tekintély, köztisztelet
respektál	tiszteletben tart, tekintettel van valamire
reszort	ügykör, feladatkör
rezelvál	fenntart, előre lefoglal
stellung	állás, hadállás
strurmol	rohamoz
tempora mutantur	változnak az idők
transakció	ügylet, vállalkozás
unproletári	proletárhoz méltatlan
véka	szemcsés anyag mérésére való népi űrmérték; 1 véka = 25—30 liter
virilista	a legtöbb adót fizetők közé tartozó ember, aki vagyonja alapján lakóhelye törvényhatósági testületének állandó tagja volt
virtshaft	rossz ügyvezetés, társaság, közösség

Rövidítések*

<i>ÁÁM.</i>	= <i>Állami Árpád Múzeum, Ráckeve</i>
ad.	= adalék
áll.	= állami
<i>ált.</i>	= <i>általános</i>
aü.	= adóügyi
B. Bodrog	= Bács-Bodrog
<i>Bev.</i>	= <i>Bevezette</i>
biz.	= bizottság
<i>biz.</i>	= <i>bizalmas</i>
<i>B-KmL</i>	= <i>Bács-Kiskun megyei Levéltár</i>
BM.	= Belügyminisztérium
B. N.	= Belügyi Népbiztosság
bt.	= bizottsági tag
cím.	= címzetes
<i>cs. és kir.</i>	= <i>császári és királyi</i>
d. (D.), dir.	= direktórium [i]
dd.	= dandár
dem.	= demarkációs
dkgr.	= dekagramm
drb.	= darab
egyet. m. tanár	= egyetemi magántanár
<i>eln. (Eln.)</i>	= <i>elnöki</i>
előlj.	= előljárárság
<i>évf.</i>	= <i>évfolyam</i>
ezr.	= ezred
<i>f.</i>	= <i>fond</i>
f. (F.)	= folyó (hó)

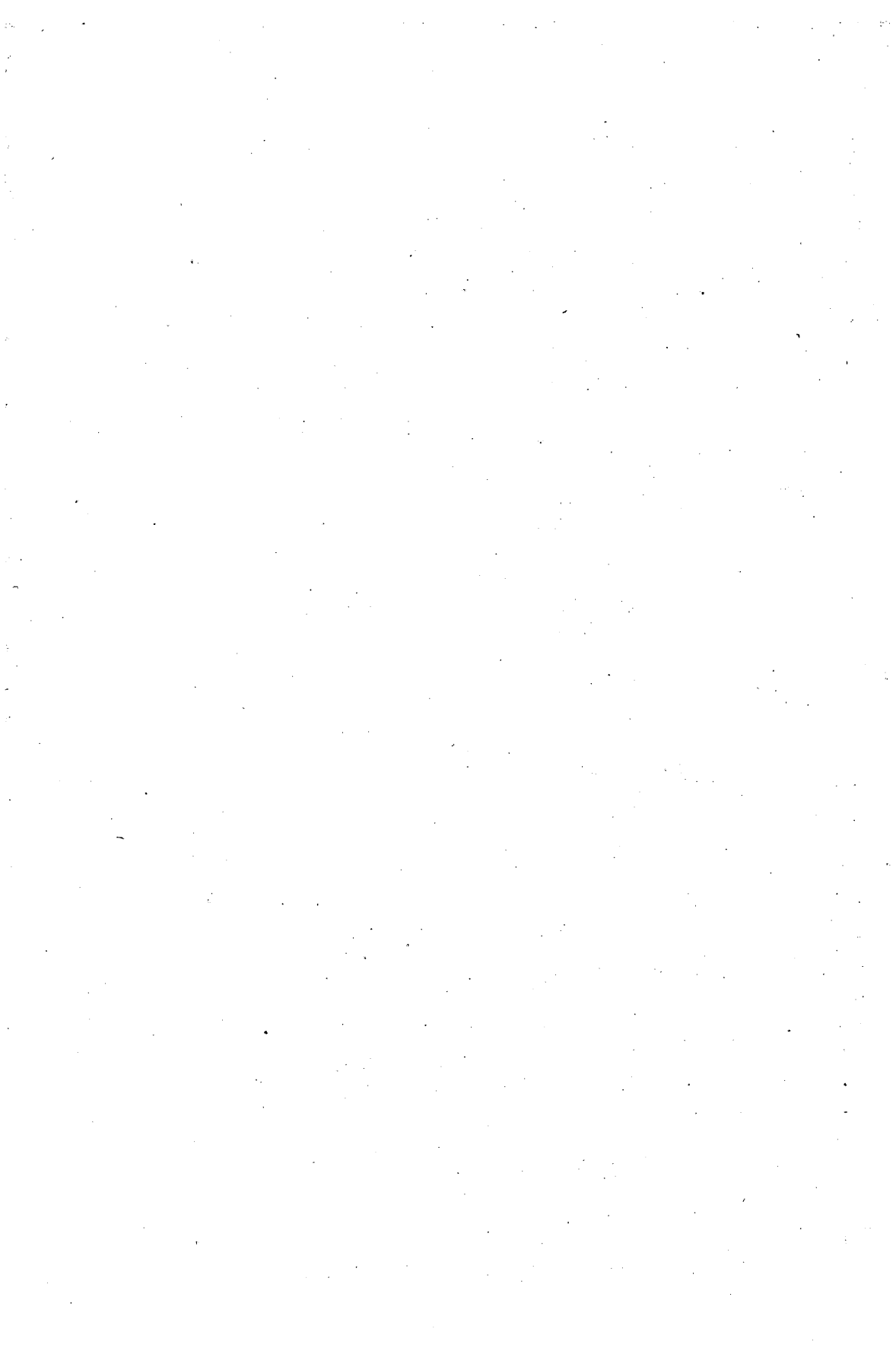
* A szerkesztői jegyzetekben és a bevezető tanulmányban használt nem korabeli rövidítéseket dőlt betűvel szedettük.

f.	= fillér
fgy., fhdgy.	= főhadnagy
fi. (Fi.)	= főispán[i]
fjző.	= főjegyző
F. N.	= Földművelésügyi Népbiztosság
fol.	= folio
for.	= forint
főkap.	= főkapitány
földm.	= földmunkás (esetleg földműves)
főpar.	= főparancsnoki
főszb. (Főszb.)	= főszolgabíró[i]
forr. törvysz.	= forradalmi törvényszék
frt.	= forint
gazd.	= gazdasági
gb.	= gazdasági biztos[i]
gr.	= gramm
gy. ezred	= gyalogezred
GYOSZ	= Gyáriparosok Országos Szövetsége
h.	= hold
h.	= helyettes
hdgy.	= hadnagy
hdm. (Hdm.)	= <i>hadműveleti</i>
Hdt.	= <i>hadtest</i>
HIL.	= <i>Hadtörténelmi Intézet Levéltára</i>
hjző	= helyettes jegyző
HM.	= Hadügyminisztérium
HN.	= Hadügyi Népbiztosság
ho.	= hadosztály
honv.	= honvédelmi
Hüm.	= Hadügyminisztérium[i]
H. T.	= Haditermény
ikt.	= iktató, iktatási
I. N.	= Igazságügyi Népbiztosság
I. N. E.	= Igazságügyi Népbiztosság elnöki
ir.	= <i>irat[ok]</i>
int. biz. tag	= intéző bizottsági tag
isk.	= iskola[i]
izr.	= izraelita
jár.	= járási
j. int. b.	= járási intéző bizottság[i]

<i>jkv.</i>	= <i>jegyzőkönyv</i>
<i>jzkvi.</i>	= <i>jegyzőkönyvi</i>
<i>jsz.</i>	= <i>jegyző</i>
<i>jsz. kv. tő</i>	= <i>jegyzőkönyvvezető</i>
<i>K., kor. (Kor.)</i>	= <i>korona</i>
<i>kat.</i>	= <i>katolikus</i>
<i>kat. h.</i>	= <i>katasztrális hold</i>
<i>Kat. Ker.</i>	= <i>Katonai Kerületi</i>
<i>kb.</i>	= <i>kormánybiztosi</i>
<i>képv.</i>	= <i>képviselő</i>
<i>képv. test.</i>	= <i>képviselőtestület [i]</i>
<i>ker.</i>	= <i>kerület [i]</i>
<i>ker. soc.,</i>	
<i>ker. szocializmus</i>	= <i>keresztényszocialista, keresztényszocializmus</i>
<i>Kfegyháza</i>	= <i>Kiskunfélegyháza</i>
<i>kgr.</i>	= <i>kilogramm</i>
<i>kgy.</i>	= <i>közgyűlés [i]</i>
<i>kh.</i>	= <i>katasztrális hold</i>
<i>kig.</i>	= <i>közigazgatás [i]</i>
<i>Kir.</i>	= <i>királyi</i>
<i>KJM.</i>	= <i>Katona József Múzeum, Kecskemét</i>
<i>kmft. (Kmft)</i>	= <i>kelt mint fent</i>
<i>KNEP</i>	= <i>Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártja</i>
<i>kommun.</i>	= <i>kommunista</i>
<i>korm. tan.</i>	= <i>kormányzótanácsi</i>
<i>kormányzótanácsi biz.</i>	= <i>kormányzótanácsi biztos</i>
<i>köt.</i>	= <i>kötet</i>
<i>közig.</i>	= <i>közigazgatási</i>
<i>közs.</i>	= <i>községi</i>
<i>K. p. udvar</i>	= <i>Keleti pályaudvar</i>
<i>lt-i. j.</i>	= <i>levéltári jelzet</i>
<i>Lt. sz.</i>	= <i>leltári szám</i>
<i>mb.</i>	= <i>megbízott</i>
<i>M. E.</i>	= <i>miniszterelnök [i]</i>
<i>megj.</i>	= <i>megjelenik, megjelent</i>
<i>m. hold (mhold)</i>	= <i>magyar hold</i>
<i>Min.</i>	= <i>miniszteri</i>
<i>m. kir.</i>	= <i>magyar királyi</i>
<i>mm.</i>	= <i>métermázsa</i>
<i>műv. oszt.</i>	= <i>művelődésügyi osztály</i>

Mt.	= Munkástanács
<i>MT.</i>	= <i>Magyar Tanácsköztársaság</i>
napsz.	= napszámos
népf.	= népfelkelő
N. T.	= nemzeti tanács
ny., nyug.	= nyugalmazott
o.	= osztályú
OKH.	= Országos Közélelmezési Hivatal
<i>OL.</i>	= <i>Országos Levéltár</i>
<i>old.</i>	= <i>oldal</i>
OMGE (Omge)	= Országos Magyar Gazdasági Egyesület
orsz. (Orsz.)	= országos
ő. e.	= <i>őrzési egység</i>
<i>összeáll.</i>	= <i>összeállította</i>
p.	= puszta
<i>p.</i>	= <i>pagina</i>
parság, (par. ság)	= parancsnokság
<i>PIA</i>	= <i>MSZMP KB Párttörténeti Intézetének Archivuma</i>
<i>PmL.</i>	= <i>Pest megyei Levéltár</i>
pol.	= politikai
pol. megb., pol. megbíz.	= politikai megbízott
<i>PPSKK Vm.</i>	= <i>Pest-Pilis-Solt-Kiskun Vármegye</i>
ref.	= református
res. (Res.)	= rezervált
r. kath.	= római katolikus
rm. (2)	= római (2): II.
r. t.	= rendezett tanácsi
rt., rvt.	= részvénytársaság
sfelügyelő	= segédfelügyelő
SHS	= Jugoszlávia (Szerbia, Horvátország, Szlovénia)
soc. dem.	= szociáldemokrata
sz.	= <i>szám[ú]</i>
sz. a.	= szám alatt
<i>szám nélk.</i>	= <i>szám nélkül</i>
szds.	= százados
<i>Szerk.</i>	= <i>Szerkesztette</i>
<i>szerv. (Szerv.)</i>	= <i>szervezési</i>
sz. m.	= szarvasmarha

sz.	= szent
szú.	= számú
sz. v.	= számú vagon
t.	= tiszteletbeli
t.	= tisztelt
t.	= törvényszéki
táb.	= tábori
tart.	= tartalékos
táv.	= távirász
t. c., tcz.	= törvénycikk
tek.	= tekintetes
th.	= törvényhatósági
<i>TIM.</i>	= <i>Türr István Múzeum, Baja</i>
<i>TJM.</i>	= <i>Thorma János Múzeum, Kiskunhalas</i>
törv. hat.	= törvényhatósági
t. képpen	= tulajdonképpen
tp.	= tábori posta
tud. (Tud.)	= tudomásul
tü. (T. ü.)	= tanácsülési
u.	= út, utca
<i>uo. (Uo.)</i>	= <i>ugyanott</i>
v.	= vagy
v.	= városi
v.	= volt
v. h.	= Vörös Hadsereg
vk.	= vezérkari
VKF.	= Vezérkari Főnök[ség]
<i>vö. (Vö.)</i>	= <i>vesd össze</i>
v. m.	= vármegye[i]
v. m.	= városparancsnok
zlj. (zlóalj)	= zászlóalj
„x”	= lépés

Névmutató

AA

Abai Sándor — 359
Abán Sándor — 594
Ács — 437
Ács Károly, id. — 402
Ács Lajos — 385, 402
Ács Sándor, ifj. — 402
Ádám Antal — 434, 458
Adomecz Jánosné — 576, 577
Adró János — 162
Aeiler Gyula — 316
Ágai Mártonné — 183
Agárdy miniszteri tanácsos — 682
Agorasztó Tivadar — 268
Ágoston Péter — 326
Ajtay K. Sándor — 342
Alasz Mihály — 365
Alczer Lajos — 175
Almási András — 514
Almási Imre — 402
Almási Sándor — 198
Ambrus Béla — 501, 696
András György — 242
Andrási Sámuel — 385, 402, 403, 404,
454, 509, 510
Angyal Tibor, dr. — 252
Angyal Vidor, dr. — 121
Anka Imre — 239
Anockay — 450, 451
Antal Antal — 152
Antal Mihály — 448, 636
Antal Zoltán — 512
Antovics Aladár — 628
Argyelán Mihályné — 183

Árki János — 402, 403, 404, 454, 459,
509
Arnold Márton, Cz. — 606, 607
Arth Imre — 475
Arth Julianna — 475
Árva Tinyai Sándor — 402
Aszódi — 378
Auerhammer — 613
Auer János — 239
Aulek Péter — 606

B

Baán János — 110, 126
Babó Benő — 436, 621
Babó Ferenc — 415
Babó László — 365
Bacsa Zsigmond — 233
Bagi Fábiánné — 238
Bagi Mihály — 447, 633, 634
Bagó Dávid — 175
Bagó György — 419, 420
Bagó János — 379
Bagó Péter — 175
Bagó Zsigmond, N. — 176
Bajáky Pál — 178
Bajnok Károly — 298
Bakkay József — 516
Bakó József — 98, 103
Bakonyi mérnök — 329
Bakonyi Antal — 421, 682
Bakonyi Sándor — 381
Bakos Ferenc — 529
Bakos Gyula — 653, 654

- Bakos Mihály — 359
 Baksa István — 218, 379
 Baksay József, dr. — 515
 Bauer Lőrinc — 204
 Baky honvéd — 49
 Baky Miklós — 58, 296
 Balanyi Béla — 695
 Balázs Antal — 453
 Balázs István — 371
 Balázs István, dr. — 369, 411
 Balázs János — 402
 Balázsfalvi Kiss Ferenc — 83, 668
 Bálint Béláné — 695
 Bálint Ferenc — 97
 Bálint Károly — 178
 Balla Árpád — 656, 657
 Balla József — 329
 Balla Mihály — 448, 634
 Balog János — 479, 480
 Balogh János — 116, 316
 Balogh József — 382, 606
 Balogh Sándorné — 263
 Baltás Béla — 189, 252
 Bán János — 110
 Bán Lajos — 514
 Bánfy Péter — 396
 Bangha Béla — 136
 Baracsi — 405
 Bárány Dániel — 175
 Bárány Elek — 175
 Bárány László — 175
 Baranyi Pál — 395
 Baranyi István — 420
 Baranyi Sándorné — 130
 Barcs Béni, G. — 406
 Bárdos György — 678
 Barmus György — 499
 Barna Gábor, dr. — 680
 Barna Mihály — 252, 265
 Barna Tibor — 126, 173, 252, 411, 680, 681
 Barra István — 174
 Bársony Ferenc — 695
 Barta Józsefné, özv. — 309
 Barta Károly — 356, 589
 Bartha Gergely — 112
 Bartha József — 360, 373, 374, 377, 411
 Bartha Kálmán — 664, 667
 Bartha kerületi főkapitány — 681
 Beck Ignác — 150, 151
 Beck Májer — 150, 151, 276
 Beczó József — 388
 Bedő Albert, dr. — 244
 Bedő Béla, dr. — 244, 515
 Beke Mihály — 603, 604, 605
 Békefi Sándor — 399, 400, 401, 541
 Békevári Sándor — 66, 695, 696
 Békis Lajos — 576
 Belházi — 453
 Belső Vendel — 139, 140
 Bencze Gábor — 84, 640, 691
 Bencze József — 53, 206, 250, 388, 389, 390, 485, 638, 643
 Bencze Józsefné — 232
 Bencze Sándor — 191
 Bende Gergely — 253
 Bende József — 264, 682
 Bende Sándor, dr. — 252
 Benderl Lajos — 518
 Benedek József — 252, 265
 Benke Ferenc — 695
 Benkovich István — 116, 145, 150, 151
 Benkovics István — 252, 265, 420, 421
 Benyács jegyző — 572
 Berauer József — 222
 Beregi Jakab — 183
 Berényi Illés — 337
 Berényi Pál — 252, 265, 420, 421, 550, 556, 682
 Beretka István — 474
 Berger Miklós — 252, 314
 Berkes Ferenc — 596, 600, 682
 Bernáth Lajos — 414, 415, 416, 529
 Bernáth Zoltán — 597
 Bernátszky tábornok — 670
 Berta Somogyi László — 695
 Bertha Gáspár — 178
 Bertók János — 402, 403, 404, 454, 455, 509, 510
 Bese János — 402
 Besze Antal — 233
 Biacsi János — 388
 Biber Lajos — 639
 Bibok Sándor — 178
 Bikszegi Sándor — 388
 Binfeld Lajos, dr. — 182

Bíró Béla — 359
Bíró Béla — 453
Bíró László, dr. — 181
Bíró Mihály — 252
Bíró Sándor — 121
Bitskey Dénes — 191
Blaskovits István — 673
Bleier Soma — 183
Bódis Ferenc — 244
Bodócs Gyula — 169, 200, 252
Bódog István — 671
Bodon Pál — 390, 391
Bodor Jenő — 695
Bódy (Bódi) János — 56, 63, 110, 168,
169, 199, 200, 208, 251, 252, 265, 269,
270, 271, 272, 300, 306, 410
Bogárdi István — 402
Bogárdi János — 402, 403, 404, 454, 509,
510
Bognár Lajos — 695
Bohács István — 608
Bojtor István — 140
Boleszny Antal — 178
Bolvári Péter — 351
Bolyó István — 240
Boódor Sándor — 416
Bor Antal — 167, 262, 263, 414, 415
Borbás Béla — 252
Borbás József — 344
Bordács Szilárd — 329
Bori Benő — 124
Boromisza János — 351
Boronkay Ferenc — 381
Boros József, — 139, 140
Boros László, T. — 692
Boros Mihály — 514
Borovszky Samu — 44
Bors Béla — 592
Borsodi Imre — 110, 126
Boskovics Dusán, dr. — 211
Bosnyák István — 73, 457, 696
Botka László — 633
Böhm Jenő — 497
Böhm Vilmos — 337, 450, 570, 651, 694
Böröczki Józsefné — 167
Brachfeld Vilmos — 64, 252, 264
Braun Mór — 573
Brieska János Jenő — 351

Bródi — 619
Bruckner Mihály, dr. — 351
Brudermann Jenő — 183
Bucsányi Kálmán — 223, 379
Buda István — 110, 167
Buday Dezső — 56, 57, 66, 168, 169,
252, 272, 326, 360, 364, 375, 377, 405,
410, 413, 420, 421, 427, 429, 431, 681,
682, 702
Buday Elemér — 172, 173
Bugarszki Koszta, dr. — 237
Bugyi József — 607
Bundzsák István — 262, 481, 482
Burdais Rezső — 252
Burián István, gróf — 153
Buza Barna — 141, 143, 296, 334, 523

C

Chernák Béla — 132, 137, 141
Clemenceau, Georges — 105, 441
Coburg Fülöp, herceg — 41, 74, 479
Craenenbroek Edgár — 658
Curry Rezső — 682
Czajlik Kálmán — 178
Czakó János — 589
Czeplédi Endre — 525
Czeplédi Tivadar — 177
Czigány János — 682
Czímber — 453

CS

Csabán Miklós — 519
Csabay János — 672
Csajághy Imre — 476
Csáki Bálint — 634, 636
Csáki István — 178
Csáki Pál — 344
Csanádi István — 371
Csányi Antal — 178
Csapai Lajos — 402
Csapai Sándor — 402
Csaplár József — 605
Csapó Gergely — 262

Csatár István — 143
 Csatári Balázs — 110, 167
 Csató Sándor — 541
 Csavera András — 514
 Cseh Bálint — 447
 Cseh Lajos — 241
 Cseh Mihály — 361, 485
 Csehi Erzsébet — 475
 Csehi János — 475
 Csénki István — 344
 Csenki Lajos — 178
 Csereklyey Béla — 420, 421, 422
 Cseri József — 640
 Cseri Pál — 178
 Cserna Elek — 130
 Cserni Mihály — 433
 Csernus Gyula — 183
 Csérny József — 450
 Csérnyus Gábor, dr. — 379
 Csérnyus József — 220, 221
 Cservenka Miklós — 601
 Csicsai Iván, dr. — 695
 Csihalik László — 252, 265, 306, 410
 Csik János — 361
 Csikai Imre — 250, 361
 Csikay Lajos — 300
 Csillag Áron — 183
 Csillag Béla — 337
 Csillag József — 179
 Csipkó László — 97
 Csizmadia József — 607
 Csókás Mihály — 475
 Csókás Rozália — 475
 Csontos Imre — 276, 319, 320
 Csordás István — 298
 Csordás Mihály — 298
 Csömöri Ferenc — 359, 430, 581, 582,
 583, 584
 Csömöri Lajos — 359
 Csósz József — 113, 189, 252
 Csósz Péter — 502
 Csuka Béla — 69, 368, 518, 671
 Csuka V. — 639
 Csupó Imre — 351, 353, 497, 591
 Csupor Ferenc — 351
 Csuppy főállamügyész — 682
 Csuzi Gergely — 604, 605

D

Daka Ádám — 150, 151, 332, 322
 Dalló Sándor — 388
 Dániel József — 169, 173, 189, 199, 200
 Darabos József — 365
 Darányi Mihály — 365
 Dávid András — 453
 Deák — 491
 Deák István — 223, 242, 280, 379, 380
 Deák János — 584
 Deák Lajos — 252
 Deák László — 379
 Dehény Aladár, dr. — 640
 Dékány gazdálkodó — 675
 Dékány László — 114, 121, 161, 252
 Dékány Sándor — 176
 Derekas Gábor — 230
 Dessewffy Emil, gróf — 488
 Dévai Mihály — 178
 Dezső Jenő — 510
 Dezső Sándor — 510
 Dienes Lajos, dr. — 516
 Dobák István — 178, 181, 247, 249
 Dobó — 518
 Dobos — 405
 Dobos István — 132, 133
 Dobos János — 252
 Dobos Lajos — 130
 Dobos László, dr. — 97
 Dobos Sándor — 388
 Dobos Sándor, dr. — 53, 152, 163
 Dóczy Mihály — 177
 Dóczy Pál — 247, 249
 Dóczy Sándor — 177
 Dóczy Pál — 304
 Dolmányos István — 44
 Domokos Imre — 176
 Domsics Ferenc — 541
 Donáth — 491
 Dóra János — 490, 497, 630
 Dorombi József — 90
 Dósa Imre — 194
 Dósa Ferenc, dr. — 450
 Dózsa György — 644
 Dömötör János — 402

Dömötör Lajos, dr. — 161, 252
Dömötör Pál — 173, 252
Dragolovich Gyula — 252
Draski alezredes — 592
Drexler Imre — 178
Dudás András — 252, 306
Dús Lajos — 252

E, É

Egán Imre — 201
Eggerth Jakab — 497
Egyeki Mózes — 682
Eichanner Fülöp — 607
Endre Ivánné — 178
Endre Zsigmond — 58, 178, 181, 182,
336, 343, 344, 664
Endre Zsigmondné — 178
Engel István — 191
Enisz Péter, frei — 606, 607
Entzbuder zászlós — 116
Eötvös Károly — 43
Eötvös Nagy Imre — 113, 162, 189, 200
Epstein Gyula — 239
Erdélyi Gábor — 434, 457, 458
Erdélyi József — 298
Erdélyi Mór — 523, 562, 569
Erdősi István — 381
Erős Lukács — 298
Esterházy Móric, gróf — 103, 104
Évin Mihály — 204
Eyszrich György — 178

F

Fáber Oszkár — 466, 489
Fábián István — 84, 691
Fáby Lászlóné — 178
Fajth Gáspár — 498
Faragó Béla — 252
Faragó István — 388
Faragó Pál — 577
Faragó Pál — 682
Faragó Sándor — 114

Faragó Sándor — 384
Faragó Zsigmond — 338, 343
Fardély István — 439, 447, 448,
Farkas — 590
Farkas — 613
Farkas Bertalan — 65, 291
Farkas Erzsébet — 502
Farkas György — 682
Farkas Imre — 296
Farkas István — 577
Farkas István — 550, 570
Farkas János — 388
Farkas József — 696
Farkas József — 150, 151
Farkas Lajos — 379
Farkas László — 479
Farkas Sándor — 682
Farkas Zoltánné, özv. — 579
Farmosi Mihály — 178
Fazekas Ágoston — 52, 125, 131, 143,
155, 157
Fazekas Gábor — 110, 123, 167, 262,
414, 415, 505
Fazekas Szűcs József — 132
Fehér András — 693
Fehér Bálint — 130
Fehér Imre — 581
Fehér István — 420, 421
Fehér István, dr. — 632
Fehér József — 298
Fehér László — 198
Fein Márkusz — 183
Fejős Béla — 252, 265
Fek Miksa — 473
Fekete Béla — 73, 519
Fekete Dezső — 549, 695, 703
Fekete Erzsébet — 130
Fekete József — 263
Fekete József — 605
Fekete Józsefné — 489
Fekete László — 176
Fekete Pál — 222, 242, 379
Fekete Sándor, dr. — 64, 303, 304, 305,
356
Fekete Sándorné — 264
Feldmann József — 152
Feldmann Pál — 508
Felföldi Ádám — 344

Felföldi János — 277
 Felföldi János — 150, 151, 319
 Fényes László — 239, 423
 Fenyves Imre — 571, 572
 Fenyvessiné Góhér Anna — 45, 695
 Ferencz József, Habsburg — 104
 Ferencz Albert — 577
 Ferró István — 434
 Festetich Sándor, gróf — 58
 Fetter György — 378
 Feuer Illés — 183
 Feuer Mihály — 182
 Feuer Miksa — 182
 Feuer Sándor — 178
 Ficzek Ernő — 244
 Figlár Julianna — 395
 Fisch Illés — 178, 183
 Fischer Géza — 529, 541
 Fischer—Colbrie Jenő — 640
 Fischof József — 133
 Fiser Dávid — 298
 Fodor — 262, 363
 Fodor Hermann, dr. — 242, 351, 353,
 464
 Fodor Ferenc Benő — 500
 Fodor István 337
 Fodor János, dr. — 162, 167, 168, 189,
 199, 200, 252, 269, 314
 Fodor József — 178
 Fodor Mihály — 130
 Foerster Lajos — 58
 Forberger Gyula — 328, 329, 350
 Forgó Gábor — 178, 248
 Forster huszárórnagy — 411
 Földes István, dr. — 304, 305, 327, 329
 Földessy tengerészparancsnok — 337
 Földvály Aurél — 174
 Földvály Bertalan — 613
 Francia Kiss Mihály — 445, 679, 683,
 685
 Frank Henrik — 183
 Frank Ignác — 178, 182
 Frank Miksa — 181
 Frank Sámuel — 183
 Frankl Ármin — 183
 Frankl Ede — 182
 Friedmann Bertalan — 127
 Friedrich István — 672

Fritz Miklós, dr. — 198, 300
 Fröllich Péter, Kuncz — 606, 607
 Füle János — 152
 Füle Sándor, id. — 461
 Füleki József — 108, 109
 Füredi István, dr. — 198
 Füstös Bertalan — 149, 544
 Fűvessy Imre — 173, 252, 411
 Fűvessy Rózsa — 360, 373, 374
 Füzik Andor — 415

G

Gaál Gábor — 373
 Gaál Imre — 420, 421
 Gaál István — 365
 Gaál József — 502
 Gábor Károly — 565, 566
 Gábor Sándorné — 693, 694
 Gács — 680, 681, 682
 Gain Teofil — 309
 Gajdosik Julianna — 238
 Gajdosy Jenő — 640
 Gál Andor — 183
 Gál Imre — 178
 Gál Lajos — 414
 Galambos, dr. — 450
 Galántai József — 48, 104, 114, 153, 694
 Gálffi György — 447
 Gálócsi Sándor — 496
 Gara Benő, dr. — 220, 379
 Garami Ernő — 262
 Garas Ádám — 544
 Garas Kálmán — 150, 151
 Garbai László — 110
 Garbai Sándor — 359, 606
 Garday Ferenc — 496
 Garzó Béla, dr. — 162, 168, 172, 173,
 189, 199, 251, 252, 272
 Garzó József, dr. — 114, 315
 Garzó Sándor — 371
 Garzó Sándor — 543
 Gáspár Antal — 116, 145, 290, 319
 Gáspár Sándorné — 263
 Gaudényi Lajos — 420, 529
 Gázsó Rezső — 252

Gedai Sándor — 198
 Geiger Ilona — 475
 Geiger Ferenc — 275
 Geller Henrik — 183
 Gera Sándor — 457, 549, 696
 Gerber Ferenc — 502
 Gerelyes Ede — 35, 645, 696
 Gerencsér Géza — 529
 Gerenday József — 178
 Gerényi András — 405, 407
 Gergely András — 45
 Gergely Ferenc — 32, 195, 696
 Gergely Péter — 395
 Gerle — 498, 499
 Gerspán Lajos — 433, 434
 Giczei József — 253
 Gillányi, dr. — 608
 Gillich Salamon — 287
 Glanz Lénárd — 183
 Gregus Gyula — 294
 Greguss Gyula — 218, 221, 222, 379
 Greksa Istvánné — 489
 Gróf Móric — 609
 Gross Sándor — 597
 Grossz Dezső — 474
 Grób János — 455, 606, 607
 Grünbaum Miklós — 183, 309
 Grünberger Soma — 183
 Grünfelder István — 204
 Grünfelder János — 204
 Grünsberger Gyula — 53, 276, 316, 317
 318, 319, 321, 544
 Grünwald Antal — 201
 Godó Margit — 98
 Gojtein Miksa — 502
 Goldmann József — 178
 Gombos Lajos, dr. — 152
 Gonczlik Kálmán — 497
 Gothenec Antal — 365
 Gózon Gábor — 241
 Göbölös Pál — 577
 Gömbös Gyula — 58
 Gömöri Sándor — 162
 Gönczy (Gönci) Jenő — 326, 375
 Góndics Zoltán — 695
 Gubán János, K. — 213, 215, 216
 Gubán Mihály — 215

Gubányi Mihály — 682
 Gudricza József — 252, 265, 313, 314
 Gulyás Mihály — 194
 Gusztos Sándor — 414
 Guttmann Árpád — 603, 604, 605, 606,
 608
 Guttmann Hermanné — 183

Gy

Gyalókai Sándor — 185
 Gyapjas Sándor — 238
 Gyenes Benő — 381
 Gyenes János, Ö. — 114
 Gyenizse Antal — 656, 657
 Gyenizse Ferenc — 474
 Gyimóti Béni — 240
 Gyorgyevics Demeter — 211
 Györe Győző — 244
 Györffy Mátyás — 276
 Györffy Pál — 252, 411
 Györfi Matild — 58
 Györki Miklós — 518
 Győrök Imre — 395
 Gyuresó István — 582, 584
 Gyurjás (Gyuriás) József — 525, 530,
 533, 541, 608, 610, 613, 614, 616
 Gyurttsek Gábor — 217, 218, 219, 220, 221,
 222, 223, 242, 280, 379, 380

H

Habsburgok — 41, 58, 295, 296, 686
 Hacker — 598
 Hahn Béla, dr. — 222, 379
 Hajdú Albert — 175
 Hajdú Erzsébet — 475
 Hajdú István — 178, 355
 Hajdú János — 578, 639
 Hajdú József, dr. — 198
 Hajdú József — 475
 Hajdu Tibor — 35, 52, 75, 81, 195, 368,
 398, 425, 451, 549, 602, 694

- Hajnal Ferenc — 406
 Hajma József — 66, 252, 306, 395, 408,
 410, 420, 421, 548, 682
 Hajnóczi Iván, dr. — 171, 173, 189,
 200, 201, 251, 252, 270, 271
 Hajós Antal — 110
 Halák János — 514
 Haller István — 691
 Halmos Lajos — 413, 682
 Hambalgó József — 381
 Hamburger Jenő — 80
 Hanák Péter — 93
 Hanesz Sándor — 519
 Hankovszky Zoltán — 615
 Hanzmann Rudolf — 367, 378
 Harcsa János — 384
 Harkai Sándorné — 263
 Harkányi — 340
 Harkay Béla — 502
 Harlikovits Mátyás — 351, 352
 Hatházi Imre — 110, 414, 415
 Hatházi Imréné — 263
 Haubner Károly — 178
 Hauer Lipót — 150, 151
 Havas Imre — 572
 Havas József — 375
 Havas Sándor — 565
 Havasi János — 371
 Hazag József — 175, 176
 Hazag Zsigmond — 176
 Héderi (Hédery) Antal — 258, 344, 355,
 515, 529, 541, 584, 588, 589
 Hedrich Henrik — 606, 607
 Hefty Richárd — 58, 59, 296, 696
 Hegedűs Ferenc, dr. — 198
 Hegedűs Lajos — 240, 241
 Hegyesi Sándor — 278, 290, 319, 320,
 321, 322
 Heim Ádám — 576
 Heisler Gyula — 414, 416, 622
 Héjjas Ferenc — 252
 Héjjas Iván — 675, 676, 677, 678, 679,
 680, 681, 683, 684
 Héjjas József — 252
 Helfer Gyula — 640
 Helfritzh Márton Grób — 607
 Heltai Nándor — 45, 698
 Helyei Béla — 514
 Herczeg Sándor — 232
 Hermann János — 222, 223
 Hernád János — 240
 Hetés Tibor — 659, 693
 Hetessy Kálmán, dr. — 162, 252
 Hevesi Gyula — 550
 Hibó Sándor — 110, 124, 167, 262, 263,
 294, 349, 354, 414, 415, 416, 505 520,
 529
 Hirsch Ernő, dr. — 198
 Hock János — 43, 60, 306
 Hodosi Géza — 415
 Hódy (Hódi) Géza — 66, 333, 349, 415
 Hoffer József — 450
 Hoffmann Péter, Sch. — 606, 607
 Hokky Gyula — 178, 183
 Holló Béla — 284
 Holló Gábor, dr. — 296
 Holló Lajos — 43, 49, 53, 98, 101, 102,
 103, 141, 142, 143
 Hollósi Sándor — 298
 Holszter József — 607
 Homoki István — 330
 Homoruth Gusztáv — 176
 Hooffer József, dr. — 178, 182
 Horog Mihály — 130
 Horti Dezső — 104, 105
 Horthy István — 658
 Horthy Miklós — 657, 659, 679, 685
 Horváth — 453
 Horváth Alajos — 497
 Horváth Antal — 381
 Horváth Attila — 696
 Horváth Döme — 682
 Horváth Győző — 497
 Horváth Ferenc — 572, 574
 Horváth Imre — 335, 337
 Horváth Imréné — 634, 636
 Horváth István — 381, 382
 Horváth István — 351, 353
 Horváth István — 320
 Horváth Istvánné — 442
 Horváth János — 241
 Horváth János — 519, 570
 Horváth József — 475
 Horváth József — 577
 Horváth Károly — 426
 Horváth Lajos — 329

Horváth Lajosné — 263
 Horváth Mihály, dr. — 53, 159, 162,
 171, 172, 173, 189, 200, 251, 252, 272,
 313, 314
 Horváth Teréz — 475
 Horváth Zoltán, dr. — 53, 60, 85, 141,
 142, 143, 157, 177, 178, 181, 182, 186,
 233, 245, 247, 248, 258, 355, 685, 687
 Horváth Bácsi Gyula — 127, 128
 Hovhannesian Eghia, dr. — 143
 Hörömpő István — 577
 Hörömpő János — 577
 Hrabár (Hrobár) János — 603, 605,
 608, 682
 Hranilovics Jován — 211
 Hrusztek — 679
 Hubert István — 518
 Hubert Oszkár — 437, 438, 442, 474,
 475
 Hudy Antal — 653
 Hugyi Antal — 673
 Huner Péter, Roth — 606
 Hunyadi József — 363
 Hús Lajos — 298
 Huszár Ákos — 206
 Huszka Dezső — 178, 182
 Huszti István — 262

I

Igó László — 191
 Ignácz Demeter — 573, 574, 576, 577
 Ila Gábor — 298
 Illés Artur — 523, 568
 Illyés Kálmán — 178
 Imre Gábor — 198
 Imre Mátyásné — 650
 Indjics Ignác — 227
 Inoka Emil — 252
 Istók Gyula — 676
 Ivády — 155
 Iványi Sándor — 64, 303, 304, 305, 312,
 313, 331, 335, 337, 356, 440, 441, 444,
 445, 450, 451, 519, 550, 566, 567, 568,
 569, 570, 588, 589, 590, 650

Iványi Grünwald Béla — 517
 Iványosi-Szabó Tibor — 35, 697
 Ivkovic György — 211
 Izsák József — 381

J

Jagicza Antal, dr. — 222, 379, 380, 497,
 498
 Jakula Béla — 591
 Jámbor Albert, dr. — 171, 173
 Jámbor Sándor — 379
 Janó Ákos — 44, 697
 Jászi Oszkár — 268, 294, 326
 Jávorka Margit — 381
 Jéger — 264
 Jeney Pál — 252
 Jeney Pál, dr. — 252
 Jenovay Dezső — 178
 Jerman Béla — 252
 Joanovics Jánosné — 130
 Joanovits (Joanovics) Sándor — 518, 521,
 525, 541, 599, 608, 609, 610
 Jóború Béni — 191, 402
 Jóború Béni, ifj. — 402
 Jóború Imre — 402
 Jóború János — 402
 Jóború Péter, id. — 402
 Jóború Péter, ifj. — 402
 Jócsák Kálmán — 311
 Jónás István — 458
 Joó György, dr. — 168
 Joó Gyula, dr. — 173, 200, 252, 300, 313,
 314
 Judák Borbála — 476
 Judák Györgyné, özv. — 476
 Judák János — 216
 Juhász — 90
 Juhász Benjámin — 176
 Juhász József — 395
 Juhász Mihály — 90, 91
 Juhász Mihályné — 91
 Justh Gyula — 103
 Justh János — 98, 103

K

- Kacsó pap — 406
 Kádár János — 178
 Kákonyi István — 218, 222, 379
 Kákonyi János — 280, 464
 Kalapos Szilveszter — 502
 Kálmán Lajos — 310
 Kalmár — 453
 Kalmár Imre — 437
 Kalmár Manó — 183
 Kalmár Mór, dr. — 178, 181, 183, 185,
 186, 335, 587
 Kalmár Sándor — 497
 Kalocsai Ede — 378
 Kamplér Géza — 502
 Kanizsai István — 384
 Kanizsai Nagy Imre — 178, 356
 Kántor Gály József — 406
 Kántor József — 329, 647
 Kántor József — 514
 Kaputa János — 529
 Karácsony államügyész — 685
 Karácsonyi József — 351
 Karácsonyi József — 234
 Karácsonyi Károly — 656, 657
 Karai Ambrus — 406
 Kardos István — 262, 363, 414, 415
 Kardos Pál — 414, 520
 Karikó János — 384
 Károly, IV. Habsburg — 104, 157, 296
 Károly Gáspár — 175
 Károly Vendel — 359, 511, 583, 584
 Károlyi László, gróf — 41, 348, 479
 Károlyi Mihály — 43, 52, 59, 60, 98, 102,
 103, 104, 152, 153, 163, 164, 169, 176,
 246, 306, 359, 693
 Karpelesz Ede — 178, 182
 Kartye József — 276
 Kassipos Pál — 344
 Kasza Lajos — 395
 Kaszab József — 514
 Kasztovszky Dezső — 213, 216
 Katona Géza — 546
 Katona János, dr. — 178, 181
 Katz Béla — 493, 496
 Kaufer Artur — 549, 682
 Kazai József — 110
 Kazal József — 195
 Kecskeméti Adolf — 252
 Kecsksándor — 298
 Kégl János — 300, 305, 401
 Kelemen János — 589
 Kellner Ármin, dr. — 544
 Kellner Sándor — 614, 616
 Keleti Ferenc — 44, 697
 Keleti József — 182
 Kende János, dr. — 695
 Képes Imre, dr. — 198
 Kerekes József — 411
 Kerenszkij, A. F. — 105
 Kerényi — 647
 Keresztes Lajos — 365
 Kéri Kálmán — 672
 Kerkápoli Zoltán — 127, 128, 129, 130,
 131
 Kerner István, dr. — 280, 379, 497
 Kertész Ármin, dr. — 359
 Kertész Dániel — 344, 544
 Kertész Gyula, dr. — 640
 Kerti Imre — 232
 Kindla Gyula — 453
 Kindla József — 453
 Király — 574
 Király Antal — 379
 Király Ilona — 476
 Király János — 402
 Király Jánosné — 402
 Király Jánosné, özv. — 476
 Király Pál — 145, 149, 150, 151, 276, 289,
 290, 316
 Kirschner Béla — 652, 694
 Kiskopárdi Mihályné — 414, 415
 Kiss Antal — 330
 Kiss Béla, dr. — 451
 Kiss Benjámin — 175, 176
 Kiss Elemér — 169, 251, 252
 Kiss Ferenc — 221, 242
 Kiss Ferenc — 330
 Kiss Ferenc — 541
 Kiss Gizella — 395
 Kiss János — 607
 Kiss János — 673
 Kiss József — 44
 Kiss József — 395

- Kiss József, B. — 411
 Kiss Julianna — 395
 Kiss Kálmán, dr. — 198
 Kiss Sándor — 365
 Kis Várdai Antal — 50, 87, 90
 Kitajka Lajos — 624, 625
 Kitanics Imre — 518
 Kivágó Gábor — 298
 Klamn Márton, Gröb — 606, 607
 Klapka György — 204
 Klárik László, ifj. — 632, 636
 Klein Gábor — 183
 Klein Ignác — 488, 497
 Klein János, Beier — 606, 607
 Kleiner Lajos — 218, 219, 221
 Klementisz Pál — 607
 Kmetyé Benő — 576
 Knapp Lajos — 394, 408, 410
 Knébelspiesz János — 204, 205, 206
 Kneffel Béla — 182
 Kobek Kornél — 98
 Koczka Eszter — 476
 Kocsis Antal — 110
 Kocsis Béla — 240, 241
 Kocsis György — 384
 Kocsis István — 447
 Kohut János — 483, 484
 Kókai Mihály — 366
 Kókay Antal — 519
 Kolb János — 606, 607
 Koller József — 388
 Kolozsvári Kiss István, dr. — 53, 84, 192,
 330, 331, 354, 415, 621, 652, 653, 691
 Kolozsvári testvérek — 58
 Koltai Sándorné, dr. — 695
 Komáromi Miklós — 384
 Komlós Antal — 437
 Kónya Elemér — 517
 Kónya László — 385
 Kónya Péter, Mein — 606, 607
 Koós Gábor — 298
 Kopeczky Győző — 331
 Koren Pál — 486
 Koroknai János — 384
 Koroknai Lajos — 384, 609
 Kósa István — 252, 265, 306, 410, 420,
 421
 Kósa László — 682
 Kossipos Dávid — 276
 Kossuth Lajos — 163, 328, 398
 Kotroczó — 498
 Kovács Ákos, dr. — 634, 637
 Kovács (Kováts) Ferenc — 178, 182, 332
 Kovács Flórián — 541
 Kovács Géza — 183
 Kovács István — 106
 Kovács István — 253
 Kovács István — 388
 Kovács István, P. — 682
 Kovács Kálmán — 334, 335
 Kovács Lajos — 402
 Kovács Lajos, dr. — 329, 638
 Kovács Mátyás, dr. — 629, 631, 632
 Kovács Menyhért — 110, 125
 Kovács Miksa — 551
 Kovacovics Gyula — 384
 Kovács Pál — 223, 379, 380
 Kovács Pál — 381, 382, 439, 603, 606
 Kovács Pál — 681, 682
 Kovács Péter — 385, 402
 Kovács Sándor — 505, 550, 558, 560, 562,
 563, 564, 566, 622
 Kovács Szabó Ferenc — 529
 Kovács Vince — 92
 Kovács Vince — 178
 Kőhegyi Mihály — 32, 195, 696
 Kökény — 680
 Kökény Dezső, dr. — 53, 329
 Körmendi Sándor — 388
 Körmöczy József — 178, 185
 Kőrössy Gyula — 304, 395
 Kövesdi József — 434
 Kövess János — 606
 Krammer testvérek — 621
 Kránic Lajos — 344
 Kranszly Jenő — 583, 584
 Krausz Mór — 183
 Krausz Sándor — 183
 Krébecz József — 395
 Krejsovszki Ambrus — 514
 Krejsovszki József — 514, 515
 Krell György — 514
 Kremán — 373
 Krémer Sándor — 670

Krenner Zoltán — 502
 Krieg Sebestyén — 217
 Krieger György — 546
 Kristóf Anna — 529
 Kristóf József — 453
 Kristófc�ák Lajos — 178
 Krizsán András — 671
 Krizsán László — 44, 696
 Krumholz Péter — 439, 606
 Kubinszky Judit — 43
 Kucsera Lajos — 504
 Kucsera Sándor — 378
 Kugelman György — 607
 Kulin József — 518
 Kullai József — 514
 Kulmann István — 485
 Kun Béla — 523, 560, 581, 651
 Kun Béla igazságügyi államtitkár — 682
 Kun Rudolf — 183
 Kun Sámuelné — 126
 Kunfi Zsigmond — 394
 Kupsza Mihály — 227
 Kurucz János — 79
 Kurucz József — 682
 Kuti Sándor — 514
 Kürthy Károly — 423

L

Labancz András — 518
 Laczkó János — 671
 Ladányi Ferenc — 280
 Láj Lajos — 541
 Lajos József — 121
 Lajos László — 682
 Lakatos Ernő — 44, 695, 697
 Láki János — 298
 Lang Márton — 179
 Láng Mátyás — 44, 697
 Lantos Albert, dr. — 185, 186
 Lányi Ede, P. — 696
 László Arnold — 291, 523, 530, 541, 616,
 617, 618
 László János — 178
 László János — 498, 499

László Mihály — 498, 499
 Latzkó Pál — 671
 Latinesics Jován, dr. — 211
 Laufer Mátyás — 228, 229
 Lazarovics Károly — 682
 Léderer Dezsőné — 183
 Léderer Géza — 183
 Léderer Viktor — 179
 Lehótki János — 287
 Lehoczki János, Pfundt — 607
 Lehoczki Péter, Grób — 606, 607
 Lei Péter — 519, 521, 524, 541, 619
 Lengyel Imre — 178
 Lenhardt Antal, ifj. — 640
 Lenin, V. I. — 105, 429, 568
 Lesi Pál — 306
 Lestár — 491
 Lestár Béla — 502
 Lévay miniszteri tanácsos — 682
 Lipót, I., Habsburg — 295, 318
 Lipovniczky Miklós — 216
 Liptai Ervin — 693
 Litauszki Sándor — 671
 Litván György — 153, 693
 Lloyd George, David — 105
 Lovas Bertalan — 447, 448
 Lovas János, R. — 634
 Lovas István, N. — 448, 633, 634, 637
 Lovászy Márton — 59, 141, 143
 Lób Kálmán — 439
 Lőrincz József — 402
 Lőrincz József — 356
 Lőrincz M. Sándor — 388
 Lőrinczy Károly — 58, 331
 Lővinger Jakab — 183
 Lőwy Ödön — 56, 57, 162, 168, 169, 189,
 252, 269, 271, 272, 300, 326, 375
 Ludas János — 351
 Lugosi (Lugossi, Lugossy) István — 173,
 200, 208, 251, 252, 264, 271, 306, 410,
 580, 600, 682
 Lugossy Endre — 43
 Lukács János — 359
 Lukács Miklós — 581, 582, 583, 584
 Lukácsi István — 656
 Luspáti — 405
 Luszti Arnold — 584

M

- Macker — 649
 Mácsai — 92
 Mácsai Sándor — 92
 Macskovics Pál — 497
 Madarász Adorján, dr. — 243
 Madarász Dezső, dr. — 351, 352, 463, 471, 620
 Madarász Elemér — 123, 153, 219, 220, 221, 297, 301, 663, 670
 Madarász Gyula, dr. — 640
 Magony J. János — 395
 Magyar Dávid — 384, 608
 Magyar György — 420, 421
 Magyar Kázmér — 691
 Magyar Pál — 378
 Majerszky Vilmos — 194
 Majláth József — 178
 Mák — 437
 Makány Imre — 601
 Makkai László — 44, 697
 Malagurszki Babiján, dr. — 211
 Malatinszki Jenő — 381
 Mándi Magda, S. — 650
 Mangu Árpád — 373
 Manojlovics Jován, dr. — 209
 Mária Terézia — 295
 Máriás Pál — 489, 490
 Mariska György — 317, 318
 Márk Dániel — 317, 318, 319
 Markó Mihály — 607
 Márkus Géza — 338, 339, 342
 Marschall — 608
 Marton János — 381, 382
 Marton László — 252
 Márton József — 116
 Márton József — 150, 151
 Mártonffy Ernő — 392, 589
 Máté István — 379
 Máthé-Tóth Jenő, dr. — 640
 Matkovics János — 636
 Matkovics István — 577
 Matkovics Istvánné — 577
 Matos Ferenc — 242, 464
 Matos Imre — 243
 Matos István — 351
 Mátyás István — 298
 Marx Károly — 110
 Medveczky Jenő — 519, 524, 541, 613, 614
 Megyery miniszteri tanácsos — 682
 Megyes István — 216
 Melczer Gyula — 146
 Mencsi segédfelügyelő — 674
 Merényi László — 111, 697
 Meskó Zoltán — 691
 Mester Imre — 519
 Mészáros őrmester — 165
 Mészáros István — 634
 Mészáros Istvánné, özv. — 476
 Mészáros József — 121, 252
 Mészáros József — 185
 Mészáros József — 240
 Mészáros József — 351, 353
 Mészáros József — 406
 Mészáros Margit — 476
 Mezei Pál — 252
 Mezőfi Vilmos — 44
 Mezőssy Béla — 113
 Miákits Ferenc — 84, 687
 Miesatek Lajos, dr. — 211
 Mig G. Ferenc — 110
 Mig G. Károly — 110, 111, 262, 263, 414, 415, 520, 621, 622
 Mihájlovity, dr. — 273, 274
 Mihaldzsics István — 211
 Mihálovits Alajos — 178
 Mihálovits Alajos, dr. — 177, 395
 Mikes István — 178
 Miklós Imre — 519, 607, 609
 Miklós Kálmán — 213, 216
 Miklós Sándor — 510
 Mikolicza Károly — 241
 Mikulik József — 519
 Mile Pál — 388, 390
 Miletics Szilárd, dr. — 211
 Mille Pál — 640
 Minkó Lukács — 150, 151
 Miskár Imre — 381
 Móczár Gábor — 252, 300
 Mócsy István, dr. — 219, 221, 351
 Mogyoró Gábor — 356
 Mohácsi József — 447, 448, 635, 636
 Mohó — 680

Molnár Bálint — 298
 Molnár Erik — 39
 Molnár Gábor — 298
 Molnár Gergely — 280, 419, 420
 Molnár György — 243
 Molnár István — 175, 176
 Molnár István — 355, 585
 Molnár József, dr. — 304
 Molnár Károly — 640
 Molnár László — 402
 Molnár László, ifj. — 402
 Molnár Mihály — 192, 372, 653, 654, 655
 Molnár Mihály — 433
 Molnár Sándor — 395
 Molnár Sándor — 589
 Molnár Varga Géza — 613, 614, 617
 Mondok János — 240
 Moór Károly — 390
 Morva Sándorné — 659
 Muraközy Gyula, dr. — 169, 252
 Mussulin Leó, dr. — 344, 345, 395, 569,
 571
 Muzsa Gyula — 641
 Müller Károly — 489, 490

N

Nádas Kálmán — 110, 252
 Nagy — 491
 Nagy Albert — 178
 Nagy Antal — 298
 Nagy Balázs — 382
 Nagy Béla — 697
 Nagy Dezső — 44, 45, 697
 Nagy Endre — 373, 374
 Nagy Eszter — 476
 Nagy Ferenc — 432
 Nagy Gábor — 402, 403, 404, 454, 455,
 509
 Nagy Gáborné — 402
 Nagy Ignác — 178
 Nagy Imre — 649
 Nagy Imre, D. — 513
 Nagy István, R. — 656, 657
 Nagy János — 413, 589

Nagy János (császár) — 351, 352, 353,
 541, 615
 Nagy József, dr. — 293, 294
 Nagy József, J. — 329
 Nagy József, Sz. — 298
 Nagy Júlia — 476
 Nagy Katalin — 414, 415
 Nagy Lajos — 47
 Nagy Lajos — 384
 Nagy Lajos — 243
 Nagy Lukács — 298
 Nagy Mária — 476
 Nagy Mihály — 634
 Nagy Mihály, dr. — 502
 Nagy Mihályné, özv. — 476
 Nagy Mór, dr. — 354
 Nagy Sándor — 252
 Nagy Sándor, dr. — 461
 Nagy Tamás — 67
 Nagy Vince — 98, 103
 Nagy Zsigmond — 402
 Nagy Zsuzsa, L. — 31, 195, 694
 Nagy Czirok József — 262
 Nagy T. István — 110
 Nagypál Sándor — 692
 Nagyváthy Lajos — 252
 Navarra Jenő — 519, 529
 Návay Iván — 451
 Návay Lajos — 451
 Návay Tamás — 450
 Nédó Józsefné — 61, 225
 Nemesik Endre — 176
 Nemesik Zsigmond — 252, 596
 Némedi Sz. Imre — 167, 262, 263, 414
 Némedi Varga Imre — 178
 Némedi Varga Vince — 177
 Neményi Adolf — 233
 Neményi Mátyás — 626, 627
 Neményi (Naményi) Vilmos — 587, 632,
 635, 637, 650
 Nemere Gyula — 252
 Nemes Dezső — 685, 694
 Nemes János gróf — 296
 Nemes Károly — 141
 Német — 496
 Német Béni — 402
 Német János — 298

Német (Németh) László — 66, 369, 375,
410, 420, 421
Német B. Antal — 262, 363
Németh Erzsébet — 111
Németh Ferenc — 111
Németh Gábor — 695
Németh János — 252
Németh József — 384
Németh József — 130
Németh Károly — 401
Németh László — 162, 251, 252
Neuberger Frigyes — 309
Neuhausz Vilmos — 519, 521, 522, 525,
612, 619
Neumann Imre — 682
Neumann Károly — 566, 567, 569
Névy Gyula, dr. — 321
Nigrédi János — 149
Nikl Imre — 402
Novák Eszter — 546
Novotnik Ilona — 476
Novotnik János — 476
Nuszbaum Simon — 179

Ny

Nyámádi Lajos — 298
Nyirády László — 252
Nyistyák Mihály — 514
Nyisztor György — 399, 555, 558, 560,
564
Nyitrai József — 379
Nyúl Sándor — 275

O, Ó

Ocsovay Andor — 346
Ódor — 437
Okos Gyula — 175, 176
Oláh György — 143
Oláh Julianna — 488
Ónódi Károly — 178
Orbán Antal — 110, 167
Orbán János — 216

Orbán Nándor — 198
Orczy Andor, báró — 488
Organek Ilona — 648
Oroszi gépész — 308
Oroszi Pál — 108, 109
Ozorai József — 519

Ö, Ő

Ön István — 298
Öntő Gyula — 489, 490
Őri István — 359
Őrsi József — 298

P

Paczi József — 514
Pacsa Mihály — 113
Pallavicini Sándor, örgróf — 41
Pamuk József — 130
Pánczél György — 518
Pánczél Ferenc — 108
Pánczél Zoltán — 684
Pap József — 227
Pap József — 359
Pápay Géza — 214, 216
Papp György — 118, 126, 173, 252
Papp Jenő — 329
Papp József gy. — 113
Papp László — 589
Papp Péter — 243
Paprika Antal, dr. — 167, 262, 263, 361
Paprika Benő — 263, 414, 415, 416
Paprika Benőné — 263
Parádi Lucia — 238
Paraszthy Pál — 43
Parthy József — 640
Pásthy Károly — 113
Pásztor — 491
Pásztor János, dr. — 200, 201, 252, 300,
314
Pataki tartalékos főhadnagy — 683
Pataki Ferenc — 368, 697
Pataki István — 682

Pataki István — 659, 694
 Pataky — 373
 Patay Tibor — 106
 Pattermann Dezső — 399, 400, 401
 Patyi Antal — 149, 150, 151, 290, 321
 Patyi Sándor — 178
 Patyi Vince — 150, 151
 Pavlász Ignác, dr. — 211
 Peák János — 351
 Peckay — 580
 Pekár Gyula — 692
 Perl Jakab — 684
 Péter Dénes — 365
 Péter János — 361, 485
 Péter József — 384
 Péter Sz. Mihály — 150, 151
 Pető őrmester — 191
 Petrezselyem Pál — 238
 Pintér — 430
 Pintér Péter — 287, 455, 607
 Pitrik József — 476
 Pitrik Julianna — 476
 Plattmann Ferenc — 363
 Pogány József — 288, 292, 293, 295, 327
 Póka Imre — 403, 455, 510
 Póka Lajos, ifj. — 402
 Polonyi Gyula — 682
 Polster József — 191
 Pomázi rendőrbiztos — 307
 Pongrácz Jenő — 396, 398, 435, 444, 471,
 484, 488, 520, 526, 549, 571, 596, 609,
 620, 693
 Popovics Boldizsár — 211
 Porció István — 521, 522, 529, 530, 541
 Porst Kálmán, dr. — 178, 181, 248, 249
 Posch Lipót — 381
 Pozsonyi — 546
 Práger József, dr. — 293
 Prohászka Károly — 168
 Prónay Pál — 652
 Propper Miksa — 182
 Pukánszky — 608
 Pulusz István — 251, 252
 Purmitzky — 372, 373
 Puskás Béla, dr. — 177
 Puskás István — 382
 Püspök Imre — 640

R

Rabinovits József — 608
 Ráby István — 541
 Rác János — 53, 358, 368, 697
 Rác Kálmán — 149, 150, 151, 290, 319
 Rác Károly — 276
 Rác Sándor — 488, 489, 490
 Ráday Gedeon, gróf — 94, 96
 Rády Lajos, dr. — 178, 304, 305, 356, 515
 Raffai József — 434
 Raics Blaskó — 209
 Rajcs István — 359, 582, 584
 Rakiás Péter — 640
 Rakita József — 514
 Rákóczy Erzsébet — 476
 Rákóczy György — 476
 Rákóczy Ilona — 476
 Rákosi Mátyás — 66
 Raszterkó György — 205
 Ráth József — 106
 Rátkay Zoltán — 583, 584
 Ratkovszki Vince, dr. — 514
 Rázsovitz Zsigmondné — 183
 Rechner — 573, 575
 Rédei — 491
 Reiczner József — 204
 Reiner Albert — 44, 288, 461, 574, 577
 Reizsmann Sándor — 682
 Rekedt Nagy István — 178
 Réthfalvy Jenő — 622
 Réthy (Réti) Gyula, dr. — 169, 648
 Rév Erika — 671, 694
 Révay László — 161
 Révay Tibor — 497
 Révész — 601
 Révész Farkas, dr. — 339, 342
 Révész István — 162, 689
 Richter Ármin — 410
 Rigó Ferenc — 419, 420, 529
 Rigó István — 110, 126
 Rigó Mihály — 351
 Rimár György — 670, 671
 Ritter Ilona — 476
 Ritter Józsefné, özv. — 476

Romsics Ignác — 35, 43, 44, 46, 48, 49, 53,
59, 65, 70, 74, 80, 93, 189, 288, 498, 594,
620, 695, 697
Ronbauer Izidor — 683, 684
Rosenberg Zsigmond — 183
Rosner Gyula — 183
Roszik Pál — 359, 584
Roth Péter, frei — 606, 607
Róth Vilmos — 183
Rozgonyi J. — 262
Rózsa Ferenc — 635
Rózsa Ferenc — 641
Rózsa Pál — 249
Rozsnyai Vince — 383, 384
Roykó József — 183
Röszler Lajos — 519
Rubinek Gyula — 692
Run Vince — 150, 151

S

Safáry Endre — 170, 217
Safrankó Emánuel — 420, 421
Sahin Tóth Rafael — 177, 178
Sajber Károly — 355, 588, 589
Sajossi (Sajóssy) Alajos — 381, 605
Salacz Borbála — 92, 93
Sallai János — 395
Sallai József — 248, 307
Sallay István — 178, 248
Sallay János — 85, 691
Sándor Ferenc — 634
Sándor Ildikó, I. — 697
Sándor István — 49, 113, 114, 118, 162,
173, 189, 199, 200, 212, 251, 252, 269,
270, 271, 272, 286, 314, 326, 363, 502,
517, 542, 543, 664
Sándor Rezső — 461
Sándor Vince — 244
Sánta Imre — 633
Sápi Vilmos — 67, 697
Sárközi Lajos — 500
Sárközy — 649
Sárközy Jenő, dr. — 252, 270
Sarlós Ágoston — 306, 410, 529
Sáska Irén Ibolya — 476

Saskői — 406
Sass Lajos — 498, 499
Sassi György — 618
Sasvári Sándor — 144, 150, 151
Saton Rezső — 519
Scherk Zoltán — 204
Schiff Rezső — 556
Schiffer Antal — 126, 185
Schiffer Mór — 183
Schlitzmüller András — 519
Schlósser — 619
Schmels Péter, Róth — 607
Schneider János — 606, 607
Schneider János, Gran — 606, 607
Schneider Sebestyén — 606, 607
Schobloher Mátyás — 204, 205
Schönfeld Antal — 183
Schönwald Pál — 189, 239, 268, 694
Schram Béla — 596
Schulter — 58
Schvéd Dávid — 183
Schwartz Jakab — 183
Schwéd Izsák — 132, 307, 308
Schweitzer Adolf — 178, 183
Schweitzer Adolfné — 178
Schwerteczky Mátyás — 678
Scultéty János — 331
Sebestyén Imre — 359
Sebők Lajosné, özv. — 178, 182
Seiler Gyula — 145, 278, 321, 322
Seres István — 181, 304
Seres István — 447, 634
Seres János — 395
Seres László — 396
Shvoy István — 659
Siket Bálintné — 130
Silberstein Sámuel — 255
Silling Ede — 415
Sima Gergely — 225
Simon István — 252, 265, 270, 300, 375,
410, 420, 421, 682
Simon János — 499
Simon Mózes — 560, 570
Sinkó Ervin — 69, 73, 368, 451, 456, 457,
480, 481, 492, 501, 502, 503, 508, 548,
696
Sió Albin, dr. — 351
Sipos Klára — 400

Sisa Miklós — 66
 Siskó Kálmán — 519, 544, 597, 598
 Sodró Sándor — 378
 Sohr Antal — 183
 Somodi Dénes — 175, 176
 Somogyi Béla — 326
 Somogyi Imre — 402
 Somogyi István — 351
 Somogyi István — 402
 Somogyi Pál — 509
 Somogyi Sándor, ifj. — 402
 Somoskövy István — 206
 Sonnenfeld Sámuel — 133, 178
 Sonnenshein Zsigmond — 129
 Sonnenshein Zsigmondné — 129
 Soós Albert — 252, 306
 Soós Pál — 175
 Soós Pál — 252, 265, 300, 306, 410, 420,
 421
 Söröli István — 252
 Sörös József — 253
 Sörös Pál — 109
 Spiller Zsigmondné — 183
 Spitzer Mikés — 133
 Spitzer Miksa — 183
 Spitzer Sándor — 547
 Stadler István — 640
 Stancsics Béla — 399
 Stark Péter — 518, 541, 617
 Stefanovich Gyula — 127, 131
 Stein Miksa — 150, 151
 Steinberger Béla, dr. — 280, 351, 353
 Steiner András — 179, 182
 Steiner József — 178, 183
 Sterk Géza — 204, 205
 Stern Zsigmond, dr. — 682
 Strébl Miklós, dr. — 177
 Stromfeld Aurél — 460
 Strosz Simon — 183
 Suhajda Géza — 216
 Sujok Sándorné — 226
 Sulek Péter — 607
 Surányi Sándor — 584

Sz

Szabadi Ferenc — 230
 Szabadi István — 351
 Szabadi Pál — 640
 Szabados Sándor — 440
 Szabó — 453
 Szabó vörös katona — 250
 Szabó Ágnes — 650
 Szabó Ambrus — 639
 Szabó Árpád, dr. — 177, 178 182, 248,
 258
 Szabó Árpádné, dr. — 178
 Szabó Balázs — 691
 Szabó B. Sándor, id. — 402
 Szabó Csaba — 35
 Szabó Dénes — 176
 Szabó Dezső — 344
 Szabó Ferenc — 541
 Szabó Ferenc — 437
 Szabó Gábor — 402
 Szabó Gizella — 694
 Szabó Imre — 385
 Szabó Imre, ifj. — 385, 402
 Szabó István — 92
 Szabó István — 304
 Szabó István — 402
 Szabó István — 489, 497, 498
 Szabó István — 683
 Szabó Iván, dr. — 252
 Szabó János — 145
 Szabó János — 178, 182
 Szabó János, G. — 399, 400, 401
 Szabó Jenő — 161
 Szabó József — 249
 Szabó József — 402
 Szabó József — 413
 Szabó József, B. — 215
 Szabó Julianna — 488
 Szabó Kálmán — 518
 Szabó Károly — 178
 Szabó L. — 298

- Szabó Lajos — 110, 252, 265, 420, 421
 Szabó Lajos — 175
 Szabó Lajos — 406
 Szabó Lajos — 464
 Szabó Lajos — 577
 Szabó Lajos — 604, 605
 Szabó Lajos, T. — 175
 Szabó László — 385, 402
 Szabó Mihály, dr. — 517
 Szabó Miklós — 47, 49, 53, 65, 66, 70, 331,
 358, 695, 698
 Szabó Sándor — 253
 Szabó Sándor — 262, 361, 362, 363
 Szabó Sándor, B. — 402, 403, 404
 Szabóky Jenő — 84, 219, 220, 221, 691
 Szakács Istvánné — 110, 167, 363, 414
 Szakovits (Szakovics) György — 410, 682
 Szalai Ferenc — 437
 Szalai György — 437
 Szalai Károly — 294
 Szalay Gyula — 178
 Szalkai István — 572, 577, 688
 Szalkai Mihály — 84
 Szamuely Tibor — 449, 450, 565, 582, 592,
 594, 596, 615, 651
 Szánthó Béla — 410
 Szánthó Pál — 256
 Szántó Kálmán, dr. — 169, 173, 189, 201,
 251
 Szántó Lajos — 304
 Szappanos Elek — 161, 252
 Szappanos István — 43, 675
 Szász József, dr. — 640
 Szathmáry Mór — 98, 103
 Szebenyi — 541
 Szegedy (Szegedi) Lajos — 110, 126, 162,
 169, 200, 252, 300, 306, 410, 413, 682
 Szegő Jenő — 335
 Szeidl János — 606, 607
 Székely Ákos — 654
 Székely százados — 683
 Szekendy Gyula — 219
 Szekeres András — 640
 Szekeres János — 252
 Szekrényesi István — 640
 Szekula Imre — 648
 Szelestyei József — 433, 434
 Szel János — 252
 Szemere Vera — 65
 Szemes Imre — 330
 Szemző Vilmos — 502
 Szénási (Szénády) György — 110, 252
 Szendrei Zsigmond — 175, 176
 Szente József — 178, 356
 Szentiváni Lipót — 346
 Szentmiklósi István — 678, 681, 682
 Szentpétery Béla — 415
 Szepesi István — 252
 Szepessy Béla — 544
 Szepessy Frigyes — 640
 Szerlemhegyi Károly, dr. — 178
 Szerényi Adolf, dr. — 363, 414, 415
 Sziegvári István — 541
 Szigeti kereskedő — 684
 Szigeti Zoltán, dr. — 198
 Szijj Bálint — 176
 Szijj Béla — 175
 Szijj Benjámín, g. — 175, 176
 Szijj János, g. — 175
 Szijj János, gy. — 176
 Sziklaváry Gyula — 238
 Szikszai János — 178, 185, 233
 Szikszai Pál — 178, 185, 335, 395, 413
 Szilágyi Imre — 461
 Szinkovich Márta — 33
 Szintén György — 178
 Sziráki Pál — 84, 691
 Szirmai Sándor — 365, 437, 438
 Szlanka Tamás — 185, 697
 Szlávik Károly — 178
 Szokoly Béla — 176
 Szokoly Pál — 378
 Szokula Jenő — 648
 Szolnoki Károly — 178
 Szolnoki Mihály — 178
 Szommer József — 204, 205, 206
 Szoviás Sándor — 254
 Szőke — 580
 Szőke Gyula — 412
 Szöködi Béni, id. — 402
 Szöllősi György — 595
 Szöllősi Pál, alsó — 240, 241
 Szöllősi Pál, felső — 240, 241
 Sztáics Vászó — 209
 Szuhai Gábor — 402
 Szuhai Imre, id. — 402

Szuhai Sándor, H. — 402
Szuri Kálmán — 518, 630
Szuroni László — 392
Szűcs — 453
Szűcs Ambrus — 329
Szűcs István — 265
Szűcs István — 499
Szűcs János — 476
Szűcs Julianna — 476
Szűcs Lajos — 402, 403, 404, 509
Szűcs Lajosné — 682
Szűcs Mária — 476
Szűcs Pál — 476
Szűcs Sándor — 402
Szűts József — 363, 414, 415

T

Tábi László — 182
Táby József, dr. — 515
Tahy Márton — 168
Takács — 405
Takács Ferenc — 396
Takács Ferenc — 402
Takács József — 461
Takács Miklósné — 128
Tamás István — 411
Tamás János — 351
Tanka Márton — 191
Tantos Ferenc — 497
Tapody Gyula — 178, 233
Tarajossy Ödön — 221
Tarajossy Sándor, dr. — 218, 219, 220,
221, 222, 379
Tarján Gyula, dr. — 182
Tarjányi József — 178, 248
Tarkó Sándor — 178
Tasi Péter — 253
Taskovics Gergely — 453
Taskovics István — 453
Tatics Pál — 211
Tekes Imre — 176
Teleki testvérek, gróf — 41
Temesközy Gerzson — 243
Tenyér Lajos — 432
Terbe Gábor — 150, 151, 322

Terbe István — 150, 151, 290, 319, 320
Terbe Rezső — 150, 151
Térfi államtitkár — 338, 348
Terjék Józsefné — 183
Tessényi Gyula — 640
Tessényi József — 640
Tetlinger Mátyás — 204
Thirsz Józsefné — 226
Thuróczi Balázs — 654
Tisza István, gróf — 52, 101, 155, 156
Tóbiás Nándor — 218, 280, 379
Toldy Jenő — 178, 183, 248
Tomics Jásó — 209
Tomba Zsigmond — 176
Topolai Vince — 433, 458
Topscher Kálmán — 521
Tormási Dezső — 413
Torok Mihály — 359
Tószegi Mihály — 399, 401
Tóth hadnagy — 677, 678, 679
Tóth Árpád — 546
Tóth Árpád — 673
Tóth Ede — 640
Tóth Endre — 178, 182
Tóth Endre, dr. — 178, 182
Tóth Gábor — 402
Tóth Ilona — 476
Tóth Imre — 98, 103, 141, 143, 178, 233,
257
Tóth István — 383
Tóth János, E. — 461
Tóth József — 98, 177
Tóth József — 351, 353
Tóth József, B. — 252, 265
Tóth Julianna — 130
Tóth Károly — 298
Tóth Károly — 306
Tóth Lajos, F. — 175
Tóth Lajos, ifj. — 241
Tóth László — 64, 66, 162, 169, 201, 252,
264, 269, 306, 387, 390, 410, 411, 412,
420, 421, 516, 517, 672, 673, 701, 702
Tóth László — 396
Tóth Mihály — 110, 125
Tóth Pál — 178
Tóth Péter — 476
Tóth Sándor — 659
Tóth Sándor, B. — 176

Törköly István — 396
Törteli Imre — 88 89
Törteli János — 178,
Törtely Lajos — 150, 151, 319, 321
Trenkó János — 382
Trockij, L. D. — 105
Trungel Károly — 178
Trungel Terike — 98
Tuba Gábor — 474
Turesik Mihály — 415
Turnai Károly — 584
Tusánovics Dusán — 211
Türei László — 682
Tyroler (Tyvoler) Vilmos — 544, 598

U

Udvari Lajos — 544
Ugron Gábor — 113
Uhl Gyula — 217
Újhelyi — 437
Ulrich Mihály — 204, 205
Urbán Mihály — 216
Urbán Pál — 288, 399, 400, 401, 521, 541

V

Vachler — 453
Váczi (Váczy) János — 110, 126, 252, 306
Vágó Béla — 500, 501, 548, 569, 580, 581,
649
Vágó Eszter — 111
Vágó László — 329
Vakulya Mihály — 178
Valihora Ágoston — 497
Valkányi Lajos, dr. — 53, 188, 201, 232,
351, 379
Vámos Gyula, dr. — 219, 220
Vámos Izidor — 330
Vámosy Béla — 423, 424
Vancsik János — 458
Ványai Imre — 402
Váradi János — 640
Váradi Sándor — 640

Váradi Zsigmondné — 178
Váradi L. Árpád, dr. — 190
Varga Dezső — 381, 382, 606
Varga Ferenc — 280
Varga Ferenc — 175
Varga István — 92
Varga István — 447, 448, 634
Varga Jenő — 551, 557, 631
Varga József — 178, 248
Varga József László — 541
Varga Lajos, id. — 402
Varga Lajos, ifj. — 402
Varga László — 402, 403, 404, 454, 509,
510
Varga Mátyás, — 383, 384
Varga Mihály — 149
Varga Mihály — 698
Varga Sándor — 277, 278
Vargacz Erzsébet — 488
Vargha József — 541
Várhidy Lajos — 351, 469
Vári (Váry) István, dr. — 198, 252, 271,
300
Varjú Ignác — 382, 384
Várkonyi István — 239, 448, 632, 634,
637
Váry Albert — 451, 694
Vass István — 144, 145, 317, 318
Vastag Rezső — 640
Veber Ábrahám — 183
Véber Erzsébet — 287
Végh Géza — 381, 603
Vékey Zsigmond — 191
Véli Miksa — 330
Vén Ferenc — 130
Vércse (Vértse) Gábor — 410, 420, 421,
445, 446, 682
Verebes Dániel — 329
Veress József — 458
Vértés Jakab — 439, 602, 603, 606
Veszélka József — 150, 151, 276
Veszelovszki — 498, 499
Vészi József — 328
Vesszősi József — 177, 178, 183, 233, 248,
356
Viczián Lajos — 671
Viczián Mihály — 473, 474, 671
Vidákovics János — 204

Vidéki Károly — 183
Vidinszky Károly — 348
Vidor Gyula — 692
Vigh Károly — 74, 698
Vigyázó Sándor, gróf — 291, 340, 342
Villám Imre — 252
Villám István — 189, 252, 265, 306, 410,
420, 421, 493, 541, 682
Villám József — 420, 421, 682
Vince Imre — 396
Vincze István — 633
Vincze Jánosné — 263
Vincze Lajos — 252, 265, 269, 272, 300,
306, 410, 420, 421, 682
Virág — 608
Virág János — 507
Visnovszki — 482
Visnyovszki Dezső — 640
Visontai János — 178
Vogel Ferenc — 550
Vonnák István — 634
Vorák József — 44, 697
Vögerl Gyula — 384
Vörös Sándor — 526, 541, 618, 619

W

Weber Salamon — 606, 607
Weisz Gulya — 183
Weizsmann Ferenc — 183
Wekerle Sándor — 113, 114
Wettengel alezredes — 365

Wickel — 423
Wilde, Oscar — 673
Wilson, Woodrow — 441
Windischgraetz Lajos — 147, 148
Wojtczky Gyula — 518
Wolf Mihály — 606, 607

Z

Zabreczky Károly — 294
Zámbó Dezső — 178
Zámbó Gézáne — 178
Zámbori Ferenc — 447
Zana Lajos — 577
Zéman János — 298
Zimay Károly — 114, 252
Zuker Mihály — 426

Zs

Zsadony Miklós — 572, 574, 577
Zsámboki Ferenc, dr. — 198
Zsemberi Gyula — 329, 444, 646
Zsigmond Béni, ifj. — 402
Zsitvay Tibor, dr. — 678, 680, 682, 683,
690
Zsoldos János — 434, 458
Zsoldos Vilmos — 615
Zsubori Sándor — 379

Helynévmutató

A, Á

Abony — 55, 78, 82, 243, 299, 329, 330, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 399, 401, 423, 459, 460, 462, 493, 494, 602, 691, 703
Abonyi járás — 37, 77, 518
Akasztó — 55, 213, 214, 215, 216, 463, 592, 700
Alföld — 38, 39, 323, 325
Aligvárda (Bajaszentistván) — 665
Alpár — lásd: Tiszaalpár
Alsódabas — 213, 255, 405, 424, 691
Alsódabasi járás — 37, 338, 518
Alsóhernád — 407
Alsómajor (dunavecsei járás) — 665
Alsónémedi — 406
Alsószentkirály (dunavecsei járás) — 665
Amerika — 196, 246
Anglia — 196
Áporka — 518
Apostag — 47, 78, 80, 191, 358, 359, 429, 430, 510, 581, 582, 584, 592, 594, 595, 700
Arad vármegye — 510
Árva vármegye — 38
Aszódi járás — 478, 518

B

Bácsalmás — 55, 164, 204, 206, 692, 700
Bács-Bodrog vármegye — 38, 206, 235
Bácska — 37, 196, 209, 210, 231, 272, 273, 274, 378
Bács-Kiskun megye — 32, 39
Baja — 32, 35, 195, 196, 211, 272, 273, 274, 347, 386, 592, 593, 652, 658, 699, 701, 702, 711
Bajaszentistván — 216, 217, 346, 665
Bakód (dunavecsei járás) — 665
Bánát — 196
Bánság — 209, 210, 272, 273, 274
Baranya vármegye — 32, 196, 209, 210, 237, 272, 273, 274, 540
Bátaszék — 657
Bátya — 153, 202, 297, 463, 592, 640
Bécs — 612
Békásmegyér (pomázi j.) — 479, 519
Belgrád — 226
Besenysző[g] (Jász-Nagykun-Szolnok vm.) — 493
Besnyő (Baja környéke) — 665
Beszterce — 195
Biai járás — 518
Bihar vármegye — 38

* A nem Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyei vagy külföldi nem közismert településeknél zárójelben közöljük a korabeli nagyobb közigazgatási egység vagy az ország nevét. A nem közismert Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyei települések neve után annak a járásnak vagy annak a városnak, községnek a neve található, amelyhez az adott település közigazgatásilag tartozott.

Blaskovics major (Baja környéke) — 665
 Bócsa — 170
 Bogyiszló — 121, 122, 139, 140, 463, 592, 640
 Bojár (dunavecsei j.) — 665
 Bologna — 92
 Borota — 386
 Bödd (dunavecsei j.) — 665
 Bölske (Tolna vm.) — 593
 Branyiszkó — 602
 Brassó — 172
 Bruck (Ausztria) — 612
 Budakalász — 519
 Budapest — 32, 35, 44, 46, 47, 51, 58, 65, 80, 93, 103, 106, 110, 117, 124, 127, 134, 143, 147, 152, 165, 173, 176, 193, 200, 220, 224, 250, 259, 263, 267, 268, 274, 278, 288, 290, 292, 295, 296, 300, 301, 326, 327, 331, 332, 337, 345, 348, 399, 409, 418, 422, 423, 424, 428, 430, 431, 452, 454, 459, 460, 468, 472, 479, 495, 498, 504, 510, 511, 515, 517, 521, 529, 535, 536, 541, 550, 551, 554, 557, 560, 562, 563, 569, 575, 576, 579, 581, 592, 596, 598, 600, 602, 603, 608, 609, 610, 611, 616, 620, 622, 647, 648, 652, 662, 663, 670, 673, 677, 681, 682, 684, 703
 Budaörs — 518
 Bugaconostor (Kecskemét) — 665
 Bugyi — 406

C, Cs

Cegléd — 32, 35, 37, 43, 44, 46, 50, 53, 55, 58, 59, 62, 68, 69, 74, 77, 79, 82, 97, 104, 111, 152, 163, 288, 291, 399, 409, 423, 444, 449, 450, 459, 460, 461, 478, 493, 494, 500, 519, 537, 571, 572, 573, 574, 575, 577, 626, 647, 648, 649, 652, 684, 688, 690, 691, 702, 703
 Csala puszta (Császártöltés, kiskőrösi j.) — 222
 Császártöltés — 372, 463, 473, 591, 592, 593, 670

Csengőd (kunszentmiklósi j.) — 673, 674
 Csepel-sziget — 32, 37, 41
 Csíkszereda (Románia) — 150
 Csillagos puszta (Homokmégy, kalocsai j.) — 591
 Csobánka (pomázi j.) — 519
 Csongrád — 664
 Csongrád vármegye — 83, 664, 665, 667

D

Dab — 191, 600
 Dabas — 518
 Dános puszta (monori j.) — 342
 Debrecen — 52
 Decs (Tolna vm.) — 593
 Dél-Amerika — 246
 Dél-Pest megye — 38, 39, 40, 41
 Dohányos major (Baja környéke) — 665
 Dorozsma — 386, 658
 Dömsöd — 44, 72, 74, 127, 129, 191, 484, 485, 513, 518
 Drágszél (kalocsai j.) 345, 591
 Dunabogdány (pomázi j.) — 519
 Dunaegyháza — 191
 Dunaföldvár — 593
 Dunántúl — 38, 39, 657, 658
 Dunapataj — 44, 57, 63, 73, 82, 165, 191, 206, 225, 226, 227, 232, 250, 388, 390, 463, 475, 476, 581, 591, 592, 594, 596, 597, 640, 656, 657, 658, 665, 701
 Dunaszentbenedek — 153, 203, 463, 591, 592, 596
 Dunaszentgyörgy (Tolna vm.) — 593
 Dunatétlen — 591, 665
 Duna-Tisza köze — 37, 38, 39, 40, 50, 51, 52, 65, 66, 71, 77, 78, 85, 111, 288, 331, 337, 368, 408, 501, 513, 620, 622, 650, 651, 691
 Dunavecse — 44, 169, 191, 193, 240, 241, 361, 478, 484, 511, 582, 592, 637, 643, 691, 701
 Dunavecsei járás — 37, 41, 80, 127, 278, 361, 500, 518, 620, 643, 665
 Dusnok — 153, 463, 592, 640

E, É

Ecser (monori j.) — 518
Élesd (Bihar vm.) — 171
Előszállás (Fejér vm.) — 342
Érsekcsanád — 72, 346, 347, 372, 463,
470, 482, 592, 639, 665, 670, 701
Erzsébetfalva (kispesti j.) — 478
Etel major (Baja környéke) — 665
Európa — 107, 246

F

Fadd (Tolna vm.) — 593
Fajsz — 153, 297, 518, 592, 640, 659
Farkas sziget (kiskőrösi j.) — 665
Fejér vármegye — 80, 342
Felsődabas — 44, 208, 209, 255, 256, 406
Felső-Döbrögec puszta (Baja környéke)
— 665
Felsőszentkirály (dunavecsei j.) — 665
Foktő — 122, 153, 463, 591, 592
Franciaország — 196
Fülöpszállás — 72, 496, 592, 665

G, Gy

Galícia — 87, 90, 91
Géderlak — 153, 297, 463, 592, 596, 640
Gerjen (Tolna vm.) — 593
Göbölj járás (Kiskunhalas) — 519, 658
Gödöllő — 518
Gödöllői járás — 518
„Görcz” (?) — 227
Gyál puszta (alsódabasi j.) — 348
Gyón — 67, 370, 406, 424
Gyömöri járás — 518

H

Hajdú-Bihar megye — 31
Hajós — 54, 72, 170, 174, 372, 463, 482,
591, 592, 640, 670,

Harta — 44, 63, 80, 191, 287, 455, 463,
485, 592, 594, 606, 607, 665, 701
Hátsziget puszta (Baja környéke) — 665
Hódmezővásárhely (Csongrád vm.) —
451
Homokhátság — 37
Homokméggy — 90, 92, 121, 122, 153,
297, 345, 463, 591
Homokszentlőrinc (dunavecsei j.) — 65,
290
Horgos (Csongrád vm.) — 498
Horvátország — 52, 224

I

Inárcs (alsódabasi j.) — 406
„Ivangorod” (Lengyelország) — 87
Izsák — 45, 68, 234, 380, 381, 382, 426,
427, 438, 439, 602, 606, 608, 658, 701
Izsós (dunavecsei j.) — 665

J

Jakabszállás (kunszentmiklósi j.) — 665
Janka major (Kiskunhalas környéke) —
367
Jánoshalma — 61, 90, 92, 331, 365, 386,
431, 432, 437, 438, 440, 463, 519
„Janov” (Lengyelország) — 87
Jászberény — 224
Jászladány (Jász-Nagykun-Szolnok vm.)
— 493, 494
Jász-Nagykun-Szolnok vármegye — 348,
418, 691, 700
Jászszentlászló (kiskunfélegyházi j.) —
248, 343, 344, 395, 413, 414
József major (dunavecsei j.) — 665
Jugoszlávia — 710

K

Kajdacs (Tolna vm.) — 593
Kakucs (alsódabasi j.) — 44, 406
Kalocsa — 43, 48, 53, 57, 59, 61, 65,

- 68, 72, 73, 74, 77, 79, 80, 82, 121, 122, 153, 188, 189, 190, 201, 203, 217, 220, 221, 223, 231, 242, 280, 297, 301, 350, 358, 379, 380, 409, 419, 463, 465, 479, 488, 497, 498, 504, 526, 537, 580, 591, 592, 593, 594, 600, 620, 628, 629, 631, 632, 640, 657, 658, 662, 664, 666, 669, 691, 701, 703
- Kalocsai járás — 37, 80, 345, 518, 620, 665, 701
- Kalocsai szállások — 43
- Kapitány puszta (kispesti j.) — 478
- Kaposvár — 222, 540
- Károly major (dunavecsei j.) — 665
- Kaskantyú — 665
- Katonatelep (Kecskemét) — 224
- Kecel — 45, 50, 75, 97, 170, 217, 372, 432, 434, 457, 458, 463, 580, 581, 591, 592, 593, 657, 701
- Kecskemét — 35, 37, 38, 41, 43, 44, 45, 46, 47, 51, 52, 53, 55, 59, 60, 62, 63, 66, 67, 68, 69, 74, 75, 77, 79, 80, 82, 83, 84, 93, 97, 107, 110, 111, 112, 113, 114, 116, 118, 121, 125, 126, 133, 138, 139, 147, 159, 161, 166, 168, 169, 171, 173, 184, 185, 189, 190, 197, 198, 199, 200, 207, 208, 212, 224, 232, 234, 251, 253, 254, 259, 264, 265, 269, 271, 284, 285, 300, 305, 306, 313, 314, 315, 322, 323, 324, 326, 357, 358, 360, 363, 364, 368, 369, 373, 374, 375, 376, 377, 387, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 405, 408, 409, 410, 411, 413, 416, 418, 419, 320, 421, 423, 427, 431, 444, 445, 446, 456, 457, 480, 481, 483, 484, 486, 490, 493, 496, 501, 502, 503, 504, 507, 508, 512, 516, 517, 536, 537, 542, 543, 545, 547, 548, 549, 551, 553, 554, 555, 557, 558, 579, 580, 581, 595, 596, 599, 600, 602, 644, 645, 648, 652, 664, 665, 666, 667, 672, 674, 682, 683, 685, 689, 690, 691, 692, 699, 700, 701, 702, 703, 709
- Kékhegy puszta (Érsekcsanád, kiskőrösi j.) — 346, 665
- Kenyérmező (PPSKk vm.) — 478
- Kerekegyháza — 244, 245, 486, 514, 515, 518, 579, 665, 675, 701
- Kiscsertő (kalocsai j.) — 591
- Kisfái (Kecskemét) — 417
- Kisharta (dunavecsei j.) — 592
- Kisköre — 493
- Kiskőrös — 44, 50, 54, 59, 67, 97, 146, 164, 170, 216, 217, 358, 368, 409, 418, 423, 457, 474, 520, 563, 580, 592, 657, 658, 664, 666, 670, 691, 703
- Kiskőrösi járás — 37, 80, 203, 518, 620, 665
- Kiskunfőlegyháza — 37, 43, 44, 45, 46, 52, 53, 55, 60, 61, 62, 68, 75, 79, 82, 84, 85, 90, 91, 93, 97, 98, 111, 115, 132, 141, 143, 155, 156, 162, 176, 185, 187, 224, 233, 245, 247, 256, 266, 281, 282, 292, 302, 303, 304, 305, 307, 311, 312, 331, 332, 335, 337, 343, 345, 355, 392, 395, 409, 413, 425, 426, 435, 440, 444, 445, 450, 451, 477, 478, 515, 516, 546, 568, 577, 584, 585, 586, 590, 609, 624, 625, 641, 647, 648, 650, 651, 652, 664, 665, 666, 667, 675, 685, 687, 691, 701, 702, 703
- Kiskunfőlegyházi járás — 37, 343, 519, 520, 665, 668
- Kiskunhalas — 35, 37, 43, 44, 45, 46, 50, 51, 53, 59, 62, 63, 66, 67, 68, 75, 78, 81, 82, 84, 87, 110, 111, 123, 167, 192, 262, 264, 279, 293, 294, 330, 333, 349, 354, 358, 361, 363, 365, 366, 367, 371, 372, 378, 386, 388, 409, 414, 416, 418, 436, 437, 438, 442, 452, 453, 474, 478, 481, 482, 498, 505, 506, 507, 518, 519, 520, 545, 546, 558, 561, 562, 564, 592, 597, 598, 621, 622, 649, 651, 653, 654, 655, 658, 659, 660, 664, 665, 666, 667, 691, 700, 701, 702, 703, 711
- Kiskunlacháza — 518
- Kiskunmajsa — 45, 50, 61, 82, 97, 115, 116, 144, 145, 149, 151, 248, 275, 278, 289, 290, 316, 322, 326, 327, 343, 358, 413, 418, 435, 519, 537, 543, 544, 568, 597, 598, 651, 658, 701
- Kis-Küküllő vármegye — 38
- Kis major (dunavecsei j.) — 665
- Kisoroszi (pomázi j.) — 519
- Kispesti járás — 519
- Kisszállás — 365, 367, 386, 519

Kistelek — 651
Kocsér (abonyi j.) — 194, 350
Koppány (Baja környéke) — 665
Korpiád puszta (kiskőrösi j.) — 665
Kőbánya — 648
Kömpöc (kiskunfélegyházi j.) — 144, 276, 318
Kunfehértó — 330, 365
Kunszentmárton — 418
Kunszentmiklós — 284, 292, 295, 296, 496, 582, 592, 600, 608, 658, 661, 668, 691
Kunszentmiklósi járás — 37, 72, 75, 80, 348, 519, 662, 665,

L

Ladánybene — 337, 338, 407
Lajosmizse — 45, 50, 66, 79, 97, 407, 479, 602, 683, 685
Lakhangyi tanya (Baja környéke) — 665
Lakitelek — 337
Lublin (Lengyelország) — 87

M

Madocsa (Tolna vm.) — 593, 594
Maglód — 651
Magyarország — 37, 38, 39, 40, 52, 57, 92, 98, 99, 101, 102, 103, 114, 142, 156, 159, 160, 192, 193, 210, 227, 228, 245, 246, 267, 268, 358, 364, 367, 396, 397, 398, 410, 428, 477, 493, 530, 539, 555, 558, 576, 685, 686
Majosháza (ráckevei j.) — 518
Majsajakabszállás (Kiskunmajsja) — 396
Makó — 450, 451
Méheslapos (Kecskemét) — 417
Mélykút — 365, 367
Mikebuda (monori j.) — 69
Miske — 121, 153, 175, 463, 534, 591, 640
Miskole — 52, 652
Mogyoród — 518

Monarchia — lásd Osztrák-Magyar Monarchia
Monor — 342, 399, 647, 648
Monori járás — 519
Mözs (Tolna vm.) — 593
Munkács — 540

N, Ny

Nagy-Harta (dunavecsei j.) — 665
Nagykátai járás — 519
Nagykörös — 32, 35, 37, 43, 46, 53, 62, 79, 82, 111, 224, 327, 328, 329, 350, 443, 479, 519, 578, 623, 638, 645, 646, 647, 649, 684, 691, 702, 703
Nemesnádudvar — 72, 77, 463, 482, 592, 640, 670
Németország — 142, 193, 224
Niss (Niš, Jugoszlávia) — 248
Nyíregyháza — 293
Nyugat-Európa — 46

O, Ó

Ócsa — 348, 406, 479, 658
Ókéske — 175, 248, 343, 702
Olaszország — 92
Ordas — 191, 361, 385, 402, 403, 404, 454, 455, 509, 510, 592, 597, 638, 643, 663, 665, 702
Orgovány — 665
Oroszország — lásd Szovjet-Oroszország
Ó-Sükösd (Sükösd, kiskőrösi j.) — 665
Osztrák-Magyar Monarchia — 153, 160, 196

Ö, Ő

Öcsény (Tolna vm.) — 593
Öregcsertő — 122, 153, 203, 518, 591
Örkény — 407, 409

P

- Páhi — 47, 72, 75, 108, 110, 234, 284, 620, 702
 Páka (Kiskunfélegyháza) — 224
 Paks — 593
 Palesztina — 684
 Pálmonostora — 343, 395
 Pandúr major (Bajaszentistván) — 665
 Pandúr sziget (Bajaszentistván) — 665
 Pécel — 518, 651
 Pécs — 195, 658
 Pesthidegkút — 519
 Pest megye — 31
 Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye — 37, 39, 83, 124, 154, 230, 268, 278, 304, 305, 338, 399, 422, 423, 466, 478, 479, 521, 523, 525, 529, 532, 537, 554, 593, 594, 609, 610, 612, 615, 616, 620, 664, 665, 667, 691, 700, 710
 Pestszentlőrinc — 510
 Peszéradacs — 54, 173, 296
 Pétermonostora — 343, 396
 Pilis — 593, 647
 Pilisborosjenő — 519
 Piliscsaba — 519
 Pilisszántó — 518, 519
 Pilisszentiván — 519
 Pilisszentkereszt — 518, 519
 Pilisszentlászló — 519
 Pilisvörösvár — 519
 Pócsmegyer — 519
 Pomáz — 479, 519
 Pomázi járás — 519
 Prónayfalva (kiskőrösi j.) — 72, 77, 78, 436, 474, 496, 518
 Pusztaszentimre (Akasztó, kiskőrösi j.) — 214, 401, 673, 674
 Pusztavacs — 208, 407, 479, 519

R

- Ráckeve — 72, 478, 518, 617, 649, 691, 702, 707
 Ráckevei járás — 37, 80, 519

- Rákoskeresztúr (dunavecsei j.) — 518
 Régi major (dunavecsei j.) — 665
 Ruzska-Krajna — 57, 267

S

- Salgótarján — 438
 Sándorfalva (Kiskundorozsma) — 651, 658
 Sándor major (dunavecsei j.) — 665
 Sári — 44, 255, 256, 406
 Sátoraljaújhely — 652
 SHS Királyság — 32
 Sióagárd (Tolna vm.) — 593
 Siófok — 658
 Solt — 44, 45, 191, 298, 582, 592, 594, 702
 Solti síkság — 37
 Soltvadkert — 77, 216, 224, 225, 563, 592
 Solymár (pomázi j.) — 519
 Sopron — 293
 Sopron vármegye — 536
 Soroksár — 208
 Sőrég (nagykátai j.) — 535
 Sükösd — 72, 73, 74, 170, 372, 463, 482, 592, 640, 665, 670

Sz

- Szabadjakabszállás — 665
 Szabadka — 164, 165, 195, 196, 209, 248, 386, 658
 Szabadszállás — 44, 68, 72, 284, 310, 334, 382, 384, 496, 534, 592, 607, 608, 609, 702
 Szakmár — 53, 153, 203, 230, 463, 591
 Szalkszentmárton — 65, 191
 Szank — 67, 343, 413, 414, 598
 Szántó (Nemesnádudvar) — 665
 Szeged — 52, 224, 248, 308, 365, 386, 504, 591, 593, 639, 651, 658, 676
 Szegedalsó-központ (Csongrád vm.) — 77, 498, 500
 Székesfehérvár — 499, 507, 658

Szekszárd — 80, 593
Szelid (Dunapataj) — 665
Szentendre — 519
Szentgyörgy (Baja környéke) — 665
Szentimre puszta (Baja környéke) — 665
Szentkirály (Kecskemét) — 445, 446, 490
Szerbia — 209, 226
Szeremle — 217, 665
Szigetmonostor (pomázi j.) — 518, 519
Szilágy vármegye — 38
Szolnok — 459, 462, 551, 560, 649, 652
Szovjet-Oroszország — 66, 104, 107, 118, 146, 412
Sződ — 479
Szörög — 386
Szunyog sziget (PPSKk vm.) — 540

T

Tabdi (Csengőd, kunszentmiklósi j.) — 665
Tahitótfalu — 519
Taksony — 518
Tápiógyörgye — 339, 342
Tápiósüly — 409
Tápiószele — 339, 342
Tápiószöcs — 534
Tass — 187, 191, 594
Tatárszentgyörgy — 407
Tázlár (kiskőrösi j.) — 224
Temesvár — 196
Tengelic (Tolna vm.) — 593
Tétetlen puszta (Nagykőrös) — 443
Tiszaalpár — 248, 335, 336, 343, 665
Tiszasüly — 493
Tiszaug — 418
Tiszaújfalú — 336, 343
Tokaj — 651
Tolna — 139, 593
Tolna vármegye — 31, 80, 540, 594
Torbágy — 518
Tószeg — 339, 341, 342
Tökök — 72, 539
Történeti Pest megye — lásd Pest-Pilis-Solt Kiskun vármegye

Trieszt — 196
Tula (Szovjetunió) — 92
Turócszentmárton (Csehszlovákia) — 96

U, Ú

Újhartyán — 228, 229, 406, 518
Újkécske — 45, 75, 80, 237, 239, 248, 337, 343, 396, 439, 447, 632, 637, 702
Új major (Baja környéke) — 665
Újszász — 338, 341, 486, 487, 493
Újszeged — 386
Újvidék — 143, 172, 196, 209, 210, 211, 235, 236, 248, 272, 273
Uri — 479
Úszód — 153, 203, 463, 591, 592

Ü, Ű

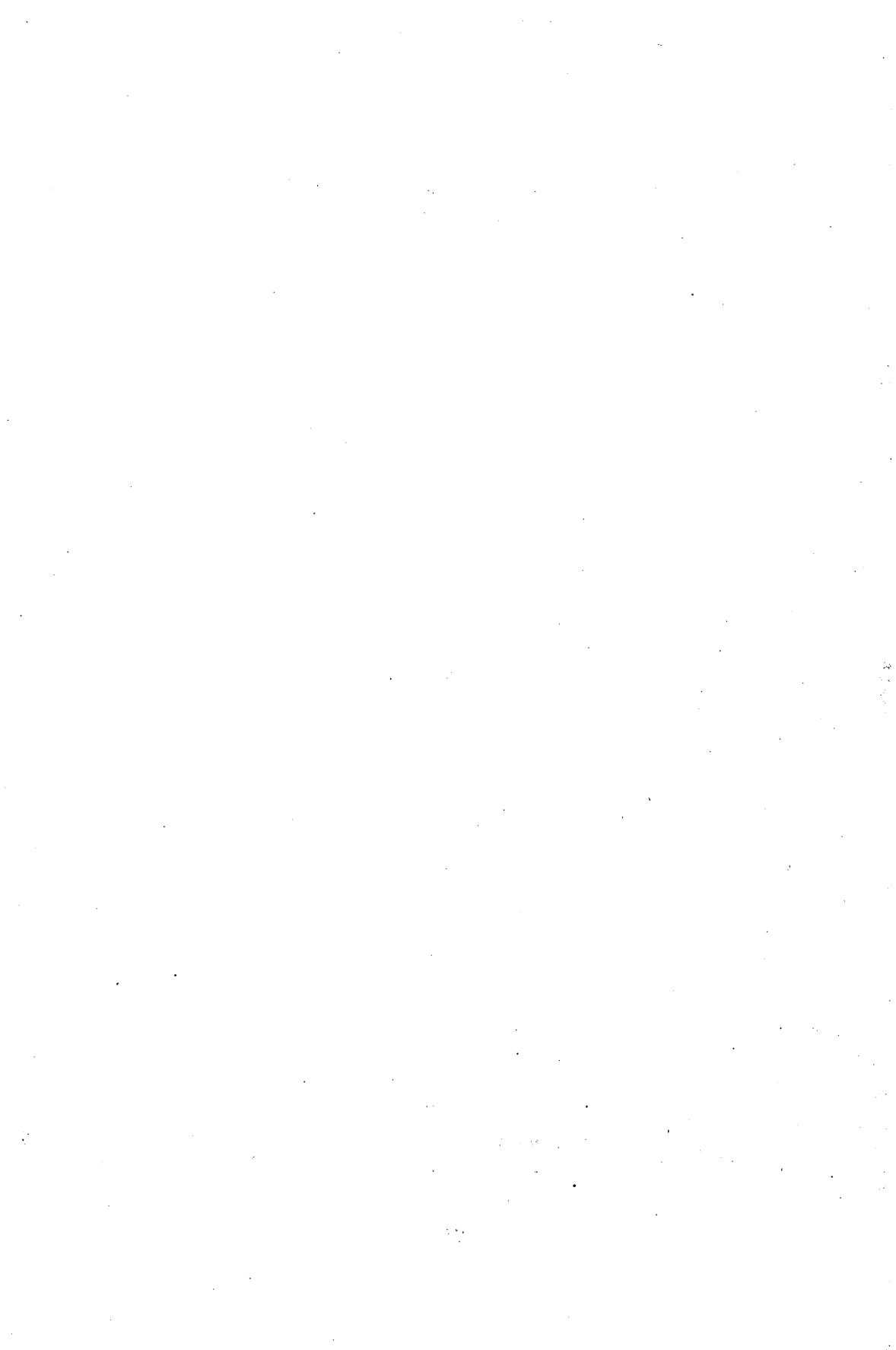
Üllő — 518, 651
Űröm (pomázi j.) — 519

V

Vác — 519
Váci járás — 519
Varsó — 87
Vasad (monori j.) — 518
Vas vármegye — 536
Vecsés — 399, 478, 519
Visegrád — 519

Z

Zádor (Ordas, dunavecsei j.) — 665
Zagyvarékás — 45, 338, 339, 342, 493, 495
Zemplén vármegye — 31
Zombor — 235

A kiadásért felel a Bács-Kiskun megyei Levéltár igazgatója. A tipográfia és a kötés terv Tóth Sándor munkája. A védőborítót illusztrálta Bodri Ferenc. Fényképmelléletek: Walter Péter és Kiss Béla. Készült a Petőfi Nyomdában Keeskeméten (munkaszám 76. 61742) 65,10 (A/5) ív + 40 oldal képmelléklet terjedelemben 1000 példányban. Felelős vezető Ablaka István

KÉPMELLÉKLET

Orosz hadifoglyok Nagykőrösön

Kiskunhalasi hadifoglyok orosz hadi kórházban

Tábori posta. ³

TÁBORI POSTAI LEVELEZŐLAP.

Czím: Teknőtelek
Mesáros László
Atyáczay újnak
Kiskunhalas
Köfaludi. p. 45.

Ara 1 fillér.
M. kir. Állami nyomda. Budapest.

A feladó neve: Ambrosy György János
címe: Hus. Rpt. 7. Telépost. 62.

4 Szomorú híjjel tudatom, hogy férje Mesáros László ma délelőtti köteleseget teljesítve hazajárt. elesett.

Nem akarom most vigasztalni, mert bizony benne, hogy becsületos magyar asszonyhoz méltóan beteljesítik Isten rendelésébe annál is inkább, mivel a férje a hazajárt szolgálta.

1916. okt. 15. Isten aida meg —
Az 5-ik rajon nevében
Ambrosy János

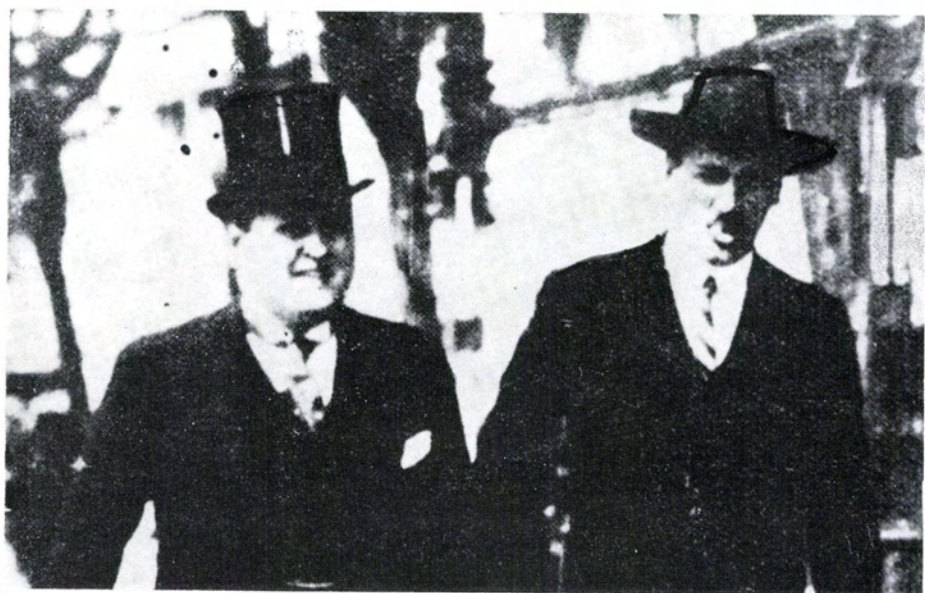
„Hősi halálról” tudósító tábori levelezőlap

Harangok bevonulása Kiskunfélegyházán

Holló Lajos

Károlyi Mihály és testvére Cegléden

Frontbarátkozás a keleti hadszíntéren (Középen a nagykovácsi Duzs Ambrus)

Служебный паспорт № 11/11

1111

Подпись владельца

Antal Paprika

**И. и К. Австро-Венгерская Миссия по дѣламъ
военнопѣнныхъ**

въ Петроградѣ

Особая приняты личности:

родился въ 1881 г.
въ Кимкунгалашъ/Венгр./
ростъ средній
принѣтъ ---
волосы тѣмные
глаза тѣмные

удостоверяет, что Гнъ Др. Анто Нъ
ПАПРИКА причисленъ
состоитъ членомъ

И. и К. Австро-Венгерской Миссии по дѣламъ
военнопѣнныхъ и ѣдетъ въ-присоединеніи
Миссии въ Австрію-Венгрію
въ качествѣ курьера

черезъ Торошино, Оршу или Гельсингфорсъ

----- Просьба подлежащимъ рус-
скимъ военнымъ и гражданскимъ властямъ
дать ему свободный проѣздъ и оказывать
всевозможное содѣйствіе и защиту, слѣдую-
щую члену нейтральной дипломатической
Миссии согласно международному праву.

4. Сентября 1918

1918

Крайцъ
Начальникъ Миссии.

Paprika Antal Petrográdon kiállított útveleve

HIRDETMÉNY.

Közhirre teszem a „Magyar Nemzeti Tanács” végrehajtó bizottságának alábbi táviratát:

„A Magyar Nemzeti Tanács átvette a kormányhatalmat. Az egész budapesti helyőrség és az egész államrendőrség nagy lelkesedéssel mellé állott. Minden vidéki várost felszólítunk, hogy azonnal csatlakozzék az egyedül törvényes kormányhoz, a Nemzeti Tanácshoz.

MAGYAR NEMZETI TANÁCS

végrehajtó bizottsága.”

A midőn városom közönségének tudomására adom a fenti táviratot, a magam részéről nagyon kérem, hogy ezekben a sorsdöntő órákban őrizze meg nyugalmát és bizzék rendületlenül az ezeréves magyar nemzet jobb jövődjében.

Kiskunfélegyháza, 1918 október 31-én.

Dr. Rády Lajos
főjegyző

Dr. Biró László
polgármester

A Magyar Nemzeti Tanács hatalomátvételéről tudósító kiskunfélegyházi plakát

Böhm Vilmos kecskeméti tüntetők között 1918 novemberében

Nemzetőrök toborzása Kecskeméten 1918 novemberében

A BÉKE

A hazatérő katonák útmutatója

Kiadja a Nemzeti Tanács.

I-ső szám.

Megjelenik időnkint.

Hazatérő katonáinkhoz!

Testvér, Isten hozott! Aki újra látod
Rég eltűnt hazádat, otthonod, családod,
Ki halálban jártál, poklokon véreztél,
Isten hozott, Testvér! . . .

. . . Hűvös ősszel jöttél béke tavaszára!
Drága magyar földünk fáradt katonája:
Vár gyermeked ajka, a róna, a pusztá,
Hogy soh'se menj vissza!

Testvér, az a sok vér hiába nem áradt!
Mégfordult az arca itthon a világnak.
Vér nem ömlik többé, nema lett a fegyver,
Nem gyilkos az ember!

Szabadság! Szeretet! Két nap gyült az égen!
Mégfordult az arca itthon a világnak.
Síró nyomor útját többé soh'se járja
Az özvegy, az arva!

Vért, pirost, sugárból — csak a hajnal használ.
Szívbe mártott fegyver pengő kasza lesz már!
Gyűlölködő, pártos emberek szívére
Ráhajol a béke . . .

Testvér, a „rúsztungot“ le kell rakni itthon:
Gyűlölség ne égen se lánggal, se titkon.
Halálos haragnak ekéje ne szantson
Új Magyarországon!

Békére, örömmre, aki haza értél,
Kinek lelkét tépte zsarnok, gyilkos négy tél,
Ki csatákban jártál, poklokon véreztél,
Isten hozott, Testvér! Muraközy Gyula.

Szegélyezés.

A Keckeméti Nemzeti Tanács Népjelölti Bizottsága
a hazatérő katonák segélyezését és munkaközvetítését
Jeney Pál, Lugosi István és Szegedi Lajos vezetése mel-
lett megkezdte.

Felhívjuk mindazon hazatérő katonákat, akik tá-
mogatasra szorulnak, *jelentkezzenek Városháza, I-ső
emelet 42. ajtó szám alatt Tormássy István rendőr-
kapitány hivatali helyiségében d. e. 8-12 óráig.*

Népjelölti Bizottság.

Testvér!

Ötödfél évi szörnyű szenvedések után neki
indulsz most elhagyott otthonodat fölkeresni.
Rózsás kedvvel, pirosló arccal mentél a háborúba,
mármoros lelkedet az a tudat itatta át, hogy: a
haza földjét méz megmenteni, családodat, tűz-
helyedet kell védelmezned. Ötödfél esztendő min-
den nyomorúsága arra tanított meg, hogy dehogyan
is a haza védelméről volt szó, dehogyan is akarta
valaki a te tűzhelyedet feldúltni. Eszköze voltál
a hatalomnak, akik még hatalmasabbak akartak
lenni, játékszere voltál a nagytőkéseknek, akik
a millióikat akarták még jobban felszaporítani.
Egész Magyarország ki volt szolgáltatva egy-
nehány grófoknak és egynehány bankároknak,
akik a maguk kénye szerint rendelkeztek a
magyar nép millióival. Egyformán rendelkeztek
a napszámmal, a munkással, az iparossal, a
boltossal, a tisztviselővel, az ügyvéddel, az or-
vossal, mérnökkel s egyformán küldték őket a
mészárszékre, hogy gyarapítsák az ő hatalmukat
és erejüket. — Ezzel a tapasztalattal és tanul-
sággal térsz haza testvér, az ötödfél éves hábo-
rús nyomorúságból.

Testvér! mégis azt mondom, ne fogja el
szívedet a keserűség! A küzdelmed, a szenvedé-
sed, az áldozatod nem volt hiábavaló!

Új Magyarországot találsz most már,
hogy haza jöttél. És ez nem a grófok és ban-
kárók Magyarországa, — hanem a magyar nép
milliói. Egészen új világot találsz itten s ebben
az új világban nyoma sincs a réginek s az
egyetlen gondja, hogy a nép millióin segítsen,
nem alamizsnával, hanem egész életére szóló
megélhetéssel, mindenkinek, aki becsületes mun-
kával akar az új Magyarország fölépítéséhez
hozzájárulni.

*Négy millió hold földet oszt ki az új
kormány* a földetlenek között s ha kevés lesz,
kioszt majd még többet is. Melyik magyar ál-
modta volna ezt a grófok urasága alatt!

HIRDETMÉNY.

A szerb katonai parancsnok intézkedéséhez képest a következő hirdetményt bocsájtjuk ki:

A szerb hadsereg városunkat megszállta, a közrend, a személy- és vagyonbiztonság fenntartását átvette.

Felhívjuk városunk minden egyes polgárát, hogy a szerb hadsereg rendelkezéseinek engedelmeskedjék és szigorúan tartózkodjék minden rendzavarástól, mert aki a személy- és vagyonbiztonságot megzavarja, lop, rabol, fosztogat, a személyes szabadságot veszélyezteti, különösen pedig a szerb hadsereg ellen követ el vétséget, az a szerb hadsereg hadi törvénye, illetve statáriális joga szerint bűnhődik.

Baja, 1918. november hó 17-én.

Rendőrkapitányság.

A bajai rendőrkapitányság hirdetménye a város szerb megszállásáról

A kecskeméti szociáldemokraták hetilapjának (Magyar Alföld) propagandaplakátja

Kiáltvány a Néphez!

A kiskunfélegyházi Munkás Tanács sajnálattal emlékezik meg a keddi szomorú eseményről és hogy ezen sajnálatos eset többé elő ne forduljon a városban a rend és a belső nyugalom biztosítva legyen, a nép érdeke hathatósan meg legyen védelmezve és hogy hatalmunk is legyen ahhoz, hogy határozatainknak érvényt szerezhessünk, a mai naptól kezdve

a város ügyeinek vezetését át vesszük

és elsőrendű feladatunknak tekintjük a személy- és vagyonbiztonság érdekében, hogy a kereskedelmi és ipari árucikkek méltányos árban legyenek kiárúsítva. Az élelmicikkek-re vonatkozólag eddig megállapított maximális árak betartását szigorúan ellenőrizzük és az élelmicikkeknek kivitelét betiltjuk.

Egyben a gazdaközönség figyelmét felhívjuk, hogy saját érdekében az élelmicikkeit és jószágait hozza piacra, mert ellenesetben a munkásságból szervezett népörség a tengerész népörség erejével karöltve fogjuk a város lakosságának élelmezését biztosítani.

Kérjük városunk lakosságát, legyen irántunk bizalommal és mi becsülettel kívánunk a reánk várakozó feladatoknak megfelelni.

Kiskunfélegyháza, 1919. február hó 19.

Kiskunfélegyházi Munkás Tanács.

A kiskunfélegyházi Munkástanács plakátja a hatalom átvételéről

FÉLEGYHÁZA NÉPE!

Tévedések és felremagyarázások elkerülése végett közhírré tesszük, hogy a Munkástanács által f. hó 19-én kibocsájtott „Kiáltvány a Néphez” című hirdetményben foglalt azon kitétel, hogy a város ügyeinek vezetését átveszi **csak a kitört lázongás folytán felbomlott rend helyreállítása végett szükséges intézkedések megtételére vonatkozott**, de nem úgy értendő, mintha a hatóságok működésüket megszüntették volna **sőt ellenkezőleg tudatjuk a lakossággal, hogy a városi hatóságok és hivatalok jelenleg is, a jövőben is eddigi hatáskörük épségben maradása mellett működnek.**

Kiskunfélegyháza, 1919. február hó 21.

Dr. Fekete Sándor

h. polgármester.

Iványi Sándor

kormánybiztos mb.

Kiskunfélegyháza kormánybiztosának és h. polgármesterének plakátja: „...a városi hatóságok...a jövőben is...működnek.”

1	2	3	4	5	6		
NOMUNKASOK KISKUNHALASI CSOPORTJA			NOMUNKASOK KISKUNHALASI CSOPORTJA				
13	14	15	16	17	18		
NOMUNKASOK KISKUNHALASI CSOPORTJA			NOMUNKASOK KISKUNHALASI CSOPORTJA				
31	32	33	34	35	36		
NOMUNKASOK KISKUNHALASI CSOPORTJA			NOMUNKASOK KISKUNHALASI CSOPORTJA				
43	44	45	46	47	48		
NOMUNKASOK KISKUNHALASI CSOPORTJA			NOMUNKASOK KISKUNHALASI CSOPORTJA				

1	2	HALASI párttagvezet.	HALASI párttagvezet.
HALASI párttagvezet.	HALASI párttagvezet.	HALASI párttagvezet.	HALASI párttagvezet.
HALASI párttagvezet.	HALASI párttagvezet.	HALASI párttagvezet.	HALASI párttagvezet.
HALASI párttagvezet.	HALASI párttagvezet.	HALASI párttagvezet.	HALASI párttagvezet.
20	20	HALASI párttagvezet.	HALASI párttagvezet.
31	32		
37	38	39	40
45	44	45	46
49	50	51	52

Erdélyi Benőné szociáldemokrata párttagsági igazolványa

Az Ideiglenes Néptanács kinevezése Nagykőrösön 1919. február 25-én

MÁRCIUS 15. MEGÜNNEPLÉSE KISKUNFÉLEGYHÁZÁN

Vasmunkások csoportja

Farsang Péter Ady HADAK ÚTJÁN
című versét szavalja

A Petőfi emléktábla megkoszorúzása

Proletár testvérek! Kecskemét népe!

Munkások!

Katonák!

Polgárok!

**A megvalósuló ellenesség új történetet követel. Az utolsó falat
kenyerünket nem adjuk!**

A polgári kormány lemondott.

**Az ország vezetését a szociáldemokraták vették át, akik egyedültek a börtönből
kiszabadított kommunista testvereinkkel.**

Éljen a világot megváltó nemzetközi Szociáldemokrácia! Éljen a proletár diktatúra!

PROLETÁR TESTVÉREK! KECSKEMÉTI NÉPE!

Tartsátok fenn a rendet minden erővel!

A város vezetését 15 tagú direktórium vette át, amely a munkás- és katonatanácsokból alakult.

**A fosztogatások megállítására azonnal statáriumot hirdetünk.
Akit fosztogatáson érünk, azonnal agyonlövöztetjük.**

**A legyvereket bezárjuk. Az ellen-
szegülőket statárium alá állítjuk.**

**Mindenki dolgozzék tovább ott, ahol van. További mezekedésig este 8 óra után az utcán
járni csak igazolvánnyal lehet, amelyet a város házaán adnak ki. Újabb lötözhödöség teljes
szünetállásom. KECSKEMÉTI NÉPE! Magyarország léte forog veszélyben. Vérünket és
életünket a hazáért! Aki nincs velünk, az ellenünk van! A nép, amelyet vágóhídra vittek,
megfogja mutatni, hogy ő menti meg az országot. Velünk vannak a világ proletárjai, akik min-
denütt elkergetik a zsarnokokat. A népek testvéri önkiszekése között fog megvalósulni az új világ!**

Éljen a szabadság, testvériség, egyenlőség!

Éljen a nemzetközi világtörredalom!

Kecskemét

A DIREKTÓRIUM

A Kecskeméti Direktórium plakátja a kormányváltásról és a helyi hatalom
átvételéről — 1919. március 22.

Lelkesek.

Alulírottak becsületünkre fogadjuk, hogy a szocialista proletárdiktatúrához hűek leszünk s minden erőnkkel Magyarország és az emberiség javát fogjuk szolgálni.

Kecskemét, 1919, március 29.

Revész László
Fehér Kálmán
Fili József
Mikszáth János
Kisvári Béla
Medgyesi Gyula
Vitéz Béla
P. Károlyi Károly
P. Szabó János
Mészáros Gyula
Ludvig Péter
J. ... P. ...
Mészáros Károly
Kisvári Béla

Kecskeméti lelkesek hűségnyilatkozata

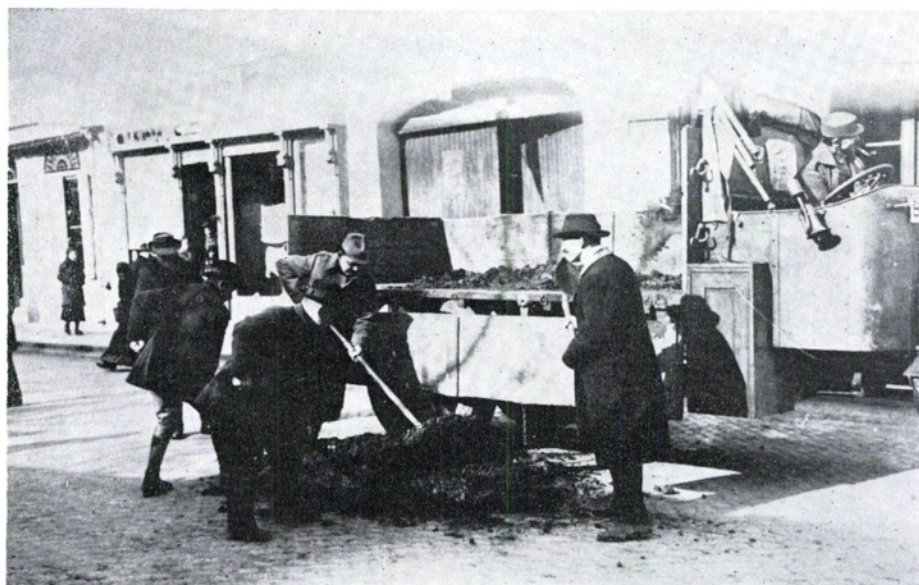
Nevelő munkáink

Alulírottak tiszteletünkre fogadják, hogy a szociálista proletárdiktatúrához hűek leszünk s minden erőnkkel Magyarország és az emberiség javát fogjuk szolgálni.

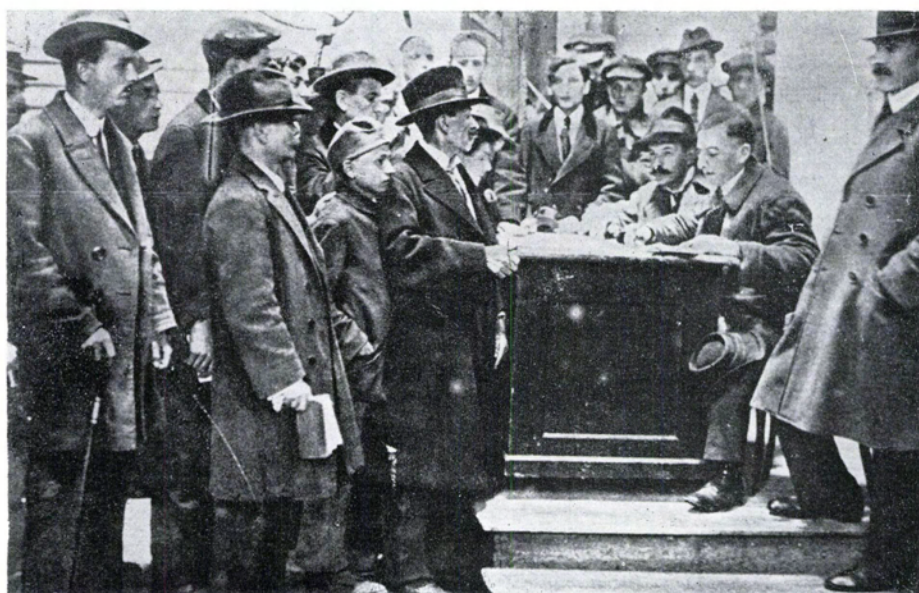
Keckesmét, 1919, március 29.

Dr. László Péter	<i>Tanár</i>
Hartmann Antal	Balskari László
Förge Lajos	<i>Tanár</i>
Kékesi	Judits Béla
Müller Lajos	Farkas Ferenc
Kleinmüller	Járdi György
Stromán Mihály	Gruber István
Farkas István	<i>iskola segítő</i>
Pathy János	Lomacsi László
	<i>iskola segítő</i>
	<u>Szorgalmazók:</u>
Siklóssy János	
<i>iskola segítő</i>	
* Földy László	
* Péter Benke	
<i>iskola segítő</i>	
Keresztes Ádám	
<i>iskola segítő</i>	
<i>iskola segítő</i>	
<i>iskola segítő</i>	
Siklóssy János	

Keckesméti pedagógusok hűségnyilatkozata

Kávéházi kártyásokkal takarították Kecskemét utcáit

Toborzás a Vörös Hadseregbe Kecskeméten

A Bácskai Vörös Ezred tüzérei

A Bácskai Vörös Ezred egyik szakasza

Radnici! Vojnici! Seljaci!

U Mađarskoj je dovršena nova društvena revolucija. Radnici, vojnici i seljaci uzeli su cijelu vlast u svoje ruke i čvrsto je drže.

Naš je cilj, da stvorimo novi svjetski red — komunizam — u kojem ne smije i ne će biti milijunera niti gulikoža ali niti sirotinje. Da to postignemo, uspostavili smo u Mađarskoj — diktaturu proletarijata — to jest — vlast radnika, vojnika i seljaka.

Naš program je sljedeći:

1. Banke smo, koje su do sada potpomagale vlast kapitalista, proglasili svojinom zajednice, odnosno one spadaju danas pod upravu Narodne Vlade, koja s njima upravlja tako, da budu na korist radnoga naroda.

2. Velike su tvornice, koje su do sada bile u rukama magnata, isto tako prešle u državne ruke, te stoje pod vodstvom radnika za boljak zajednice.

Radnje se manjih zanatlija ne će oduzimati, jer su i oni proletarci.

3. Velika su imanja opća imovina. Manja se imanja ne će oduzimati, jer su vlasništvo seljaka sirotinje.

4. Samo oni imaju pravo na život, koji rade. Tko ne će, da radi — nema prava, ni da živi.

5. Vjeru smatramo za privatnu stvar pojedinca. Svatko imade pravo, da vjeruje, u što će. Nema više mržnje među narodima. Svakoga čovjeka, koji pošteno radi smatramo za brata. Svaka narodnost ima slobodno pravo širokoprđjeljenja. Razlike su, koje su bogataši uveli, prestale među narodima i državama.

6. Da tu vlast — u korist naroda — održimo, prvo nam je disciplina. Moramo ustrojiti Crvenu Vojsku, koja ne će biti takozvana narodna vojska, koja je branila štetare bogataša, nego vojska sastavljena iz razboritih radnika i seljaka, koji su ustali na obranu Ostanaka Sovjetske Republike!

Drugovi! Ne vjerujte proturevolucionarcima, koji tvrde, da je komunizam varanje, otimanje i ubijanje. To je, podla kleveta! Mađarska je Sovjetska Vlada dokazala za ovo kratko vreme, kako velike prednosti pruža komunističko uređenje države — sirotinji. Svaki član države, koji je sposoban za rad, ima pravo na rad, a onaj koji je nesposoban, za toga će se brinuti sama država.

Sve pripada radnome narodu. Nemaju mjesta u komunističkoj državi lenčine, potepusi i gulikože.

Radnici! Vojnici! Seljaci!

Dodjite ili pošaljite k nama u komunističku Mađarsku one, u koje imate povjerenja, da svojim očima vide, što je do sad komunistička Vlada učinila u korist radnika, vojnika i seljaka i koliko radi za njih iz dana u dan.

Drugovi! Sve je za Vašu krcit Za sreću i boljak radnoga naroda. Neka Vam bude prva i najsvetija dužnost, da s nama živo radite, u radu nas pomažete i s nama zajedno borite, jer je naša budućnost i Vaša — a Vaša i naša.

Sva vlast radniku, seljaku i vojniku!

Izaberite radnička, vojnička i seljačka Vijeća!

Živite Uprava radnika, vojnika i seljaka!

Živite Jugoslovenska Sovjetska Republika.

Živite Medjunarodna Sovjetska Republika!

Živite sretno komunističko društvo!

Vöröskatonák és folyamőrök Kalocsán

A „szegedi terrorbrigád” katonái Kecskeméten

Igazolvány

*Kalkai István elutazására, ki mint
a vörös őrség tagja szolgálati ügyben éjjel és nap-
pal szabadon járhat és fegyverviselésre jogosult
Cegléd 1919 május 3.*

Barro parancsnok

Ceglédi vörösőr igazolvány

Vörös katonai!

IGAZOLVÁNY

Barta György

Vörös Katona családja részére.

Ezen igazolvány tulajdonosát bevásárlásoknál
és minden olyan helyen, ahol sorba kell állani, leg-
elsősorban kell kiszolgálni.

III.

TALYA

Vörös katonai!

Kiskunfélegyházi munkástanács
Direktórium nevében:
SÁNDOR
politikai megbízott.

Vörös katonai!

Kiskunfélegyházi vöröskatona családjának „elsőbbégi” igazolványa

U J D I Á K

1919. május 1.

Egyes szám ára 1 K.

Ha megroppan

bennem remény és hit, lelkemben fagyasztó vihar süvit, durva butaság, ha megostoroz: nem teszem a fegyvert a lábhoz, nem kél a szívemben átok... fölszállok hozzátok, óh hívő, hevülő, drága diákok!

Mert csak veletek, csak nektek, csak értetek érdemes.

Ti vagytok, örök fiatalok, a kezdet és a forrás, frissesség és lármás csobogás, örök fejlődők, kristály átlátszók, sziklátörgetők, merész lebukók, mélységbe vágatatók: fiatalok.

Nagy emberfán a tavaszi rügyek, örök ígéret, új célok felé örök törtetés... óh jaj! Csalás volt eddig minden állomás, foszlánnyá semmisült a kész, csalás a beteljesülés...

Csalás.

De itt az más. Itt védve a szökkenés és játékos a mélység, pogány még a nem és konok az igen. Itt minden, ... minden más.

Csodás.

Itt még nincs állomás... egész még minden hit, minden ígéret itt... hallgasd csak műveit!

Takart című könyvben, üldözött ígékben. Krisztus hét sebében, korbácsos beszédben, göthös dolgozóknak káromló szavában, szennyokádó gyárak hajnalhívásában a szent összefüggést Ti értettétek.

Henyén cifrázkodók életpompájában, kirakatos uccák fényes rajzásában, girhes város végen, elnyűtt járdaszélen, ködös reggeleken, visszhangos mezőkön a nagy ígéretet Ti megérettétek.

Butító esztendők pihenő tiz percén suttogón, vakmérőn Ti terveltétek. Vetetlen ágyzéken, dohányfüstös éjben, gyorsforraló gőzben, álmodó vitákban Ti idéztétek.

Óh, mennyi látomás, óh, mennyi elnyomás, titkon szerzett tudás, kín, kín és szenvedés és ez még mind kevés, ... van beteljesülés?

68.27.1

Kiskunfélegyházi diákújság első oldala

MÁJUS 1. MEGÜNNEPLÉSE

Kiskunhalason

Kecskeméten

KECSKEMÉTI SZÜKSÉGPÉNZEK

Egy koronás

Két koronás

4
jó ma
Pekér
számla
Kivartás

Kecskeméten terjesztett kéziratoss ellenforradalmi röplap

Szabóky Jenő

Héjjas Iván

Gábor Lajos rajza a Duna melléki ellenforradalmárokról — 1920

Vágó Béla

Szamuely Tibor

A Duna melléki ellenforradalom leverésében részt vevő páncélvonat és személyzete Kalocsán

Lőwy Ödön

Buday Dezső

Sinkó Ervin

Tóth László

Paprika Antal

Berkes Ferenc

Mig. G. Károly

Szűts József

Mártonffy Ernő

Hédegy Antal

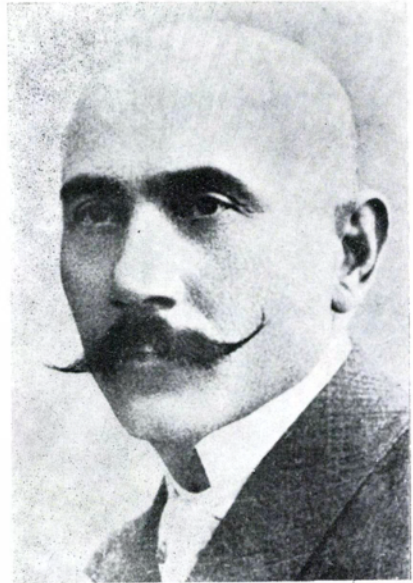
Farsang Péter

Iványi Sándor

Kántor József

Zsembery Gyula

Urbán Pál

Gaudényi Lajos

Kecskemét munkásságához!

A magyar proletáriátus megtette a kötelességét. Fegyvert ragadott, hogy fegyverrel kezében biztosítsa a dolgozók uralmát. Nem rajta mulott, hogy ez a fegyver, amelyet hittel, öntudattal és becsülettel forgatott, nem hozhatott olyan eredményt, mint amelyet hozzá fűztek. Négy oldalról támadtak rá Magyarországra az ^{antant} ~~antant~~ haderők és ezzel a rettenetes hatalommal szemben csekély erőnek bizonyult minden halálraszántsága és öntudata a magyar munkásságnak. Ez a néhány hónap megmutatta, hogy a magyar munkásság semmiféle áldozattól nem riad vissza akkor, amikor boldogulásának, érvényesítésének biztosításáról van szó. Olyan küzdelem volt ez, amelynél szebbet, ragyogóbbat, önfeláldozóbbat a világtörténelem nem tud felmutatni. A magyar munkásság most sem szűn egyebet, csak követte Dóssa György parasztjainak a példáját, akik kaszával, kapával mentek uruk ellen, hogy biztosítsák verejtékkel szerzett munkájuk gyümölcsét. Dóssa Györgynek a lelke, elszántsága és forradalmi tüze viharzott át a magyar munkásság lelkében, amikor arról volt szó, hogyha kell, fegyverrel kezében is biztosítsa a dolgozók uralmát a herékkel, a naplopókkal szemben. Ezt a harcot most sem adja fel a munkásság, ez a harc egy évszázados küzdelem, amelynek eredményességétől függ a munkásság, a dolgozó milliók jóléte és boldogsága. Ezt a harcot a munkásság semmiféle hatalomért ~~ért~~, semmiféle külső beavatkozásokra sem fogja feladni, ezt a harcot folytatni fogja mindaddig műhelyekben, csárkákban, trodákban, földéken, amíg meg nem szüntette az egyenlőtlenségeket, amíg nem biztosította a dolgozók számára mindazt, amit a munkában elhullatott verejtékük után megérdemelnek.

Kecskeméti
Allami Levéltár

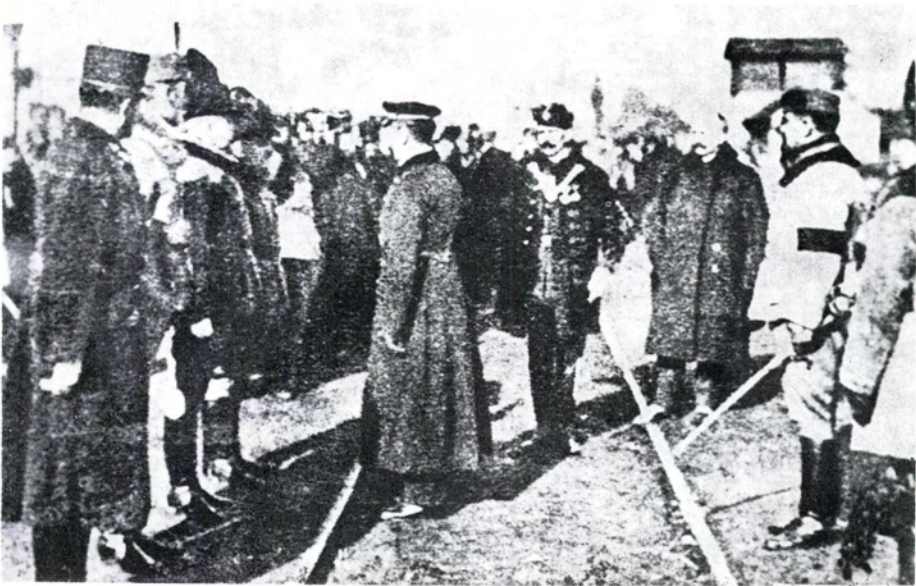
A románok által elfogott vörös katonák internáló tábora Cegléden

<p>1955 KISKUNHALASI ROMÁN KATONAI TÁRPARANCSSÁG.</p> <p>57)</p> <p>Utazási engedély</p> <p>Gyevi Antalné</p> <p>..... éves <i>kecskeméti</i> lakos</p> <p><i>Armadur</i> ról re</p> <p>és vissza utazhatik, a határba is közlekedhetik.</p> <p>Kiskunhalas, 1919. szeptember 10.</p> <p><i>[Signature]</i> rendőrőrkapitány.</p> <p>1919 SZEP 11.</p> <p><i>[Circular Stamp: KISKUNHALAS VÁRMENYÉ KISFELMÉRŐ ÉS T. H. SZABVA]</i></p> <p>Hungaria-nyomda Nftas.</p>	<p>Comenduirea Pieti Kiskunhalas.</p> <p>57)</p> <p>Bilet de calatorie</p> <p>na <i>Antal Gyevi</i></p> <p>Di. din</p> <p>Kiskunhalas, in etate <i>42</i> ani are voie a</p> <p>calatori la <i>Sarmas</i></p> <p>si napoi, valabil si in hataru.</p> <p>Kiskunhalas 10. Szeptemb. 1919.</p> <p>Comandantul Pieti Kiskunhalas Sublocotenent</p>
---	--

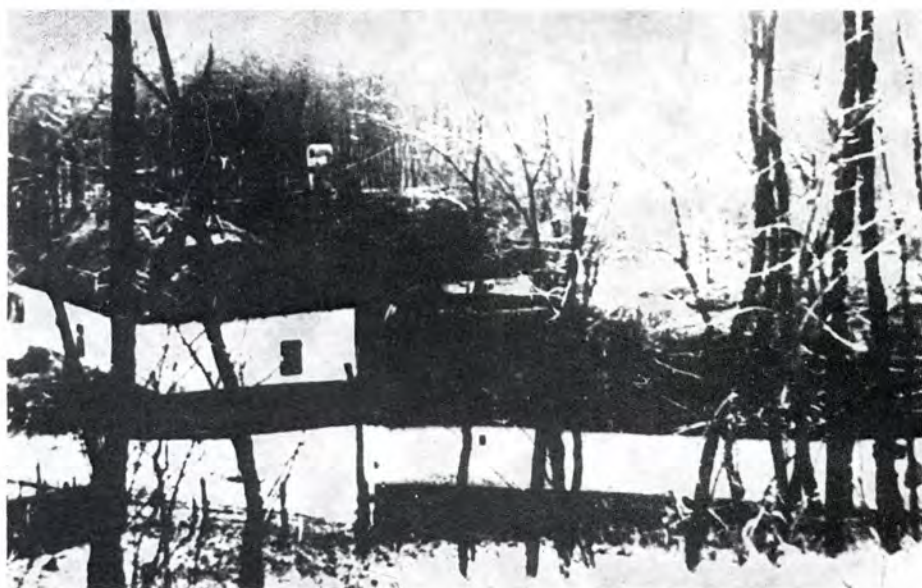
Magyar—román nyelvű utazási engedély

Horthy Miklós Kiskunhalason

és Cegléden (A háttérben Zsitvay Tibor és Ráday Gedeon kormánybiztosok)

A szikrai Dömötör tanya, a Héjjas-különítmény gyilkosságainak egyik színhelye

